SERIA — III ANUL IV No. 123

3 Lei Exemplarul în țară
6 Lei Ex. în străinătate

Duminică 1 Aprilie 1923

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

O prietenă a lui Avram Iancu

de I. Lupaș, profesor universitar

Sunt foarte puține informațiile pe cari le avem despre viața sufletească intimă a eroului Avram Iancu. El însuș taciturn, ca și munții cari s'au cutremurat de măreața desfășurare a vitejiei lui, n'a vorbit și n'a scris aproape nimic despre sine. Corespondența lui e cu totul redusă. Chiar dacă ea ar mai putea fi sporită prin eventuale descoperiri ulterioare, rămâne totuș subțirică speranța de a putea găsi în ea dovezi directe despre simpatiile trecătoare față de vre-una din prietenele anilor săi de glorie (1848-9).

In asemenea împrejurări singurul isvor, care mai poate da câte o lămurire sau contribuție cu privire la viața sufletească a lui Avram Iancu, rămâne mărturisirea contimporanilor, cari au trăit cu el în relații de strânsă prietenie.

Unul dintre aceștia e și octogenarul secretar comunal în retragere Nicolae Hențiu din Săliște, care l-a adăpostit pe Iancu adeseori în locuința sa, îmbrăcându-l cel puțin de 10-12 ori cu haine de ale sale.

Lui i-a destăinuit Avram Iancu câteva cuvinte fugitive despre o prietenă a sa din Abrud, despre *Iohanna Farkaș*, care i-a fost ca un inger păzitor în cea mai periculoasă clipă a luptelor sale din Munți. Anume la *6 Mai 1848*, când comandantul trupelor unguresti, Emeric Hatvani, avea să intre pe neasteptate în Abrud, cu 1400 soldați și 3 tunuri, această prietenă a sa i-a adus lui Iancu știrea despre pericolul iminent și l-a induplecat să pornească numai decât spre tabăra sa din Câmpeni. Dacă el n'ar fi plecat la vreme, dacă s'ar fi încrezut în cuvintele amăgitoare ale deputatului Kossuthist Ioan Dragoș, probabil că l-ar fi așteptat aceeaș soartă ca și pe colegii săi: prefectul *Petru Dobra*, împușcat de Hatvani sau prefectul *Ioan Buteanu*, spânzurat mai târziu de acelaș Hatvani la Iosaș.

Când a intrat Hatvani în Abrud, Iancu se afla — după cum însuș a destăinuit prietinului său — în casa advocatului *Toma Farkaș* din Abrud, tatăl Iohannei. Aceasta îndată ce a prins de veste, l-a rugat pe Iancu, să plece numai decât să-și salveze viața. Iancu a eșit prin grădină, a încălecat pe calul său de culoarea porumbului și a plecat la Câmpeni, unde Dragoș i-a trimis în aceeaș zi la ora 9 seara o scrisore prin vicetribunul *N. Begnescu*, rugândul să se înapoieze în Abrud, că nu i se va întâmpla nici un rău.
Allkosàly, credincioș al bisericii unitare, iar mamă sa Ioana vor fi de interes:

Tatăl ei era advocatul ungur din Abrud, *Toma Farkas* de *Allkosaly*, credincios al bisericii unitare, iar mamă sa Ioana Boer — romăno-catolică — era Romăncă de origine, nepoata lui Ciura din Abrud. Ea se născuse la 1834 și fusese botezată în religia maicei sale. Dar la 1852, când avea să se mărite după un Român, după Dimitrie Moldovan din *Deva* — strămoșii căruia se așezară aci încă din secolul XVIII, ca niște pribegi din Moldova — episcopul Șulutiu interveni la episcopul romano-catolic din Alba Iulia Haynald, rugându-l să permită miresei Iohanna a trece dela biserica romano-catolică la cea greco-catolică, spre a putea să țină serbătorile împreună cu viitorul ei soț Dimitrie care era ortodox. Haynald s'a învoit, a chemat pe Iohanna împreună cu mama ei la sine și i-a împărtășit, că pentru liniștea viitoarei sale căsnicii îi permite să treacă de la biserica romano-catolică la cea greco-catolică. Atunci Iohanna a dat episcopului Haynald un răspuns, care l-a înmărmurit: „Dacă Sf. Ta — a zis ea — îmi permiți, să trec de la biserca maicei mele la alta, nu voiu trece decât la biserica unitară, fiind aceasta biserica tatălui meeu". I-a trebuit episcopului Haynald multă osteneală s'o împiedece a face pasul acesta înduplecând'o să rămână în credința maicei sale, cum a și rămas până la sfârșitul vieții.

Iohanna era o frumuseță vestită în întreg ținutul munților apuseni astfel încât numele ei de *Farkas Hani* era pe buzele tuturor candidaților de însurătoare.

După ce a devenit soția lui Dimitrie Moldovan, care era în strânse relații cu Șaguna, ca unul dintre colaboratorii săi în chestiuni politice și adminstrative, cineva l-a întrebat pe episcopul din Sibiu: „Știi Prea Sfințite, că Moldovan s'a însurat cu *Farkaș* (Lupu) *Hani ?*" Iar Șaguna a răspuns zâmbind: „Pentruce nu s'a însurat cu *Barany* (Mielul) *Hani?*"

D. Moldovan era om cu bună pregătire și cu înaltă situație în viața politică-administrativă a Transilvaniei: secretar la guvern și consiler la cancelaria aulică transilvană din Viena. Astfel prietena lui Iancu avu prilej să îndeplinească și ea un rol social important alături de rolul politic al bărbatului său. După încheerea dualismului austro-ungar, Moldovan fu îmbiat de către guvernul din Budapesta cu funcții înalte, ca și baronul Vasile L. Pop, cavalerul Ioan Pușcariu ș. a., dar el a refuzat împreună cu Iacob Bologa și Ilie Măcelariu, cari erau de părere că „dualismul nu poate să dureze nici 6 săptămâni".

La 1878 Dimitrie Moldovan s'a retras în Sibiu, unde a răposat la 1889. Fiica sa Iohanna născută la 1853, se măritase aci după judecătorul *Ioan Bădilă*, fiul fostului protopop al Mercurii Petru Bădilă. Iar văduva sa a trăit în Sibiu până la adânci bătrânețe, decedând în vârstă de 88 de ani, la *22* Martie 1922, dupăce prin testamentul ei din 6 Septembrie 1900 a dispus ca întreaga avere moștenită dela Dimitrie Moldovan și sporită în parte de el, să rămână ca fundație culturală destinată pentru înființarea unui cămin studențesc pe lângă universitatea din Cluj. Iată o parte din cuprinsul acestui testament:

„Călăuzită de dorința exprimată încă în viață de neuitatul și ferictiul mei soț, repausatul Dimitrie Moldovan, a fost consilier aulic în pensiune, conform căreia partea cea mai însemnată a averii rămase asupra mea și a fiicei mele repausate Iohanna Moldovan, măritată Ioan Bădilă să fie folosită *spre scopuri culturale române*, cuprinsă de simțul de *pietate nestrămutată* pentru memoria lui și împlinirea dorinței lui, cu care aproape patru decenii am convietuit *intr'o căsnicie prea fericită*, și după ce fiica mea Iohanna Moldovan, prin testamentul ei cuprins în act notarial din 6 August 1899, în înțelegere cu mine, pentru eternizarea memoriei repausatului meu soț și al ei părinte, a dispus ca ultimă voință crearea unei fundațiuni pentru un scop cultural public românesc, — și eu din parte-mi doresc, de asemenea ca și fericita mea fiică, să fac testament pentru acelaș scop, pentru aceeaș fundațiune și subt aceleași condițiuni și dispozițiuni. Prin aceasta, pentru cazul morții mele, drept voința mea din urmă, declar că întru eternizarea memoriei repausatului meu soț Dimitrie Moldovan, fundațiunei care va purta numele lui, precum și numele fiicei mele Iohanna, măritată Ioan Bădilă și numele meu, pentru a o spori pe aceasta, cedez „*Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român*" ca *erede* jumătate din casa mea Strada Reisper No. 9 din Sibiu și, pe lângă aceasta, în scrisuri fonciare dela institutul de credit și economii „Albina" 20.000 coroane cu acea îndrumare ca „fundațiunea Iohanna Moldovan măritată Ion Bădilă și Iohanna Moldovan născută Farkaș întru memoria lui Dimitrie Moldovan, sporită și de mine, să servească pentru crearea și susținerea unui internat în Cluj pentru studenți de *naționalitate română și de religie gr. or. și gr. cat.*, cari au o purtare bună, sunt sârguincioși, le lipsesc mijloacele pentru studiu și sunt *avizați de a fi susținuți în mod gratuit*..

E în acest testament al bătrânei Iohanna Moldovan ceva asemănător cu gândul care îl muncise pe prietenul ei din tinerețe, Avram Iancu la sfârșitul anului 1850, când și-a scris testamentul prin care dispunea ca *întreagă* averea lui „să treacă *în folosul Națiunii*, pentru ajutor la înființarea unei *academii de drepturi*, tare crezând că luptătorii *cu arma legii* vor putea scoate *drepturile Națiunii*".

După dureroasele experiențe ale eroismului românesc din anii 1848-9, răsplătit cu atâta ingratitudine, Iancu mai păstra încă vie credință, că lupătorii cu arma legii vor putea fi mai norocoși, decât el, în lupta pentru drepturile națiunii. Iar prietena sa din tinerețe, deși străină în câtva prin origine de neamul nostru, s'a știut identifica deplin cu aspirațiile noastre naționale, reușind să complecteze cu o jumătate de veac mai târziu *testamentul marelui erou.*

I. LUPAȘ
profesor la universitatea din Cluj

STUDII DE FOLKLOR

SFINȚII

de I. Aurel Candrea, profesor universitar

Pe la mijlocul veacului al IV-lea creștinismul e pe cale să învingă. Lupta împotriva cultului păgân e pe sfârșite. Această luptă însă nu se încheie prin biruința unuia asupra celuillalt, prin strivirea definitivă a protivnicului, ci mai mult printr'un compromis, printr'o învoială tacită. Liturghia creștină se substitue prin transiții nesimțite cultului păgîn pe care nu-l pot alunga ușor din sufletul poporului unde de zeci de veacuri se înrădăcinase prea adânc spre a putea fi smuls dintr'o dată. Poporul creștinat doriă și el, ce e dreptul, să se lepede de tot ce-i amintiă religiunea păgînă, dar ce să-i faci obiceiului? Prea era legat sufletește de atîtea și atîtea sărbători care i-au desfătat copilăria și a căror amintire n'o putea alunga cu una cu două. Cu bunul simț care-l caracterizează, a înțeles imediat că păgînii și creștinii ar putea să se înțeleagă cu privire la unele zile, cu toate că preoții opuneau la orice încercare de învoială o rezistență înverșunată. Tertulian ne face cunoscut că, pe vremea lui, sărbătoarea iernii, *Bruma*, era încă serbată de cei mai mulți creștini. Tot așà, cu toate că preoții tunau și fulgerau, creștinii continuau să serbeze pe 1 Ianuar (sărbătoarea darurilor), pe 1 Mart (sărbătoarea Matroanelor), Saturnaliile (sărbătoarea sclavilor) și ziua de 22 Februar, sărbătoarea Părinților *(Cara Cognatio)*. Ce erau de fapt aceste sărbători? Sărbători ale familiei, sărbători ale anotimpurilor. Iată cele două grupuri de sărbători care, apropiind pe creștini de păgîni, fură cu deosebire populare în veacul al IV-lea. Erau adevărate sărbători neutre. Nu se mai pomenește de numele vre-unui zeu roman, nimic din ce puteà aminti cultul protivnic, erà ceva omenesc, vag și împăciuitor.

Dar această încercare de împăciuire și de neutralizare a sărbătorilor luă un sfârșit sub Teodosiu. Impăratul acesta poruncește în anul 389 să se suprime cu totul calendarul public al Romei, iar, în locul lui, să se introducă sărbătorile creștine. De acum înainte, ordonanța împărătească fixează următoarele zile de sărbătoare: Calendele lui Ianuar, Duminicile, Paștile, aniversarea întemeierii Romei, aceea a Constantinopolului, ziua nașterii principelui și aceea a urcării lui pe tron. De acum înainte rolul public al sărbătorilor romane a luat sfîrșit.

Toate rescriptele imperiale nu puteau însă goni din sufletul poporului tradiția și datinele cele vechi. Noua credință nu erà încă destul de puternică ca să alunge fără nici o urmă tot ce făcuse parte din cultul păgîn. Poporul creștin continuă deci să prăznuiască multe din sărbătorile moștenite dela părinți. Biserica vedea toate acestea, preoții se luptau din răsputeri cu îndărătnicia poporului, dar în zadar. Și atunci, obosită de luptă, se văzu silită să cadă la învoială. Primi în noul calendar multe din sărbătorile pe care poporul stăruia să le păstreze din cultul străvechiu, dar le boteză altfel.

A păstrat sărbătoarea, adică ziua în care se serba ceva din cultul păgîn, dar alungă numele zeului căruia sărbătoarea îi era consacrată și îl înlocuì cu un eveniment de esență creștină. Cu chipul acesta Biserica adoptă tot ce se mai păstrà în popor din cultul păgîn ce nu era în contrazicere vădită cu religiunea lui Christos. Iată cum procedă:

1. Se mărgini să primească data tradițională a sărbătorii, dar puse în locul ei o sărbătoare creștină, cu totul deosebită de cea păgînă. Astfel, în locul lui Cara Cognatio, din 22 Februar, când părinții se adunau ca să cinstească amintirea celor morți și chiar pe cei vii, Biserica puse o altă sărbătoare: Așezarea în Scaun a Sfântului Petru.

Care fu însă rezultatul? Poporul a adoptat numele cel nou al sărbătorii, dar a continuat s'o serbeze după vechea tradiție. Pînă în ziua de astăzi, *Sîmbăta morților*, care cade în Februar înainte de lăsatul secului, e o reproducere fidelă, cu pomenile ei în amintirea morților, a sărbătorii păgîne din 22 Februar. In alte împrejurări, Biserica a nimerit-o mai bine când a înlocuit printr'o sărbătoare creștină o altă sărbătoare păgînă de care se apropia prin simbolul pe care-l înfățișa. Astfel, ziua de 25 Decembre, sărbătoarea Soarelui, ziua nașterii lui „Sol Invictus", deveni sărbătoarea nașterii Mântuitorului, Crăciunul. „Creștinii, zice un document sirian, participau la sărbătorile și la veseliile zilei Soarelui. Observând aceasta, părinții Bisericii hotărîră să așeze în această zi nașterea Mîntuitorului".

2. Uneori, adoptînd ziua unei anumite sărbători, creștinii adoptaseră și ceremoniile păgîne din acea zi și le păstrară aproape neatinse. Astfel, în ziua de 25 April, se serba la Roma *Robigalia*, când se aduceau jertfe și se făceau rugăciuni pentru prosperarea semănăturilor. La aceeași dată, în Roma creștină, se făceau procesiuni și se oficiau slujbe pe cîmp de către preoți creștini. Mai tîrziu, această solemnitate fu transportată la a 5-a Duminică după Paști (15 zile înainte de Rusalii) și sărbătoarea continuă să trăiască pînă astăzi în toată Franța sub numele de *Rogations*, când se fac aceleași procesiuni și rugăciuni pe cîmp pentru ocrotirea semănăturilor. La noi, această datină se practică 12 zile mai târziu, în Sîmbăta din ajunul Rusaliilor (v. Pamfile, *Sărbătorile de vară*, p. 16—17). Cu chipul acesta, multe, foarte multe din datinele păgîne s'au menținut pînă în zilele noastre în sărbători creștine. Ziua de 24 Iunie, în care se serbează Nașterea Sf. Ioan Botezătorul (Drăgaica, Sînzienele), nu e alta decît sărbătoarea Solstițiului de vară căreia i s'au transmis parte din datinele obicinuite de Romani la Palilii (21 April). Carnavalul a păstrat multe din obiceiurile păgîne practicate în luna Februar, ziua Sfîntului Trifon (1 Februar) nu e decît continuarea, la Romîni, a sărbătorii Lupercaliilor, etc. etc.

Biserica a schimbat numai sensul ceremoniilor și le-a adaptat credințelor religiunii celei nouă, adresându-se de astădată lui Dumnezeu și sfinților, în loc să se adreseze zeilor și eroilor păgînismului. Micile divinități protectoare ale cîmpului sau ale vitelor fură înlocuite cu *sfinți*, cărora însă li se dedeau exact aceleași atribuțiuni, li se socotiau aceleași virtuți. Pomenile nu mai erau destinate *Manilor*, ci sufletelor morților: rugăciunile de pe cîmp se înălțau către Dumnezeu, în loc să fie adresate lui Robigus, etc. Creștinismul își însuși astfel sărbătorile romane, după cum transformase în biserici templele păgîne, schimbându-le denumirea. Această persistență a unora din sărbători e fenomenul cel mai interesant din istoria tranziției dela religiunea păgînă la creștinismu.

Cultul martirilor, urmat apoi de cultul sfinților, făcu creștinismul să primească în templele sale icoane și statui după obiceiul culturilor păgîne. Lucru vrednic însă de însemnat e faptul că, din această pricină, în mintea populațiunilor ignorante, a căror imaginație era încă plină de vedenia zeilor vechi, s'au produs confuziuni grosolane, ba uneori revoltătoare. Se văzu astfel Jupiter sau Thor transformat în Sf. Petru, Apollon în Sf. Mihail, Wodan sau Marte în Sf. Martin, Isis în Sfânta Fecioară și, ceva mai ciudat, fundatorul budismului așezat pe altarele creștine sub denumirea de Sf. Iosafat.

Micile divinități locale, protectoare ale ținutului, care lua-

(Citiți continuarea în pag. II-a)

ISUS

. . . .

Și ochii tăi cei blânzi se înoptară,
Și gura ta s'a 'nvinețit de chin,
Și duhul tău, ce nu putea să moară,
A smuls din trup suspin după suspin...

Un om, un om, prin patimile tale!
Și, totuși, cât de sus, lumina mea
Te-a înălțat răbdarea sfântă-a ta!
De mila ta, la glasul tău de jale,

Să se deștepte morți de mii de vremi
Ș'adâncul lumii să se înfioare,
Iar Tu — să ai privirea iertătoare,
Un om să fii—și tot să nu blestemi...

. . . .

P. CERNA

seră locul zeilor mari dispăruţi din amintirea poporului, fuseseră şi ele înlocuite cu ţimpul, în antichitatea decadentă cu eroii locali. In Grecia, de pildă, adorarea acestor eroi atinsese culmea, mulţumită în mare parte intervenţiunii oracolului dela Delphi. Pythia, consultată în împrejurări critice, nu se mulţumia numai să recomande Grecilor adorarea personagiilor ilustre din istoria lor legendară. Ea, de multe ori, ridica la rangul de eroi, cu alte cuvinte *canoniza*, personagii reale sau contemporane a căror moarte fusese însoţită sau urmată de întâmplări extraordinare. S'a comparat cu drept cuvînt, autoritatea oracolului dela Delphi cu aceea a papilor, în ce priveşte cultul. Apollon, reprezentat prin Pythia, crea *zei* şi *eroi*, după cum papa crea *sfinţi*. Şi unul şi celălalt erau infailibili.

Sub dominaţiunea romană, eroizarea devine tot mai deasă, iar decretarea de eroi nu se mai face de autoritatea religioasă, ci de puterea civilă: se vota de către Senat pentru sau contra calităţii de zeu sau de erou a cutăruia sau cutăruia, după cum, în timpul Revoluţiei franceze, s'a pus la vot existenţa sau neexistenţa lui Dumnezeu.

Cu intronarea creştinismului, izgonirea eroilor din calendar nu se putea face decât înlocuindu-i cu alte feţe creştine, cu sfinţi şi martiri. Şi atunci încep să se canonizeze de către părinţii Bisericii toate personagiile care au suferit sau şi-au vărsat sângele pentru cauza creştinismului. Dar anul are 365 de zile, şi numărul celor canonizaţi era mereu insuficient. Atunci începe în toată lumea creştină o goană pătimaşe pentru găsirea sfinţilor care trebuiau să înlocuiască pe aceia din eroii păgîni cari nu fuseseră încă alungaţi din calendar. Incepe o canonizare de sfinţi făcută după nici un criteriu. Se sfinţesc personagii care n'au existat niciodată, ceeace face pe adevăraţii credincioşi să se revolte de uşurinţa cu care se proceda în aceste împrejurări. Intr'o lucrare foarte documentată, P. Saintyres *(Les Saints successeurs des dieux)* citează zeci de exemple de sfinţi canonizaţi, a căror neexistenţă s'a dovedit cu prisosinţă mai tîrziu. Un caz tipic pe care-l citâm din acest autor: „In timpul papei Urban VIII sosi la Roma o cerere din partea unei biserici din Spania să i se dea indulgenţa pentru sărbătorirea *Sfîntului Viar*, al cărui corp, zicea, că l'ar fi găsit. Noutatea acestui nume surprinse pe papa. Inainte de a acorda cele cerute, voi să afle pe ce documente se întemeiază cultul acestui pretins sfînt. Ancheta izbuti să stabilească că toate dovezile sfinţeniei personagiului în chestiune se reduceau la o piatră aşezată într'un loc unde se credea că ar fi înmormântat, şi pe care se citià clar: S. VIAR. Piatra fu cercetată mai de aproape de către epigrafişti şi aceşti savanţi constatară fără multă bătaie de cap că pe această piatră se mai aflau şi alte litere mai şterse, dar care tot se mai puteau citi, şi reconstituiră adevărata inscripţie: *praefectu*S. VIAR*um*, adică *intendent al căilor* în timpul dominaţiunii romane. Cu toate aceste constatări, *Sfîntul Viar* continuă să fie cinstit în Spania, ba încă i se atribuià puterea de a tămădui anumite boale".

In goana aceasta după sfinţi, poporul şi-a avut pretutindeni partea lui de activitate. El nu puteà înţelege ca o sărbătoare să fie închinată altuia decît unui sfînt. El nu puteà pricepe că o sărbătoare poate comemorà altcevà decît moartea, naşterea, botezul sau memoria unui martir.

Plecînd dela această concepţiune eronată, a transformat în *sfinţi* o mulţime de nume de sărbători care nu aveau nimic comun cu vreun nume propriu. Astfel sărbătoarea tuturor sfinţilor, la *Toussaint* e considerată de poporul francez ca *un sfînt care vindecă de tuse. La Trinité* este o sfîntă înrudită cu Sfînta Fecioară. *L'Epiphanie* (Boboteaza) fu personificată, în Franţa, în sec. al VI-lea, sub numele de *Sainte Tiphaigne* sau *Sainte Théophanie*, şi considerată ca mama celor trei regi magi. Se ştie că, în Franţa se serbează la Bobotează şi cei trei regi dela Răsărit cari veniră să se închine lui Isus. La Italieni, dimpotrivă, *Beffania* sau *Beffana* (Epifania) e o zînă răutăcioasă care sperie copiii la Bobotează. Tot astfel, în credinţele noastre, *Rusaliile* (din slav. *Rusaliia*, latin. *Rosalia*, adică sărbătoarea rozelor), sînt nişte zîne rele care pocesc pe oameni, credinţă pe care o regăsim şi la Slavi. *Joimăriţa* e o fiinţă supranaturală care se arată la Joi-mari, *Crăciunul*, ziua Naşterii Domnului, e *Moş Crăciun*, care erà după credinţa poporului nostru, stăpînul păstorilor şi staulului în care s'a născut Mântuitorul, şi aveà de nevastă pe *Crăciuneasa;* iar ajunul Crăciunului, *Moş Ajunul*, a fost baciu, în slujbă la Moş Crăciun.

La rîndul lor, zilele săptămînii sînt personificate devenind toate sfinte. Avem o sfîntă Duminecă, o sfîntă Luni, o sfîntă Marţi, etc., întocmai ca la Slavi, cari au şi ei o *sveta Nediela* (sfînta Duminecă), o *sveta Srieda* (sfînta Miercuri), o *sveta Petka* (sfînta Vineri), etc. Tot astfel găsim la Italieni o *Santa Venera*, care e personificarea zilei de Vineri şi în acelaşi timp o substituire creştină a zeiţei *Venus*.

De altă parte, sfinţii a căror autenticitate nu se poate contesta, capătă în credinţa poporului atribuţiuni speciale, care diferă adeseori dela un neam la altul. Rareori numai i se atribue unui sfînt o putere miraculoasă identică la mai multe popoare. In cazul acesta, identitatea credinţei se explică printr'o aluzie la meseria pe care o exercitase sfîntul, sau la o întîmplare autentică sau legendară din viaţa lui. Astfel:

Sf. Anton (17 Ian.) este patronul măcelarilor, în Belgia, pentrucă exercitase la Roma, meseria de măcelar. La Italieni, e şi protectorul porcilor, pentrucă, după legendă, diavolul, ca să-l ispitească, i s'a arătat deseori în chip de porc.

Sfinţii Cira şi *Ioan* (31 Ian.) se păzesc la Greci spre a fi feriţi de boale, pentrucă aceşti sfinţi exercitaseră medicina.

Sfînta Apolonia—Sainte Apolline (9 Febr.) vindecă durerea de măsele, după credinţa Francezilor, pentrucă cei cari o torturaseră, la Alexandria, îi sfărîmaseră toţi dinţii. Tot astfel cred şi Veneţienii.

Sfîntu Iosif (19 Martie) e considerat pretutindeni ca patron al dulgherilor şi tîmplarilor, în amintirea meseriei pe care o exercitase sfîntul.

Sfîntu Gheorghe (23 April), care fusese soldat şi e deseori reprezentat călare luptându-se cu un balaur, e patronul războinicilor, la Greci; la Germani, e patronul cailor şi al vitelor.

Sfîntul Petru (29 Iunie) e patronul pescarilor, în amintirea meseriei pe care o exercitase înainte de a urmà pe Isus.

Sfîntul Ilie (20 Iulie) e păzit la noi, ca şi aiurea, spre a fi ferit de trăsnet şi de piatră. Se ştie că în Sfînta Scriptură, profetul Ilie e înfăţişat urcîndu-se la cer într'un car de foc, cu cai de foc, după ce, în viaţă, se rugase lui Dumnezeu să coboare focul din cer ca să mistuiască pe cei ce-l defăimau. Rolul Sfîntului Ilie în tradiţia noastră populară, cu atributele lui Helios şi Jupiter, deoparte, şi ale lui Vulcan, de altă parte, îl vom analiza mai pe larg cu alt prilej.

Sfînta Ana (26 Iulie), care fusese doica Sfintei Fecioare, e patroana doicilor la Francezi. La Veneţieni, e invocată de lăuze.

Sfîntu Roc — San Roco (16 August) păzeşte de ciumă, după credinţa Veneţienilor, pentrucă sfîntul se molipsise de ciumă îngrijind pe bolnavi.

Sfîntu Bartolomeu (24 August) e serbat de măcelarii italieni, pentrucă fusese jupuit de viu.

San Marino (4 Sept.) e patronul zidarilor italieni, pentru că şi-a clădit singur o chilie pe muntele Titano, lîngă Rimini.

Sfîntu Mateiu (21 Sept.) e patronul zarafilor la Italieni, pentrucă fusese perceptor la Romani.

Sfinţii Cosma şi Damian (27 Sept.), cari au fost medici, se serbează, ca patroni, de către bărbierii, băieşii şi chirurgii italieni. Grecii îi serbează la 1 Noembrie spre a fi feriţi de boale.

Sfînta Tereza (16 Oct.) e serbată la Veneţieni spre a-i ferì de lecturile vătămătoare minţii, pentrucă sfînta a scris o mulţime de lucrări minunate pe care Bossuet le-a calificat de „doctrină cerească".

Sfîntu Luca (18 Oct.), care învăţase medicina şi pictura, e patronul zugravilor la Italieni şi la Germani.

Sfîntu Crispin — Saint Crépin (25 Oct.), care fusese cizmar la Soissons, subt împăratul Maximin, e patronul cizmarilor.

Sfînta Cecilia (22 Noemvrie) e sărbătoirtă de muzicanţi, pentrucă se crede că ar fi inventat orga.

Sfîntu Andrei (30 Noemvrie), care a fost pescar, e patronul pescarilor la Italieni.

Sfîntu Elegiu — Saint Eloi — Sant Eliggio (1 Decembre), care a fost argintar, e patronul giuvaergiilor, fierarilor şi al tuturor meseriaşilor cari lucrează cu ciocanul.

Profetul Daniil (17 Dec.), care a fost nevoit să stea într'un cuptor aprins, e serbat de Bulgari spre a fi feriţi de foc şi de arsuri, etc.

Partea cea mai caracteristică însă, şi cu o latur̀e comică, a cultului poporului pentru anumiţi sfinţi, o prezintă interpretarea pe care o dă numelui unora din aceşti sfinţi. Poporul caută să stabilească o legătură între numele sfîntului şi darul pe care-l au de a vindecà sau de a ocrotì pe oameni în anumite împrejurări. „Poporul, zice Bréal, este un filolog care vrea să-şi dea seama de numele pe care le aude, şi care, graţie imaginaţiunii lui, găseşte uşor o poveste care să-i explice un nume propriu" *(Mélanges de mythologie*, p. 16). Cu chipul acesta îl vedem răstălmăcind numele sfîntului şi atribuindu-i unele daruri care n'au nici în clin nici în mânecă cu vreun eveniment din viaţa lui. Astfel:

Sfîntu Grigore Teologul (25 Ian.), e serbat de poporul romîn de frica o l o g e l i i.

Martirul Chiril — numit de popor *Ciurica* (15 Iulie) — e serbat de Romîni ca să nu fie c i u r u i ţ i de bătăi.

Adormirea Sfintei Ana (25 Iulie) e serbată de femei ca să nu a d o a r m ă pe veci.

Martirul Foca (22 Sept.), e rău de f o c. — La Greci, unde *Foki* însemnează „focă, animal marin", e serbat de marinari, ca să nu se înnece.

Sîm-Pietru (29 Iunie) e rău de p i a t r ă.

Sfîntu Vărtolomeei (11 Iunie) e serbat de Bulgari ca să nu se î n v â r t e a s c ă norii şi să aducă piatră. — La noi se crede că în această zi se 'n v â r t e ş t e frunza 'n teiu şi că se face întoarcerea fapturilor.

Sfîntu Procopie (8 Iulie) e serbat de Bulgari ca să se p r o c o p s e a s c ă.

Apostolul Luca (18 Oct.) e ziua în care Huţulii din Bucovina seamănă usturoiul, pentrucă, în limba lor, *luk* însemnează usturoiu.

Sfîntu Vlasie (24 Febr.) e păzit de aceeaşi Huţuli, pentru ca nevăstuicile să nu muşte vitele sau să le sugă laptele, căci, în limba lor, *lasiţa* însemnează „nevăstuică".

Martirul Lupu (23 Aug.) e serbat cu nelucrare, pentru ca l u p u l să nu prăpădească turmele.

Sfîntu Therapon tămădueşte, la Greci, orice boală, pentru că *therapevo* însemnează „vindec".

Sfînta Mavra (3 Mai) e păzită de femeile din Atena ca să nu pătimească de b u b a t sau de v ă r s a t, pentrucă *mavrais* însemnează „vărsat".

Sfînta Agata (4 Febr.), numită la Cehi Hata, e serbată de aceştia ca să nu-i muşte ş e r p i i, pentrucă, în limba lor, *hady* însemnează „şarpe".

La Francezi găsim apropieri şi mai ciudate, întemeiate pe o falsă interpretare a numelui sfîntului. Astfel:

Saint Eutrope (pronunţat de popor *ütrop*) tămădueşte pe *idropici*.

Saint-Aignan (pron. *sen-tenian*) vindecă rîioşii *(teigneux)*.

Sainte-Claire vindecă pe cei ce nu văd. Aceeaşi atribuţiune o are, la Itaileni, *Santa Lucia* (pentrucă *luce* însemnează „lumină").

Saint-Ouen vindecă boalele de urechi (*ouïe* — auz).

Saint Boniface vindecă boalele de pe f a ţ ă.

Saint Genou vindecă de podagră (*genou* — genunchiu).

Sfîntul Roc — Saint Roch e patronul pietrarilor (*roc* — stîncă, piatră).

Saint Cloud vindecă coşii sau bubuliţele de pe obraz (*clou* — furuncul).

Saint Vincent e patronul vierilor (*vin*).

Inălţarea — Ascension — e serbată de dulgherii şi de tinichigii cari lucrează pe a c o p e r i ş, pentrucă stau s u s.

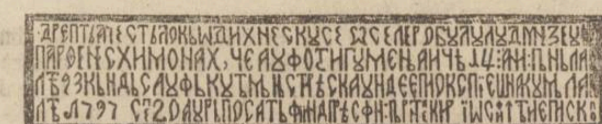
San Pelegrin — Sanctus Peregrinus (16 Mai) — e serbat de Veneţieni pentrucă vindecă durerea de picioare (căci pelerinii umblînd mult pe jos, trebue să sufere de picioare).

San Severo e, după credinţa aceloraşi, patronul celor arestaţi, pentrucă scoate la iveală dacă e a d e v ă r a t *(s'è vero)* ceea ce li se impută, etc. etc.

Mai sînt şi alţi sfinţi, cari, în datinele şi credinţele poporului, nu mai amintesc nimic din viaţa lor, n'au atribuţiuni în legătură cu numele lor, ci au moştenit pur şi simplu atribuţiunile divinităţilor păgîne serbate în zilele în care au fost aşezaţi în calendar. De aceştia ne vom ocupa cu alt prilej.

In rezumat, legea creştină s'a suprapus peste credinţele păgîne sau, mai bine zis, creştinismul a fost altoit pe trunchiul păgînismului. Credinţele şi datinele păgîne au putut cu greu şi numai în parte fi desrădăcinate. In peninsula balcanică, unde creştinismul e în mare parte ulterior veacului al IV-lea, esenţa credinţei e occidentală, restul e păgînism autohton. Romînii, ca şi celelalte popoare balcanice, au dat unora din sfinţi atribuţiuni păgîne cu totul necunoscute Occidentului. Sfîntu Gheorghe Sfîntu Ilie, Sfîntu Dumitru, Sfîntu Andrei, Sf. Niculae sunt sfinţi esenţial balcanici prin atribuţiunile şi legendele lor, prin cultul deosebit ce li se dă, prin datinele ce se leagă de zilele consacrate lor.

I. AUREL CANDREA

EVA

de Mircea Rădulescu

Infăşurată 'n scumpe blănuri rare
De animale nordice, tu 'mi pari
Cea mai decorativă arătare
Visată de nostalgicii barbari.

Tu răspândeşti arome tari de plantă
Crescută din pământul primitiv
Şi îmi evoci întâia elegantă
Ce-avea acelaş fast decorativ.

Tu faci să se propage 'n atmosferă
Fluide calde care dau fiori;
Tu mergi cu mlădiere de panteră
Şi cu mister în ochii visători...

In iritarea blondă de lumină
Ce tremură sub cerul glacial
Se întrevede o flacără divină
In ochii tăi frumoşi de animal.

Ca fulgerul prin noaptea de cărbune,
Ei luminează sufletu-ţi complex
Şi 'n ei disting instinctele străbune
Din epoci lungi de fier şi de silex...

O! Da! Te recunosc eternă Evă
Ce m'ai vrăjit de secole întregi,
Tu porţi în trupul tău aceiaş sevă
Acelaş suflet vag, aceleaşi legi...

In sânul tău acelaş ritm tresaltă,
Acelaş sânge cald, exuberant,
Şi 'n veci te-a modelat aceiaş daltă
Din mincinoase blocuri de neant!

Mircea Rădulescu

La tine lacule...

La tine lacule cu flori de nufăr,
Când seara-şi cerne umbra pe coline,
La tine gându-mi sboară şi eu sufăr,
Căci am plecat demult de lângă tine.

Ingândurae în liniştea de sară,
Rechemi plângând prin unde repetate
Copilul tău nebun de-odinioară
Pierdut acum pe drumuri depărtate.

S'a înoptat de mult... suspinu-ţi încă
Prin toşnete de trestii se alungă
Oglinda ţi-o sărută vreme lungă
Până se pierde trist în noapte-adâncă.

Bătrâni tăcuţi cu visurile stinse
Purtând în spate-a anilor povară
Privindu-şi chipu 'n apă se 'nfioară
Cei doi salcâmi cu braţele întinse.

Ţi-aud chemarea sfântă de departe
Şi-aş vrea să viu cu-acelaş dor de viaţă
Dar anii trec şi vremea ne desparte
Mă simt bătrân cu sufletul de ghiaţă.

George Nikita

Fantezii reali te

Omenirea viitoare

de I. Teodorescu

Dacă câinele ar avea bani i s'ar zice: Domnule Câine.
Proverb arab

Revoluţiile sînt crezute cu neputinţă mai cu seamă în ajunul lor.
JULES SIMON

Avem istoria veche, aceia a evului mediu şi cea modernă. Aceasta va dura până când proverbul arab mai sus tipărit nu va mai fi de nimeni înţeles decât doar de specialiştii în istoria trecutului. De atunci numai va începe o epocă nouă cu totul distinctă, de atunci va data şi fiinţa omenirea viitorului.

Iar citatul din Jules Simon l'am făcut spre a nu descuraja prea mult pe cei ce doresc şi cred într'o apropiată schimbare a soartei şi a directivei lumei, printre cari mărturisesc a mă număra.

Darul proorocirei nu-i dat omului, din fericire pentru dânsul poate, decât într'o măsură foarte generală şi în cazuri excesiv de excepţionale şi rari. De aceia se şi vorbeşte mult mai des de „prooroci mincinoşi" decât de cei veridici. De aceia toţi câţi au încercat să prezică viitorul omenirei, fie chiar pe perioade scurte, de-o sută sau două de ani, ori au rătăcit pe căi absurde ori au fost repede şi cu prisosinţă întrecuţi de vreme în prevederile lor, când li s'a întâmplat să le nimerească niţel. Asta nu ne împiedică însă de-a ne încumeta mereu să facem proorociri, după cum deşărtăciunea viselor nu ne împiedică să visăm necontenit.

A te întreba dar care poate să fie viitorul omenirei este cea mai vană dar şi una din cele mai plăcute preocupări ale spiritului nostru. Prin urmare să nu ne ruşinăm nici să ne descurajăm de-a ne-o pune mereu, în totdeauna, căci „viitorul e un miraj care se îndepărtează pe măsură ce noi înaintăm şi care ne atrage astfel încetul cu încetul până la capătul vieţii" după cum zice un autor necunoscut dar pe care-l citez exact fiindcă-l găsesc şi eu citat de altul.

* * *

Cum ar putea să fie fiziceşte oamenii viitorului? Mulţi îşi închipue că, în primul rând pleşuvi şi fonfi, adică fără păr şi fără dinţi. Nu-mi vine să cred. Pierderea părului şi a dinţilor poate să fie numai un accident trecător. O mai bună igienă, un trai mai la aer liber şi o hrană potrivită ar fi în stare să lecuiască aceste accidente. De altmintreli boalele capilare şi dentare, foarte vechi, de când lumea istorică am putea zice, şi-ar fi făcut deja efectul în mare parte dacă ele ar fi însemnat una din legile fatale şi inexorabile ale evoluţiei la care e supus genul uman. Dar asta nu s'a întâmplat.

Dintre aceste legi cărora suntem orbeşte supuşi, fără putinţă, cel puţin până în prezent, de-a ne sustrage lor, cele care s'au stabilit că influenţează în mod sigur, prin măsurătoarea a zeci de mii de cadavre din toate timpurile, cele ce lucrează în mod simţitor, sânt privitoare numai la cavitatea craniană, la talie şi longevitate. Aceasta din urmă e constatată cu date destul de certe. Omul viitorului va fi deci mai nalt decât noi, în mijlociu, cu capul mai mare şi va trăi mai mult. Dacă însă talia nu va merge strict în raport cu mărirea cavităţii craniane şi deci cu îngreuiarea creerului, se poate ca, din pricina slăbirei bazei, a disproporţiei dintre basin şi cap, numărul şchiopilor din născare să se înmulţească necontenit. De asemeni pare că măduva spinării la om se atrofiază pe nesimţite tot în favoarea creerului. Mai mult decât atât e greu de prevăzut după ştiinţa de astăzi.

Să vedem la ce fantezii bizuite pe oarecari realităţi ne putem deda în domeniul social, economic şi... pur fantezist.

* * *

Nu mai încape îndoială că ceiace împiedică progresul moral şi cultural aşa după cum l'am dori este preocuparea prea absorbantă a omului pentru hrană şi toate celelalte trebuinţi materiale, lupta grosolană pentru existenţa animalică, lupta de clase şi a individului contra individului, care formează pe puţin 90 la sută din urzeala şi din bătătura vieţii. In ziua când toate trebuinţele acestea vor putea fi satisfăcute cu prisosinţă fără prea multă muncă, când omenirea va fi scăpată de specula şi asuprirea economică, când se va produce tot ce e materialmente necesar traiului tuturor nu ca marfă ci numai ca material de consumaţie, în de ajuns ca să rămâie şi să mai întreacă pentru fiecare, în ziua aceia numai propăşirea morală, culturală şi artistică vor lua un sbor falnic, neîntrerupt şi fără de sfârşit. Va fi cu adevărat o epocă nouă, epoca viitorului ce-l visăm câte o dată.

Izbânda aceasta e de aşteptat, cred, în deosebi dela progresele ştiinţiilor fizico-chimice, mai mult, incomparabil mai mult decât dela lupte politice şi economice. Căci câtă vreme producţia nu va întrece nevoile tuturor, în totdeauna va exista o clasă exploatatoare şi una exploatată, ori ce vom face şi ori cum le vom numi după ori care prefacere, fie pe căile zise legale, fie pe căile revoluţionare. Şi soluţia deplină a chestiei sociale ne va da-o numai ştiinţa. Ea este aceia care a însutit productivitatea muncii şi ne-a adus la starea actuală cu mult superioară celor din trecut, şi tot ea va fi aceia care înmiind, înmilionând această productivitate, scoţând din piaţa seacă, cu sforţări minime şi prin procedee simple şi sigure, tot ce ne va trebui materialmente, aşa că nici o nevoe, nici chiar o raţională fantezie să nu rămâe complect satisfăcută, va rezolva în fine chestia economică şi cea socială.

Să se liniştească cei care-şi închipue că omenirea scăpată de imboldul trebuinţelor materiale va degenera. Mai întâi fiindcă nici un caz cu temei în sensul acesta nu se poate desluşi serios din întreaga istorie a omenirei de până astăzi, ci mai curând degenerarea a fost provocată de lipsuri şi nu de plusuri, cum uşor se poate devedi tocmai prin cele mai celebre pilde ca ale Atenei vechi ale imperiullui roman, bizantin, ale Veneţiei, etc.; şi al doilea fiindcă omenirei i-ar rămâne nesfârşit de lucru în alte direcţii după ce va fi isprăvit cu problema pântecelui.

In adevăr, să ne presupunem peste o sută sau zece mii de ani, într'o epocă când fizica şi chimia vor fi rezolvat chestia pâinei, a îmbrăcămintei, a locuinţei şi a altora la fel. Rămân, cum am spus mai sus, problemele morale, culturale şi artistice, şi încă problema care am atins-o în foiletonul trecut, a evoluţiei genului uman şi a mijloacelor de-a influenţa în bine această evoluţie.

Şi fiindcă, atunci când e vorba de viitor tot aşa de puţin ne costă să sărim cu o sută, cu zece mii sau cu un milion de ani peste zilele de faţă, este o problemă pe care putem cu înlesnire, aş zice chiar cu siguranţă, să ne-o închipuim că va fi în mod viu şi grav pusă la ordinea zilei când oamenii vor fi dus la bun capăt toate cele despre care am amintit: — e problema înrăutăţirei fatale a condiţiilor vieţii pe pământ. Cu nelinişte la început, cu înfrigurare şi cu groază vor fi preocupaţi, la un moment dat, oamenii viitorului de această chestie, care va veni fatalmente pe tapet, căci la vremea lor toate vin ori cât de extraordinar de îndepărtate ni s'ar părea.

Pământul nostru, favorabil până acum nu numai desfăşurării dar propăşirei vieţii, va atinge apogeul în această privinţă, nu ştim când, şi apoi îşi va începe declinul. Şi lucrul va fi cu atât mai vârtos simţit cu cât atunci omenirea va fi ajunsă la un extraordinar grad de desvoltare intelectuală şi materială prin urmare şi la un mare grad de fericire. Ii va fi deci greu să primească sfârşitul speciei cu uşurinţă, fără lupte aprigi, fără încercări disperate de-a prelungi viaţa speciei şi de-a îndepărta finala peire generală.

Dar lupta aceasta va avea un capăt ori câte mijloace ar întrebuinţa omul viitorului şi ori câte descoperiri ar face. Răcirea treptată a pământului, chiar dacă soarele şi-ar păstra destulă căldură şi lumină ca viaţa să nu sufere iremediabil, scorojirea lui necontenită, împuţinarea apei şi a aerului, scobirea năuntrică prin uscarea, contractarea şi răcirea centrului azi fierbinte, astea şi altele pe care nu le putem prevedea, vor duce la decadenţă, la degradarea planetei, care vor atrage după sine decadenţa şi degradarea genului uman.

Evident că ne este cu neputinţă să ne închipuim cum se va pune problema pentru oamenii deatunci, şi cu atât mai puţin ce mijloace vor avea ei ca s'o rezolve, presupunând că va fi rezolvabilă, dar cu mintea şi cu cunoştinţele noastre de astăzi ea nu ne apare decât în două moduri: a reface o planetă nouă sau a descoperi alta potrivită în care omenirea să se mute şi să-şi continue viaţa în condiţiuni favorabile.

In stadiul în care se află ştiinţa contimporană ne este foarte lesne să dovedim absurditatea desăvârşită a ambelor concepţii. Omul fiind un produs nemijlocit al mediullui înconjurător, un fiu al pământului, el nu poate nici modifica mediul ambiant nici crea unul nou. Da, *astăzi*, când leul e la 7 centime, mizeria sufocantă, cartea părăsită, lumea sângerândă de efectele războiului, omenirea în toiul luptelor de clasă, ştiinţa în faşe, mai exact de-abia în germene. Dar în ziua când oamenii vor fi lăsat hăt în urmă chestiile sociale şi economice confundate şi uitate cu faptele din caverne, când cultura va fi luat o desfăşurare neînchipuită şi ştiinţa ajunsă la un apogeu pe care nici nu-l putem măcar bănui! Atunci ceiace nouă ni se pare absurd lor li se va părea numai greu, posibil de realizat în orice caz.

Fantezia noastră nu poate merge prea departe pe această cale care se măsoară, probabil, cu milioanele de ani, în vreme ce toată viaţa noastră istorică e numai de vre-o zece mii. Ne vom permite o singură îndrăzneală, în nădejdea că aceste rânduri vor ajunge sub ochii omenirei viitoare prin cine ştie ce rară şi bizară întâmplare: să ne învieze şi pe noi, măcar o zi, o săptămână, un an, un veac, cât va voi, ca să ne bucurăm şi noi de bucuriile de-atunci

I. TEODORESCU

— Mai bine fugea cadavrul şi găseam aici pe asasin!

Năluca

(FECIORUL LUI NENEA TACHE VAMEŞUL)

— Şi o vându-şi mamă?

— Prea îmi era neagră în ochi; prea îl vedeam pă el toată ziulica în faţă; ba trebuia să o pui dă mult pă foc; că ia me-a mâncat tinereţile! In casă, nu se strivea fir de aţă cu care să pui un cearşaf pă plapumă şi el se repezea la chitară şi n'o slăbea până nu'l *acapara* Niţă la tablinet! De pierdea la cărţi, iar la chitară; de câştiga şi'l bătea pă cocoşatu, dă bucurie, la chitară — cocoşatu făcea venin de moarte, avea şi necaz pă Tache de când a vrut să'i tae în două cu sabia lui Enache când era la jandarmi; după certuri, chtara, la chiolhanuri, chitara; care cum intra în casă, stai să-ţi cânt cu chitara; Covălcioaichii cu chitara, beţivanului de Iancu, cu chitara sub bolta Anichii, cu Discordia, lui Enache barem... chitară şi iar chitară, ăla nu mai ştia decât chitară şi iar chitară până ridica casa în picioare. Urla mai tare ca chitara şi daca îl mai îndârjea şi Tache şi îi striga d'asurzea şi coardele *„sus cumnate Enache"*, Enache măsura preşu cu ochii cât ceapa scoşi din cap, se da într'o parte, spre sobă, svârlea papucii din picioare şi se rostogolea pe ne-aşteptate, în târlici, peste cap, de venea beat, d'adura până în dreptul chitarii înebunită în palmele lui Tache. Să te mai ţii atunci! Enache asmuţit de Tache, iar venea rostogolindu-se pe târligi, până în vetrica sobii, aci se închiondora la sobă, striga pe Tache pe nume, svârlea dimia după el, se făcea melc pă preş, şi venea d'aberbeleacu până în tălpile de urs ale lui Tacke, ghemuit turceşte pă lada Suloaicelor, dă unde înebunea în chiote pă Enache cu barba răsfirată pă gâtu chitării. Şi Tache urla, Enache Urla, chitara urla, speriind copiii de prin aşternuturi. D'atâta a fost bun, soiu naibii, să se îndoape şi să smintească chitara în cântece. Vara, trecea cu ea — până a murit a cântat — sub duzii Anichii, pă velinţă, în meşi şi în jiletcă, turceşte, cu chitara înfiptă în şale şi trage-i! Nu e vorbă, cânta! Incremeneau oamenii pe la uluci şi se umplea curtea de curioşi. Şase coarde avea, şi ce chitară! Adusă pă vapor; arnici de argint împletit la căpătâiul coardelor dincolo de gât; gâtu lung, adus ca un iatagan, oglindindu-şi încrustările în apele abanosului, ca nişte minuni, ca nişte mici jigănii de preţ, sticlind în lucirile Sidefului îndrăgite de mlădirerea grabnică ale degetelor lui... bietu Tache, — chitară de Padişah nu altceva, scăldată toată în apele Palisandrului! Da de chitară îmi ardea mie în vremea aia? Nen-tu mre, sufletu maichii, tânăr, plin de carte, da *bacaloriatu* în ghete dă brunel, şi el, Tache, tolănit pă troscot, cu chitara în poală. Şi eu sughiţam de amărăciune şi îmi înfundam urechile cu tulpanu să n'o aud! Ţâţă nu mai aveam, dă unde ţâţă, hrănita dă mine cu sabur şi cu tahân; copilaşii schimbau dinţii, fălcile îmi căzuse dă junghiuri, — dă unde dantist pă vremea aia şi cu ce să le plăteşti să te caute? — Şi să mă mai întrebi de ce ai vândut-o! Nu e vorbă, a cântat cu ea până a murit, cine 'i-a putut-o smulge din braţe? Făcea primejdie de moarte daca s'ar fi atins cine-va dă ea! Chitara şi Covăcioaica a fost viaţa lui. Dă focu ei îi cânta Marghoalii — Marghioala copii nu, griji nu, casă nu, înopta pe unde găsea; dă Iancu scăpase, se încurcase cu Lefcovicioaia, o nemţoaică cu favorite roşii şi cu capu ca de scamator. Vă aducea smochine dă la Penopol, umbla după Marghioala să o împece cu beţivu — bună femeie, da Dumnezeu să mă erte, leneşă şi jegoasă. Ia cântat Tache şi ei cu chitara! Cum zisei, Iancu, încurcat cu jivina cu barbă, nu mai vrea să ştie de Marghioala, pândea pă tat-tu cu chef ca să-i cânte şi iar să-i cânte *„Raţa ici, raţa colea"*. Zicea ca să-şi uite de fisu şi de nemţoaică! Şi tat-tu, atâta aştepta; pândea pă Marghioala cu chitara, şi dă-i! Numai ea îl pricepea, noi ca nişte proşti ce eream, dă unde până unde să ne pomenim cu muzică şi cu muzicanţi în neam, ca să-l putem înţelege cum vrea el! Parcă Marghioala erea muzicantă! Drept e că pe vremuri, fusese, cam romanţioasă — Iancu, aşa se dusese vorba, că ar fi fost *din flori*, — cu doftoru Habudeanu! Şi rămăsese cu focu chitarii, dar până la muzicantă mai va! Marghioala nu botezase, nu cununase, nu îngropase! Găzduită pe la toţi, unde pica, acolo încremenea! Daca o dibuia Lefcovicioaica, părăsea cuibu şi pleca cu Tache prin vămi, cu chitara după ei — 'mi-arunca şi mie dup'acolo câte cinci sfanţi pă săptămână şi ei să hoinărească şi să benchetuiască cu chitara dă gât! Şi să mai mă fi uitat la ea?! Urmele lui Tache! Iaca aşa am dat-o!

S'a dus el, ducă-să şi ea, nu-mi mai stea în ochi, urmele pricopselilor lui şi a canoanelor mele!

Banii! Nu 'i-am băgat pă gât, parastas cu vase — ducă-să pă copcă de chitară!...

*

Din scândurile iatacului, proaspăt frecate cu moloz, în care s'a înfipt şi a rămas acolo plânsă şi uluită privirea mamei, privirea căinţii şi a reminiscenţii chitarei, vin lucirile lemnului de preţ, luciri de sticlă galbenă, frângându-se în pereţi şi de acolo trecând risipte, iar pe scânduri, ducând mai departe fantoma instrumentului melodios, care îşi tremură ursita, în lacrimile mamei.

O revăd şi eu cu mama *„chitara lui tata"* — sarcofagul acela straniu, în care s'a păstrat cântecul copilăriei, melodia îndurărilor şi toată urgisirea văduvei, chitara chefliului de vameş, cutia aceia osoasă, cu luciri de scoarţă de evanghelie, păstrând pe gâtul ei de antracit degetele cari adunau vibrarea coardelor înebunite pentru a o rostogoli apoi, în gongănitul cristalin al coşciugului de palisandru, în văgăuna sidefată în care s'a potolit de-apururi, delirul cumnatului Enache — fosila care scânteia printre iataganele arnăuţilor din covor şi pe care vameşul cel meloman, o cobora pios şi „inspirat" pentru a ciupi din arterele de argint, poesia înfrigurărilor adolescenţii şi prefăcătoria uitării-de-sine! Amar şi mult a colindat şi ea în boarfele văduviei, şi gâtul ei soit, care păstra parcă în lucirile unt-de-lemnii ale coardelor, vibrarea caldă a degetelor ce-i apăsau rana declinului a înseilat reflexele dezamăgirei pe alte preşuri, printre piroanele magherniţelor şi întunecimilor pe unde s'a oprit bocceaua caliciei, târlicii lui Enache şi barba împăciuitoare a Lefcovicioaei! Şi versul care trăia până şi în mutismul ei, şi-a plimbat şi el, iatac cu iatac, amintirea şi trecutul „glorios", înfiorând pereţii, şi tăvălind mai departe pe Enache, peste cap. Ani de-arândul s'a urcat şi pe dulapuri, opărindu-şi lustrul de zăpuşala funinginilor şi a suspinat şi prin sipeturi, sufocându-şi nostalgia *„vămilor"* în catrafusele... *„dotale"* şi a tânjit şi pe după sobă, tânguindu-şi obârşia în lăcrămarea argintie a coardelor.

Şi atunci, defăimarea mamei, contenea o vreme parcă! Pe furiş, în mustrările căinţii, îşi plimba îngândurată, coatele oblojite cu calmuc, peste oglinzile de fildeş, duhuind cucernic aburi, în apele solzoase, lustruind-o, alintând-o şi vorbindu-i şi răstignind-o apoi în cuiul ei de umilinţă.

Doar moartea a adus pe aripele ei negre, amintirea schingiuirii; cântarea a redeşteptat spectrul persecuţiei, chitara a păstrat pe coarde, degetele tiraniei. Şi într'o vreme, melodia ei bolnavă, a revărsat în sufletul aceleia ce în loc de *codru* i se dedea cântări, refrenul obidei amare, iar stindardul din covorul annăuţesc a înlocuit fâlfâirea pietăţii, cu fantoma asupririi. Şi a urât-o amar în vremea aceia mama, — chitara — biblia urgiei şi a indiferenţii Vameşului. In coardele ei sau deschis foile unei cărţi viţioase! Şi din ele, în locul târguirei duioase, s'a aşternut în sufletul ei desmeticit, oprobiul tiraniei şi calvarul văduviei.

Din rânjetul lor de argint, s'a svonit hazul Marghioliţii şi nepăsarea lui Enache, din îngândurarea lor, a tresărit revanşa neobrăzării şi spectrul răzbunării! Atunci, a izgonit-o — fanfară batjocoritoare a durerii şi religvă a nesocotirii doliului. A izgonit-o într'o toamnă sură, svârlind afară din cocioabă, neomenia vameşului, eternizată în palisanduri!

Şi a eşit de-apururi pe poartă, în bocceaua telalului uluit, într'o toamnă de plânsori, topindu-se în ceaţa sură şi pătând drumeagul ernei, cu abanosul gâtului, eşit din tabla de creton.

De atunci n'am mai văzut chitara. Prin urzeala preşului cu arnăuţi, trece un fior, svonit din încovoiala mamei, dibuind coardele. Din cui, se desprind degete înfrigurate, care alunecă pe pântecul chitarei. Jos, pe scânduri, se dă Enache peste cap, şi mai încolo, în întunerec, Marghioliţa îşi sue fusta în şold — năluca reveriei. O şoaptă înfrigurată, se svoneşte nebănuit, de undeva, de după sobă, din geam lâcul iconostasului, din negurele iatacului; se îmbină într'un zumzet de îndurerare, obosit, pierdut în sfiiciunea înfiripării lente, despicând caerele bărbii vameşului risipită pe chitară, şi svârlind papucii lui Enache din picioare:

Raţa ici, raţa colea,
Raţa paşte papura...

SARMANUL KLOPŞTOCK

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

Pe 12 luni 150 lei
„ 6 „ 75 „
„ 3 „ 40 „

Lexice, vocabulare, glosare

Argot-ul şcolăresc

Unul din elevii cursului superior al liceului Sf. Sava, ne trimite o „serie de cuvinte şi expresiuni dintre cele mai întrebuinţate" din limbagiul şcolăresc.

Sosită, odată cu „complectările", d-lui Nicu Marinescu (vezi numerele 121 şi 122 ale Adevărului literar), *contribuţia liceanului savist conţine unii termeni şi unele îngemănări-de-vorbe cari se găsesc în glosarele tipărite de noi până acum.*

Dacă nu facem un sever triaj în vocabularul de faţă, e că o sumă de cuvinte sânt aici altfel *şi mai pitoresc definite.*

D-l C. Pitschak *face şi un scurt expozeu asupra naşterii acestui idiom, din care rezultă că (cităm):*

„Argot-ul şcolăresc, ca şi poezia poporană, se transmite oral din generaţie în generaţie, fără să se poată observa când şi în ce împrejurare se formează un cuvânt sau o expresiune nouă.

„Il primeşti în anii de ucenicie dela cei mai mari pentruca pe urmă, la rândul tău, să-l redai îmbogăţit celor ce-ţi urmează".

B. L.

Vocabular

1) A TRAGE LA FIT — a absenta.
2) FITANGIU — cel care trage le fit
3) A CHIULI — a lipsi dela şcoală.
4) CHIULANGIU — cel care trage chilul.
5) A SE BARBIERI — a scrie sau a spune lucruri cari nu sânt în legătură cu lecţia.
6) A TOCA — a vorbi repede şi fără rost voind să faci impresia că ştii multe.
7) A AGAŢA — a prinde pe un elev cu lecţia neînvăţată sau cu alt lucru nepermis.
8) A VRAJI — vezi *a se bărbieri.*
9) A AVEA BAFTA.
(sau: A FI BAFTOS) — a fi norocos.
10) A DUCE — a amăgi pe profesor cu lucruri ce n'au legătură cu lecţia.
L'am dus — l'am amăgit.
11) A UMFLA (o notă) — a lua o notă (numai pentru note bune).
12) ZI DE FRECUŞ — zi când este mult de învăţat.
13) A GINI — a observa, a băgă de seamă.
14) A INGHIŢI — a trece cu vederea (despre profesor).
15) FIŢUICA — petic de hârte după care se copiază la teze.
16) COVRIG — cifra zero — 0.
17) COLAC — nota 8.

C. PITSCHAK

— Au violat Constituţia...

Primăvară

Celor de la oraşe

Veniţi la cîmp, iubiţii mei amici!...
Din depărtări pe care le-aţi dorit
Sosesc plotoanele de rîndunici,
De peste mări şi ţări, în sbor grăbit,
Să conăcească iarăşi pe aici,
In cuiburile ce le-au părăsit.

Veniţi să le primim cu bucurie,
Aceste plicuri multe ce vestesc,
Acelora cuprinşi de nostalgie,
Un sentiment de-apururi tineresc,
Când dorul de vieaţă reînvie
Şi florile uscate înfloresc.

Un firicel sfios de iarbă nouă
Incet îşi scoate vârful la privire,
Hrănit în zori de minunata rouă
Şi de ţărîna plină de iubire,
Cînd soarele cu raze calde plouă
Şi cîmpul se găteşte de 'nflorire,

Aici veţi înţelege rostul vieţii
Şi minunatul cîmp de libertate,
Cînd veţi veni în faptul dimineţii
Şi veţi vedea voioşi, reînviate,
Iubite doruri ale tinereţii
Ce inimile vi le vor străbate.

Veniţi, amici, ca să vedeţi cîmpia,
Cînd soarele de după deal apare,
Şi cît de mare 'i este veselia,
Cînd se găteşte 'n haine de serbare,
Ca să 'şi primească iarăşi ciocîrlia,
Venind cîntînd din depărtata zare.

Al. Gh. Doinaru

Sonete

de Victor Eftimiu

Cetatea Moartă

Au fost cândva p'aicia temple, case
Şi ochi frumoşi ascunşi printre perdele...
Pe turnuri gângurit de turturele...
Dar asiăzi, vai, nimic nu mai rămase!

In locul violetelor zorele
Doar edera mai creşte pe terase,
Doar lilieci cu aripi de mătase
Mai sboară azi, în loc de rândunele...

S 'abat năluci din gloria trecută
S 'abat în sbor pe vechile ruine
Şi sombrele terase le sărută...

Iar edera îşi mişcă frunza mută
Vibrând prelung în noaptea care vine
Umplând Cetatea-Moartă de suspine...

Tristan şi Isolda

Mi-am înfrânat instinctele latine
Şi iată-mă acum în vasta sală...
Acorduri lungi subt bolta colosală
Incep strident preludii andantine.

Invins de măreţia orchestrală
Cu care Wagner ştie să domine,
Gonesc nevroza care urcă 'n mine
Şi moleşeala vag-orientală...

Trec ore lungi... Atenţia îmi scade...
Acorduri noi s 'alungă în cascade...
Tristan de-un ceas întreg e 'n agonie...

Mă răsucesc... mă scol... revolt amicii...
Şi, resemnat, înfrânt de simfonie,
Suport Wagnerianele suplicii.

Meca

Drumeţ din cine ştie ce locuri depărtate
In ochii lui albaştrii purtând întreg seninul
La porţile cetăţii s 'opreşte pelerinul
Ş 'ascultă largul vuet ce vine din cetate.

S 'opreşte şi ascultă şi tremură străinul...
De ce îl roade teama şi inima îi bate
Acuma când ajunge la porţile visate?
De ce nu trece pragul cetăţii, beduinul?

Să intre? Nu! I-e frică... Oraşul poate-l minte
Şi nu-i cum îl visase în ceasurile sfinte
Când îl ghicea, în zare, dormind în vis de lună...

Se 'ntoarce pelerinul pe unde-a sosit
Pe când în depărtare amurgul îşi adună
Aripa-i uriaşă de vultur obosit...

Ibsen

Te urmăresc cu fruntea chinuită,
Cu inima, cu mintea încordată,
Dar, geniul tău nu poate să străbată
În sufletu-mi aprins, care palpită.

Nu te 'nţeleg. Maestre!.. Ingheţată
E nordica-ţi lumină 'nvăluită...
Aripa fanteziei, obosită,
Albastrul cer nu-l taie niciodată...

Un şir de întrebări chinuitoare
E glasul tău... O rece simfonie...
Iar zarea ta o strâmtă închisoare...

Nu pot trăi în umeda-ţi chilie
Căci sufletu-mi e plin de 'ntregul soare
Pe care-l vrea Oswald în agonie...

Temnicerul

Demult, într'o primăvară...

Ieşisem dintr'un ţintirim şi, împreună cu tovarăşii de duminicală hoinărie am pornit-o să ne răcorim. Vremea se înălţase cu cerul, cu lumina; departe aburia oraşul pietros şi fumuriu, într'o parte se înălţa pe dâmb temniţa cu zidurile-i albe de biserică. Ne-am oprit la cârciuma unde lăutarii chinuiau cobzele, iar pompierii şi slujnicile pământul.

In faţa cârciumei, în şură se însinguraseră doi moşnegi, morocănoşi, precât se bănuia după chipul lor, ascunşi şi vicleni. Un cioclu şi un temnicer. Cioclul purta mustaţa tunsă, rânjia sinistru, răsturna pe gât paliciurile cu vin fără nici o trudă, iar temnicerul, grav şi cumpănit, — aşa precum îi porunceşte slujba — avea obazul negru lucios de gâde.

Mi-am ascuţit auzul (primăvara sunt totdeauna apucat de boala ciudăţeniei).

— Ai înmormântat-o! Aşa!...

— I-am asvârlit hoitul în groapă: târfele nu se înmormântează!

— Mai las-o fra'miu că nu era chiar de lepădat! Când au adus-o s'a arătat ascultătoare şi cuminte. Pe urmă au apucat-o năbădăile...

— Şi nu s'a găsit nimeni s'o potolească?

— Las c'am potolit-o eu!...

— Zău! Aşa bătrân!

— Iaca şi tu! Dă-mi o mână de grâu să-ţi fac un om şi din tărâţe muierea.

— Avea vânătăi.

— Şi se rugă Maicei Preciste, spurcata!

— Se ruga?

— Păi, da ce crezi? Altfel mă întărâtam eu. Mă cunoşti doar om liniştit, temător de lege şi credincios...

— Aşa ni-i îndeletnicirea!

— Avea pielea albă căţeaua. Cei mari s'au înfruptat din trupul ei. Eu sunt om rânduit, cu nevastă şi copii şi cred în sfinţenia legii scrise...

— Aşa ni-i îndeletnicirea!

— Biciul şi cleştele au ciuntit-o urât. Nu ştiu ce-i s'a mai întâmplat. Tu ştii mai bine c'ai îngropat-o! Aşa-i toată lumea. Dumnezeu a făcut pe cei răi pofticioşi iar pe noi ciocli şi temniceri, oameni buni...

N'am priceput ce-şi mai şopteau. Am prins crâmpeie. Aducerea mea aminte le păstrează. Dece?

ION CALUGARU

Pentru limba latină

de Arhim. Scriban

I

Mă apuc să scriu într'o chestiune care nu prea e privită cu dragoste, de mulţi din societatea noastră românească de azi. A mai veni acum cu vreo mijlocire pentru limba latină, pare un lucru silnic, nepotrivit cu interesele lumii de azi şi, deci, cine o face, pare un om care nu mai înţelege cursul vremii. Limbile zise clasice, mai pe româneşte *măiestre* (greaca şi latina), adică limbile în cari găseşti pilde de cugetări bogate, de bună rostire a lor, de scriere măreaţă şi măsurată, nu se mai bucură de multă îmbrăţişare, şi poţi băga de seamă duşmănia cu care sunt privite.

Dar ce-aş putea spune eu în sprijinul uneia din ele, a celei latine, singura de care vreau să scriu aici?

Multe... Vreau să spun, mai întâi, că, în chestiunea aceasta, lumea vorbeşte cu multă uşurinţă, fără a privi tot întinsul faptelor, ca în multe alte chestiuni. Se mărgineşte la faptul că, în şcoalele noastre, nu se face treabă cu ea, şi deci osânda e gata: afară cu latina!

Al doilea, mulţi, chiar oameni de carte, vorbesc cu părtinire Fiindcă n'au ajuns ei a şti latineşte sau greceşte, încep a cârti împotriva amândurora. E vorba numai şi numai de simţirea lor îngustă: urăsc înălţimea la care nu s'au putut sui.

Iată ce citesc în *Universul* dela 19 Februarie a. c.:

„Marele public trebue să o ştie, că universitatea noastră aruncă de 25 de ani în viaţa publică licenţiaţi în litere: filologie, istorie, literatură, oameni cari n'au cunoscut clasicismul grec şi isvoarele din această limbă; şi mai mult: că avem licenţiaţi (şi, evident, şi doctori) în drept sau filosofie, cari n'au cunoscut măcar limba latină care ne-a dat nomenclatura juridică şi atâta din cea filosofică".

Vedeţi, pe foarte mulţi, şcoala nu i-a pus în stare de a întrebuinţa limba latină. Apoi în ceata acestora totdeauna ai să găseşti rândurile dese ale acelora cari ocăresc învăţarea limbii latine.

Cu toate acestea trebuiesc spuse în această chestiune cuvinte care nu se spun, pentruca să ai înaintea ochilor tot materialul de fapte din care să-ţi croieşti judecata. Limba latină are dreptul să strige în graiul ei: *ne ignorata damnetur* — să nu fie osândită, fără a se şti mai întâi toată pricina ei.

II

Pornit pe această cale, trebuie să spunem că preţul limbii latine nu este scos deplin la iveală, când se vorbeşte de ea numai ca depozit în care găsim literatura poporului roman. O, nu! E mult mai mult decât atâta... Limba latină este ca o bibliotecă fără margini, în care s'a aşezat atâta material scris, încât, dacă ne-am pune întrebarea: în care din limbile pământului se găseşte cel mai mult material scris, eu socotesc că nu vom greşi, dacă vom spune că în limba latină. In adevăr, ia să ne gândim: De la sfărâmarea împărăţiei romane, până încoace, când se începe întrebuinţarea limbilor naţionale în scriere, acum 200-300 de ani sau şi mai puţin, toată învăţătura, în apusul de au eşit neamurile luminate de azi, se făcea numai în latineşte.

Apoi e puţin lucrul acesta, ca să ai dumneata aproape 2000 de ani de viaţă a unui continent întreg, care şi-a dus toată învăţătura într'o singură limbă!.... A nu avea la îndemână limba latină, înseamnă a fi lipsit de cheia cu care să deschizi cea mai largă bibliotecă a lumii.

Da, se prea poate ca studiile cuiva, chemarea sa din societate să-l scutească de nevoia de a avea o deosebită cunoştinţă despre limba latină. Inginerul, medicul, arhitectul şi alţii au să treacă uşor peste ea. Dar câţi de cealaltă parte, care au să aibă nevoie de dânsa şi care au să fie mai slabi fără ea!... Toţi cei pe care munca lor îi mână spre studiile trecutului: profesorii de istorie, oamenii de litere nu se pot lipsi de o limbă ca aceasta. Şi dacă sunt destui cu astfel de ocupaţiuni şi fără a stăpâni cum se cade limba latină, să-i ştiţi că sunt oameni cu scăzăminte în specialitatea lor. Pot fi oameni oricât de talentaţi, sunt lipsiţi însă de una din marile pârghii prin cari poţi învăţa şi cerceta. Scrierile mari ale trecutului, cu zeci de volume impunătoare, sunt aproape numai în limba latină. Cine nu poate umbla cu acestea, iată că este strâmtorat în cercetarea prin cel mai întins câmp de cultură.

Când învăţam la universitatea din Strassburg am urmat şi câteva semestre de istorie, ba încă şi un curs de seminar pentru istorie, tot pe lângă acea universitate. In tot timpul acesta, lucrarea de seminar ne era că traduceam o scriere din *Monumenta Germaniae historica* şi o comentam. Fireşte, veneam pregătiţi de acasă. Dar aci nu mai erau juxte ca la autorii clasici. Trebuia să traducem singuri, prin puterile noastre. Şi traduceau studenţii nemţi într'un chip uimitor de iute. Şcoala îi adusese în starea de a citi în acea limbă. Trebuie să adaog că nici nu era grea. Cu toate acestea şi aşa cum era, n'o puteai înţelege fără a fi avut cunoştinţe temeinice de limbă latină.

Va să zică istoria nu se studia fără a întrebuinţa limba latină. Când atâta material este scris într'însa, cum poţi studia trecutul fără ea!

Iată, deci, că trebuie să vorbim despre limba latină nu numai în legătură cu ce scriau Romanii, ci întemeiaţi pe tot ce a scris lumea învăţată din apus până aproape de noi. Cine crede că se poate arunca peste bord tot ce s'a scris în 2000 de ani de muncă luminată într'un întreg continent, se înşeală. Chiar în cuprinsul limbii româneşti, nu sunt scrieri pe care unii autori români le-au scris în latineşte, cum e *Tentamen criticum* al lui P. Ilarian! Cine va face studii de istorie literară va putea spune că lui nu-i trebue limba latină? Iată, o găseşti până în pragul limbilor naţionale.

III

Dacă trecem la alte ramuri de muncă intelectuală, cum sunt teologii şi filozofii, încă şi mai puţin te poţi lipsi de limba latină. 1) Câte lucrări filosofice sunt scrise în latineşte. Unele, precum *Novum organum* al lui *Bacon de Verulam* or fi traduse şi în limbi naţionale, dar nu cred că toate. Mă îndoiesc dacă sunt traduşi mulţi filozofi din evul mediu. Atunci cum ai să faci istoria filozofiei, fără a pătrunde în aceştia?

Răposatul Maiorescu, la care urmam cursuri şi eu, pe când învăţam teologia la universitatea noastră din Bucureşti, ne îndemna să citim pe Spinoza în latineşte şi ne asigura că este scris într'o limbă uşoară şi se poate citi. Va să zică el îşi dădea seamă de trebuinţa limbii latine şi căuta să ne scoată din părerea, care stăpâneşte până în ziua de azi, că nu se poate citi latineşte.

2). Când este vorba de teologi însă, putem spune că latina este pentru ei o limbă vie, din pricină că multe lucrări teologice se scriu în latineşte până în ziua de azi. Foarte însemnate comentarii la evanghelii s'au tipărit în latineşte anul trecut în Italia. Cine poate citi în această limbă, halal de el!

Unele lucrări latineşti, cari ne privesc d aproape de noi, ortodocşii, sunt în curs de tipărire în clipa de faţă. Un scurt dicţionar despre compozitorii bisericeşti răsăriteni se tipăreşte acum în latineşte sub titlul *Hymnographi byzantini*.

Pentru noi, teologii, lucrurile sunt aşa, că nici nu poate fi teolog de ispravă care n'o şti latineşte. Marele aşezământ al Bisericei apusene face că această limbă pentru noi e tot vie şi trebuie să te simţi păgubit când n'o poţi întrebuinţa.

Din această pricină ceice vedem cum stau lucrurile ne dăm seamă în ce rătăcire neînţeleasă cădea fostul ministru *S. Mehedinţi* care, prin reforma sa din 1918, scotea limba latină din seminarii. Cu toate că d-sa se arăta la fiecare împrejurare mare preţuitor al răposatului Maiorescu, maiestrul său însă cugeta altfel despre limba latină, cum am arătat. In această privinţă ucenicul a început a bate căi strâmbe.

Când la Iaşi, în Iulie, 1918, a convocat pe membrii Consitoriului superior, ca să ne expuie principiile reformei sale şi să ne ceară părerile, subsemnatul i-am spus ce greşeală face. Era însă atât de înrădăcinat în vederile sale, că era numai vorba că ne cerea părerile. Nu căuta decât să găsească la noi recunoaşterea părerilor sale. Să primească pe ale noastre, ferească Dumnezeu! Şi doar nu noi aveam de învăţat dela d-nia-sa ce trebuie seminariului, ci dimpotrivă.

Temeiul d-niei sale era că şcolarii nu ajung a citi din limba clasică. Şcolarii mei dela Seminariul Central însă, care, ca toţi şcolarii din România, cred că n'au să ajungă vre-odată la un capăt cu limba latină, se uită uimiţi anul acesta văzând că se poate citi şi în latineşte. La clasele VI, VII şi VIII, unde predau eu studii de teologie, le-am adus anul acesta cărţi latineşti şi citim în clasă din ele, unele destul de uşoare. E un lucru neaşteptat pentru ei de a vedea că poţi citi pagini întregi din latineşte, aproape aşa cum ai citi din franţuzeşte. Văzând că pe calea aceasta li se deschide un mare câmp de învăţătură, unii şi-au arătat dorinţa de a-şi cumpăra şi ei astfel de cărţi. Li se naşte încrederea, cea atât de trebuincioasă, fiindcă toţi şcolarii vin către limbile clasice descurajaţi înainte de a învăţa. Este dâra făcută, vorba moştenită, că aceste limbi sunt grele şi nu se pot învăţa. De aceia niciodată nu le dă în minte să ajungă a citi şi părerea că este cu neputinţă de citit în astfel de limbi, le amorţeşte orice dor de a munci cu ele. Eu lupt cu această stare de neîncredere a lor şi le fac dovada că se înşeală şi se poate citi în latineşte. Am ascultat ce m'a învăţat răposatul Maiorescu, când ne învăţa să citim pe Spinoza, şi eu fac dovadă că avea dreptate. Spun şcolarilor că e păcat de atâta muncă cu gramatica latinească, atâta grijă şi frământare, atâta amărăciune pentru notele rele căpătate, şi la urmă să nu aibă nici un rezultat. Ii încredinţez că acest rezultat se poate avea, numai să mai adaoge încă puţină silinţă, prin traducere deasă, pe lângă acea multă cheltuită, şi vor ajunge să citească în latineşte întregi lucrări de teologie. Şi le adaog: Ce podoabă de învăţătură ar arunca peste ei ştiinţa acestei limbi! Căci nemţeşte, franţuzeşte mai ştiu şi chelnerii. Dar cine o şti limba latină, nu poate fi decât cineva care a trecut prin şcoale temeinice şi s'a împodobit cu această unealtă măreaţă de învăţătură.

De învăţat se poate învăţa. Dacă nu s'a ajuns la rezultat până acuma, acoia nu e dovadă. Spusa d-lui Mehedinţi era cu totul fără temei, în genere, ca întreaga sa reformă de atunci pentru seminarii. Noroc că n'a rămas în picioare, că era vai pentru starea de incultură pe care o introducea în şcoalele bisericeşti, după concepţii de o ciudăţenie de râs, dacă n'ar fi fost de plâns.

Deci, dacă limba latină ar înceta de a mai fi cunoscută, aceasta ar însemna ruperea unui fir cultural care te călăuzeşte printre toate scrierile Europei de apus, dela lumea veche şi până aproape de noi. Când atâta vreme şi pe un spaţiu atât de întins s'a scris aproape numai latineşte, înseamnă să te desparţi singur de cugetarea acestei vremi prin necunoşterea limbei latine.

Ori cât s'a tradus din latineşte în limbile de azi, e închipuire goală că vei putea întrebuinţa scrisul latinesc numai prin traduceri. Marile dicţionare de specialitate sunt tot în latineşte. Dacă e vorba de noi, teologii, cine o să ne traducă sutele de volume ale *Patrologiei lui Migne* sau volumele şi mai multe, groase de o palmă şi nalte de câte două palme, ale lucrării care astupă cu perete întreg, *Acta sanctorum*, care era şi la *Fundaţiunea „Carol"* din Bucureşti!

Şi cu alţii e tot aşa. Cine o să traducă un Dicţionar mare ca al lui *Du Cange*, care e scris în latineşte! Deci filologii şi oamenii de litere care n'au să-l poată folosi, dacă nu ştiu latineşte, au să fie în pagubă, că de tradus n'o să-l traducă nimenea niciodată.

IV

Afară de aceasta, mai sunt şi alte pricini pentru care limba latină nu poate fi scoasă din drepturile ei. Una este că, vrândnevrând, limba românească de azi atârnă de limba latină. Nu vorbim de limba neaoşă românească, acea care se află în gura poporului, ci de limba cărţilor, cea plină de neologisme, care alcătueşte o parte însemnată din graiul nostru de azi. Apoi iată, această parte nu se poate întrebuinţa cum se cade până nu ştii limba latină. Deşi au să fie totdeauna între noi mulţi care au să întrebuinţeze limba românească inoită, fără a şti latineşte, cu toate acestea dacă sunt unii care-şi dau seama de formele limbii latine, aceia pot fi totdeauna cârmaci pentru alţii în buna întrebuinţare a limbei româneşti culte. Băgând de seamă cum se îndreaptă cursul şi dând de veste când drumul se porneşte greşit, ei pot împiedeca limba de a se sluţi. De pildă, când avem noi întrebuinţarea pronumelui *sine* în rostirea: *în sine, prin sine, în sine însuşi, de sine, întru sine*, nu putem decât să ne uităm chioraş când auzim astăzi forma *în sinea lui, în sinea mea*, care a început a se strecura şi în scris, formă care este cu neputinţă pentru simţul limbii noastre şi de o urăţenie ţigănească. Cine-şi dă seamă că cuvântul acesta se trage din latineşte, că acolo era pronume şi că tot pronume a rămas şi la noi, nu poate decât să simtă cum îl zgâraie în ureche, când aude această formă întrebuinţată ca substantiv. Au început câţiva mahalagii a zice aşa, şi acuma cei cari scriu fără a avea simţul continuităţii limbii, au luat forma şi o găseşti furişându-se şi în scris.

Limba latină nu dă voie să se săvârşească acest păcat.

Alta.

Când trăeşti cu urechea neformată de încovoierile şi felul întocmirii cuvintelor latineşti, nu bagi de seamă unele rostiri anapoda care se ivesc pe ici şi colo la noi. Sunt întrebuinţări greşite, dar a căror înţelegere ţi-o dă numai limba latină.

Iată, citesc în *Tribuna juridică* (Bucureşti 14 Ian. 1923) noua lege pentru despărţenia căsătoriei în ţara românească şi dau aci peste o întrebuinţare a graiului românesc cu neputinţă pentru urechea celui ce-şi dă seama de întocmirea latinească a unor cuvinte. Anume, se spune că despărţenia se încuviinţează, între altele, şi atunci când, între amândoi soţii, domneşte o „antipatie neinvincibilă". La ce s'a gândit leguitorul când a scris aceasta? La starea când soţii nu se pot suferi cu nici un chip şi că această stare e de neînlăturat. Totuşi, în felul cum a scris el, din pricină că nu l-a călăuzit limba latină, a scornit o rostire inexactă. Căci *antipatia neinvincibilă* nu e antepatia absolută, cum pune dumnealui în paranteză, ca să explice pe *neinvincibil*, ci e tocmai antipatia care poate fi înlăturată. In acel cuvânt, sunt două negaţiuni, şi fiincă una înlătură pe cealaltă, înseamnă că acolo nu mai avem negaţiune, aşa că antipatia neinvincibilă e antipatia care poate fi învinsă, nu cea neînvinsă, cum crede legiuitorul.

Iată cum se răzbună în capul limbei noastre lipsa cunoaşterei limbei latine. Te lipseşti de ea, dar începi a scrie pocit limba ta proprie, care atârnă de cea latină, prin atâtea neologisme latineşti care se află în limba ta şi pe care, fără ea, ajungi a le întrebuinţa pe dos.

Mai este o întrebuinţare nesuferită, ca şi în cazul acesta. E a cuvântului *superior*.

De când eram elev în seminar, mă supăra întrebuinţarea: *cutare e mai superior de cât cutare*. Imi dădeam seama că, în limba latină, cuvântul *superior* e o formă de adjectiv în treapta comparativă şi atunci îmi ziceam: dacă el este odată comparativ, răspunzând în româneşte formei: *mai pre sus de*, cum îl mai faci odată comparativ, punându-i înainte pe *mai* al comparativului românesc? Inseamnă să nu-ţi dai seama de formele limbei altine, pe cari, vrei nu vrei, tot le întrebuinţezi în româneşte, pe calea aceasta a croicilii unei limbi pentru oameni învăţaţi. Şi urmează atunci că nu poţi zice: *cutare e mai superior decât cutare*, ci: *cutare e superior cutăruia*.

Iată, cum, şi în această împrejurare, limba latină te călăuzeşte pentru a vorbi şi scrie cum se cade limba românească din graiul cărturarilor.

Apoi nu e aşa că, privind limba latină din toate aceste puncte de vedere, e mult mai mult decât a o judeca numai în graniţele înguste ale vechilor scriitori din împărăţia Romanilor? Zarea faptelor pe care trebuie să le avem în vedere este cu mult mai largă. Limba latină răspunde unor trebuinţe mult mai apropiate de noi decât numai aceleia de a citi pe vechii scriitori ai Romei?

Cred că aşa trebuie judecat, în totalitatea faptelor, şi acum, când se vorbeşte de o nouă schimbare a programei, să se aibă în vedere toate aceste trebuinţe pe care trebuie să le împlinească limba latină.

Aş fi mult mai bucuros să am a face cu elevi sau studenţi care ştiu latineşte, şi ştiu că s'ar însufleţi şi ei mai mult, văzând ce nemăsură unealtă de învăţătură au căpătat prin această măreaţă şi bărbătească limbă.

Că lucrurile stau în ţara românească în punctul unde se găsesc acum, au răspundere şi profesorii de limba latină, că s'au mărginit să trândăvească cu elevii câteva rânduri pe ceas, şi nu s'au aruncat în şivoiul larg de citire multă, prin care elevul singur face încercare că se poate citi şi în această limbă.

Pe lângă aceasta, lucruri ca cele spuse de mine aici trebuiau spuse de mult, pentru a se păstra toată cinstea limbii latine şi să nu ajungă lumea a cugeta greşit despre foloasele ei, cum cugetă acum.

Trebuie pusă din nou în toată cinstea ei, trebuiesc puşi şcolarii în starea de a simţi toată strălucirea şi folosul ei, de a încerca prin ei înşişi ce se poate face cu ea, şi atunci vor suna ceasuri mai bune pentru limba latină.

Va isvorî de aici un folos pentru cultura noastră şi pentru limba românească însăşi.

Arhim. SCRIBAN

BIJU

N'ai vrea să stăm puţin de vorbă, dragă Bijù? Ce? Incrunţi frumoasele tăle sprâncene, ca să-mi arăţi că eşti supărată pe mine?

Ei, da, recunosc, ai dreptate. Te-am dat uitărei şi atâţia ani nu mi-am adus aminte de tine. Şi vrei să ştii dece tocmai astăzi m'am gândit să te chem şi să-ţi tulbur liniştea în lumea ta senină? Pentrucă mai adineauri am dat din întâmplare într'o carte de numele tău şi deodată mi-ai răsărit înaintea ochilor minţii aşa întreagă cum erai în lumea noastră pământeană, lume pe care ai părăsit-o de atâţia ani. Şi te-am văzut deodată înaintea mea, fetiţo care oglindeai în ochii tăi azurul cel mai curat al cerului, care furaseşi soarelui galbenul cel mai frumos ca să-l pui în părul tău şi al cărui trup era mai mlădios decât trestia apelor.

Imi zici că trebuia să-mi fi adus aminte mai des de tine eu care... Inţeleg ce ai vrut să spui. Eu care îţi juram că n'am să te uit o clipă din zi şi din noapte.

Dar acestea au fost jurăminte omeneşti, dragă Bijù! Din lumea în care te găseşti acum poţi judeca mai bine preţul şi statornicia lor. Suntem sinceri când le facem şi tot atât de sinceri când uităm de ele.

Vezi că îţi vorbesc deschis şi că n'am gând de prefăcătorie. —

Descreţeşte-ţi dar fruntea, nu te mai uita încruntată şi recheamă-ţi pe buze zâmbetul tău cel dumnezeiesc. Nu-ţi şedea bine supărată nici când erai pe pământ, iar necum în lumea ta făcută din pace şi seninătate.

Vrei, aşa dar, să stăm puţin de vorbă? Cum? Iată cum: eu am să-ţi povestesc, iar tu ai să mă asculţi. Dacă uit ceva, îmi reaminteşti; dacă spun lucruri ce nu e bine să fie destăinuite nici acuma, mă opreşti printr'un semn.

Să începem, prin urmare, şi să mergem cu mulţi ani îndărăt, atunci când purtai ciorapi scurţi şi te jucai cu noi băieţii.

Iţi aduci aminte când fratele tău mai mare Iosef— prietenul nostru al tuturor—te-a adus de mână în curtea liceului nostru? Când te-ai văzut înconjurată de o droaie de băieţi gălăgioşi şi nu tocmai sfioşi, începuseşi să cam tremuri de frică şi se umezise frumoşii tăi ochi albaştri.

Gândeai că te mâncăm? Tu nu ştii, mică Bijù, că nouă ni era teamă de ai noştri şi că ni se strângea inima cât un purice, când se întâmpla să întârziem prin oraş şi să ne întoarcem seara pe înoptate la internat.

Mă întrebi dece? Şi zici că nu ştii? Se poate. Oi fi uitat să-ţi spun sau nu ţi-oi fi spus într'adins ca să nu te jicnesc şi să nu te fac să te răceşti de mine. Acum însă pot vorbi fără frică.

Ni era teamă de cei din neamul tău, pentrucă... apoi nu erai tu ovreică? Şi nu erau ovrei părinţii tăi?

Ai aerul că-mi zici: ei, şi, ce-i cu asta?

Cum ce-i cu asta, dragă Bijù? Nu ni se povestise în comunele noastre de munte, unde nu erau ovrei, că ai voştri îi prind pe copiii de creştini, că-i înjunghie şi că le ia sângele, ca să se grijească cu el?

Râzi de vorbele acestea şi zici că sunt minciuni scornite de oameni răi şi fără treabă? Acum râd şi eu, dar pe vremea aceea aşa ni se spunea şi noi credeam.

Dar par'că numai despre voi ovreii credeam în astfel de bazaconii? Nu erau oameni cari ne asigurau că „papistaşii" (nici nu ştiam că le mai zice şi catolici) îi sugrumă pe bolnavii cari, după ce sunt împărtăşiţi, dau semne că vor să se întremeze?

Şi ce prăpăstii nu ni se povesteau pe seama Turcilor?

Să le lăsăm însă acestea, căci timpul ni-e scurt şi avem aşa de multe să ne spunem.

Ţii minte când am intrat pentru întâia oară în casa voastră? Zici că nu, zici că în toate Sâmbetele veneau de dimineaţă diferiţi băieţi dela internatul nostru şi că nici nu te uitai la ei? Se poate să fie şi aşa. Eu însă n'am să uit ziua aceea.

Da, era într'o zi de Sâmbătă, când fratele tău Iosef veni să mă roage să vă sting lampa.

„Dece nu o stingi tu însuţi?" l'am întrebat eu mirat.

— Pentrucă religia noastră nu ne dă voie să facem ceva în ziua de Sâmbătă, căută el să mă lămurească, ceeace—fie zis între noi— nu mă lămuri de loc.

Totuşi, venii. Venii cu sentimentul de bucurie că îţi păşeam pragul, dar cuprins şi de teama că intru pentru întâia oară într'o casă ovreiască. Dacă mă înjunghiaţi ca să-mi luaţi sângele?

Fui primit bine şi dăruit cu o bucată de plăcintă.

Zici că nu-ţi aduci aminte de această vizită a mea. Dar, vezi, gândeşte-te. Plăcinta am primit-o din mâna ta şi eu vrând, chipurile, să o iau, te-am apucat de mână şi ţi-am strâns-o cu putere. Am şi vorbit unul cu altul, nu mult, dar tot am schimbat câteva cuvinte. Ştii că în primele vremuri ale cunoştinţii noastre tu îmi vorbeai în dialectul ispaniol, aşa cum vorbesc ovreii din Macedonia, pe când eu îţi răspundeam într'o poznă de limbă româno-francezo-italiană. Şi râdeam amândoi de acest mod original de a ne înţelege. Adică, la drept vorbind, eu te înţelegeam mai mult din ochi decât din cuvinte.

Cuvintele tale îmi răsunau la ureche ca o muzică pllăcută. Melodia lor cea frumoasă mă împiedica să prind cum se cuvine înţelesul cuvintelor.

...Şi zi după zi, vremea trecea. Noi creşteam, răsăream.

„Astăzi am împlinit treisprezece ani", mi-ai zis într'o zi roşindu-te şi ai adăugat roşindu-te şi mai tare: „de acum nu mai sunt un copil, o fetiţă care se joacă cu băieţii".

Da, Bijù, nu mai erai un copil. Frumoşii tăi ochi albaştri nu mai priveau ca mai înainte. Acum erau umezi şi o văpaie scânteia într'înşii. Când îţi luam mâna, simţeam fiori prin tot trupul, mi se aprindeau obrajii şi inima îmi svâcnea tare în piept. Imi spuneai că nu te mai încap rochiile şi că ţi-e ruşine să porţi ciorapi scurţi.

„Am împlinit şaisprezece ani", ţi-am spus şi eu după câtăva vreme, iar tu te-ai uitat la mine, ca şi când nu mă văzuseşi până atunci.

Şi după ce ţi-ai luat aere de domnişoară, începuseşi să te cam fereşti din drumul meu. Tăgăduieşti, zici că nu e adevărat? Şireato! crezi că eu nu observam? Bunioară: nu mai veneai în curtea liceului nostru. Nu-i vorba, eram mulţumit că nu vii. Prea se uitau la tine toţi băieţii. Până şi mucoşii dintr'aîntâia şi a doua căutau să se apropie de tine, să-ţi ia mâna, să se atingă de rochia ta. Iar după ce plecai, cei mari nu mai conteneau vorbind de tine, de obrajii tăi trandafirii, de trupul tău mlădios; îşi permiteau chiar să observe că bluza ţi se umflă la piept şi că pieptu-ţi saltă când umbli. Zi-le neruşinaţi şi pace.

Şi tot ce se spunea de tine de către alţii se înfigea ca ace ascuţite în inima mea. Găseam că numai eu am dreptul să te laud şi să mă gândesc la tine.

Unde mai pui că aveam asupra ta drepturi mari şi întemeiate?

Te uiţi nedumerită şi dai neîncrezătoare din cap? Apoi nu ştii că eu ţi-am fost naş? Acum râzi şi gândeşti, pesemne că aiurez.

Bine, Bijù, dar cine ţi-a dat mai întâiu numele acesta aşa de frumos şi meritat? Eu,—eu care stau acum de vorbă cu tine. Eu l'am născocit, eu l'am găsit. Şi Bijù ai rămas. Bijù îţi ziceam noi, Bijù îţi zicea frate-tău Iosef şi mi-ai spus că până şi părinţii tăi se obişnuiseră să te cheme aşa. Văd că iar râzi, dar acum râzi de plăcere şi mulţumire.

...Şi ca să mă întorc la vorba mea, ai făcut bine că nu mai veneai în curtea liceului nostru. Insă, ceeace nu ţi-am iertat multă vreme, este faptul că te fereai şi fugeai de mine, chiar şi când veneam eu la voi în dimineaţa zilei de Sâmbătă ca să vă sting lampa.

N'ai ştiut niciodată cum o aşteptam această zi de Sâmbătă. In noaptea din ajun te visam numai pe tine. Te visam în somn şi te visam treaz, căci mai mult vegheam decât dormeam.

Şi în tăcerea nopţii îmi făceam tot felul de planuri aurite. Pregăteam discursuri, ca să ţi le ţiu a doua zi. Alegeam cuvinte puternice şi răsunătoare, făuream fraze cât mai elocinte. In exaltarea mea mă rugam lui Dumnezeu, ca să facă aşa încât un an la rând toate zilele să fie zille de Sâmbătă.

Dar a doua zi tu îmi spuneai nepăsătoare câteva cuvinte reci sau nu te arătai de loc. Iar eu, bietul, născoceam fel de fel de pretexte, ca să prelungesc vizita, ridicam glasul doar-doar o ajunge până la tine şi te-o îndemna să vii să-mi dai bună dimineaţa.

De cele mai multe ori rămâneai încuiată în odaia ta şi nu te arătai. O săptămână întreagă eu stăteam ursuz, posomorît. N'aveam poftă nici de vorbă, nici de învăţat lecţiile. Băieţii ceilalţi ghiceau pricina stărei mele şi îşi râdeau de mine:

„Te-a dat afară Bijù. Bijù ţi-a întors spatele. Bijù şi-a bătut joc de tine." Aşa îmi ziceau ei, scoţându-mă din fire.

Erau însă şi zile când mă aşteptai cu zâmbetul pe buze şi cu zâmbetul în ochi. Atunci toată fiinţa mea era năpădită de o negrăită fericire.

Iar când se nimerea ca una din zilele de Sâmbătă să fie şi sărbătoare creştină şi părinţii tăi îţi dedeau voie să mergi la plimbare cu frate-to Iosef şi cu mine, eu eram în al şaptelea cer al fericirei. Nu mai umblam pe pământ, ci sburam în văzduh.

Fratele tău îmi vorbea ca un nesocotit de progresele sale în limba franceză sau se lăuda că ştie să extragă o rădăcină pătrată. De teme franţuzeşti şi de rădăcini pătrate îmi ardea mie în ceasurile acelea.

Tu nu te mai puteai sătura, admirând verdele proaspăt al livezilor şi împunătoarea frumuseţe a dealurilor şi munţilor cari înconjoară oraşul *Bitolia*. In deosebi îţi făcea mare impresie vederea falnicului munte *Peristera* care veghiază asupra Bitoliei ca o strajă neadormită. Şi când te uitai la vârful lui înalt şi acoperit de zăpadă şi când ziceai: „ce ar fi, dacă m'aş găsi singură colo sus?" te speriai, te cutremurai la gândul acesta şi te apropiai strâns de noi, căutând oarecum ocrotire.

Iar eu, ca să mă înalţ în ochii tăi, îţi vorbeam de comuna mea natală, care era tocmai pe vârfuri de munţi înalţi. Iţi descriam văile şi prăpăstiile adânci în fundul cărora mă coborîsem în nenumărate rânduri. Iţi povesteam — mai lăudându-mă şi mai punând dela mine — groaznice întâmplări prin pădurile mari şi dese. Iţi înşiram întâlniri şi lupte cu lupi, cu urşi şi alte lighioane. Iţi spuneam — şi acum grăiam adevărul — cum deseori vara dormeam afară la munte, în apropierea vreunui izvor, cum petreceam săptămâni întregi la vreo stână printre ciobani şi dulăi, cum de mic copil mă obişnuisem să mânuiesc arma.

Mă aprindeam, mă entuziasmam, gândindu-mă la poienile şi pădurile noastre, la munţii cu aerul curat şi sănătos. Deveneam poet inspirat, proslăvind farmecul şi frumuseţea locului meu de naştere, înfăţişându-ţi ca o plăcere primejdiile prin care treceam, traiul anevoios al oamenilor de munte în veşnică luptă cu natura şi cu elementele.

Dar tu, scumpă Bijù, născută şi crescută într'un oraş de câmp, tu care n'ai avut în copilăria ta altă privelişte şi alt orizont decât acoperişul căscioarelor şubrede din sărăcăciosul *ghetto*, unde erau îngrămădiţi cei din neamul tău, veniţi din depărtata şi necruţătoarea Ispanie, tu nu puteai să te pătrunzi de frumuseţea şi măreţia traiului şi a lucrurilor ce-ţi descriam cu atâta înflăcărare.

„Sălbatici mai sunt oamenii pe la voi!" Aşa îţi rezumai impresia despre cele ce-ţi povesteam. Şi fără să-ţi dai seama, dintr'un sentiment de frică instinctivă, făceai câţiva paşi îndărăt. Te depărtai tu, orăşancă, de omul care îşi făcea o fală că crescuse în mijlocul naturei şi că este un fiu al munţilor.

* * *

Şi vremea trecea, fără să ţie socoteală de noi, de dorurile şi speranţele noastre. Eu mergeam pe al nousprezecelea an al vieţii şi tu păşeai în al şeaisprezecelea, strălucind de frumuseţe, de frăgezime, aprinzând toate inimile şi făcând să se întoarcă toate capetele, când treceai pe stradă.

Cred că n'ai uitat toamna din anul..., dar să lăsăm socoteala anilor şi să vorbim de noi înşine. Mă întorsesem la Bitolia după vacanţa de vară, ars de soare, dar plin de viaţă şi sănătate. Mă întorsesem şi număram zilele: „azi e Miercuri, până Sâmbătă sunt, care va să zică, două zile şi Sâmbătă... o, Sâmbătă am să mă duc la Bijù". A fost o aşteptare lungă, nesfârşit de lungă.

Şi iată că zorile îmi vestesc, după o noapte de insomnie, sosirea zilei de Sâmbătă. Fără să aştept vreo chemare, am bătut la poarta casei voastre. Am intrat, am suflat în lampă, m'am învârtit prin casă, am vorbit cu glas tare, dar tu nu te arătai.

Ne mai putând răbda, mi-am luat inima în dinţi şi l'am întrebat pe frate-to Iosef: „dar ce mai face Bijù?"

Imi răspunse cu un aer, ca şi cum mi-ar fi împărtăşit o veste de care n'ai dece să fii surprins:

„E bine şi fericită la casa ei".

— La casa ei? La care casă a ei?

— A, nu ştii, adăugă Iosef pe care îmi venea să-l strâng de gât, pe Bijù am măritat-o. E o lună şi ceva de când am făcut nunta. Bărbatul ei este fiul bancherului...

Nu mai aveam putere să ascult şi nici dorinţa să ştiu al cărui fiu este bărbatul după care te măritaseşi.

Multe zile şi nopţi de-arândul rumegam planuri de răzbunare, puneam la cale omoruri, sinucideri.

...Şi iarăşi trecu încă un an peste evenimentul acesta. Nu mai eram elev la liceu; ci membru al corpului didactic. Intr'o călătorie făcută la Bitolia l'am întâlnit pe frate-to Iosef şi l'am întrebat din nou, dar de data aceasta cu sânge rece şi fire potolită:

„Ce mai face Bijù?"

— Cum? N'ai aflat mă întrebă Iosef foarte surprins. Bijù a murit, a murit a treia zi după naştere. A născut o fetiţă pe care am dat-o la doică.

Biată Bijù! Ce scurtă ţi-a fost viaţa! Ce puţin ai stat în lumea aceasta unde erai ca un înger trimis să împrăştie în juru-i bucurie şi voie bună!

Şi acum... zici că ţi-e bine acolo sus în ceruri, dar că ai dori să ştii ceva despre copilul tău.

Bijù, nu mă întreba pe mine, căci nici eu n'am fost de mult prin meleagurile acelea. Am fugit amândoi: tu ducându-te la locuinţa de veci, eu rătăcind singur în lumea aceasta mare şi largă, silindu-mă să râd şi să par vesel, atunci când inima plânge în mine. Işi plânge pustietatea la care este osândită, îşi plânge frumuseţea apusă a unor zile care n'au să mai vie.

N. BATZARIA

Shakespeare în româneşte

Romeo şi Julieta

Traducere în forma originală de Mihail Dragomirescu

IV

Această traducere, apărută în 1922, în editura Casei Şcoalelor şi în condiţiuni tehnice elegante şi îngrijite, a fost criticată de d. N. Iorga, în Revista sa „Ramuri" (No. 15 din 9 Aprilie 1922). La această critică, necruţătoare dar obiectivă şi impersonală, d-nul Dragomirescu a răspuns, prin ziarul **Viitorul**, pe un ton agresiv, ceeace a provocat o replică a criticului, („Ramuri", No. 24 din 11 Iunie 1922). In această replică d-nul Iorga, menţinând observaţiile sale critice, invoacă judecata a „trei traducători buni din englezeşte", la noi, între cari binevoeşte a mă numi şi pe mine, şi zice: „dacă unul singur din ei, cetind articolul meu, ar crede că a putut fi un motiv să fiu insultat..., atunci, da, am cedat unei pasiuni ticăloase".

Aşa chemat în causă nu preget să declar, ceeace implicit rezultă din rândurile de mai sus, că nimic, dar absolut nimic în articolul d-lui Iorga nu îndritueşte polemica personală şi atacurile îndreptate în contra d-lui Iorga. Dacă un savant ca acesta, a căruia operă enormă rechiamă pe aceea a lui Alexndru Polykhietor din Milet, nu este la adăpostul insultelor, mă întreb cum scriitorii mai mici ar mai avea curajul să se risce pe tărâmul criticei!

Supărarea d-lui Dragomirescu, izvoreşte însă mai ales din faptul că d. Iorga conchide ritos cum că originalul englez n'a servit de bază versiunei „Dragomirescu". Or, d-nul D., zice anume că a tradus în forma originală, şi prin urmare găseşte în vorbele criticului o învinuire de **necinste literară**, de falş. Această concluzie este exagerată, dar explică, deşi nu scuză, tonul agresiv al răspunsului.

Mă voi mărgini, în această parte a articolului meu, să cercetez numai această lature a controversei, rămâind să revin, într'un articol următor, la fondul versiunei d-lui D., în care criticul relevă numeroase greşeli.

D-nul Iorga găseşte întâia dovadă a tezei sale în faptul că sunt în versiunea d-lui D. pasagii în versuri, cari în original ar fi în proză. Aşa citează pasagiul din Act. II, scena I, unde găseşte această „curioasă enigmă":

Mercutio: Şi-l ocărăsc. Romeo, patimă,

Madam zminteală, zăbăuce,
Amorezatule.

D-nul Iorga arată că în original este aici numai **un vers lung**, în locul celor trei versuri din traducere. Şi criticul citează din original:

„Romeo, humours, madman, passion, lover"

pe care vers îl traduce astfel:

„Romeo, tu, ţicnite, nebune, pătimaş amorezat".

Este de observat că dacă versul acesta, în traducerea d-lui Iorga, este într'adevăr „lung" — din cale afară lung! — în originalul, citat şi de d-sa, este un **vers regulat de 11 picioare**; apoi, cum răspunde şi d. Dragomirescu, în cele două versuri şi jumătate ale d-sale (nu trei!) se mai află şi o jumătate din versul precedent englezesc, adică: I'll conjure **„him too"**, (pe care d-nul Dr. îl traduce greşit, prin „şi-l ocărăsc", în loc de „am să'l conjur, sau: am să'l vrăjesc"). Aşa dar toată daravera se reduce la faptul că s'au tradus un vers şi jumătate prin două şi jumătate...

Dar ce interes are aceasta? Cum am mai spus, în precedentele mele articole, o tălmăcire **literară** şi nu **literală, în versuri**, nu se poate face în acelaş număr de versuri, din pricina deosebirei lexice a celor două limbi, ci cată să ne slujim de perifraze şi echivalenţe. Aceasta mai ales când este vorba de o versiune din limba engleză, cu cuvintele ei mai mult monosilabe. In versul **rimat**, rima se împotriveşte la sporirea versurilor, şi de aceea o asemenea versiune cere un talent al formei şi o inspiraţie care face pe un asemenea traducător un poet creator. Dar când e vorba de versul alb, versul teatral, dramatic prin excelenţă, mişcarea lui liberă are tocmai marele folos de a îngădui sporirea versurilor spre a exprima toate valorile originalului. Chiar Voltaire, care traduce pe Iuliu Cesar în versuri albe, dar alexandrine, nu traduce „vers pour vers", măcar că, în al meu „avertisment" la această traducere, declară că traducerea lui este: „cea mai fidelă care s'a făcut cândva în limba franceză dintr'un poet vechi sau strein".

Shakespeare însuşi **se** foloseşte din ce în ce mai mult de această fluiditate a versului alb, pentru a'şi trece gândul dela un vers la altul, cu cât se apropie de maturitatea geniului său.

Voi pune aici o amintire din viaţa mea care se leagă de „versul alb". Când, în 1877, am publicat întâia mea traducere din Shakespeare, anume pe **Hamlet**, se produse o oarecare vâlvă în cercurile literare. A. D. Xenopol publică în „Convorbiri Literare", o recenziune, pătimaşă şi bătând în struna antisemită, în care spune că „nu prea înţeleg originalul", şi că am tradus „într'un mod mecanic". Răspunsul meu, în care dovedeam că Xenopol, **care nu ştia englezeşte**, s'a luat după Schlegel şi'mi socoteşte drept greşeli greşelile acestuia, pe care le-am îndreptat, nu fu publicat de „Convorbiri". In schimb T. L. Maiorescu, publică în **Timpul**, o dare de seamă amănunţită şi elogioasă, care se încheiă astfel: „Ii datorim dar o îndoită recunoştinţă pentru buna sa lucrare şi suntem încredinţaţi că printr'o asemenea împărtăşire la mişcarea intelectuală a Românici, d-sa a arătat una din căile salutare de progres pentru coreligionarii sei din ţara noastră".

Un alt critic însă, anonim, nu se împăcă ca „frazele să fie despărţite la capătul versului (!)" şi se sprijini pe I. Heliade Rădulescu, care a scris undeva: „în adevăr autorii îşi permit asemeni săltături, cărora Francezii le zic enjambements" (crăncăniturí), de la un vers la altul; nu le văd însă asemeni graţii crăcănate de cât foarte rar, şi excepţia nu poate dovedi niciodată regula".

Mai mult. Când, la o serată literară la T. L. Maiorescu (1880) citii traducerea mea din „Romeo şi Julieta", în prezenţa marelui Eminescu, un director al unei Reviste literare mă sfătui **s'o refac în alexandrine.** Nu a fost, cum se vede, uşor de a deschide un drum în scrisul nostru alb aceste **graţii crăcănate,** şi încă Vlahuţă numeşte versul alb **pretenţios, deoarece** „numai într'adevăr alese gânduri de serbătoare se pot îmbrăca în aşa haină, fără să le stea rău". 1) In Germania abia Lessing, întemeietorul esteticei istorice (1759), a întrebuinţat versul alb ca vers dramatic, şi'l încetăţeni tocmai cu cea mai de seamă operă dramatică a lui, **Nathan Inţeleptul,** care este şi evanghelia toleranţei. In Franţa nici azi acest vers, care nu este istoric, nu s'a împământenit, şi Voltaire (în Prefaţa la Iuliu Cesar") zice dispreţuitor: „Versurile albe nu costă de cât osteneala de a le dicta. Aceasta nu e mai greu de făcut decât o scrisoare. Dacă am prinde să facem tragedii în versuri albe, şi să le jucăm pe teatrul nostru, **tragedia e pierdută.** Indată ce scoţi dificultatea, scoţi meritul!"

Dar să revenim la subiectul nostru.

Nu poate fi îndoială că a traduce „în forma originală" înseamnă a **reda versul originalului, cu metrul şi ritmul lui**: la Shakespeare dar înseamnă, versul iambic de 10—11 silabe. Aceasta o face d-nul Dragomirescu (afară de câteva excepţii).

O altă dovadă de lipsa formei originalului d. Iorga o găseşte în împrejurarea că persoanele de condiţie inferioară cari, în original, vorbesc în proză, ar vorbi în versuri, în traducerea d-lui D. Şi citează dialogul dintre **Benvolio şi Tybalt,** din Actul I, scena I, care în original ar fi în proză până la apariţia bătrânului Capulet.

Aici este o nedumerire. In ediţia „The Globe", care cuprinde toate emendaţiunile, şi este cea mai răspândită, şi după care a tradus d. D., precum şi în toate ediţiile pe care le cunosc eu, scena în chestie este în versuri. D-nul Iorga citează însă după ediţia „first folio" Charlotte Porter şi H. O. Clarke, tipărită la Cambridge, America, în 1903 urm. Oare acest dialog să fie acolo în proză? Nu e probabil, căci ritmul versurilor nu poate fi îndoială...

O altă dovadă a tezei sale d. Iorga o găseşte iarăşi în vorbele Doicei, din Actul I, scena III, care ar fi iar proză, nu versuri ca la traducător. Şi aici aceeaşi nedumerire, căci şi după ediţia „Globe", şi celelalte ediţii mie cunoscute, precum şi după traducerea lui Schlegel, Doica vorbeşte în versuri, de la întâiele cuvinte:

„Now, by my maidenhood..."

până la ultimul ei vers:

„Go, girl, seek happy nights to happy dayo",

care **rimează chiar cu versul,** ce încheie scena, al doamnei Capulet:

„We follow thee. Julet, the county stays".

Dacă dar în aceste exemple nu se poate găsi dovada tezei d-lui Iorga, (d. D. citează şi alte dovezi că a avut în vedere originalul englez), este însă, din nenorocire, prea adevărat că d-sa n'are acea cunoştinţă aprofundată a limbei originalului care e condiţia primordială pentru orice versiune. Şi în semnalarea greşelilor traducerii, d. Iorga are deplină dreptate. D-nul D. arată că a consultat şi traduceri în alte limbi şi, fireşte, şi admirabila prelucrare germană, cum se exprimă d-sa (pag. 9, nota) a lui **A. W. Schlegel.** Dar d-sa adaogă că „problema literară" pe care şi-a propus-o prin această traducere, adică aceea de a **„împământeni** în limba noastră şi cu un farmec nou" pe Shakespeare, n'a putut-o îndeplini decât inspirându-se de **„atmosfera de realism, de vioclune proaspătă şi de primitivism sufletesc"** al lui Shakespeare, care nu se găseşte în traducerea lui Schlegel. Căci această traducere „deşi are un mare merit ca **operă literară,** are însă un mare defect ca **operă poetică, dependentă de un original cu anume frumuseţi pe care un romantic nu le putea pricepe în deajuns.** Romeo şi Julieta fiind cea mai clasică operă dramatică realistă". Şi deci d-sa conchide că nu-i putea **servi nici o altă traducere, ci numai originalul.**

Este adevărat că tocmai un poet din şcoala romantică a fost ursit să încetăţenească pe Shakespeare în limba germană. De ce? Explicaţia se află în starea de desvoltare a **limbei.** Precum la noi, numai după ce un Alecsandri şi un Eminescu, şi urmaşii lor, au întinerit şi înavuţit limba prin reînvierea graiului popular, putem năzui la **împământenirea** lui Shakespeare, tot aşa în Germania a trebuit să se perfecţioneze întâi limba ca să fie în stare a reda valorile marelui poet englez. După contribuţia clasicilor germani, după Lessing, Wieland, Herder, după romanticii epocii „Sturm und Drang", această perfecţiune fu ajunsă în cel mai mare geniu al literaturei germane: Goethe. Dar Olimpianul, care a înţeles deplin măreţia lui Shakespeare şi deosebirea dintre realismul acestuia şi romantismul german, avea prea multe de zis el însuşi, o lume proprie de creat, ca, resemnându-se, să se puie în slujba altuia, oricât de mare ar fi: şi atunci August Wilhelm Schlegel, poet şi el, dar fără genialitatea suverană a lui Goethe, însă maestru suveran al limbei, căreia şcoala romantică îi dedese strălucire, sprinteneală şi mlădiere, a putut înfăptui **marea împământenire** a lui Shakespeare în limba germană.

D-l D. zice că această versiune are păcatul că s'a născut „înainte de a veni pe lume literatura realistă". Aşa şi Friedrich Gundolf, în frumoasa sa carte: „Shakespeare und der deutsche Geist" spune că Schlegel fiind copilul vremii sale, ale căreia idealuri erau binele, adevărul, frumosul, a dat pasiunei lui Shakespeare „un mic accent moral, a înfrumuseţat, **şlefuit, netezit puţin** mişcările lui violente, brusce aspre, şi a pus vorbe artistic strungite, **scrise,** în locul vorbei **vorbite, gesticulate, născute** din **clipa respirată".** Şi Gandolf, după această vădită exagerare a condeiului, încheie astfel: „a cuceri şi întruchipa **realitatea** lui Shakespeare, pentru simţirea noastră vitală este una din problemele noului spirit german".

Şi iată că el însuşi s'a înhămat la această uriaşă treabă şi a publicat „Shakespeare în limba germană, ediţie noă în şase volume" ! Cu excepţia sonetelor, pe cari le dă în splendida traducere a lui Ştefan George, această **noă ediţie** nu e **traducere complect noă.** Din nou traduse sunt numai piesele ce au fost traduse de Contele W. Baudissin şi Dorothea Tieck (sub numele tatălui ei, poetului Ludwig Tieck), iar cele 17 piese ale lui Schlegel Gandolf declară că le **recunoaşte numai din punctul de vedere al limbei poetice moderne,** ţinând seamă şi de rezultatele cercetărilor limbistice, „căci", zice el, **„opera lui Schlegel în totalitatea ei are şi astăzi deplina ei valoare.** „Romeo şi Julieta", cea dintâi încercare a lui Schlegel, este prelucrată, mai ales în părţile rimate, pe când despre „Negustorul din Veneţia" Gandolf zice că este „o lucrare măiastră, şi chiar greşelile sunt superioare firimiţărilor revizorilor".

Iată dar că şi acest novator, aşa de radical în Teorie, care a declarat că lui Schlegel îi lipseşte: „puterea încordată, boltirea rigidă, focul sufletului Renaşterii", când vine la adică, scade toată treaba lui la oarecari îndreptări filologice, la întrebuinţarea, pe alocuri, a unui termen mai grunzuros, mai trivial, şi la refacerea versurilor rimate! Şi aceasta pentru un simplu motiv: pentrucă dacă romantismul trebuia să plămădească scrisul lui Schlegel **ca autor,** el n'a putut înrăuri mult opera lui ca **traducător,** genial şi conştiincios, care a redat nu numai poezia, dar şi mai toată puterea elementatră a lui Shakespeare.

Şi nu sunt în stare să deosibesc, nici în noa ediţie a lui Gandolf, nici în versiunea d-lui Dragomirescu, în afară de reproducerea mai exactă a unor termeni triviali din original, o „atmosferă mai primitivă" decât în aceea a lui Schlegel!"

Şi este încă o întrebare dacă „realismul" cere neapărat reproducerea tutulor terminilor indecenţi şi tutulor imaginilor obscene, bune pentru urechile şi gustul publicului din vremile lui Shakespare! Dovadă e că chiar d-nul Dragomirescu nu traduce dialogul, cu care începe piesa, între Gregorio şi Samson, pentru că, cum zice în notă „cuprinde glume ce nu pot fi **auzite pe o scenă modernă".**

Şi mai adaug că d-nul Dragomirescu a avut în vedere traducerea lui Schlegel, în ediţia Wilhelm **Oechelhauser, revizuită** de Herman Conrad, a societăţii Shakepereane germane, din 1905. Deci o revizuire în spiritul realist modern.

Eu regret dar că d. Dragomirescu n'a consultat mai mult pe Schlegel — o bună traducere este cel mai bun comentar! — ceeace l'ar fi ferit de numeroasele greşeli din versiunea sa. Despre ele într'un viitor articol.

AD. STERN

1) File rupte, pag. 201.

Poeme biblice

Plânsul Sulamitei

— După „Cântarea Cântărilor" —

Neagră sunt, bătrână sunt —
Şi braţele sufletului meu leagănă
Amintirea iubitului mort...

Neagră sunt ca un cort
Din Kedar, cum am fost, iubitul meu, şi atunci
Când, sprinten ca puiul de cerb, veniai la piept să te port...

Dar unde sunt rodiile ce'mi luciau în obraji?
Şi buzele de pe cari miere'mi cereai să bei?
Iacă: mâinile Desnădejdii
Au stors ciorchinii sânilor mei...

De când nu mai pot capul tău pe ele să'l culce
Braţele mele nu mai sunt crengi
Arcuite de belşugul rodului dulce...
Pântecele meu nu mai e un snop de grâu încins cu crini,

Ochiul nu'mi mai scânteie ca un rug,
Şi sânii nu mai îmi sunt ca doi pui gemeni de gazelă
Cari pasc printre flori,
În zori,
Când umbrele fug...

O, pletele, mele pe umeri nu mai îmi cad,
Ca o turmă de capre ce-a poposit pe Galaad.
Dinţii mei nu mai lucesc ca nişte mioare
Ieşite — proaspăt — din scăldătoare.

Neagră sunt, bătrână sunt —
Şi braţele sufletului meu leagănă
Amintirea iubitului mort...

...Căutat-am în patul meu, noaptea,
Căutatu-l-am pe cel ce iubeşte sufletul meu.
Te-am căutat şi nu te-am găsit —
Şi sub povara întunericului greu,
Pe poteci peste coline răsturnate
Am pornit să te caut în cetate.

Iacă: în toată cetatea te-am căutat,
Stăpânul meu, şi nu te-am aflat...

Unde te-ai dus, iubitul meu,
De nu alergi peste munţii despărţirii?
Unde eşti, de nu vii
Amurgirea să ne prindă din nou prin vii,
Copacii să fie bârnele casei noastre,
Să beau iarăşi sărutările tale dulci ca vinul,
Sub acoperişul ramurilor albastre!...

Iacă, în toată cetatea te-am căutat
Stăpânul meu, şi nu te-am aflat...

Unde mi-este iubitul
Ce stânga şi-o culca sub gâtul me
Şi cu dreapta mă 'mbrăţişa?...
Bolnavă sunt, iubitul meu,
Bolnavă de iubirea ta.
Frânt e trupul tău svelt ca palmierul...
Sub pleoapele tale căzute
Mi s'a 'nchis, pentru vecie, cerul...

Bolnavă sunt, bolnavă sunt! —
Nici mustul strugurilor nu mă poate întări;
Nici sucul florilor nu mă poate răcori,
Nimeni nu poate rana sufletului să mi-o lege.
Bolnavă sunt,
Căci în şuviţele părului meu
Nu mai ţin încătuşat un rege...

. . . .

Neagră sunt cum e în Kedar un cort,
Bătrână sunt — dar până în noaptea sfârşitului
Braţele sufletului meu or să legene
Amintirea iubitului mort...

Virgiliu Moscovici

Pentru cel mai bun roman

Incurajarea literaturii romanului, care s'a dovedit a fi aşa de mult în însuşirile inspiraţiei româneşti, e o faptă culturală din cele mai binevenite. Ziarul DIMINEAŢA a avut admirabila idee de a institui un concurs pentru cel mai bun roman din zilele noastre care i se va prezinta până la 1 Septembrie 1923.

Premiul e de 50.000 lei, iar proprietatea romanului, după publicarea lui în foiletonul DIMINEŢII, rămâne întreagă autorului care-l va putea edita în condiţiile ce va crede de cuviinţă.

Premiul DIMINEŢII e azi cel mai important din câte se acordă în România. E o iniţiativă cu atât mai interesantă şi mai frumoasă cu cât ea întăreşte şi mai mult legăturile fireşti ce trebuesc păstrate între presă şi literatura naţională. Dar, mai e de preţuit şi prin aceea că se curmă astfel trista tradiţie după care foiletonul gazetei româneşti era neapărat destinat proastelor romane „de senzaţie" importate prin intermediul celor mai ignobile traduceri.

Concursul DIMINEŢII se prezintă astfel ca un mare fapt cultural, de care sperăm să se resimtă literatura romanului românesc.

Ne dă această speranţă viul interes pe care anunţarea concursului l'a pricinuit în toate cercurile noastre scriitoriceşti.

Poeme în proză

OGLINZILE

Oglinzi, oglinzi, oglinzi,... lumini cristalizate'n plăci, mai reci ca lespedea de gheaţă şi mai adânci chiar decât marea, — căcinimeni n'a putut pătrunde în taina voastră de lumină, şi luciul vostru dă fiorii atingerii primejdioase.

...Oglinzi ascunse prin fântâni, oglinzi ascunse în orbite, oglinzi ascunse în pumnale. prin peşteri, stele şi în soare : — lumea'ntreagă e-o oglindă...

Viaţa noastră e în oglinzi, — în oglinzile perverse ce ne-arată vanitatea şi'n oglinda nemiloasă ce arată brazda vremii; în oglinzile sfioase sub cari pâlpâe un suflet şi'n oglinda funerară a durerii muscătoare... Viaţa noastră e în oglindă: — ea ne-arată cum trăim, cum luptăm pritre primejdii şi cum râdem câteodată, printre lacrimi....

Omul e ca un reflex; imagină topită în cristal; el este viaţă'ncercuită — într'o imensă catedrală construită din oglinzi. — Şi catedrala îl arată reprodus de mii de ori: este toată omenirea...

Şi priveşte cu mirare — şi-omenirea îl priveşte cu aceiaş neînţeleasă întrebare. Face un pas — şi întreaga omenire face un pas, urias, multiplicat şi încâlcit. Se'ngrozeste — şi ridică pumnul greu, să se apere, să lupte, — însă lumea de imagini face'ntocmai caşi dânsul...

Ce să fie ? ce să fie ?.. Vrea să fugă, — însă lumea cu el fuge — o armată monstruoasă, frământată de terori şi de dezastre...

Vrea să spargă închisoarea de cleştar, — însă întreaga omenire, în zadar se străduește să găsească o eşire. Inchisoarea de cleştar e mai tare ca Tăria: — cimentată-i cu destin, cu etern, cu infinit.. Râde par'că luciul ei de strădania omenirii..

E ironia triumfătoare şi fatală, — fatalitatea vieţii închisă în catedrela universală, construită din oglinzi.

Iar viaţa noastră e în oglinzi !..

UN JOC NOU

Era de mult un jucător, într'o ţară fără nume, care cunoştea distracţiile născocite pentru ca timpul să treacă mai plăcut şi mai repede ; — toate jocurile în cari norocul se ia la întrecere cu dibăcia, iar dorinţa de-a învinge ori de îmbogăţire luptă cu înverşunare sau cu şiretenie.

Jucătorul acesta n'ar fi putit înţelege că viaţa are şi alte rosturi decât duelările comode deasupra unei mese de marmoră sau pe un divan de purpură. Fericirea lui era să simtă lenea voluptoasă, furnicându-i carnea sătulă — în timp ce mintea pururi trează, căuta înfrângerea tovarăşilor de joc ; — el avea atunci iluzia marilor biruinţe pe câmpul de luptă.

Totuşi, acest rege al jucătorilor, simţi în cele din urmă fierea desgustului. Cu cât juca mai pătimaş, cu atât urâtul îl chinuia, ca o otravă lent pătrunzătoare.

O dorinţă sporia în el, neînfrânată, poruncitoare : Să găsească un joc nou, inepuisabil, mai rafinat decât toate jocurile... Şi după multe nopţi pierdute cu zeci de încercări, chipul său fu luminat de o imensă bucurie.

Indată, el puse să se taie zece mii de pătrăţele din lemn de cedru şi, pe fiecare, a gravat câte un semn hieroglific al limbii sale. Nici un cuvânt nu fu uitat. Era un dicţionar fărâmiţit, ce umplea un mare număr de săculeţe.

...Şi jocul nou începu. Jucătorul scotea — la întâmplare sau după nişte regule anumite — pătrăţelele de lemn; le aşeza unul lângă altul, în rânduri dese, legând propoziţiuni, fraze — acoperind cu ele podeaua odăii. Apoi, citea : tot ce e mai ciudat sau mai nefiresc, tot ce e mai naiv sau mai înţelept, mai comic ori mai tragic în viaţa umană şi în natură, în realitate şi în vis. Inşirarea cuvintelor, dădea nişte mozaicuri literare ori savante, profane ori mistice, logice ori nebuneşti — totdeauna noui, totdeauna neaşteptate.

Şi mereu, jucătorul mânuia pătrăţelele, neobosit, niciodată desamăgit : — într'o zi el fu găsit rece, printre sacii săi, cu un surâs fericit : muri înainte de a termina un nou mozaic. In lumea dincolo de noi, el duce desigur dorul pătrăţelelor sale, cari niciodată n'ar fi ajuns să repete aceiaş povestire ori aceiaş maximă. Oare se poate calcula câte aranjamente dau zece mii de semne diferite ?...

Azi, acest joc stă în putinţa oricărui scriitor.

In compartimentele minunate ale creerului sunt atâţia şi atâţia atomi-pătrăţele, cari poartă în ei câte un cuvânt, câte-o formă sau culoare, câte-o idee sau o năzuinţă. In adevăr, jocul acesta e inepuisabil : — totul atârnă de jucător.

Singura deosebire e că străvechiul jucător trebuia să strice ceiace a orânduit, ca să poată începe un nou mozaic de pătrăţele. Azi, fiecare cuvânt tipărit pe buna şi a tot răbdătoarea hârtie, are pretenţia veşniciei...

EUGEN RELGIS

Târziu

d-rei de Manneville

Rămân în urma vremii ...o fantomă
Pe care primăveri şi toamne au trecut,
Cu zâmbetul iubirii prefăcut
Cu lacrămi şi păcate de Sodomă.

Mă 'ngrop în ani... aşa... necunoscut
Aşi vrea să intr'un triumfala domă,
Să caut în cucernica-i aromă
Credinţele 'ngropatului trecut.

Au putrezit pe tainice cărări
Ca foile de toamnă ruginie
In freamătul duioaselor cântări,

...Coboar'o noapte cu perdele grele...
Nimic din tot ce-a fost nu-mi reînvie
...Cerşesc o lacrimă durerii mele...

Emilian George Perea

CRONICA SPORTIVA

Educaţiunea fizică în Grecia

Ziarul „L'Auto" redă după „Revue des Jeux scolaires et d'hygiène sociale" următiarele lămuriri cari credem că vor interesa şi pe cititorii noştri familiarizându-i tot mai mult cu vasta chestiune a educaţiunei fisice cercetată tot mai serios până şi în unele ţări nu tocmai mari ca întindere.

In anul 1884 a fost fondat la Atena, Institutul Central de gimnastică.

Gimnastica fu decretată obligatorie în toate şcolile şi această mişcare sportivă merse tot crescând. O subscripţie publică a produs 200.000 franci, pentru reînvierea jocurilor Olympice a căror renaştere poartă data de 5 Aprilie 1896.

In anul 1897, după prima Olympiadă, modernă, fu fondată Uniunea Societăţilor greceşti de atletism şi gimnastică. Ea avea în subordine societăţile din Grecia şi pe acelea din Turcia europeană, Asia Minoră şi Egiptul.

Guvernul grecesc a trimes o misiune în Europa pentru a studia diversele metode de educaţiune fizică şi pentru acest lucru fură însărcinaţi în 1897 d-nii Iani Chrysafis şi Carvela.

D-l Chrysafis a urmat ca elev cursurile Institutului Central dela Stockholm, mergând apoi în Franţa, Danemarca, Englitera, Elveţia, Germania şi Belgia. Reîntors în Grecia el începe propaganda pentru metoda lui Ling, iar în 1904 el introduse gimnastica suedeză a lui Ling în toate şcolile oficiale şi particulare. Dela acea dată cursurile de gimnastică suedeză au devenit obligatorii şi durata lor este de 6 ore pe săptămână. In Universitate, toţi studenţii medicinişti sunt obligaţi a urma cursuri speciale. In colaborare cu misiunea militară franceză, d-l I. Chrysafis a redactat regulamentul militar de educaţiune fizică bazat pe principiile armatei suedeze.

In anul 1911, d-l Mihaill Chrysafis, frate cu cel numit mai sus, reuşi a ridica Institutul Central dela Atena la nivelul acelui dela Stockholm.

In 1918, d-l Iani Chrysafis fu numit director general al educaţiunei fizice, şi nivelul cunoştinţelor corpului profesorul se ridică în grad.

Programul pe care-l propunea şi fu adoptat de ministrul instrucţiunei publice, este următorul:

Cursuri de anatomie şi de physiologie; gimnastică depagoggică; istoria gimnasticei; gimnastica medicală, orthopedică şi pathologia generală; gimnastica militară; înotul; scrima; canto, jocuri deverse. O secţiune aparte fu rezervată institutoarelor.

Ştiri sportive diverse

Unele ştiri neliniştitoare au circulat în Statele-Unite în special, şi anume că la nevoe automobilele străinilor aflători în Franţa ar putea fi rechiziţionate. Ministerul de răsboi francez desminte formal atari svonuri de rea credinţă.

*

Cu ocazia unui „match" de foot-ball asociaţie între două echipe germane care a avut loc la Paris pe terenul stadionului Elisabeth (Porte d'Orleans) s'a ivit un mare scandal datorită lipsei de autoritate a arbitrului. Unele din echipiere s'au luat sgomotos la ceartă cu publicul...

Spectacolul nu trebue să fi fost frumos. Dacă şi sexul femenin imită unele excese urâcioase ale sexului masculin „il n'y a plus qu'à tirer l'échelle".

*

„Turing Club Frances" a fost creat în 1890 şi în acel an număra 405 aderenţi; în 1900 ei ereau 73.120; în 1910: 123.056; în 1923: 137.571.

Aveam şi noi „Societatea Turiştilor din *România*, creată prin 1903 şi care mergea binişor în primele timpuri.

A venit răsboiul şi nu şi-a mai reluat activitatea. Păcat, mare păcat!

*

In numărul trecut anunţam că celebrele curse pentru automobile dela Indianapolis (Statele-Unite) poate nu vor mai avea loc în „ziua Amintirei" (Memorial Day) dat fiind legea ce fusese votată.

O telegramă din New-York anunţă că guvernatorul Mc. R'ae a dat autorizaţiunea necesară şi astfel sportull automobilistic nu va fi stânjenit.

*

Federaţiunea franceză de Rugby a luat nu de mult, ne spune revista „Sporting", următoarea hotărâre:

„Este interzis oricărei societăţi de a acorda concursul ei vre-unui terţiu (particulari, întreprinderi comerciale ori industriale) *pentru organizarea de manifestaţiuni sportive. Faptul de a fi făcut aşa ceva va fi considerat ca o abatere dela regulile amatorismului şi va putea atrage suspendarea pentru un timp de sau definitivă fie a persoanelor fie a societăţii".*

Intr'adevăr, sportul nu poate servi la întreprinderi comerciale sau de spectacol cu caracter mercantill.

*

Bucureştii n'au un „stadion" dar la Casablanca (Maroc) există unul şi foarte modern ca instalaţiune (a fost inaugurat la finele lunei Februarie).

Stadionul african comportă: un teren pentru foot-ball; o arenă pentru alergări pedestre; teren pentru sărituri; tribune, vestiare, duşe, etc. şi în curând va fi gata şi terenul pentru rugby.

Boxă

Ch. Ledoux, campionul Franţei şi al Europei categoria „poids coq" a învins la Lyon la puncte în 10 reprize, pe *Calloir*.

*

In decursul unui „match" care a avut loc la Filadelfia, *Joé Lynch*, campionul lumei categoria „poids coq" nu a fost la înălţime şi adversarul său, Jimmy Mendo, a avut chiar, spun unele ziare, în decursul celor 10 reprize, un mic avantaj.

Norocul lui Lynch este că „match"-ul erea din cele denumite „no-contest" (adică arbitrul nu va proclama rezultatul).

In aceiaşi seară şi în acelaş local, *Mickey Walker*, campionul lumei al categoriei „mi-moyens" a dominat uşor pe *John Will*.

*

Seaman Hall, campionul Europei categoria „poids lègers" a fost dominat la Cardiff în decursul lunei Martie, de galezul *Tommy Morgan*, acesta câştigând la puncte după 20 reprise.

Foot-ball Asociaţie

Partida finală interregională a Spaniei a avut loc la Vigo. Echipa reprezentativă a regiunei *Asturias* a învins echipa reprezentativă *Galicea* (3—1).

Peste 10.000 persoane ereau de faţă pe terenul Molinon.

*

Echipele *Red Star* învingând R. C. Roubaix (4—0), *Olympique* învingând F. C. Levalllois (3—0) şi *F. C. Rouen* învingând S. C. Nîmes (2—1), s'au clasat în semi-finale în vederea campionatului Franţei.

*

Match-ul mult aşteptat între echipele reprezentativ ale Italiei şi Ungariei, a avut loc la Genua şi s'a terminat fără rezultat (0—0).

*

Echipa reprezentativă a armatei franceze a învins la Shorncliff lângă Douvres, echipa reprezentativă a armatei engleze cu 1—0 p. (7 Martie).

Greutăţi şi Altere

Campionatul regiunei Paris organizat de Federaţiunea franceză de greutăţi şi altere a avut loc în decursul lunei Martie şi a obţinut deplin succes.

Maurice Davène a fost declarat campion; între alte performanţe el a reuşit: 130 kgr. „jeté en barre"; 100 kgr., şi 500 gr., „arraché à deux bras" şi aproape 80 kgr., „à la volée à gauche".

Hochey

Echipa reprezentativă a Belgiei a învins echipa reprezentativă a Franţei (3—1).

Match-ul a avut loc la Paris, pe arena stadionului Bergeyre.

Lawn-Tennis

Finala campionatului Franţei pe teren acoperit a fost câştigată de tânărul *Lacoste* care a învins pe excelentul specialist *Hirsch* (5—7, 11—9, 6—3, 6—0).

*

Celebra jucătoare americană d-na *Mallory*, rivala d-rei S. Lenglen, care a sosit la începutul lunei Martie în Franţa, a fost spre surprinderea generală învinsă (6—0, 7—5) la Nisa şi încă de o jucătoare nu tocmai cunoscută, Miss Caddle.

*

Finala campionatului Franţei, dublu-doamne, pe teren acoperit a revenit echipei: d-nele *Danet-Le Besnerais* asupra echipei d-na Pigneron — d-ra Bourgeois (7—5, 3—6, 6—3).

*

Finala dublu-doamne a concursului dela Nisa a revenit formidabilei echipe d-ra *S. Lenglen— d-na Ryan* (franco-americană) cu 6—0, 6—0, asupra d-nelor Mitchelll-Harrisson.

Scrimă

Cunoscutul profesional italian *Aldo Nadi* a învins la Cremona cu 10 puncte contra 6 pe maestrul Belloni.

*

Finala probei de floretă „Criterium de Paris (trăgători de categoria 2-a) care a avut loc în decursul lunei Martie la Paris, a dat următoarele rezultate:

1) *D-l Craecker* 5 vict., 12 lovituri; — 2) A. Bergés 3 vict., 17 lov.; — 3) *Garagnani*, 3 vict., 21 lov.; — 4) *Cernea* 2 vict., 20 lov., etc. *Cernea* este un compatriot care şi-a făcut liceul la Paris. Fost campion interşcolar, el pare a păşi spre succese mai importante, menţinând astfel reputaţiunea de „forts escrimeurs" câştigată în Franţa de mai mulţi dintre compatrioţii noştri.

*

Campionatul regiunei Paris (categoria 1-a) a fost câştigat de simpaticul *R. Ducret*, 6 v., 8 lov; — 2) de Castellane, 5 v., 20 lov.;. — 3) Dilllon—Kavanagh, 4 v., 20 lo., etc.

Sporturi de iarnă

Campionatele Suediei de ski au avut loc în decursull lunei Martie la Hernosand. Proba de 30 km. fond a fost câştigată de *Hedlund* iar acea de 60 km., fond de *Lindgren*.

Cei 30 km., au fost parcurşi în 1 oră 57 minute şi 43 secunde.

CHESTIUNI FEMININE

Atitudinile noastre politice

Constituanta se discută şi se votează, cu mare şi obositoare asiduitate. Corpurile legiuitoare aşteaptă grăbite sigilarea ultimului act naţional, pentru a-şi vedea în linişte, de vacanţele parlamentare viitoare. Guvernul îşi caută un alibi pentru plecare, îmbrăţişând perfid, chestiunea antisemită. O mare turburare se frământă în conştiinţele chemate la judecată şi la menţinerea unui destin fericit în hotarele ţării noastre mărite, da, pretutindeni un val de energie,—s'ar zice creatoare— se revarsă în fluxul vieţei noastre politice.

Atitudini făţişe sau subversive, caracterizează acţiunile sociale şi în această năvală de viaţă şi interese, *femeia*, mai mult în ea însăşi — căci aşa vrea legea— judecă şi plânge pe bilanţul străduinţelor ei eterne.

Legiuitorii, n'au timpul să o ia în serios, pentru echilibrul ritmului estetic, cu care se pare că a însărcinat-o natura. Legiuitorii uită, că femeia în potriva căreia cârteşte, este în angrenajul vieţei, mama, sora, şi fiica lor. In egoismul lor opac, în susţinerea sectară a şefului, îşi condamnă anticipat, propria lor creaţiune. Femeia de mâine, mai conştientă de rolul ei în natură şi în societate, decât cea de eri, femeia de mâine, la care se gândeşte femeia de azi, va fi cel mai neîmpăcat duşman al tatălui şi bunicului ei. Legea e a lor. O luptă surdă, înăbuşită, se pregăteşte cu încetul, în sânul celor mai liniştite familii. Legiuitorii de azi, impasibili, uită că mâine, când vor vrea linişte şi pace, vor trebui să răspundă la întrebările şi acuzaţiunile celor neîndreptăţite.

Femei conştiente de valoarea lor în comparaţie cu a bărbaţilor, desluşind bine cauza pentru care au fost condamnate la inacţiune, a pornit cândva din propriul lor cămin, unde în aparenţă e iubire şi armonie.

O problemă nouă se va desbate între inşii de sexe diferite şi căminurile se vor desface sau vor trăi desnodământuri, ca în teatrul lui Ibsen. Se gândesc oare legiuitorii de azi, pe cine condamnă îndărătnica lor atitudine antifemeiaşcă?

O întrunire nouă a femeilor, a repetat interpelările şi minţi de bărbaţi luminaţi au veştejit negaţiunea celor strimţi şi înapoiaţi.

Aprindeţi torţele cei ce nu puteţi pătrunde întunerecul care v'a cuprins, deslegaţi ultimele lanţuri ale robiilor ruşinoase, de care omenirea inteligentă suferă şi gândiţivă la mamele şi copilele voastre, condamnate de voi, fără judecată.

Civilizaţia şi progresul care a adăugat maşinelor aripi şi solzi plutitori, cere pentru femeie dreptul egalităţii şi al legii.

Cât timp va sta în umbră, eclipsa la care sunt condamnate, va aduce în mod fatal, o vegetaţiune morbidă. Viaţa se câştigă printr'o evoluţiune egală şi femeile de mâine, vor isbucni definitiv şi grav, în dauna căminurior doritoare de linişte şi de voie bună.

„Legiuitori, gândiţi-vă mai mult!"

ROZINA

CRONICA ARTISTICA

„Arta Română"

Oarecum mai puţin unitară decât cea de anul trecut, expoziţia deschisă în sălile Exarhu ale Ateneului de către societatea plastică „Arta Română" întruneşte cea mai mare parte din reprezentanţii curentelor artistice mai noi din ţară noastră.

D-l *Bunescu*, despre care am spus cuvinte elogioase cu prilejul expoziţiei sale nu de mult închise, se arată frământat de noi tendinţe nelămurite. E acolo o neegalitate pe care am ierta-o dacă un autoportret lipsit de calităţi şi plin de cusururi nu ne-ar răsări încă în faţa ochilor ca o mustrare. Lipsa de control în primirea lucrărilor dovedeşte o falşă prietenie. O spunem asta şi pentru pictor şi pentru societate.

D-l *Traian Cornescu* pictează acum ţumultos, grăbit, nervos, cu pensula turburată, chinuită, frământată, în culori reci protivnice celor de anul trecut. Astfell dă viaţă valurilor de mare dar face ţărmul greu peste poate de privit. In faţa lucrărilor sale, ochiul sufere o iritare bolnavă. Să fi vrut pictorul ca să ne işte asta? Ori e numai o epocă de transiţie spre altceva?

D-l *N. Dărăscu* are trei tablouri de plin aer excelent. Rar am văzut culori mai subţiri, mai fine, o detaşare de planuri mai delicată, o atmosferă mai transparentă şi mai armonioasă. Lumină multă, firească şi menţinută.

HAN. — Scriitorul Dem. Theodorescu.

D-l *St. Dimitrescu*, pe care-l preferăm în desene unde construeşte solid, sumar, schematic şi expresiv, arată o pastă nesilită, curată, fără transparenţe voite. E ceva cuminte şi aşezat în odihnitoarea sa pictură.

D-l *Ghiaţă* are acum o culoare ceva mai opacă, o pensulaţie mai torturată. Caută ceva nou şi caută cu talent. Impresii bine fixate, lumini înregistrate dibaci şi neconvenţional îl arată oarecum într'o întoarcere (de ce nu o înaintare?) spre o pictură mai puţin modernistă.

TH. PALLADY. — Nud.

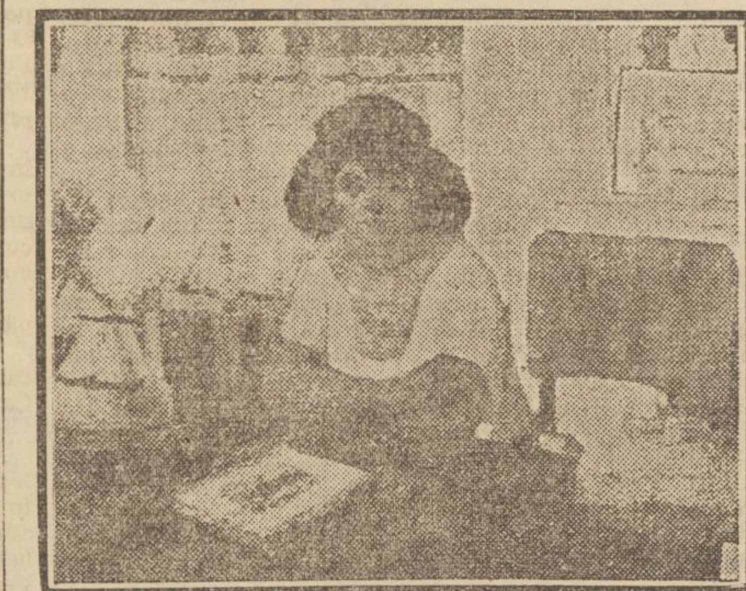
D-l *Ionescu Doru* expune numai bucăţi din fosta sa expoziţie. A ales însă cu mai multă grijă şi se arată mult mai unitar decât atunci. La cele câteva laude pe care i le-am adus, o adăugăm şi pe asta.

D-l *P. Iorgulescu* îşi face o excelentă intrare în societate. Un piept de femee bine studiat şi bine pus în cadrul său, o natură moartă, cu nerv realizată şi cu sentiment, şi un panou decorativ plin de stil elegant, dau dovada unui veritabil pictor.

D-l *Iser* cu arta sa gravă şi modernă, stilizată în linie şi în pasta grasă de ulei, e acelaş artist de seamă pe care l'am găsit în expoziţia abia închisă dela Mozart.

D-l *Pallady* e cel mai rafinat dintre pictorii noştri, cu ale sale armonii vinete cu desenul studiat şi construit cu virtuozitate.

D-l *C. Ressu*, marele nostru Ressu e de nerecunoscut în portretul pe care-l expune. O platitudine îngrijorătoare. Un tablou gol, fără culoare, fără expresie. Doar o mână care cade frumos. Să fie acesta singurul lucru pe care-l simte d. Ressu? Ori dacă-i vorba de o concesie făcută unui gust burghez, ce caută acest tablou în expoziţie?

ŞIRATTO. — Interior.

D-l *Steriadi* mare meşter de cenuşiuri colorate, expune câteva peisagii pline de delicateţe şi de lumină adevărată.

D-l *Şirato*, schimbat iarăşi, aduce mai multe feluri de lucrări dintre care se desprinde întâi un desen expresiv, egal, şi apoi o culoare frumos pusă cu pensula, dar convenţională, bizară uneori, iar alteori dând loc la efecte de lumină nefireşti, declamatorii.

D-l *Teişanu* a rămas acelaş, cu aceleaşi fantezii desenate şi colorate în game agreabile.

D-l *Theodorescu Sion* copleşeşte toată pictura expoziţiei cu un panou minunat. Trecut la o paletă caldă şi la un sistem nou de compunere, d-sa a început să facă o pictură eminamente românească, în culori vii şi melancolice, în linie decorativă de stil bizantin cult, toate răzimate pe temelia solidă a unui sentiment cald şi adânc ce străbate din adâncul pastei şlefuite, până 'n adâncul sufletului nostru. E cea mai înaltă treaptă pe care a ridicat-o d-l Sion până acum şi e o tăiere de drum nou.

Sculptura rămâne în umbra operei d-lui *O. Han*, Tânăr încă, d-sa îşi cucereşte un loc invidiat de mulţi. Stăpân pe partea materială a artei sale, pe technica propriu zisă a sculpturii, indicând atmosfera unei bucăţi şi trupul care suportă un cap doar prin aruncarea unei linii sugestive, păstrând alteori stilul adequat unei expresii în toată desfăşurarea de linii a unui cap, ori reliefând o trăsătură caracteristică cu brutalitatea unei şarje violente, expozantul dovedeşte o preocupare de primul ordin pentru echilibrarea plasticei propriu zise cu partea „literară" inerentă capului de expresie. Sufletele sunt scormonite din adânc şi armonia ori dezarmonia exterioară sînt date

ST. DUMITRESCU. — Peisaj.

precise asupra clocotului din adâncul modelului. E un caracterizator de cea mai superioară esenţă. Bustul d-lui D. Teodorescu, al d-şoarei Iulia, ori statueta d-nei Millian, sînt opere definitive ale unui talent ajuns la maturitate.

D-l *Medrea* nu s'a schimbat. E tot aşa de cuminte şi de expresiv. Sculptura d-sale mărturiseşte respect faţă de sufletull omenesc, respect faţă de natură.

Insfârşit d-l *Paciurea*, în afară de acel Ibsen pe care-l are Teatrul Naţional datorită inimosului fost director d-l Victor Eftimiu, lucrare ce am fi voit-o în marmoră albă ca mullt mai aproape de orice soi de interpretare a genialului norvegian, aduce lucrări misterioase, mistice, confuze. Vor să fie primitive şi-s rafinate. De altfel e firesc. Trăim în veacul al XX-lea, ne plimbăm la zece mii de metri înălţime, vorbim prin telefoane fără fir, tragem cu tunul dela 120 km., şi mai vrem să facem artă ca păroşii locuitori ai cavernelor care ciocneau piatra cu altă piatră.

Ni se pare glorioasă simplitatea la care-i silea lipsa de unelte şi divină imbecilitatea lor, îi furăm scoţând de pe urma lor principii care nici nu le treceau prin cap, şi c'o naivitate dezastroasă ne închipuim că ne mai putem apropia mentalitatea noastră de aceia a animalului care abià uitàse să umble în patru labe.

VICTOR ION POPA

INSEMNĂRI

Sarah Bernhardt

A murit la Paris marea tragediană care mai bine de o jumătate de veac a strălucit pe toate scenele din lume în cea mai de invidiată glorie.

Rosine Bernard e născută la 22 Octombrie 1844 dintr'o mamă izraelită şi un tată protestant. La început fusese dusă la călugăriţe unde după o severă educaţie religioasă era vorba să fie botezată.

Intre timp muri tatăl ei şi disperarea copilei fu atât de mare încât vru să devină călugăriţă. O simplă împrejurare, aceea de a juca o piesă de pension în faţa episcopului Parisului, făcu pe spectatori s'o îndemne să intre la Conservator. Cea care vroia să devie călugăriţă avea mare aversiune împotriva teatrului şi totuş după puţină vreme deveni o neîntrecută slujitoare în templul artei dându-se noului cult cu pasiunea care o face azi nemuritoare.

Sarah Bernhardt

Era cea mai superbă încarnaţie a tragediei, actriţa-miracol care păşind din izbândă în izbândă îşi confunda viaţa ei cu însăşi înflorirea teatrului francez contemporan. Trei sferturi din marele repertor care a făcut ocolul lumei o jumătate de veac a fost creat de ea; toată tragedia clasică a avut în Sarah Bernhardt pe cea mai desăvârşită interpretă; marea tragediană este personificarea tragediei.

Autorii dramatici care strălucesc în marele areopag al teatrului lumii de mai mult de o jumătate de veac s'au închinat ei ca în faţa unei divinităţi. Dela „Trecătorul" lui Francois Copée şi până la „Gloria" lui Maurice Rostand Tustra tragediană a străbătut cele mai glorioase etape ale artei. Memoriile ei scrise cu talentul unui scriitor subtil, vor povesti generaţiunilor viitoare greutăţile începutului, piedicele nenumărate ce se pun în calea adevăratelor talente şi triumful final, cel mai de invidiat triumf care a existat vreodată în teatru, asemenea aceluia al Rachelei.

Sarah Bernhardt şi-a scris memoriile, apoi a mai scris şi câteva romane foarte apreciate, mici fantezii prin ziarele şi revistele încântate să aibă colaborarea ei.

In ceasurile de repaos se ocupa cu sculptura şi la 1876 primi chiar un premiu la marea expoziţie.

Din corespondenţa lui Şt. O. Iosif cu Aurel Pop

III

Sibiiu în 11 Noemvrie 1890.

Iubite amice!

Mă grăbesc a'ţi respunde la scrisoarea ta din 8 Noemvrie. Acum am puţin timp liber şi prin urmare pot să-ţi scriu mai multe. M'am bucurat foarte mult, că nu m'aţi dat uitării; eu nu'ţi pot descrie, iubite, amice, ce-am simţit când am cetit scrisorile voastre, a ta, a lui Ancău şi a lui Tiberiu. Toate le-am primit în şcoală; dacă n'am putut să vă răspund îndată, nu e vina mea; am fost şi sunt aşa de ocupat, că nu ştiu unde'mi stă capul.

Clasa VI credeam c'o să fie mai uşoară ca a V-ea care este pragul gimnaziului superior, dară m'am înşelat. N'ar fi aşa grea, dacă ai avea vreme să 'nveţi, acum însă s'apropie iarna şi zilele să fac tot mai mici; afară de aceea eu studiez în o odae cam întunecoasă. Cu părere de rău trebue să'ţi anunţ, că eu m'am mutat într'o stradă din centru Sibiiului. In loc de dealul cel verde şi grădinele cele mari, pline de verdeaţă, privelistea mea de astă vară, acum, dacă mă uit pe fereastră, un zid înalt îmi împedecă vederea şi'mi ea toată lumina. In Braşov eram dedat să merg în toate zilele la primblare, făceam câţi-va paşi şi eram pe „după ziduri". Poate că'ţi aduci şi tu aminte de serile cele plăcute, pe care le-am petrecut împreună.

Aici mă plimb mai cu seamă seara pe „strada Cisnădiei" şi pe „Breter" în sus şi în jos cu alţi prieteni. „Breterul", trebue să ştii, că bâjbâe de studenţi mai cu seamă seara.

Am zis că sunt foarte ocupat. Mai mult de învăţat avem din Latină, Istorie, Magyară. Din Latină am tradus pân'acum 31 de capuri din Sallustius (De bello Jugurthino); de curând am început să traducem din Aeneida lui Vergil (Cartea primă). Pe lângă aceea 2 composiţii pe fiecare lună; apoi din „propria diligentia" (magán szorgalom) trebue să ne preparăm până la 1 Decemvrie n. din 15 capuri fiecare. De altfel Sallustius nu e greu de tradus. Am făcut şi o lucrare în limba magyară (1 coală întreagă) despre răsboiul Yugurthin. Şi la lucrări de felul acesta nu-ţi trece puţin timp, mai cu seamă că eu nu sunt deplin stăpân peste limba magyară. Din Istorie sunt condamnat să învăţ îndoit ca alţii, dacă vreau să capăt notă bună. Acum tocmai avem o repetiţie lungă şi'mi bat capu cu ea. Apoi din magyară ne dă lucrări foarte grele: cea din urmă lucrare este: „Caracterul lui Coriolanul şi a lui Aufidius" (din drama „Coriolanus" de Shakespeare, trad. de Petöfi).

Dela biblioteca gimnasiului am luat o foae ilustrată: „Magyarország és a Nagyvilág".[1]) Imi place să o cetesc, fiind-că spune multe lucruri bune şi despre români, vezi, că atuncia (ziarul e din 1874) nu erau ungurii aşa nebuni ca acuma.

Trebue să ştii că şi pe noi ne persecută. Nu e destul că ne batjocoresc cu numele de „oláh", „szőrös nyelvû" [2]), „hazaáruló" [3]) etc., etc....; dar de când s'a ţinut aici în Sibiiu „conferinţa naţională" nu ne au de fel în ochi buni. Nu zic, sunt şi profesori demni de toată stima, cari n'au aşa simţiri „naţionale" ca ceilalţi. Cel mai plăcut studiu şi tot-odată cel mai uşor mi-e Greaca. In ora de greacă, pot să zic, mă recreez. Avem un profesor foarte şod şi supărăcios. El însuşi îşi cunoaşte păcatul; dacă greşeşti un cuvânt îndată îţi dă secundă (négyes), dacă te cerţi cu el, îţi ride sub mustaţă şi'ţi aruncă cuvintele: „*A ki nem érti, lépjen ki*" [4]). De altfel înveţi mult la el şi cu basă; cea mai rea notă, ce-o poate da el e „romai négyes" (VI).

Din Româna avem un profesor unit: I. V. Rusu. Studenţii români de pe aici ştiu foarte puţin româneşte; unii nu ştiu de fel. Vorbele: „ocoşeală". „căput" etc., le-auzi în toate zilele. Mă roade la inimă, când aud astfel de cuvinte şi chiar şi eu simt cum îmi uit mereu expresiunile cele frumoase româneşti; de multe ori mă gândesc cu ceasurile la câte-un cuvânt românesc. Ş'apoi ce învăţăm din l. română? Părţile cele mai elementare ale gramaticei. Şi ce lucrări ne dă? Tot despre latinismul l. române! Vrea să ne facă de tot latini; şi pentru dragul latinismului împreună cacofonia cu monotonia şi cu etimologia şi fabrică cuvântul: **adeveretate!** (din **veritas** lat.). Dar să lăsăm la o parte aceste lucruri, cari pe tine puţin te privesc. Imi scrii c'ai fost la teatru; şi eu am fost deunăzi la opera: „Zigeunerbaroni". [5]).

Poezia „Carzic" ţ'o trimet aci alăturat. Vă rog însă să n'o luaţi sub critică severă, căci eu nu aspir la lauri. Dacă'mi va permite timpul în scrisoarea viitoare vă trimit şi partea doua [6]) care încă n'am gătat-o; partea 3-ea ş'a patra poate că pe Crăciun. Mi-ai face mare plăcere dacă mi-ai scrie câte-va poesii de-le lui Rosetti. După cum am auzit dela Ciucan (e pedagog aici în Sibiiu) unele s'au cetit şi în „societatea studenţilor". Regret, că nu sunt şi eu pe-acolo.

Nu ştiu cum va fi timpul pe la Braşov; dar aici e foarte posomorit şi umed. Ceru e tot înnorat dar nu plouă. Te rog scrie'mi cât mai curând. Eu mă simt fericit renoind corespondenţa dintre noi.

Spune sărutări de mâni mamei şi sorei tale; pe tine şi pe ceilalţi amici vă salută sincerul amic

1) Ungaria şi Universul.
2) Cu păr pe limbă, adică sălbatic.
3) Trădător de patrie.
4) Cine nu pricepe să iasă afară.
5) Voivodul Ţiganilor.
6) Partea doua n'a mai fost trimisă în scrisoarea următoare acesteia. N. Edit.

ST. O. IOSIF
st. VI-a.

Adresa mea:
D. St. I.
st. cl. VI g.
Quer-Gasse No. 37 **Nagy-Szeben.**

* * *

Urmează partea I a poemei „Carzic": *)

Carzic

I.

Soldaţii din răsboae să'ntorc cu bucurie
Pe drumul de acasă, ce-i presărat cu flori,
Ca şi la sărbătoare e mare veselie,
Căci ei în altă luptă se'ntorc învingători.
Păşeşte mândru Ştefan şi'n juru-i vânătorii
Ş'acuma cu mândrie se'ntorc dela răsboi.
Hatmanul şi vornicii şi alţii mari eroi,
De trei ori la Dunastru ei au înfrânt tătarii
Dară trofeul luptei gloria o măreşte,
Căci însuşi Carzic, fiul sălbaticului chan
E prins; — legat în lanţuri cu capul sus păşeşte
Priviri fulgerătoare aruncă spre Ştefan.
Tătarii prinşi în luptă urmează după dânsul,
Cu frunţile plecate, răniţi, sub lanţ gemând.
La soarta ce-l aşteaptă să cugetă tot însul;
Ear Carzic negre planuri ţese'n al său gând.
Superb în al său umblet, păgân „crud la simţire"
Injurii el şopteşte şi grele-ameninţări;
Căci el numai prin oastea aduce liniştire
In sufletul său negru pierdut în aiurări.
„Of, Ştefan să-mi ajungă încă odată 'n mână!..
„Cu buzduganu'n frunte atuncia l'aş lovi..
„Nici pulbere din trupu-i aş vrea să nu rămână!...
„Şi fără milă ţara apoi i-aş pustii..
Dară te'nşeli tăbare cu visuri chiar deşarte;
Tu nu ştii cine-i Ştefan şi vitejia lui...
El e menit în lume dreptatea s'o împarte
Ear tu? Legat în lanţuri nici nu ştii ce spui...
Zadarnică-i trufia, când nu mai ai putere
Şi visul e zadarnic, când nu-i adevărat,
Dar visul şi speranţa, s'aducă mângâere
La muritori în lume anume s'a lăsat...
Cântând voios soldaţii, ei trec pe lângă sate
Şi oamenii cu toţii naintea lor le es;
Copii, femei şi fete, bătrâni cu plete late
S'amestecă prin şire şi trec pe plaiul şes,
Şi trec ei peste dealuri, şi merg tot împreună,
Şi ficare cată pe cel ce-a aşteptat;
O! dulce-i revederea!.. Braţele împreună
Colo vezi o soţie în braţe c'o copilă [1])
E mare bucuria, dar mare e şi jalea,
Şi câte lacrimi triste răsboiul crunt n'a stors?
De cântece duioase răsună toată calea,
Câţi au plecat în luptă şi nu s'au mai întors...
Colo vezi o soţie în braţe c'o copilă [1]).
Şi soţu-i cine ştie de s'a mai înturnat,
Sau a perit în luptă ca mulţi alţi pentru ţară:
Ea mânile îşi frânge şi plânge desperat,
Dar cu atât mai tare se bucură când eată [2]
Il vede că se'ntoarce, întreg, cum a plecat.
Şi dincolo un tată cu barba 'ncăruntită
Cu lacrimi în ochi strânge pe fiul său rănit.
Ear colo o copilă aleargă despletită,
Bocindu-se ea strigă pe nume-al ei iubit.
Dar eată să zăreşte departe pe câmpie
Al Sucevei turnuri în soare strălucind,
Către soldaţi să 'ntoarce Ştefan cu măreţie,
Ear ei în marş s'aşează şi'n ordine să'nşirând.
Şi buciumul puternic, fanfarele resună,
Caii muşcă 'n zăbale, sbor ca nişte săgeţi;
Intâi merg căpitanii cu oastea împreună,
Şi după ei urmază un roi de călăreţi
Cu serdaru 'n frunte pe cai iuţi ca şi gândul,
Legaţi la trup şi falnici, voinici ca nişte lei.
Seimenii *şi* Sabganii *(ageşti) vin toţi de-a rândul*
Hanganii *şi* Codrenii *urmează după ei,*
Armata o încheie la urmă altă trupă:
E oastea *de strânsură de oameni din popor,*
De multe ori înviase Ştefan cel mare 'n luptă
Numai prin a lor braţe şi vitejia lor.
Şi la un semn armata se 'ntorce, defilează [1]
Cu steagurile 'n frunte 'naintea lui Ştefan, [2]
Cântând către Suceavă apoi se depărtează,
Şi cântul cel răsboinic tot mai încet vibrează,
Până ce să perde în depărtat noian.

(Va urma)

*) Nota Editorului.

Note:

Şirul 5. „.... Vânătorii din ţinutul Petrei. **In răsboi ei compuneau garda domnească;** în timp de pace eu procurau vânat pentru masa Domnească.

Şirul 6. ...„Căpitanii erau nouă-spre-zece la număr cu câte 1000 de oameni fiecare (v. şir. 61). O parte din aceşti 19.000 stăteau sub **vornicul de ţeara de sus,** altă parte sub **vornicul de ţeara de jos.** Mai în urmă trecură toţi sub comanda **hatmanului.**

Şir. 63—64.... „**Călărimea** de Lăpuşeni, Orheieni şi Soroceni era sub comanda unui **serdar.**

Şir. 65—68. „**Seimenii şi tebganii** ageşti erau în fiecare oraş câte cinci. în Iaşi zece la ordinele agăi. **Pedestraşii Hăngani şi Câmpulungeni** erau înarmaţi cu puşti şi cu topoare lungi în coadă. Gloatele sau oastea de strânsură consta din tot felul de oameni, cari nu compuneau o armată statornică...

(Vezi „Albina Carpaţilor" An. I No. 1 pag. 8). *)

(Finea părţii prime). **)
Iosif

Notă. — Scrisoarea este adresată: Domnului Aurel Pop Cl. VI gimnasială (gimn. rom. gr. or.)
în Brassó

Transcrisă după autograful dela Academie de
Gheorghe Cardaş

1) Nota poetului.
2) Idem.

Fiul doamnei Isadora Duncan

Lumea n'a fost surprinsă de întoarcerea în Franţa a celebrei dansatoare *Isadora Duncan*, care după ce părăsise Parisul, s'a dus în Rusia, unde s'a oferit lui Lenin, ca să „reformeze" dansul rusesc. La Moscova a încercat fără succes reformarea dansului rusesc, căci Ruşii sunt ocupaţi cu altceva decât cu farmecul unui picior femeiesc.

Din Moscova înarmată de experienţe şi spunând „pereat" bolşevismului, doamna *Isadora Duncan* s'a dus, împreună cu fericitul ei soţ — un băieţandru fără mustăţi „literat" — în America, acolo însă Jankee-ii au primit'o cu ouă şi legume şi a fost silită să se refugieze la Paris, unde lumea, obişnuită cu capricii femeeşti i-a iertat păcatele, lăsând'o în pace cu excepţia umoriştilor francezi, cari au găsit în Isadora Duncan o preţioasă şi inefabilă clientă.

Ce a început mama, urmează, asemeni tragediilor greceşti, fiul. Tânăra odraslă: *Raymond Duncan* este pictor. Şi fiind fiul celebrei Isadora, fireşte, că a moştenit excentricismul mamei sale.

Artistul a zugrăvit un tablou, care — horribile dictu! — a reprezentat o femee, în momentul când dă viaţă... Şi dă viaţă natural de tot, îngrozitor de natural. Tabloul a fost refuzat de către direcţiunea Salonului pe motivul că este imoral.

Tânărul *Duncan* însă nu s'a lăsat înfricoşat. Folosindu-se de toate intervenţiile posibile, a reuşit, să fie expus tabloul într'una din sălile Salonului şi cum era de prevăzut, scandalul nu s'a putut evita. Publicul înfuriat a vrut să sfâşie pe pictorul îndrăzneţ, iar poliţia a interzis spectacolul: ordonând retragerea pânzei. *Raymond Duncan* a protestat în ziarele pariziene împotriva „reacţiunei" şi ameninţă că va închiria o sală specială pentru a-şi expune picturile „realiste" — iar Parisul se amusă acum nu numai de picioarele, ci şi de mâinile familiei Duncan.

„Premiul Caragiale"

Ministerul artelor a instituit la Teatrul Naţional un premiu de zece mii de lei pentru cea mai bună piesă originală. Premiul acesta care poartă numele lui Caragiale se acordă la sfârşitul fiecărei stagiuni.

Anul acesta s'a acordat prima oară şi comitetele reunite ale Teatrului Naţional din Bucureşti l-au dat colaboratorului nostru d. Victor Ion Popa autorul mult aplaudatei piese „Ciuta".

D. Victor Ion Popa

D. Popa îmbină de minune talentul pictorului cu acela al scriitorului de teatru. Schiţele şi portretele sale au devenit pe scenă oameni, purtând în ei „omenescul" pe care îl aveau pe pereţii expoziţiilor. Spiritul de observaţie şi darul caracterizării i-au slujit de minune, adaogând la ele nervul dramatic şi un minunat simţ al dialogului.

D-sa mai este un critic de artă just şi nepărtinitor, după cum au putut vedea cititorii noştri din articolele sale publicate la noi asupra expoziţiilor de pictură şi sculptură.

Bucuroşi că avem printre noi un element atât de valoros, „Adevărul Literar" se simte mândru de cinstea ce se face unuia din colaboratorii săi.

Erata

La articolul d-lui Ioan Slavici din numărul trecut, a căzut primul rând aşa în cât fraza devine neînţeleasă. Cititorii sunt rugaţi să ţină seamă că articolul începea aşa:

Ţiind să-şi dumirească cititorii asupra greşelilor de care m'am făcut vinovat..

Insemnări teatrale

de Dim. Şerban

HEDDA GABLER

Teatrul Naţional a montat ciudata piesă a lui Ibsen: Hedda Gabler

Constituie, eroina lui Ibsen, o problemă socială, bunioară, ca, Nora, sau e numai un capriciu Bolat, o creaţiune unică isvorâtă dintr'o împrejurare tot atât de ciudată, ca şi întreaga ei fiinţă?

Ibsen a văzut oamenii sub un aspect, nemodificat de legi şi de viaţă, deci cu fondul lor primitiv, puternic şi autoritar.

Hedda Gabler, trăeşte prin acest fond — izolată de restul societăţii în care trăeşte, impunându-şi personalitatea într'un mediu obicinuit, dar pitoresc, colorat. Un suflet sterp de femeie revoltat printr'o aucestralitate mândră, îşi cheltueşte nuanţele multiple ale aceleaşi game, pentru sportul lăuntric de a deturna un destin. Scop măreţ, căruia îi corespund motivări pur materiale, mulţumită cărora eroina e mai mult instructivă decât cerebrală.

Un animal de rasă, cu determinări fiziologice, antrenat pentru o cursă cu mari obstacole, iată personalitatea Heddei Gabler.

Adăugând acestei însuşiri, instinctul profund omenesc şi clar subiectiv, al victoriei conştiente, femeia capătă dintr'odată înfăţişarea interesantă a fiinţei predestinate tragediei.

In adevăr, tragedia aceasta, pe lângă admirabila luptă pe care i-o impune instinctului ei egoist, trasează pe acelaş tablou şi paralel cu ea, liniile frânte, dar echivalentele în esenţă, ale lui Loewborg.

Două destine identice, pe care împrejurarea le-a despărţit tocmai în virtutea principiului de respingere, ale curentelor de acelaş sens, căci deşi Loewborg, pare un învins, înlăuntrul lui s'au consumat puteri de o mare capacitate creatoare.

Zigzagurile vieţei îi apropie din nou, regăsindu-i cu aceleaşi facultăţi, deci la fel de irascibili şi îndărătnici; iar de data aceasta, respingerea este eminent destructivă.

Hedda Gabler, aşezată în aceste relaţiuni fatale, nu poate constitui o femeie reprezentativă, deci sintetică din punctul de vedere al colectivităţilor, ci determinată de împrejurări fizice, ea rămâne o entitate izolată în speţă.

Ibsen în biologia lui dramatică, a aşezat deseori —sau mai totdeauna — fiinţe suverane pe destinul omenesc, lăsându-le o libertate neîngăduită legei, de a reacţiona împotriva societăţii şi a modifica însăşi viaţa.

* * *

Meditativă lăuntric cu expansiuni scurte, în coloritul caracterului capital, Hedda, trebue compusă temerar şi scânteietor, cu ciocniri de cremene şi salturi de animal sprinten.

Rea ca o vietate nedomesticită, pornită împotriva banalului şi a mediocrităţii —duşmanul exterior al liniştei sale, pe deoparte şi morbul instinctiv al victoriei vanitoase, de altă parte—Hedda Gabler, e mereu sbuciumată şi în continuă contrarietate cu mediul în care trăeşte.

Concentrată până la abstract, meditaţia ei devine agresivă, la cea mai mică întrerupere, la primul contact cu neprevăzutul. Doamna Elosted—neprevăzutul— îi aduce turburarea şi îi face agresivă meditaţia.

In întrevederea ei cu neprevăzutul, îi trebue o rară spontaneitate pentru percepţia sensaţiilor, şi o acustică largă pentru consumarea sunetelor interioare.

Alături de concepţia Heddei în reprezentare, doamna Elosted, ca şi neprevăzutul în esenţă, are nevoie de o fulgerătoare afirmaţie, tenace şi inevitabilă ca însăşi fatalitatea, fiindcă nu faptul că Hedda, a înlăturat din viaţă pe Loewborg, o face să se suprime, ci însăşi doamna Elosted.

Ea este deci motivul desnodământului şi nu după cum s'ar crede, persoana assesorului Brack.

Interpretarea doamnei Elosted, trebue să fie tăioasă şi halucinantă, deşi în aparenţă e luată „blând" şi fără voinţă.

Assesorul Brack, pare a fi cel mai bine croit în realizarea teatrului Naţional, după pastelul sincer colorat realizat de Tesman.

DIM. ŞERBAN

Bibliografie

In editura „Ancora" (Alcalay & Calafateanu) au apărut:

Hontensia P. Bengescu: „Balaurul" 280 pagini în 8 şi „Romanul Adrianei" (Biblioteca Universală No. 78—85), 168 pagini format în 12.

Ioan Petrovici „Pagini filosofice" (Biblioteca Universală n-rele 59—63).

Charles Gide: „Salariul" în traducere românească de N. G. Eremia (Biblioteca politică şi socială, 183 pagini).

Const Graur: Libertatea presei (edit. ziarului „Adevărul" 56 pagini).

Dr. V. Babeş: Pelagra (Biblioteca „Cunoştinţe folositoare" Seria B, nr. 14, 32 pagini).

Ion Creangă: Soacra cu trei nurori (Biblioteca „Pagini alese din scriitorii români", nr. 115—116).

N. Iorga: Neamul românesc din Ardeal (Biblioteca „Pagini alese din scriitorii români" nr. 117—118).

Jean Bart (Eug. P. Botez): Proză (Biblioteca „Pagini alese din scriitorii români", nr. 119—120).

Vitrina Librăriei

B. Marian. Dicţionar de citate româneşti.

In editura „*Cartea Românească*".

Mihail Lungeanu. Clacă şi Robot.
Pagini alese:
Ion Creangă. Soacra cu 3 nurori.
N. Iorga. Neamul românesc din Ardeal.
Jean Bart. Proză.
Biblioteca „Minerva"
G. Niculescu-Varone. Cartea Inimei.
Teatrul Popular.
Serafim Ionescu. Şteefan Vodă.
Serafim Ionescu. Orfana.

Cărţi şi Reviste

Michele Sadoveanu-Nouvelle romene, volte in italiano da *Al. Dem. Marcu* e *G. F. Cecchini*-Foligno.

Desigur că orice traducere a scriitorilor noştri în altă limbă nu poate decât să ne bucure. Şi tot atât ne-a bucurat traducerea operilor d-lui *Sadoveanu* în limba italiană, cum ne-a bucurat şi traducerea d-lui *Brătescu-Voineşti* şi *Creangă* în limba engleză. Dacă aceştia din urmă ne-au făcut mare cinste în apus, avem cuvinte — noi cei dintâi de aici — să nu fim deplin mulţumiţi de traducerea d-lui Al. Dem. Marcu, deşi critica şi recenzia italiană i-au fost unanim favorabile. Nu ne plângem că traducerea a fost făcută într'o limbă imposibilă, sau că stările sufleteşti şi expresiunile din operă n'au fost redate în mod conştiincios; d. Al. Dem. Marcu ştie bine — şi în adevăratul înţeles al cuvântului — limba italiană. Ne miră, oarecum, lipsa de orientare critică pe care d. Marcu a arătat-o în selecţionarea operilor d-lui Sadoveanu:

„Ne permitem de a traduce în limba italiană, *tot ce e mai bun* din vasta sa producţie" (spune prefaţa).

Dar, în definitiv, ce a tradus d. Marcu mai bun din opera d-lui Sadoveanu decât *Bulboana lui Vălinaş?* Restului (*Hoţul, — Şalvl* şi chiar *Mormântul unui copil*), d. Marcu trebuia să-i prefere altele, mult mai noui, mult mai caracteristice şi mai în interiorul genului epic. Ne gândim la *Năluca*, la *Haia Sanis* şi *Păcat boeresc*, celelalte capodopere *Fântâna dintre plopi* şi *Dumbrava minunată* fiind, poate, prea noui, pentruca traducătorul să fi avut timpul necesar unei asemenea lucrări.

Faptul în sine rămâne însă îmbucurător şi trebue să mulţumim bunelor intenţii ale d-lui Al. Dem. Marcu. Noi, în tot cazul, sutem serviţi şi ne bucură că depăşim literariceşte hotarele — dar serviciul adus, personal d-lui Sadoveanu, nu-i atât de mare.

George Baiculescu

La revue musicale (1 Martie) publică sub titlul „*Berlioz, artistul şi muzicantul*" un capitol din cartea lui *Paul-Marie Masson*, care va apare zilele acestea la librăria Alcan.

„*Berlioz* poate fi mai mult artist decât muzicant" începe capitolul lui Masson. Fără îndoială că părerile acestuia sunt adevărate şi cartea va prezenta interes. Asupra lui au influenţat tot atât *Virgil, Shakespeare* şi *Goethe*, cât şi *Gluck, Beethoven* sau *Weber*, încât pentru el arta era un fel de viaţă ideală, care înţelege muzica, dar de multe ori o întrece. Poet în domeniul muzicei, *Berlioz* apare şi în literatură ca poet; *Memoriile* sale, care fac să ne gândim numai decât la *Diderot* şi *Corespondenţa*-i de o fantezie şi exuberanţă flaubertiană, constituesc pagini de proză literară cu deosebite frumuseţi.

Concepţia muzicii lui, poartă în ea influenţa unei culturi literare din cele mai vaste şi a unui puternic talent poetic. Astfel că muzica lui nu e altceva decât tot o poezie, dar ajutată şi completată de o technică specială. Şi în sensul acesta — şi paralel cu mişcarea romantică în literatură — *Berlioz* începe reforma muzicală, publică lucrarea „Despre muzica clasică şi cea romantică" proclamând inspiraţia liberă: „*Muzica* — spune el — *nu trebue să fie numai o desfătare a urechilor, ci trebue să intereseze spiritul şi să exprime prin ajutorul sunetelor gânduri poetice*". Cerea astfel absoluta rivalizare cu poezia poetului. In operile lui, *Berlioz* are o originalitate, o abundenţă şi o varietate, rare-ori întâlnite împreună în istoria muzicei. Muzica lui se modelează după toate expresiunile (*l'Enfance du Christ, Marche au Supplice*) şi după toate cerinţele darului poetic (*Invocation à la nature*), legând laolaltă cele mai opuse caractere, cu o siguranţă şi mobilitate surprinzătoare. Căci muzica lui *Berlioz* nu este numai o muzică *pasivă* — care ascultă — ci una care cântă, o muzică *activă*, aşa cum reiese din „*l'Orgie de brigands*" sau „*Fantaisies sur la tempête*".

Cu admirabil caracter dramatic, muzica lui *Berlioz* nu e nici odată pur lirică. Ca şi în drama romantică, lirismul apare în favoarea vreunui personaj, care înfăţişează sentimentele sau idealul lui de artist — şi numai atât. De aceea muzica lui s'a bucurat de audiţia publicului aproape o jumătate de secol, până la apariţia muzicei de nuanţă simbolistă, curent nou, care în muzică şi literatură se menţine şi azi. *Berlioz* rămâne însă primul şi marele muzicant francez, cu adevărat *european*, care în domeniul artei sale a făcut un salt îndrăsneţ, de premenire a muzicei vechi cu elemente noui.

* * *

Les nouvelles littéraires (10 Martie) *Primul centenar al lui Théodore de Banville* (1823—1891). Un articol de fond semnat de *Tristan Dereme*, în care se stabileşte atmosfera generală a poeziei lui *Banville*, precum şi preocupările de care a fost stăpânit în legătură cu arta sa. Fără să se gândească la anumite concepţiuni, la anumite idei, pe care trebuia să le urzească în poezia sa, *Banville* — poet romantic din a doua generaţie — conduce activitatea sa aproape numai printre lucrurile strălucitoare de frumuseţe eternă şi care făceau să răsune, pe lira lui, un vis de măreţie şi seninătate. In faţa libertăţilor absolute, pe care le permiţeau teoriile romantice şi de care s'a bucurat îndeajuns, *Banville* susţinea până la exces condiţiunea înfrumuseţării rimei. „*N'auzim dintr'un vers* — spunea el — *decât numai cuvântul care formează rima*". Creator de rime noui, acestea apăreau adeseori surprinzător de frumoase, de multe ori răsunătoare, dar totdeauna corecte şi de o echilibristică minunată:

Les demoiselles chez Ozy
Menées
Ne doivent plus songer aux hy
Ménées.

„In arta aceasta *Banville* n'a fost întrecut decât de *Verlanie*" — încheie *Tristan Dereme* —; şi dacă în poezia lui nu găsim lucruri adânci „să lăudăm pe *Banville*, poetul orbit de cuvintele şi viziunele frumoase de ritmul muzical, care aduc, celor ce-l citesc, un fel de bucurie şi lumină, poetul pe care l'am putea caracteriza, reproducând numai trei din versurile sale":

Je suis un poète lyrique.
Pourquoi ji vis? pour l'amour du lauxier
Ici tout est couleur de dose!...

* * *

Bücherei und Bildungspflege (Fascicola 12) *Arnold Ulitz-Ararat*, roman. O foarte lungă şi amănunţită dare de seamă publică *G. Kemp* asupra noului roman al lui *Ulitz*. In forma unui grandios tablou al viitorului, romanul tratează prăbuşirea vechei lumi europene în valurile bolşevismului şi renaşterea unei lumi nouă.

Soldatul german Daniel, un fost scriitor care a luat parte la marşurile de cucerire ale bolşevismului, se izolează într'o pădure din Rusia, încercând să se întoarcă, acolo, singur, la începuturile primitive ale vieţii şi culturii umane. La singurătatea acestuia se mai alipesc alţi doi tovarăşi, Alexandru şi Nadejda. Dar pe când Daniel şi Nadejda păstrează nestrămutată hotărârea lor, Alexandru — adept al ideii de forţă — se reîntoarce la Petersburg. Cei rămaşi îşi povestesc întâmplările grozave prin care au trecut în anii din urmă şi legându-se între ei afinităţi sufleteşti, se căsătoresc în binecuvântarea legii naturale. In timpul acesta Alexandru a deslănţuit în Petersburg o nouă revoluţie, în care cad ultimele resturi ale culturii şi cei de pe urmă oameni. Alexandru deabia scapă nebun şi se refugiază la Daniel şi Nadejda, dar şi aci — nebun cum e — caută să-şi realizeze viziunile lui de forţă. Lumea e pentru el o îngrozitoare masă de şah, tendinţele lui de cucerire se simbolizează în joc şi el se recunoaşte ca un Dumnezeu. Intre ei trei lupta reîncepe: conştienţa deoparte, nebunească şi fără scrupul de altă parte. Vrând să împingă graniţele jocului şi pe ogorul practic, Alexandru îşi găseşte însă moartea. Daniel cu Nadejda şi fiul lor Sebastian, pleacă cu caravana jidovului Manasse, pentru ca să adune şi să mântue resturile omenirii — spre Palestina — unde ia naştere un nou stat şi un nou popor, ridicând aci un templu unicului Om-Dumnezeu.

Inţelesul romanului — după cum se vede din uşoara intuiţie a obiectului poate fi numai acela de a găsi expresia completă a unei viziuni extraordinare, iar admirabila ei zugrăvire poate deveni o mare operă de artă, căci ideea e concepută formidabil şi simbolul deplin realizat. Aşa cum l'a construit *Ulitz*, romanul rămâne o legendă vie şi care câştigă o bogăţie de conţinut plin de gândire şi de imagini.

Caracterele se pot desprinde mai mult printr'o sugerare, — reliefarea lor complectă se face numai după istorisirile reciproce dintre Daniel şi Nadejda. Iar ca fel de expresie găsim în unele scene un eroism fără margini, încât doar în mâna cititorului trăit şi cu spirit robust, cartea ajunge la înalta ei valoare. Nu e vorba aci — spune *Kemp* — de o preamărire a judaismului, ci de necesitatea poetică de a face cunoscut poporului rolul aducătorului de pace, acelui popor care e cunoscut din tradiţie ca poporul lui Dumnezeu.

Ulitz a găsit petru cartea lui o formă care merită admiraţia noastră întreagă şi o rezonanţă stilistică alipită întru tot idealului din fond.

* * *

La vie universitaire (Martie) Revista lunară a studenţilor din Paris, cea mai bogată revistă din lumea întreagă în genul acesta, pune din nou chestiunea reluării relaţiunilor intelectuale cu Germania. A propos de chemarea în Anglia a unui număr de studenţi germani — ca să petreacă o vreme acolo şi în acelaş timp să rupă cu duşmăniile trecutului — cronicarul dela rubrica „*Opinions et Jugements*" crede că, deşi separaţia Germaniei de Franţa e mai mare acum ca oricând, totuşi s'ar găsi câţiva studenţi germani, oameni de bun simţ, să primească o atare propunere, dacă aceasta din urmă ar face-o. Căci printre acei cari au sângerat pe front nu se poate să nu fi germinat ideea găsirii unui mijloc pentru a se cunoaşte mai bine, pentru a se înţelege şi rezolvi diferendele altfel decât pe calea armelor. E o chestiune de reflectat mai ales pentru tinerii cărora războiul nu le mai oferă decât atracţii mediocre.

In altă parte a revistei se face un apel pentru trimiterea de biblioteci în ţara noastră, cu precădere în provinciile noui alipite, a căror populaţie intelectuală trebue să vină numai decât în contact cu străvechea cultură franceză, pentru ca să nu cadă — spune cronicarul — în insinuările şi manierele tendenţioniste ale culturii ce-ar veni dela nord. (Se vizează aci cultura germană). Cu chestiunea primirii şi distribuirii cărţilor e însărcinat vechiul membru al misiunei universitare franceze, *J. Pinard*, care printr'o serie de conferinţe va arăta publicului marea importanţă a faptului, şi interesul pe care cultura franceză îl are să facă aceasta.

* * *

Revue de Hongrie (15 Martie) anunţă apariţia în limba italiană şi germană a poeziilor lui *Petöfi*, sub auspiciile societăţii de cultură care poartă numele poetului. Ediţiunile sunt ilustrate de profesorul *Almos Jaschik* şi sunt susceptibile în cel mai înalt grad, de a face să crească numărul streinilor cari vor să fie iniţiaţi în frumuseţile operii acestui geniu maghiar şi universal în acel timp. Prefaţa ambelor ediţiuni e semnată de eminentul critic ungur, *Eugène de Rákosi*.

* * *

Şcoala Basarabiei (Ianuarie-Februarie) revista pentru cultură, învăţământ şi educaţie naţională a d-lui *Şt. Ciobanu*, continuă să apară în Chişinău cu îmbunătăţiri la fiecare număr nou. Un articol al d-lui *Ap. D. Culea*: „Literatura copilărească originală", în care alege pe câteva pagini partea din literatura noastră ce ar putea fi pusă cu succes în mâinile copiilor şi stabileşte condiţiunile esenţiale de creaţiune ale acestei literaturi pentru cei mici, din care desprindem următoarele:

1) Acţiunea să curgă repede, eroii să se mişte săvârşind fapte şi vorbind cât mai puţin.

2) Povestea să n'aibă aerul că e făcută intr'adins pentru a le da sfaturi şi dojeni, — şi

3) Trebue înfăţişată în graiul şi în turnura de spirit firească copilului, în sentimentele, în trebuinţele şi nivelul mentalităţii lui.

Concluzând, se stabileşte că principalul e ca literatura pentru copii să fie frumos scrisă, de un artist şi nu de un moralist sâcâitor, ori de un pedagog pedant.

O bine susţinută schiţare critică asupra lui Eminescu publică d. *Virgil Zaborowski*, arătând insuficienţa tuturor studiilor critice asupra marelui nostru poet, care n'a fost decât numai conturat, circumscris şi de cele mai multe ori ocolit:

„*Studiul de sinteză însă nu s'a făcut — observă d. Zaborowski, aşa că nu avem încă în conştiinţa noastră culturală, un Eminescu destul de clar, de complect, de unitar, mai presus decât opera lui, cuprinzând-o şi luminând-o în totalul şi în părţile ei. Astfel ştim că e un poet de tonalitate deprimată* (M. Dragomirescu) *şi ne întâlnim cu cântece zglobii sau senine, calme şi zâmbitoare, ştiu că e inhibitiv* (M. Dragomirescu) *şi o parte din opera lui — proza de pildă*, Cezara — *este plină de contrastele unui exploziv care se îndrumează spre stăpânire, e drept. Ştim iarăşi că a adus o puritate în iubire, pe care nu o cunoscuse literatura noastră* (N. Iorga), *şi surprindem uneori în opera lui accente de erotism şi de sensualism chiar. Ştim că a găsit mai ales termeni de mare energie concretă, dar nu e rar să dăm peste unele expresii şterse, convenţionale.*

Sunt adevăruri crude cele enunţate de d. Zaborovski în articolul său şi ne gândim la putinţa care va aduce complectarea insuficienţelor. Desigur că aceasta va veni mult mai târziu.

* * *

Transilvania (Martie) aduce în traducerea d-lui *Em. Panaitescu* o frumoasă poveste „Sămânţa înţelepciunii noastre" de *Maria Regina României*. Schiţa d-lui *Manoiu Delabran* „Dela una la alta" se citeşte cu interes, iar „Constatările dureroase" ale d-lui *Axente Banciu* pun în lumină starea rea de lucruri de care suferă şcolile noastre primare prin totala lipsă de pregătire gramaticală a copiilor, rele care se observă mai ales în primul an de şcoală secundară, când profesorul e constrâns să înceapă cu elevii cele mai elementare noţiuni de ortografie şi punctuaţie.

* * *

Şcoala (Ianuarie-Februarie) organul „Asociaţiei corpului didactic primar" din Bucovina, publică un interesant articol al *dr. V. Gherasim*: „Filosoful *Vasile Conta* ca pedagog". Inţelegător al filosofiei acestuia, dr. Gherasim discută punctele de filosofie pedagogică din opera lui Conta şi căutând să transpună pe tărâmul practic, ceeace filosful dădea în teorie, găseşte că niciodată ideile acestuia nu vor dădea greş — faimosul proect de lege depus de Conta pe vremuri a fost respins.

„*Desvoltarea vieţii unui popor* — încheie articolul d-lui dr. Gherasim — *intră în cadrul* „teoriei ondulaţiunii universale". *Ea intră în acea* „linie ondoliformă" *care reprezintă existenţa unui popor. Proectul de lege depus în faţa Camerei spre votare şi respins de către aceasta rămâne un document de muncă ideală.. Totuşi vine vremea când acţiunea începută de un mare bărbat e aflată bună de altul — care, fiind vremea mai prielnică — o traduce în faptă. Şi aici teoria ondulaţiunii se adevereşte ca neatacabilă.*

G. B.

Notă. — In numărul viitor: 1) Poezia germană contimporană: *Expresionismul;* 2) Incercări de reînoire a teatrului: ideile lui *Alexandru Tairof;* 3) Clasicismul „Romanticilor".

G. B.

Tocuri şi Tălpi de Cauciuc

sunt mai ieftine şi mai durabile decât pielea.
Cele mai indicate contra umezelei şi frigului

Revista modelor

Absurditatea actualităţilor

Am vorbit într'un număr trecut de influenţa evenimentelor la ordinea zilei, asupra modei. Oricât s'ar părea de original, o mare absurditate, este în impulsivitatea cu care se urmăreşte traducerea tuturor fluctuaţiunilor exterioare în indicaţiunea modelor.

Dacă înfăţişarea eleganţelor cotidiane, capătă oarecare ingeniozitate, când îşi asumă publicitatea detaliilor „în vogă", nu e mai puţin adevărat, că servilismul cu care e supusă tuturor tentaţiunilor noi este o mare scădere pentru personalitatea femeei.

De curând Lordul Carnavon, a descoperit în valea Regilor la Luksor, mormântul lui Tut-ank-amon.

Era deci de prevăzut inspiraţiunea egipţiană în actuala modă. Dar arta faraonilor, avea atâtea motive de decoraţiune exotică, şi pieptănătura lor era aşa de stilizată, că nu s'ar anunţa o prea mare excentricitate, dacă ea ar servi de model, în câteva detalii.

Bijuteriile Egiptului, cu şerpi, şi Scarabei, cu smalţuri şi sidefuri, e un pretext pentru a se schimba ornamentaţia bijuteriilor de azi, destul de banală şi fără gust.

Se anunţă însă că rochia va fi schimbată într'un gen de *mumie*, mai mult sau mai puţin autentică.

Cum îţi poţi închipui această rochie mumie? Sau din bandelete ca făşiile strânse în jurul corpului, în culori gudronate sau o cămaşe archaică subţire şi fără falduri, care susţinea în arta egipţiană, principiul frontalităţii.

Va trebui deci, şi mersul modificat, pieptănătura înaltă şi dură iar drept pălărie o basma cu cute lungi pe gât şi cu linii drepte. Pe frunte diadema cu Scarabeu, la picioare brăţări de şerpi, iar unghiile mai roşii decât le poate realiza cel mai proaspăt oja!

Vai, ce vremuri şi ce servilă se arată moda.

Fiţi elegante, femei, dar nu întruchipaţi mumiile egiptene, purtătoare de secrete moarte, luaţi din vestigiile artei faraoneşti, numai detaliul subtil, ce se poate suprapune simţului modern, şi mai ales susţineţi cu demnitate personalitatea voastră, în limitele unei mode, fără ridicol şi servilism.

Frumuseţea nu capătă nimic mai mult, când depăşeşte simplitatea liniei şi a concepţiei, iar prestigiul scade, în faţa acestor slăbiciuni, mai mult sau mai puţin, papagaliceşti.

Arta bizantină ne-a dat paftale de argint în loc de cordoane de tinichea, ne-a dat şaluri vechi şi brocarduri fine, reminiscenţe orientale, chilimbare transparente, în locul mărgelelor de piatră, un întreg muzeu preţios şi de gust. E destul spre a fi elegante. Egiptul nu va putea să întreacă, cu ultima lui noutate, nici splendoarea italiană, nici somptuozitatea orientală, şi efortul lui va rămâne inutil, când se va întâlni cu personalitatea fermă a femeei.

DIANA

„PAGINA FEMEII"

Cu începere dela 29 Martie, ziarul „*Dimineaţa*" va consacra în fiecare Joi o pagină specială activităţii politice, sociale, culturale, profesionale a femeilor, precum şi întregii activităţi a tuturor organizaţiilor de ocrotiri sociale din România Mare.

***Pagina femeii* va fi pusă sub îngrijirea unui comitet de doamne.**

***Pagina femeii* va avea de colaboratori, în afară de mulţi scriitori de valoare, şi pe următoarele doamne şi domnişoare:**

Isabella Sadoveanu, Constanţa Georgescu, Sanda Filitti, El. Meissner, C. Emilian, Sofia Nădejde, Lelia Popescu. Olga Sturdza, Fulmen, Lucreţia Karnabatt, Claudia Milian, Maria E. Botez, Maria Popp (Craiova), Valentina Focşa, Maria Petrovici, Alice Voinescu, Caterina Pitişteanu, Fred Romalo, Pompilia Eliade, Georgetta Eleuteriade, Ecaterina N. Iorga, D-r. Adela Leonida Paul, Elisa Zamfirescu, Natalia Leonida, D-r. Manicatide Wenert, avocat E. B. Popovici, Virginia Alexandrescu, Nelly Baer (Zurich), Margueritte Evards, Paulette Héraut (Paris), Aida Vrioni, Veturia Mileva-Marcovici, etc. etc.

Orice femee conştientă de datoriile către sexul ei va citi, în fiecare Joi, *Pagina Femeii* din ziarul „*Dimineaţa*".

Rezultatul concursului de şah din Bucureşti

PROCES-VERBAL

Subsemnaţii arbitri ai „Concursului" dintre d-nii: Locot. I. Gudju, S. Herland, Ing. L. Loewenton şi M. Wechsler — în temeiul regulamentului ad-hoc iscălit de concurenţi şi arbitri, precum şi al rezultatelor obţinute — constatăm următoarele:

1) Jocurile au urmat conform regulamentului;

2) Incidentul ridicat de d-l Loewenton a fost găsit neîntemeiat;

3) La ultima partidă d-l Loewenton s'a retras.

4) *Rezultatul luptei a fost:*

Din 6 puncte jucate au obţinut:
I-ul d-l Locot. Gudju, 4 puncte;
II-lea d-l Herland, 3 jum. puncte;
III-lea d-l Wechsler, 2 jum. puncte;
IV-lea d-l Loewenton, 2 puncte.

D-l Locot. Gudju obţinând cel mai mare număr de puncte câştigate, a fost proclamat „*învingător*", al luptei pe anul 1923 şi va fi considerat ca *cel mai tare şahist* dintre concurenţi, conf. art. 20 din Reegulamentul subscris de aceştia şi de arbitri, care sună:

„*Concurenţii se obligă moralmente a recunoaşte pe învingător, ca fiind cel mai tare dintre ei* (ca jucător de şah) *pe anul 1923*, sau până la o altă luptă, în cursul anului, dacă învingătorul consimte".

Drept care am încheeat prezentul „Proces-Verbal", astăzi 15 Martie 1923:

Arbitri:

I. Gherghel
Preşed. „Cercului de Şah"

W. Pauly
Vice-preşed. „Cercului de Şah"

Ştiri şahiste

PENTRU „CERCUL DE ŞAH" DIN SIBIU. — „Cercul de şah" din Bucureşti comunică „Cercului de şah din Sibiu că până în prezent n'a primitn nici un răspus la adresa No. ...., ce-a dus-o personal la Sibiu, d-l Locot. Gudju, secretarul cercului.

In acea adresă se roagă „Cercul din Sibiu" să binevoiască a comunica cari sunt punctele sale de vedere, în privinţa *federalizării* tutulor cercurilor de şah din ţară.

SIBIU: La începutul lunei a avut loc în Sibiu, un interesant concurs de şah „*fulger*". Timpul de gândire pentru fiecare mişcare a fost 2 secunde.

Au luat parte 24 concurenţi.

Concursul care a durat *4 ore*, s'a terminat cu frumoasa victorie a tânărului elev de liceu *Zens Proca*, despre a cărui precocitate şahistă am avut ocaziunea să mă conving.

Rezultatul:

I. *Proca* cu 22 puncte, II — III — IV. Berger, Holly şi Denghel jun. cu 71 puncte, etc.

REGHIN (JUD. MUREŞ TURDA): Cunoscutul maestru ing. *Földes* a dat la Reghin în ziua de 3 Martie a. c., un interesant simultan de 19 partide.

Şedinţa a durat 4 ore şi 5 minute, cu un desăvârşit succes *16 câştigate şi 3 remize, deci nici una pierdută.*

Lt. I. H. Gudju.

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.

SERIA—III ANUL IV No. 124

3 Lei Exemplarul în țară
6 Lei Ex. în străinătate

Duminică 8 Aprilie 1923

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Isus plângând Ierusalimul

Desen de B'Arg

O răzbunare

— NUVELĂ —

de Ioan Slavici

I

„O. Doamne! Eu ce să-mi fac!? grăi Chiriac. Ți-am dat și iar ți-am dat câtă vreme aveam de unde să-ți dau. Iți dau și acum bucuros când și cât mă iartă împrejurările. Un psalt ca mine însă puțin câștigă, căci decând cu răsboiul nunțile sunt de tot rare, botezurile au scăzut, oameni mor, cei drept, dar nu aici la București, ci pe unde sunt îngropați fără prohod, iar înmormântările și parastasurile sunt sărăcăcioase. Mai ai și tu răbdare. In vremuri ca cele de astăzi nu ne rămâne decât să se mulțumească fiecare cu ceeace se poate".

„Dar nu cer nici eu ceeace e peste putință, — îi răspunse Caliopi, fiica lui. — Azi-mâne se 'mplinesc doi ani de când Iancu a plecat și m'a lăsat cu doi copii în spinare. De atâta timp nu mai știu ce s'a ales de el. Mai trăiește ori e mort de mult și îngropat unde-va în vre-un șanț dela marginea drumului".

„Asemenea gânduri să nu-ți faci, — o 'ntrerupse Chiriac. — Acum, după ce cu voia lui Dumnezeu s'a sfîrșit răsboiul, azi-mâne o să ne pomenim cu el ori cel puțin o să primim veste despre dînsul. Dac'ar fi murit, ni s'ar fi trimis cuvenita înștiințare. Te pomenești c'a căzut prizonier și l'au dus undeva, de unde vestea străbate cu anevoie până la noi".

„Chiar și dac'așa ar fi, — întîmpină dînsa, — deocamdată eu și copiii umblăm iarna în haine de vară, căci cele ce țin cald s'au învechit și sunt purtate și zdrănțuite de ți-e greu să ieși îmbrăcată 'n ele. A rămas, — nu-i vorba, și Turcoaica, — urmă ea,— cu trei copii și bine nu-i va fi mergând nici ei de când ai noștri i-au luat bărbatul și l'au dus în Moldova, dar milă are să-ți fie mai mult de noi, care-ți suntem apropiați".

Chiriac, supărat, se uită la ea lung și clătinând din cap.

„De milă nu e și nici nu poate să fie vorba, — îi zise. — Așí fi în stare să-i scot măruntaele și să le pun în vânzare, dacă mi-ar da cineva pentru ele ceeace am să iau dela dînsa. Ani și ear ani de zile dearândul mi-am tras și azi, și mâne dela gură, ca să adun gologan cu gologan banii, pe care i-am dat pentru cocioaba dărăpănată din calea Moșilor. Mă adimenise gândul, c'o să-i dau o spoială și-o să iau chirie bună pentru ea. M'am bucurat dar când a venit Turcul să-mi spună c'o ia și 'n starea, în care se află. Eată că au trecut însă doi ani și mai bine fără ca să fi avut vreun câștig pe urma banilor băgați în acele ziduri mucegăite. Cum îți mai poate trece prin gând, că mi-e milă de Turcoaică!? Tu știi prea bine, că am colea în sertarul mesei hotărîrea judecătorească în virtutea căreia pot să scot în vânzare tot ceeace găsesc în casă și 'n prăvălie. M'am și dus s'o fac aceasta."

„Dar te-a răsbit mila când ai văzut-o plângând și bocindu-și cei trei copii" — îl întrerupse Caliopi.

Chiriac mai vîrtos se supără.

„Ba puțin îmi pasă ce se va alege de dînsa și de copiii ei!—întîmpină dînsul. Vorba e însă, cu ce m'am ales. Am să iau dela dînsa peste patru mii de lei, ear din cele ce am găsit în casă și'n prăvălie nu pot să scot nici doaue mii. Nu e oare mai cu minte ca acum, după ce s'a sfârșit răsboiul și azi-mâne poate să se 'ntoarcă și Turcul, să-i lași în pace, ca să-și vândă mărfurile, mai cafea și ceaiu, mai măsline și lămâi, mai rahat și zaharicale, mai scrobeală, săpun și altele de felul acesta. Agonisesc nu numai pentru sine și pentru copii, ci și pentru ca să-și plătească încetul cu încetul chiria.

Caliopi era din ce în ce mai nerăbdătoare.

„Tot milă e, orișicum vrei s'o cocoloșești! — strigă dînsa. Cine știe, ce are să fie peste șase luni, peste un an, peste doi!? Știu însă, că 'n vremuri ca cele de azi suta prețuiește mai mult decât peste un an, doi miia. Ai uitat, se vede, — urmă ea aprinsă,— prin câte am trecut noi după ce Nemții, Ungurii, Bulgarii și Turcii s'au năpustit asupra noastră și s'au făcut aici stăpâni de-au luat pentru sine tot ceeace era bun și și-au bătut joc de noi lăsându-ne numai ceeace lor nu le mai trebuia. Nu! Milă de dînșii să nu ai nici dacă i-ai vedea pe ai lor sângerând din toate mădulările ori murind de foame și de frig". O mare mulțumire sufletească e să-i vezi umiliți și călcați în picioare!".

Chiriac o ascultă plimbându-se în jos și în sus prin casă, apoi se duse la masă, scoase hotărîrea judecătorească din sertar și i-o dete fiicei sale.

„Poftim! — îi zise. — Fă ce vrei și ce poți cu ea. Potolește-ți focul. Dar să nu mai zici apoi, că mi-e milă de una ca dînsa, și să mă lași în pace. Al tău să fie tot ceeace vei putea să scoți, să vă îmbrăcați de iarnă tu și copiii tăi, dar să știi, că nu mai am de unde să-ți dau!".

II

Fatma, singura soție a lui Selim Ghiordun, era adevărată turcoaică, femee cu frica lui Dumnezeu, tăcută și sfiicioasă, gata 'n toată clipa de a se pleca 'n fața acelora, pe care-i socotia mai presus de dînsa. Rău de tot i-a mers deci numai în timpul, când dușmanii erau pela hotare. După ce Turcii au intrat dimpreună cu ceilalți în București, dînsa a găsit între dînșii oameni cu suflet curat, care i-au venit într'ajutor. Tot a mai trecut însă timp până ce a ajuns să-și deschidă ear prăvălioara și să câștige și din vrednicia ei câte ceva. Lasă că nu avea mărfuri, dar n'o ierta firea ei de musulmancă să stee cu fața desvelită în dosul teșghelei și să-și vândă marfa ca orișice creștină. Abia după câteva luni a ieșit de undeva un Armean, care i-a dat și marfă, și o fetișcană de vre-o cincisprezece ani, care le dedea mușteriilor marfa și lua dela dânșii gologanii. Nici acum însă câștigul nu prea era îmbelșugat, căci Armeanul lua jumătate din el.

Mai era apoi și că Selim nu câștiga numai din vânzarea mărfurilor, ci și ca meșter iscusit, care făcea ori repara rîșnițe de cafea.

Nădejdea ei era, că Turcii-l vor schimba pe bărbatul ei cu vre-unul dintre Românii prinși de dînșii, ceea ce-i și făgăduiseră, dară ei au fost nevoiți să plece 'n graba mare mai nainte de a o fi putut face aceasta.

Bine nu putea să-i meargă Fatmei nici după ce s'au întors ai noștri.

Te miri c'a scăpat cu marfa și cu boarfele ce mai avea.

Când dar Chiriac a venit să-i arate hotărîrea judecătorească, ea s'a plecat umilită și cu ochii în pământ.

„Eată,—a zis,—aceasta e tot ceeace am. Fă ce vrei, căci orișice vei fi făcând, nu mi se cuvine și nici nu am să mă plâng".

Cum o fi stat ea 'n fața lui, cum se va fi uitat la el și cum va fi rostit vorbele, aceasta nu se poate spune; destul că nu era om cu inima deschisă Chiriac când i-a spus fiicei sale, că loc pentru milă în sufletul său nu-i... și celelalte, pe care le-a mai spus.

Om era și el, slab de înger ca toți cei de seama lui, ființă neajutorată.

„Bine, jupâneasă, i-a zis el. Uite, n'am să ți-o fac. Am și eu tată și mamă, am frați și surori, am soție și câțiva copii, care-au trecut în lumea ceea-laltă, de unde vor fi putând să-mi vadă faptele, și nu vreau să-i supăr. N'ași face-o, poate, pentru d-ta, dar o fac pentru cei trei copii, al căror tată-i dus în drum, pe care nu-l face de bună-voie. Te mai păsuiesc, dar ai și d-ta grijă, ca să nu mă căiesc de a o fi făcut aceasta, și pune 'n fiecare zi câte ceva la o parte pentru ca să scapi în cele din urmă cu obrazul curat".

Aceasta o făcea Fatma și fără ca să i-o fi spus el: aduna, sărmana de ea, și azi, și mâne, dar puțin câte puțin, și când nu pui mult lângă mult se cere mult timp pentru ca să aduni destul.

Acum ea se 'nchină 'n fața lui copleșită de simțământul, că tot oameni cu inima curată și cu gândul îndreptat spre cele bune sunt și creștinii.

„Alah! Alah! Nu mă certa, dar eu nu mai înțeleg, de ce le poruncești tu celor ce ți se 'nchină să sângereze și să moară luptându-se împotriva celor ce sunt deopotrivă cu dînșii".

Când s'a pomenit deci față 'n față cu Caliopi, care a venit ear cu hotărîrea judecătorească, Fatma a rămas cuprinsă de îndoieli împreunate cu uimire.

Nu intra în capul ei cel strîmt gândul, că un om în toată firea poate să zică azi una și mâne să se deszică.

„De! — își zise 'n gândul ei. — Ce nu e omul în stare să facă de dragul copiilor săi!? Se vede că ea l'a scos, săracul, din minți".

Caliopi nici nu era apoi bărbat, ci femee ca orișicare turcoaică. In fața ei dar nu stetea Fatma tot atât de plecată.

Caliopi se simția adânc jignită. Ii era greu, că tatăl ei a 'ndreptară cu oarecare îndrăsneală spre ochii celei ce 'n gândul ei era o ispititoare.

„La aceasta nu mă așteptam,—grăi dînsa,—dar de mirat nu mă mir, căci pe toate căile sunt oameni, care azi zic una și alta fac mâne. Tatăl d-tale mi-a spus, ce-i drept, că-mi lasă timp de răsuflare, dar nu mi-a spus și până când. E până astăzi, și nu pot decât să-ți zic ceeace i-am zis și lui: orișice vei fi făcând, nu mi se cuvine și nici nu am să mă plâng".

Caliopi se simțea adânc jignită. Ii era greu, că tatăl ei a grăit într'o clipă de slăbiciune o vorbă, de care împrejurările nu-l iartă să seție.

„Te plângi,—îi zise,—chiar când mi-o spui aceasta. Vorba e însă, că am și eu copii, al cărora tată e dus de atâta timp și nu știe nimeni ce se va fi ales de el".

„Vei fi având ori nu,—întîmpină Fatma;—asta nu în-semnează nimic: — ai dreptate, și atât e destul. Am și eu copii dar tot îți recunosc dreptatea și nu sunt în stare să ascund nimic din cele ce ți se cuvin. Părintele, care-și iubește copiii, nu face de dragul lor nimic ce nu trebue să facă. Mai curând ori mai târziu tot are să-și facă mustrări și atunci îi iubește mai puțin, ba chiar îi pare rău de a-i fi avut. De aceea e rea și fapta copilului, care-și înduplecă părintele să facă ceeace nu se cuvine. Ia, cocoană, tot ceeace este 'n prăvălie și 'n casă; toate ți se cuvin!"

Caliopi se simția strivită de gândul, că 'n adevăr nu trebuia să-l ispitească pe tatăl ei, dar tocmai aceasta o făcea și mai îndârjită. Mai vârtos rîvnia la mulțumirea sufletească de a o vedea pe turcoaică umilită și călcată 'n picioare.

„Nu cumva ai voi să răbdăm noi la foame și la frig pentruca voi să aveți mai puține suferințe!?" — exclamă dânsa.

„Asemenea gânduri sunt departe de mine,—îi răspunse cealaltă. — Incă odată îți spun: ai dreptate și atâta e destul. Turcii noștri n'au câtuși de puțină milă de voi când le cădeți în mână: de ce să aveți voi milă de o turcoaică și de copiii ei!?".

Aceasta le 'ntrecea toate și-o scoase pe Caliopi din răbdare, încât sângele îi năvăli în obraji și ea 'ncepù să tremure în toate 'ncheeturile.

„Să mă ierți, — strigă dînsa. — Noi nu suntem Turci! Nici odată și nicăiri noi n'am siluit, n'am despuiat, n'am asuprit pe nimeni, nici ni-am dat silința să luăm pământul de sub picioarele ori pânea dela gura altora".

„Nedreptăți se fac și aici, și multe au și 'n mijlocul vostru străinii să sufere" — întâmpină turcoaica.

„Nu! Nu! strigă iar Caliopi, care abia acum înțelegea slăbiciunea tatălui său. Vor fi suferind, dar nu dela Românii cei adevărați, ci dela veneticii pripășiți printre dînșii, care țin să pară mai și mai decât chiar și cei mai neaoși Români. Și pentru ca să știi, că așa este,—adăugă dînsa cu hotărîre, —mai bucuros mă lipsesc decât să fiu pusă 'n rând cu Turcii.—Poftim!—urmă aruncându-i în fața hotărîrea judecătorească". — Ce era adecă, dacă treceau ea și copiii prin iarnă îmbrăcați în vechituri!?

Turcoaica i se uită cu îndrăsneală 'n fața.

„Și mâne ori poimâne o să fii iar aici cu altă hârtie!" — îi zise.

N'a mai venit Caliopi, dar nici Fatma n'a mai avut liniștită și somn liniștit până ce nu s'a 'nvrednicit să se ducă ea, ca să numere banii pe masă.

IOAN SLAVICI

Ca braga în ziua de Paști.

(Zicătoare comunicată de E. I. Patriciu, învățător din comuna Smulți, județul Covurlui).

Zicătoarea asta însemnează: „Când o treabă merge rău" (căci în ziua de Paști, braga nu se caută).

Nevoiașul și prostul și în ziua de Paști postește.

(Proverb cules de I. Marinescu, învățător, comuna Bradu-de-Jos, jud. Argeș; comunicat și de învățătorul M. Stănceanu din Piua Mehedinților).

STUDII DE FOLKLOR

CALOIANUL

de I. Aurel Candrea, profesor universitar

„Caloianul e obicinuit din bătrâni şi se face ca să plouă în vremea semănăturilor şi e pomană să faci masă şi petrecere".

Aşa-mi răspunse un moşneag cu spinarea încovoiată sub povara a mai bine de şaptezeci de ierni, pe când ochii lui cătau cu drag la ceata de băieţi şi de fete cari colindau satul precedaţi de câţiva lăutari scoţând din scripcile lor dogite sunete mai mult sau mai puţin armonioase.

Sunt sigur că puţini în ziua de astăzi vor fi auzit vorbindu-se de *Caloian*, necum vor şti unde şi cum se mai practică această invocaţiune pentru ploaie. Am căutat să smulg din ghiarele uitării acest obiceiu rămas de la strămoşi, făcând cercetări amănunţite asupra modului cum se practică încă pe alocuri la noi. Voiu dovedi în urmă că *Caloianul* nu e la Români decât o amintire a sărbătorii *Argeilor* practicate odinioară de Romani pe malurile Tibrului.

Am strâns materialul privitor la *Caloian* în judeţele Dolj, Brăila, Ialomiţa şi Buzău. Am mai auzit despre acest obiceiu în judeţele Mehedinţi şi Romanaţi. In Moldova, pare a fi fost de asemenea cunoscut pe vremuri (1). Despre practicarea acestui obiceiu în Dobrogea pomeneşte *„Calendarul Gheorghiu"* p. 86—87.

Să vedem acum în ce constă acest obiceiu:

A. *Caloianul* sau *Coloianul*—odinioară, în Moldova, *Calianul* (2), în Dobrogea *Scaloianul* — se obicinueşte a treia săptămână după Paşti, Marţea sau Joia.

B. Fetele din sat se adună la un loc formând una sau două cete. Ceata îşi alege apoi o superioară, un fel de conducătoare a procesiunii. Se face din lut un chip de om (mai adesea de copil) căruia i se dă numele de *Caloian* sau *Coloian*. In unele sate se fac două păpuşi mititele de pământ, unul bărbătesc iar altul femeiesc. Una din păpuşi înfăţişează pe *„tatăl soarelui"*, iar cealaltă pe *„mama ploii"*.

C. *Caloianul* e întins pe o scândură şi se împodobeşte cu coji de ouă roşii păstrate de la Paşti şi cu fel de fel de flori, printre cari predomină busuiocul. Pe aiurea îl mai îmbracă în straie ţărăneşti cu opinci şi cu căciulă.

D. *Caloianul* e dus apoi de ceata de fete — din care una se face popă, iar alta dascăl şi precedate de o fată purtând un fel de steag şi de alte fete având lumânari aprinse, iar cu toatele jelindu-l ca pe un mort — până afară din sat unde-l îngroapă în câmp prin bucate, prin mărăcini sau prin vre-un loc ascuns. In unele locuri (Dolj, com. Cernăteşti), numai chipul de bărbat e înmormântat, pe când cel de fată e înfipt într'un par din gard.

E. După îngroparea *Caloianului*, fetele se 'ntorc în sat, strâng ouă, făină şi altele şi fac o plăcintă mare (numită pe alocuri *ghizmană*), în locul colivei, gătesc bucate şi se ospătează împreună cu flăcăii cari, la rândul lor, aduc ploşti cu vin. Astfel se face pomana *Caloianului*.

F. In dimineaţa zilei a treia, în revărsat de zori, fetele se adună din nou, se duc la locul unde a fost îngropat *Caloianul*, şi-l desgroapă plângând şi bocindu-l:

Caloiene,
Ene!
Mă-ta te cătă
Prin pădurea deasă,
Cu inima friptă, arsă,
Prin pădurea rară,
Cu inima friptă, amară.

sau:

Scaloiene, Scaloian,
Trupuşor de dician!
Scaloiţă, Scaloiţă,
Trupuşor de cuconiţă!
Mă-ta că mi te-a cătat,
Te-a cătat, te-a întrebat,
Prin pădurea rară,
Cu inima amară,
Prin pădurea deasă,
Cu inima arsă.

(*Calendarul Gheorghiu*, p. 87).

In alte variante, publicate de d. Dem. Teodorescu. *Poesii pop.* 211—212 bocetul nu e de fapt de cât o invocaţiune a ploii:

Caloiene, iene
Cum ne curg lacrămile
Să curgă şi ploile
Zilele şi nopţile
Să umple şanţurile
Şi toate ierburile.

sau:

Iene, Scaloiene
Tinerel te-am îngropat
De pomană că ţi-am dat.
Apă multă şi vin mult
Să dea Domnul, ca un sfânt;
Apă multă să ne ude,
Să ne facă poame multe.

G. După desgropare, fetele aruncă *Caloianul* într'un puţ sau în vre-o apă curgătoare, urând ca anul să fie ploios şi plin de belşug. In cele mai multe locuri, *Caloianul* e frânt în mai multe bucăţi şi diferitele sfărămături sunt aruncate prin puţuri, prin bălţi sau prin gârle. Pe alocuri, fetele îmbracă apoi un sul de lemn în haine femeieşti şi-l leagă la vârful cumpenei unui puţ. Se scot din acel puţ nouă găleţi de apă şi se toarnă pe pământ sau pe câte una din fete.

H. După înnecarea *Caloianului*, fetele se adună într'o casă unde aduc fiecare câte ceva de mâncare, gătesc bucate, iar flăcăii satului aduc vin şi lăutari. Se pun apoi la masă şi se ospătează bucurându-se că omul făcut din lut a înviat. In judeţul Dolj se strigă cu această ocazie: „A murit tatăl soarelui şi a 'nviat mama ploii". După masă se pun la joc, întind hora şi joacă până înde seară.

Care să fie adevărata orgine a acestui obiceiu? Ce însemnare să aibă chipurile de lut îngropate în pământ? Ce rost are aruncarea în apă a acestor păpuşi? Există acest obiceiu şi la alte popoare? Iată ce ne-am propus să lămurim în rândurile de mai jos.

Să ne transportăm cu mintea pe malurile Tibrului, în Roma de acum 2000 de ani, şi vom vedea aceleaşi chipuri de oameni aruncate cu aceeaşi pompă de pe *Pons sublicius* în apele cele repezi ale râului.

Se aflau la Roma un număr oare-care de capele numite *Argei, Argea loca* sau *Argeorum sacraria*, a căror întemeiere era atribuită lui Numa Pompiliu. Nu se ştie numărul exact al acestor capele. Pare însă a fi fost de douăzeci şi patru, câte şase în fiecare din cele patru triburi urbane. Varro (*Lingua latina* V, 8, 14) citează douăzeci şi şapte; Dionisiu din Halicarnas pomeneşte chiar treizeci.

A doua şi a treia zi după idele lui Mart (16 şi 17 Mart), colegiul Saliilor făcea o procesiune la aceste capele. In cortegiu se afla şi preoteasa lui Jupiter („Flaminica Dialis"), cu părul despletit şi nepieptănat şi cu unghiile netăiate, în semn de doliu. Această procesiune avea probabil drept scop să depună în capelele Argeilor cele 24 de păpuşi în chip de om (*scirpei Quirites*) care la ideile lui Mart trebuiau aruncate în Tibru. Aceste păpuşi se chemau şi ele *Argei*, după numele capelelor în care erau depuse.

Două luni mai târziu, la idele lui Mai, aceste păpuşi în chip de om, care înlocuiau de sigur sacrificii omeneşti din vremuri mai depărtate, erau scoase din capelele lor de către fecioarele Vestale şi duse la „Pons Sublicius".

Păpuşile, în număr de douăzeci şi patru, se făceau din paie sau papură, se îmbrăcau în haine bogate, se împodobiau frumos şi se legau la mâini şi la picioare.

De pe „Pons Sublicius", în prezenţa pretorului, pontifilor şi a cetăţenilor „optime jure", singurii cari aveau dreptul să asiste la această ceremonie, *Argei* erau aruncaţi în Tibru.

Scriitorii Romani sunt foarte laconici în descrierea acestei ceremonii.

Aşa, Varro, *Lingua lat.* VII, 44, spune numai:

„Argei sunt 24 de păpuşi de papură în chip de om, care, în toţi anii, se aruncă de pe Pons Sublicius în Tibru de către preoţi". Tot aşa şi Festus: „Argei se chemau nişte chipuri de papură care în toţi anii se aruncau de către Vestale în Tibru".

Ovidiu, vorbeşte de această datină în următoarele două versuri (*Fast.* V, 621—2):

Tot atunci datina e ca Fecioara s'arunce în apă
Chipuri de oameni străvechi de pe puntea din lemn ce-i făcută . . .

Singur Dionisiu din Halicarnas (cart. I, 30) se exprimă întru cât-va mai lămurit: „După equinocţiul de primă-vară, la idele lui Mai, pontifii, fecioarele Vestale şi alţi cetăţeni cari au dreptul de a asista la sacrificii, aruncă, de pe puntea sacră în apele Tibrului, treizeci de păpuşi în chip omenesc pe cari le numesc *Argei*".

Şi de astă dată preoteasa „Flaminica Dialis" însoţia cortegiul lăsându-şi, în semn de doliu, părul despletit în neregulă şi unghiile neîngrijite.

Divinităţile cărora li se aduceau aceste jertfe erau Saturn şi Dispater. Dar cu ce scop se făceau aceste jertfe? După unii autori, această ceremonie nu reprezenta alt decât simbolul anului vechiu aruncat în apă, sub chipul unui bătrân, la începutul anului nou roman.

Alta e părerea filologilor, după cari scufundarea Argeilor în Tibru, identică cu aruncarea în puţuri sau în gârle a *Caloianului*, nu era la Romani, cel puţin în primele timpuri, decât un fel de vraje pentru provocarea ploii.

Identitatea sărbătorii *Argeilor* cu *Caloianul* se poate stabili din următoarele puncte:

a) Prima procesiune făcută de colegiul Saliilor în zilele de 16 şi 17 Mart, având drept scop depunerea în capele a păpuşilor de paie, corespunde la Români cu procesiunea de fete şi de băieţi însoţind *Caloianul* afară din sat la locul de înmormântare (D). Ceea ce ne îndreptăţeşte a crede că capelele la Romani erau socotite ca nişte morminte — de altfel provizorii — ale păpuşilor, şi că aşa numita procesiune a Saliilor nu era decât cortegiul care însoţia *Argei* la locul de îmmormântare, e prezenţa în procesiune a preotesei „Flaminica Dialis", în haine de doliu şi cu părul despletit, bocind pe *Argei* ca pe nişte morţi, întocmai după cum la Români, fetele bocesc şi jelesc *Caloianul*, când îl duc să-l îngroape (D).

b) Scoaterea *Argeilor* din capele în ziua de 15 Mai corespunde la Români cu desgroparea *Caloianului* (F).

c) După cum la Romani, *Argei*, tot aşa la Români, *Caloianul*, e împodobit frumos şi îmbrăcat în haine scumpe (C).

d) Aruncarea în Tibru a *Argeilor* e identică cu asvârlirea în apă a *Caloianului* (G).

e) Sărbătoarea *Argeilor la Romani*, ca şi *Caloianul* la Români, e considerată ca o invocaţiune pentru ploaie.

Dacă ne îndreptăm privirile aiurea, vom găsi şi la alte popoare o datină care seamănă mult cu *Caloianul*.

Deja la Greci, povesteşte Theocrit, două chipuri frumos împodobite, înfăţişând pe Adonis şi pe Afrodita culcaţi pe perne de purpură, erau aruncate cu mare pompă în valurile mării. Aceste păpuşi erau purtate de femei cu părul despletit şi cu hainele sfâşiate în semn de doliu şi cântând cântece de jale.

Printre popoarele moderne, găsim la Bulgari o datină perfect identică cu a *Caloianului*:

„In ziua de *Gherman* (12—25 Mai) fetele, uneori şi femeile şi copiii, se strâng şi plămădesc din lut un chip de om ca de o jumătate de metru, cu ochii făcuţi din cărbuni, cu coji de ouă roşii pe cap; în pântece îi înfig o broască omorâtă de curând, în a cărei gură deschisă îi vâră un bob. Fetele îşi împart rolurile: una e mama, alta e popa, alta cioclu, apoi îl bocesc pe mititelul *Gherman* sau *Ghermancio*, îl pun pe o scândură sau într'un cosciug, aprind lumânări, şi se pregătesc să-l îmmormânteze. Il jelesc până întunecă, apoi îl duc afară în curte şi-i fac priveghiul toată noaptea. A doua zi în zori, fetele se adună în casa unde s'a fabricat păpuşa, îi fac pomană cu carnea, făina, ceapa, etc. adunate de pe la vecini, şi apoi, bocindu-l ca pe un copil, se duc să-l îngroape în nisip sau îl aruncă în apă. După aceea fetele se întorc acasă unde le aşteaptă un ospăţ şi petrec toată ziua." (*Sbornik* al Academiei din Sofia, VIII, 276; M. Arnaudoff, *„Die bulgarischen Festbräuche"*, 47—49).

Ruşii obicinuesc, pe la Sam-Pietru, să îngroape o păpuşe numită *Iarilo*, sau să arunce în apă, jelindu-l ca pe un mort, un chip făcut din paie pe care-l numesc *Kostroma* sau *Kostrubonko*.

In Boemia, flăcăii aruncă în apă o păpuşe de paie înfăţişând moartea (*Smrt* sau *Marena*). In alte părţi ale Boemiei, această păpuşe, în loc de a se arunca în apă, e îngropată într'o grădină, în pajişte sau prin ogor.

In „Istoria Poloniei", Dlugosz pomeneşte că primul principe creştin al Poloniei, Miesko, ar fi poruncit locuitorilor tuturor oraşelor şi satelor să nimicească pe ziua de 7 Mart toţi idolii lor, să-i facă bucăţi şi să-i arunce în bălţi sau prin lacuri. Obiceiul de a se arunca în fiecare an în apă chipurile *Marzanei* n'ar fi, după istoricul leşesc, decât o amintire a acelei nimiciri a idolilor.

Cercetările noastre nu ne au îngăduit să descoperim urme de acest obiceiu la celelalte popoare slavice şi la niciunul din popoarele romanice din apus. Să nădăjduim că alţii mai fericiţi decât noi vor împlini această lacună.

Spre încheiere, e de datoria noastră să lămurim — dacă e posibil — originea numelui de *Caloian*. Cred de prisos să dovedesc că n'are întru nimic a face cu numele domnului bulgăresc *Caloian*. Dacă ne aducem aminte că *Caloianul* e o păpuşe făcută din lut, şi că lutul e numit în paleoslavă *Kal*, am făcut un prim pas în cercetarea etimologiei cuvântului. Amintindu-ne, de altă parte, că alături de *Caloian*, exista odinioară şi o formă *Calian*, nu rămâne nici o îndoială că aceasta reprezintă din punct în punct forma adjectivului vechiu-slav *„Kalean* care însemna „de lut". Numele actuale, *Caloian*, Scaloian, sunt numai alteraţiuni posterioase din forma primitivă.

I. AUREL CANDREA

1) G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare*, p. 209.
2) Idem, *ibid*.

Pentru cel mai bun roman

Incurajarea literaturii romanului, care s'a dovedit a fi aşa de mult în însuşirile inspiraţiei româneşti, e o faptă culturală din cele mai binevenite. Ziarul DIMINEAŢA a avut admirabila idee de a institui un concurs pentru cel mai bun roman din zilele noastre care i se va prezinta până la 1 Septembrie 1923.

Premiul e de 50.000 lei, iar proprietatea romanului, după publicarea lui în foiletonul DIMINEŢII, rămâne întreagă autorului care-l va putea edita în condiţiile ce va crede de cuviinţă.

Premiul DIMINEŢII e azi cel mai important din câte se acordă în România. E o iniţiativă cu atât mai interesantă şi mai frumoasă cu cât ea întăreşte şi mai mult legăturile fireşti ce trebuesc păstrate între presă şi literatura naţională. Dar, mai e de preţuit şi prin aceea că se curmă astfel trista tradiţie după care foiletonul gazetei româneşti era neapărat destinat proastelor romane „de senzaţie" importate prin intermediul celor mai ignobile traduceri.

Concursul DIMINEŢII se prezintă astfel ca un mare fapt cultural, de care sperăm să se resimtă literatura romanului românesc.

Joi după Paşti.

Zicere consemnată de d-na E. B. Mawr, în cartea ei intitulată: *Proverbele românilor, english proverbs, proverbes français, Deutsche Sprichwörter*, London 1882.

Iuliu A. Zanne explică astfel senzul acestui proverb: „Joi după Paşte, adică niciodată, sau, cum se zice, la *Paştele calului*. In săptămâna care urmează ziua de Paşte, nimeni nu se apucă de lucru, şi mai cu seamă în Joia acelei săptămâni; de unde rezultă că atunci când făgăduim că vom face ceva *Joi după Paşte*, ştiind dinainte că nu vom lucra în ziua aceea, este tot acelaş lucru ca şi când am respinge cererea făcută nouă".

Intâia denie

Intâia denie când înţeleg pe Christ
Cum tânăr a putut să fie-aşa de trist,
Intâia denie când clopotele bat
Mai stins şi monoton şi măsurat
Şi par'că numai pentru mine bat
Mai trist şi mlădios şi ne'ncetat.

Intâia denie la care nu mai vin
Cu sufletul de bucurie plin —
Când picoteam din somn pe jeţ
In glasul fals al unui cântăreţ.

E'ntâia denie cernită din viaţă.,..

Tu suflete,
Indoliază-te ca o fecioară
Căci peste visurile tale cade trista seară
A unor năzuinţi înfrânte —
Şi-ascultă glasul clopotelor chemătoare
Ce-au început să cânte
Pline de sfinţenie
Intâia denie
A vieţii tale greu pătimitoare.

Ascultă glasul clopotelor plângătoare....

Tot mai duios şi tot mai mult te cheamă
In tremurări de glasuri de aramă
Să'ngenuchiezi alături de atâţia inşi
Tot ca şi tine de învinşi
Şi să-ţi serbezi în clipele tristeţii
Intâia denie cernită a vieţii,

Tu suflete, îndoliază-te şi gemi
Şi-ţi aminteşte că era pe vremi
Un cântăreţ ce glăsuia frumos
Şi cântăreţul era ofticos
Şi blând ca o vedenie
A lui Isus Christos —
Şi la o denie
Ţi-a spus cu zâmbetele lui divine
Că va veni şi denii negre pentru tine.

Şi-acum e'ntâia denie când înţeleg pe Christ
Cum tânăr a putut să fie-aşa de trist,
E'ntâia denie când clopotele bat
Mai stins şi monoton şi măsurat
Şi pare că numai pentru mine bat
Mai trist şi mlădios şi ne'ncetat.

Savin Constantin

Toate lucrurile la vremea lor şi la Paşte ouă roşii.

(Inregistrat de I. Arbore, Buzău).

Fantezii realiste

Despre viaţa vecinică

de I. Teododerescu

Hristos a înviat din morţi cu moartea pre moarte călcând, şi celor din mormânturi viaţă dăruindu-le.

Leimotivul Paştelui.

Izbânditoarea nebunie, Evanghelia!

BOSSUET

Moravuri noui, idei noui, clase sociale, evenimente zilnice ştiinţi noui, care vin şi se adaogă la cele vechi sau vin de le înlocuesc în parte ori în total, astea s'au văzut şi se vor mai vedea încă cine ştie până când, poate pentru totdeauna. Dar religii noui, religii nu secte, iată ceva rar dela o vreme, şi foarte anevoe de conceput şi de întemeiat.

Din acest punct de vedere apariţia şi întinderea creştinismului, în veacul al VIII-lea al erei vechi, e de socotit ca o adevărată minune şi ca una din cele mai mari şi mai uimitoare. Până la acea epocă oamenii încercaseră nenumărate şi variate credinţi religioase, dela cele mai subtile până la cele mai grosolane, şi după cum omenirea ajunsese politiceşte, sub primii împăraţi romani, la acea lungă pace care a durat vre-o două veacuri, tot astfel ajunsese şi la un fel de echilibru religios care stăpânea întreaga suflare a timpului.

Părea deci că o credinţă nouă, care să dărîme pe cele existente şi să le ia locul cu succes, nu era cu putinţă. Şi totuşi cel mai neaşteptat şi mai anevoios lucru din lume a fost să se întâmple, şi s'a întâmplat. Se cerea pentru asta ca acea credinţă nouă să aducă cu sine ceva absolut original, să satisfacă o adâncă aspiraţie încă nesatisfăcută, să răspundă la o nevoe viu simţită. Câte ceva din toate acestea se găsesc în predicaţiile lui Isus. Evanghelia are părţi morale, sociale, politice chiar, care puteau să zgudue antichitatea şi să prezinte minţilor şi inimilor de-atunci directive noui, să deschidă orizonturi seducătoare şi vaste. Dar nu ele au făcut succesul creştinizmului căci nu în ele conzistă originalit-a lui, Budizmul, iudaizmul, parsizmul, mitracizmul, şi chiar filozofia lui Socrate, Platon, Epictet, Marc Aureliu, Seneca şi a altora, conţineau totul în această privinţă, în unele puncte poate mai complect şi mai limpede decât în Evanghelie. De ce însă Evanghelia a triumfat peste toate?

Sînt mai multe explicaţii, dintre care una din cele principale este că doctrina lui Isus avea cea mai pronunţată şi revoluţionară latură socială printre oricare alte credinţi ale acelei epoci şi printre toate sistemele filozofice care au precedat-o sau i-au fost contimporane. Dar atât n'ar fi fost deajuns, sau dacă n'ar fi fost decât această latură esenţială creştinismul ar fi degenerat sau ar fi evoluat, după cum voiţi să ziceţi, într'o mişcare politico-socială fără caracterul pronunţat religios pe care i-l cunoaştem. Prin urmare în direcţia din urmă mai trebuesc căutate şi alte pricini.

* * *

Succesul nouei doctrine, succes fără de pereche în istorie în afară de budizm, deşi ea fusese profesată de un obscur profet al unei ţări obscure, născut într'un colţ pierdut al pământului, şi apoi propagată de apostoli cari prin poziţia lor socială şi prin cultura lor nu însemnau absolut nimic, de inşii cei mai umili într'o lume în care umilitatea socială şi umilinţa individuală erau dispreţuite la culme şi călcate cu arogantă în picioare, acest succes se datorează, aş crede, în special propovăduirei vieţii vecinice, a unei vieţi de cea mai deplină conştiinţă a personalităţii şi în care traiul fără de sfârşit era aşezat în mijlocul absolutei fericiri trupeşti şi sufleteşti. Deaceea actul cel mai de căpetenie al Evangheliilor nu e nici morala lui Crist, nici faptele lui minunate, ci învierea lui din morţi, şi înălţarea cu trupul la ceruri, trecerea dela viaţa cea scurtă şi chinuită la cea veşnică şi cu desăvârşire fericită.

Nici o religie, inclusiv budizmul, nu îndrăznise până atunci să conceapă aceasta şi deci şi mai puţin încă s'o făgăduiască mizerabililor muritori. Iată „revoluţia divină" care se scobori de-odată deasupra omenirei, iată balsamul care alina orice durere şi nădejdea care îndulcea orice nedreptate şi suferinţă pe această vale a plîngerilor!

Budizmul ducea la neant, păgînismul la o searbădă şi vagă existenţă de umbră după moarte, judaizmul vechiu la nemurirea foarte mărginită întrevăzută în înlănţuirea materială a generaţiilor. Nici o religie nu putuse răspunde la întrebările chinuitoare pe care ni le pune fiecăruia conştiinţa, că de unde venim, cine sîntem şi unde mergem? Nici una nu îndrăznise să satisfcă dorinţa de nemurire a oamenilor, de viaţa vecinică, de fericire absolută într'o vecinicie de conştientă personalitate. Misterul vieţii ca şi al morţii rămânea astfel întreg şi înspăimântător de trist sub vechile religii. Soluţia budistă cu nirvana deslega numai o parte a problemei, aceia a încetării pentru totdeauna a suferinţelor trupeşti şi sufleteşti, dar lăsa cu totul neatinsă partea setei de viaţă nestinsă sub formă personală pe care ne-a dat-o întâmplarea sau legile naturii.

Numai creştinismul, cu o candoare fără seamăn, cu o hotorîre care miră, uluieşte chiar, cu o preciziune şi siguranţă care stupefiază pe sceptici sau pe necredincioşi, pe filozofi sau pe oamenii de ştiinţă, a îndrăznit să dea deslegarea totală şi absolută chinuitoarei probleme, şi s'o dea în senzul dorinţelor celor mai extraordinare ale sufletului mulţimii cât şi al inşilor cari năzuesc la absolutul conştient şi la eternitatea lor.

Şi a făcut mai mult. Pentru ca să-şi întărească răspunsul şi să sădească până în ultimul fund al adâncului oamenilor credinţa aceasta, Isus a proclamat pe om fiu al lui Dumnezeu deci divin el însuşi, prin urmare naturalmente şi fatalmente nemuritor, şi a proclamat aceasta în calitate de trimis al Tatălui ceresc.

Explicaţia izbândirii creştinizmului, a întinderei lui mai peste tot pământul şi a înlocuirei aproape a mai tuturor credinţelor religioase vechi stă deci în aceste trei puncte, în deosebi: Dumnezeu scoborît şi întrupat personal între oameni, ridicarea acestora la rangul de fiinţe divine şi răsplătirea celor meritoşi cu viaţa vecinică şi perfect fericită. Iată adevărata treime de bază a credinţii născută în Galileea acum 1900 de ani.

Deaceea exclamaţia lui Bossuet, unul din marii stâlpi ai Bisericii creştine, pe care am pus'o ca motto, e foarte naturală chiar sub pana unui asemenea om. Deaceea şi creştinizmul e menit să existe, el probabil ultima religie născocită de muritori, atîta vreme cât nu se va putea da alt răspuns mai bun întrebărilor ce şi le pune fiecare, de-alungul generaţiilor asupra senzului vieţii şi a propriei lui soarte. Demonstraţia, oricât de sigură, că nu există o altă viaţă după moarte în care să se prelungească personalitatea noastră, nu va sluji la nimic pentru cei mai mulţi, căci ei vor prefera întotdeauna iluzia realităţii.

Creştinizmul nu-şi va da sfârşitul, fie cu acest nume, fie pe viitor cu un nume schimbat, într'o religie nouă, mai adoptată vremurilor, decât numai în ziua când ştiinţa ar putea face două lucruri: să învie morţii şi să garanteze o viaţă nesfârşită. Prelungirea oricât de mult a vieţii, la mii de ani, vindecarea tuturor boalelor şi a tuturor relelor fizice, chiar prin imposibil a oricărei suferinţi morale, intelectuale şi sentimentale, tot va răpi existenţa unei credinţe, numească-se ea oricum, care să năzuiască la vecinicia omului, în lumea de apoi măcar, fie aceastâ şi o pură iluzie.

Tot astfel se explică de ce sărbătoarea Paştelui a fost aşezată în primăvară, în anotimpul renaşterii naturii, şi e cea mai lveselă, mai iubită, mai proslăvită, şi mai populară din toate.

Putea-va oare ştiinţa să ne dea vre-odată ceeace Isus a făgăduit credincioşilor lui? Invierea morţilor, în anumite condiţiuni şi numai până la un anumit punct de evoluţie al organizmului omenesc, poate fi, cu vremea, o problemă solubilă. Prelungirea vieţii până la limite nebănuite astăzi, încă e cu putinţă. Mai greu e de închipuit că ştiinţa ne-ar putea da fericirea deplină. Cea trupească încă mai merge, dar cea sufletească şi sentimentală pare dincolo de puterile pământeşti. Dar vecinicia? Cine ar îndrăzni s'o gândească, s'o viseze măcar! Ceeace pune hotar minţii noastre şi oricărei nădejdi este că vecinicia nu se poate concepe pentru o fiinţă mărginită în timp şi spaţiu, cum e omul, care e limitat cel puţin în aceia că are un început. Deja faptul acesta, absolut de neînlăturat, exclude prin el însuşi, în mod hotărît şi indiscutabil, orice idee de vecinicie, chiar dacă ne-am putea închipui că odată ceva început ar fi să nu se mai sfârşească, ceeace iar, nu e de admis pentru orice are un început.

Şi cu aceasta ajungem, ca şarpele care-şi înghite coada, tot la cuvintele cu care am început, la cuvintele lui Bossuet: *Izbânditoare nebunie, Evanghelia!* Atât numai e de adăugat: însuşească-şi-le cine poate, vrea şi crede — şi ferice de el!

I. TEODORESCU

Sub migdalii din Nazaret

de N. Batzaria

Ramurile înaltului migdal se legănau în adierea vântului de seară, frunzele foșneau, iar o ploaie de petale albe cădea din arborele înflorit. Cădea pe capetele și în poalele celor doi tineri cari, cu toată singurătatea din juru-le, vorbeau cu voce înceată. Pe semne, aveau să-și facă destăinuiri însemnate.

El era un bărbat cam în vârstă de 30 de ani, înalt și uscățiv, cu figura lunguiață și smeadă încadrată de o barbă neagră. Și negru îi era părul ce-i cădea în plete lungi pe umerii acopriți de un burnus de lână albă.

In ochii săi mari și limpezi citeai mai de grabă bunătatea omului înclinat spre împăcare, decât hotărîrea bărbatului gata să lupte și să nu cedeze. Și când zâmbea, zâmbetul lui arăta blândețea, seninătatea și nevinovăția sufletului.

Fine și distinse îi erau trăsăturile feței, doar crețurile de pe frunte și două sbârcituri adânc săpate de o parte și de alta a gurei arătau pe omul muncit și trudit, pe omul pentru care viața nu e un șir de plăceri și nici prilej de trândăvie. Iar mâinile sale noduroase lămureau și mai bine că bărbatul care stătea în acea seară de Aprilie la umbra migdalului înalt și înflorit, mergea pe drumul vieții muncind din greu cu puterea brațelor.

Alături de dânsul ședea pe iarba moale și fragedă o fată tânără, abia eșită din vârsta copilăriei. Era îmbrăcată într'o largă rochie albastră ce-i tăinuia formele unui trup svelt și care atunci se desvolta și se desăvârșea.

In bătaia razelor soarelui care se apropia de asfințit, bogatul ei păr bălaiu părea scăldat tot în aur, formând o strălucită aureolă în jurul micului și drăguțului ei cap.

Mâna fină și delicată a fetei era prinsă în mâna aspră și noduroasă a tânărului de lângă dânsa. Și ochii ei de albastrul cel mai limpede și mai curat se oglindeau în ochii lui mari și negri.

Așa stăteau ei sub migdalul înalt și înflorit. Și mult trebue să-i fi plăcut fetei ceiace povestea tovarășul ei căci dedea mereu din cap în semn de aprobare și zâmbea și râdea într'una. Când râdea, în gura ei cu buze roșii și cărnoase se arătau două șiruri de dinți mici, regulați și mai albi decât laptele, pe când se adânceau gropițele din obrajii ei trandafirii.

Și mai râdea de câte ori o gâdilau florile ce se desprindeau din migdal.

Iar când vântul aducea pe aripile sale parfumurile florilor de pe deal și din câmpie, mireazma puternică și sănătoasă a codrului reînoit o dată cu sosirea primăverei, ciripit de păsări și glas de fluier ciobănesc, fata tresălta de bucuria vieții și strângând mâna tânărului, exclama în extaz: „ce bine e aici! Ce frumoasă e seara de astăzi!"

...Bărbatul povestea înainte spunând: „vremea se apropie. Am așteptat mult, dar puțin a mai rămas. După o lună ne vom duce la Ierusalim, ca să petrecem acolo sărbătorile Paștilor. Tu, Mario, n'ai fost nici o dată la Ierusalim?"

— Nu, răspunse fata, până acum părinții mei nu m'au luat cu dânșii. Eu n'am fost decât până la Cana, la o mătușe a mea. De acolo am văzut pentru întâia oară o mare întindere de apă. Și ce teamă mi-a fost când rudele mele m'au luat în barca lor, ca să mă plimbe pe această apă căreia îi zice Marea Tiberiadei! Credeam în tot momentul că barca se restoarnă și că mă duc în fundul apei.

La această amintire, fata se simți străbătută de un fior, strânse și mai tare mâna tovarășului ei și se apropie și mai mult de dânsul.

Iar el, înfășurând-o într'o privire de dragoste senină, luă din nou firul vorbei și grăi mai departe zicând: „ne vom duce la Ierusalim, ca să ne închinăm acolo în adevărata și cea mai sfântă casă a lui Iehova și ca să ai și tu prilejul să vezi templul care este cea mai mare minune din câte au fost și sunt pe pământ. După aceia, știi ce ne așteaptă la întoarcere?"

Tânărul bărbat se opri și se uită țintă în ochii fetei, pândindu-i răspunsul.

— Știu, grăi ea cu voce înceată și plecând ochii în jos.

— Ne vom căsători, zise el aprins, ne vom face cuibul nostru și.....

Și tinerii începură să depene veșnicul ghem al planurilor aurite. Vor reînoi casa cea veche, vor pune pardoseala nouă și o vor spoi în alb, ca să nu fie în tot Nazaretul alta mai frumoasă și mai curată. Iar curtea cea lăsată în părăginire o vor preface într'o grădină de toată frumusețea.

„Am să pun, zicea fata, crini albi și trandafiri agățători. Dealungul gardului ramuri de dafin și câțiva rodii".

— Nu uita și vreo doi smochini, căci mie îmi plac mult smochinele, îi amintea râzând bărbatul.

— Și doi smochini pentru tine, iar în mijlocul grădinei sădesc un migdal, ca să crească mare și frumos, așa cum este acesta.

După aceia..., după aceia tinerii noștri vor munci din greu, punând cât mai mult la o parte. El se va duce mai de vreme în atelierul său de tâmplar și va umbla pentru lucru și marfă mai ieftină și prin cetățile de pe țărmurile lacului Genesaret. Ea, după ce va mulge caprele și va îngriji de casă și de grădină, va veni să-i dea o mână de ajutor, pentru ca munca lor să fie mai spornică.

Așa vor strânge o sumă cu care să-și cumpere o grădină în apropierea locului unde se găseau în acea seară de început de Aprilie.

„E frumos și îmi place, zicea Maria. Nu e departe de Nazaret și câte locuri nu se văd de pe dealul acesta!

Da, negrăit de frumoasă era vederea de pe dealul pe care se găseau cei doi tineri. Frumoasă, inspiratoare de sentimente de smerenie și cucernicie și totdeodată evocatoare de atâtea evenimente mari în istoria țărei și a popoarelor din ținuturile acelea.

Iată, colo la stânga se înalță într'o formă neobișnuit de rotundă acel munte pe care necruțătorul prooroc Ieremia îl dă drept pildă de înfricoșătoare măreție. E *Taborul*, stăpânitor al bogatei câmpii *Esdrelon* și munte al cărui creștet, începând din vremea profetesei *Deborah*, a fost martor la atâtea și atâtea lupte crâncene.

E Taborul pe ale cărui stânci razele soarelui se resfrâng puternic, făcând să apară ca niște mari pete negre pădurile întunecoase de stejari și terebinți.

Și multe știa să povestească Taborul, dar pe vremea când cei doi tineri îl priveau dela umbra migdalului înflorit, nu putea spune încă despre cea mai mare minune ce a văzut vreodată vârful lui: despre minunea Schimbărei la față a Celui ce era să vină ca să dezlege lumea de păcatele ei.

De o cam dată, a-tot-puternica împărăție romană durase pe creștetul lui fortărețe tari din piatră și ciment, de unde legionarii Romei, bărbați cu mușchi de oțel și cu inimi neînfricoșate, țineau în ascultare și supunere ținutul întreg.

In partea dinspre dreapta se zăreau pierzându-se în zare în forme nelămurite munții *Galaadului* cari adăpostesc în văile lor arborii ce dau balsamul cel vindecător și cu o aromă așa de plăcută.

Dacă te uitai drept în jos, privirile se opreau întâiu pe o parte din câmpia *Esdrelon*, o parte înfiptă ca o limbă de apă între dealurile ce înconjoară Nazaretul.

Această câmpie care era un grânar al Palestinei, văzuse ridicându-se în cetățile ei odinioară înfloritoare palate mari și luxoase de către suverani iubitori de fast și glorie. Acolo tribul lui Israel, ajunsese în culmea puterei sale și Samaritenii, mai târziu așa de oropsiți de soartă, trăiseră zilele lor de mărire, când cetatea *Samaria* prin bogăția ei, prin frumusețea palatelor și măreția templelor întunecase splendoarea Ierusalimului.

In acel început de primăvară lanurile de orz și de grâu erau ca un nesfârșit covor de verdeață, dar nu de un verde uniform. Peste tot răsărea mulțime de flori galbene și crini sălbatici îmbătând văzduhul cu mireazma lor amețitoare.

Departe de tot se deslușea ca o oglindă ce nu are sfârșit, lacul Genesaret, acea mare a Tiberiadei, care a văzut în jurul ei atâta viață și mișcare, pentru ca mai apoi să fie locul îndrăgit de Mântuitorul lumei și să dea omenirei pe cei mai mulți apostoli ai credinței celei noui.

„E frumos aicea și îmi place mult", zise din nou fata, pierzându-se în admirația frumuseților ce o înconjurau.

Zâmbindu-i drăgăstos, tânărul bărbat grăi: „și ne vom face aicea o grădină de rodii și măslini — fără să uităm însă și smochinii ale căror roade îmi plac atâta".

— Iosife, făcu fata, dar se opri rușinată și năpădită de roșeață.

Se roșì și se rușină, pentrucă atunci pentru întâia oară îi zisese pe nume logodnicului ei. Acest nume de „Iosif" îi răsună la urechi ca un ce care depășește buna cuviință și trădează o intimitate ce nu și-o putea îngădui încă.

Iosif se simți însă măgulit și plăcut atins, auzindu-și numele rostit de buzele fecioarei de lângă dânsul.

„Ce-ai vrut să spui, Mario?" o întrebă el zâmbindu-i dulce și privind-o cu ochii săi plini de blândețe și bunătate.

Sfioasă și cam încurcată, Maria îi zise: „am vrut să-ți spun că prea vorbești că-ți plac smochinele". Au să-ți scornească oamenii porecla de „mâncător de smochine", adăugă ea râzând.

Intre acestea, soarele scăpătase îndărătul muntelui Tabor, poleindu-l cu aur. Incet-încet se lăsa seara, o seară dumnezeiască în frumusețea și splendoarea ei.

Pace și voie bună era în toată împrejurimea. Pace și voie bună era și în inimile tinerilor noștri. Ținându-se de mână, s'au sculat să se întoarcă acasă, dar tot nu se îndurau să plece.

Ii ținea pe loc frumusețea zilei apuse, îi atrăgea cântecul păsărilor, notele duioase eșite din fluerul vr'unui cioban.

Și nu erau încă la capătul destăinuirilor și al planurilor de viitor. Iși mai spuseseră lucrurile acelea. Simțeau totuși nevoia să și le repete, să și le reîmprospăteze în minte.

...„Și așa, Mario", începu din nou vorba Iosif, „după căsătoria noastră o să ne facem casă nouă și....".

Dar printr'un gest cu mâna, Maria îi curmă vorba. Ii curmă vorba, iar fața ei, până atunci veselă și senină, se întunecă deodată. Se vedea că o năpădise un gând, — un gând care o muncea și venea să arunce acum o umbră asupra tabloului fericirei viitoare.

„Iosife", zise ea, rostindu-i de data aceasta numele cu mai puțină sfială, „Iosife, ai să râzi de mine, dar acum două nopți am visat ceva care poate să însemneze mult în viața noastră. Am visat că...", și Maria se opri, uitându-se în ochii lui Iosif și întrebându-l: „dar n'ai să râzi de mine, dacă îți povestesc visul meu?".

— Nu, Mario, nu râd, căci deseori visele sunt prevestitoare de lucruri ce au să se întâmple mai târziu.

Și Maria începu povestea visului:

„Am visat că din pieptu-mi răsărise un arbore, dar un arbore cum nu mai văzusem vreodată și de o neînchipuită frumusețe.

„Și arborele creștea. Creștea clipă cu clipă. Creștea și se înălța mereu, până ce vârful lui atinse cerul. Nu creștea însă numai în înălțime, pentrucă ramurile lui se întindeau și se lățeau într'una. S'au întins și s'au lărgit așa de mult, încât au cuprins pământul întreg care era umbrit de dânsul".

„Și pe fiecare cracă mii și mii de păsări cântau cântece mult mai frumoase decât ale celor mai iscusite privighetori".

„Vârful arborelui se înălța mereu. Se deschise și cerul ca să-i facă loc. Ochi-mi văzură atunci altă minune: nenumărate oști îngerești se coborau din înălțimile cerului, sburau în jurul arborelui și cântau cântece sfinte. Unii cântau din gură, alții îi însoțeau cu trâmbițe".

„Și mai visai că mulți din acești îngeri se coborîră până la mine și se închinau smerit înaintea mea".

„Ce să fie oare visul acesta?".

Iosif o asculta cu băgare de seamă. Și cu cât înainta povestea, cu atât se simțea cuprins el însuși de un sentiment făcut din smerenie și respect pentru tovarășa sa. Fără să vrea, îi lăsă mâna pe care o ținuse până atunci în mâinile sale, se dete cu câțiva pași îndărăt și începu să se uite la Maria ca la o ființă pe care ar fi văzut-o pentru întâia oară.

Ii apărea acum cu totul schimbată, subt o înfățișare nouă și necunoscută. Fața Mariei era luminată de o lumină cerească și o aureolă se deslușea în jurul părului ei bălaiu. Nu mai era o femeie ca orișicare alta, nu mai era fecioara al cărei trup svelt și trăsături frumoase fermecă pe bărbat și deșteaptă într'însul dorinți de dragoste și porniri pătimașe. Nu mai era fata cu care el, tâmplarul Iosif, avea să-și unească în curând soarta, împărtășind cu ea bucuriile, ca și necazurile și durerile vieții. Pe figura ei se vedea acum un aer de sfințenie care stingea orice dorinți pământene și impunea respect și smerenie.

Și cu cât o privea Iosif, cu atât mai mult își dedea seamă că între dânsul și Maria e ceva care face cu neputință să vadă într'însa pe o viitoare soție, pe o viitoare mamă de copii.

Un glas lăuntric îi zicea: „lasă-te de gândurile lumești, Maria are o menire mult mai mare decât aceea de a fi femeia unui tâmplar din Nazaret".

Și ca și cum ar fi răspuns glasului acela, Iosif își zise în sinea lui: „așa am să fac. N'am să fiu bărbatul, ci ocrotitorul Mariei".

O bună bucată de vreme cei doi tineri rămaseră tăcuți, cufundați în gândurile ce-i năpădiseră. Erau gânduri în legătură cu visul Mariei și cu însemnarea lui.

Umbrele se lăsau din ce în ce mai negre, se vedeau turme de capre pe care păzitorii lor le aduceau îndărăt la Nazaret și se auzea behăit de oi. Iar vântul aducea arome de flori, mirezme de codru tânăr și scutura petalele migdalului înflorit pe capetele și umerii lui Iosif și ai Mariei.

Tinerii stăteau nemișcați în picioare cu privirile pierdute în zarea nelămurită.

Iosif cel d'întâiu rupse tăcerea și zise: „Visul tău e prevestitorul unei minuni mari și cum nu s'a mai văzut pe pământul pe care îl umbrea arborele răsărit din pieptul tău. Să așteptăm smeriți hotărîrea Celui Veșnic și să ne supunem ei.

— Așa să facem, întări și Maria.

Și în seara care se lăsase deabinelea, o seară cu cer senin și aer parfumat, cei doi tineri porniră încet și gânditori, îndreptându-se spre Nazaret, unde licăreau luminile aprinse de la case.

N. BATZARIA

O. HAN.—Bustul Claudiei Millian.

Poezii

de Victor Eftimiu

O fată coase la fereastră

Pe-obrazul stins, pe mâna-i slabă,
In ochii triști din cale-afară
Și-a pus pecetea ne 'ndurată
Pierduta vieții primăvară.

Se scoală 'ncet... aprinde lampa...
Mai plină-i casa și-i mai bună,
Iar ploaia pare că-i un cântec
Ce din adânc de vremi răsună.

Un cântec trist și fără vorbe
Porrește 'n dulcea înnoptare
Și lampa cântă, lampa plânge
Povestea unei vieți amare,
Iar acul, ochii și lumina
Și ploaia care 'n geamuri bate
Urzesc poemul plin de jale
Al fetelor nemăritate...

Incoronare

Noi am murit odată cu Regele defunct...

Spirale și zigzaguri, cortegii mari și flamuri,
Incununate glorii sub arc, epitalamuri,
Văzduhul e mătasă și țipă sfâșiat
De trâmbițe. Dar trecem cu trup încovoiat:

Noi am murit odată cu Regele defunct...

Ziditu-s'a pe cline o țară nouă... Dar
Această sărbătoare ne pare în zadar:
E prea târziu sau, poate e prea curând.
Ne-om sbate —
Strigoi din alte vremuri, în splendida cetate.

Noi am murit odată cu Regele defunct.

Să bine cuvânteze Inaltul, zidul pus!..
Răsară generații când altele-au apus!
Copii în țara veche, bătrâni în lumea nouă,
Cu jumătăți de sufet lăsate 'n amândouă

Noi am murit odată cu Regele defunct...

Visez orașele...

Visez orașele cuprinse 'n ceață
Din nordul calm, investmântat în jale...
Nebune porturi meridionale
Cu soare mult în larga dimineață.

O, peste mări albastre — câtă cale
Am străbătut în tânăra-mi vieață!
Acuma, strălucirea lor înghiață
In amintiri din ce în ce mai pale.

Le vrea din nou privirea mea bolnavă
Dar unde e mult așteptata navă
Spre orizonturi noui să mai mă poarte?

Afară plouă lung — melancolie...
Trecutul e 'necat pentru vecie
In ochii mei absenți, cu ape moarte

Victor Eftimiu

Femeea e tot femee și în ziua de Paști.
(Proverb cules de Maior P. Budișteanu)

Din timpurile revoluțiunei dela 1848

O zi de Iunie

„De ne părăsești: „De trei ori vai Măriei Tale".
(Heliade, proclamația).

In odaia sa de lucru, din palatul domnesc, Gheorghe Bibescu-Vodă, cu fruntea rezemată de geamul răcoritor al ferestrei, privea gânditor în stradă.

Domnul, atît de vesel odinioară, era tăcut și cuta adâncă ce-i brăzda fruntea, arăta, că era departe de a avea gânduri înseninătoare.

Revoluția din Fevruarie, care, adusese, la Paris căderea lui Ludovic Filip și întronarea republicei se lățise, trecuse granițele și lumina roșie a Europei arzânde, se arăta ca o auroră, la hotarele țării.

Câțiva tineri înflăcărați, ce fuseseră martori celor cele pe trecute în Paris, veniseră în țară, îndemnau poporul la răscoală spre a slobozi și frații și toți deopotrivă în fața legii după cum erau și în fața lui Dumnezeu.

Tocmai eșise dela Vodă, generalul Duhamel, trimisul Impăratului Nicolae, spre a-l sfătui să ceară Măriei Sale, Impăratului, câteva polcuri căzăcești, ca, venind ele în țară, să înăbușe de-ar fi cumva nevoe, orice început de răscoală.

Vodă, mulțumi trimesului, dar nu primi deocamdată sfatul, întrucât, zicea el, nu ar fi încă nevoe, Adevărul, însă, era că Vodă se temea, ca pângărind țara cu vreo năvălire muscălească, să nu ațâțe mai mult sufletele, cari, nu prea se închinau Rusiei.

Lămuririle ce i le dăduse Marele Vornic, nu erau înbărbătătoare, ci-că se țineau adunări în taină, se punea țara la cale și norodul „șoptea":

Dar Domnul era slab și blând din fire. Generalul Kisseleff, prietenul și sfătuitorul său, îi scria, temându-se ca nu cumva turburări să isbucnească în frumoasa și buna țară românească, să depărteze din sânul poporului pe oamenii, care visează schimbări peste putință. Pe iscoditori să-i întemnițeze, să-i trimeață peste hotare, Măria Sa, să nu piardă inima, și să lupte pe cât îl vor lăsa puterile.

Văzând Vodă, starea sa de nesiguranță, ca și a neamurilor sale, își trimise copiii peste graniță.

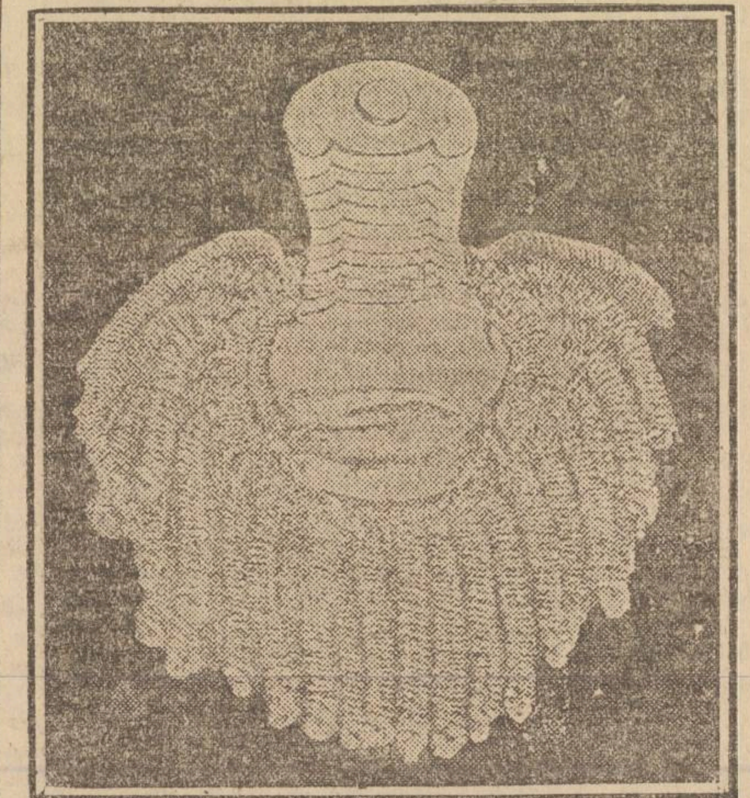
Toate acestea nu erau de loc fapte ce puteau însenina fruntea Domnului.

Cu pași înceți se îndreptă spre marea oglindă de Veneția, de deasupra căminului. Abia acum vedea că slăbise, și că umbre întunecate i se lăsaseră în jurul pleoapelor. Se gândi că o plimbare la câmp, la aer, l'ar înviora și simțea nevoia ca poporul să-l vadă din când în când, nădăjduind ca astfel, să-l mai liniștească.

Trecu la masa sa de lucru, mai reciti câteva hârtii și chemă la sine pe Marele Vornic, iar aghiotantului său îi porunci să se pună caii.

Droșca în care, era Vodă și Marele Vornic Villara luase drumul pe șoseaua Kisseleffului.

Măria Sa respiră adânc, aerul înviorător și o slabă roșeață îi colorase fața.

EPOLETUL DOMNITORULUI BIBESCU
(Purtat în ziua de 9 Iunie. Se observă sfâșietura făcută de glonț).

Dealungul drumului, muncitorii se întorceu dela obositoarea muncă a zilei, privind în urmă uimiți, la droșcă și la albele pene de pe căciula Domnului.

Copiii se jucau în marginea șanțurilor, tinerii cântau mergând spre casă, alții făceau ghidușii cu fetele. Și toate astea în calda și plină de soare, seară a zilei.

Vodă privea la toate și poate pentru întâiași dată în viața lui, avea părerea de rău, de a nu putea fi și el, ca acele viețăți, fără alte griji, decât aceea de a reîncepe a douazi munca din ajun.

Droșca, întoarse și în pas mai viu, caii, porniră spre oraș.

Să fi fost pe la ceasurile 8 și jumătate, când ajunseră în capul șoselei dinspre barieră.

Deodată o birjă cu trei oameni într'însa, trece din urmă, alături de droșca Măriei Sale și slobozi fiecare câte un pistol drept în pieptul lui Vodă. După care, birja cu cei trei tineri s'a pierdut în zare.

Unul din gloanțe, a rupt gulerul tunicei, iar altul a rămas amorțit, în epoletul Măriei Sale.

Multă lume fusese bănuită, multă închisă, dar domnul fire blândă și ertătoare, a ertat'o și p'asta.

In aceiași zi, însă, Popa Șapcă la Islaz sfințea stindardele, ce fură împărțite poporului și soldaților. Răscoala izbucnise. Tribunii cuvântau poporului. Mărețe răsunau cuvintele lor a doua zi și ecoul lor, ajunge până în vremile de astăzi la urechile noastre:

„Dumnezeu e Domn și s'a arătat nouă;
Bine este cuvântat cel ce vine în numele Domnului".
„Timpul mântuirii noastre a venit".

Din cei trei, cari săvârșiseră încercarea de omor, doi, plini de umilință și spăimântați, de fapta și urmările ei, s'au aruncat la picioarele Domnului și i-au cerut ertare.

Al treilea, a fost comandant al gărzii naționale, iar mai târziu, a ajuns general.

O trăsură închisă, în goana cailor, luase drumul șoselei Kisseleff.

Era Vodă. De data aceasta în locul marelui Vornic, era prefectul poliției. Vodă Bibescu, abdicase. Iar prefectul, îl conducea, spre a-l scăpa de furia poporului.

Și „alesul pe viață" trecu hotarul, lăsând în urmă, mulțimea care numai cu urale nu-i întovărășia surghiumul.

CONST. V. ROSETTI

Frânturi

1. Eminescu şi teatrul evreesc

Intervenţii extrascenice şi cu ameninţări — de cari lumea s'a lăsat repede terorizată — au curmat brusc reprezentaţiile unei ar,iste evreice, care — într'un repertoriu, mediocru, de operete şi vodeviluri cu cântice — făcuse creaţiuni pe drept zmulgătoare de ovaţii.

Aceleaşi imixtiuni anticulturale cată să împedice acum pe formidabilul talent care e Baratof să reapară, în Bucureşti, cu puternicile drame şi comedii în idiş.

Iar ziarul *Timpul* — care 'şi zice continuatorul „Timpului" redactat pe vremuri de Eminescu — aprobă şi instigă asemenea nechemate amestecuri.

Or, Eminescu a cunoscut teatrul evreesc, chiar din primele ,eri ale ivirii acestuia în România, în vara anului 1876. Şi poetul, deşi se declara neamic „al rassei care profesează cultul mozaic", departe de a cere suprimarea teatrului „idiş", făcea recenzii în cari îşi exprima admiraţia pentru jocul actorilor evrei.

Astfel în „Curierul de Iassi" (Curierul lui Balassan), în No. 93, din August 1876, Mihail Eminescu spunea între altele (citez după ediţia din 1905 a scrierilor lui politice şi literare, scoasă de Minerva sub îngrijirea lui Ioan Scurtu):

„Intr'o grădină pe uliţa mare s'a deschis un mic teatru de vară, în care se joacă în limba evreească (germană stricată). Trupa venită din Rusia, şi compusă din vr'o 16 inşi (toţi bărbaţi), are un repertoriu caracteristic, care atinge numai viaţa casnică şi religioasă a Evreilor. Astfel Joi în 19 August s'a jucat: 1) Lumea ca un paradis *(cânticel satiric).* 2) Filosoful amoresat şi hasidul *(habotnicul)* luminat, *dialog. 3)* Socrul şi ginerile. *4)* Fişel harabagiul cu rândaşul său Sidr, *comedie.*

Despre piese avem puţin de zis — ele nu reprezintă pr'un mare interes dramatic, dar jocul artiştilor a fost excelent".

Şi „recunoscând mult talent" actorului care juca pe hasid, şi mai mult talent decât tuturora artistului care interpreta rolul ginerelui din piesa 3-a, Eminescu încheia:

„Directorul trupei are un glas simpatic (bariton) şi figura plăcută. Ariile sânt evreeşti, iar publicul, compus în mare parte din coreligionari ai actorilor, petrece bine".

Rândurile acestea mărturisesc că printre cei cari se delectau la teatrul evreesc se găsiau şi creştini (mai puţini, dar *erau!);* ele mai arată că antisemitismul politic al lui Eminescu, odată pe tărâmul estetico-cultural, se scutura de ură şi de prejudecăţi şi poetul devenia amabilul companion al lui Ronetti-Roman şi apărătorul lui Elias Şaraga chiar împotriva lui Balassan, directorul „Curierului" la care colabora poetul.

2. Argot-ul închisorilor

Anton Bacalbaşa a lăsat un testament. Acesta priveşte pe descendenţii *politici* ai lui Tony din vremea când creatorul lui „Moş Teacă" şi al lui „Spanachide" nu intrase în gruparea lui Neculae Fleva (şi nu trecuse, împreună cu Fleva, în partidul conservator).

Testamentul — laconic şi conţinător — sună astfel:

Urmaşilor mei, Văcăreştii
Las vouă moştenire!

şi textul lui fu obţinut printr'o anume rostire şi articulare a unui *singur* cuvânt din întâia jumătate a diatei logofătului I. Văcărescu:

Urmaşilor mei, Văcăreşti,
Las vouă moştenire:
Creşterea limbii Rumâneşti
Ş'a patriei cinstire.

Testamentului lui Tony Bacalbaşa i s'a dat, de către legatarii săi, o deplină urmare. Celulele no. 31, 32 şi 33 din etajul II al închisorii Văcăreşti au fost primitoare de oaspeţi aleşi, dela 21 Mai până la 19 Iunie 1910. Oaspeţilor le zicea: I, C. Frimu, Dimitrie Marinescu şiGheorghe Cristescu *).

După 13 Decembrie 1918, Văcăreştii şi alte aresturi — Jilava, Doftana, Ocnele-Mari, Bucovăţul, Bisericanii şi Plătăreştii — au fost larg deschise pentru primirea şi apoi puternic închise pentru găzduirea a sute şi mii de membri ai partidului socialist şi ai mişcărilor muncitoreşti.

„Moştenitorii" lui Tony nu s'au folosit numai de dania marelui lor înaintaş; ei au executat şi o dorinţă din diata dumnealui logofătului Văcărescu, şi anume: *„creşterea limbii Rumâneşti"*. Au adunat, odată cu fapte însemnate cu referire la traiul din închisori **), nenumărarte expresii din idiomul delicvenţilor de drept comun.

Din câte ni-au trims şi nouă, am înmănuchiat şi redactat câteva. Stocul proaspăt sosit va hrăni vocabularele numerelor viitoare din cercetările noastre asupra argot-ului.

BARBU LAZAREANU

VOCABULAR

(ni-l trimite „un cetitor pietrean", acelaş care — pentru numărul 110 al „*Adevărului literar şi artistic* — ne-a comunicat multe din tainele lingvistice ale Doftanei).

AGEAMIU = rafinat, priceput în toate genurile de înşelăciune şi sustragere.
CINSTIT * „lucru" dus la bun capăt, făcut cu artă.
COBZA = convorbire.
Intră în cobză! = dă-mi-te'n vorbă cu el!
COCOŞ = revolver.
COTCAR = pungaş veteran, maestru care dă sfaturi tinerimii sterpelitoare.
CARABINER = (vezi *curcan, scatiu, sticlete)* * vardist.
Te păzeşte carbineru = te pândeşte vardistul.
FOITAR = vechi jucător de cărţi; magistru în arta măsluirii.
MOTOL = beat.
PEŞTERA = locul de operaţie predilect al pungaşilor.
A USCA = a nu opera nimic.
SALTA ŞI IA-ŢI DARUL = Bagă mâna în buzunar şi scoate-i portmoneul.

Expresia aceasta se obişnueşte şi la pungaşii care înşală naivii cu bobul sau cu „Uite popa nu e popa".

De exemplu:

La moşi sau pe cheiul gârlii pe unde vin în deosebi naivii gură cască, trei pungaşi stau la un colţ de stradă având un scaun cu ei. La venirea unui fraer unul dintre ei se aşează pe scaun iar ceilalţi doi stau în faţa celui de al treilea care pe un carton are trei degetare şi un bob. Când fraerul s'a apropiat deabinelea cel de pe scaun începe să mişte întruna degetarele pentru a ascunde bobul. Ceilalţi doi pungaşi stau în faţa lui şi trec drept jucători, cari ponteză. Jocul e astfel: dacă se ridică degetarul şi bobul e înăuntru, atunci a câştigat; dacă nu este bobul, atunci a pierdut. Când „fraerul" se apropie atras de grupul care vociferează, „şeful" care mişcă degetarele începe să atragă pe fraer în cursă. Se preface că joacă cu cei doi zicând astfel: „Uite bobul nu e bobul, care-i bobul. Vezi bobul, nu e bobul Care şi cum le fac eu. Nu staţi cu banii în buzunar, că nu câştigaţi nimic. Fie care cu darul şi cu norocul lui. Saltă şi ia-ţi darul!" (adică saltă degetarul şi găseşte-mi bobul). Intre timp ceilalţi doi care se numesc „fartiteri" pontează şi desigur, câştigă.. Fraerul atras şi văzând şansele de a câştiga „intră" şi dânsul „în joc" (cade în cursă). E lăsat întâi să facă probă *fără bani* dându-i-se ocazia să câştige prima oară. Prins deabinelea cu acest truc joacă până la ultimul ban, când şmecherii dispar lăsând pe fraer disperat. Bobul din degetar nici odată nu poate fi găsit fiindcă acel care-l acoperă la vederea fraerului are în totdeauna grija de a-l ascunde iar sub o unghie mare de la deget.

*) Vezi: *D. Marinescu:* Treizeci de zile la Văcăreşti, fapte şi impresii, „România Muncitoare" anul VI seria II n-rele de la 33 până la 58 (1 Iulie — 26 Septembrie 1910). Foiletoanele acestea au apărut, apoi, în broşură (Biblioteca „România Muncitoare" no. 25, Bucureşti 1910, 54 pagini in-12).

**) Vezi — între altele — *Dascălul Sava:* „Destăinuirile unui expulzat"; apoi amintiri din închisoare de *Jacques Conitz* „Socialismul" de la 17 şi 25; Septembrie 2, 15 şi 22 Octombrie şi 12 Noembrie 1922.

A rămâne de rîs ca fasolea în ziua de Paşti.

Se loveşte ca fasolea în ziua de Paşti.

(Zicători comunicate de G. P. Salviu, învăţător din Smulţi, judeţul Covurlui şi de G. Bănulescu, învăţător din Pietroşiţa, jud. Dâmboviţa.

Explicarea zicătorii: Când e un lucru nepotrivit, sau nu e la locul lui ci fără nici un temei", căci „după post cine mai mănâncă fasole?")

Vocabular modern

acţiune = partea din beneficiul unei societăţi a celor cari vor să stea în inacţiunea.
automobil = cel mai modern instrument de tortură şi ucidere.
bârnă = grindă groasă pe care o vedem numai în ochii semenilor noştri.
bou = animal venerat în vechime de Egipteni, azi şi mai mult venerat pentru raritatea şi scumpetea cărnii sale.
cadavru = trupul fără viaţă al morţilor, după ce îşi dau obştescul sfârşit.
creditori = singurul om care se bucură sincer de îmbogăţirea debitorului său.
constituţia = o „gâsculiţă" care se lasă foarte uşor să fie violată
ciorapi = cassa de bani a bătrânelor, dar o cassă care uneori are ochi.
coş = paner care creşte pe feţele oamenilor şi prin care iese fumul.
căţel = diminutiv dela usturoiu.
coroană = cunună de flori foarte depreciată, depusă la mormântul Habsburgilor.
crema = prăjitură foarte gustoasă cu care se lustruesc ghetele
cor = boală molipsitoare care cântă la biserică.
divorţ = îndreptarea greşelii făcute prin căsătorie.
fragi = termenul de care abuzează poeţii şi scriitorii, atunci când vor să le compare cu buzele.
flirt = joc nevinovat, dar cu sfârşit tragic.
futurism = tot ce nu se poate înţelege şi explică.
gura = un şanţ adânc, o adevărată tranşee, dar care e foarte uşoară de cucerit.
fusurătoare = cuvânt care rimează cu spânzurătoare
liliac = floare mirositoare care zboară noaptea prin clopotniţe.
liră = monedă pe care se poate cânta în trei chipuri: pe dosul monedei se cântă turceşte, iar pe faţa ei italieneşte şi englezeşte.
microb = fiinţă care îşi desminte numele. Nu el este un mic rob, ci noi sântem nişte mari robi ai lui.
măgar = o înjurătură care poartă samar în spate
moda = cevă care e totdeauna şi totuşi niciodată „ultima".
muscă = insectă care se „pune" pe căciulile tuturor oamenilor (căci nu există om să nu fie cu musca pe căciulă).
naşterea = prima mare greşală a omului.
oglinda = sticlă lustruită care dublează populaţia pământului.
ou = aliment descoperit de Columb, se mănâncă numai de Paşti şi se aruncă în capul artiştilor sau oratorilor.
păr = fruct care creşte pe corpul oamenilor şi al animalelor.
peşte = animal de apă, care înoată pe uscat.
prietenie = ceva care face parte din domeniul viitoarelor descoperiri.
pace = mic interval între două războaie.
peltea = discurs academic, întrebuinţat în medicină contra insomniei.
politică = a nu se confundă cu politeţa, care este cevă cu totul contrar.
piatră scempă = o piatră care-şi merită numele.
rege = suveran care până şi la şah are o însemnătate mai mică decât regina.
sondă = instrument complicat pe cari doctorii îl introduc în corpul oamenilor pentru a extrage petrol.
scaun = obiect de lemn pe care dacă nu-l ai la cap eşti constipat.
spanac = operă literară neînghiţibilă cu coperta verde, care mâncată produce indigestie.
sicriu = locuinţă pentru care nu există nici-o lege a chiriilor.
sinceritate = monedă neuzată, dar scoasă din uz.
stea = artistă renumită, care străluceşte numai noaptea... pe cer.
tablou = dacă reprezintă nişte cai cari pasc iarbă într'o pajişte verde, atunci se numeşte „cai verzi pe pereţi".
tronul = e asemenea unui munte: e greu de urcat, dar mai uşor de scoborît.
trac = primul lucru, care dovedeşte la un artist că are talent.
tobă = instrument muzical care se mănâncă de Crăciun.
tragedie = piesă de teatru la care trebue să plângi ca să dovedeşti că ai înţeles-o.
ţap = singurul animal care nu se mănâncă ci bea.
vrabie = poet sentimental şi visător, care pe astfel de timpuri grele, îşi permite să viseze mălaiu.
varză = echivalent cu „carte", căci amândouă sânt făcute din foi.

MARIN ARMAŞU

Cine umblă la Crăciun în cămeşă, la Paşte umblă cu cojoc.

(Proverb cules de N. Juvara, comuna Popeni, Judeţul Fălciu. El însamnă: „Când iarna este caldă, primăvara va fi geroasă" şi corespunde proverbului francez:

A Nöel au balcon
A Pâques au tison)

ISUS

Fii lăudat, Isuse,
Al nostru Împărat,
Căci Tu eşti poarta vieţii
Şi visul aripat!

Fii lăudat, Isuse,
Al nostru Împărat,
Căci Tu eşti mângâierea
Şi zâmbetul curat!

Fii lăudat, Isuse,
Al nostru Împărat,
Căci Tu eşti casa noastră
Şi crinu 'mbălsămat!

Fii lăudat, Isuse,
Al nostru Împărat,
Căci Tu eşti pâinea noastră
Şi vinul aromat!

Fii lăudat, Isuse,
Al nostru Împărat,
Căci pentru noi, umilii,
Ai plâns şi-ai sângerat!

Al. T. Stamatiad

Papa şi Renan

de Dem. Theodorescu

Sanctitatea Sa a poruncit preoţilor să facă demonstraţii liturgice, împotriva păcatului lumii de a preamări pe Renan cel blestemat... Aşa numai, s'au putut asocia şi clopotele şi cădelniţele bisericei la pomenirea celui de al cincilea evanghelist! Era un omagiu care se cuvenea.

Telegramele ne-au descris succint zarva curioasă pe care puterile exercitate şi rafinate ale urei catolice au orânduit-o, într'o anume Duminică, pentru a blestema încăodată pe cel mai credincios dintre preamăritorii lui Crist. Massa poporului adunat nu va fi înţeles îndeajuns pentru ce anume e chemată să-şi plece genuchii şi să cheme numele Domnului. Preoţii, însă, ştiau pentruce: era pentruca Dumnezeu să nu ierte pe Renan!

Şi pentru aceea au bătut clopotele şi fum de tămâie s'a risipit în văzduhul în care clocoteau încă ecourile himnului, uriaş şi simplu, ce-a binecuvântat, de pe altarul fără sfinţi şi fără cupolă al libertăţii omeneşti, pe marele liberator al spiritului şi al Dumnezeilor! Dela Giordano Brunno până la Lutther şi dela Voltaire până la Renan, — Sanctităţile Lor uitate n'au avut decât un singur mijloc de a înobila pe oameni; când nu i-au mai ars de vii, i-au anatemizat în numele procurii ce-au dela Domnul.

Dar, Renan a umplut aerul şi cerurile cu prea multă lumină şi surîs pentruca numai fumul de tămâie să le mai poată, din nou şi îndeajuns, înceţoşa... Căci, Renan e *refăcătorul* creştinismului, e umanisatorul şi apostolul cel mai convingător al celor ce Crist a dăruit veacurilor toate.

Eu dela Renan am învăţat să fiu creştin; în evanghelia lui am găsit întâia imagină vastă, întreagă şi divină a lui Isus. Nimeni nu isbutise să mi-o înfăţişeze vrodată. Nici neamul meu de ciobani cari-şi purtau turma şi lipsa de stăpâni pe culmile pustii, fără cruci şi fără masluri, — nici preotul chefliu pe care-l păcăleam la spovedanie, — nici misterul bucuriei hainelor noi de sfintele Paşti,— nici hazliul meu profesor de religie, — nici literatura admirabilă a Evangheliei, în care am căutat de multe ori — umilit — înţelesuri şi simţiri ce mă dureau că-mi lipsesc, — nimeni şi nimic nu m'au învăţat îndeajuns să mă închin lui Crist.

M'a învăţat Renan.

Din cartea lui am prins bucuria de a saluta pe Mântuitor şi de a-l cinsti cu ce am mai pur în mintea, în aspiraţia, în revolta şi în urile mele! L'am iubit pe Crist ca pe cel mai bun dintre oameni, — ca pe o existenţă pipăibilă, ca pe un frate, ca pe un om, — l'am iubit cu iubirea mea şi nu cu veneraţia impusă a bisericii, l'am închinat cu credinţa şi propria mea suferinţă.

Căci, aceasta e marea întreprindere a lui Renan. Renan *a liberat pe Crist.* L'a smuls din încarcerarea nedreaptă şi umilitoare a bisericii catolice şi l'a dat veacurilor! L'a dat din nou veacurilor, — viitorului veşnic. Acolo, unde-l închisese veneraţia rituală, era ameninţat să fie înăbuşit de cascada furioasă a zilelor şi a luminei ce cad peste lume şi peste biserici... El e din nou în faţa noroadelor, fără străjuirea îngustă a nici unui altar şi fără adăpostul meschin al niciunei cupole, — e pe piedestalul etern al vieţii omeneşti, unde măreţia lui se înalţă liberă în azurul înseninat, trecând dincolo de graniţele cerurilor pustii, — ale cerurilor ce-au fost liberate şi curăţate tocmai pentruca măreţia lui veşnică să nu mai fie de nimic stânjenită şi umilită...

In acest Crist, prototip al frumuseţii umane mereu în goană după ea însăşi, în acest Dumnezeu răsărit din omenesc împotriva tuturor zeilor şi care a fost zeu numai prin suferinţa lui umană, — eu cred şi mă închin. Nu ştiu cum se numeşte religia mea — dar, ea din cea mai pasionată închinare a lui Crist purcede. Şi către el se asvârl toate puterile şi exasperările mele după mai bine şi după neînţeles. Nu-i-aduc ofrandă nicio hipocrizie. Lui îi închin, dinpotrivă, toate ororile, toate ispitele şi căderile nefericirii mele. Şi din imaginea lui, dăruită mie de cartea sfântă a lui Renan, iau înbunările şi mângâierile şi curăţirea şi chiar minciuna de care am nevoie pentru a mă simţi mai bun sau mai înţelept...

Şi simt în adâncurile îndrăsnelilor şi timidităţilor mele şi răspunderea şi nobleţea de a fi din rasa, din familia, din sângele zeului, — a singurului zeu ce din om s'a născut.

...Băteţi clopote, cădelniţaţi preoţilor, — blestemaţi-l, — e într'aceasta doar o îndeplinire a frumuseţii pătimirii lui...

DEM. THEODORESCU

A doua Inviere

(FECIORUL LUI NENEA TACHE VAMEŞUL)

Aşa a voit să moară, acolo, în iatacul ei poleit cu soare, pe prispa unde îşi sorbea cafeluţa dulce şi supţire; să nu o urnească din schimnicia ei, nici ginerii cu portăreii, nici Primaria cu alinierea: moartea numai! Pomeni nu, — i se aplecase de atâtea soroce şi colivi; cioclu nu, — ar fi îngropat-o de vie: mormăiala joasă şi hodorogită de stacanele cu prăştină a dohovnicului Stelian de la Slobozia, un bob de tămâe pe un tăciune de carpen ca să ţie mirodenia cât or dăinui vămile şi un colac frânt pă groapă şi împărţit calicilor ciuşdiţi în jurul ei — atât! Dar Dumnezeu nu se îndură. Pitită printre tufele debile şi gingaşe ale untului de reţină, acele mici trupşoare violacee, păstrând în peţiolul lor de ametist, graţia visătoare a lăstarelor de soi, smulse din pământul albastrului etern, pentru a-şi trăi nostalgia vitregiei, pe maidancle lui Bucur, bunica inseilă planurile morţii, vorbind cu... Dumnezeu şi cerându-i forfecarea mai în grabă a vieţii. Din coşuleţul ei călugăresc, împletit de puşcariaşii Telegii, şi adus plin doldora cu coacăzele Bihorului, de... Neluş dă la închisori, se prelingea, ca într'un alunecuş de argint viu, ghemul fiert în zeama cojilor de nuci, urzind târlicii morţii şi ducându-i firul zilelor, pe şarpele potecii — o dâră solzoasă de îngrămădiri de ierburi, galonând vâlceaua verbinelor şi în care fulgerau untoase, seminţele de măturele, înflorind puţul Ghindarului, cu zâmbetele primă-verii.

Aci se hotărnicea viaţa bunichii Tarsiţa; aci 'i-o împrejmuia bătrâneţea. Dincolo de brazdele culorilor şi parfumurilor lumii, se răsfrângea deşertăciunea şi înmurgitul de aci, trecând peste zăbrelele Filaretului şi aşteptând pe bunica, în *„valea plângerii"*. Meşii ei de brunel, a căror talpă a păstrat lustrul ierburilor şi sfinţenia papurei *„Cuţitului de argint"* şi apoi, s'au cocoţat în pod, lângă albia cătrănită, pentru a pregăti scăldătoarea cea din urmă, nu a trecut, în robia unui secol, dincolo de firida răsăritului, unde 'i-a străjuit văpaia icoanii *„Invierei"*, şi dincoace de ghizdurile puţului, unde le-au stat de-acurmezişul florile de măr. Acolo au încremenit paşii răbdării şi deşertăciunea năzuinţii, ţintuind târlicii bunichii în poteca verbinelor şi poteca, de marginea mormântului.

— „Cămăşuţă nouă nouţă, am; pantofiori nepuşi, am; rochie de babă am; albioară, cătrănită şi aezmuită am; — să mă grijiţi numai, să mă scăldaţi, să mă slujiţi şi să mă aşezaţi cu capu pe o cărămidă nouă, să mă odihnsec, primenită şi ertată de Dumnezeu, lângă.... *„dumnealui"*, cu două frunze de muşcate în nas."

Şi ghemul se prelingea hoteşte pe buza tutunie a coşului, aluneca domol în măturele, rostogolindu-se cu petunii, ducând firul vieţii în infinit, sărind groapa bunichii şi aducând dintr'acolo, înapoi, în coş, zile noi şi lungi. Şi atunci bunica, îşi ocăra amar zodia, cerând citania molitfelor Sfântului Vasile, pentru a o dezrobi din măturele!

Şi moartea nu o asculta. Invierea din firidă, trimitea bunichii pe suliţele aureolei dezrobirii, mânia hulei şi zălogul vieţii de apoi; tămâia din vetrica sobii, inseila pe tăciunele carpenului, scânteele Gheenei, aducând pe aurul lor, văpăile iadului. Atunci, duhovnicul Stelian, a înălţat patrafirul, acoperind cu el, zilele şi rătăcirea celei căzute adânc în păcat. Şi moartea, îngrozită de hula preotului şi opărită de flăcările carpenului, s'a întors la Arhanghelul Mihai, iar bunica, s'a înălţat din ierburi, ducându-şi ghemul secolului, la loc, în ietăcel.

După denia Eghiptencii, au venit slujbele văduvei, care a atins în treacăt pulpana lui Isus. Şi Isus a întrebat: *„Cine mă opreşte?"* Şi aceia ce la oprit, a răspuns: *„văduva cea păcătoasă „Doamne"*. Şi văduva s'a mântuit.

Şi bunica Tarsiţa, auzind, a îngenuchiat şi ea pe lespedea tămăduirii în seara deniei cu întâmplarea văduvei cea păcătoasă, şi s'a zăvorit apoi, în chilioara ei aerisită, aşteptându-şi isbăvirea. Dar Isus hotărându-i zilele, nu a ascultat-o şi bunica a căzut în ispita firului din ghemul cel untos, hulind tămăduirea văduvei.

A înmurgit.

Iatacul şi-a înecat luminile păreţilor în bâjbâiala înceată a nopţii. Văruiala nouă, a mai tremurat o vreme în oglinzile asfinţitului, apoi s'a spălăcit topindu-se sfioasă, în rostogolirea surdă a întunericului, domolind îndurerarea bunichii, zădărind sâmburele din paharul candelii şi orbind sutaşii din jurul *„Invierii"*. Intr'un timp noaptea, a înbrobodit cu umbra măturelelor, iatacul din gutui. L'a mai trezit, într'un adânc al ei, clopotniţa din Leon-Vodă. Dinspre uliciori se apropiau de văpăile bisericii, lumini cari tiveau cu aur, crepul beznii, în mersul lor domol, ducând în anvon pe revărsarea lor aprinsă, ofranda învierii, înbujorând mai aprig rana lui Isus şi călind odoarele altarului. Toaca a tăcut, strivind în pumnii paracliserului Christache, suspinul vestitorului. Duhovnicul a trecut spre trapeză, desmeticind luminile din nucuri şi zâmbind discului, încărcat cu dumicaţi albi de anaforă şi de paralâc mucegăit. Şi s'au înălţat rugile mântuirii văduvei. Şi duhovnicul Sloboziei, şi-a abătut toiagul spre măturele pline cu spice de granat, aşternând pe bunica, patrafirul de argint, şi amintind lui Isus, de văduva cea mântuită. Iatacul cu firida lui pitită, bătătura presărată cu orchideele nalbelor, zorelele cu resfrângerile oţelului, şi lacrimile agurifoarei care îşi înălţa plânsoarea lor suavă spre bolţile trandafirii ale florilor de zarzăr, înăbuşeau năzuinţa bunichii care ceruse duhovnicului, să aşeze în drumul ghemului, rugăciunile isbăvirii. Şi Isus din ceruri, a orânduit harului duhovnicesc, taina spovedaniei. Şi duhovnicul a înălţat-o cerurilor, în preziua învierii, aşteptând isbăvirea sufletului, frânt în măturele. Atunci candela a fulgerat spre firidă. Dintr'acolo, s'a înălţat o lumină, aducând în licărirea ei, încruntarea celui sacrificat neomeniei, sutaşii s'au rostogolit la poalele mormântului, iar Christ s'a „ivit" între Tarsiţa şi duhovnic. Şi bunica s'a înălţat din patrafir, cerând moartea celui ce o *călcase.* Şi duhovnicul încremenit, 'ia aşternut la picioare, apăsarea aceleia care cerşea moartea cea învinsă: „am trăit ca şi tine Doamne, în pustiu; postul mi-a fost ca şi al tău şi pântecul meu nu a gustat din bunătăţile pământului, uşurându-mi trupul spre a veni spre tine; dar tu ai venit astă-zi întru întâmpinarea mea; ia-mă şi mă izbăveşte pe mine!"

Şi evanghelia cea grea, păstrând urmele sărutărilor izbăviţilor de Dumnezeu, şi-a adunat foile cărpude în chinga paftalelor solzoase, preotul a mormăit în taină ceva, spre bunica, Christ şi-a strâns hlamida venind pe împurpurarea ei în lumina *„învierii"* din firidă, turla Sloboziei a chemat duhovnicul în altar, toaca cea de fier, a vestit mântuirea văduvei.

* * *

Bunica Tarsiţa nu a înclinat de-apururi pleoapele. In noaptea învierii, morţii merg la ceruri, lăsând pe fundul groapei, vestmântul pământesc. Când tunurile adâncurilor au surpat din temelii *„locul pardosit cu piatră"*, bunica Tarsiţa, desmeticită de toaca Ceasornicarului Christache, s'a prelins din patul celor ce nu mor în noaptea *„asta"* şi luându-şi ghemul, a trecut în măturele să înpletească un *„veac nou"* depânându-l din firidă în zorele şi deacolo, spre Tabor.

SARMANUL KLOPŞTOCK

Jules Lemaître: Pe marginea Evangheliei

Un idealist

Ozias fusese unul din cei dintâi discipoli ai lui Isus.

Era o fire gânditoare. In vreme ce tovarășii lui, nepăsători și veseli își petreceau timpul la răspântiile drumurilor, cerșind de mâncare sau dormind pe subt măslini, Osias cugeta ceasuri în șir asupra învățăturilor lui Isus.

Era foarte inteligent. Dar, cu toate că nu era decât un simplu discipol, tălmăcea totuși în parabolele Stăpânului, învățături și pilde pe cari nici apostolii, singuri, nu le bănuiau. Pricepea cu mai multă ușurință decât toți ceilalți ce însemnează să „slăvești pe sfântul duh". Și se lua la întrecere cu Isus, în disprețul vechilor obiceiuri religioase, și al vchilor legi. Când Isus rosti: „Eu sunt pâinea căzută din cer!" numai Ozias nu fu mirat și înțelese îndată tâlcul cuvintelor.

Și deși era virgin încă, iarăși nu se miră când văzu pe Mântuitor iertând pe soția necredincioasă și pe curtezana din Magdala.

* * *

Trei zile după răstignire, după ce sfintele femei aduseră veste c'au găsit mormântul gol, și în vreme ce Maria povestea întâlnirea cu Isus, toți frații voiră să-l vadă pe Cel ce înviase; și se înțeleseră cu toții, ca să se adune zilnic la câte unul din ei, nădăjduind că Mântuitorul are să li se arate.

Ozias însă lipsi dela toate întrunirile. Atunci i-au zis lui: „Nu vrei să vii, pentrucă nu crezi!" Iar el le răspunse: „Ba din potrivă, — pentrucă cred!" Și iarăși i-au zis: „Dacă nu dorești să-L vezi, e semn că nu-L iubești!". Și el le răspunse: „Nu chipu-i omenesc, iubesc într'însul".

Așa dar, ceilalți din nou se adunară și de data asta Isus veni în mijlocul lor. Iar ei vestiră pe Ozias: „L-am văzut cu toții. Vino cu noi dacă vrei să-L vezi". Ozias răspunse: „Vă cred, însă nu viu!".

— Eu viu, căci mă îndoesc, grăi Toma, zis și Dydima, unul din cei Doisprezece, care nu fusese de față, când li se arătă Isus. Și Toma mai adaose: „Până ce nu voi vedea în palmele Lui rănile cuelor, și până ce nu le voi pipăi cu degetul; până ce nu voi atinge cu mâna coasta-I străpunsă, pâna atunci nu cred!"

Ozias îl privi cu milă. Toma era voinic la trup și la înfățișare. Părea puternic și ochii lui mici și ascuțiți, aveau o privire șireată, ca ai unui negustor cinstit, dar bănuitor.

— Numai aceia cred cu-adevărat, zise Ozias, cari n'au văzut și totuși au crezut.

— Aceia, răspunse Toma, sunt visătorii, oameni cărora li se mai zice și poeți!

Și Toma se duse deci la întrunire, unde văzu și pipăi pe Isus, iar Isus îi zise: „Ai crezut, numai după ce ai văzut. Fericiți acei ce cred, fără să vadă!"

Auzind despre aceasta, Ozias gândi: „Sunt aceleași cuvinte pe cari i le spusesem eu înainte. Iată dar că numai eu am pătruns înțelepciunea Mântuitorului! O, Stăpâne, de ce-aș fugi eu după umbra ta, când te port în mine și n'am decât să închid ochii pentruca să mi te arăți!"

Și în clipa aceia se simți superior fraților lui, si cu sufletul mai pătrunzător decât al celorlalți.

* * *

Ozias propovăduia Evanghelia prin ținutul Alexandriei. Cuvântul lui era priceput cu deosebire de filosofi, de poeți și de toți cei cu mintea pătrunzătoare. Iar biserica înființată de dânsul, fu cea mai trainică dintre toate. Or, Ozias împlinise cincizeci de ani, și nu cunoscuse încă femeea. Cam în acel timp, se întâmplă să convertească la legea creștină pe-o tânără văduvă din Alexandria pe care o chema Myrrhina.

Myrrhina era frumoasă, bogată și înțeleaptă; avea o minte ascuțită și nervi delicați. Inainte de-a cunoaște învățătura lui Cristos, pătrunsese treptat-treptat, diferite culturi din Asia, precum al Dianei, al Cybelei, al lui Iacchos și al lui Adonis; iubise până la nebunie pe preoții cari o inițiaseră în taina acestor religii deosebite. Era rafinată și ciudată până și în gusturi: „Adora" zeii cei negrii, și versurile lui Lycophron. Gingașă și mlădioasă la trup, îi plăcea să se poarte în mătăsuri țesute cu flori mari. Ozias, avea credința că ființa aceasta așa de elegantă și de neastâmpărată, era cea mai nobilă și mai prețioasă din toate femeile pe cari le întâlnise până atunci.

Simțea că însăși cucernicia lui se topea parcă în fața Myrrhinei. Iar dânsa, îl făcu să priceapă că lucrul cel mai de căpetenie este să iubești pe Dumnezeu, și că numai atunci îl iubești cu-adevărat când i te dai cu trup și suflet, când îl lași să-ți pătrundă în inimă, nețiinând seamă de impulsiile trupești. Numai credința, singură, e mare, căci mișcările exterioare ale sufletului, sunt fără însemnătate.

Ozias se înfruptă din mărinimia acestei doctrine. I se părea că se înalță cu mai multă ușurință spre Dumnezeu, de câte ori sta de vorbă cu prietena lui. Așa că, într'o bună zi, în vreme ce sufletele lor în extaz schimbau între ele cugetări sublime, își lăsară trupurile, cu scârbă, să păcătuiască; și această uitare de sine, se repetă deseori.

Oamenii însă aflară de păcatul lor. Ozias tras la răspundere în fața preoților, tăgădui greșeala, și nu voi să se pocăiască. Incăpățânându-se în rătăcirea în care căzuse, căuta să se apere cu argumente ciudate.

Merse până acolo, încât susținu că părțile inferioare ale trupului, zămislite de necuratul, i-aparțin numai lui; că un mijloc prin care te poți libera de trup este și acela de-a ți-l istovi în desfrânări și că viața acestui „hoit" e mai prejos decât privirile senine ale Dumnezeirii.

Aceste teorii însă, de-o așa de înaltă spiritualitate, nu fură înțelese de preoți; și Ozias—spre marea lui uimire— fu îndepărtat din comunitatea creștină.

Puțin după cele întâmplate, Myrrhina schimbându-și gusturile, și închipuindu-și că 'și „purifică sufletul" cum obișnuia să spună, părăsi pe Ozias, și fugi cu un gladiator.

* * *

Abia atunci înțelese Ozias cât de nebune erau visurile lui, și că poate nu fuseseră chiar, decât o consecință a pasiunei lui pentru Myrrhina, fără ca el să-și fi dat seama.

Ingrozit de singurătatea în care rămăsese, ar fi voit să se înapoieze la sânul Bisericei de odinioară în care cunoscuse atâtea suflete bune, și miloase. Insă, fiindcă încă mai păstra întrânsul amintirea frumoasei văduve, nu se simți în stare că va rămâne curat la suflet. Și de altfel, nu mai putea admite ca niște simple poftiri, nevinovate pentru atâtea generații, să fie considerate de alții drept un păcat. Ba, începu să se îndoiască chiar, de existența unei religii care ar condamna legile naturii, și se îndoi până și de misiunea și dumnezeirea lui Isus.

In chinurile cari îl frământau se gândea: „Dacă-L vedeam după înviere, astăzi nu m'aș mai fi îndoit, căci aș fi avut dovada ce-mi lipsește, și fără de care nu pot trăi liniștit. Tot îmi mai rămâne o scăpare: voi întreba pe cei ce L'au văzut după răstignire. Mărturia lor are să mă întărească și înapoindu-mi credința, o să-mi înapoeze în acelaș timp, liniștea și puterea!".

Porni dar în căutarea apostolilor și discipolilor cari văzuseră pe Isus inviat. Cea mai mare parte dintre dânșii însă, murise; cât despre cei rămași în viață — n'apuca bine să sosească în orașul în care se aflau—că totdeauna, printr'o neînțeleasă împrejurare, sfinții apostoli erau plecați.

* * *

In sfârșit, într'o zi, întâlni pe apostolul Toma. Și îi zise: „Tu L-ai văzut după ce a înviat. Eram și eu de față, acum patruzeci de ani, când ne povesteai la toți întâmplarea. Mai povestește-mi-o odată, și din nou voi crede!"

Toma îi povesti cu de-amănuntul tot ce văzuse și auzise. Ii povesti despre rănile dela mâini și dela coaste, de culoarea ciactricelor, de slăbiciunea pieptului și de ieșiturile coastelor, despre ștofa hainei, și despre cuvintele lui Isus, și-i spuse numele peștilor pe cari îi mâncase Cristos... și tot... tot...

Dar Ozias, tot nu crezu. I se părea că bătrânul apostol și-amintea lucruri pe cari nici măcar nu le pomenise prima dată, și că se înșeală, și asupra timpului când apăruse Isus...

Dealtminteri îl cunoștea demult pe Toma, drept o minte simplă, credulă, și tocită de vreme.

...O luă la fugă ca un nebun.

A doua zi l'au găsit spânzurat de un felinar la o răspântie de drum.

Traducere de **THEODOR SOLACOLU**

Orațiune funebră

Nu trebuesc confundate discursurile *cu „orațiunile funebre". Acestea din urmă, și numai ele, constituesc și un gen literar, ba chiar unul din cele înalte și destul de rar. Bossuet, celebrul episcop catolic din Meaux, a ridicat foarte sus genul acesta literar și s'a ilustrat mai cu seamă prin el.*

Nouă românilor el ne lipsește aproape cu desăvârșire, deși „discursurile" funebre abundă. Prima încercare cu adevărat reușită, și care se poate socoti ca un debut fericit în literatura românească, este orațiunea funebră rostită de colaboratorul nostru Gala Galaction, astăzi părintele Grigore Pișculescu, la înmormântarea rabinului Dr. Beck. De aceia am crezut interesant s'o publicăm, pentru a marca astfel apariția acestui gen literar și pe orizontul literilor române.

I. T.

„Lacrămile ce se varsă la moartea unui drept sânt numărate și sânt strânse în vistieria milostivirilor dumnezești".

Pentru acest adânc cuvânt din Talmud, cuvine-se, Intristată Adunare, ca jalea ceasului de față să aibă înțelepciune și învățătură. La moartea unui drept, suntem mai aproape de Dumnezeu de cât oricând, căci, iată, cu lacrămile ce se varsă sporesc comorile îndurării eterne!

Dacă viața unui drept este o binecuvântare, pe pământ, și prilej de multe binecuvântări, moartea lui este totdeauna prilej de adâncire sufletească și de edificare. Prin viața lui, prin virtuțile lui, prin formitatea-i morală, prin vitejia-i în adversități, cel drept ne-a dat, cât a trăit, mereu pildă, mereu predică.

Tot el, cel drept, are la moartea lui, privilegiul incomparabil să ne zmulgă încă odată, din gândurile mediocre din durerile vulgare, din deșertăciunile curente, și să ne înalțe, în zbor impetuos, până la Porțile de aur pe cari le încununează eterna auroră și cântările Serafimilor.

* * *

— „Unde te duci acum?" îl întrebară pe Hilel școlarii lui, în ceasul când își luaseră de la el rămasul bun.

— „Mă duc să fac cele de cuviința pentru mosafirul meu".

— „Așa dar", ziseră ucenicii, „tu ai acasă un mosafir?" Invățătorul răspunse:

— „Nu este, oare, sărmanul suflet mosafirul trupului? Azi el este aici; mâine, însă el este în cer!"

Ai întâlnit, adeseori în lecturile tale, venerate amice, acest loc din *Rabboth* și în cugetul tău — nobil și definitiv spiritualist — ai visat cu farmec asupra măreților perspective ale sufletului omenesc. Astăzi, s'a împlinit cu tine cuvântul lui Hilel.

* * *

Invățătorule al lui Israel, în preajma rămășițelor tale pământești, preotul creștin care vorbește are zguduitoarea viziune a Carmelului mistic, a Libanului idealist, pe vârful cărora pluti-va cât lumea, slava poporului tău!

Din sânul acestor munți, de două mii de ani încoace, Iordanul curge dublu: Iordanul vechiu și Iordanul nou. Iordanul ebraic și Iordanul creștin.

Cu o sforțare de necesară și reciprocă condescendență, de bună și de simpatică înțelegere, să rămânem — o clipă — suspendați de stâncile supreme, din cari miraculosul fluviu și-a luat în lume și în veacuri dubla-i și biruitoarea-i răvărsare. Iordanul e încă la obârșie; Iordanul e încă neîmpărțit. Revelațiunea primară, monoteismul, perenitatea sufletului, răsplata drepților.... ne adapă pe toți, deopotrivă, spală omenirea de superstiție și de idolatrie, asigură progresul conștiinței și clarifică, deasupra capetelor noastre, Ființa, Voința și Providența Dumnezeiască.

Israel! cu patriarhii tăi, cu legiuitorii tăi, cu profeții și cu eroii tăi, pământul a trecut dela animalitate și din întuneric la umanitate și la lumina cerească!

* * *

Venerate amice, care ai închis ochii în mijlocul foliantelor sacre, ai trecut de multe ori peste acest loc din *Talmud Sanhedrin.*

— „O, nebunilor", zicea un necredincios, către Rabi Gabiha-Ben-Pesisa, „o nebunilor! Voi credeți că, odată și odată, cei morți se vor întoarce iar în viață? Ce straniu! Cel viu moare! și cel mort o să trăiască iarăși?! Este oare cu putință?"

„Nebuni sunteți voi!" răspune Gabiha-Ben-Pesisa, „voi cari nu credeți că morții pot din nou să fie vii! Cugetă numai: Unul care, eri nu era de loc — privește: este azi! Atunci cum nu va fi iarăși acela care a mai fost odată?!"

* * *

Invățătorule al lui Israel, duhul tău, faptele tale, lunga și bine împlinita-ți păstorie s'au resimțit de aceste mari convingeri, s'au îndreptat stăruitor, către aceste stele ale comunei noastre revelații.

Ai trăit ca un înțelept și ca un mare spiritualist. Acest locaș de închinăciune va păstra deapururi ecoul învățăturilor tale, vibrațiile sufletului tău. Poporul căruia i-a fost păstor desfoiază binecuvântări în calea ta către cele vecinice. Amicii tăi salută, înfiorați și cucernici, supremul tău exod.

Amicul și preotul creștin — care a avut norocul să resfire câteva raze de mulțumire în amurgul ultimelor tale zile — înalță deasupra somnului tău brațe binecuvântătoare!

G. GALACTION

Troița

O, cum mă 'ndrumă pașii îndărăt!..
Decorurile noui au pustiit
tot câmpul amintirilor ce-am tăinuit.

Odinioară câțiva sfinți
cu chipurile galbene și lunguiețe,
precum i-a zugrăvit o mână strâmbă —
așterneau pe-a gândurilor mele trâmbă
privirile 'ndrăsnețe,
că simțeam pogorânduse de sus
și cuibărindu-se adânc în mine,
tot sufletul copilului Isus.

Astăzi troița cu lemnul sur
și cu sfinții coșcoviți de putregai,
șade frântă 'n drum și fără grai:
Ca o mamă care-ar întrebà pe-un trecător
cu privirea dorului,
dacă n'a 'ntâlnit — rătăcitor —
sufletul odorului...

George Balculescu

Isus

de Stan Palanka

Un biet copil născut pe jos;
Isvor de 'naltă creastă,
A fost și mare și milos,
Dar lumea l-a 'nțeles pe dos,
Și la 'nțepat în coastă!

De-atunci se nasc mereu copii,
Plătind a vieței silă:
Unii stăpâni pe 'mpărății;
Alți 'mpărați în sărăcii,
Dar toți fără de milă...

Iar când pământul va fi ros
Și 'n noapte se va duce,
Acel Copil născut pe jos,
Se va renaște tot milos,
Dar va scăpà de cruce.

Stan Palanka

Casele Hajnal

de Ludovic Dauș

...Și era în mijlocul orașului o casă mare, cu două caturi și coperișul de tablă roșie, ce se zărea de departe... Răsărea, de printre casele scunde și sărăcăcioase dimprejur, ca un monument, căci pe atunci nu-și urca târgul clădirile în sus, ci se lăbărța mai mult în „dughene" întunecoase și cu tavanul jos, într'un labirint de străzi înguste și nealiniate.

Casa aceea mare era a lui Hajnal și domnea în mijlocul orașului, în preajma pieței, având fațada spre două străzi, și o grădină cu fructe, ce se lungea, ca un triunghiu de verdeață, împrejmuită cu un zid înnalt și formând ca o cetățue în cuprinsul căreia trecătorii de-afară nu-și puteau duce privirile.

Nu se vedea decât o „hulubărie" enormă de-asupra porților mari ce duceau în ogradă, și două balcoane mari de fier, unul spre stradă, celalt cu fața spre grădină. Din balcoanele acelea, ca dintr'un turn de pompieri, cu o singură ochire, prindeai toată priveliștea orașului, a dealurilor și crângurilor mărginașe,— și era o plăcere să-ți scalzi ochii în luminile varii ale vremei și anotimpurilor, când sub promoroaca și cenușiul zilelor reci și întunecate, când sub scăpărarea vie a zăpezii, ori sub toropeala caldă sau înfocată a soarelui. Orașul își schimba culorile dela o clipă la alta pe coperișurile-i de șindrilă de toate vîrstele, unele noui, altele putrede sub o vegetație de ciuperci roșcate, printre cari, ca niște pătrățele de argint, sclipeau, ici și colo, rare coperișuri de tinichea albă. De-acolo vedeai cum se ridică fumurile de-asupra orașului, vedeai copiii din „calicime" alergând cu picioarele goale și cămășuțele ieșind ca niște stegulețe din fundul crăpat al pantalonilor; vedeai, — Sâmbătă, și la sărbătorile ovreești, — și bărbi negre, și bărbi roșii, și bărbi albe, toate din alte vremuri, căci „habotnicii" se iveau de pretutindeni, cu trupurile încinse în caftane lungi negre, cu pantalonii scurți, cu ciorapi albi și cu papuci negri, pe cap cu o tichie turtită de catifea neagră având, jur împrejur, un colac de blană de vulpe, de sub care ieșeau, în dreptul urechilor, cei mai autentici și bine încrețiți perciuni... Era priveliștea, cea mai des repetată, acest defileu al cucernicilor unei străvechi religii; și de pretutindeni seara, licăreau lumânările sinagogelor, rânduite în dreptul ferestrelor în sfeșnice de alamă și strălucind parcă ar fi fost de aur...

Hajnal!

Numele acesta se'mprospătează muzical în susurul nesterselor amintiri. El s'a încrustat pe răbojul a vre-o cinci decenii din viața Botoșanilor întâi cu Emerich Hajnal,— pe care nu l-am apucat decât copil fiind, — căci de tânăr l'a răpus o dublă pneumonie, — apoi prin văduva lui, Emelina, o blândă și resemnată matroană dispărută nu demult, și mai ales prin doctorul Arpad Hajnal o jovială și simpatică figură, jumătate nabab, jumătate boem,— nabab prin simțimintele lui alese și boem prin dragostea lui de prieteni și poezia sincerei lui afecțiuni.

Mormîntul a amuțit și pe acesta, înnainte de vreme, ca și pe tatăl său Emerich. S'ar părea că o soartă la fel i-a legat în moarte, după cum o aceiași fire le-a însemnat la fel pașii în viață, în neastîmpăr, în hohoțiri vesele, în dragostea de a primi lumea și de a ține mereu masa întinsă. Bruni amândoi, cu ochii vii și săgetători, cu barba mătăsoasă și neagră, cu rîsul ironic dar repede șters de-o bucurie jovială, ambele lor chipuri s'apropie în închipuirea mea și se confundă.

Inchid ochii și văd pe frații mai mici ai lui Arpad, doctorul Geyza, Etelca și Stefan, aceștia mai blonzi, mai apropiați ca asemănare mamei, și hărăziți ca și aceasta să-și trăiască din plin zilele...

Acum că cititorii au făcut cunoștință cu personagiile, să reiau descripția casei Hajnal, — să se citească Hainal,— căci în notițele mele repezi voiu aminti adesea despre această casă care a fost un centru al vieții Botoșanilor, așà tăcută cum părea și cum există și astăzi, deși stăpânii s'au schimbat.

Fațada parterului, la intrare, multă vreme a fost vopsită cu uleiu în roșu. Era reclama farmaciei lui Hajnal, pe care poporul o botezase „spițeria roșie". Era cea mai cu vază în oraș, și vestită în tot județul, așa că și boerii și săracii năvăleau unii ca să-și facă rețetele, alții ca să ia plasturi și alifii și gologanii de pe acestea din urmă făceau singuri deverul farmaciei și acopereau pagubele dela rețetele pe cari mai uitau boerii să le plătească.

Cum intrai în „spițerie" la dreapta se afla laboratorul mare și luminos,— iar în stînga mereu sta deschisă ușa unei odăi mari, plăcut mobilată, unde pe rând se perindau toate figurile Botoșanilor, — boeri și refugiați poloni, cultivatori mari și funcționari superiori, — și ceasurile sburau pentru Emerich Hajnal, în taifasuri lungi cu doctorul Isak și cu tatăl meu, cu prefectul Ventura, cu Cortazzi, Adam Haretu, Aga Beșină, Gherghely, St. Georges, Simaca, un nesfîrșit pomelnic de nume la ordinea zilei pe-atunci. Acolo se discutau știrile din lume, se puneau la cale farse, vânători și dueluri, se bea câte-o sticlă două de Cotnar și cafele oferite grațios de amfitrion, acolo se întâlneau și fierbeau năzuințele din cele patru puncte cardinale ale județului și se făcea gălăgios politică mai ales împotriva consulului austriac cari voia să extrădeze pe refugiații poloni scăpați în ospitaliera Moldovă.

Hajnal era și el un refugiat, dar nu din revoluția polonă, ci al revoluției ungare din 1848, în care mama lui, duduca Roza, — cum i se zicea, — jucase un oarecare rol și făcuse multe lucruri îndrăznețe, pentru cari a stat câțiva ani în temniță la Mohaci. De aci nu știu cum, a fugit la Constantinopol, de unde, după alte peripeții, s'a fixat însfârșit în Botoșani.

O văd încă măruntică, uscată, extraordinar de vioaie și fără astîmpăr, ducând în vârful degetului gospodăria, în mâini vecinic cu cheile cămărilor... Eram prea mic ca să-i înțeleg poveștile revoluționare și tot trecutul ei de unguroaică plină de suflet și patrioată. Inchisa dela Mohaci mă răsfăța acuma cu dulcețurile și compoturile ei minunate, pe cari desigur le găseam mult mai frumoase ca toate revoluțiile și opere mult mai capitale ca cele mai bune inspirații ale poetului ei național Petöfi, căzut poate pe acelaș câmp de luptă spre care o fi dus ștafete aceiași duducă Roza!...

La taifasurile din odaia din catul de jos al farmaciei, eu copil mic nu luam parte, dar în schimb eram stăpân sus în odăile luminoase și mari dela primul etaj și pe cele două balcoane... Eram răsfățatul bunei madam Hajnal și al duducăi Roza. Cu ce palpitații de bucurie pășeam pragul casei lor și nu mă mai lăsam plecat. Ba, de câteva ori am rămas și cu săptămânile, de câte ori părinții erau duși din oraș, la vr'un prieten la țară, sau pentru un proces al Negreștilor, ce se judeca la Iași, pentru niște moșii din Basarabia și care dura de vreo cincizeci de ani, dela „iaca", adecă dela mama mamei mele!...

Il întrezăresc, ca și când l'ași privi și acum, micul salonaș, dintre sofragerie și salon, în care jucau „concina" și în care mi se așternea adesea patul... Intre alte portrete și fotografii, răsar cadrele aurite a două reproduceri în culori, cari, îmi prind ochii și mi-i fixează. In mijlocul unei câmpii, într'o atmosferă întunecată și plină de fumul unui imens și apropiat incendiu, doi tineri, un bărbat și o femee stau în picioare îmbrățișați. Ea își deschee sânul, iar el apropie cuțitul cu care trebue s'o omoare. Fața lor e hotărîtă, căci, nenumărate, răsar în goana cailor și se apropie oștii turcești și luptătorul învins, Dobozi Mihali, nu vrea ca iubita lui să cază vie în iimâinile păgânilor... Apoi, în cealaltă ramă, un tânăr blond, frumos cu lanțuri la picioare, stă pe-un scaun cu coatele rězimate de-o masă,— în fața lui un om mai matur, hârșit cu viața, și el cu picioarele în lanțuri, privește cu milă la tânăr, îi strânge mâna și-l încurajează... Amândoi sînt osândiți, pentrucă au luptat pentru libertate... și vor muri ne'ntârziat...

Le-am văzut astăvară în muzeul dela Pesta originalele acestor două tablouri, primul de Székely Bertalan, secundul de Madarász Victor, și atâtea altele ca „Huniadi mort" de acelaș, toate glorificând scene din istoria Ungariei, pentru ca, și cei mai grăbiți dintre privitori, să reție ceva din sufletul acestei țări și să-și aducă aminte...

Și mă gândesc, rătăcind astăzi prin multele expoziții pripite ale pictorilor noștri, la ce folos setea de bani îi mână la realizări ușoare sau aberații cubiste, dacă prin banii strânși cu lopata nu-și cumpără timpul necesar ca să împrospăteze în compoziții mari și originale scene din trecutul nostru?...

Dar să nu ne preocupăm de ce nu vor ai noștri să facă. Să ne mulțumim cu tributul adus nouă de Aman și cu cele câteva realizări răzlețe ale rarilor idealiști. Amintindu-ne că și Statul se desinteresează de caracterul românesc ce l'ar putea lua viața noastră artistică, să revenim la trecut și să-l reîmprospătăm cu scrisul nostru mai departe...

LUDOVIC DAUȘ

CRONICA SPORTIVA

Concepţia modernă despre educaţia fizică

— „In educaţie fizică" — vor spune, desigur, mulţi citind acest articol... educativ — „căci, dacă vreau să fac sport, cluburi găsesc destule: mă înscriu, viu Duminica pe teren, îmi pun chiloţii, tricoul, ghetele şi fac foot-ball, particip la concursuri de tot felul... Nu există, nu pot: *ca vreau să fac sport, şi-l voiu face*".

Lăudabilă voinţă, dar...

Am asistat mai eri la alergarea pe teren variat pe 8 km., pentru „cupa Eliescu". Intâi de toate, constat o desorganizare complectă: comisia, după ce anunţă ora 9 pentru plecare, abia se adună pe la 10 şi parcursul de alergat *nu-i trasat*. Se dau explicaţii vagi alergătorilor asupra drumului ce-l au de făcut şi... gata. Iată, într'adevăr *o cursă modernă!* La sosire, e mai interesant: concurenţii vin, toţi, gâfâind, gonind din toate puterile, istoviţi. Copii de 15—16 ani îşi cheltuesc astfel *fără folos* energia de care dispun, fiindcă, fie că n'au de cine să asculte, fie că nu vor să primească sfaturile altora mai în măsură de a le indica exerciţiile şi sporturile *ce pot practica*, spre buna lor stare fizică şi psichică. De aci, toate *relele* ce decurg din această practică neraţionată *cad în seama sportului!...*

Doresc să lămuresc astăzi înţelesul şi scopul acestor cuvinte cari au ajuns să se utilizeze des *fără însă a li se acorda interpretarea reală.*

Doctorul *Francis Heckel*, spune în cartea sa: *„Culture physique et myotherapie"* (p. 81), că educaţia fizică *„este un „mijloc de a desvolta şi a echilibra toate funcţiunile organice „prin exerciţiul voit al uneia din ele: funcţiunea neuro musculară, „utilizând mişcări artificiale şi naturale la început, mai târziu „sporturile şi jocurile. Este pentru corp ceeace cultura intelectuală e pentru spirit"*.

Educaţia fizică nu e ceva nou pentru omenire. Se practica pe o scară întinsă la cei vechi: Grecii şi Romanii. Noi căutăm astăzi să ajungem la formele, normale pentru ei, prin metode cari, dacă nu sunt identice totuşi se apropie. Ceva mai mult: fiindcă nu orice fel de exerciţiu poate fi util oricui, căutăm acele metode cari să realizeze o cât mai bună adaptare la variaţiile individuale. Aci e rândul medicului care, studiind *fiziologia normală* în mod teoretic, caută să se apropie de ea *în mod practic*. Deci, o educaţie fizică raţională trebue făcută, dacă nu cu totul de către medici, cel puţin *sub directa lor supraveghere*.

In ce constă educaţia fizică? In o serie de exerciţii cari caută să desvolte în mod omogen corpul şi activând arderile în organism, să-l debaraseze cât mai repede şi cât mai bine de otrăvurile rezultate din activitatea celulară. Mişcările ce se pot executa se reduc la şase grupuri: *flexiuni—extensiuni; abducţii—adducţii, rotaţii; circunducţii*. Aceste mişcări combinate între ele şi dozate astfel încât pentru un individ să putem obţine un maximum de *rezultat util* formează *obiectul studiului educaţiei fizice*. Reese de aci în mod evident rolul pe care trebue să-l aibe medicul în această acţiune.

Teoria singură, însă, nu ajunge. Trebue propagandă; trebue infiltrat individului, încă din cea mai fragedă vârstă, necesitatea unei educaţii fizice, care să poată realiza *unirea frumosului cu utilul*. (Armonia formelor prin sănătate şi prin sănătate minte ageră şi iscusită: *mens sana in corpore sano*, adică în corp sănătos, o minte sănătoasă).

La acest punct trebuesc câştigaţi doi factori: *părinţii* şi *institutorii*. De cele mai multe ori părinţii îşi înţeleg greşit iubirea ce au pentru copiii lor: au frică pentru cea mai mică mişcare, pentru cel mai mic curent de aer mai rece şi chiar mai curat; ei obişnuesc copiii încă de mici cu căldura prea mare şi nu-şi dau seama că astfel îi moleşesc. Apoi atenţia prea mare care se dă cărţii (buchisire), face ca să fie desconsiderat cel mai mic timp (pierdut?), cheltuit în afară de învăţarea lecţiilor pentru şcoală, şi oare certificatele medicale pentru scutirea dela nenorocita oră săptămânală de gimnastică nu arată îndeajuns mentalitatea bolnavă de griji a părinţilor şi de lăcomie sau inconştienţă a medicilor cari semnează asemenea acte?... Dar şi institutorii trebuesc câştigaţi cauzei prin *obligativitatea practicei unei şcoli de educaţie fizică.*

Până la putinţa realizării unui asemenea deziderat, util ar fi ca institutorii să caute a infiltra copiilor ideia de cultură fizică *prin... jocuri*. Da, prin jocuri, cari să le pună în lucru simţurile: *îndrăsneala, curajul, iubirea de aproapele, camaraderia*. Emulaţia, care joacă un mare rol la copii, ar consta din *laude* ce li s'ar aduce faţă de progresele simţitoare la măsurători (fişă). Acelaş lucru s'ar putea face şi la licee şi şcoli secundare şi superioare, unde elevii sînt puşi sub supravegherea unui maestru de gimnastică. Nu tot aşa s'ar putea întâmpla şi cu acei cari eşiţi din şcoala primară se îndreaptă spre un meşteşug. Chestiunea se pune aici: cum s'ar putea realiza întreţinerea mai departe a ideei de cultură fizică?

Acum, ca să închei, încă un cuvânt asupra acelui ce va fi menit să conducă cultura fizică a viitoarelor generaţii. Dat fiind marea complexitate a maşinei omeneşti şi variaţiunile ce există dela individ la individ, *se impune ca educatorul să aibe el însuşi cunoştinţe serioase* asupra anatomiei şi fiziologiei omului, asupra patologiei şi terapeuticei anumitor afecţiuni organice: acel care are cunoştinţele cele mai întinse asupra acestor chestiuni *e medicul. Lui şi numai lui trebue încredinţată creşterea şi desvoltarea fizică a copiilor.*

COSMA

Ştiri sportive diverse

Celebra localitate franceză de munte, Chamonix, va cheltui în vederea organizărei programului olympic a sporturilor de iarnă suma de 1.200.000 franci (500.000 sunt acordaţi de Comitetul Olympic francez). Lucrările proectate au fost în aşa fel concepute încât o parte din ele să poată produce venituri şi pe timp de vară încă din anul acesta. De pildă, terenul destinat unei „patinoire" va servi în timpul verei şi pentru tennis, football, urmă de alergări pedestre, etc.

Noi ne plângem că nu avem bani pentru sport, exerciţiu atât de util; recunoaştem însă cu toţii că ar fi bine să facem ceva în această direcţie barem în unele localităţi mai frecventate de vilegiaturişti şi de tineret, de pildă Sinaia, Constanţa, Govora, Mehadia, Braşov, Tekir-Ghiol, etc. Desigur. *Nu ar strica dar ca municipalităţile acestor staţiuni climaterice şi balneare să prevadă o mică taxă în favoarea sportului din sumele ce percep dela vilegiaturişti, sumă ce s'ar vărsa la F. S. S. R., ori s'ar întrebuinţa în chiar localitatea unde au fost percepute, pentru un scop sportiv stabilit după un plan bine chibzuit de persoane competinte.*

Ce cred d-nii primari? Când se percep atâtea taxe de Stat şi Comună adeseori fără rost, acea propusă de noi — cu condiţiunea să nu fie excesivă — ar fi binevenită şi larg justificată, — o credem cel puţin.

*

Genovezul *Davoli* a câştigat campionatul de cross-country al Italiei (9 km. 800 m.) la Florenţa; timp: 34 minute 23 sec.; s'au clasat apoi: Ambrosini, Breda, C. Speroni, etc.

Aeronautică

Sborul cu un aeroplan fără motor a fost încercat pentru prima oară în Norvegia — şi cu succes — în decursul lunei trecute.

Intr'adevăr locotenentul norvegian Wig a reuşit a sbura 1500 metri.

Pe când atari experienţe şi în România?

Atletism

La Beaconsfield a avut loc în cursul lunei Martie al 4-lea concurs naţional de „cross-country" al Engliterei. Au participat 250 concurenţi aparţinând a 30 cluburi. Parcursul cuprindea: arături, desişuri prin păduri şi o „urmă".

Clasificarea a fost următoarea: 1) *Blewit*, 58 m. 32 sec. 2) *Cotterel* (francez) 58 m. 37 sec. 3) *Harper* 58 m. 45 sec. 4) *Freeman*, etc. Pe echipa a câştigat clubul Birchfield Harriers al cărui membru este şi învingătorul.

*

Al 30-lea „cross-country" naţional francez care a avut loc pe urma hipodromului Courneuve, a fost câştigat spre surprinderea tuturor de provincialul *Arbidi*, s'au clasat apoi: 2) *G. Huet*, 3) *Gaudé*, 4) *Manhès*, 5) *Denis*, etc.

Printre marii favoriţi, *Guillemont* şi *Vermeulen* nu au terminat parcursul.

Pe echipe: 1) *C. A. S. G.* 60 puncte, 2) *Métropolitan Club:* 66 p., 3) *Racing Club France;* 162 p. etc.

*

Campionatul Ceho-Slovaciei (10 km.), care a avut loc la Praga, a fost câştigat de *Schindler* (Sparta) 35 m. 26 sec.

Ciclism

Celebra competiţiune „six race days" dela New-York — velodromul Madison Square — a avut un deplin succes şi rezultatul a fost următorul:

1) *Goullet-Grenda* (americani) 2) Gastman-Lands, 3) Egg-Van Kempen, (elveţian-belgian), 4) Mac Namarra—Horan (americani), 5) Fraţii Buyosse, etc.

*

Marele premiu dela Nisa a fost câştigat de italianul *Piani;* 2) Degraeve (belgian); 3) Poulain (francez).

Foot-ball Asociaţie

Anul acesta mult aşteptatul „match" între echipele reprezentative elveţiană şi maghiară a avut loc la Lausanne. Rezultatul a fost 6—1 în favoarea maghiarilor, şi de faţă erau peste 8000 spectatori.

Palmaresul se stabileşte astfel: la Zurich luna Ianuarie 1911, câştigă Elveţia (2—0);. la Buda-Pesta luna Mai 1911, câştigă Ungaria (9—10); în 1918 luna Mai, la Buda-Pesta, câştigă Ungaria (2—1); în 1922, luna Mai, la Buda-Pesta, „match" nul (1—1).

*

Echipa reprezentativă a armatei belgiene a învins pe terenul stadionului Bergeyre echipa reprezentativă a armatei franceze (2—1), fiind de faţă peste 10.000 spectatori.

Foot-ball Rugby

Faimoasa echipă galeză *Newport* a învins echipa parisiană *Olympique* cu 21—6. „Match-ul a avut loc pe terenul stadionului Bergeyre; publicul din cauza timpului a fost puţin numeros (4000 spectatori spun fziarele franceze).

*

Echipa reprezentativă a Irlandei a învins la Dublin echipa reprezentativă a Ţărei Galilor (5—4). Acest „match" este al 33-lea dela fondare, şi Irlanda a învins de 10 ori, Galia de 22 ori şi un „match" a fost nul.

Greutăţi şi Altere

Federaţiunea Estoniană a vestit spre omologare Feder. Internaţională de greutăţi şi altere că amatorul *Noormaegi Voldemar* dela Reval a ridicat „développé à deux bras en barrre" 88 kgr. 500 grame şi cum acest atlet cântăreşte doar 67 kgr. performanţa înseamnă pur şi simplu un nou record al lumei categoria „poids légers" (vechiul record erea deţinut de estonianul *Vanaseeune* cu 87 kgr. 500 grame).

Lawn-Tennis

Amatorul *Cochet* (francez) campion al lumei pe teren acoperit (1923) şi sub cer liber (1922) a învins de ocurând la Paris pe *Darsonval* campion al lumei profesionali (6—3, 6—2, 6—8, 6—2).

*

Campionatul Franţei pe teren acoperit care a avut loc la Paris a fost câştigat de reputata jucătoare d-na *Golding* care a învins pe d-ra Devé (7—5, 7—5).

Principele Carol al României vizitând Institutul Naţional de Educaţiune Fizică (I-IV-Bucureşti) însoţit de D-nii Col. Virgil Bădulescu, Lt.-Col. Dr. Lascăr şi Dinu Cesianu.

Argentina, Belgia şi Irlanda s'au înscris în vederea competiţiunei, „Davis Cup"; deci 16 ţări până acum.

Irlanda! E prima oară că irlandezii apar ca naţiune aparte.

Scrimă

Concursul pe echipe organisat la Paris de „Academia de Arme" în vederea premiului „chalenge des Amis de l'Epée" a dat loc la o luptă foarte dârză.

Rezultatul a fost următorul: 1) echipa sălii *Bouché* (A. Lippmann, Moreau, de Craecker, R. Ducret), 41 victorii, 2) echipa *Mignot*, 34 vict.; 3) ecchipa *Hoche*, 31 vict., 4) echipa *Laurent*, 30 vict., 5) echipa Flacher, 29 vict., etc.

Colaboratorii noştri

D. I. PETROVICI
profesor universitar

Cronica ştiinţifică

O carte de Astronomie ebraică

„Şefer Tekunath Haşamaim"

(Cartea imaginei Cerului)

Sunt ani de zile de când am o carte de astronomie ebraică, veche de tot şi abia zilele astea i-am putut determina data apariţiei, cu ajutorul unui prieten bun ebraist.

Cartea e intitulată: *„Sefer Tekunath Haşamaim"* (Cartea imaginei cerului), cuprinzând o descripţie a „întregei oştiri de stele, după Rombom (Maimonide).

Cartea a fost scrisă la Amsterdam în 1734 şi văzu lumina tiparului 22 ani mai târziu, la 1756.

Cuprinde lucruri foarte interesante scrise cu multă precisiune ştiinţifică, explicând tainele mişcării planetelor, fazele lunei, eclipsele şi multe altele, într'un stil popular, iniţiând cititorul profan din veacul al XVIII-lea în misterele geometriei şi cosmografiei elementare.

Cartea e însoţită de adnotaţii curioase şi de tabele astronomice în regulă, printre care şi un calcul de precisie al mersului soarelui şi lunei în constelaţiile zodiacale, în grade, minute şi secunde.

Notaţi, la 1734 evreii erau închişi în ghetouri, nu erau admişi la Universităţi, căci abia la 1789, Revoluţia franceză decretă pentru întâia oară în lume emanciparea evreilor din zidurile Goluthului.

Deaceea răsfoieşti *„Sefer Haşamaim"* cu adânc respect regretând doar că ştii prea puţin ebraica pentru a o citi curent.

Autorii Seferului, *Rafael Halevy* şi *Moşe Ykuthiel* au lucrat cu multă dragoste la această carte, care trebuie să fi apărut doar în vreo 2—300 exemplare trimise rabinilor şi moremerenilor savanţi din Olanda, Prusia, Polonia, Ungaria, Moldova, Valachia, Ucraina şi împărăţia turcească.

Astronomii *autodidacţi* cari au compus această lucrare, au făcut-o cum ne mărturisesc în frumoasa lor prefaţă, din îndemnul dragostei pentru răspândirea Ştiinţei.

L. FLORIN

Scrisorile

Scrisorile,
Pe cari ţi le-am scris,
Când pe aripa lui un vis
Mă tot purtà spre ţara fericirii;
Scrisorile,
In cari în orice slovă
S'a 'ntipărit suprema 'nfiorare
A sufetelor noastre;
Scrisorile,
— relicvele iubirii —
Legate azi cu panglice albastre,
Când n'oi mai fi,
Când peste lutul meu vor creşte
Sălbateci trandafiri;
Frumoasa mea,
Să le citeşti cu ochi înlăcrimaţi
In serile târzii de primăvară,
Să le săruţi,
La pieptu-ţi să le strângi,
Să plângi,
Că 'n ele,
Se aflä-adăpostit
Parfumul sfânt al sufletelor noastre
Din clipele în cari ne-am iubit
Dumnezeeşte...

Atunci,
Şi huma mea va tresări
Şi-or înflori
Sălbateci trandafiri
Că eu voi retrăi
Atunci
O 'ndepărtată zi...

Zaharia Stancu

REINTOARCERE

Când am plecat din sat,
In poarta noastră
Zâmbea un tânăr, pom în floare, —
Când am plecat din sat în lumea mare

Erà în plină primăvară...
M'au petrecut flăcăi şi fete mari
Cu zâmbete şi flori pân'am eşit afară
Şi-o mamă tristă
Imi fluturà din poartă o batistă.

Mânat, nici eu nu ştiu de care dor,
Pe drumul lung şi amăgitor,
M'am dus şi m'am tot dus aşa 'nainte
Lăsând atâţia ani frumoşi în sat,
Uitând de câmp, de coasă, de arat
Şi de idilele cu fete mari prin lunci...
Câţi ani ori fi trecut de-atunci!

Acelaş dor m'aduse astăzi înapoi,
Acelaş dor neînţeles adânc de voi,
Pe care toţi l-am supt la sânul mumii
Ca să ne arunce apoi în largul lumii.

Dar satul par'că nu m'a cunoscut...
Nici un flăcău şi nici o fată mare
Nu mi-au eşit în drum ca la plecare;
Doar câinii m'au întâmpinat,
Lătrându-mă ca pe un om ciudat —
Şi un pom bătrân la noi în poartă...
Plângea, cu frunza lui, pe mama moartă...

George A. Petre

Nevinovăţie crudă

— SCHIŢA —

. . . Şi conul Aluţă nu se mai trezia. Ţărani aşteptau pe ploaie, secretarului îi se urâtise . . . Răscolia cărţi, neastâmpărat, scrijilia semne, desena cu degetul abureala geamului.

In sfârşit conul Aluţă intră. Slujnica îi aduse cafeluţa şi luleaua.

— Ce mai veste, logofete?
— Aşteaptă ţărani!
— Să mai aştepte! . . . Ce mai gâşte au pierit? Ce răţuşte s'au născut şi tărâţele din capul târgoveţilor voştri ce chipuri au mai scornit?
— Ştiu eu? . . .
— Ei, nu ştii?! . . . Când eram ca tine, toate le ştiam. Spuneai c' aşteaptă ţărani. Sunt mulţi?
— Cam . . .
— Cum cam? . . . N'am să-mi pierd vremea pentru unul, doi . . .
— E unul, care are astăzi proces la tribunal! . . .
— Astăzi?... Cât e ceasul?... Oopt?... Cheamă'l!...

Secretarul ieşi în ceardac, amărât, târându-şi picioarele crăcănate.

— Vino tu, Gheorghe al Sevastiţei!

Un ţăran tânăr, jerpelit, morocănos ca un guzgan de câmp, se strecură prin uşa întredeschisă.

— Săru' mânurile, coane!
— Ce este, măi, ţopârlane!
— Ia păcate şi necazuri.
— Sunteţi nişte tâlhari!...
— Noi suntem oameni blajini, da' vremurile ne scot din sărite...
— Şi ce vrei să-ţi fac eu!
— Să mă apăraţi pe mine, pe muerea s'o mai scoateţi deasupra, că vreau să mă'mpac cu dânsa, iar pe *dânsul* să-l daţi la fund ca să se 'nnece...
— Dumnezeu să priceapă!... Se vede că tu n'ai învăţat să vorbeşti ca oamenii.
— Tata m'a trimes să-i pasc oile şi... nu m'a dat la şcoală...
— Cum vrei să te apăr, dacă nu ştiu măcar ce ţi s'a întâmplat?
— Apăi iaca ce năpaste!... Când m'am întors acasă, dela oaste, am găsit un ţigan de cei olteni, în casă, care trăia cu muerea. Că pe mine mă credeau pierit... Şi dac'am intrat în casă şi am văzut străin, o întreb eu pe muere:
— Marghioalo, da' cine ţi-i ibovnicul?
— Bărbatu' meu!
— Cum bărbat! Da' eu ce-s'?
— Apăi tu ai murit!
— Cum murit?... Doar'te nu-s strigoi!
— Ii fi!
O las pe muere şi fac către ţigan:
— Măi, creştine, tu să-ţi iei satrafusele din casa mea!
— Dacă nu vreau! răspunde dânsul.
— Nu vrei, hai!...
Şi l'am luat la palme. Eu dam, dar nici dânsul nu se lăsa. Dac'am văzut că nu pot dovedi cu pumnii, am rupt un par şi l'am ciomăgit oleacă...
— Aşa gospodăseşte!
— Dă, coane... l'am bătut şi eu să nu-i pară rău! L'au dus la spital chiar.
— Bravo! Halal bătae!
— Da tâlharul nu s'a astâmpărat! După ce a ieşit din spital, acu' vr'o două luni s'a întors în sat ca să-mi dea foc casei. Mi-a turnat *gaiţe* în stuh!... Am ieşit din casă şi i-am spus cu binişorul:
— Astâmpără-te, creştine!
El, nu, că vrea să se răzbune.
— Astâmpărăt-te creştine! I-am mai spus eu pocnindu-l câtiva pumnii în ceafă.
Da tâlharul, se dă cu degetele în gâtiţa mea. Şi mă strângea de credeam că mă 'nnăbuş.
— Aşa băete, las' pe mine!...
M'a trântit la pământ şi genunchiul în piept, să mă omoare, nu altceva!...
Dac'am văzut aşa, mi-am scos cuţitul din brâu şi i-am ciopârţit urechile, nasul, i-am sgâriat şi obrazul oleacă... L-am dat jos de pe mine, dar el tot se svârcolia!...
— Măi al dracului! Nu mai scap de tine? Am intrat în casă, am scos nişte jăratec şi i-am pus pe ochi ca să nu mai râvniască la nevestele altora...

Conul Aluţă rămase gândind... Ţăranul îşi învârtia sfios cuşma între degete...

ION CALUGARU

Crăciunul sătul. Paştele fudul.

Pe bărbat mi-l iau din Paşti în Paşti, iar pe ibovnic din săptămână în săptămână.
(Zicătoare culeasă de Artur Gorovei).

Psihoanaliza lui Freud

II

In majoritatea viselor, eul visătorului joacă rolul de căpetenie. Toată acţiunea se învârteşte împrejurul lui. „Acest *sacro egoismo* al visului nu e, fără îndoială, lipsit de raport cu dispoziţiunea noastră la somn, care propriu zis consistă în detaşarea faţă de orice interes pentru lumea exterioară". Cu alte cuvinte, ne-am putea figura lucrul acesta ca o întoarcere la viaţa embrionară. De altfel, unii vorbesc, că de multe ori poziţia luată de noi în timpul somnului, se aseamănă cu poziţia intrauterine, în arc de cerc, a fătului.

Continuând, Freud spune: „Eul debarasat de orice piedică morală, cedează la toate cererile instinctului sexual, la cererile pe care educaţia noastră estetică le-a condamnat de mult şi la acelea care sunt în opoziţie cu toate regulele restricţiilor morale. Căutarea plăcerii, ceiace numim noi *libido*, îşi alege obiectele, fără să întâmpine nicio rezistenţă, şi anume alege de preferinţă obiectele oprite; alege nu numai pe femeia altuia, dar obiectele cărora acordul unanim al umanităţii le-a oferit un caracter sacrat". Nu rareori, întâlnim incestul în vis. Cea mai mare parte din omenire nu poate să-şi stăpânească pornirile egoiste şi mai ales dorinţele sexuale. Aşa, că nu ne vom mira de acel „saero egoismo" al visului.

Toate excesele şi debauche-urile pe care le visăm noaptea, sunt zilnic comise, mergând câteodată până la crimă, de oameni în stare de veghe. Cu ce mare dreptate, spune Freud: Psihoanaliza nu face altceva decât să confirme vechea maximă a lui Platon, că oamenii buni sunt aceia care se mulţumesc să viseze, ceiace semenii lor, oamenii cei răi, înfăptuesc în realitate.

Există o cenzură a visului. Visul nu se traduce aşa cum este el, în stare latentă, în inconştientul nostru, ci sub influenţa convenienţelor moralei sociale, apare sub formă de simboale sau sub alte forme. Această cenzură este suprimată în aşa numitele *visuri infantile*, unde visul iese deadreptul nemascat din inconştient. Aci ideia latentă a visului este identică cu visul manifest. La copil, dorinţa din inconştient de a mânca ceva sau de a face o preumblare, spre ex., se traduce în visul manifest direct, fără nici-o modificare. La visele infantile se vede evident scopul visului, de a fi un gardian al somnului. Copilul, dacă n'ar visa că mănâncă, s'ar deştepta desigur. Deci visul a asigurat continuitatea somnului.

Pentru Freud, aparatul sexual e cel mai frecvent simbol ... visuri. Cum am mai spus, acest simbolism reuşeşte a deforma, a masca visul, care este altfel formulat de dorinţele eului nostru inconştient. Psihoanaliza caută a interpreta acest simbolism al visului, care la prima vedere pare a fi o chestiune foarte dificilă. Pentru a înfăptui această interpretare, psihoanaliza a chemat în ajutorul său cu... din diferite izvoare: mituri, poveşti, folk-lore, etimologie, linguistică comparată, antropologie, etc.

Astfel, Scherner crede că prin simbolul *casă*, este reprezentat corpul nostru.

Noţiunea lemn simbolizează maternitatea, femeninul. Travaliul care transformă visul latent în vis manifest se numeşte *travaliu de elaboraţiune* şi el este făcut de psihismul celui care doarme, iar travaliul opus, adică transformarea mai mult sau mai puţin exactă a visului manifest în vis latent, e făcut de cercetarea psihoanalistului şi se numeşte *travaliul de interpretare*. Deformarea visului, la care se adaugă travaliul de elaboraţiune, nu poate fi suprimată decât prin interpretarea psihoanalitică. Analistul capătă orizonturi largi asupra vieţii psihice inconştiente prin acest travaliu de interpretare al viselor. *Inconştientul vieţii psihice nu e altceva decât faza infantilă a acestei vieţi*. Din studiul viselor, Freud face o preparare pentru studiul nevrozelor.

Pentru a ilustra accesul pe care ni-l dau visele asupra materialului din inconştient, Freud citează un vis al său: „Visam într'o noapte, între altele, o persoană, care îmi făcuse un serviciu şi pe care o vedeam clar înaintea ochilor mei. Era un om de o statură mică, gros, lipsit de un ochiu, având capul înfundat între umeri". Ajunsei, după contextul visului, la concluzia că omul acesta era un medic. Din fericire, putui întreba pe mama, care trăia încă, care era aspectul exterior al medicului oraşului meu natal, pe care îl părăsisem la 3 ani şi aflai, că era într'adevăr de statură mică, fără un ochiu, gros, şi avea capul înfundat între umeri: aflai, în plus, dela mama, în ce împrejurări, uitate de mine, mă îngrijise. Acest acces asupra materialelor uitate din primii ani ai copilăriei, constituie deci una din trăsăturile arhaice ale visului." Asupra egoismului din vis Freud spune că oridecâteori cineva ne barează drumul în viaţă, visul se arată gata să-l suprime. Chiar dacă persoana în chestie ne e mamă, tată, soră sau frate, soţ sau soţie. Vedem deci, cum visul ne desvălue laturea animalică, arhaică a fiinţei noastre. Intreaga noastră ereditate animalică vorbeşte prin visuri, din inconştientul nostru. Copilul în primii lui ani ne dă exemplul celui mai ilustrabil egoism. Mai târziu, el nu începe să iubească decât pe acei de care are nevoie. *Egoismul e acela care îl învaţă iubirea*. In primii ani ai vieţei, copilul nu-şi iubeşte fraţii. Cum spune în mod poetic Freud: greu vom găsi o *nursery* fără conflicte violente între locuitorii ei. Studiul vieţii infantile ne explică o mulţime de trăsături arhaice ale visului. Tot el ne explică aşa numitul infantilism al viselor. Visul pare a pune în evidenţă tot ce natura omenească are mai rău. Acesta în aparenţă. Dar cenzura şi simbolismul viselor, astfel cum ni le-a arătat studiul interpretării, ne au dovedit dorinţa expresă a omenirei de a se ridica tot mai sus de pe scara animalităţii şi a infantilismului.

Ca şi la fenomenele precedente, studiind nevrozele Freud nu clădeşte un sistem speculativ. El face experienţe, observă, pune întrebări, ascultă spusele bolnavilor şi notează. Cum am mai spus, Freud nu este un metafizician, ci un om de ştiinţă experimentală.

Ce raport este între psihoanaliză şi psihiatrie? Evident, un raport de înrudire. Psihiatria ne arată importanţa factorului hereditar în nevroze, pe când psihoanaliza, ca disciplină mai nouă, ne arată rapoartele dintre cauzele mai apropiate şi ideile fixe. E acelaş raport între aceste două discipline, ca şi între studiul anatomiei şi al histologiei. După cum histologia pătrunde în detaliile cele mai amănunţite ale structurii ţesăturilor corpului nostru, tot astfel psihoanaliza tinde a diseca, până în cele mai ascunse cute, dinamismul fenomenelor psihice. Dar psihoanaliza îşi propune a aprofunda mai ales procesele inconştiente ale vieţii psihice. De aci, ea tinde a deveni un procedeu terapeutic pentru nevroze. Pierre Janet a emis opiniunea, că simptomele nevrotice ar fi expresiunea ideilor inconştiente. Isteria şi nevroza de obsesie au fost cele două boale dela care a pornit studiul psihoanalizei. Tot în aceste boli psihoanaliza a făcut cele mai strălucite succese terapeutice. Mai ales nevroza de obsesie a fost indicată pentru studiul psihoanalizei, deoarece ea e aproape o boală pur psihică.

O idee în ea iarăşi lipsită de interes pentru bolnav îl agită pe acesta, făcându-l să o urmărească fără încetare. „In contra voinţei sale, bolnavul scrutează şi speculează o idee, ca şi când ar fi vorba de afacerile sale vitale, cele mai importante". Această idee obsedantă împiedică pe bolnav de la îndeplinirea celor mai elementare acte ale vieţii zilnice. Astfel, a se scula, a-şi face toaleta, a scrie o scrisoare, devin pentru el acţiuni penibile.

Nu rareori, oamenii mari au fost atinşi de nevroza obsedantă. Astfel Dr. Toulouse, în ancheta sa medico-psihologică făcută în 1896 asupra lui Zola, ni-l arată pe acesta ca pe un om cu obiceiuri obsedante.

Psihoanaliza a reuşit a trata, a vindeca acest fel de nevroze. Freud spune, că a reuşit de nenumărate ori. O condiţie „sine qua non" a reuşitei, e ca bolnavul să-şi spovedească înaintea medicului amănuntele vieţii sale celei mai intime. Cum am mai spus, viaţa sexuală joacă un rol preponderant în etiologia nevrozelor. Unii nevrotici sau mai trăesc nici pentru prezent nici pentru viitor. Ei nu pot fi scoşi din trecutul lor, care îi încătuşează oarecum cu ideile şi întâmplările lui. Aci Freud dă două exemple remarcabile, de nevroză obsedantă, pe care din lipsă de spaţiu regretăm că nu le putem aminti şi noi. Există aşa numitele nevroze traumatice, al căror număr a crescut odată cu războiul. Bolnavii din această categorie reproduc în visele lor obsedante împrejurările în care s'a produs traumatismul. Se pare, că trista catastrofă din viaţa lor nu s'a terminat, ci ca o fantomă se ridică mereu înaintea lor. Ca şi la actele deviate ori vise, dinamismul nevrozelor ca şi cauzalitatea lor sunt necunoscute bolnavilor. Numai prin tratament ei capătă noţiuni asupra acestor lucruri.

Marele merit al psihoanalizei asupra psihiatriei e de a fi arătat importanţa în nevroze a inconştientului psihic. Pentru psihoanaliză inconştientul e ceva palpabil. Procesele conştiente nu pot da naştere la nevroze. Imediat ce procesele inconştiente sunt aduse în lumina conştientului, ele dispar. Această descoperire a fost făcută de Breuer din Viena, căruia psihoanaliza îi datoreşte mult. Ea formează însăşi baza acestei discipline. Propoziţiunea lui Breuer e formulată astfel: simptomele nevrotice dispar, când condiţiunile lor inconştiente au trecut în conştient.

Evident, în aplicaţiunile practice, ne izbim de multe dificultăţi şi surprize. Acest travaliu terapeutic nu e atât de uşor, pe cât se pare la prima vedere.

Bolnavii opun o rezistenţă îndărătnică în a se spovedi complet în faţa medicului. In hipnoză, rezistenţa bolnavului este mascată nu înlăturată şi cu drept cuvânt s'a zis, că psihoanaliza n'a intrat în adevărata ei cale de desvoltare decât atunci, când a renunţat la ajutorul hipnotismului. In ce priveşte viaţa sexuală a umanităţii, văzută în lumina psihoanalizei, putem spune în rezumat următoarele.

Viaţa sexuală ne oferă două feluri de fenomene, demne de notat din punctul de vedere al deviaţiei dela normal a funcţiunei sexuale: fenomenele de oprire şi fenomenele de represiune. Cele dintâi recunosc drept cauză o dispoziţie congenitală şi constă în oprirea funcţiei sexuale într'o fază oarecare anterioară a ei, mai bine zis în o fază infantilă. Cele de-al doilea, recunosc drept cauză o lipsă de exercitare a funcţiei generatoare normale şi constă în întoarcerea dela o fază normală spre o fază deviată. Lipsa de exercitare rezultă dintr'un conflict exterior între sexualitate şi cauze exterioare, care împedică îndeplinirea funcţiei. Mai mult, putem spune, că fenomenul de regresiune rezultă din abţinerea dela exercitarea funcţiei normale.

Acest din urmă fenomen dă naştere la alte manifestări: *rezistenţa*, când individul devine abstinent şi suportă bine această abstinenţă; *sublimaţia*, când viaţa sexuală joacă un rol preponderent în creiarea operelor artistice şi în sfârşit *regresiunea propriu zisă*, manifestaţie patologică, care nu e decât întoarcerea spre o fază infantilă. Din regresiune nu rezultă nevroza, ci perversiunea. Pentru ca perversiunea să devie nevroză, e nevoie ca la conflictul exterior să se adauge un conflict interior. Nevroza rezultă din întâlnirea tendinţelor sexuale (libidinoase) cu tendinţele egoiste personale de adaptare şi conservare a individului. Cele dintâi se bazează pe principiul plăcerii, celelalte pe principiul realităţii. Dacă înving tendinţele sexuale rezultă perversiunea, iar dacă înving tendinţele egoiste rezultă nevroza. Tot acest dinamism psihic se petrece în inconştient. Individul nu ştie decât rezultatul final.

In cazul când înving tendiţele egoiste, tendinţele libidinoase din inconştient îşi găsesc o cale de refugiu prin simptomele nevrotice. Aceste simptome sunt cenzurate de tendinţele egoiste. Formarea simptomelor este o supapă de siguranţă pentru individ, căci în modul acesta se îndepărtează un conflict mai grav între tendinţele libidinoase şi cele egoiste. Acest *modus vivendi* între cele două categorii de tendinţe se traduce prin boală. Acesta e punctul de vedere al psihoanalizei în producerea nevrozelor.

Freud face observaţia că toate tendinţele perverse îşi au rădăcinile în vârsta copilăriei. Exemplele pentru a ilustra această afirmaţie nu lipsesc. Tendinţele perverse se caracterizează printr'aceste, că ele ignorează scopul esenţial al vieţii sexuale, care e procreaţia.

Cât pentru înfrânarea pe care societatea şi moravurile sociale o exercită asupra vieţii sexuale, ea e pornită din motive de natură economică. Freud spune, că societatea omenească neposedând mijloace suficiente de subsistenţă, care să-i poată permite să trăiască fără muncă, se vede nevoită să limiteze numărul membrilor ei, în consecinţă să canalizeze energia activităţii sexuale spre munca productivă.

Educatorii au observat, că dacă vrem să înrăurim în bine asupra vieţii sexuale, trebue să începem de foarte de vreme, înaintea pubertăţii.

Vorbind de viitorul psichoanalizei, Freud îl vede într'o lumină cum nu se poate mai strălucită. Prima lovitură dată de ştiinţă egoismului naiv al umanităţei a fost atunci când Copernic a arătat, că pământul, departe de a fi centrul universului, e o parcelă neînsemnată a acestuia. A doua lovitură a fost, când Darwin, Wallace şi predecesorii lor au arătat, că omul n'are origine divină. Şi în sfârşit, Freud crede că a treia lovitură dată megalomaniei noastre, se va înfăptui atunci când psichoanaliza ne va arăta „că suntem reduşi să ne mulţumim cu informaţiuni rare şi fragmentare asupra a ceiace se petrece în afara conştiinţei noastre, în viaţa psichică"..

THEODOR DUMITRESCU
Extern al Spitalelor

ÎNSEMNĂRI

Proverbele şi zicătorile din acest număr sunt culese din admirabila lucrare, premiată de Academia Română, „Proverbele Românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria şi Macedonia: ...povăţuiri, cuvinte adevărate, asemănări, idiotisme şi cimilituri", de Iuliu A. Zanne.

Corespondenţa lui Ştefan O. Iosif cu prietenul său Aurel Pop

Dăm în numărul de faţă ultima scrisoare din corespondenţa poetului Iosif cu amicul său din copilărie Aurel Pop.

Am dat la lumină aceste scrisori, convins fiind de însemnătatea lor, pentru cunoaşterea sufletului gingaşului poet al „Patriarhalelor".

GHEORGHE CARDAŞ

Sibiiu în 15 Decem. 1890

IV.

Iubite amice!

In fine, după atâtea sbuciumări, după atâta învăţătură, a sosit şi mult dorita pace, — seriile. Şi nu cred să fie vr'un şcolar, care să nu se bucure, când capătă vacanţe; vorba e, că de multe ori şi la mulţi, bucuria se schimbă în căinţă. La mine, har Domnului, nu s'a schimbat. Vorbesc de atestate. Calculul meu este îndestulător, dar nu-i destul de bun pentru aspiraţiunile mele. Pe când la Braşov eşiam aproape eminent, aici trebue să mă mărginesc la 3 suficienţi şi la câtiva bine. Ce să-i faci? S'a schimbat vremea. De altă parte poate că a fost o fericire pentru mine, că am venit la Sibiiu; eu, cu toate astea, tânjesc după Braşov, oraşul cel mai frumos din tot Ardealul şi totodată locul naşterii mele. Trebue să ştii că sunt misantrop, nu'mi plac oamenii; dar aici în Sibiu sgomotul lumei te urmăreşte în orice loc. Şed tot în casă şi scriu; rare-ori mă duc pe la prieteni; în timpul ce'mi rămâne cetesc. Am luat la rând „Familia", „Convorbiri literare" şi „Albina Carpaţilor". Citesc studii istorice, critice, novele, poesii, teatru până când simt, că totul împrejurul meu se învârte ca o morişcă, după cum se esprimă Eminescu în Scrisoarea II.

Pe când tu găseşti distracţie în patinat, eu sunt condamnat să mă plictisesc în casă: nu ştiu ce să fac de urât. Dealtfel şi urâtul e o petrecere — de timp. Afară de aceea e un timp umed; după zile friguroase şi ploioase, în nopţile trecute a căzut puţină zăpadă, care însă începe să se topească.

Am zis că scriu. Am început o novelă originală. Eroul este un tinăr lemnar; am scris şi câte-va schiţe: „Unde duce cearta?", „Moşneagul" şi un episod din anul 1848.

Incurageat de succesul acestora m'am apucat şi de-o dramă: „Moartea lui Gr. Ghica" dar n'am dus'o mai departe ca [pe] „Carzic", Mă tem, că „Carzic" să nu remână un fragment; partea II-a o am numai de jumătate gata, de aceea nu ţi-o pot trimite de astădată.

De dramă nici să nu mai vorbim.

Acum văd, că cu puţină fantesie nu poţi să faci nu un poem, — dacă e permis să numesc astfel pe „Carzic", — şi mai puţin o dramă, dar nici măcar o scenă. Nu este aşa uşor să scrii cum îmi închipuiam eu, şi mai ales să scrii ceva bun. Când m'am apucat de „Carzic" şi l'am cetit pentru prima oară la un prieten, acela atâta m'a lăudat, până-ce am început şi eu să cred, că nu e o lucrare de rând; într'un timp aspiram şi la publicare! Câte gânduri până-ce am înjghebat câte-va versuri rimate! — Mai cu seamă sara după ce mă culcam, ore întregi stam cu ochii închişi şi cugetam. Cineva ar fi crezut, că eu dorm, în realitate însă plăsmuiam versuri. A doua zi le scriam într'un caet frumos, ornat cu tot felul de figuri şi desemnuri şi acest caet îl purtam totdeauna cu mine. Astăzi eram încântat de ele; le cetiam de zeci de ori, aceeaşi strofă o scriam de câte trei ori; aşa că-mi eră peste putinţă să nu le învăţ pe din afară. De se întâmplă să le cetesc a doua zi... le rupeam sau le dam pradă focului, şi mai cu seamă atunci, când ştiam că mi le-a cetit cineva fără voia mea. Mi-aduc aminte, într'o sară veniră doi prieteni la mine, şi'mi cerură câte-va versuri de-ale mele, ca să le cetească. Versuri? — la mine? Eu le arsesem în aceeaşi zi. Sermane caete! aţi suferit arderea, fiind-că o mână nesocotită v'au mânjit cu litere netrebuincioase. Căci ce erau altceva versurile mele, decât nişte litere-mute!

Cu totul altele sunt versurile lui Eminescu şi ale lui Alecsandri, sau ale lui Bolintinean; şi versurile lor nu sunt decât neşte litere; dar literile lor vorbesc: cel dintâi deşteaptă în tine sentimentul durerei; al doilea sentimentul naţional; al treilea speranţa în viitor. Trei barzi cu idei opuse; într'un punct însă se întâlnesc: în gustul estetic. Câtă gingăşie nu esprimă versurile lui Alecsandri:

— „Ţară mândră şi frumoasă,
O Moldovo, draga mea,
Cine pleacă şi te lasă
E pătruns de jale grea".

Şi câtă energie versurile lui Bolintinean:

— „Du-te şi te luptă, pentru ţară mori
Şi'ţi va fi mormîntu 'ncoronat cu flori".
— „Unde este timpul cel de bărbăţie
Când mureă Românul pentr'o datorie?"

Apoi Eminescu:

— „Dela Nistru pân' la Tisa
Tot Românul plânsu-mi-s'a
Că nu mai poate străbate
De-atâta străinătate! etc...

Dar ajunge! Iartă-mă, iubite amice, dacă m'am cam depărtat de subiectul, ce trebue să'l aibă o epistolă. Mi-a lunecat condeiul fără să vreau pe hârtie. De altfel eu nici nu pot scrie ceva, fără să mă plâng; cu nemic nu sunt mulţumit.

Ne mai având ce să'ţi scriu; îţi doresc sărbători fericite,

sincer amic,

ŞTEFAN IOSIF

N. B. Scrie-mi cât de curând. Aştept cu nerăbdare poesiile lui R. Rosetti; dintre poesiile lui numai una am cetit: „Domnişoarei A. N." nu ştiu dacă s'a publicat. Regret că nu sunt şi eu pe la Braşov între colegii mei. *Idem*

ADRESA: Domnului *Aurel Pop*, student de cl. VI gimnasială la g. rom. gr. or. în BRASSÓ.

Cariera Sarei Bernhardt

Născută la Paris în ziua de 23 Octombrie 1844, Sarah Bernhardt fu crescută la călugăriţele Grandchamps din Versailles. Se gândi mai întâi să rămână călugăriţă, dar mai târziu dovedind calităţi pentru scenă, ducele de Morny sfătui familia s'o înscrie la conservator.

La cincisprezece ani e admisă la clasa lui Provost. După doi ani, în 1851 obţine premiul al doilea de tragedie cu „Zaïre" şi o primă menţine în comedia „la fausse Agnès".

E angajată la Comedia Franceză unde debutează la 1 Septembrie cu „Ifigenia". Câteva luni mai târziu părăseşte Comedia, trece la Gymnase, apoi la Porte Saint-Martin şi în cele din urmă la Odéon. La 1869 creiază „Le Passant" de Coppée.

In timpul războiului din 1870 organizează spitalul dela Odéon. Pe urmă, tot aci, creiază la 1871 „Jean Marie" şi la 1872 reia „Ruy Blas". Se reîntoarce la Comedia de unde pleacă din nou la 1880.

Atunci începe seria marilor turnee în America şi Rusia. Revenită la Paris în 1882 creiază „Fedora", drama lui Victorien Sardou, şi devenind directoarea teatrului „Port Saint-Martin joacă *Froufrou*, *Theodora* şi *Dama cu camelii*. Face un nou turneu în America şi la reîntoarcere în 1887 joacă întâia oară *Tosca* şi la 1890 Cleopatra.

In 1893 Sarah Bernhardt ia direcţia teatrului „Renaissance" unde joacă printre altele şi „La Samaritaine" de Rostand.

Consiliul municipal îi acordă cumpărarea teatrului „Nations" căreia tragediana îi dă numele. Aci joacă *Hamlet*, *Tosca* şi *L'Aiglon* la 15 Martie 1900. După aceea pleacă iarăşi în America cu Coquelin de joacă *L'Aiglon* şi *Cyrano de Bergerac*. Urmează apoi marile creaţii în piesele contimporanilor până în 1915 când suferă amputarea piciorului. Şease luni dela operaţie joacă „Les Cathédrales". In 1920 joacă Daniel piesa nepotului ei Verneuil; în 1921 *la Gloire* de Maurice Rostand şi cu prilejul tricentenarului lui Molière joacă în *La Mort de Molière*.

In Noembrie anul trecut mai dădu câteva reprezentanţii la Roma.

Teatrul nou

La Paris joacă trupa rusească, dela Moscova „Kamerny". Programul acestei companii pusă sub direcţiunea d-lui Tairoff, urmăreşte dezrobirea teatrului de literatură. Directorul înţelege, ca ajutat de decoruri simplificate, să scoată lucrarea dramatică din mobilele, costumele şi accesoriile obişnuite. Iniţiatorul mai pretinde că personalitatea interpreţilor suferă în realizările scenice moderne prea precise şi prea exigente. Se sforţează deci, să redea fie căruia libertatea în cadrul elementar în care să nu mai sufere invenţia şi temperamentul plastic al fiecăruia.

Una din specialităţile acestor spectacole este de a încredinţa aceloraşi actori roluri de genuri deosebite. Totuş francezii sunt refractari ideii de a vedea o piesă de Racine înăbuşită în triunghiuri, pentagoane şi octogoane pentru a evoca scările şi coloanele palatelor antice. Ca să pricepi o asemenea regie trebue neapărat să-l uiţi pe... Racine. Acesta nu se poate şi dovedeşte odată mai mult ce departe e spiritul slav de spiritul latin.

Teatrele şi Literatura

La Roma s'a înfiinţat de curând un teatru condus de Lucio d'Ambra cu repertor internaţional modern şi clasic. Se numeşte „Teatro degli italiani" şi joacă piese de d'Annunzio, Marco Praga, Rovetta, Paul Claudel, Franz Molnar, Porto-Riche şi Géraldy.

* * *

Dramaturgul Walter Hasenclever, autorul piesei „Fiul", în care descrie veşnicul conflict dintre tată şi fiu, evoluiază spre ocultizm şi pare să renunţe la gloria ce-o dă scena.

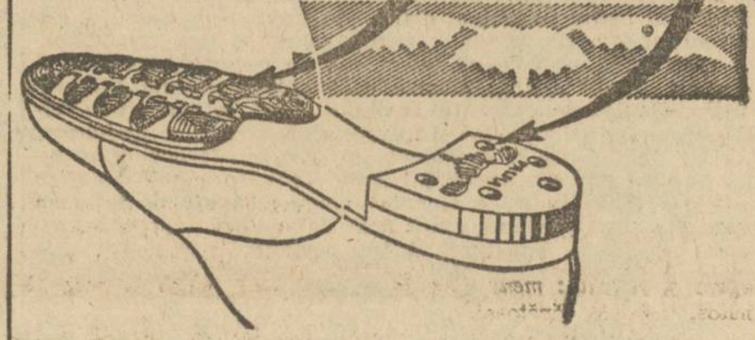
* * *

Editorul parisian Lemerre face să apară o nouă revistă literară „Les Poètes", sub direcţia lui Maxime Formont. In editura acestei reviste vor apărea trei volume cu toate poeziile lui François Coppée.

* * *

La Viena a murit Hugo Wittmann, renumit foiletonist austriac, despre care scrie cu elogii: Herman Bahr, Ludwig Fulda şi Maximilian Harden.

Avantajele sunt mari: purtaţi tocurile şi talpa de cauciuc PALMA

Părinţii inteligenţi cari vor ca să-şi ferească casa şi copii de boli.
Femeile prevăzătoare cari vor să-şi păstreze sănătatea şi frumuseţea.
Tinerii cuminţi cari vor să-şi păstreze vigoarea şi farmecul tinereţii, să se aboneze la
„Sănătatea şi Viaţa Fericită"
cea mai vechie, cea mai interesantă şi cea mai folositoare revistă ilustrată de medicină populară, care nu ar trebui să lipsiască din nici o casă, din nici o bibliotecă.
Anual lei 60.—
SANĂTATEA: Strada Triumfului 9 — Bucureşti

EAU DE LUBIN ET EAU DE COLOGNE
LUBIN PARIS
Din toate apele de colonia „Lubin" este colonia mea preferată. Îmi place parfumul ei delicios şi acţiunea ei sănătoasă asupra pielei permiţându-mi să suport toate oboselile
Elvira Po
ELVIRA POPESCU
Directoarea Teatrului Mic

Cointreau
IMPERIAL MAJESTIC
à base de Fine Champagne

Cărți și Reviste

Virgil, Bucolice, traducere în versuri de *Teodor Naum*. Editura Casei Școalelor. — București. — Lei 6.

O carte care nu va avea succes de librărie: I. pentrucă e editată de Casa Școalelor, care nu-și prea face reclamă, și II. pentrucă nu e — ar spune publicul mare — decât o simplă traducere din latinește. Cu toate acestea cartea va avea — în mijlocul celor puțini — un succes literar propriu zis.

Intr'adevăr, ne aflăm în fața unei *traduceri*, dar nu a unei *simple* traduceri. O traducere care nu păstrează din original de cât adevărul fondului și exactitatea expresiunilor. Examenul „săltărețelor dactile" e redat în vers românesc de paisprezece silabe, nu în amfibrahul — corespondent în românește al exametrului — care desigur ar fi îngreuiat traducerea nu atât prin muzicalitatea solemnă și largă de epopee, cât mai ales prin sărăcia limbii noastre în cuvinte cu accentul pe antipenultimă. Dacă exametrul operilor latinești traduse în românește ar fi fost redat prin versul nostru de paisprezece silabe, traducerile ar fi câștigat mult mai mult, ideile apăreau mai clare, oboseala cititorului ar fi fost minimă. E tocmai ceeace lipsește din traducerile d-lui G. Murnu și George Coșbuc.

Citām, la întâmplare, câteva versuri din ediția latinească:

„Tormosum pastor Corydon ardebat Alexiu
Delicias domini; nec quid speraret habebat.
Tantum inter densas, umbrosa cacumina, fagos
Assidue venicbat; ibi haec incondita solus
Montibus et silvis studio jactabat inani:...."

Traducerea franțuzească — citām din versiunea, pe care o avem la îndemână, a cavalerului *de Laugeac* (1819) — e destul de bună, ca orice traducere prea credincioasă originalului, dar fără nici o frumusețe de limbă:

„Le berger Corydon brûlait pour Lyconis:
Un maître a ses faveurs, Corydon ses mépris.
Nul espoir à ses maux ne saurait le soustraire,
Et saus cesse abîmé dans sa douleur amère,
Il cherche les rochers, les monts, les bois touffus:...'

Câtă armonizare a expresiei latine cu limba noastră, câtă frumusețe și meșteșug în traducerea d-lui *Teodor Naum*! Păstrând atmosfera titdeauna vie, a căutat cuvintele noastre adecvate și cu muzicalitate săltăreață, proprie fiorului primăvăratec din idilele-poeme ale lui Virgil:

„Coridon ardea de dorul lui Alexis cel frumos,
Desfătarea lui Iolla, dar să spere... de prisos!
Pe sub fagi cu frunză deasă și cu tainică răcoare,
Deseori, și-acolo, uite-așa, la întâmplare,
Singurel, grăia cu munții și pădurile'n zadar:...."

Am putea cita astfel o poemă întreagă, am putea cita două, le-am putea cita pe toate, cuvânt cu cuvânt, vers cu vers. E cea mai reușită traducere a poemelor câmpenești ale lui Virgil în limba noastră — cea dintâiu și unica — și cele mai bune dar pe care modestul *Teodor Naum* îl aduce literilor românești. In așteptarea traducerii idilelor lui *Teocrit* (pe care traducătorul o anunță în prefață) ținem să mulțumim d-lui *Naum* pentru prețiosul concurs dat înțelegerii literaturii clasice la noi, și-i recomandăm cu deplină încredere cartea, tuturor cititorilor noștri.

George Baiculescu

* * *

La Revue de France (15 Martie). — *Poezia germană contimporană*, un foarte interesant articol de *Maurice Boucher*. — *Expresionismul*, marca poeziei germane contimporane, numără astăzi atâți poeți, unii de un talent așa de personal, încât ar fi o greșală de a-i atribui numele de simplă bisericuță literară. Poeții simboliști dela sfârșitul secolului trecut, influențați de versul liber al școalei franceze și în special de versul lui *Verhaeren*, au făcut primul pas spre emancipare și vedem începându-se lucrul acesta chiar din poezia lui *Arno Holtz*, care în *Revolution der Lyrik* (1899) indică o technică nouă, adaptată de întreaga mulțime a poeților tineri, afară doar de școala lui *Ștefan George*, care-și păstra caracterul ei tradiționalist-impresionist. *Otto zur Linde* întemeiază în 1904 revista „*Charon*", de nuanță expresionistă, la care colaborează intensiv *R. Pannwitz* și isbutește astfel să creieze în jurul său un grup impunător, paralel cu mișcarea din 1905—1906 a lui *W. Bonsels* și *W. Wesper* din Munich, susținută prin publicațiunea „*Die Erde*". Mișcarea se întinde mai departe în Alsacia, se formează și aci un grup în jurul lui *R. Schickelé* și evoluând în legătură cu celelalte, ajunge până în 1910, când *Hermann Bahr* îi găsește adevărata valoare în cartea sa de sinteză „*Expressionismus*", unde noua estetică — în esența ei ideologică — a trebuit să rămână fixată.

Servindu-ne de datele de mai sus, stabilim că expresionismul nu datează numai de la războiu, cum s'a crezut acum vre-o dot-trei ani în urmă. Răsboiul i-a dat amploarea și a făcut ca să devină refugiul tuturor individualiștilor, astfel că *Ștefan George* și discipolii săi apăreau niște esteți degenerați. Impresionismul — spune cronica lui Boucher — a voit să despodobească viziunea de elementele intelectuale; senzația era prinsă așa — spontan — cum ne-o dădea lumea din jurul nostru, fără să fie modelată în memorie, — întorcându-se astfel spiritul la puritatea lui primitivă. Aceasta constituia o apropiere de arta clasicilor, sau — s'ar putea spune — că noul curent era însăș evoluarea artei clasicilor. Căci dacă aceștia considerau ochiul ca o simplă fereastră, prin care lumea externă apare așa cum e, impresionismul e termenul exact al evoluării ei. Il definește *Maurice Barrès* numai într'un crâmpeiu de frază:... „*eu însu-mi dispărusem și îmi părea că sun doar suma celor ce vedeam...*" Existența ochiului interior era uitată, putința spiritului de a se elibera de sub apăsarea lucrurilor și de a le putea violenta, era iarăș uitată. Noua estetică — expresionismul poetic — stabilia principiul „că omul nu e numai un simplu ecou al lumei, e demiurgul ei, — cu rol permanent activ, rol care cerea întoarcerea la puterile individuale de creațiune și continuă acționare. *Rubiner* în *Zeit-Echo* rezumă expresionismul astfel: „*au lieu de l'art pour l'art; l'homme pour l'homme*. Era — spune mai departe Boucher — *estetica anarhiei și anarhia era pentru formă absoluta libertate sau necumpătare a stilului, iar pentru fond nu cunoștea altceva decât „pacifismul"*. Prieten al irealului, el cânta gingășia, dragostea, pacea. Dacă răsboiul nu i-ar fi adus o puternică amploare, ar fi cântat desigur forța, ura, virtuozitatea puterii. In felul acesta expresionismul era mai vioiu, mai îndrăsneț și mai patetic decât toate curentele. Mai exuberant în bucurii, durerea mai ascuțită în stările de suflet întunecate, violența mai brutală în sensualitate, mai mult misticism în gândire. Impresionismul se exprima în armonie cu natura înconjurătoare, expresionismul o transformă după voe și o violentează, urând ordinea stabilită de om și impusă de forțele oarbe ale destinului.

Curent de mare răsunet în timpul răsboiului, expresionismul pare a fi început să decline și probabil că vom asista în curând la un mare reviriment. Totuși nume cari rămân (F. Werfel, J. Becher, A. Ehrenstein, Schickelé, Hasenclever) și altele multe strânse de *Kurt Pinthus* în antologia lui (Menschheitsdämmernug-Berlin 1920) sunt totdeauna prezente pentru a aminti generațiilor viitoare „simfonia germană" a poeziei din primele două decenii ale secolului al XX-lea.

* * *

Nouile idei teatrale ale lui *Alexandru Tairof*, regisorul teatrului *Kamery* din *Moscova*, a cărui trupă va juca zilele acestea la *Champs-Elysées*, sunt discutate cu cea mai mare amănunțime de cronicarul teatral al revistei, *I. Kessel*. In ce constă această renovare a teatrului, după regisorul *Tairof*? Ideile îi sunt expuse în cartea apărută de curând „Notes d'un régisseur".

Ridicându-se în contra teatrului naturalist, susținut de *Stanislavsky*, care căuta emoția pur interioară prin reproducerea pe scenă a realității exacte, *Tairof* spune că arta actorului nu e de a simți numai, ci de a trăi, nu de a copia, ci de a da creațiune momentantă; căci arta teatrului nu e receptivă ci activă. El stărue de a traduce în limba și plastica teatrală sentimente încercate de toți. Prin teatral, *Tairof* înțelege sumptuos, nemăsurat și stralucitor, în stare de a spăla cuvintele și expresiile de tot ce, cu vremea, a câștigat în peiorativ. Sentimentele să fie interesante, amplificate, dar în stare elementară, de o puritate chimică, dacă am putea spune astfel, desgolite de orice combinațiuni cu altele, căci amestecul nuanțelor le rafinează și prin aceasta le diminuiază. *Tairof* nu acceptă fragmentarea în diferitele acte, ci vrea să închiege într'un fel de monolit dramatic tot ceeace poate să dea vocea, gestul, mimica, dansul, acrobația și chiar circul. Aceste toate ar duce la intensificarea părții active a teatrului.

Ideile lui *Tairof*, ca orice idei noui, sunt desigur frumoase și stârnesc curiozitate, dar realizarea lor cum se va putea face? Prin muncă — răspunde *Tairof* — printr'o muncă continuă, care să înceapă încă din copilărie, pentrucă arta aceasta nu s'ar putea învăța într'o zi sau într'un an. Actorul va trebui să fie în acelaș timp și stăpânul artei lui interioare, și al celei exterioare. Și astfel absolvenții unei asemenea școale ar putea juca tot atât de bine *Phèdre* sau *Salomé* cât și *Colombine*.

Se așteaptă rezultatul pe care-l vor avea reprezentațiunile dela *Champs-Elysées*, pentru a vedea dacă într'adevăr teoriile lui *Alex. Tairof* pot fi puse în practică.

* * *

L'Est Européen (10 Martie), revista orientului politic și intelectual, care apare la Varșovia publică la paginile „mișcării intelectuale" o cronică interesantă prin noutatea ei, asupra noului roman „*Wiatr od morza*" (Le veut de la mer) al scriitorului polonez *Stefan Zeromski*.

Cel mai mare dintre scriitorii polonezi în viață — scrie *T. Sawicki* — *Zeromski* nu se lasă clasat în nici o școală literară. Scrierile lui, perfecte prin limbă și analiza profundă a sbuciumului sufletesc uman, reflectă îmtreaga viață poloneză, cu toate conflictele sociale și politice, ce s'au perindat de secole întregi. Dela „Hommes sans gîte" (1900) până la nemuritoarele poeme în proză „Le rêve de l'épée" 1905), „Le pavé nu" (1906) și „Nocturna" (1907). *Zeromski* nu s'a abătut din drum niciodată. Aceeaș evocare eroică a soldatului polonez, a luptătorului pentru independența națională, a proletariatului în luptă cu neîndestularea solului și opresiunile sociale, cu atmosfera înăbușitoare a subsolului.

Romanul de dată recentă „Le vent de la mer" (1922) n'are erou principal; dar dacă trebue să-i găsim unul — nu e un om, ci o țară întreagă, ținutul pomeranian. Toată opera lui *Zeromski* e închiegată definitiv în acest din urmă roman, în felul lui original, o întreagă istorie a vieții politice și intelectuale a Poloniei. Inceputul cărții trebue să-l căutăm cu aproape cincisprezece secole în urmă, dela luptele germanilor năvălitori cu slavii. Deseori apar figuri impunătoare — adevărate personagii de roman: *Boleslav*, care reuni sub sceptrul său teritoriile pomeraniene, cavalerii teutoni cu autoritatea și decadența „ordinului" care le poartă numele, navigatorul întreprinzător *Jean de Kolus*, *Fréderic al II-lea*, regele Prusiei și în observatorul său, marele *Copernic*, sublim și soiltar, în prada unei sfâșieri adânci a sufletului. Și în mulțimea aceasta apare — rar de tot — un personaj bizar, diavolul pământului, un fel de *Puck* al lui Shakespeare, numit în limba poloneză *Smetek* (Smentéque) care ațâță personagiile și le dă pricină de intrigă. Romanul farmecă printr'o limbă nuanțată, îmbogățită prin asimilarea dialectului pomeranian, iar compoziția este într'un stadiu armonic și adaptată suflului viguros al operii. Ceeace face din cartea lui *Zeromski* un roman istoric, dar plin de fantezie, cu desfășurări de cadru și caractere de epopee.

* * *

Cele trei Crișuri (No. 2) d-l *Keresztury Sàndor* face bilanțul pe patru ani al culturii maghiare în Ardealul deslipit.

După ce toate curentele literare, cu reprezentanții lor și cu publicațiunile care le-au susținut sunt trecute în revistă, în așa fel ca din lupta literară dusă în Ardealul nostru să reiasă adevărata ei bogăție, *Keresztury Sàndor* își pune întrebarea de mai jos, al cărui răspuns — în parte — îl dă singur, din care se vede atât preocuparea spre o literatură proprie ungurească, cât și preocuparea cealaltă, de fraternizare cu literatura româneasсă a Ardealului și de aci — implicit — cu literatura noastră în genere:

„Cum va scrie un istoric literar maghiar istoria culturală a celor patru ani dela deslipirea Ardealului de corpul Ungariei? Va avea cuvinte recunoscătoare pentru luptele acestea care se petrec acum în cercurile literare-maghiare de aici, sal le va privi numai ca pe niște simple sforțări de copii, cari deslipindu-se de sânul mamei — ca o coadă de șarpe ce moare în razele apusului — imită ca o maimuță ceeace au văzut: rolul adulților? Oricum ar privi noui Anonim viața noastră de-aici, noi trăim și vrem să trăim, facem încercări după încercări, soarta noastră ne trântește câteodată la pământ, dar noi iarăși ne ridicăm în picioare, căci trebue să trăim, simțim sânge în vinele noastre și știm bine că pământul acesta a născut pe Pàzmàny Péter *(cunoscutul conducător al iezuitismului maghiar) cași pe* Arany Iànos, Ady Endre *și* Kémény Zsigmond, *cele mai însemnate personalități ale literaturii maghiare. In timpul acesta suflă vânturi noui dinspre câmpiile ardelene și după cum ni se pare, în straturile de atâtea decenii ale Ardealului cresc rădăcinele vieții pașnice din trecut și dacă vom avea minte și vom ști când să arăm, să săpăm și să culegem roadele, sămănăturile culturale din Ardeal vor avea roade bogate...."*

Din restul sumarului distingem schița d-lui *Ion Dongorozi*, care se relevă din ce în ce cu puternic talent de povestire și versurile d-lor *Rotică*, *George A. Petre* și *D. N. Teodorescu*, în poezia căruia găsim tot maimult adâncită obsesia și atmosfera plachetei „Foi galbene":

„Se prăbușește-o cruce pe-un mormânt, —
Suflat de vânt mai moare-un felinar —
Și printre cruci, gemând tot mai bizar,
Se svârcolește toamna pe pământ...."

* * *

Gândirea (20 Martie). Articolul „Imprimăvărare" pe care d. Cezar Petrescu îl publică în fruntea revistei, țintește să reîntoarcă scrisul românesc — cel puțin în revista sa — la alte făgașuri, mai apropiate de firea poporului și mai proprii preocupărilor artei noastre naționale: Facem loc stilului proaspăt ca primăvara al d-lui *Cezar Petrescu* să-și spună părerile:

„Abia s'a căscat între public și scriitor. Dela frământarea aceea unde se pregătește sufletul cel nou, scriitorul lipsește, țintuit în controverse estetice, pe care la fiecare decenie vânturile modelor le mătură pentru a aduce în loc alte uscături. Gândesc la îndatorirea purtătorului de condei, de a-și apleca urechea să asculte murmurarea norodului. N'ar fi numai izvor de literatură. Literatura s'ar întâmpla astfel să ajungă, ca, îndrumătoare de gânduri. N'ar crește floarea suspendată pe terase, cu rădăcini aeriene, cu rădăcini în gol. Și-ar sorbi din glia reavănă, unde mustește hrana aducătoare de robustă sănătate. Și din parazitară și exotică cum se află acum, ar face trup cu trupul acestei nații ce-și caută drumul. Sunt — nu este așa! — gânduri naive. Dar s'a vorbit în ultima vreme de criză în literatură, de lipsă de statornicie, de acea neprecisă vlăguire a scrisului, împotmolit în nisipuri mișcătoare. S'au dat toate explicațiile, numai cea firească nu: înstrăinarea și ruperea scriitorului de mediul înconjurător. Două lumi puse față'n față; a scriitorului și a bietului lector consumator, necunoscându-se, nepătrunse, înstrăinate, bănuitoare, ades disprețuindu-se reciproc. Și atâta nevoe având una de alta, pentru a-și desăvârși rostul..."

Schița „Nevinovata nebunie a Madlenei" de d-l *Teodor Scorțescu*, pe care-l cunoaștem din paginile „Vieții Românești" dovedește un real talent epic în construcția stărilor sufletești și deplina lor obiectivare, iar prin lărgirea cadrului și amploarea psihologică pe care o manifestă tot mai mult, credem că d. *Teodor Scorțescu* va da în viitor un bun roman. Versuri semnează d-nii *Demostene Botez*, *Adrian Maniu* și *Lucian Blaga*, care în „Din cer a venit un cântec de lebădă" nu aduce altceva decât acelaș meșteșug de a construi geometric versuri cu ideologie adâncă, cu imagini surprinzătoare, dar totdeauna deci și fără cel mai mic suport de sensibilitate. Crónica măruntă interesantă; numărul e ilustrat cu reproducții după tablourile pictorului G. Pătrașcu.

G. B.

Notă: In No. viitor „*Paul Bourget critic*" și „*Romanele scriitorului elvețian C. F. Ramuz*" de Dominique Braga.

G. B.

D'ANNUNZ'O. Per l'Italia degli Italiani

A apărut în Italia un volum al gloriosului poet. Se vinde în folosul operilor de binefacere și coprinde, în mare parte, pagini cu totul inedite. Se găsește acolo vestitul discurs rostit de d'Annunzio la 3 August 1922 în fața milanezilor.

Opera justifică dedicația: e scrisă pentru Italia italienilor. E un imn înflăcărat cântat în onoarea virtuții italiene. Poetul vrea ca toți oamenii din rasa lui și cu sângele ca al lui să ia în fiecare zi mai multă conștiință de forța lor veche și de gloria lor nouă. Amestecând propriile sale amintiri, el exaltă curajul ostașilor în anii de război. Cartea devine astfel o evanghelie a mândriei naționale. Rămâne totuș opera unui poet și ce place mai mult în paginele ei, e lirismul!

Revista modelor

Trei rochii simple

Când timpul ne obligă să umblăm în blăni, moda ne impune să anticipăm ceeace vom purta a doua zi. După somptuozitatea lutrului și căldura biberului, după gulerele și manșoanele de vulpi, moda costumului clasic își începe exibiția sobră, în primele clipe de soare și lumină.

Suntem în plin anotimp al acestui costum și iată-mă obligată să vorbesc de rochii simple pentru uzul plimbărilor matinale sau curselor de afaceri.

Atunci când vom purta aceste rochii, rubrica mea va oferi rochii de linou și olandă și în această eternă cursă, de nou și necunoscut soarele își vede liniștit de solstițiul lui egal și atotputernic.

Frământările zilnice au o actualitate acută pentru interesele fiecăruia din noi, moda însă mai tirană și mai înaintată, își face o actualitate din „viitor". Repsul, lâna simulând covertcoat, și jerseul de mătase, sunt elementele care vor stăpâni vitrinele de eleganță și rochiile de stradă.

Talia jos își menține prestigiul majestos și cu drept cuvânt, căci silueta femeei, n'a fost nici odată mai avantajată de cât în această linie.

Iată trei rochii, din cele mai reușite pentru stradă.

Sunt toate confecționate din reps, cu mâneca lungă, mai mult sau mai puțin modificată, după gustul fiecăreia din elegante.

Nasturi de argint sau bule de sidef, tivuri discrete de piele, o buclă sau un nasture, iată tot ceeace s'ar putea numi „garnitură".

Garnitura — de odinioară încărcată și de prost gust, a dispărut din fericire. Dantelele, una peste alta, șiretele încolăcite, broderiile indiscrete lucrate la mașină, tot acel arsenal de umplutură, e înlocuit cu câteva motive fericite și de mare gust.

Ceeace a intervenit în moda noastră este cu siguranță „arta".

Nu mai sunt nasturi de fabrică sau imitațiuni de dantelă, nici cordoane, pictate, în schimb arginturi cizelate de mâini pline de inspirație, nasturi cu filigrame, impletituri savante de piele, amestecate în cele mai plastice coloritori.

Nu-ți trebue prea multă osteneală să ai gust. Hotărât că se și observă în înfățișarea cea mai obicinuită, un secret, care aparține fiecăreia din noi și care face personalitatea femeei. Acestei particularități mă adresez în deosebi, când asvârl în cuprinsul rubricei mele, schițele câtorva inspirațiuni simple.

Nu citiți „à la lettre", notele cu care le însoțesc și nu uitați mai ales un singur lucru: simplitatea este adevăratul maestru al eleganțelor femenine.

DIANA

Vitrina Librăriei

Au apărut în editura „Cultura Națională":

1) *Vasile Pârvan:* Inceputurile vieții romane la gurile Dunării, însoțită de hărți și vederi.
2) *G. Oprescu:* Arta țărănească la Români, însoțită de tabele ilustrate.
3) *Shakespeare: Hamlet* și *Macbeth* traduse de Ad. Stern.
4) *Virg. Moscovici:* Fântânile luminii, poezii.
5) *Pilat:* Pe Argeș în sus, poezii.
6) *Teodorescu-Kirileanu:* Povești basarabene.
7) *C. Negruzzi:* Nuvele.
8) *Radu Rosetti:* Dincolo de hotare.
9) *Al. Marghiloman:* Doctrina conservatoare (conferință).
10) *I. G. Duca:* Doctrina liberală (conferință).
11) *N. Iorga:* Doctrina naționalistă (conferință).
12) *Chr. D. Staicovici și P. Iconomu:* Statistica anuală a României pe anul 1922.

Au apărut în editura „Cartea Românească":

I. Simionescu: Spre polul sudic.
I. C. Teodorescu: Ce este vița de vie.
D. I. Ștefănescu: Cultivați legume.
A. D. Carabella: Cum se cultivă lucerna.
N. Nicolaescu: O stupină dintr'un roi.

Au apărut în editura I. Brănișteanu:

Anatole France: Thaïs, roman, (trad. de N. D. Cocea).
Octave Mirbeau: Jurnalul unei cameriste.
Upton Sinclair: Regele Aurului.
Ilie Moscovcii: Problema actuală a mișcărei socialiste.
Duelul Lenin-Serati.
Zamfir C. Arbure: Temniță și Exil.
Leonid Andreiew. Triumful întunericului.

A apărut „Viața Românească":

(Februarie No. 2).

Silviu Deleanu: Oameni din lună.
Sabina Paulian-Georgescu: Din drum.
Ioan C. Filitti: Originile democrației române.
Mihai Codreanu: Pescarul detractor.
C. D. Ioanid: Câteva note asupra contenciosului nostru administrativ (Contenciosul administrativ în alte țări și în România, etc.).

Joc de inteligență
Șah

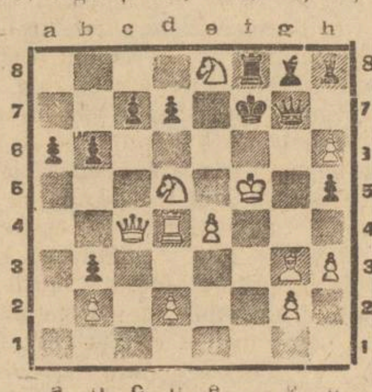
Concurs suplimentar la Problema de șah

„Un mat ascuns"

de **S. Rosenfeld**, București

Negru (11 figuri)

Rf7, Dg7, Tf8, Ng8 și h8, Pa6, b3, b6, c7, d7 și h5.

Alb (12 figuri)

Rf5, Dc4, Td4, Cd5 și e8, Ng3, Pb2, d2, e4, g2, h3 și h6.

Din analizările făcute cu ocaziunea soluțiunei dată la problema de mai sus, reese că pionul negru f7 a trebuit să se transforme în f1 într'o figură, căci pe tablă se află 5 piese negre iar bătute au fost 4 (3 de pionul a2 și și unul de pionul f2 anume în h6) deci o piesă neagră în plus.

Pe de altă parte la pozițiunea problemei se poate ajunge din poziția inițială a unei partide, în minimum posibil 34 mișcări strict necesare pentru alb. Negru însă poate ajunge la poziția dată în mai puține mișcări, făcând apoi mișcări de tempo.

Se cere acuma construirea de partide în 34 mișcări, în care negru să nu aibă de cât maximum 30 mișcări pentru fiecare caz de transformare a pionului f7 în f1 în altă figură.

Se va decerne de acelaș juriu un premiu de Lei 100.— pentru cele mai scurte și complecte partide (pentru negru).

Partidele se vor trimete până la 1 Mai pe adresa S. Rosenfeld str. Smârdan No. 23 (et. III) iar rezultatul se va publica în „Adeverul Literar" din 13 Maiu a. c.

Rectificări

La problema No. 160 (Loewenton) regele negru se găsește în e5, așa cum e în diagramă, iar nu în a5.

La problema No. 161 (Camil) pionul negru din b7 trebue pus în d7.

CHESTIUNI FEMININE

Bebel și feminismul german

Bebel, prin lucrarea sa *Femeia și Socialismul*, apărută în 1879, s'a dovedit un apărător călduros al femeei.

Cu o pleduarie elocventă el apără drepturile ei și cere liberarea definitivă a sexului năpăstuit de legiuitori.

Prin el, Germania, apare în Europa într'o admirabilă ipostasă democratică, și e mândră de apariținnea acestui nou Stuart Mill.

Șeful socialismului german, cere poate mai puțin drepturi pentru femei, dar luptă pentru îmbunătățirea vieței sale economice și sănătăței fizice.

Visând o societate falansteriană, în care femeia să fie scoasă din robie pentru a-și cultiva spiritul, Bebel e oarecum ironic adresându-se eternului și invariabilului „en masculin".

Tovarășii socialiști sezisați de apelul lui Bebel se deșteaptă, evocând odată mai mult, protestul prin care Karl Marx, s'a ridicat împotriva inegalității legilor pentru femeie, prin anul 1847, și astfel ridică mai tumultos chestiunea femenină.

Așa în 1891 în programul Erfürt, apare un articol dedicat emancipațiunei economice și politice a femeei; în 1892, Clara Zet-kin intră în consiliul partidului iar în 1895, Bebel, depune la tribuna Reichstadului un proect de lege acordând femeilor, votul parlamentar. Se înțelege că, proectul cade, dar cel puțin femenismul câștigă, pe alt teren.

Atunci, femeile de pretutindeni, se asociază în diferite grupări, susținute de partidul socialist, așa apar asociațiuni de femei lucrătoare, uniunea femeilor socialiste și *Federațiunea uniunei femeilor* germane, care înumără în 1900, 110.000 de membre.

Fără să poată căpăta deesrobirea politică a femeei, uniunile cel puțin, prin acțiunea lor, ajung să aibă egalitatea instrucțiunei și zi cu zi văd sporind școlile primare, secundare, profesionale și de specialitate.

Universitățile se deschid largi, pentru izbânda culturei femeești, și doctoresele apar tot atât de triumfătoare ca și doctorii!

Triumful cultural al femeei, promite victoria tuturor terenurilor, ce va exploata și mișcarea industrială, capătă prin mâinile ei, o vigoare aproape legendară.

Grosse Bertha, în uzinele Krupp, nu este altceva decât simbolul muncei femeești, pe care capacitatea ei, l'a îmbrăcat în proporțiile unei matroane.

Incetul cu încetul, în urma politicei profetului Bebel, femeia germană pătrunde în asistența publică, în ministerul Poștelor și Telegrafelor, devine inspectoare a fabricilor, membre în comisiunile de învățământ, dovedind peste tot, o mare și netăgăduită capacitate.

Dogma lui Bebel, aduce în Germania o perioadă nouă, în care ideile femeniste, sunt acceptate, cel puțin teoretic.

Ceeace va aduce, mai târziu, ca realizare tentativa socialistului german, se stabilește greu, de oarece războiul mondial, a schimbat cu desăvârșire politica prusacă internă.

Stuart Mill în Anglia și Bebel în Germania, putea-vor oare în România întregită, să creieze un discipol, pe care femeile să-l salute, ca pe un liberator?

ROZINA

SE BEA
SAMPANIA RHEIN
PRETUTINDENI

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.

SERIA—III ANUL IV No. 125

3 Lei Exemplarul în țară
6 Lei Ex. în străinătate

Duminică 15 Aprilie 1923

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920.

FONDAT în 1893

Romain Rolland: Annette & Sylvie

de H. Sanielevici

I

Cine în goana sălbatecă a secolului al douăzecilea, după pâine ori după cozonac, n'a ajuns încă să se desbare de obiceiul, demodat astăzi, al veacului trecut, de a reflecta asupra problemelor morale ale existenței și asupra ciocnirilor și vijeliilor lumii interioare — acela să se grăbească a ceti *Annette et Sylvie*, cea din urmă operă a lui Romain Rolland și prima din noua serie *L'âme enchantée*. Va avea o impresie *liberatoare;* va simți răcoreala unei ploi de vară în zăduful zilei de Iulie; se va lumina dintr'odată și deplin asupra prefacerilor hotărâtoare pe care zi cu zi le simte petrecându-se de un șir de ani în mediul ambiant... In fond, marii artiști moderni îndeplinesc aceiași funcțiune socială ca și profeții și creatorii de religiuni de altă dată servesc de călăuză vieții sufletești... De aceia operile lor ne apar ca revelații nu divine, firește...

Opera *Annette et Sylvie* cuprinde atâta viață reală amănunțită, încât cu greu am putea s'o rezumăm; și totuși, problema desbătută se desenează clar și precis: e vorba de amor, de căsătorie — *de morala sexuală*. Autorul privește problema de la o mare înnălțime, — cu îndrăsneala gânditorului, cu obiectivitatea omului de știință, cu sinceritatea cinstei și cu toleranța bunătății....

Să stărui asupra rolului însemnat pe care-l joacă în viața omului instinctul sexual, să vorbesc de foame (ban) și amor, cele două forțe motrice ale acțiunilor omenești — ar fi banal; nimeni nu se gândește să nege, că 'n felul cum se concepe în fiecare epocă dragostea, se oglindește întreaga psihologie a societății.

De vre-o două decenii s'a luat obiceiul să se considere ca o lipsă de cuviință, de a discuta în public problema sexuală. Burghezia *) vede în acest subiect o aluzie la moravuri ce trebuesc acoperite cu vălul pudoarei... Virtuțile familiale au constituit cel mai specific produs al clasei burgheze, în veacurile *ei* de sănătate și ascendență. Și dacă astăzi aceiași clasă, în descompunere și declin, practică, poate cea mai mare libertate sexuală din câte s'a pomenit vreodată, îi vine însă greu, — printr'o ciudată lipsă de consecvență — să renunțe formal la tradiția ei din trecut: ipocrizia este și dânsa o trăsătură specifică a sufletului burghez...

Dar Romain Rolland a rupt ori ce legături sufletești cu clasele stăpânitoare în decădere. El reprezintă păturile cari se ridică, aspirațiunile lor și concepția lor despre viață. Din opera lui — mai ales, — am sorbit credința că, — ori ce-ar spune Spengler, — din chiar mijlocul dărâmăturilor lumei vechi, se ridică edificiul sănătos al lumii noi — ca un lăstar care isbucnește la rădăcina copacului putred și lăstarul va fi arbore viguros, când seva va înceta definitiv să hrănească pe bătrânul lui premergător. De altfel, în mod atât de simplist nici nu se petrec lucrurile în viața socială. In cursul secolului al nouăsprezecelea multe elemente din nobleță s'au adaptat vieții burgheze, cu deosebire în Anglia; femeile au trecut deadreptul în burghezie, prin căsătorii. Iar în clasa burgheză, mai multe elemente și nu din cele inferioare, trec în tabăra opusă. Chiar dintre conducătorii politici... Dacă la 1789 întreaga nobleță de țară a sprijinit revoluțiunea (Montesquieu, Lafayette, etc.), apoi dintre șefii socialismului, cei mai străluciți au fost și sânt de origină burgheză: Marx, Engels, Lasalle, Singer, Volmar, Jaurès, Lafargne, Guesde, etc. Cu atât mai vârtos în rândurile *anonime* ale clasei, elementele sănătoase, ori capabile de însănătoșire, năpârlesc cu încetul și în tăcere... Fără oameni cu aptitudini ereditare nici n'ar putea muncitorimea să preia conducerea culturii... Și poate — în contrast cu revoluțiunile trecutului — trecerea din organizațiunea capitalistă în cea socialistă se va face în cincizeci de ani, fără prea mari sguduiri. Dacă Spengler, avocatul claselor în decădere, prezice pieirea occidentului, lucrul e firesc: bătrânețea-și închipue adesea că lumea piere cu dânsa...

Asupra moralei sexuale am fost adus să meditez mult în cursul anilor. Influențat în judecata mea de vechi instincte ereditare, deopotrivă refractare, și *disoluției*, dar și *prefacerii*, nu m'am putut niciodată lămuri, dacă cele ce vedem în juru-mi, înseamnă *descompunerea* moralei sexuale, sau *reînoirea* ei... Am aflat din *Annette et Silvie* că *amândouă* aceste presupuneri sânt adevărate.

***

Am spus altădată că fiecare formă de organizare socială trece prin două faze: faza de echilibru, care produce în literatură o școală clasică; și faza de decădere și desechilibru, care dă naștere unui romantism *al trândăviei*, unui alt romantism: *al desperării*, și unei *școli realiste;* și că Romain Rolland este reprezentantul, — sau premergătorul — noului echilibru pe cale de a se stabili după răsboiul mondial; și ca atare un scriitor clasic.

Că acestea nu's vane teorii, se poate încredința ori cine, comparând, — după studii amănunțite, — pe Romain Rolland, cu Daudet, Goncourts, Maupassant, Zola — mai ales cu Zola șeful și teoreticianul școlii „naturaliste". N'am cetit niciodată o critică apusană — și nici măcar o biografie — a lui Romain Rolland; nu știu dar, dacă s'a înțeles prăpastia care desparte pe autorul lui Jean Christophe de „naturaliștii" secolului trecut. Sânt suflete a două veacuri, tot atât tranșant deosebite, ca secolul al nouăsprezecelea de al optsprezecelea... *Naturalismul este expresia desagregării, a boalei; Romain Rolland exprimă sănătatea și echilibrul.*

Gândiți-vă la opera *„Sur l'eau"*, a lui Maupassant: desgustat de uniformitatea vieții omenești, de repețirea fără sfârșit a acțiunilor noastre zilnice, renumitul scriitor se retrage în singurătatea apei și rătăcește singur pe un iacht timp îndelungat... Dacă ași ceti această carte unui om simplu, dar cu bun simț, și l'ași întreba apoi: „oare ce să aibă boerul ăsta, de se plânge de viață cu atâta tristeță?.." — el mi-ar răspunde cu siguranță: *„i-s'a urât de prea mult bine!.."*; și răspunsul lui ar fi cumplit de adânc...

Gândiți-vă la *„Fort comme la mort"* — a aceluiași... Un artist trăește douăzeci de ani cu o contesă, apoi se 'ndrăgostește nebun de fiica ei, care-i seamănă leit... Patima îl înnebunește. Umblând într'o zi pe stradă, zăpăcit îl calcă un vehicul...

Ce-ar zice de asta omul cel simplu?.. Ar zice— „Așa-i, cine n'are altă grijă!.." — și răspunsul ar fi de mare psiholog...

Gândiți-vă la *„Notre coeur"*. O femeie din lumea înnaltă, înzestrată cu toate darurile, se lasă iubită de vre-o jumătate de duzină de bărbați, dar care nu se poate lipsi... Trec sub tăcere reflecțiunile omului simplu...

In *Manette Salomon*, de frații Goncourts, un pictor renumit ajunge robul unei femei comune; o iea de nevastă și ajunge cu timpul, sub stăpânirea ei, să piardă și talent, și caracter, și să ne apară ca un bătrân decrepit, cu creerii muiați...

In *Germinie Lacerteux*, o servitoare e chinuită, în toată viața ei, de stări de suflet foarte rafinate și complexe...

In *Sapho* de Daudet un scriitor distins devine robul sensualității unei femei stricate, pe care o desprețuește, dar de care în zadar se luptă să scape. Indată ce, după o lungă despărțire, dă cu ochii de dânsa, îl apucă nebunia...

In *L'évangéliste* o fată de familie, cultă, bogată, dotată cu toate calitățile, e apucată de sminteala rece a misticismului; sufletul ei cald și duios îngheață, și, cu desăvârșită liniște, părăsește părinți, rude, prieteni și se retrage în pacea mânăstirii.

Recitiți operile lui Zola: nici un om întreg la minte nici unul stăpân pe sine!.. Unul e înnamorat nebun de o... locomotivă; altul de mătăsuri și dantele; altul de pământ — până la crimă; etc.

Daudet a murit ataxic; Maupassant a înnebunit; Zola a fost chinuit douăzeci de ani de frica de moarte... (și de ce i-e frică omului nu scapă!..)

Gândiți-vă la *„Nantas"*, gata să se omoare, fiindcă nu poate cuceri pe nevastă-sa; la omorul, din patimă sensuală, în *Therèse Raquin;* la romanul *L'oevre:* pictorul de geniu care se detractează fără a putea crea; reamintiți-vă *La fante de l'ablé Mounet; Le rêve*, cu misticismul lui exaltat; *L'assomoir*, cu mistica personificare a alambicului, etc.

Un întreg balamuc!..

Mai sinistră ne apare casa de sănătate cu care poate fi asemănată întreaga operă a lui D'Annunzio. Acolo, o nebunie rece, — elegantă și stilizată, — bântuie mințile și sufletele, grămădind crime și patimi criminale!..

De unde a isvorât oare nebunia ultimelor decenii ale veacului trecut? Ce boală mistuia lumea?..

Am spus-o: „Ii se urăse oamenilor de prea mult bine". Dacă înlocuim această sentență populară cu termenul național-economic de *„supra-producție"*, am atins abcesul monstruos care rodea și otrăvea pe atunci societatea. Se grămădiseră bogății, cari pedeoparte pricinuiau grele suferinți claselor muncitoare, prin crizele de supraproducție, iar pedealtăparte înnebuneau păturile suprapuse, — cu atât mai vârtos, cu cât concentrarea capitalurilor, formarea societăților pe acțiuni, etc. răpiseră burgheziei rolul ei social, de conducătoare a producției industriale.

Lux, confort și trândăvie, la cei de sus; la cei de jos: îndestulare,, de obicei, dar și nesiguranță, și invidie, și adesea contagiune sufletească dela cei de sus...

Se citește azi puțină literatură; că dacă s'ar ceti mai mult, ar răsări din noile generații și critici de talent... Se frecventează însă teatrele și cinematograful. Ei bine, în orice piesă și 'n ori ce film literar care se petrece în ultimele decenii ale veacului trecut (am văzut filme minunate, din Zola, Maupassant, D'Annunzio, Tolstoi, etc.) *veți simți atmosfera grea, înnăbușitoare, nemișcată și cumplit de enervantă care premerge* furtunei... Energia care nu se cheltuia în acțiune, se revărsa în vijelii interioare: patimi, psihoze, sminteli... Răsfoiți revistele ilustrate din vremea aceia: veți vedea figuri fine, grave reculese, preocupate, cu privirea visătoare, întoarsă înnăuntru, înconjurate parcă de-o atmosferă de roman... Comparați-le cu figurile rase de mustăți, de astăzi: fălcoase și plebeiene, deschise și nimic zicătoare, sceptice și plat-materialiste, vesele, obraznice și sănătoase...

Viața de interior, viață interioară și romanul, sânt produse specifice ale clasei burgheze.

Anul trecut am răsfoit colecția completă a revistei *L'Illustration* și m'am oprit la un mare tablou în culori, reprezentând o societatea aleasă ce călătorește pe Nil și ascultă pe bord pe una din doamne, care cântă din gură acompaniindu-se la pian. Privind atitudinea și expresia persoanelor, am avut într'o clipă *intuiția violentă*, că un veac cu fizionomie deosebită, — tranșant deosebită de fizionomia veacului al optsprezecelea, ca și de aceia a veacului al douăzecilea —, veacul în care mi-am format personalitatea, s'a încheiat, s'a depărtat, s'a așezat în arhivă istoriei universale —, lăsându-ne, pe cei din generația mea, să rătăcim cam înstrăinați în veacul cel nou, pe care-l iubim și-l înțelegem, dar care ne pare prea... *rece!...*

Cu adevărat delicios este faptul, că naturaliștii și-au închipuit că trăesc în epoca pozitivismului științific și că introduc în literatură spiritul obiectivității!!... O literatură de nervi, extrem de subiectivă, pesimistă și lipsită de echilibru, intolerantă și pătimașă, în care, — la autor ca și la personagiile sale — mintea e copleșită și întunecată de mulțimea senzațiilor!... O *literatură de isterici și somnambuli!...*

***

Zăpușala veacului trecut a adus uraganul dela 1914; supraproducția, prin concurența pentru debușeuri, a provocat războiul; abcesul care rodea și otrăvea societatea, s'a deschis și s'a curățat în emoragia uriașului măcel... Din burghezie, o parte năpârlește, cu 'ncetul și'n tăcere, altă parte se stinge, alimentând cu strigătele ei de agonie, slabe svîrcoliri reacționare... Clase noi se ridică, încă nu destul de culte, dar sănătoase, și ele dau fizionomia vremei în care trăim. Reprezentantul acestor clase, — cari deja în secolul al nouăsprezecelea începuseră să-și afirme personalitatea, deși pe atuncia nu prea aveau cuvînt, — este Romain Rolland — un scriitor sobru și limpede, simplu și echilibrat, calm și obiectiv, tolerant și *optimist*. Aceste calități se și condiționează unele pe altele: prin echilibru ajungi la calm, prin calm, la obiectivitate, prin obiectivitate, la toleranță, prin toleranță, la optimism. Ca să înțelegi prăpastia care-l desparte de naturaliști, e destul să citești pe *Collas Breugnon:* un om care a fost nefericit în dragostea lui din tinerețe, care-i nenorocit în căsătorie, căci nevasta, pe care n'o iubește, îi amărăște zilele, care-și pierde într'un incendiu toată averea și e silit să se refugieze la fiica lui, care ajunge la urmă și paralizat de picioare, — și totuși, prin bunătate și blândeță, prin umor și veselie, prin deșteptăciune și cumințenie, găsește chipul să se bucure de viață și să rămâie împăcat cu soarta... Viața-i apare atât de frumoasă și atât de interesantă, încât o iubește sub toate formele ei, vesele, comice ori triste... Gata să moară de holeră, izolat și părăsit într'o gheretă, în mijlocul unei grădini, el cere câteva sticle de vin vechi, ca să-și înveselească sfârșitul, urlă de durere, bea, cântă, râde și glumește și iar răcnește și se vindecă... Sufletele personagiilor lui Romain Rolland sînt și ele bântuite de patimi și vijelii, dar *mintea, și echilibrul sănătății sufletești readuc mereu liniștea și armonia.*

Vom vedea aceasta și în romanul *Anette et Sylvie.*

H. SANIELEVICI

*) Vorbesc de cea apusană, îmbătrînită; a noastră e încă în adolescență... pătată de păcatele unei alte bătrîneți, a celei feudale, de cari însă se va curăți...

DUMINECA TOMEI

DIN BIBLIE: Christ și Toma Necredinciosul

Poezii

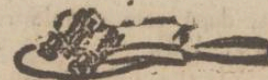
de A. Cotruș

Mi-e gândul vultur

Mi-e gândul vultur vagabond prin vid...
Și-oricât aș vreà
Nu voi puteà vreodată
Să-l prind din zbor cu strălucirea-i și vieața-i toată...
Și-apoi, cu lumea 'ntreagă și cu mine — împăcat —
In colivia de-aur a cuvântului visat
Pentru veșnicie să-l închid...

Ca și femeea...

Ca și femeea ce-i a ta atâta vreme doar
Cât o ții captivă 'n ale tale brațe robitoare
Așa ești tu, pământule,
Cu sufletul, cu craniul tău de piatră!..
Al meu ești tu întreg, în clipa asta de 'nălțare...
Și 'n orice altă clipă
Când te calc,
Când te înving, când te supun,
Involburat, nebun,
Cu pasul aspru, tânăr, răsbitor...
Și liber... și liber ...și liber...

STUDII DE FOLKLOR

Petele din lună

de I. Aurel Candrea, profesor universitar

Petele care se zăresc pe suprafaţa lunii au aţâţat din cele mai vechi timpuri curiozitatea omului, şi nu e popor de pe glob care să nu fi căutat să le explice într'un fel sau într'altul, dând frâu liber bogatei lui imaginaţii.

După credinţa Indienilor, petele din lună ar înfăţişa pe Chandras, zeul lunii, care ar purtà în spinare un i-e-p-u-r-e. Tot acelaşi animal îl văd Mongolii în petele de pe discul lunii. Locuitorii din Ceilon povestesc următoarele: „Buddha, marele zeu, rătăcindu-se odată pe pământ, şi fiind flămând, se întâlni cu un i-e-p-u-r-e. Acesta i se oferi zeului zicându-i să'l omoare să-l frigă şi să-l mănânce, pentru ca zeul să-şi poată potoli foamea. Buddha făcu cum îl povăţuise iepurele, dar apoi scoase animalul din foc şi-l aruncă în lună, unde se vede şi astăzi. In Peru, se vede în lună o vulpe; la Indienii din America de Nord, o broască.

Cele mai multe popoare însă văd în lună unul, sau doi oameni, osîndiţi stă acolo pînă la sfîrşitul veacurilor, ca pedeapsă pentru o vină religioasă sau pentru o faptă nelegiuită comisă de ei. Credinţa aceasta e foarte lăţită şi adesea poporul vede în lună şi instrumentul care a servit la săvârşirea crimei. Astfel la Samoa, unde luna a răpit o femeie care o necinstise ocărând-o, se vede pe discul ei femeia cu copilul şi cu uneltele ei. In Australia centrală, bătrânul pe care l-a omorît luna cu un topor de piatră în momentul când voia să răpească o femeie, apare pe discul ei cu toporul gata să lovească. Numeroase legende pe care le întîlnim în folklorul germanic, scandinav şi anglosaxon, care apar şi în Franţa şi se găsesc răspândite şi aiurea, vorbesc de omul din lună care ar fi comis păcatul de a adunà nuiele sau de a lucrà într'o Duminică, după alţii într'o zi de sărbătoare, şi pe care Dumnezeu l'ar fi osîndit, ca pedeapsă şi drept pildă pentru alţii, să stea în vecii vecilor în lună ducînd o sarcină de nuiele sau de spini în spinare. După alte legende, omul din lună ar fi primul hoţ de pe pământ, care ar fi furat nişte nuiele sau paie sau nişte varză dintr'o grădină. Alte legende adaugă că hoţul, pe când se pregătià să fure, văzu luna plină luminîndu-i faţa şi, de teamă că lumina ei îl va da de gol, încercă s'o astupe cu un mănunchiu de nuiele sau de spini. Atunci, ca pedeapsă, fu aruncat în lună cu nuiele cu tot, pe care şi astăzi le poartă în cârcă. In Hainaut (Belgia), hoţul aveà numele de P-h-a-r-a-o-n.

Din toate aceste legende, una singură se găseşte şi la Romîni, şi anume în Bucovina, unde se crede că în lună este chipul unui Ţigan care ar fi furat nişte paie pentru o vacă a lui; el gîndià că nu-l vor vedeà oamenii, dar Dumnezeu l-a pus în cer ca să-l vadă fiecare. Drumul ce e pe cer — calea robilor sau a laptelui — e dîra de paie care a picat din sarcina furată de Ţigan. (Voronca, *Datine şi credinţe*, p. 620).

Izvorul legendelor, cu păcatul comis într'o zi de Duminecă sau de sărbătoare, e fără îndoială Sfînta Scriptură. In cartea a patra a lui Moise (Numeri XV, 32—36) se povestesc următoarele: „Şi fiind fiii lui Israil în pustie, au aflat pre un om adunînd lemne în ziua Sîmbetei. Şi cei ce l-au aflat adunînd lemne, l-au adus pre el la Moisi şi la Aaron şi la toată adunarea fiilor lui Israil. Şi l-au pus pre el în temniţă, pentru că nu hotărîse ce vor face lui. Şi au grăit Domnul către Moise, zicînd: cu moarte să se omoare omul acela, să-l ucideţi cu pietre toată adunarea, afară din tabără, şi a murit, după cum au poruncit Domnul lui Moise". Imaginaţia poporului a alterat apoi această povestire transportându-l pe cel vinovat în lună.

Influenţa lecturilor biblice se regăseşte şi la baza legendei după care în lună s'ar vedea chipurile lui Cain şi Abel. După credinţa Romînilor, Cain stă în picioare lângă cadavrul lui Abel şi ţine în mână o căldăruşe în care picà sângele. Cînd această căldăruşe se va umpleà, se va prăpădi şi lumea. (T. Pamfile, *Povestea lumii*, p. 115). In jud. Covurlui, petele din lună reprezintă pe Cain şi Abel, amîndoi în picioare. Abel ţine în mână un vas cu sînge şi zice lui Cain: „na, frate, bea sînge; ţi-a fost sete de sîngele meu şi m'ai ucis" *(ibid.)*.

Credinţa aceasta e foarte răspândită. Astfel, o găsim la Bulgari, cari cred că Cain a fost spânzurat de Dumnezeu în lună (Strauss, *Die Bulgaren*, p. 35).

La Ruteni (Ucraineni), Cain străpunge cu furca pe fratele său Abel şi e pedepsit să stea în lună (Dähnhardt, *Natursagen*, I, 254).

La Greci, Cain e pedepsit să pună oasele fratelui său omorît într'un coş fără fund. Pedeapsa lui va lua sfârşit cînd coşul va fi plin. Cînd vede însă că oasele cad din coş, încearcă să le arză; dar văpaia lunii îl dogoreşte şi-i înnegreşte faţa (Politis, *Paradoseis*, 234—5).

In Luxemburgul belgian, Cain în urma uciderii fratelui său, încearcă să se ascundă în dosul unor spini, dar nu izbuteşte, căci i se văd urechile, ochii, nasul şi gura (*Revue des trad. popul.* XVII, 567).

Aceeaşi legendă o găsim la Italieni, în Campagna romana, la Livorno, la Siena, în Toscana, în Abruzzi. La Sicilieni se mai adaogă că Cain, de oarece a strîns spinii din care s'a făcut mai tîrziu cununa Mîntuitorului, a fost pedepsit de Dumnezeu să stea numai 12 ceasuri în iad, iar celelalte 12 ceasuri să stea în lună. (Pitrè, *Archivio*, IV, 501). Aceeaşi credinţă există şi la Sorrento (G. Amalfi, *Tradiz. nella penis. sorrentina*, p. 87).

Alte legende romîneşti povestesc, fără a-i numi, despre doi fraţi cari s'ar fi luat la ceartă, de pe urma căreia unul a înjunghiat pe celălalt. Şi Dumnezeu, ca să-i pedepsească i-a aşezat în lună. Pe alocuri, se crede că aceşti fraţi au fost gemeni, dar se duşmăniau foarte mult. Luându-se la bătaie, s'au străpuns cu furcile în preajma unui car cu boi. Dumnezeu, ca să-i pedepsească, i-a osîndit să stea în lună cu car cu tot. In jud. Dolj se vede în lună unul din fraţi ţinînd în cîrcă pe cel ucis. Din nasul acestuia curge în fiecare an cîte o picătură de sînge într'o căldare pe care o ţine ucigaşul. Când căldarea se va umpleà de sînge şi se va scurge pe pământ, tot pămîntul se va aprinde şi lumea va perì. In jud. Botoşani, unul din fraţi e sorocit să bea vecinic păcură dintr'un ciubăr, pentru că a ucis pe fratele său. In alte părţi, aceşti doi fraţi se numesc Ştefan şi Pavel. Ei ţin un ciubăr în care se toarnă sîngele tuturor celor ce mor, atunci când li se ia sufletul. Aiurea, se crede că ar fi doi ciobani cari ţin un ciubăr de păcură. In jud. Prâhova, se vede în lună un cioban răzîmat de bîtă, care vorbeşte cu o femeie venită să ia apă dela fîntîna care se aflà alături de cioban. In alte părţi, omul din lună ar fi un cioban care-şi usucă obielele. In jud. Neamţ, acest cioban se socoteşte a fi Avel care cîntă din fluier înaintea oilor.

Tot de origine biblică e şi credinţa pe care o găsim la Abruzzesi că în lună ar fi Adam şi Eva, goi, şi purtînd cîte un mănunchiu de spini în mînă. (G. Finamore, *Cred. abruzz.*, p. 40). Tot astfel crede şi poporul din Suedia centrală (Dähnhardt, *op. cit.*).

De asemenăa şi credinţa unora din Evrei după care lumea ar înfăţişa chipul lui Josua, după cum soarele reprezintă faţa lui Moise (*Am Urquell*, IV, 122). — După alţii, în luna s'ar afla regele David (*ibid.* VI, 76). Poporul din Boemia crede de asemenea că omul din lună e regele David care cîntă din harfă. Uitîndu-se cineva la lună tocmai cînd îi plesneşte harfei o coardă, orbeşte imediat. (Grohmann, *Aberglauben aus Böhmen*, p. 28-29).

Testamentul nou furnisează alte personagii aşezate de popor în lună.

Astfel, la Romîni, se crede că în lună s'ar aflà Sf. Petru, la dreapta, şi Sf. Pavel, la stînga. (Zanne, *Proverb.* I, 45). In jud. Botoşani, poporul crede că în lună se vede Sf. Petru cu un cal şi cu un ciubăr de sînge alături. Sf. Petru a tot alungat calul şi acesta a fugit mereu, pînă s'a oprit în lună, iar Dumnezeu i-a blagoslovit să rămîie acolo. Sf. Petru, de ciudă, a sîngerat calul, iar din rană curge sîngele în ciubăr.

O credinţă foarte răspîndită la Francezi e că omul din lună ar fi Iuda Iscariotul, cu o sarcină de spini în spinare. Acelaşi personaj îl văd spînzurat în lună locuitorii din Muscel. (C. Rădulescu-Codin, *Legende*, p. 107.

Ungurii cred că atunci cînd a alungat Dumnezeu pe draci din cer, Lucifer, în căderea lui, a rămas spînzurat în lună şi acolo a rămas pînă 'n ziua de astăzi. (*Ethnologische Mitteilungen ans Ungarn*, II, 140).

In unele ţinuturi din Franţa, omul din lună ar fi Jidovul rătăcitor, osîndit să stea acolo; el strînge mereu la nuiele cu care vrea să arză pămîntul în ziua de apoi. (Sébillot, *Le Folklore de France* I, 20).

In Abruzzi (Italia) şi în Perche (Franţa) se crede că luna înfăţişează chipul Sfintei Fecioare, pe cînd soarele e faţa lui Dumnezeu.

Nu numai personagii biblice sau din Testamentul nou se văd în lună. Prin unele părţi poporul crede a recunoaşte în lună chipurile a diferite personagii istorice sau legendare. Aşa, de pildă, în Abruzzi, se crede că în lună ar fi împăratul Marcu Aureliu, etc. Ar fi prea lungă înşirarea tuturor persoanelor sau scenelor ce mai crede poporul a vedea pe discul lunii, de aceea ne mărginim la cele amintite pîn'acum.

Vom cita numai următoarele mai caracteristice:

In Oldenburg (Germania) se crede că în lună e un bărbat şi o femeie. Aceasta coase o cămaşe, făcând la fiecare şapte ani cîte o împunsătură. Cînd cămaşa va fi gata, va fi şi sfîrşitul pămîntului. (L. Strackerjan, *Aberglaube und Sagen aus Oldenburg*, II, 106).

In jud. Muscel se crede că „luna a fost foarte frumoasă şi strălucia aşa de minunat, încît Dumnezeu, dorind să păzească de păcat pe soare, fratele lunii, a mînjit-o pe unele locuri, întunecînd-o şi făcînd-o mai urîtă, ca să nu-i mai fie dragă soarelui". (C. Rădulescu-Codin, *Legende*, p. 107). Această credinţă e aproape identică cu aceea pe care o regăsim în Sicilia: „Luna era sora soarelui; acesta făcuse păcat cu dînsa, seducînd-o. Mama lor a lovit luna pe obraz cu lopata cu care vîra pîinea în cuptor, murdărindu-i faţa şi osîndind'o să rătăcească vecinic pe cer". (G. Pitrè, *Usi e costumi*, III, 21).

O ultimă credinţă, foarte curioasă, răspîndită la Romîni, e că luna a fost mînjită de soare cu b a l i g ă d e v a c ă, spre a nu fi aşa de luminoasă ca dînsul; iar omul din lună ar fi un cioban care a curăţit luna de baligă. După alţii, însuşi ciobanul a asvîrlit cu o baligă de vacă în ochii lunii de a chiorît-o, şi de atunci luna se vede numai cu un ochiu. (G. Ciauşanu, *Superstiţii*, p. 84. — G. Rădulescu-Codin, *Legende*, p. 2).

Printr'o ciudată coincidenţă, aceleaşi credinţe le regăsim tocmai în Abruzzi (Italia): „Petele din lună sunt b a l i g ă d e v a c ă. — Certîndu-se cu luna, soarele i-a aruncat în obraz b a l i g ă d e v a c ă. — Diavolul, văzînd cât de frumoasă e lumea, că ziua e luminată de soare, iar noaptea de stele şi de lună, ca să facă în ciuda Creatorului, a svîrlit în obrazul lunii cu baligă de vacă". (G. Finamore, *op. cit.* p. 40).

La Greci se povesteşte de asemenea: „In vremurile de demult, cerul era aşa de aproape de pămînt, încît vitele puteau să-l lingă. Intr'o zi, un om luà o bucată de b a l i g ă şi o svîrli în lună; de atunci baliga a rămas lipită pe suprafaţa lunii şi se vede şi astăzi ca nişte pete întunecoase pe discul ei". (B. Schmidt, *Griechische Märchen*, p. 133).

Aceste credinţe ne amintesc de o parte legenda greacă a incestului lui Apollo (soarele) cu soră-sa Artemis (luna), de care pomenesc adesea poeţii antici, legendă pe care o găsim răspîndită pe toată suprafaţa pămîntului, pînă şi la Eschimoşi.

De altă parte, legenda cu murdărirea feţei lunii, prin care se explică petele de pe discul ei, o regăsim deasemenea la popoarele cele mai îndepărtate, cum, de pildă, la Indienii din Himalaia, cari cred că s'a aruncat cu cenuşe sau cu noroiu pe afţa lunii spre a o urîţi sau spre a o face să nu fie recunoscută de îndrăgostiţii ei. După alţii, petele din lună ar proveni din cenuşa ce i-a aruncat într'o zi în obraz soacră-sa, spre a o pedepsi (Lang, *Cultes mythes et religions*, p. 120-1; Nicolay, *Hist. des croyances*, I, 222).

Legendele acestea trebuesc însă urmărite mai de aproape, căci explicaţiunile date pîn'acum nu sînt pe deplin satisfăcătoare.

I. AUREL CANDREA

Cântecul Cioplitorului de Sicrie

Eu cioplesc sicriul amintirii tale
Şuerând un cântec care ţi-erà drag;
Când lovesc, ecouri vechi tresar pe cale,
Se desprind şi svonul vine până 'n prag.

Stau atunci din lucru şi pornesc să număr
Clipele, -- par clipe toate câte-au fost, —
Amăgiri trăite, azi ridic din umăr
Surâzând la vraja lor fără de rost: —

Unde-i fluturarea albei tale bluze,
Mâna ta cea mică, ce-o ţineam în mâni
Şi-acel strop de lună ce-ţi luceà pe buze
Şi în ochi ca 'n două-adâncuri de fântâni!

Ca în vis văd vremea când viaţa-mi toată
Tremurà în şoapta graiului sfielnic,
Vântul vieţii însă a pornit să bată,
Dorul tău se stinse, fuse prea vremelnic...

Eu rămas în noapte singur cu durerea,
Am strigat icoana dusei fericiri,
Şi-am simţit în suflet doar nemângăierea,
Iar în gând cenuşa unor amintiri...

Vremea troenit-a însă vechea cale
Şi-mi aduse alte amăgiri în prag;
Azi, cioplesc sicriul amintirii tale
Şuerând un cântec care ţi-erà drag.

Mircea Gheorghiu

DIN SUPERSTIŢIILE TRECUTULUI

Ceva despre vrăjitorie

de Const. V. Rosetti

Vrăjitoria, confundată atât de mult cu magia, îşi are origina în antichitatea cea mai îndepărtată. Papirusurile Egiptene ale dinastiilor, documentele chaldee, anumite cărţi biblice, documentele hebraice, ne dovedesc de existenţa unei ştiinţe constituite şi răspândite pe o scară foarte întinsă. Chiar astăzi, încă, joacă un rol foarte mare la unele popoare, unde se remarcă, în obiceiurile şi organizaţia religioasă, a acelor popoare păgâne.

In timpul Cesarilor, multe crime sângeroase, se ascundeau sub masca vrăjitoriei.

In timpul celebrului istoric, Tacit, se înmulţiseră atât de mult, subt numele de „matematici", încât istoricul sus citat, îi pune alături de cele mai mari flagele ale imperiului.

Chiar împăratul Caligula, a murit nebun, din cauza unei băuturi date de o vrăjitoare.

In Roma veche, locul de adunare al preoteselor satanei, era pe muntele Esquiliu. Acest munte era lăsat în părăsire şi conta ca loc pentru îngroparea săracilor.

După lăsarea primelor umbre ale nopţei, vrăjitoarele, îmbrăcate în vestminte negre, cu părul despletit şi picioarele goale, se duceau pe munte, strigau fioros, iar cu mâinile răscoleau ţărâna după oase şi buruieni, trebuincioase elixirurilor lor.

Povestea spune că adesea erau văzute muşcând dintr'un miel negru, spre a evoca manele acelui pe care voiau să-l consulte.

*

Creştinismul, prinzând rădăcini tot mai puternice, iar vrăjitoria neintrând în perceptele moralei, constatăm un început de prigoniri. Acuzaţiunile deveniseră dese. In cel mai vechi cod, în legile Salice, se dădeau amenzi mari acelor ce făceau acuzaţia şi nu o puteau dovedi.

Suveranii Pontifici îşi dădeau toate străduinţele spre a înăbuşi acest curent, ce lua o desvoltare tot mai mare. In tot şirul veacurilor, găsim arderi de vrăjitoare.

Edictul din 1682, opreşte cu stricteţe vrăjitoria.

Persecuţiunile şi procesele datează mai cu seamă din timpul Papei Inocenţiu al VIII-lea, care a dat o Bulă: „*Sumus desiderantes affectibus (1484)*.

Doi inchizitori, Henri Institor şi Iacob Sprenger, cutreerau Germania în lung şi în lat, spre a stârpi vrăjitoria. Mijloacele întrebuinţate de sus numiţii inchizitori, erau crude, torturile cele mai rafinate ce s'ar fi putut imagina vreodată. Unul din ei, Sprenger, a creat şi codul ce conţine întreaga jurisprudenţă a proceselor de vrăjitorie, sub denumirea de: „*Malleus maleficarum*" *(1489, Colonia)*.

Această carte fu întărită cu Bulele papilor, Alexandru al VI-lea, Iuliu al II-lea, Leon al X-lea şi Adrian al VI-lea.

Prigonirile ajunseră din ce în cè mai intense, dar rezultatul era că vrăjitoria se întindea tot mai mult. Cauzele ce determinau pe cei în drept la aceste urmăriri, erau că se atribuia vrăjitoarelor care, fiind vândute necuratului, aveau puteri nemărginite, de a fi cauza marilor nenorociri ca: grindină, furtuni, molime şi multe altele. Poporul însă le atribuia şi pe lângă rele, de a posedà puterea de a lecui boalele, a găsi leac pentru dragoste neîmpărtăşită şi a face descântece.

Că multe din aşa zisele „Reţete" ale timpului, erau ridicole, se poate uşor vedea din următoarea, de origină spaniolă.

„Să se ia broaşte, năpârci, şopârle şi insectele cele mai urâte ce se vor putea găsi. Jupuiţi-le pielea cu dinţii, la broaşte şi reptile, pune-le într'un vas, în care să fie oase de copil nou născut şi cu creeri de morţi, scoşi dela cei îngropaţi în preajma bisericii. Lasă să arză totul pe foc, până când se face cărbune, apoi, lasă să le binecuvânteze Satana".

*

Acele ce erau bănuite de vrăjitorie, erau traduse în faţa unui tribunal, care, în caz că inculpata refuza să mărturisească, o supunea torturilor celor mai mari şi astfel o silea la mărturisire. Pedeapsa, în mod general, era arderea pe rug. Că multe au pierit nevinovate, se poate uşor înţelege. Spre a scăpa de chinurile torturei, mărturiseau de multe ori strâmb, preferind moartea.

Ce sancţiuni se luau şi cum se făcea justiţia, se poate vedea după următoarea povestire germană, din anul 1562, de Munder.

*

La 3 August 1562, la 11 ore înainte de amiază, se întunecă deodată cerul cumplit. Două ceasuri bântui furtuna şi groaznice bucăţi de grindină, căzură asupra oraşului Stuttgart. Geamurile fură toate sparte şi semănăturile distruse.

Orăşenii pretindeau a fi auzit cu două zile înainte, adică la 1 August, într'un loc de lângă oraş, un mare huet, care ar fi început pe la orele 12 noaptea.

Raportul mai multor păzitori ai porţilor şi turnurilor oraşului sunà astfel: „La 1 August ale acestui an, pe la orele 12, am auzit un zgomot înfiorător, sus în aer, când aproape de nori şi când aproape de pământ. Strigătele sunau cam astfel: Hihi, hi, hah, huk, huhu, ha, kihi, hus, mech, etc., etc. Când ne-am uitat în sus, văzurăm femei, călări pe mături şi gonind prin aer. După vreun ceas s'au reîntors, au trecut pe deasupra oraşului, s'au împrăştiat şi au dispărut pe coşurile caselor".

Acest raport fu arătat şi Hertzogului Christoph.

S'au făcut cercetări, care femee nu a fost acasă în noaptea aceea şi s'au găsit vreo cincisprezece. Toate fură puse sub pază şi închise. La judecată nici una nu voia să mărturisească răutatea şi viclenia lor. Ele fură torturate până când, nouă din ele, recunoscură de a fi în legătură cu necuratul. Celelalte fură puse în libertate, dar cei de acasă le izgoniră. Cele din închisoare fură din nou torturate şi apoi condamnate la moarte prin foc.

Şase ajutori de călău, cu mulţi tovarăşi, veniră din afară, în Stuttgart, spre a fi de ajutor la execuţie. Locul lor de întâlnire a fost în hanul „La Lup". Acei ce le aduceau mâncarea şi băutura, puneau mănuşi, spre a nu se dezonora intrând în atingere cu ei.

De dimineaţă, în sunetele clopotului, trecu o trăsură mare în care se aflau cele 9 femei, pe străzile oraşului. Părul le fusese tăiat, iar dela picioare şi mâini se întindea o frânghie, care se isprăvea la gât şi era astfel făcut, că la cea mai mică mişcare le înăbuşea.

Cea mai tânără din femei avea 57 de ani, iar cea mai bătrână 82. Toate erau căsătorite. Aveau cu toate împreună: 13 fiice, 14 fii, 49 de nepoţi, 5 strănepoţi şi un stră-strănepot O sumedenie de oameni venise să vadă pe condamnate, printre care erau şi unele cu vază şi mame bune. Un strigăt desperat, răsuna din când în când, era al fetei uneia din condamnate: „Lăsaţi-mă să mor cu mama mea împreună! Lăsaţi-mă să mor cu ea! Sângele ei să se reverse pe capetele voastre, călăilor!".

Până acum tăcură femeile şi se rugară Domnului, dar venind în piaţa unde erau rugurile şi văzând pe călăi cu torţele aprinse, începură să strige şi să se roage de iertare. Ele jurară, că nu sunt vinovate şi că li s'au smuls mărturisirile numai graţie torturei, că nu au nimic cu necuratul. Aceasta ar reeşi şi din faptul că şi casele şi culturile lor, au suferit de grindină.

Vorbelor însă li se puse căpătâi. Ele fură luate şi legate pe rug. Pe un rug erau cinci, pe altul erau patru. In câteva clipe, un fum gros se ridică, astfel că nu li se putea vedea chinurile. Mai toate muriră înăbuşite de fum, înainte ca flăcările să le ajungă. Numai [illegible] murită, când flăcările ajunseră la dânsa, strigând: „Ciuma să fie transmisă prin urmaşii mei, în casa călăilor mei!".

Trei ore arse focul. Când numai rămase decât cenuşa, ea fu luată şi împrăştiată pe câmp.

*

In aceiaşi zi, fu găsit mort în locuinţa sa, un bătrân meseriaş. El se sinucise. Fu găsită şi o scriere, în care arăta că fiind certat cu soţia sa, o învinuise şi pârîse pe nedrept ca vrăjitoare. Acest fapt deschise ochii judecătorilor.

Lucru curios este că într'adevăr peste 32 de ani mai târziu (12 Iunie 1594) izbucni ciuma. Primele cazuri se declarară în casa condamnatei, la aniversarea naşterii sale. 5 luni bântui ciuma; muriră peste 2000 de oameni, până în ziua aniversării morţii condamnatei.

*

Persecuţiuni de acest fel au fost până în timpurile noastre. In Mexic au fost arse femei în anii 1860—1873.

Credinţa poporului a rămas în unele părţi. Şi astăzi, parte din poporul German crede că, în noaptea de Walpurgis (1 Maiu), vrăjitoarele din toată lumea, vin călări pe mături, mânate de vânturi. Se adună pe vreo înălţime, unde în mijlocul lor, Satana, le reînoeşte jurămintele şi le dă sfaturi.

Atât timp cât va fi nepătruns necunoscutul, supersitiţia va dăinui.

CONST. V. ROSETTI

Sonete

de Teodor Râşcanu

Vechile Conacuri

In liniştea adâncă de la ţară
Nespus de dragi sunt vechile conacuri;
Din tată 'n fiu în ele timp de veacuri
Generaţiuni întregi se perindară.

Cine-ar putea să 'nvie astăzi iară
Trecutul prăfuit de prin iatacuri?
Sau să trezească pasul pe cerdacuri
Al marilor boeri de odinioară?

Pe veci rămân în ele îngropate
Icoane dulci sau fapte mari uitate...
Trecutul falnic al atâtor neamuri!

Doar soarele, neperitor tovarăş,
Ca 'n alte vremi le mai zâmbeşte iarăş
Când asfinţind străbate printre geamuri.

Resemnare

In versuri reci îmi voi cântà durerea
Ce 'n mine eu purta-o-voi de-acum.
Şi voi păşi mereu pe-acelaş drum
Cătând, zadarnic poate mângăerea.

In lupte grele îmi voi toci puterea
Căci viaţa e o luptă. Restu-i fum...
Voi prohodi într'un sonet postum
Iubirea mea pe care-apci tăcerea

Incet, încet o va învălui,
Şi trist, pe piatra groapei funerare
Voi scri cu slove negre: *Resemnare.*

Dar totuşi vecinic mă va chinui
Şi tulburà zădarnica 'ntrebare:
— Oare decè nu m'ai putut iubi?

Portretul

In rama cu motive naţionale
Ţi-am aşezat sub ochii mei portretul.
Tu mă priveşti şi eu iţi scriu sonetul
Ieşit din vraja frumuseţei tale.

Din clipa 'n care în a vieţii cale
Mi-ai apărut, în suflet port secretul
Iubirei mele mute; iară bietul
Acest sonet e-un cântec plin de jale...

Căci vai, pe noi atâtea ne desparte!..
Mă simt stingher şi singur şi departe...
Dar inima-mi spre tine năzueşte!

Cuprins de vraja frumuseţei tale
Privirea mea îndelungat s'opreşte
Pe chipul tău cel drag ce mă priveşte

Din rama cu motive naţionale...

Teodor Râşcanu

ENIGMA...

Privirea ta-'i algebrică problemă
Cu serii de necunoscute!
Indemnuri şi respingeri mute
Mă poartă din dilemă în dilemă!

. . . .

In ochii tăi sunt pasiuni de dramă
Şi disperări de tragedie,
Pe cari dorinţa le învie
Şi renunţarea 'ndată le distramă!

Zadarnic cerc să-ţi înţeleg iubirea!
Ea poate nu-i din lumea noastră
Ci, rătăcită din vre-o astră,
Se sbuciumă 'n deşert să-şi schimbe firea

T. Voicu

Cinci zeci de ani dela moartea lui Bolintineanu

D. Bolintineanu în lumina istoriei literare și a operei sale

de Paul I. Papadopol

Față de opera de scriitor a lui Dimitrie Bolintineanu, unul dintre rarele cazuri de poeți ajunși miniștri, istoria noastră și cu ea: opinia noastră literară, a avut, în general, trei atitudini:

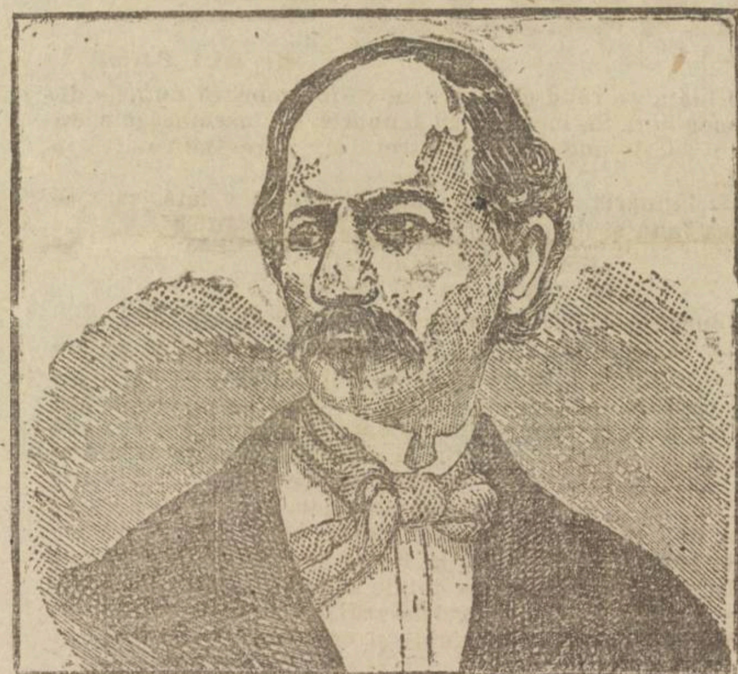
1. Una pozitivă—entuziastă— care datează din însăși ziua debutului acestui poet, prin notița „critică" cu care însoțește marele Eliade prima poezie —„O fată tânără pe patul morții"— publicată în „Curierul de ambe sexe" la 1842. Această notiță, pedeoparte, calitățile însăși, de care poezia nu-i lipsită, dar pe care binevoitorul apreciator i le exagerează (1), pedealta, au darul să-l facă, deodată, cunoscut, atrăgându-i și felicitări „din toate părțile locuite de români", ba chiar admirațiunea Domnului Bibescu, care se grăbește să acorde congedíul cerut—„văzând speranțele mari ce dă"— „junelui" poet funcționar la postelnicie (2).

Acela care duce mai departe acest entuziasm este istoricul literar naționalist Aron Densușianu în a căruia „Istoria limbei și literaturei române" (3) poetul amintit găsește 9 pagini, ceva mai puțin decât Eliade, Alexandri (16), Maior (13), Pan (12), și Micu (11), în timp ce Eminescu găsește abia (1). Astfel fiind, nu ne vom mira că, în acest manual, opera lui B. va fi privită prin prisma aprecierilor superlative și că ea va fi analizată în tot complexul ei.

Astfel ni se va spune că, dela 1830 până la 1860, „singur B., prin puterea naturală a geniului său, poate să se avânte mai departe în poeziile sale narative *Florile Bosforului* și *Poeme*" și că, în această epocă, putem constata „două creațiuni originale: *balada istorică* — creată de B.— și *Oda națională* — creată de *Mureșianu*", ambele constituind, în acelaș timp, „cel mai puternic mijloc de educațiune națională".

Dar nu numai atât: în alt capitol (4) ni se precizează: „cel mai genial dintre toți poeții noștri este incontestabil B., geniu precoce" care a scos cele „mai dulci, mai puternice și mai mișcătoare accente elegice", iar nu „jocuri de fraze, versuri ticluite numai pentru ochi și urechi", „ele sânt scântei electrice, care nasc din prisosința puterii și a sentimentului", „iar limba lor este de-o dulceață și duioșie îmbătătoare"— după care urmează o intimă și complectă cercetare a întregei opere.

2. Alta negativă, către care ne îndreaptă „Istoria limbii și literaturii române" de *I. Nădejde* (5), în care, pentru întâia oară, se zice că romanele lui B., „sânt slabe", având „stilul umflat, caracterele false și nefirești, împrejurările trase de păr, înrîurirea scriitorilor francezi foarte mare", că „în general... B. a fost înzestrat cu talent, plin de sentimente patriotice și umanitare, admirabil versificator, când nu se prea

DIMITRIE BOLINTINEANU

grăbia", dar că „foarte mult se'nșeală ceice fac din el un geniu" pentrucă „multe din descrierile lui sânt foarte spălăcite, răsboaele descrise de dânsul sânt adevărate jucării copilărești".

Această direcțiune culminează cu d. *Iorga*, care, și în „Schițe din literatura română", cași în „Istoria literaturii române", determină cam astfel opera respectivă: ea se prezintă „cu încredere, cu o bogăție de cuvinte abstracte, și o ușurință de vers fără pereche, fără idei însă, fără sinceritate de simțire, fără putință de concentrare, de mărgenire, de alegere, de autocritică, naiv ecou sonor".

Și mai departe: poeziile sale elegieace „seamănă perfct una cu alta" și nu lasă în minte nicio urmă", având ca formă „valuri retorice de silabe armonioase".

Și mai departe: poeziile sale elegieace „seamănă perfect una cu alta și nu lasă în minte nicio urmă", având ca formă „valuri retorice de silabe armonioase".

In baladă — B „nu știe, nu simte și nu poate creiă din nou acele vremuri sub înfățișarea lor deosebită". Cevă mai mult: B „nu știe de loc să istorisească. In loc să dea mișcări, în loc să facă a scânteiă sufletul în dialoguri, el prezintă numai, sub alt titlu, aceleași două-trei scene stereotipe în care crede că poate isbuti mai ușor".

3. In fine, amintim atitudinea absentă a acelora cari — urmând calea de mai sus — au eliminat pe B. cu totul din istoriea noastă literară.

* * *

Care dintre aceste atitudini e cea adevărată?
Vom răspunde, dela început; niciuna. De ce?

Departe de a fi un geniu, sau măcar un mare poet, B. nu merită, nici pedeparte, negațiunea complectă sau quasi-completă a d-lui Iorga, și, cu atât mai puțin disprețul criticei mai noui.

Departe de a se apropieă de Eminescu sau de Gr. Alexandrescu, Bolintineanu s'ar alătură, cu mai multă dreptate de *Elieade, Asachi,* și *Alexandri*. De toți, dar mai ales de cel dintâiu, îl apropie comprehensibitatea sufletească, amplitudinea subiectivă, obiectivă, de gen și de speță.

Dar mai întâiu o precizare: B. începe să scrie pe vremea lui Elieade, cu alte cuvinte: într'o epocă de completă lipsă literară, pedeoparte, de bogată eflorescență romantică-patriotică, pedealta. Asociat și îmbrățișat decurând de marele îndrumător, el îl ajută, îl imită și îl continuă dar cu mai mult succes literar.

Această deosebire trebue pusă în legătură cu talentul, într'o măsură, mai precis, mai durabil, mai stăpânit și chiar mai poetic al acestuia din urmă.

Eșit din această atmosferă social culturală și având pedeasupra: o bogată cultură istorico-literară, o urieașe dragoste de muncă, destulă energie și o lesnicioasă putere de a-și apropriea și a imită operele literare, îndeosebi, franceze; având, înfine, un vocabular, e drept: cam abstract și neologic, dar bogat, un vers amplu, o îndemânare simetrică unică și o imaginație vie, B. nu puteă fi altfel de cum îl cunoaștem: adecă un scriitor fecund și patriot. Aceste caractere îl apropie, de altfel, de trinitatea de mai sus, de care însă se deosebește: Asachi și Eliade sânt, în acelaș timp și mai ales, reprezentanți ai culturii și numai în al doilea plan, ai literaturii; cei dintâi și mai cu seamă *Elieade* își manifestează patriotismul prin fapte — acesta, îndeosebi prin scrierile sale în care vibrează cea mai caldă iubire pentru neamul acesta unită cu cea mai desăvârșită încredere în viitorul lui:.

Viitor de aur, țara noastră are.
Și prevăd prin secoli a ei înnălțare.

Dar nu numai atât: patriotismul acestor scriitori, de cari reasociez și pe cel mai fericit dintre ei, fiindcă a dat operele cele mai durabile: *V. Alexandri,* se vede și din râvna pe care au pus-o, muncind fiecare cel puțin cât zece, spre a împlinì toate lipsurile culturale și literare pe care acest neam, abiă trezit de Lazăr, le aveă cu nemiluita.

1. Iată, prin urmare, meritul de bază al lui Bolintineanu: patriot luminat, el a căutat să definească, prin realități artistice sau numai intenții demne de laudă, genurile și speciile literar-poetice. Pentru aceasta, a muncit neobosit, alăturând exemplelor lui Elieade din „Curs de poezie generală", altele tot atât de eloquente.

Astfel, spre a mă oprì numai la o enumerare, B. s'a manifestat:

a) ca ziarist;
b) ca autor de calendare;
c) ca scriitor politic-socieal;
d) ca prozator istoric;
e) ca prozator literar;
f) ca romancier;
g) ca traducător; iar
h) ca poet prezintă cea mai complexă înfățișare sufletească, îmbrățișând și idila, și balada; și legende, și basmul; și poema, și epopeia; și satira, și fabula; și epigrama și, în fine, drama.

Cel puțin 18 ilustrațiuni ale aceluieaș suflet — iată ceieace mă face să consider pe B. un inițiator, un învățător literar al neamului acestuia și un muncitor neobosit.

La aceasta vin să se adaoge alte caracteristice:

2. Cunoscând literaturile streine și adresându-li-se lor, prin traduceri, și imitațiuni, B., cu Elieade, a fost un mare vulgarizator al acestora.

3. Dintre toți, însă, el s'a apropiat sufletește mai ales de V. Hugo, a căruia notă idilic-orientalistă și eroic-patriotică, îi conveniau de minune. In felul acesta, cu *Alexandri, Alecu Russu și C. Negruzzi,* el apare ca reprezentant autorizat al romantismul românesc și anume: al romantismului idilic, singur, al romanitsmului patriotic, cu ceilalți.

4. Nota idilică și nota patriotică — iată cele două mari calități care extrag, din toată munca de titan a lui B., partea cu adevărat omenească și durabilă. In felul acesta, scriitorul nostru apare, pedeoparte, ca un îndepărtat, dar fericit înnaintemergător al lui Coșbuc, iar, pedealta, ca un reprezentant autorizat al poeziei înspirate din trecutul glorios al neamului. Și dacă se consideră, cu drept cuvânt, „Dacia literară" și *M. Kogălniceanu* introducători ai tendinței conservatoare în literatura noastră, nu trebue să se uite că, în Țara-românească, infinit mai mult a făcut *D. Bolintineanu* singur, autor a numeroase poeme, epopei și drame, e drept: de valoare inegală și îndoelnică; dar de nemuritoare intențiuni. Din această cauză ne permitem să vedem în el nu numai un mare inițiator al tendinței conservatoare, nu numai un poet istoric, dar cel mai de seamă apologist al domnilor noștri.

5. Cu acest fel de a scrie, cu această predilecțiune obiectivă, cu această nemăsurată încredere în vieața de mâine a neamului său, cu acest imens entusiasm și cu spiritul său cultivat în cele mai sănătoase domenii, nu va surprinde pe nimeni dacă-l vom proclamă reprezentant al optimismului și dacă, încheind, îi vom da dreptate lui Aron Densușianu care vedea, în opera lui B., „cel mai puternic mijloc de educațiune națională".

In felul acesta privit, B., credem, apare în adevărata lui lumină: *muncitor asiduu, cu o bogată comprehensibilitate subiectiv-obiectiv-generică, vulgarizator al romanticilor francezi, romantic-idilic și eroic el însuși, idealist, conservator, inițiator literar, optimist, apologist și educator-patriotic* — iată atâtea note care ne lasă adâncul regret de a nu fi fost însoțite de un mai mare talent spre a fi dat măcar câteva poezii mari.

PAUL I. PAPADOPOL

1) Vezi: *Gh. Adamescu: Ist. lit. române.*
2) Idem. Ibidem.
3) *Iași* 1894.
4) Idem. Ibidem.
5) *Iași* 1887.

Din operele lui D. Bolintineanu

Fata popii

De-aș fi pașe sau vizir,
N'aș avea sileaf de fir,
Nici seraiul de granit
Cu pridvorul aurit;
Nici bogate caicèle,
Nici eunuci privighitori,
Nici harem cu cadinèle,
Nici grădini cu scumpe flori;
Dar mă jur pe prooroc
Să mor fără de noroc!
Aș veni la voi aici,
Cu o ceată de voinici
Și-ar fură, făr' de păcat,
Fata popii din Galați,
Cu păr negru și bogat,
Cu ochi dulci și lăcrimați.

(Florile Bosforului).

Românele din Cavaia

Tropotă, bubue, plaiul Candavii,
Lângă Cavaia,
Caii se spumegă, pui ai Moravii
Răpind bătaiea,
Iată-i alunecă! umbra pământului
Nu îi sosește;
Coama lor flutură pe-aripa vântului,
Nara lor crește.
Nu vezi mișcările ce fac picioarele
Iuți și ușoare,
Și cum miroasele le poartă boarele
Pe aripioare!
Ei duc femeile, dalbe ca zorile
Cele de vară.
Brîul cu armele, luce ca florile
De primăvară.
Nu sânt Avlonele, nici Tiranesele
Cele plăpânde,
Nici Elbasanele, nici Belardesele
Fragede, blânde,
Nu sânt nici Gueguele aspre, sălbatice,
Nu sânt Albane;
Sânt flori de măgură, flori păduratice
Mândre Romane;
Fugi, trecătorule! pleacă-ți cătările
A nu le strânge
Flacăra ochilor, căci înfruntările
Se spăl cu sânge!
Boarea le scutură aurul pletelor
Ce riurează
Drag sub fachioalele, fermecul fetelor
Ce le visează!
Iată-le! armele și frumusețile
Le împovară!
Crinii și rozele mângâie fețele.
Ochii ard pară.
Trec și în urmă-le umbra ce scântee;
Se mai umbrește!
Tropotul cailor scade, se mântue,
Se risipește.

(Macedonele).

Testamentul unui păstor

Mor, copile, dragi oițe,
Ale Pindului lilice!
Insă voi, când veți aveà
Stăpâni greci cu fire rea,
Fără dor și căutare,
Suferiți, aveți răbdare!
Numai pe mormântul meu,
Să vă spuneți dorul greu!
Cânii groapa mea să-mi sape
De Zioara mea aproape.
Să-mi dați armele, o câni,
Nu la greci, ci la români!
Să dați pila mea cea largă,
Lanțurile lui să-și spargă,
La românul ardelean!
Paloșul la un muntean!
Moldoveanului să-i lase
Arcul meu cel de mătase,
Calul meu la albaneaz
Că e drept, că e viteaz.

(Idem).

Armele noastre

Cu cât dorul e mai tare,
Cu atât mai tari să fim!
Prin a noastră nepăsare
Grijile să lănțuim!
Arma noastră să ne fie
Cânturile ce răpesc,
Muzică și poezie
Cu parfumul lor ceresc!
Cum și-amorul ce pe lume
Ține vălul lui de flori,
Cum și-al dragei mele num[e]
Aurul din periori!
Fie florile curate
Ce pe chipu-i rătăcesc!
Sărutările-amorate
Ce pe buza ei mijesc!
Dorul ce-o să ne loviască
Nouă nu ne va strică,
Moartea însăși să sosiască,
Nici nu mă voiu turbură.

La o viorică

Viorică depe cale,
Drag odor venit din zori,
Innaintea serii tale
Tu pleci capul printre flori!
Eu ca tine jos în lume
Am a trece pe sub vânt,
Și ca tine, fără nume,
Mă voiu duce, în mormânt;
Insă tu, în frumusețe
Strălucita-i un minut;
Eu, în scurta mea junețe,
Zi senină n'am avut.

(Idem).

Dimitrie Bolintineanu

de G. Sion

E interesant acest articol pe care poetul George Sion, autorul poeziei „Mult e dulce și frumoasă limba ce vorbim", il scrie ca prefață la ediția operilor complecte ale prietenului său Bolintineanu.

I

Când editorul m'a rugat ca să preveghiez tipărirea acestei cărți, am avut intențiunea a face biografia autorului, cu care mult timp am fost în strânse relațiuni. Aceasta am anunțat-o prin ziare, rugând pe amicii și rudele sale a'mi comunica notele ce vor fi având despre viața și activitatea sa; nimeni însă n'a răspuns la apelul meu! Nimeni pare că nu s'a interesat nici de memoria nefericitului poet, nici de intențiunea mea!

Astfel nu-mi rămase decât a pune pe hârtie ceeace mi-a mai rămas în suvenire despre dânsu, sperând că aceste note vor putea servi cel puțin pentru vreun biograf viitor al lui Bolintineanu.

II

Pe la 1843, când numele lui Bolintineanu se făcu cunoscut prin frumoasa poesie: „O fată tânără pe patul morții", începusem și eu debuturile mele poetice. Ne stimam unul pe altul; ne trimeteam complimente reciproce; dar nu ne puteam vedea; căci distanță mare ne ținea depărtați unul de altul, și pe atuncea nu era ușor de călătorit dela Iași la București pentru oameni cari nu aveau mijloace materiale suficiente. Intr'un rând trebuea să ne întâlnim la Paris, căci pre când el, cu ajutoarele societății literare, se duse (la an. 1847) spre a studia literele, și eu primisem invitațiunea tot dela aceà societate ca să mă duc în acelaș scop; dar împrejurări de familie nu mi-au permis a primi generoasa propunere a acelei societăți patriotice. (1) Tocmai în urma evenimentelor dela 1848, când poetul după mai multe peripeții ajunse a duce viață de proscris în Samos, intră în corespondență directă cu mine. La 1852 el îmi trimise o colecțiune de poesii, pe care le-am publicat în Iași sub titlu de „cântece și plângeri". La 1856 el îmi mai trimise un manuscript de proză, pe care l'a publicat sub titlul de „Călătorii la Ierusalim în sărbătorile Pascelor și în Egipt". Până pe atuncea era încă un public simpatic pentru scrierile literare: cărțile găseau cetitori și cumpărători; iar eu am avut fericirea a mângâia miseria proscrisului cu bunișoare sume produse prin publicațiunile aceste.

III

Bolintineanu reintră în țară sub caimăcămia lui Alexandru Ghica, pe la finele anului 1857. Atunci pentru prima oară ne-am cunoscut, și mult timp am locuit tot într'o casă, iubindu-ne ca amici vechi, împrumutându-ne ideile și simțimintele cu reciprocitate.

Dar divergințe de opiniuni și diferențe de temperament, după oarecare timp aduseră un fel de răceală între noi, și relațiunile noastre în cele din urmă au ajuns la politețe.

Bolintineanu, măgulit, lăudat, respectat de toată lumea, necriticat niciodată de nimeni, îngâmfat poate de talentul său, ajunsese a se crede geniul necomparabil al României, și nu suferea nici o discuțiune asupra ideilor sale. Popularitatea ce o avea ca om de litere, în timpii de transformare politică prin care au trecut Românii după îndoita alegere a lui Cuza, i-a deschis calea până la treptele cele mai înalte ale demnității sociale. Dar cu cât se urcă mai sus, cu atâta decepțiunile 'l împresurau: atuncea poetul ministru vedea că visurile cele frumoase se ciocnesc cu neputință și că nu e destul a concepe idei frumoase, dacă nu are cineva și spiritul practic spre a le putea realiza. In adevăr decepțiunile omului politic au ucis pe omul poet. Bolintineanu se întoarce pe valea Heliconului; voește a urmări Musele sale rătăcite; se aruncă cu frenesie la picioarele lor; scrie... scrie... dar cum scrie? cu pană muiată în creeri turburați!

In adevăr toate scrierile lui Bolintineanu dela data căderii sale din ministeriu nu respiră decât politică: fie proză, fie versuri, accentele lui semănau cu sunetele unei harpe sparte. Nici un gen nu i-a scăpat: satire, comedii, drame, romanțuri, elegii, istoria, diatribe sociale, prin broșuri, prin ziare, prin reviste, prin tot felul de organe, răsunau în toate zilele și în toate părțile ca un echo momentan, cari însă n'au lăsat nimic pentru memoria lectorilor de a doua zi. Nefericirea lui Bolintineanu a fost că și-a ales intimii dintre oamenii politici, cari foarte arareori sunt sinceri și devotați, și mai niciodată nu i-au spus adevărul, ci din contra l'au escitat mereu, pentru ca să-l tocească, să-l piardă, să rămâe ei deasupra.

IV

Dar coardele prea mult întinse ale acestei harpe sparte, au trebuit să se rupă și ele! Bolintineanu în cei din urmă doi ani ai vieții sale ajunse într'o stare din cele mai dureroase: dureroasă nu pentru sine, căci el nu mai simția nimic, dar pentru acei ce-l vedeau, pentru acei ce-l iubeau, pentru acei ce adorau talentul său. Insăși familia amicului său intim Al. Zane, în a căruia casă ședea de mai mulți ani, nu mai putu să-l țină; căci în adevăr devenise o sarcină nesuferită, care avea necesitate de îngrijiri de spital. Rudele, amicii, intervenirá spre a-l interna în ospiciul dela Pantelimon.

V

Lampa vieții lui nu întârzia de a se stinge. La 20 August, 1873, la 7 ore și jumătate Bolintineanu muri la Pantelimon. A doua zi corpul său fu adus în capitală la biserica Sfântului George. Acolo puțini amici merseră și-i deteră sărutarea cea din urmă, și apoi rudele 'l transportară în satul Bolintinu, locul său natal, unde 'l îngropară.

VI

Imprejurarea voi ca să aduc ultimele omagiuri memoriei lui Bolintineanu. D. Socec veni și mă rugă să priveghez imprimarea acestei colecțiuni, pentru care a fost învoit cu autorul încă în viață. Primii cu cea mai mare mulțumire, considerând mai ales sacrificiele ce face acest onorabil librar pentru literatura română, editând scrierile celor mai însemnați autori ai noștri până acuma. (2).

Aceste două volume nu cuprind operele întregi ale lui Bolintineanu. Dreptul ce a dobândit asupra unei mari părți din scrieri diferitele persoane cărora le-a cedat spre tipărire, apoi considerațiunea că o mare parte din acele publicațiuni fiind încă neepuizate, a pus pe editori în imposibilitate de a face o publicațiune completă.

G. SION

1) Este știut că acea societate se fundase de frații Golești, Costăchiță Filipescu, C. A. Rosetti, N. Bălcescu și alții.

2) D. Socec a editat până acum, în asemenea format, operile lui V. Alexandri și Negruți.

CULTUC

— Umilul meu prieten —

de Eug. Boureanul

Umbrele nopţii învăluie tot mai din plin îndepărtările, ştergându-le treptat, până când ţârcuieşte firea la întinderea unei lumi de liliputani.

In necunoscutul tainic, doar stelele încep să puncteze nedefinitul adâncurilor.

Lupta luminei cu întunericul mistuie totul, pe-un răstimp. Apoi, pe păinjenişul acesta, încep să se estompeze formele neprecise, chinuitor de vagi, ale umbrei cotropitoare. Ai zice: o pânză uriaşă pe care mâna înfrigurată, a unui meşter vrăjitor, schiţează simbolul tainic al morţii.

In ceasurile aceste de înserare o tăcere cucernică înmărmureşte viaţa. Nici un ţârâit de gânganie, — nici un ciripit, nu turbură misterul hipnotic al somnului, ce-şi întinde vraja peste fire.

Incet, încet, cerul s'a înspuzit de stele, unde sfielnice de lumină desprind privelişti fantastice. Atunci — în preajmă — zvoneşte cel dintâi semn al vieţei care se îndărătniceşte în dăinuirea ei. Ca o părere străbate chemarea primului greier, — căruia — cine ştie unde — parcă i-ar răspunde un alt ţârâit, tot pe atât de sfios.

Intr'un frunzar — speriată ciptăie o păsărică. Şi totul se linişteşte — din nou.

In îndepărtările nopţii se pregăteşte marele mister. Se revarsă luna. Plumbul zărilor începe a se limpezi. Miliarde de fire de borangic se 'ntind pe nemăsuratul cerului, topindu-se — încetul cu încetul — până ce împrăştie peste tot o pânză aurie, diafană, care se desprinde în valuri — ca nişte aburi uşori — şi cade peste pământul înveşnicit Iar acolo, pe muchea unui deal, sau pe nehotărâtul şesului pare a se aprinde un foc, se întinde o vatră de jăratic, se încercuieşte un disc de alamă orbitoare, care creşte mereu, până când luna îşi izvodeşte ochiul rotund al ferestrei aceleia de raiu, prin care îngerii cerului privesc la fraţii lor de pe pământ.

De-odată o chemare pripită trâmbiţează în adâncurile încărbunite. Un zvon de ţârâituri intonează cele dintâi acorduri ale simfoniei ce se pregăteşte. Pustiul zumzăie. cu mii de glasuri învăluite în taină. Frunza freamătă, cu ropot înnăbuşit de darabane.

Un imn de slavă al luminei biruitoare se înnalţă spre tăriile bolţei, — şi — în templul acesta — în care parcă s'a transformat natura — ca dintr'un altar misterios, gâlgâie din ce în ce mai hotărât, mai triumfător, mai proslăvitor, cântecul pătimaş al privighetorii...

...In nopţile aceste de vară somnul fuge de pe pleoapele obosite, — sufletul se distramă şi se împânzeşte în lumea amintirilor, spre care-l poartă gândul neobosit. Inima ţi se înbunează, şi simţurile ţi se înmoaie, până 'ntr'atât, încât nu poţi înţelege de ce ai fost rău — cândva,... pentru ce te-au bântuit vre-odată gânduri duşmănoase,... de ce nu poţi fi altfel, acelaşi, omul bun, ca natura care te îngăduie în cuprinsul ei, în toate împrejurările şi'n toate clipele vieţii tale ?...

In lauda aceasta negrăită, care psalmodiază de pretutindeni, încep să tremure notele zumzănite ale unui caval. Nehotărât, îndepărtat, cântecul se desprinde pe fiecare clipă tot mai lămurit. Pe drumeagul livezii se conturează o nălucă. Se închiagă din ce în ce mai deplină.

In lumea vie a lunei — care a prefăcut privelişţile într'o treptată şi nesfârşită înşiruire de contraste — se limpezeşte trupul doinaşului, care se apropie.

A ajuns. Desprinde fluierul dintre buze şi vorbeşte blând, răspicat:

— Mândră noapte!.. Parc'ar fi o icoană a lui Dumnezeu! — Apoi se lasă jos, alături de mine, în iarba înspicată şi aromitoare.

Acesta e colţul întâlnirilor noastre, de fiecare seară. Noaptea, care şterge distanţele, şi îndulceşte contururile, asemuieşte şi pe oameni, ca pe tot imperiul ei trecător.

Nu mai sunt stăpânul şi nu mai e sluga, ci suntem doi oameni, două suflete cotropite de imaginea asta trecătoare, premergătoare a misterului inevitabil al morţii, care ne va deopotrivi cu desăvârşire în desfăşurarea clipelor viitoare.

Cultuc, e tovarăşul meu în singurătatea nopţilor, e umilul prieten, care mă face să înţeleg mai adânc simplitatea desăvârşită a înţelesurilor tainice ale naturii.

E un om mărunt, slab... atât de uscat de parc'ar fi o mumie, în aşteptarea reîncărnării sufletului. Vorbeşte încet, se mişcă domol, şi şade ceasuri întregi gânditor. Doar privirile-i vorbesc de firea ascunsă a omului acestuia. Ochii lui sunt o neîncetată răsfrângere a celor mai felurite simţăminte. Acum străfulgeră de para pătimirii, — acum se deschid mari, întrebători, plini de o naivă mirare, — ca ai unui copil care vede — pentru întâia oară — un lucru prea complicat pentru înţelegerea lui şovăitoare.

Aşa cum stă — în bătaia plină a lunei, — pare a fi împrumutat ceva din răceala şi lumina aurie a astrului, ce-l luminează.

— Ia zi ceva !

Cultuc nu se lasă rugat. Işi lipeşte cavalul de buze şi începe o melodie, care seamănă a cugetare şi-a desnădejde.

Il ascult cotropit de gânduri.

Cântăreţul se opreşte, apoi se întoarce spre mine:

— Oare n'ai putea să-mi spui mata, de ce-i atât de ciudată lumea asta?...

— Cum ţi se pare ciudată?

— De ce-i aşa de rău omul, când trăieşte într'atâta frumuseţe? — şi cade pe gânduri, privind ceva, ţintă, înaintea lui. Uite, dumneata nu simţi cum aromeşte iarba, nu auzi cât de frumos ciripeşte privighetoarea, nu vezi cât de tare străluceşte luna?... Nu — zău ! — spune dumneata — în lege — adică ai putea face cuiva vre-un rău acum? — şi mă privia stăruitor în ochi, ca şi cum ar fi voit să citiască pe chipul meu răspunsul pe care îl tăceam.

— Vezi, dumneata, eu mă gândeam adineoară, când veniam încoace, că omul degeaba e rău... Asta nu-i slujeşte la nimic.. Se înveninează doar singur,.. şi veninul ista i se strânge la inimă... Se adună azi, mâni,.. mereu, şi-i scurtează zilele... Pe mine m'o 'njurat azi vatavul, c'am zvârlit o bucată de mămăligă la câni... Zice: „Ce, măi, dai din binele tău?.. Au ei tainul lor! — De ce arunci tu şi izădeşti mămăliga?" — Şi eu m'am gândit toată ziua la asta —: de ce m'o 'njurat el?...

„Eu totdeauna mă gândesc, — dar nu pot da de nici un rost... Eu atâta zic, că omu-i rău numai fiindcă nu se mai satură de avere !...

„Adică de ce strânge el?... De ce se sfarămă să-şi ridice curţi?... Să-şi grămădească acareturi?.. Să aibă toate avuţiile de pe lume?... Nu duce nimic cu el când se curmă veacul!.. Nimic!.. Tot atât cât duc şi eu... „Acum, priveşte câtă frumuseţă e'n preajmă.. şi judecă dacă poţi: Nu-i lucru mai de seamă decât toată strădania omului?... M'am purtat şi eu prin târguri, o seamă, şi-am văzut de toate... dar n'am găsit nimic deopotrivă la cele ce văd şi-aud acum... O fi oare vre-un miros mai frumos ca aista care se 'nvălureşte acum? Uite,... parcă s'o scoborât Dumnezău pe pământ..

„Eu atâta zic —: că nimic nu-i slujeşte omului când nu poate pricepe pe Dumnezău!... De-aceia-i el atât de hain la suflet,... aşa de mieros la vorbă şi de tăios la faptă!... Asta-i! — S'o ştii de la mine!..

Ce puteam să-i răspund?.. Priviam în jururi şi mă copleşia măreţia nesfârşitului, care mi se dezvăluia tot mai plin de nebănuite frumuseţi, şi pătrundeam şi mai adânc adevărurile simple ale prietenului meu.

Eram şi eu mai bun, mă simţiam — oarecum — mai mare ca cel de altă dată, — şi — cu toate aceste — ştiam bine că nimic nu se schimbase în mine şi împrejurul meu.. Totuşi, o senzaţie ciudată mă bântuia. Mi se părea că ochii trupului mi se măreau, deveniau uriaşi — două oglinzi enorme — în care se reflectau lucrurile, pe care de-atâtea ori le văzusem, în altfel de cum le privisem până atunci. Descoperiam amănunţimi care cuprindeau în ele un infinit de înfăţişări şi înţelesuri şi aceste toate — la un loc — alcătuiau o lume nouă, o privelişte măreaţă, care-mi prefăceau şi mintea şi sufletul şi simţirea.

Totuşi, omul din mine biruia. Incepeam să-l necăjesc, — să-i descos părţile slabe.

— Toate-s bune, prietene, — dar înţelepciunea asta a ta nu vezi că nu-ţi ajută la nimic?... Tu spui că gândeşti toată ziua... ca să descoşi rosturile lumii, — de ce nu chiteşti un gând să te 'ndrăgiască Smaranda?...

Cultuc se 'ntuneca. Patima asta a lui era o taină... care umbla şi 'n gura ţâncilor. Numai el se feria s'o dezvăluiască cuiva.

— Ei, ce zici Cultuc?... Ce-i cu femeia asta?...

Omul mă privia bănuitor. Apoi — încetul cu încetul — fruntea i se descreţia, privirile i se 'nseninau şi începea să psalmodieze, cu acelaşi glas monoton, care — foarte arare — prindea câte-o intonaţie mai puternică.

— Eu de multe ori mă uit la oamenii iştia şi nu mai înţeleg ce-i cu ei?... Mă rog, eu gândesc aşa: Dumnezău a făcut femeia ca o mângâiere pentru bărbat...

„Eu zic aşa. omu-i ca pământul, — numai el ştie câte-l frământă, ce ploi îl bate, ce vânt îl usucă, care ger îl înghiaţă... Nimeni nu-l întreabă de grijile şi năcazurile lui, —el atâta ştie: să crească pe el pânea, bucatele şi.. să rabde.. Acù, femeia-i ca floarea... Nu foloseşte la nimic, — dar înveseleşte chipul negru al ţărnii, — îi bucură oarecum viaţa !...

„Uite, dumneata, — dacă iei o mână de pământ de ici şi te duci cu ea, hăt-departe,... o sută de poşte, şi-o pui jos, seamănă leită cu acea deacolo... Dar, ia te uită, într'un loc s'au strâns atâtea flori, de ţi-i mai mare dragul, — şi mergi în altă parte şi nu vezi nici măcar un fir de mătrăgună... Adică de ce asta?

Apoi tot aşa-i cu femeia şi bărbatul... Unu-i oropsit şi nimeni nu-l ia în seamă.. Fug femeile de el împuşcate... De ce?... N'are şi el un suflet?.. Nu-i tot o inimă?.. Eu zic aşa: inima omului celuia e 'ntocmai ca un pui golaş şi fără cuib...

Cultuc tăcu şi rămase privind luna care cobora din crucea cerului. Apoi oftă adânc şi se întoarse spre mine:

— Hei,... numai omul ştie câtă inimă are şi cum i se izideşte — săraca de ea! — iar în ochii lui iţăiau două undiri lucitoare, ca de argint şi — pe cutele adânci ale feţii lacrimile începeau să i se scurgă încete, neîntrerupte.

Tresări. Din funduri, vântul aburia, purtând un zvon de cântec, un viers femeiesc, care acum pieriâ, acum părea că irumpe, frământând în el doruri pătimaşe, lacrimi pitite în dosul cuvintelor, care puteau fi ori-care...

— Şi pustia asta de privighetoare, care nu mai conteneşte!... Eu mă duc s'o alung, că... prea te seacă la inimă !

Prietenul meu se sculă şi plecă legănându-se, şovăitor, în lumina plină a lunei, ca o nălucă întârziată, ori ca un om obosit.

De departe prindea să zumzăie din nou sunetul înnăbuşit al cavalului, iar privighetoarea îşi gâlgâia, îşi şuiera, îşi ciripia — netulburată — cântecul ei de patimă şi desnădejde.

II

Venise Octombrie. Cireşii sângerau de durerile morţii apropiate. Soarele scăpăta din ce în ce, tăind — obosit — o mai scurtă cale pe albastrul tot mai închis al cerului, — ca un bătrân ce se încovoia pe fiecare zi, mistuit de jarul ce i-a bântuit viaţa. Hultanii scoborau din spre codrii pustii de prada călătoare.

Intr'o zi Smaranda îmi ieşi în cale. Era o femeiuşcă subţire, iute ca o zvârlugă, cu ochii verzi, umbriţi de părul roşcat şi moale ca un păienjeniş.

Se opri înnaintea mea.

— Ce-i, Smarandă ?

— Păi, uite ce-i — vorbi femeia, care nu ştia niciodată să ocolească — eu vreau să mă mărit...

— Şi?... Doar n'ai să-mi ceri mia voie pentru asta...

— Păi, nu ! — dar aş vrea să ne cununi dumneata, că, — se cheamă — suntem oameni de ogradă...

Mă făcui că nu aflasem nimic.

— Bine!... Acum văd şi eu că eşti femeia de ispravă... Cultuc e om foarte bun, are..

— Ptiu, bate-l'ar necuratul!... Păi, nu cu el vreau să mă prind... cu Neculai Ispas !..

— Cu Ispas? — mă mirai... Tu nu ştii că acela e-un beţivan, un leneş...

— O fi ! — se 'npotrivi ea, aproape supărată. — Da-i frumos şi mi-e drag...

. . . .

In ziua cununiei, biserica era înţesată de lume... Argaţi, zilaşi, lucrătoare, babe din vecini şi copii de pretutindeni.

Era o linişte, şi 'n umezială, plină de miros de tămâie, Ispas privia biruitor, ţinând de mână pe femeia care părea şi mai frumoasă sub strălucirea betelei şi-a pânzelor albe.

Nu se auzia de cât glasul preotului şi răspunsurile somnoroase, sforăite ale dascălului.

Un oftat porni dintr'un ungher. Oamenii îşi întoarseră capetele... Sub ţintirea ochilor mulţi, Cultuc nu se mai putu stăpâni, şi biserica se umplu de larma unui plâns nestăpânit... Apoi omul ieşi şi se lăsă pe prichiciul scărilor, din faţa pridvorului.

Slujba se sfârşise. Lumea ieşia. Cultuc se sculase în picioare şi privia tăcut. Doar din ochi i se scurgeau — neîntrerupte, — lacrimile care se prelingeau pe cutele obrajilor.

— Ce ţi-e bre omule?... Ce te-a găsit?

— Nimic, stăpâne !... Nimic!.. Dar nu-i vezi cât sunt de frumoşi.. Par'că erau îngerii lui Dumnezău !!

III

Se desprimăvărase. Pomii cufgeau de floare... De pretutindeni porniau mirezme mângâioase, aici amărui — de flori de măr, aici ameţitoare de flori de toporaş.

Văzduhul zumzănia de săgetările — trase ca de un cărbune nevăzut — a neobositelor albine. Fluturii sclipociau pretutindeni, bătând leneşi din aripele pudrate cu toate vopselele închipuirei.

Din brazdele proaspete pornia mirosul răscolitor de doruri, al pământului desmorţit şi întinerit.

Doar în bordeiul dela găinării, vălul întremător al vieţii aceştia proaspete nu răzbătea. Incepuse traiul rău, şi ochii Smarandei se încercuiau pe fiecare zi, arşi de lacrimile unor suferinţi, pe care nu le spunea nimănui.

Bărbatul bea mai crunt ca de obiceiu, şi agonisita banilor puţini zburase de mult din cufărul nevestii...

Intr'o seară, ţipete desnădăjduite străbătură cuprinsul şi Smaranda se opri înnaintea curţii...

— Ce-i. femeie?

— M'o fărâmat ticălosul !... Ci-că să vin, să cer simbria înnainte... M'o ucis! — şi Smaranda îşi arătă chipul zgâriat de pe care sângele picura pe cămaşa zdrenţuită.

De sub un ocol, Cultuc privia întunecat. Trimisei să-l cheme pe Ispas. Il găsiră dormind mort. Patima îl biruise.

— Aşteaptă şi tu până mâni, aici... Şi-om vedea... Cine ţi-i de vină., Eu ţi-am cântat-o!

Femeia îşi plecă privirile, desnădăjduite.

. . . .

Se înnoptase de mult. Cultuc nu închidea ochii. Il frământa un gând cumplit.

Târziu se sculă şi se 'ndreptă spre găinăriile aşezate într'un colţ al gospodăriei. In bojdeucă lampa ardea. Ispas dormia ne 'ntors.

El îl privi mult, apoi legă ferecat uşa bordeiului şi aprinse un chibrit. Stuful uscat al acoperişului se aprinse pe dată, în sfârâituri uşoare.

In liniştea adâncă a nopţii pălălaia umplu împrejurimile cu mii de scântei, care dănţuiau fantastic în undele arămii şi 'n spiralele fumului — care se 'ncolăceau ca nişte balauri întărâtaţi.

Şi nimeni nu putu întinde o mână de ajutor, omului care — poate de mult — nu mai avea nevoie de el.

. . . .

Când au venit jandarmii, Cultuc apăru singur. In blândeţa lor de totdeauna, privirile-i purtau o urmă de spaimă.

Cineva se repezi la el, ameninţător.

— Ce-ai făcut.. câne?... Ai ucis un om!..

— Să nu mă bateţi,.. zău!.. să nu mă bateţi.. Dar,. numai uitaţi-vă la ea! — vorbi el, arătând spre femeia care plângea, la o parte — Par'că-i un puişor scăpat, Dumnezeu ştie cum din ghiarele hultanului..

Mă apropiai de el.

— Cultuc. de ce-ai făcut treaba asta?.. Tocmai tu, care te minunai de răutatea oamenilor?...

El mă privi nedumerit... Apoi îmi răspunse, foarte liniştit:

— Stăpâne, omul ista trebuia s'o sfârşească odată cu o nenorocire, — şi — atunci ar fi venit pedeapsa legilor, care-i lungă şi chinuitoare... Aşa.., i-am scutit — barem— un chin şi — un păcat... şi — poate — asta-i o faptă plăcută lui Dumnezău !

EUG. BOUREANUL

Focul

Intinde-ţi mâinile subţiri şi roze
Spre focul care pâlpâie 'n cămin
Şi 'n lumina de rubin
Ce 'ţi pune 'n păr discrete-apoteoze
Ascultă glasul lui divin...

Ascultă tot ce 'ţi spune focul!

Măreaţa lui poveste străveche e ca blocul
De silex, unde-a stat închis
De mii de ani, cu-acelaş vis
Şi-aceiaş forţă milenară.

El a văzut epoca tăcută şi barbară
Cand stăpânind natura a fost întâiul zeu,
Când primii idolatrii din era quaternară
S'au închinat la flacăra cea rară
Pe care-a cucerit-o Prometeu...

El poartă'ntrânsul forţe adânci şi ancestrale,
Iar taina lui e taina creaţiunii 'ntregi,
El a 'ncălzit la sânu-i popoare de pribegi
Ce 'l adorau în temple cu preoţi şi vestale,

O! Sfintele simţiri primordiale,
Când focul pâlpâiâ domol
In noaptea friguroaselor caverne,
La bunătatea flacărei eterne
Veneai cu trupul gol...
Şi în privirile-ţi uimite
Fermecător se luminà decorul,
Se detaşau, din umbră, ghirlănzi de stalactite
Şi pentru 'ntâia oară simţeai în trup fiorul
Căldurei primitive şi ospitaliere
Ce 'ţi aprindeà în suflet o stranie putere...

Afară-i vânt şi ploua...
Copacii goi se frâng de vijelie
Şi noaptea 'n suflet dă năvală...
Apropie-te... Focul din sobă te îmbie.
Intinde-ţi mâinile-amândouă
Să strângi la piept cu frenezie
Căldura lui universală!

Mircea Rădulescu

POVEŞTI PENTRU TINERET

LUNILE ANULUI

de ALI BABA

Mişu făcea acum pe profesorul. Luase pe genuchii săi capul lui **Bubi** — îl ştiţi pe Bubi, câinele cu părul lung şi aşa de bun la inimă — şi îi arăta explicându-i ce înseamnează zilele săptămânei.

„Ascultă, Bubică, îi zicea el, astăzi este **Duminică**, adică ziua Domnului Dumnezeu, zi de odihnă, în care şcoala este închisă şi cartea de asemenea. Astăzi ai şi tu voie să nu faci nici o treabă".

— **Ham! ham!** răspunse Bubi, adică ce mi-e Duminica şi ce mi-e Lunea. Pentru mine toate zilele sunt la fel.

Iată însă că veni şi **Ghiţă**, prietenul şi tovarăşul de joacă al lui Mişu. Ghiţă era cu vreo doi ani mai mare de cât Mişu. Terminase şcoala primară şi acum purta cu multă mândrie uniforma şi şapca de elev de liceu.

Ghiţă auzi cum Mişu făcea pe grozavul pe lângă Bubi. Şi acum vroia să arate că el este şi mai grozav şi că ştie lucruri de care Mişu nu are habar.

„Te lauzi, îi zise el, că ştii de unde vine numele zilei de Duminică. Dar dacă eşti aşa de învăţat, ia spune-mi tu în ce lună suntem acuma ?"

Mişu râse de această întrebare aşa de simplă şi răspunse: „dar şi un copil din leagăn ştie că acuma suntem în luna lui Februarie".

— Februarie ca Februarie, făcu din nou Ghiţă dar spune-mi, dacă ştii, de ce îi zice aşa şi de unde vine acest nume ?

Mişu nu ştia şi nici nu se gândise vre-odată la însemnarea cuvintelor cu care sunt numite lunile anului. Totuşi, nu vru să se dea dintr'odată bătut şi să-şi mărturisească neştiinţa sa.

„Ii zice Februarie, răspunse el cam încurcat, pentru că..., pentru că... nu-i zice Martie".

— Şi îi zice Martie, pentru că nu-i zice **Februarie**, îi tăie vorba Ghiţă, luându-l în bătaie de joc.

Intre acestea veniră şi alţi copii: Florica, Ionel, Silvia, Nicuşor.

Ghiţă avea acum înaintea sa aproape o clasă întreagă. Şi umflându-se în pene, îngroşându-şi glasul şi dându-şi pe ceafă şapca de licean de care nu se despărţea decât în orele de somn, începu să vorbească, imitând pe profesorul său de Istorie:

„A fost odată..."

— Ca niciodată, îl întrerupse Silvia râzând.

— Silvio, taci şi fii cuminte, o mustră Ghiţă, silindu-se să încrunte sprâncenele şi să pară supărat.

După aceea începu din nou:

„A fost odată la Roma un rege căruia îi zicea **Numa Pompiliu** şi care..."

— Şi care locuia în strada Numa Pompiliu din Bucureşti, îl întrerupse Nicuşor. Am stat şi noi în strada aceea, care va să zică...

— Care va să zică, nu ştii ce spui, când zici că regele roman Numa Pompiliu a stat la Bucureşti. Nu ştii că sunt mai bine de 2500 de ani de când a murit acest rege şi că pe vremea aceia nu se găsea nici urmă de oraşul Bucureşti ? Străzei Numa Pompiliu îi zice aşa după numele regelui despre care am să vă vorbesc. Şi acum, tăceţi, ascultaţi şi nu-mi tăiaţi vorba în tot momentul.

Şi Ghiţă zise mai departe:

„Numa Pompiliu, care a fost al doilea rege al Romei, a împărţit el cel dintâi anul în zece luni".

— Dar anul are douăsprezece luni, se grăbi să-l întrerupă Florica.

— Răbdare, Florico, îi zise Ghiţă, care vedea că elevii săi nu prea sunt supuşi şi ascultători. Ştie şi Bubi că anul are douăsprezece luni, însă lăsaţi-mă să vă povestesc cum s'au petrecut lucrurile.

„Aşa dar, Numa Pompiliu a împărţit întâi anul în zece luni. Ultima lună era Decembrie, cea dintâi însă nu era Ianuarie, ci Martie. Dela această împărţire a anului în zece luni au rămas şi până astăzi numele lunilor **Septembrie, Octombrie, Noembrie** şi **Decembrie**, care luate pe rând de la început înseamnează luna a şeaptea, a opta, a noua şi a zecea.

Mai târziu însă acestui an i s'au adăogat încă două luni: **Ianuarie** şi **Februarie** şi s'a făcut aşa ca anul să înceapă cu luna Ianuarie.

Şi acum, continuă Ghiţă, care nu mai era întrerupt, să le luăm pe rând şi să vedem ce înseamnează numele diferitelor luni. Să începem cu **Ianuarie**. Ce înseamnează acest cuvânt şi de unde vine ? întrebă el, adresându-se către copii:

— Ianuarie, răspunse Ionel, vine dela o fată, care se numea **Iana** şi despre care se zice într'un cântec:

„Pentru tine, Iano fată
„Am vândut un cal ş'o iapă".

Ionel începu să şi cânte.

— Taci din gură, Ionel, îi grăi Ghiţă, pentru că nu are de a face nimic Iana ta cu luna Ianuarie.

Cuvântul Ianuarie vine dela numele zeului **Ianus**. Era un zeu despre care vechii Romani credeau că are două feţe: cu una privea trecutul şi cu cealaltă viitorul. De aceea, numele lui s'a dat primei luni a anului.

Numele lunei **Februarie** vine dela cuvântul latinesc **febra**, adică **friguri**, şi aceasta pentru că în luna aceea frigurile bântuiau mai mult la Roma şi în împrejurimile ei.

Numele de **Martie** vine tot de acolo de unde vine şi numele zilei de **Marţi**, adică dela zeul **Marte** care era socotit de Romani ca zeul războiului şi ocrotitorul celor ce se luptau.

Aprilie vine iarăşi dela un cuvânt latinesc, cum sunt, de altfel, toate numele lunilor. Aprilie vine dela cuvântul **aprire**, care înseamnează **a deschide**, pentru că atunci se deschideau florile, înverzeau arborii şi livezile.

Explicaţia cuvântului dela care vine numele lunei **Mai** este ceva mai lungă. Vechii Romani credeau că şi anumite stele nu sunt altceva decât zei, zeiţe sau fiinţe pământene prefăcute de zei în corpuri cereşti. Aşa, puteţi vedea cu toţii în nopţile când nu sunt nouri pe cer un grup de şeapte stele, care se numesc de popor **Cloşca cu pui**. Cei vechi le ziceau **Pleiade** şi aşa se numesc şi astăzi în ştiinţă. Despre aceste stele Romanii credeau că au fost şeapte surori, fiice ale uriaşului **Atlas**. Un alt uriaş, anume **Orion**, care era un straşnic vânător, le urmărea rău de tot. Ca să le scape de prigonirile lui Orion, stăpânul şi regele zeilor, care era **Zeus** sau **Jupiter**, le luă în cer şi le prefăcu în stele, aşa cum sunt şi în zilele noastre.

Dintre aceste şeapte surori **Maia** era cea mai mare în vârstă şi totdeodată cea mai frumoasă. Ea fu luată ca soţie de către Jupiter şi deté naştere zeului **Mercur**, acel zeu al negustorilor, al călătorilor şi al hoţilor...

— Dela care vine şi numele zilei de **Miercuri**, se grăbi să zică Mişu, ca să arate că şi el ştie ceva.

— Aşa e, îi întări vorba Ghiţă. Şi cum aceste stele răsar cam prin mijlocul lunei Mai, pentru ca să apună cam pe la sfârşitul lui Octombrie, i s'a dat numele lunei Mai după numele zeiţei Maia.

Ziua d'intâi a lunei era sărbătorită şi la Romani, după cum e sărbătorită şi în zilele noastre.

Mergem mai departe, zise Ghiţă, căutând mereu să imite vorba şi gesturile profesorului său de Istorie.

După Mai vine luna **Iunie**. Acest nume s'a dat în cinstea şi pentru pomenirea unui Roman însemnat, tot aşa cum s'a petrecut şi cu celelalte două luni care urmează. S'a zis **Iunie** după numele lui **Iunius Brutus**, un mare patriot, eşit dintr'una din cele mai nobile familii romane, Iunius Brutus a făcut o revoluţie, care a detronat şi izgonit dela Roma pe ultimul rege Roman, un rege care se purta ca un tiran. Iar patriotismul lui Iunius Brutus a atins culmea atunci când a osândit el însuşi la moarte pe cei doi fii ai săi, cari se găseau în legături secrete cu regele izgonit.

Luna **Iulie** poartă numele altui Roman, al celui mai vestit Roman şi al unuia din cei mai însemnaţi oameni din câţi au trăit vreodată pe pământ. Iulie s'a numit aşa după numele lui **Iuliu Caesar**, generalul roman care a cucerit **Galia** (Franţa de astăzi) şi a guvernat Roma cu o neîntrecută înţelepciune şi dibăcie.

Ne rămâne încă o lună, zise Ghiţă. **Luna August**. S'a numit aşa după titlul primului împărat Roman **Octavian August**. In timpul domniei acestui împărat s'a născut la Betleem Domnul şi Mântuitorul lumei Iisus Christos.

Şi acum, îşi încheie vorba Ghiţă, vorbind tot ca profesorul său de Istorie să ţineţi bine minte tot ce v'am spus.

ALI BABA

Versiunea română, franceză, italiană şi engleză din elegia:

„O fată tînără pe patul morţii"

Ca robul ce cântă amar în robie,
Cu lanţul de braţe un aer duios,
Ca rîul ce geme de rea vijelie,
Pe patul durerii eu cânt tânguios!

Un crin se usucă şi'n lături s'abate
Când zioa é rece şi cerul noros,
Când bruma îl udă, când vîntul îl bate,
Când crivăţul suflă prin văi viscolos;

Aşa fără veste de zilele mele
O soartă amară amar a bătut,
Şi astfel ca crinul de viscole rele
Pe patul durerii d'o dat'am căzut!

Abia'n primăvară cu zilele mele
Plăpândă ca roa, abia am ajuns,
Atuncia când cântă prin flori filomele;
Ş'un dor fără veste adânc m'a pătruns!

Amară e moartea când omul e june!
Când zioa e blândă, când traiul e lin!
Când pasărea cântă! când florile spune
Că viaţa e dulce şi n'are suspin!

Să moară bătrânul lipsit de putere
Ce plânge trecutul, de ani gârbovit;
Să moară şi robul coprins de durere;
Să moară şi omul de plâns obosit;

Iar eu ca o floare ce naşte când ploă,
Pe fruntea cununei aveam sărbători,
Şi dragostea mie cu buze de roă,
Cu inima dulce îmi da sărutari!

Abia'n primăvară cu zilele mele
Plăpândă ca roa, abia am ajuns,
Atuncia când cântă prin flori filomele;
Ş'un dor fără veste adânc m'a pătruns!

Ca frunza ce cade pe toamnă când ninge
Bătută de vînturi aici pe pământ,
Nădejdea'mi lipseşte şi viaţa'mi se stinge
Şi anii mei tineri apun în mormînt;

D. BOLINTINEANU

Publicată pentru prima oară în „Curier-ul de ambe sexe" periodul IV, anul 1842, această poezie a fost însoţită de o notiţă elogioasă a lui I. Eliade Rădulescu:

— „Câţi cunosc frumuseţile poesiei, acea legănată şi lină cadenţere, acel repaos regulat al semi-stichului, acele expresii şi asemănări răpitoare ce întineresc inima; câţi, pe lângă acestea după dreptate, mai cer şi o limbă dela poet, pot judeca versurile d-lui Bolintineanul acestui june necunoscut încă ca floricica impresurată în mijlocul unei lese, a'i saluta talentul, şi aştepta dela dânsul opere demne de un secol mai ferice.

Tristă prezicere dacă ajunse să ne dea până în fine morciloasa Dîmboviţă!..

VERSIUNEA FRANCEZA

Ainsi que le captif chante dans l'esclavage,
Avec les fers aus mains, un air plein de douceur;
Ainsi que la ruisseau gémit après l'orage,
Moi, sur mon lit de mort, je chante mon malheur!

La fleur qui va périr se penche vers la terre,
Lorsque le jour est froid et le ciel nuageux,
Quand le soleil, ce roi puissant et solitaire,
Pâlit, quand le vent mord les vallons orageux.

Ainsi pesant sur moi l'amère destinée
Vient frapper sans pitié la fleur des mes beaux jours;
Et comme un lis battu par la bise obstiné,
Sur le lit du trépas je tombe pour toujours!

Au printemps de mes jours j'arrivais jeune et frêle,
Ainsi que la rosée aux rayons du matin,
Alors que sous les fleurs soupire Philomèle,
El l'amère douleur me prend sur mon chemin.

Qu'il est cruel, hélas! de mourir jeune encore,
Lorsque la vie est pleine et féconde en désirs,
Lorsque l'heureux oiseau chante au bois, quad l'aurore
Dit que ce monde est grand et n'a point de soupirs!

Qu'il meure, le vieillard qui lentement se traîme,
Triste et courbé par l'age en pleurant le passé..
Qu'il meure, le captif sous lex poids de sa chaîne;
Qu'il meure, le mortel par le mal harassé!

Mais moi, comme une fleur après la pluie éclose,
Je ne quitterai pas mon voile virginal;
L'amour et tendre et pur dans sa bouche de rose
Me garda vainement son baiser matinal!

Comme la feuille tombe au souffle de l'automne
Et que le vent emporte au loin sur le coteau,
De mon front fuit la vie et l'espoir m'abandonne
Je vois mes jeunes ans décliner au tombeau! *)

*) „Brises d'Orient", poesies roumaines par D. Bolintineano (traduites par l'auteur lui-même), précédées d'une preface de M. Philarète Charles, professeur au Collége de France Conservateur à la Bibliothèque Mazarine. Paris, E. Demtu, libraire-éditeur 1866.

VERSIUNEA ITALIANA

Una giovinetta sul letto di morte

Qual misero schiavo che intuona la mesta
Canzon che gli allevia l'odiate ritorte,
Qual rivo che geme per atra tempesta,
Confitta sul duro mio letto di morte
Io sfogo col canto l'amaro dolor.

Il giglio appassisce col capo inclinato
Se rigido é l'aere e tenebre il cielo,
O il sole siarde o il buffo getato
Del vento flagella il flagile stelo,
O cade a torrenti la grandiu sui fior.

Qual neva procella che subita piombe,
Tal sopra a' miei giorni piombó la sventura..
Ed ecco sul letto doglioso procombe
La salmo che attranto ha l'orrida cura,
Qual giglio divelto dal suol che il nutri.

La bella stagione dei dolci disiri
Allora che canta tra' fior l'usignuolo,
Di che invocava ne' conscii sospiri,
La mia primavera funestami il duolo..
Fuggevole al par di rugiada spari.

Amara è la morte né giorni si belli
In cui giovinezza al riso e'invita,
Allor che tra'rami gorgheggian gli uccelli,
E i fiori ne dicon che dolce é la vita,
Allora che tutto favello d'amor.

Che muoja il vegliardo che carico d'anni
E curva la fronte rimpiange il passato,
E muoja lo schiavo chetrae fra gli affanni
La dura catena onde il piede halegato,
Che muoja tutt'uomo cui vince il dolor.

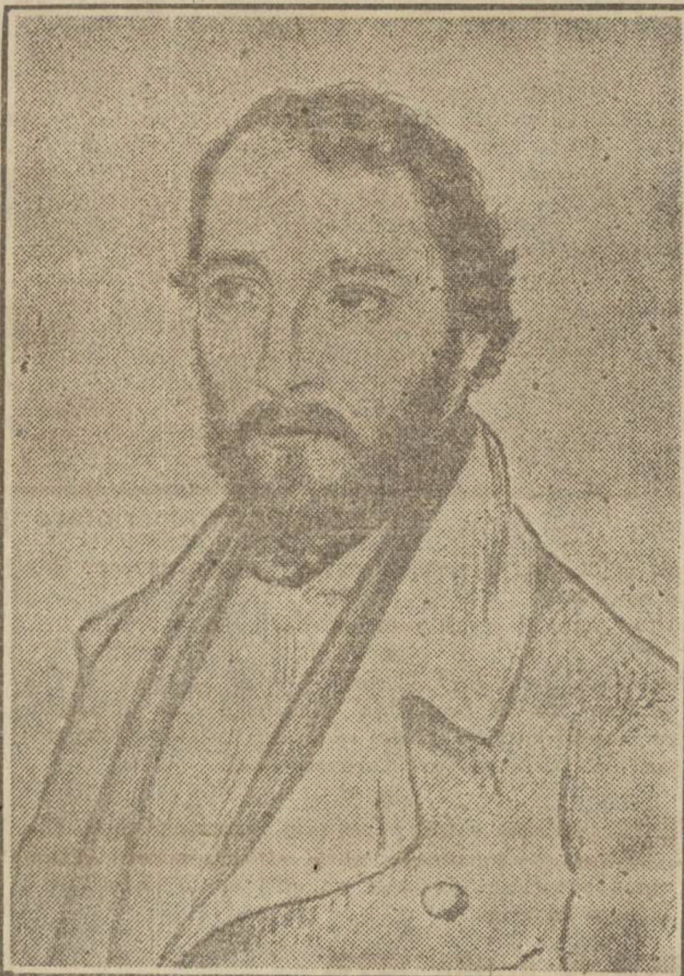
Ma simile a un fiore cui l'aura accarezze
E nutra la pioggia, un gioro io esecea
Tra canti d'augelli, tra dolci carerze
E accenti soavi d'amor che solea
Con sue molli labbra me labbra baciar.

Or simile a fronda cui subitto vento
D'autumo nevoso divelle e atterra,
Gli anni miei teneri rapire mi sento
Dal morbe crudele che loro da' guerra,
La giovin mia vita io sento mancar.

Novembre, 1857.

MARCO ANTONIO CANINI

PORTRET INEDIT AL POETULUI
DIMITRIE BOLINTINEANU

lucrat în creion de pictorul Barbu Iscovescu. Poartă data: Semlin 8/3 Mart 1849, dată când Bolintineanu se afla exilat după revoluţia dela 1848. Se găseşte în colecţia Academiei Române, secţia stampelor, mărime 9 x 14 cm.

VERSIUNEA ENGLEZA

As the Captive, all alone in his prison house of woe,
With the fetters on his hands sings home ditties soft and low:
As the rivlet that moons'neath the tempest's angry breath,
Sa I chourt upon my deathbed my mow ming song of death.

Must dry the tender lily, must bend down towards the ground,
When the cold is on the earth, when the cloud bank gathers round,
When the summer suns rain fire, when blows loud the wintry gale,
When the gentle flowers shrink from the torrent of the hail.

Thus swift the night has fallen on the morning of my days,
And the bitterness of Tate-what a heavy weight it weighs!
As they, like the lily when the angry sleet drives by

On my deathbed, in a sorrow lacking mortal name, I lie..
But now have I smited to see the birth of young love, born
Trail as dew upon the baltet at the blessed hour of morn:
Then, when the nightingale sweet worbries'und the bloom
The last musery of life overnhelms me with its glown.

Death ist bitter to the man, ere his youth is past and; fled,
When the days are all delights, when tis casy tobeglad;
When the birdies sing with joy, and when tells us every flower,
That life has not a sigh to break the swietness, of the hour.

Let the old man die when to earth inclines his head,
Let him weep the hours long gone when wearyears have fled,
Let the prisoners depart who in hopeless dungeons lie,
Let the heart that has been broken twin t'wards the well and die.

But I, like a blossom that bloomed to showers of May,
Y that grew with the curds of the brdies singing gay.
Y whose lipsLove with warm dewy month and throbling heart
Hath but touched, hath but tasted, tis I that must depart.

Like the leaf that falls in autumn with the early fall of snow,
Talls a wreck upon the ground ere the gales of winter blow;
Alas! for ny foung tife I see fading into doom!
Alas! my few years that are closing in the tomb!
Santos, 1866, Nov. 23

RICHD F. BURTON

NOTA. — Am căutat să aleg pentru „Adevèrul Literar", din toate poeziile lui Bolintineanu această elegie, deşi nu-i cea mai perfectă creaţie a lui şi după cum s'a mai spus nu-i nici originală în concepţie. Cu „O fată tânără pe patul morţii" Bolintineanu a debutat la „Curierul de ambe sexe" a lui I. Heliade Rădulescu; şi cu ea şi-a câştigat şi gloria literară de care s'a bucurat multă vreme. Cunoaştem din rândurile de mai sus notiţa lui Heliade.

A. G. Golescu şi Ştefan Golescu făcură, în urma apariţiei acestei poezii, o contribuţie pentru trimiterea lui Bolintineanu la Paris spre a-şi continua studiile sale începute în colegiul Sântul Sava, cu condiţie ca autorul să nu ştie nici odată cine au fost contribuitori.

GHEORGHE CARDAŞ

Momente din viaţa lui M. Eminescu

(D-l Dr. Samoil Isopescu, avocat în Suceava, a povestit cuiva următoarele amintiri):

„In toamna anului 1869, la începutul lui Noembrie, am făcut cunoştinţă cu Mihail Eminescu în Viena, la restaurantul „Troidl" de pe Wollzeile. Când am intrat înăuntru el şedeà la o masă cu Dr. V. Grigorovitza, care erà secretar aulic şi translator pentru limba română la curtea imperială, cu profesorul Teclu dela Academia tehnică, cu pictorul bucovinean Epaminondas Bucewski, cu Moisil, fost director de liceu la Năsăud, aşişderea cu uncheşii mei Samuil şi Arcadie Isopescu, cu Tancu. Tot acolo se aflà şi I. Slavici, pe care Mihail Eminescu îl numea „Ungurule", iar el îi zicea „Turcule". Pe când umblam la „Troidl", odată am văzut pe Mihail Eminescu stând de vorbă cu nişte domni din Iaşi, însă din toată convorbirea lor nu puteam să aud decât din timp în timp că se vorbea despre literatura şi poeţii Români de pe atunci.

„In anul 1869, după cum mi-a povestit el însuşi, a fost împreună cu alţi colegi la Döbling, ca să facă fostului domnitor Al. I. Cuza o vizită, aici au fost foarte bine primiţi de Cuza. Intre altele am auzit că el a vizitat pe un negustor Român, care pe atunci se afla în Viena şi îl chema Popovici. La el s'a interesat Mihail Eminescu cum a trecut în Principate fostul domnitor Carol, fiindcă la el a găzduit Carol când a trecut prin Viena.

„După aceea îl vedeam mai în toată ziua la „Troidl". Tot atunci am observat că D-rul Grigorovitza avea cu dânsul multe convorbiri şi căruia îi spunea Mihail Eminescu ce prelegeri asculta el la Universitate. Ii spunea că ascultă prelegerile administrative la renumitul Dr. Lorez Stein, pentru economia naţională tot la el; ascultă prelegerile profesorului Aschbach pentru istoria veche şi mai cu seamă cea a Romanilor, pentru care avea el o mare dragoste să le asculte. El cerceta şi cursul pentru limbile romanice la renumitul profesor Dr. Mussafia, la care prelegeri veneam mai toţi sus numiţii.

„El avea cunoştinţă cu marele tragedian Bognar, la care mergea împreună cu Ştefaneli. La curtea imperială se aduna tot ce avea Viena mai inteligent. De multe ori mergea el cu Grigorovitza la hotelul „Curtea Imperială". Câteodată mă aflam şi eu în tovărăşia lor. Plata o făcea întotdeauna Grigorovitza. Grigorovitza ţinea foarte mult la Eminescu, căci era un tânăr modest, cuminte şi înţelept. Pe noi ceilalţi tineri nu ne vedea cu aceeaşi dragoste cu care îl vedea pe Eminescu.

„Eu pe încetul m'am împrietenit cu el şi ca amici mergeam amândoi în fiecare zi în biblioteca curţei imperiale, aici el cetea foarte mult şi mai cu seamă cărţi germane, traduceri din filosofia indică şi mai cu seamă poeziile lor; atunci am văzut că avea mare interes şi dragoste pentru literatura indiană.

„Noi ne întâlneam în Rimerstrasse în al 4-lea etaj, aici era o bucătărie privată unde plăteam pentru masa de amiază 7.50 pe lună. Seara cinà el ca şi noi toţi la o băcănie lângă Universitatea veche; acolo ne costa pe noi 10 kreuz. Veneam întreolaltă la băcănia lui Moritz, pe a cărui fată a luat-o în căsătorie fostul director de liceu Ştefan Dracinski. Multă şagă făcea el cu fata lui Moritz, pe care o chema Fany.

„El avea de acasă 3 poli (cam 28 de fiorini) pe lună, cu cari se chivernisea ca să nu facă datorii; nu era beţiv, nu era risipitor, era un băiat cinstit, un băiat model, asta o adeveresc cu siguritate, pentrucă mai aproape toată ziua mă întâlneam cu el şi o bucată de vreme am locuit împreună. Cu noi, cari eram cam la o sută de Bucovineni, convenea el mai cu drag decât cu ceilalţi Români, pentrucă Bucovina a fost ţara unde şi-a petrecut el cea mai fragedă parte a copilăriei lui. Cu cei din Principatele-Unite şi cu cei din regatul unguresc nu avea aşa de mari legături, afară de Vicenţiu Babeş şi cu I. Slavici. Adesea se întâlnea el cu Alexandru-Chibici-Râvneanu, pe care îl numea „Pasăre turcească", cu Vasile Morariu, fiul Mitropolitului Silvestru Morariu, fost şi el consilier aulic, cu Iancu Volcinschi, cu profesorul Ilie Luţa, cu Ion Luţa, fost advocat în Suceava, cu fostul profesor Ştefureac, cu Ştefaneli.

„Cu noi toţi se împăca, afară de Ioniţă Bumbac, care i-a fost un duşman neîmpăcat până la moarte. Bumbac era un înfocat admirator al Germanilor, şi el al Francezilor. Onisie Ţurcan a fost bun prieten cu el, cu Matei Lupul, advocat şi mai târziu călugăr la Mănăstirea Dragomirna din Bucovina. Această prietenie a durat între noi sus numiţii şi el până în anul 1872, când ne-a părăsit şi a plecat la Berlin.

„Intre el şi Dr. Grigorovitza şi Bucewski a fost o mare prietenie şi care a avut o mare influenţă asupra lui Eminescu, în studiul său la Viena şi asupra traiului său privat, căci aceştia iubea pe toţi, însă nu în aceeaş măsură ca pe Eminescu şi pe cari toţi Românii din Viena cari se aflau la studiu îi iubea ca pe nişte părinţi. Truţa Ştefaneli era în Viena numai pe vremea examenelor şi a înscrierilor la Universitate. Ei amândoi întreolaltă se iubeau pentru o scurtă vreme, pentrucă Ştefaneli era un băiat sărman şi prin urmare nu putea să stea un timp mai lung în Viena ci trăia prin Bucovina, ca învăţător de casă pe la diferiţi boeri.

„In toamna anului 1871, pe la finea lui Octombrie, am locuit cu Eminescu în Langstrasse No. 5, în al doilea etaj, la o doamnă bătrână, până în Maiu 1872, când a plecat la Berlin. El dormea într'un pat în care dormeam şi eu, plătea 3 fiorini pe lună pe când eu plăteam 9 fiorini pe lună, având consimţământul dela mine şi dela doamna de casă pentru ca să rămâe mai toată ziua acasă; în acel timp el cetea mereu şi scria.

„Eminescu era un băiat o ţâră mai înalt decât mine, bărbat mijlociu, avea părul lung lăsat pe spate, ochi negri şi mustăcioară neagră, era la faţă de culoare galbenă roşietică, avea o voce frumoasă, blândă, îmbinată cu gesturi admirabile. El era un băiat moral, sănătos, n'am auzit dela el cuvinte lascive. El era admirat de către streini şi era foarte bine primit în societateà lor. Acasă era modest îmbrăcat, în picioare avea nişte pantofi de bae, pe cap purta un fes lung şi îmbrăcat într'un halat alb. Totdeauna când era acasă, se plimbà prin odae cu mâinele în buzunar şi cânta adesea: „Eu sunt Barbu Lăutarul" şi altele. Pe când eu eram pe canapea, el sta la masă în mijlocul casei şi îmi vorbea totdeauna de filosofia indică, despre care aveam mereu discuţie cu el şi rareori se întâmpla ca să ne împăcăm. Citeam împreună „Parerga şi Paralipomena" a lui Schopenhauer, citeam mai mult strofe şi discutam asupra lor mai amănunţit. Eu nu mă împăcam cu ideile lui Schopenhauer, el însă le admira. Amândoi am cetit scrierile lui Rousseau, cu ale cărui idei eu nu mă prea împăcam, însă el avea mare stimă pentru el.

„Pe vremea când locuiam cu el, îmi spunea că scrie lui P. P. Carp, lui Titus Maiorescu şi d-lui Iacob Negruzzi, însă nu-mi spunea niciodată ce vrea dela dânşii. Odată mi-a dat să citesc „Epigonii", care mi-a plăcut foarte mult însă nu cunoşteam persoanele pe care el le descria. Intotdeauna mergeam la teatru şi mai cu seamă la Burgtheater şi la Opera imperială, mai cu deosebire la operile clasice. Parcă şi azi îmi aduc aminte că am înaintea ochilor mei icoana frumoasei opere a lui Bethoven, „Fidelia", care este cnuoscută ca cea mai frumoasă ce există; am fost la „Faust" şi la alte piese. Când aveam bani în buzunar mergeam la teatru însă niciodată nu căutam să mergem la acele secundare, ci totdeauna mergeam la Operă şi la Burgtheater. Eu eram cetitorul şi membru al comitetului „Gesangferein", aveam ca atare bilete pentru concerte, şi îi dădeam şi lui bilete, şi mergeam cu el împreună la „Musikferein", o sală frumoasă şi vastă. Aşa era traiul nostru în Viena. Dacă aveam vreo câţiva lei mai mult în buzunar, mergeam cu el la restaurantul zis de noi la tata „Wihl", unde ne întâlneam vreo 20—30 de Români. Toţi căutam să ne petrecem şi fiecare în timpul mesei ţinea discursuri. Nu mai puţin era lipsit şi Eminescu de aceste ocazii.

„In Viena, la societatea Academică „România Jună" venea şi el la şedinţe şi atunci lua şi el câteodată cuvântul, însă înainte de a vorbi îşi nota pe hârtie mai toate gândurile sale ce avea să le spună. Acasă ne vizita colegii cari locuiau în aceeaş stradă cu noi, după aceea venea Slavici şi Bucevski cu cari vorbeam lung timp. Insă nu este adevărat, după cum se spune, că în acele timpuri era pesimist şi melancolic. In tot timpul căuta să aibă îndeajuns şi să ducă o viaţă bună, îşi economisea banii cari îi veneau de acasă ca să aibă pentru luna întreagă. Totdeauna era modest îmbrăcat şi curat, însă nu iubea luxul. Când era necesitat de a merge câteodată la Bognar, era nevoit să-şi împrumute haine dela mine, dela Morariu, cu toate că avea şi el haine curate, însă pentru o aşa vizită îi trebuia haine mai elegante.

„Am observat în timpul cât a locuit cu mine că filosofia indică şi misticismul indienilor şi studiul asupra literaturii şi filosofiei indice avu o mare influenţă asupra gândirii şi lucrurilor lui. După vreo câţiva ani după aceea, cetind şi eu poeziile lui, am observat că influenţa cea mare ce a avut filosofia indiană a fost cu adevărat că el s'a condus după acele idei în cea mai mare parte. Chiar eu singur, cetind poezia „Luceafărul" de mai multe ori, m'am convins pe deplin că este cu adevărat o gândire din filosofia indiană pe care am citit-o şi eu adesea şi pentru care am avut un interes deosebit.

„Eu cu Eminescu mergeam de ascultam prelegeri asupra esteticii, şi am cercetat acele prelegeri numai în semestrul I din anul 1871—72. El mi-a spus că a mai ascultat în anul 1870 pe un alt profesor tot asupra esteticii. Am urmat prelegerile amândoi despre economia naţională şi filosofia poetică, am urmat însă numai la două prelegeri şi după aceea ne-am despărţit.

„Pictorul Bucewski ne luà în muzeele dela curte şi ne arătă şi totodată ne explică tablourile maeştrilor Italieni, Olandezi, asupra cărora ne ţinea prelegeri; mergea cu Bucewski şi făcea studii şi copii asupra picturii. Am observat că niciodată nu obicinuia să piardă timpul degeaba, afară de mici preumblări pe cari le făcea pentru recreare. Toate răspunsurile pe cari le dădea la alţii cât şi mie, nu erau dure şi căuta să-şi dea o părere în mod prietenos. Băutură nu obicinuia afară de un pahar cu bere, însă fuma incontinuu şi când eram acasă ne făceam mereu cafea neagră, pe care el o întrebuinţa foarte des. Mi-a spus că a tradus poeziile lui Heine, însă nu le-am cetit niciodată. Citeam cu el multe poezii germane asupra cărora discutam ore întregi despre ideile şi sensul lor.

„In ceeace priveşte familia sa, dela el n'am auzit nimic, însă atâta ştiu că sta în corespondenţă mai mare cu sora lui Aglaia Draghy, câteodată scria şi la un frate al lui care era ofiţer. Despre viaţa lui înainte de a veni la Viena n'am avut nici o vorbă cu el, însă nu-i plăcea ca cineva să-l întrebe despre ceeace se referă la viaţa lui. De multe ori se întâmpla ca colegii lui să-l întrebe despre viaţa lui anterioară, însă nu le da nici un răspuns.

„Inainte de a locui cu mine, era vorba între Românii Bucovineni despre punerea la cale a unei serbări ce avea să se dea la Putna la mormântul lui Ştefan-cel-Mare. El era încântat de acea serbare, şi după serbare, care a avut loc în anul 1871, îmi povestea multe scene petrecute la serbare.

„De multe ori făceam politică şi mai ales asupra regatului vechiu, el era un contrar al partidului „Roş".

„Câteodată ne întâlneam cu ţărani din Ardeal şi Bucovina, cu care convorbea foarte mult şi se interesa despre soarta ţăranilor.

„In anul 1872 în luna Maiu, a plecat dela mine la Berlin. De acolo mi-a scris el mai multe scrisori şi chiar mi-a trimis fotografia lui, pe cari azi nu le mai am".

Din fabulele lui Dim. Bolintineanu

Leul mort şi măgarul *)

Abătut de boală, leul stà pe vale
Răsuflând abià;
Taurul, mistreţul l-au văzut în cale
Unde el erà.
Ei răsbun asupră-i o insultă veche,
Şi'n picioare calcă corpu-i maestos,
Când vine măgarul falnic în ureche
Vede leul jos.
Fără apărare, el se sumeţeşte
Ii loveşte capul cu picioru-i lat.
(Ins'acela zise):
— Când cei tari pe mine azi m'au înfruntat,
De mai multe ori,
Am gemut eu tare,
Dar să sufăr răni ce-mi faci tu, măgare,
E să mor acuma chiar de două ori.

Pe acel ce cade dintr'o demnitate
Astfel tot mişelul vine şi îl bate.

*) După „Le lion devenu vieu" de La Fontaine căreia îi e inferioară.

Dece n'are ursul coadă?

— Ursule! aleargă iat-un stup cu miere!
A grăit o haită cu patru picere.
— Totul pentru haită, pentru noi, nimic.
Le răspunde iute ursul cel voinic.
Celelalte vite: epuri, vulpi şi lupi,
Il iau de ureche şi-l târăsc la stupi.
Urechile-i rupe, de mult ce-l întinde,
Ursul vede fagul, pofta i s'aprinde.
Nu mai pot să-l smulgă, dela stupul său.
Il apuc' de coadă şi îl trag mereu;
Coada i se rupe şi tot stă să roadă,
Iată de ce lucru n'are ursul coadă.
Proverbul:
Ursu-i rupi urechia ca să-l duci la stupi,
Şi să-l tragi de-acolo coada încă-i rupi (1).
1862.

1) Din culegerea nepublicată a d-lui Paul I. Papadopol.

Lexice, vocabulare, glosare

D. profesor Popovschi răspunde d-lui translator Al. Mavrodin

In numărul 118 al „Adevĕrului literar şi artistic" am dat loc criticei pe care d. Al. Mavrodi a făcut-o dicţionarului româno-rus al d-lui Popovschi. Autorul acelui dicţionar ne roagă să facem loc în coloanele revistei şi răspunsului d-sale.

D-l translator Mavrodin arată un deosebit interes pentru dicţionarul meu. Acum vre-o lună a tipărit o critică distrugătoare în *„Părerea Noastră"*. Astă dată şi-a dat avizul riguros pe paginile revistei D-voastră. Nu mă îndoesc că ar fi mai încercat aceeaşi critică să-mi facă şi în alte publicaţiuni.

Nimica nu am contra acestui arzător interes pentru lucrarea mea. Aş dori numai ca pentru dânsul să fie găsită o formă mai potrivită pentru un critic serios şi mai folositoare pentru cititori. Critica de faţă a d-lui translator lasă prea mult de dorit în privinţa aceasta.

Felul lui de procedare e foarte simplu. Din felurite înţelesuri ale cuvântului, arătate în dicţionar, d-sa ia pe cel mai depărtat de înţelesul direct al cuvântului şi-l arată ca *singura* tălmăcire aflată în carte. Şi 'ntr'adevăr iese o traducere ciudată: *abil = capabil, bunătate = bunăvoiţă* etc. Dar în dicţionar sunt date mai multe înţelesuri, de pildă pentru cuv. *abil* — opt cuvinte, pentru *bunătate* — trei ş. a. m. d. Nu crede d-l translator că a trata astfel un subiect înseamnă în mod conştient a induce pe cititori în eroare, a abuza de încrederea cititorilor? Asta e scopul unei critice conştiincioase?

Nu tăgăduesc, din tălmăcirile făcute în dicţionar unele se depărtează de înţelesul direct al cuvintelor. Insă una e să dai explicaţia unui cuvânt luat în mod abstract, şi alta e să-i găseşti în limbă străină tălmăciri potrivite pentru acele felurite cazuri de întrebuinţare cari pot avea loc în grai viu. In ultimul caz eşti nevoit să recurgi la multe „sinonime", cari fireşte mai mult sau mai puţin se depărtează de înţelesul direct al cuvântului. *Bunătatea* nu e *bunăvoinţă*, însă în grai viu, în unele cazuri, se apropie (în ruseşte) de înţelesul cuvântului *bunăvoinţă*, ceeace nu poate fi scăpat din vedere în dicţionar. Comparaţia tălmăcirilor din mai multe dicţionare, cele mai bune, ne arată aceasta într'o măsură îndestulătoare.

Foarte bine înţeleg că un translator poate să nu cunoască astfel de lucruri. Dar trebue să ţie seamă de dânsele acela care se apucă să facă critică unui dicţionar.

D-l Mavrodi încearcă să stabilească isvoarele de cari m'am folosit la întocmirea dicţionarului. Imi aduc aminte că un alt critic din Chişinău, translator şi dânsul, a declarat pur şi simplu, că izvoarele arătate în dicţionar sunt învechite. D-l translator Mavrodi e mai băgător de seamă şi mai indulgent: el a descoperit anumite două izvoare (Şăineanu şi Grigorovitză). Nu mă îndoesc că dacă d-l translator Mavrodin cu acelaş interes va continua şi mai departe să cerceteze dicţionarul meu, va afla că cuvintele din acest dicţionar nu tocmai se potrivesc cu Şăineanu şi Grigorovitză, că la aceştia aproape lipseşte frazeologia dată în dicţionarul meu, că acela care cunoaşte de pildă pe Damé nu mai are nevoe de Grigirovitză, va descoperi poate şi alte izvoare destul de „bune".

In cât priveşte adevăratele greşeli şi neajunsuri ale dicţionarului, pentru dânsele lămuririle trebuincioase sunt date în precuvântarea ediţiei II.

NICOLAE POPOVSCHI

Chişinău, 20. III. 1923.

Terminologia numerelor

— Din glosarul lui Gheorghe d'n Bârlad —

Diferitelor numere li s'a dat numiri şi intrepretări pe cari, în parte, le restitui mai jos.

1) Unu = piculina;
2) Una = Dreptatea;
3) 0,5 = jumătate = bucata;
4) Trei = buclucaşul;
5) Cinci = rubla, piesa, potcoava;
6) Şapte = mincinosul;
7) Zece = zece înţelepţi nu pot drege ce un singur prost a stricat;
8) Unsprezece = stâlpii ţării;
9) Douăsprezece = duzină rămasă dela Fenicieni;
10) Treisprezece = fatalitatea;
11) Douăzeci = polul;
12) Douăzeci şi unu = recrutarea;
13) Douăzeci şi cinci = ca la poliţie;
14) Douăzeci şi opt = Făurar;
15) Şaizeci = 60 ani = „pe Argeş în jos" (declinul fizic);
16) Nouăzeci şi nouă = bătrânul;
17) O sută unu = tunu;
18) O sută patruzeci şi patru = duzina duzinelor = doisprezece la pătrat.

GHEORGHE DIN BARLAD

Argot-ul şcolăresc

1) *Te a ochit* = Profesorul ţi-a observat mişcările din bancă.
2) *A te umfla (cu lecţii)* = a ţi se da multe lecţii.
3) *Cartea neagră* = Catalogul unde, notat de trei ori cu „purtări rele", eşti pedepsit cu eliminirea din şcoală.
4) *Uscătorie chimică* = când n'ai de cheltuială în timpul recreaţiilor (termen nou).
5) *S'a învârtit de un topor* = A luat nota 7.
6) *A se usca* = a nu putea dobândi o notă bună la vreo materie.
7) *E o jale* = (momente penibile), când te ascultă dela început la toate obiectele, ori când ai parte numai de-o materie grea.
8) *A face colecţie* = a căpăta aceeaş notă (rea, bineînţeles).

elev cl. II gimnazială
M. SCHEINER

* * *

Din expresiile pe cari ni le comunică elevul P., înregistrăm:

Intră la abator = e scos la lecţie, se prevede o examinare riguroasă.
S'a curăţat = a ieşit din abator, a luat o notă rea.
Toporaşul)* = nota 7.
Tăiere = (vezi abator).

*) Termenul acesta îl diminutivizează, cu simpatie,—dându-i o nuanţă nu de micşorare, ci de drăgălăşenie — cei cari au, de obicei, note rele sau mediocre; îl pronunţă fără diminutiv şi cam ursuz cei cari sunt fruntea clasei şi-s nemulţumiţi până şi de „ghebosul cu ochi" de „treiul cu geamuri" sau de „colac" (nota 8).

Auzi uneori următoarea caracterizare a situaţiei, din partea unuia care a *înşfăcat* nota 7, către un altul pe care l'au *pocit* cu un 7: „Toporaşul meu miroase frumos; dar ţie ţi s'a dat cu toporul în cap".

B. L.

CRONICA SPORTIVA

Ştiri sportive diverse

Ziarul „L'Auto" publică în numărul său din 13 Martie un interesant tablou prin care arată că în timpul necesar unui aeroplan pentru a parcurge 1 km., automobilul parcurge 624 m., motociclistul 425 m., o locomotivă 290 m., un ciclist — cu antrenare mecanică — 244 m., un călăreţ 156 m. şi un pedestrian care aleargă, 85 m., — toate aceste distanţe fiind socotite pe maximul de viteză obţinut până în ziua de azi şi anume:

Avion: Sadi Lecointe, 1 km. în 9 sec. 1/5.
Automobil: Tommy Milton, 1 „mille" în 23 sec. 7/100.
Motocicletă: Parkhurst, 1 km. în 21 sec. 64/100.
Tren: 115 km. pe oră.
Ciclist: Guignard (cu antrenor) 1 km., în 37 sec. 1/5.
Cal: Master Willie, Blue Diamond şi Le Buff, 1 km. în 56 sec. 2/5.
Om: Kelly şi Drew, 100 metri în 10 sec. 4/5.

*

Câte automobile circulă pe suprafaţa pământului?

La această întrebare răspunde ziarul „L'Echo des Sports" (Paris) şi îi lăsăm răspunderea asupra exactităţei statisticei: 14,743,468 la data de 1 Ianuarie 1923 pe când la aceaşi epocă dar în 1922 ereau numai: 12.593.000.

In America ar fi: 13.078.279; în Europa: 1.302.153; — în Oceania: 147.189; — în Asia: 144.479; — în Africa 71.638.

In ceeace priveşte Europa arătăm ţările în ordinea numărului de vehicule automobile ce au în circulaţiune: Englitera, Franţa, Germania, Italia, Spania, Belgia, Suedia, Elveţia, Dànemarca, Norvegia, Olanda, etc. etc.

*

Celebrul jucător american de biliard *Willie Hope*, şi-a însuşit anul acesta ţitlul de campion al lumei (profesionali), pe care-l perduse anul trecut după ce'l deţinuse zece ani, învingând la New-York pe *Jack Schaeffer*, junior.

Match-ul a avut loc în 3 serii a 500 puncte; prima serie fusese câştigată de Schaeffer. — Media generală a lui W. Hope a fost 34 4/44; a învinsului 31 8/43 (Hope reuşind 1500 contra 1341).

Presa australiană a deschis o listă de subscripţie, pentru strângerea unui fond de 10.000 livre sterling, necesar pentru participarea echipei australiane la Jocurile Olympice din 1924. Desigur că suma va fi uşor acoperită.

DACĂ AM INCERCA ŞI NOI AŞA CEVA? CE CRED CONFRAŢII?

*

Marile „match"-uri de foot-ball sunt atât de apreciate în Englitera încât speculanţii cumpără stocuri întregi de bilete spre a le revinde cu preţuri exagerate. De pildă biletele pentru „match"-ul de rugby Franţa—Englitera, s'au vândut cu 5 livre sterling, adică 5600 lei!... Pe când şi la noi o atare speculă!

*

Americanii au inaugurat pe la finele lunei Martie, la Mac Cook Field (Dayton-Ohio), un museu istoric al aviaţiunei, asemănător acelui creat sunt aproape doi ani, de francezi, la Châlet-Meudon.

La noi, aşa ceva nici pomeneală.

„Match"-ul de foot-ball rugby HEIDELBERG-BUCUREŞTI (8 Aprilie 1923) pe terenul F. S. S. R.

Rezultatul a fost 9-3 în favoarea echipei universitare germane

FOOT-BALL RUGBY

Match-ul internaţional de rugby (primul la noi în ţară) între echipa universitară germană Heidelberg şi o echipă mixtă bucureşteană compusă din elemente de valoare dela Tennis-Club Român şi Stadiu Român, a avut loc Duminică, 8 Aprilie pe terenul F. S. S. R. fiind de faţă cu toată asprimea timpului circa 3000 persoane.

Jocul, lipsit de brutalitate, nu s'a prea relevat prin faze clasice fiind cam pripit şi prea adeseori descusut în desfăşurarea sa.

Echipa germană, mai omogenă şi mai antrenată, a învins cu 9 puncte contra 3.

Arbitru a fost D-l M. Iconomu.

(Fotografii: echipa germană la stânga; cea română, la dreapta).

Boxă

Senegalezul *Battling Siki*, învingătorul din toamna trecută al lui Carpentier, a fost învins (17 Martie), la Dublin (Irlanda), de irlandezul *Mac Tigue*, la puncte, în 20 reprize.

„Recordul" lui Mac Tigue — boxeur nu prea cunoscut în Europa — era impresionant; totuşi mulţi credeau că fiind cu câţiva ani mai în vârstă ca Siki şi acesta având şi câteva kgr. ca greutate în plus, el va fi învins; rezultatul a fost, după cum se vede cu totul altul şi chestia supremaţiei pentru titlul de campion al lumei categoria „mi-lourds" e pusă în discuţiune, deşi de rândul acesta „match"-ul nu prevedea pierderea titlului deţinut de Siki.

„Match"-ul HEIDELBERG-BUCUREŞTI (8 Aprilie 1923)

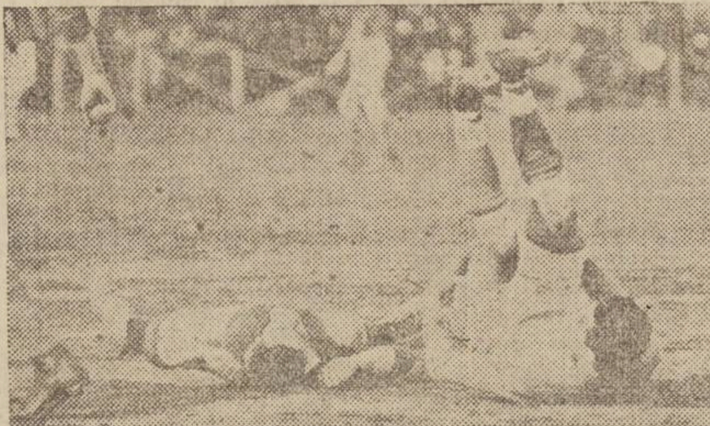

Principele Carol al României, şi printre spectatori D-nii Inginer C. Sabu, Dinu Cesianu, C. Plagino, I. Cămărăşescu, ataşatul militar al Serbiei, etc., aşteptând prezentarea echipelor la sfârşitul jocului.

Totuşi trebue să spunem că majoritatea presei anglo-franceze nu e de părerea arbitrului şi dă câştig la puncte lui Siki, lăsând să se înţeleagă că arbitrul a fost parţial.

*

Francezul *Paul Fritsch*, învingător la jocurile olympice dela Anvers (1920), a categoriei „poids-lègers", a învins la Paris pe campionul Belgiei al categoriei „poids plume", *Arthur Wyns*, la puncte, în 12 reprize.

Henry Manu şi un echipier dela Heidelberg în înverşunarea lor iau contact.... cu pământul....

Jim Jeffries, fost campion al lumei „oricare categorie" (1899—1902) şi care câştigase o avere de peste o jumătate milion de dollari, azi e complect ruinat, după urma unor speculaţiuni nenorocite.

Jeffries vrea să devină predicator!!...

*

„Match"-ul „revanche" Carpentier—Siki va avea loc la Paris, în seara de 16 Septembrie. Beneficiul care va rezulta din orice încasări cu acea ocazie, va fi dat în folosul laboratoriilor ştiinţifice parisiene, cari duc mare lipsă.

*

Bill Brennan care a fost învins prin „knock-out" la a 12-a repriză, de către *Luis Firpo*, a trebuit să intre imediat în spital, în urma comoţiunei cerebrale resimţită din o lovitură ce-a primit la baza craniului.

Boxa, aşa cum o pricep sau o permit mulţi conducători ai sportului în străinătate, *nu mai are decât un foarte vag raport cu ideia educaţiunei fizice şi a sportului*. Am spus-o în mai multe rânduri, şi cazul de mai sus e o nouă şi tristă confirmare a temerei ce am manifestat în trecut. Dar de, când la mijloc sunt interese comerciale...

*

Preşedintele comisiunei de Boxă o statului New-York, a numit de curând pe *Joé Jeannette*, arbitru oficial.

Joe Jeannette desigur a fost o celebritate a „ring"-ului, dar faptul interesant este că el e un „colored man" (un negru), şi pe deasupra numirea sa a fost bine primită de cercurile sportive americane.

*

Franţa posedă de curând doi noui campioni: la categoria „poids lègers", *Fred. Bretonnel* a învins pe Poutet, în 20 reprize;—la categoria „poids moyens", *Francis Charles* a învins pe *Prunier*, la puncte, în 15 reprize.

Aeronautică

Faimosul aviator francez *Jean Casale*, pilotând un aeroplan „Spad" de 400 H. P., a reuşit a stabili (20 Martie) un nou record al lumei, ridicându-se cu o încărcătură de 250 kgr. la 8200 metri (vechiul record era deţinut de plutonierul Le Boucher cu 7682 m.).

*

Aviatorul francez *Thiéry* a stabilit în Spania, la Cuentro (lângă Madrid), un nou record al lumei, pilotând un aparat Brèguet; el s'a ridicat cu o încărcătură de 500 kgr. la 5992 m. (vechiul record — oficial — era deţinut de J. Casale cu 4796 m., şi în mod oficios de Benoist cu 5600

Foot-ball Asociaţie

Echipa reprezentativă a Scoţiei a învins (2—0), la Paisley, echipa representativă a Ţărei Galilor.

*

Echipa representativă de amatori a Belgiei a fost învinsă cu 6—1, de echipa Engliterei *(profesionali)*, pe terenul Woolwich Arsenal la Highbury (20—III).

Anul trecut echipa engleză (mixtă) învinsese pe cea belgiană la Anvers cu 2—0.

In treacăt vom spune că echipa belgiană, învingătoarea dela jocurile olympice (Anvers 1920) şi recenta învingătoare a Spaniei şi Franţei, e desigur printre cele două mai tari din Europa.

*

Finala campionatului Cataloniei (Spania), a revenit echipei „Europa", care a învins (1—0), echipa „F. C. Barcelona".

*

Echipa „Real Union San Sebastian", învingând în partida finală, la Bilbao, echipa „Real Irun" (2—0), a fost declarată campion a regiunei Guipuzcoa.

Foot-ball Rugby

Echipa selecţionată a Englitere a învins, la Edimburg, în vederea „cupei Calcuta" (oferită de defuncta regină Victoria) echipa representativă a Irlandei (8—6). Spectatorii la acest „match" sensaţional erau circa 30.000 şi printre ei se afla şi ducele de York, fiul Regelui Engliterei, împreună cu logodnica sa.

*

Echipa representativă a armatei franceze a învins, la Londra,

Echipierii români se pregătesc a prinde mingea pentru a porni apoi la atac

pe terenul Twickenham, echipa representativă a armatei engleze (15—6).

Hockey

Echipa selecţionată a Engliterei a învins, la Edimburg, în renul stadionului Bergeyre, echipa representativă a Elveţiei (3—2).

Cu toate că acest sport nu este introdus în massele sportivilor, au asistat totuşi 2000 spectatori.

*

Echipa representativă a Engliterei a învins, la Londra, cu 9 p. contra 1, echipa representativă a Scoţiei, şi săptămâna următoare ea a învins si echipa Irlandei (4—1), la Birmingham.

ÎNSEMNĂRI

Portretul lui Bolintineanu

Notițe bibliografice. — Despre pictorul Iehuda Barbu Iscovescu, despre rolul său în timpul revoluției dela 1848, atât cu referire la procurarea de arme cât și în ce privește decorarea Teatrului Național (împreună cu Montrezor); despre moartea lui în exil și felul cum fusese devalizat, a se vedea:

L'Etoile du Danube, No. 45 dela 5 Iulie 1857 (Scrisoarea generalului Magheru către Vodă Știrbei, reprodusă și în *„Acte și documente relative la istoria renașterii României*, publicate de Ghenadie Petrescu episcop de Argeș, Dimitrie A. Sturdza membru Academiei Române și Dimitrie C. Sturdza", vol. III pag. 1184-1186); — Vartic Colescu, *1848 zile revoluționare* pag. 311; — M. Schwarzfeld, *Anuar pentru Israeliți*, anul VII (1884—1885), pag. 118—120; — Ioseph Kaufmann, *„Evreii luptători în revoluțiunea românilor din 1848 sau O pagină din istoria evreilor români"*, pg. 45—48 (vezi și „completările" d-lui M. Schwarzfeld în bibliografia *Egalității* No. 36 anul XI, pag. 388); — *„Anul 1848 în Principatele Române"*. Acte și documente publicate cu ajutorul Comitetului pentru ridicarea monumentului lui Ion C. Brătianu, tomul II, pag. 494 și 506. (Adresele Ministerului trebilor din Lăuntru al Țării-Românești către Sfatul orășenesc din București) și tomul III, pag. 401 (Raportul No. 8063 al Poliției din Capitală către Ministerul trebilor din Lăuntru al Țării-Românești).

BARBU LAZAREANU

„O fată tânără pe patul morții"

Din prefața pe care Sion o scrie operilor complecte ale lui Bolintineanu, cititorii pot vedea că poetul s'a făcut cunoscut prin elegia „O fată tânără pe patul morții". Bolintineanu se inspiră din poezia lui André Chénier, care precum se vede din versurile publicate în diferite limbi a mai inspirat și pe alți fruntași ai literaturilor streine.

E de prisos să insistăm asupra cunoscutului poet André Chénier, duiosul cântăreț al tinerei captive, care, ca și el, aștepta moartea în timpul revoluției franceze, printre nobilii închiși din ordinul teroristului Fouquier Tinville. E interesantă figura acestei „tinere captive" care s'a dovedit mai târziu a fi cu totul altceva de cum și-o închipuesc poeții în luminoasa lor inspirație.

Se numea Aimée de Coigny și era ducesă de Fleury. N'avea decât două zeci și cinci de ani și fusese închisă ca vrăjmașa revoluției, după ce divorțase odată și dusese o viață din cele mai ușuratice. Văzând-o gemând în temniță și înspăimântată de eșafodul care zilnic curma viața câtorva zeci de aristocrați, poetul Chénier a scris strofele nemuritoare, menite s'o fixeze pentru totdeauna printre victimele nevinovate ale teroarei. Aimée n'a dat atenție acestor versuri oferite de poet câteva zile înainte de execuția lui, pentrucă era preocupată de dragostea lui Millin alt nobil închis cu ei la Saint-Lazare. N'asculta nici versurile lui Chénier, nici declarațiile lui Millin, dar acesta o preocupa pentrucă se oferise s'o scape odată cu el din ghiarele morții. Intr'adevăr Millin pusese la cale o evadare, care a reușit și de care „tânăra fată pe patul morții" s'a folosit. L'ar fi putut scăpa și pe Chénier, dar... nu s'a gândit. Așa răsplătesc femeile pe cei cari le cântă. El a murit pe eșafod; ea a fugit cu ofițerul Montrond în Anglia, unde s'au căsătorit, și au divorțat, lăsând-o să se căsătorească a treia oară cu un tenor și a patra oară cu tribunul Garat.

A dus o viață mizerabilă până la 1820 când moare după ce fusese câtva timp prietena poetului francez Népomucene Lemercier.

La Jeune Captive

„L'épi naissant mûrit de la faux respecté;
Sans crainte du pressoir, le pampre tout l'été
Boit les doux présents de l'aurore;
Et moi, comme lui belle, et jeune comme lui,
Quoi que l'heure présente ait de trouble et d'ennui,
Je ne veux point mourir encore.

„Qu'on stoique aux yeux secs vole embrasser la mort,
Moi je pleure et j'espère; au noir souffle du nord
Je plie et relève la tête.
S'il est des jours amers, il en est de si doux!
Hélas! quel miel jamais n'a laissé de dégoûts?
Quelle mer n'a point de tempête?

„L'illusion féconde habite dans mon sein.
D'une prison sur moi les murs pèsent en vain,
J'ai les ailes de l'espérance:
Echappée aux réseaux de l'oiseleur cruel,
Plus vive, plus heureuse, aux campagnes du ciel
Philomèle chante et s'élance.

„Est-ce à moi de mourir? Tranquille, je m'endors,
Et tranquille je veille, et ma veille aux remords
Ni mon sommeil ne sont en proie.
Ma bienvenue au jour me rit dans tous les yeux;
Sur des fronts abattus, mon aspect dans ces lieux
Ranime presque de la joie.

„Mon beau voyage encore est si loin de sa fin!
Je pars, et des ormeaux qui bordent le chemin
J'ai passé les premiers à peine.
Au banquet de la vie à peine commencé,
Un instant seulement mes lèvres ont pressé
La coupe en mes mains encor pleine.

„Je ne suis qu'au printemps, je veux voir la moisson;
Et comme le soleil, de saison en saison,
Je veux achever mon année.
Brillante sur ma tige et l'honneur du jardin,
Je n'ai vu luire encor que les feux du matin,
Je veux achever ma journée.

„O mort! tu peux attendre; éloigne, éloigne-toi;
Va consoler les cœur que la honte, l'effroi,
Le pâle désespoir dévore.
Pour moi, Palès, encore a des asiles verts,
Les Amours des baisers, les Muses des concerts,
Je ne veux point mourir encore".

Ainsi, triste et captif, ma lyre, toutefois,
S'éveillait, écoutant ces plaintes, cette voix,
Ces vœux d'une jeune captive;
Et, secouant le faix de mes jours languissants,
Aux douces lois des vers je pliai les accents
De sa bouche aimable et naïve.

Ces chants, de ma prison témoins harmonieux,
Feront à quelque amant des loisirs studieux
Chercher quelle fut cette belle:
La grâce décorait son front et ses discours,
Et, comme elle, craindront de voir finir leurs jours
Ceux qui les passeront près d'elle.

ANDRÉ CHÉNIER

Ce-a scris Bolintineanu

Iată o listă aproape complectă a operilor poetului dela moartea căruia se împlinesc cincizeci de ani:

Călătorii în Moldova, tipărite într'un calendar.
Doritorii nebuni, fragment de roman.
Mânia coconei Elenca, în „Albina Pindului".
Viața lui Matei Basarab, studiu inedit.
Poezii, tipărite de societatea literară în 1847.
Poporul Suveran, ziar din care au apărut 26 numere.
Junimea Română, revistă politică literară. Paris 1851.
Cântece și Plângeri, Iași 1852.
Les Principautés Roumaines, Paris 1854.
Manoil, roman, publicat în „România literară" 1855.
Poezii vechi și noi, București 1855.
Turcia, Austria și Moldo-Românii, Paris 1856.
Călătorii la Ierusalim în sărbătorile Paștilor, 1857.
Melodii Române, Editor C. A. Rosetti.
Dâmbovița, ziar politic literar (1858—1865—1870).
Cântarea României versificată după Alecu Russo.
Călătorii pe Dunăre și în Bulgaria, 1859.
Istoria lui Herodote, 1859.
Bătăliile Românilor, fapte istorice în versuri.
Convențiune pentru organizarea definitivă a principatelor române.
Nemesis, Satire politice. 1861.
Elena, roman original de datine, politic-filosofic.
Legende naționale cu note din cronicile române.
Legende sau basme naționale în versuri.
Călătorii la Românii din Macedonia și muntele Atos, 1862.
Mizerabilii, roman istoric de Victor Hugo, traducere.
Călătoria I. S. Domnitorului Românilor la Constantinopol, 1864.
Brises d'Orient, poezii traduse în franțuzește chiar de autor.
Poeziile (Florile Bosforului, Legende istorice, etc.), 1866.
Bolintiniadele, ziar satiric în versuri 1866.
Eumenidele, idem.
Călătorii în Asia-Mică.
Conrad, poemă în 4 cânturi, 1867.
Mihai-Viteazul condamnat la moarte, dramă în 3 acte.
Ștefan-Vodă cel berbant, dramă în 4 acte.
Alexandru Lăpușneanu, dramă în 3 acte.
Ștefan George Vodă, dramă în 5 acte.
Mărirea și uciderea lui Mihai-Viteazul, dramă istorică în versuri.
Despot-Vodă, prolog.
Mihnea-Vodă, dramă în versuri.
Postelnicul Constantin Cantacuzino, dramă în 3 acte în versuri.
Brâncovenii și Cantacuzinii, dramă în versuri.
Sorin sau Tăierea boerilor la Târgoviște, poemă dramatică în versuri.
Cartea poporului Român, cugetări filosofice și politice.
Ielele, Grame și Epigrame politice 1869.
Nepăsarea de religie, de patrie și de dreptate la români, 1869.
11 Februarie sau istoria de trei ani precedată de domnii Regulamentari, 1869.
Viața lui Traian August, fondatorul neamului românesc.
România roabă la Austro-Maghiari? 1869.
Cleopatra regina Egiptului, 1870.
Plângerile României, ode, 1870.
Câmpul și Salonul, poezii din tinerețe.
Vlad Vodă Țepeș și Mircea cel Bătrân.
Menadele, satire politico-sociale.
Viața și faptele lui Mihai-Viteazul.
Viața și faptele lui Ștefan Vodă cel Mare.
Traianida, poemă epică, 1870.
Ștefan Vodă cel tânăr.
Viața lui Cuza-Vodă, memoriu istoric.
Anacreon, manuscris.
Poezia română în trecut.
etc., etc., etc.

Piesele originale

Fiecare nou director, când vine să ia în primire direcția teatrelor, la București, nu uită, în cuvântarea sa, să pomenească și de bunele sentimente ce le nutrește pentru literatura dramatică originală. Am impresia că aceste fraze sunt de prisos. Directorul unui teatru subvenționat de stat este, prin însăși numirea lui acolo, ocrotitorul pieselor originale. Am putea spune chiar că acesta este rostul lui. Subvenția pe care statul o acordă teatrelor, vine tocmai în ajutorul *ocrotirei artei și literaturei dramatice române*, pentru care aceste teatre au fost *înființate*.

Din nefericire chiar cu asigurările pe cari le dau la instalarea lor, directorii lasă pe planul al doilea grija de căpetenie a instituției pe care o conduc. Ne place să credem că noul director, autor dramatic el însuși, își va aduce aminte de așteptările în anticamerele directoriale, și făgăduelile date nu vor rămâne simple vorbe asvârlite în cererea creditului de câtava vreme de care oamenii noui au nevoe la început.

Aceste rânduri mi-au fost sugerate de informația ziarelor cari anunță că până la sfârșitul stagiunii, adică până în Iunie, teatrul Național va mai reprezenta *trei* piese originale. Ca o crudă ironie, alături de această informație, citesc anunciul d-lui Tănase care caută coriste și dansatoare în vederea deschiderii teatrului de vară „Cărăbuș".

Vasăzică piesele originale, — trei la număr și singurele din anul acesta — semnate de trei autori cu reputație, vor vedea lumina rampei în serile când lumea obosită preferă așteptarea grădinilor de vară sau o plimbare odihnitoare la șosea.

Când încep căldurile și când spectatorii înțeleg să nu mai calce pragul teatrelor închise, Naționalul ne dăruește trei piese românești!

Nu puteau fi jucate mai înainte?

Chestiunea încasărilor nu intră în preocupările unui teatru subvenționat și de-aceea nici n'o discut. Subliniez însă indiferența teatrului față de operele originale și cred, că n'ar fi rău dacă noua societate a autorilor dramatici ar impune în noua lege de organizare a teatrelor un articol care stabilește felul cum și *când* se reprezintă piesele originale.

A. de HERZ

In amintirea poetului Panait Cerna

La 7 Aprilie a. c. s'a împlinit 10 ani dela moartea poetului Cerna. Dăm și noi în acest numr, o scrisoare a lui, trimisă în anul 1911, din Leipzig, domnișoarei B.;—întru aducerea aminte a nefericitului poet mort în floarea vârstei și a talentului său.

Admirabilele amintiri publicate de d. profesor universitar I. Petrovici, în numărul din 25 Martie, al „Adevĕrului Literar", sunt cele mai pioase prinosuri aduse memoriei lui.

Leipzig, 22 Iunie 1911 (1)

Acum cinci săptămâni ți-am scris o carte ilustrată. Ai primit'o? De mult nu mai am nici un fel de veste dela d-ta. Mă consolez totuși cu gândul, să ești sănătoasă și mulțumită întru toate. Ce mai e nou pela noi? Inteleg vr'o veste bună, că de cele-l'alte „nu e lipsă". In deosebi e trist spectacolul, ce-l dau dela o vreme păstorii de suflete. Trist și urât. Dar să'i lăsăm în judecata Sinodului—și pe Sinod în plata lui Dumnezeu. Știi, ce mare dorință aș fi avut în timpul din urmă? Să fiu cu Beaumont în aeroplan, pe când se desfășura în fața-i mărirea veche italică, iar în depărtări sclipea cupola Sfântului Petru. Dar Beaumont n'a vrut să se gândească la mine—așa că rămăsesem și eu pe pământ, ca d-ta mai deunăzi.

De-ai ști cum număr zilele până la vacanță! Orice clipă care trece—mi-e prietenă bună; toate câte mai rămân, îmi sunt dușmane.

Multă prietenie dela

CERNA

NOTA. — Această scrisoare este scrisă pe o ilustrată cu chipul și casa lui Schiller din Lepzig. N. Edit.

1) Autograf inedit din Bib. Academiei Române.

Adeziunea intelectualilor francezi la mișcarea umanitaristă din țară

Pe lângă recentele manifestații culturale, prilejuite de frumoasele și savantele conferințe ținute la Fundație de profesorul C. Bouglé, înregistrăm un nou fapt ce ne dovedește considerația ce-o dau intelectualii francezi culturii românești precum și acțiunilor pornite din țară.

De curând s'a lansat un „Apel către intelectualii liberi și muncitorii luminați" care a avut un larg răsunet și în urma căruia s'a format „Primul cerc umanitarist" cu sediul în București. Acest cerc e o expresie a doctrinii și acțiunii umanitariste, pentru a căror precizare teoretică și aplicare practică d. *Eugen Relgis* se ocupă cu atâta stăruință de câtiva ani. Apelul pomenit mai sus, s'a răspândit, în traducere, în streinătate. Cea dintâiu consacrare strălucită a venit din Paris. D. Relgis, a primit din partea lui F. I. A. L. S. înștiințarea că această federație a artelor, literilor și științelor aderă la acțiunea umanitaristă pornită de aci. Un grup de 14 scriitori și artiști din Paris au semnat Apelul, formând grupul de inițiativă. El e alcătuit din literatul și filosoful *Han Ryner*, *Banville d'Hostel* conducătorul lui F. I. A. L. S., *P. N. Roinard* poetul care și-a serbat de curând 50 ani de activitate literară, pictorul *Felix Courché*, publiciștii *H. Chassin*, *Louis Richard*, *Emile Pignot* (toți membri în comitetul lui F. I. A. L. S.), *Alex. Mercereau* estetul și eseistul, *Amedée Guillaume* directorul lui „Reflet humain", romancierul și sociologul *Florian-Parmantier*, publiciștii *Henri Strentz și Raymond Duncan*, sculptorul *M. Lipshitz* și scriitorul *Paul Brulat*.

Propaganda literară ungurească

In numerile trecute ale „Adevĕrului Literar" am arătat cum lucrează pe teren cultural propaganda ungurească. Acestor informații putem adăoga și altele. De vre-o câteva luni apare la Budapesta un ziar zilnic francez: *L'Eche du Danube*, redactat de d. Felix de Gerando. D. *Felix de Gerando* este de origină baron francez, prin tradițiune înrudit cu familia ardeleană Teleki. Inainte de războì a scris „Scrisorile ungurești" ale *Mercure de France*-ului. In vremea din urmă a fost mult timp în București, unde — probabil — a cules informații ca să poată publica ziarul de propagandă ungurească. „L'Echo du Danube" încearcă o nouă lature a propagandei ungurești: face politică antantofilă și exploatează până la ridicol interesul d-lui Jean *de Bonnefon* față cu literatura ungară. Are rubrici permanente: France et Hongrie, și republică versurile adresate marelui Petőfi de mediocra poetă Lucie Delarue Merdrus:

„La terre et l'air immensèment
M'enferment dans leur vaste cube.
Je cherche, le long du Danube
L'ennemi commun: l'allemand".

Anachronism inefabil, mai ales, dacă ne gândim la Ludendorff și Hindenburg, divinizați de unguri.

Propaganda ungurească literară își urmează calea în Germania. La universitatea din Berlin, este un profesor al literaturei și limbei ungurești, d. Robert *Gragger*, de origină șvab din Banat, care face propagandă culturei ungurești de zece ani în Germania. Emulul lui Apponyi, profesorul *Gragger* are simpatii în toate cercurile literare din Germania și a făcut tot posibilul, ca să asigure accesul literaturei ungurești în Berlin. Paralizat în acțiune de multe ori de criticile violente ale ironicului *Alfred Kerr*, care lua în tăgadă valoarea literară a unui Frantz Molnar, Dregely, Lengzel și Biro, profesorul *Gragger* a impus totuș Germaniei literare mișcarea culturală ungară. In fiecare an „Seminarul unguresc" din Berlin a tipărit volume de propagandă ungară, cu care a năpădit Elveția, Danemarca, Norvegia, Olanda și America.

Profesorul *Gragger* a deschis drumul ungurilor (ce-i adevărat al unui mare poet: Petőfi) și în „Insel Bücherei", cunoscuta firmă literară, a cărei exclusivitate și oroare de mediocritate este cunoscută în întreaga lume civilizată. „Insel" publică un volum întreg al versurilor lui Petőfi, traduse în limba germană, și meritul este al profesorului Gragger.

Iar la noi, Românii, propaganda oficială se îngrijește ca toate discursurile imbecile ale politicianilor, să fie traduse în limbi străine și răspândite prin sprintene agenții de presă în cotidianele europene și extraeuropene, ferindu-se ca nu cum-va cu ajutorul aceleași propagande să poată ajunge în străinătate verbul unui Eminescu ori proza masivă a unui Caragiale.

Scandalul teatral din Roma

Temperamentul italian este îndeobște cunoscut. Publicul italian nu se sfiește în teatru să fluere și să asvârle cu ouă nu tocmai proaspete, de câte ori i se jignește amorul propriu. Incepând dela d'Annunzio și până la Dario Nicodemi, aproape toți scriitorii moderni ai Italiei au avut norocul de a fi fluierați la teatru. Recordul scandalurilor îl ține însă totuși tânărul și curajosul poet italian *Calzini*, un precursor și rival al lui Pirandello, ale cărui versuri și piese teatrale sunt anatemizate și glorificate, împărțindu-se în două tabere cititorii lui. *Calzini* este autorul unei piese mitologice: *Penelope*, a cărei premieră a fost zilele trecute la teatrul Argentina în Roma. Premiera a fost însăși o piesă de teatru, în care figuranții au fost: jandarmi, așezați în galerie ca să apere prestigiul teatral. Premiera a provocat însă o serie de conflicte: publicul s'a încins la bătae, a aruncat cu ouă și cu legume, și în zadar a intervenit însuș *Mussolini*, care era de față la premiera piesei, „Penelope" a trebuit să dispară de pe scenă. Ministrul de interne, *de Bono*, revoltat de scandalul provocat de dușmanii literari ai lui *Calzini*, a dat un ordin prefectului de Roma, ca să împiedice cu orice forță o nouă ofensivă împotriva „genialului" *Calzini*, dar publicul din Roma, nu în zadar este trufaș pe origină: nu s'a lăsat intimidat de ordonanțele ministeriale și a fluerat și a doua seară piesa lui *Calzini*, promițându-i acestuia și o strașnică bătae dacă ar încerca să mai figureze pe afișul teatrelor italiene. *Calzini* adresează disperat o scrisoare deschisă d-lui *Gino Calza-Bini*, inspectorul general al armatei fasciste, cerând scut și apărare „talentului", iar l'*Asino*, revista umoristică, recomandă lui *Calzini*, ca să transcrie piesa în pantomimă, neputând să procure Penelopei vălul necesar pentru a acoperi rușinea lipsei de talent.

Căderea lui Lorenzo Azèrtis

Am amintit și noi, în *Adevĕrul Literar*, de prodigioasa carieră a scriitorului „spaniol" Lorenzo *Azèrtis* (Lorant de Orbok), ale cărui piese teatrale au străbătut întreg continentul, pricinuind mai multă gălăgie, decât entusiasm. D. Lorenzo *Azèrtis*, de atunci a mai scris și alte piese, și una recentă: *Die beiden Söhne der Madame Duverny* (Cei doi feciori ai doamnei de Duverny) a fost jucată în premieră la Viena, de „Volkstheater".

Piesa, un amalgam ciudat din sentimentalismul romanțios al lui Sardou și patetismul liric al lui Rostand, tratează vechea și inepuisabila revoluție franceză, dragostea unui aristocrat francez. Brodată cu multe amănunte istorice ireale, încărcată cu scene de efect, aducându-se în mișcare întreg aparatul technic teatral: tragedia d-lui Lorenzo de *Azèrtis* a căzut cu succes, și presa vieneză, afară de câteva mici excepții, atacă cu înverșunare bluff-ul „neo-american", care a reușit să facă dintr'un scriitor de mediocru talent, un temut și renumit autor dramatic.

Este interesant, că presa din Ungaria, care până acum reclama noul „geniu" unguresc în persoana misteriosului *Azèrtis*, afirmând că sub pseudonimul acestuia se ascunde literatul ungur *Lorant de Orbók*, după căderea piramidală a acestuia, îl renegă ca pe cetățean ungur... și-l face „ceh", până ce de fapt d. *Azèrtis* și *Orbók* este aceiaș persoană, ungur neaoș de naștere și spaniol naturalizat prin împrejurări.

„Cei doi feciori ai doamnei Duverny", cu toate că a căzut, cum nu se poate mai rușinos, la Viena, se va juca în curând, în rotațiune, în America, Norvegia, Anglia și Italia, aceleași țări cari au mai adăpostit în teatrele lor piesele d-lui Azèrtis.

CHESTIUNI FEMININE

Femeia în țările dela Nord: Suedia și Rusia

Cu cât ne urcăm în spre nordul Europei cu atât găsim mișcarea feministă, susținută prin inteligența femeei.

In Suedia, două femei cunoscute prin talentele lor de scriitoare — baroneasa Sofia d'Adlerspar și Anna Șarlota Leffler, luptă mai întâi pentru emanciparea economică a femeei.

„Femeia are nevoie de muncă iar munca are nevoie de femeie".

Sofia d'Adlerspar fondează, pentru a-și sprijini ideia, *Revista Căminului*, și deschide tipografii, numai pentru munca femeei.

Libertatea educațiunei încurajează munca și libertatea muncii, îmbunătățește căsătoria, astfel femeia muncitoare nu se va mai mărita ca o necesitate economică ci numai pentru satisfacerea ei sufletească.

Romanele celor două intelectuale suedeze: Sofia d'Adlerspar și Șarlota Leffler împreună cu ale lui Ernst Ahlgren, avură cele mai răsunătoare succese și prin acest mijloc, chestiunea drepturilor femeei, se puse deadreptul în discuțiunea publică.

In urma acestor prime tentative, de resort pur intelectual, cariera femeei suedeze, evoluează încetul cu încetul și curând băncile și birourile se deschiseră pentru a o primi cu entusiasm.

In afară de această ordine obicinuită, se mai întâmplă ceva curios în Suedia.

Prin 1880, femenistele suedeze, cu spirit enterian, cu moravuri severe, îmbrăcară, costumul aproape complet bărbătesc și luând aere de congregațiune protestantă, declarară răboi „dragostei".

Atunci Ellen Rey, li se opuse, în ipostasă războinică și pentru a putea învinge pe fecioarele răsvrătite, ea strigă într'un elan superb, amintind datoria căminului, a dragostei și a maternității, iar după discursurile ei înflăcărate urmă în 1895 broșura sa, intitulată: *Falșa întrebuințare a forțelor femeești*.

Rezultă de aici, că oricât am dori egalitatea drepturilor omenești, femeia să nu uite că rolul ei prim de mamă și amfitrioană, trebue să-i rămână ca o aureolă definitivă și sentimentele ei să călăuzească întreaga familie, ca odinioară steaua dela Nazaret.

Ellen Key, a reabilitat dragostea desprețuită de amazoane și a căutat să convingă pe femeie că independența după care aleargă, e o himeră mincinoasă, care îi înlătură toate farmecile și tot rostul ei pământesc.

O luptă agresivă împotriva bărbatului și a datoriei căminului, face din femeie o ființă stearpă, fără milă și fără bunătate și nu este acesta scopul egalizării celor două sexe.

Dragostea pe lângă scopul ei utilitar de a perpetua speța, ea mai aduce omului bucuria, sănătatea și bunainvoire, pe care Dumnezeu-Omul, le-a propovăduit în noua lui Biblie.

Rămânând în marginile creațiunii generoase, să cerem drepturi fără să ne știrbim ceva din rolul nostru etern de mame și tovarășe ideale.

ROZINA

Vitrina Librăriei

Au apărut în editura „Cultura Națională":

1) *Vasile Pârvan:* Inceputurile vieții romane la gurile Dunării, însoțită de hărți și vederi.
2) *G. Oprescu:* Arta țărănească la Români, însoțită de tabele ilustrate.
3) *Shakespeare: Hamlet* și *Macbeth* traduse de Ad. Stern.
4) *Virg. Moscovici:* Fântânile luminii, poezii.
5) *Pilat:* Pe Argeș în sus, poezii.
6) *Teodorescu-Kirileanu:* Povești basarabene.
7) *C. Negruzzi:* Nuvele.
8) *Radu Rosetti:* Dincolo de hotare.
9) *Al. Marghiloman:* Doctrina conservatoare (conferință).
10) *I. G. Duca:* Doctrina liberală (conferință).
11) *N. Iorga:* Doctrina naționalistă (conferință).
12) *Chr. D. Staicovici și P. Iconomu:* Statistica anuală a României pe anul 1922.

BERSON

Tocuri și tălpi de cauciuc
fabricate
din cel mai fin material brut
Marcă de calitate

Cărți și Reviste

Les Marges (15 Martie) publică sub titlul „La liberté d'écrire et les Français" o scrisoare cu data 24 Sept. 1794, Naples, semnată de abatele *Galianis* și trimisă d-nei *d'Epinay*, în care se observă ironia semnatarului față de noua legiuire franceză, precum și felul cum spiritul francez se va bucura de noua libertate. Sunt observațiuni întrucâtva juste și oarecum în glumă exprimate, pentru care facem loc unui pasaj, pe care-l dăm în original, spre a nu știrbi nimic din modul spiritual cu care abatele și-a împodobit gândirea:

„Dieu vous préserve de la liberté de la presse établie par édit. Rien ne contribue davantage à rendre une nation grossière, à détruire le goût, a abâtardir l'éloquence et toute sorte d'ésprit. Savez-vous ma définition du *sublime oratoire?* C'est l'art de tout dire sans être mis à la Bastille, dans un pays où il est défendu de rien dire. Si vous ouvrez les portes à la liberté du langage, au lieu de ces chefs-d'oeuvre d'-loquence, les demontrances des parlements, voici les remontrances ju'un parlement fera: *Sire, vous-êtes un sale Jean foutre.* Au lieu de ces chefs-d'oeuvres de polissonnerie du jeune Crébillon, on lira dans un roman un amant dire à sa dame: *Je voudrais, mademoiselle, vous...* Fi! l'horreur!"

Desigur că aceste considerațiuni n'au împiedicat întrunimic ca țările cu civilizație înaintată să nu legifereze libertatea scrisului.

* * *

Les nouvelles littéraires (24 Martie) *Paul Bourget și critica*, un articol prim datorit lui *Paul Souday*.

„Un critic — spune Souday — trebue să fie mai întâi literat pentru a măsura distanța care desparte o melodramă de tragedia greacă și un roman de aventuri de *Iliada* sau *Eneida*. E bine de asemenea să aibă obișnuința gândirii (cu alte cuvinte să aibă pătrundere filozofică), să fie lămurit asupra unor arte și științe, altele decât cele în domeniul căreia lucrează de predilecție și în sfârșit, să fi călătorit, pentru o mai bună apreciere — la fața locului — a caracterelor diferitelor producțiuni naționale, cu analogiile și diferențele lor".

Și *Paul Bourget* are toate aceste rare calități. Cunoaște limbi streine, a călătorit și stat timp îndelungat în streinătate, se interesa pe vremuri de muzică și pictură, era în curent cu toate publicațiunile, fiind chemat astfel, pe de o parte, să urmărească mișcarea literară contimporană și pe de alta, să dea studii critice „*de longue haleine*" în sensul lui „*Port-Royal*" de *Sainte-Beuve* sau „*Histoire de la littérature anglaise*" a lui *Hippolyte Taine.* Bourget s'a mulțumit mai întâi să rămână romancier, cu succese imediate și mari, dar, poate, mai puțin durabile. *Brunetière* a bănuit odinioară spiritul de critică al lui *Bourget:* „*Poate că va găsi* — scria el în *Revue des deux mondes* în legătură cu cele dintâi romane ale acestuia — *o mai bună întrebuințare în critică a rarelor lui facultăți*".. *Brunetière* era prieten și admirator al lui *Bourget* și prin aceasta nu căuta dar să-i diminueze calitatea de puternic romancier psiholog. Era însă un bun sfat, pe care *Brunetière*, criticul, îl dădea prietenului *Bourget*, romancierul.

Totuși, între timp, *Bourget* a dat și studii critice și chiar în sensul formulei de mai sus; două „*Essais de psychologie contemporaine*", trei „*Etudes et Portraits*", două „*Pages de critique et de doctrine*" și două — apărute de curând — „*Nouvelles pages de critiques et de doctrine*", care vor rămâne ca prețioase documente ale spiritului său de analiză sufletească, manifestat cu tot atât succes în critică, precum s'a arătat în roman.

Atunci (1880—90) când critica universitară se arăta pe față contra noilor curente literare, dela pornaisianismul olimpian și naturalismul consacrat până la simbolismul, care dibuia încă pe căi nesigure, *Bourget* a isbutit să captiveze, mai întâi sufletul și atențiunea tinerimei universitare și apoi pe a întregului public cititor prin „*Essais de psychologie contemporaine*" singura carte de critică, am putea zice, care s'a bucurat de admirația și înțelegerea tineretului intelectual dela universitățile republicei. Erau astfel erarhizați și aduși la justa lor valoare: *Baudelaire, Flaubert, Taine, Renan* și *Leconte de Lisle, Stendhal* și *les Goncourts*, ceeace manifestă din partea lui *Bourget* curajul omului înarmat cu vastă cultură și proprie experiență, stăpân pe teoriile și întreaga lui argumentare, precum și bun cunoscător al sufletului contimporan.

Bourget — relevă însă *Souday* — are un obiceiu. Nu știu dacă-l mai au și alți critici. Anume că la apariția nouilor ediții — studiile apar refăcute și completate, dar cu data cea veche — a primei apariții. Astfel edițiunile „definitive" dela „Plon" sunt, în parte mult schimbate decât cele dela „Lemerre". Cazurile nu sunt rari: *Renan* are în ediția „Plon" altă înțelegere — cei drept mai largă și mai adevărată — decât cea dela „Lemerre". *Baudelaire* așijderea. Este oare aceasta o scădere adusă criticei lui *Bourget?* Noi n'o vedem! Ni se pare chiar prea adevărat ca un critic să-și revadă în decursul anilor părerile și să caute să și le stabilească. Poate numai istoricul literar sau criticul biograf, care se va ocupa într'un studiu viitor despre personalitatea lui *Bourget* să aibă oarecari nedumeriri... Asta însă nu scade întru nimic opera.

Souday crede că analistul fără preocupări metafizice din preajma lui 1880 a evoluat spre catolicismul și monarhismul care se afirmă mai pronunțat în romanele lui, decând „le Disciple" a inspirat lui *Taine* puternica dar frumoasa protestare, păstrată în corespondența lui. Și că nouile preocupări politice și religioase au apăsat asupra criticei lui *Bourget* împiedicându-l adesea să fie obiectiv. Pare a crede *Souday*, că dintr'un spirit orecum de condescendență *Bourget* să fi păstrat data veche la edițiunile noui. Ceeace face să se vadă ușoara imparțialitate din critica lui *Bourget*. Poate să fie întocmai. Dar ne amintim că obiectivismul în critică e încă o problemă, nedemonstrată decât în teorie pură, după cum veșnic va exista conflictul rerezolvit sau nerezolvabil dintre „arta pentru artă" și „arta cu tendință".

Cu toate aceste obiecțiuni mărunte, *Bourget* rămâne un mare literat și un critic de valoare — și ca să încheiem odată cu *Souday* — un om de gust „qu'ou peut combattre par fois, mais qu'il faut saluer"...

La obișnuita rubrică „opinions et portraits" o caracterizare demnă de *Charles Maurras* semnează unul din directorii revistei: *Maurice Martin du Sard.* Câteva rânduri citate așa cum au ieșit din condeiul lui du Sard, sunt suficiente:

„*Charles Maurras redonnait une vigueur ideale au génié classique, n'ayant le souci que de la continuité fraçaise, menent le raisonnement à une perfection inégalée, avec l'amour de l'unité la plus exigeante, clinicien le plus unel des belles maladies romantiques, posant la question de l'ordre dans le domaine de la pensée, de la poésie, de toutes les créations de l'esprit*".

* * *

L'Europe nouvelle (24 Martie) *C. F. Ramuz*, romancier elvețian, articol semnat de *Dominique Braga.*

Personalitatea lui *Ramuz* este nouă pentru publicul francez, deși în țara sa a atins celebritatea. Și apare nouă pentru cititorul de literatură, nu prin faptul că romanele lui sunt recent introduse în Franța, ci pentru că de abia mai acum puțină vreme *Ramuz* a mulțumit și stârnit admirația publicului parizian ca unul din cele mai puternice romane. O parte din lucrările sale (Aline, Jean-Luc Persécuté, Aimé Pache, peitre vandois, Vie de Samuel Bellet) au fost traduse mai de mult în franțuzește. Dar fie că erau prea lirice și dureroase accente, fie că n'au venit într'un timp când literatura franceză a început să cunoască operile de valoare ale literaturilor streine, au trecut neobservate. Cu noul său roman „La séparation des races" plin de vigoare epică și mai ales în continuă legătură cu nouile preocupări sociale ale naționalităților de după războiu. *Ramuz* a știut să se facă înțeles.

Romanul e o lucrare „à thèse" în genul tuturor operilor de valoare de după războiu, durabile prin noutatea inspirației și curajul susținerii acțiunilor. Un muntean, Firmin, se îndrăgostește — mânându-și turma de oi pe piscurile înalte de lângă frontieră — de o fată frumoasă care aparținea celuilalt ținut. Cu tovarășii lui o fură, aducându-o în satul lui, căreia, din prea mare dragoste ce-i purta și din faptul că nu-i cunoștea limba, îi păstrează întreaga curățenie a trupului. Tânăra, la început înfuriată, apoi dușmănoasă și disprețuitoare, sfârșește prin a se acomoda vieții lui Firmin. Îl ajută la gospodărie, învață puțin câte puțin limba lui, ia parte la sărbătoririle și horile satului, dar la toate propunerile lui Firmin de a rămâne pentru totdeauna lângă el și a-i fi soție, tânăra-i răspunde negativ: „Nu, Firmin, nu; vreau să mă întorc în țara mea și tu ai să mă însoțești, căci te iubesc, Firmin..." Se întâmplă însă că streina avea un logodnic în țara ei, care aflându-i urma și înțelegându-se pe ascuns cu ea, vine într'o noapte, dă foc satului și, spânzurând pe Firmin, își ia logodnica și trece în țara lui și a ei.

Subiectul în sine nu e prea interesant și nu e tratat din punctul de vedere al psihologiei comparate, ci prin opunerea instinctelor, care deși asemănătoare în fond, apar în suprafață și manifestare altele, străine, deși dușmanul nu locuiește doar decât partea cealaltă a muntelui. Ceeace face frumusețea de seamă a operii lui *Ramuz* este puritatea stilului. Procedeul său stilistic e supus la două regule esențiale: mai întâi uzează de vocabularul cel mai simplu, cel mai sărac posibil, mai ales în ceeace privește verbele cari trebue să fie cât mai puțin numeroase și cât mai puțin variate. Lucrul acesta duce la repetire, la redublarea frazelor tot cu cele puține cuvinte, puse în mod diferit, pentru a prinde nuanțe succesive. In al doilea rând *Ramuz* evită analiza, evită definiția directă a sentimentelor, senzațiilor le substitue aproape întotdeauna impresiuni secundare, grație cărora ghicim pe cele de frunte. Suntem în fața unui stil rudimentar. *Dominique Braga* are dreptate să-l vadă astfel, dar e știut că stilul acesta convine minunat personagiilor primitive și deci simbolice. Autorul are pentru viață în genere, un sentiment prea aspru, prea adânc și prea dramatic, dar le echilibrează și le armonizează pe toate în vigoarea pitorească cu care diferitele momente se manifestă. Și acestea sunt darurile mari ale acestui artist.

* * *

Năzuința (1—10, Martie 1923). Simpatica revistă craioveană încheie cu sfială, pe care numai munca și jertfa netrâmbițată o îngădue și o înalță în ochii cititorului, un an de viață. Simțirea durăroasă cu care în acest număr ni se amintește de încetarea apariției „Sburătorului literar" ne dă să înțelegem cu câtă grijă conducătorii revistei au știut să înregimenteze, alături de câtiva scriitori ai vechilor noastre școli literare, scriitori cari și-au început ori și-au desăvârșit ucenicia în paginile „Sburătorului".

In fruntea revistei, d. *Al. Popescu-Telega* publică un capitol dintr'un apropiat volum asupra lui *Cervantes.* Scriitorul spaniol e înfățiat în perioada celor opt ani ce au urmat succesului obținut cu „*Don Quijote*". După o întâmplare din viața familiară a lui *Cervantes*, întâmplare ce a servit multor critici de senzațional, spre a face din el un erou de roman fantastic și o anecdotă referitoare la regele Spaniei Filip III-lea, facem cunoștință cu o serie de romane scurte, publicate sub titlul „*Novelas ejemplares*", pe care autorul studiului le privește cu multă bunăvoință.

D-l *Camil Baltazar* desvălue în „Metanii pentru Jol" pe lângă atmosfera aromitoare a imaginilor sale prăfuite de liniștea bolnăvicioasă a toamnei — un suflet sdruncinat de suferință și dornic de un sprijin în ascensiunea domoală spre fructele vieții:

„In a treia odae,
Acolo sufletul mi s'a cuibărit peste tot
Și lâna galbenă a toamnei bune,
S'a umplut cu boabe
De mâhnire și de rugăciune.
. . . .
Și poate n'ai să știi în bucuria ta
Că'n cel de-al treilea iatac
Sufletul meu te-așteaptă așijderi,
Să-i fii în toamna prăbușirii harac".

Dar strâns de monotonia imaginilor poetul termină slab. După ce a spus că bucuria prietenii:

„O să fie ca picătura de tămâioasă
Cari au rămas pecetluite pe pământul ud
In toamna urâtă și ploioasă..."

schimbă decorul fără a da mai multă amploare ideei:

„Și fiindcă vei râde cu ochii: bobițe de tămâioasă
Sufletul îmi va fi ca pâinea putrezită din hambare
Iarna, de urât și de șoareci roasă..."

Mai semnează versuri d-na *Alexandrina Scurtu, Emil Dorian, Mihail Cosma* și *Dem. Bassarabeanu.*

Proza revistei oscilează între poeme, impresii și schițe, cu toată pretenția celor două fragmente de roman ale d-lor *George M. Vlădescu* și *Al. Popescu-Telega.* In ce privește pe al celui din urmă cu toată impresia de autobiografie a eroului de care e vorba, aduce o notă de înțelegere a sufletului femenin. După ce povestitorul se vede isgonit, cu toate fierbințelele lui retorice, din apropierea femeei, de un prieten, care știa numai să-i acopere umerii goi și îndrăsneala unui gest, cu un pardesiu, — ajunge să-și spue singur:

„Așa am fost ursit totdeauna, să pun comentarii vesele ori triste în marginea vieții, să cânt pentru alții, să scriu bilețele prețioase *Roxanei*, în numele lui *Ciprian* și să mă mulțumesc numai cu firimiturile rămase dela ospățul iubirii, la care, de obiceiu sunt poftiți numai cei tari, frumoși și cutezători".

O schiță reușită scrie d. *Ion Dongorozi*, tratând un subiect din lumea funcționarismului. Eliodor Răducanu, director general al Embaticurilor, îmbătrânit de slujbă și de ani — după ce subalternul său Zlotescu într'o situație bănuitoare față de soția sa, se vede luat în râs de acelaș ticălos, care vroia să-i arunce în spate, batjocorirea unei studente funcționare.

In „Insemnările unei studente" d. *George Silviu* arată desorientarea care duce pe calea păcatului o fată ce s'ar fi simțit mai liniștită rămânând „ o țărăncuță voinică, fără multă carte, fără nevoi „civilizate"..." dar s'a înstrăinat în labirintul noroios al Capitalei de unde s'a întors obosită și decepționată.. Revista revistelor străine și românești, binișor apecizionată, împlinește sumarul variat al revistei.

G. B.

Bibliografie

Ion A. Antonescu, institutor: **Studii pedagogice și conferințe populare cu „un cuvânt"** de Vladimir Ghidionescu, profesor universitar. Câmpulung, tipografia Vlădescu, 1923. Un volum de 168 pagini în octavo mare, asupra căruia vom reveni. Iată, pentru moment, titlurile câtorva din capitolele acestei lucrări: **Psihologia copilului, Biblioteca rurală, Datine și obiceiuri strămoșești în legătură cu sărbătorile Crăciunului, Vasile Alecsandri, Invățătorii în literatură.** Cartea se adresează: normaliștilor, seminariștilor, învățătorilor și altor „iubitori de educațiune a tineretului și de instrucțiune a poporului românesc".

* * *

ARHIVELE OLTENIEI, anul II, No. 6, Cuprinde cercetări de *Dr. Ch. Laugier, N. I. Ionescu, Pr. Const. Stănică, Const. Moisil, N. I. Ionescu;* comunicări de *T. G. Bulat, A. Oprescu, R. Călinescu, N. G. Dinculescu, D. D. Stoenescu.*

In „Din izvodul amintirilor" (N. Burlănescu-Alin), d. dr. Laugier, povestește viața autorului *Celor două cumetre.* Se făgăduește și o cercetare asupra operei literare a lui Burlănescu Alin.

* * *

ELENA DIN ARDEAL: „Din inima țării" (poezii), editura „Cartea Românească" Diciosânmărtin 1923. O carte de 64 pagini in-octavo, asupra căreia vom reveni.

* * *

HASMONAEA, anul V, No. 10 din Martie 1923. O încercare serioasă de studiu a d-lui *C. Singer* asupra vieții și operei genialului poet Bialik e mereu stânjenită de tălmăciri în românește, unele bunișoare, altele deadreptul slabe.

O traducere din minunata dramă „Dybuk" de **An'ski**—traducere care până acum se înfățișa oribil — se prezintă acum binișor. Una din două: ori, tălmăcirea a fost, de astădată, încredințată unui mai îndemânatec mânuitor al penei (poet, încă nu) ori vechiul tălmăcitor, în decursul lunilor de când **Hasmonaea** tipărește drama lui An'ski, s'a mai împrăștia de poezia textului.

Revista modelor

Inspirații pentru fetițe

Este o chestiune foarte delicată, garderoba fetițelor noastre.

Precoce pentru a putea fi neglijate sau luate drept copii, apoi delicate pentru a le adopta modelele celor mari, fetițele cer un tipar personal și o înfățișare cu totul nouă de a noastră.

Nu putem abuza de frăgezimea brațelor pentru a le purta prea mult fără mâneci, nici de rotunjimea gâtului pentru a coborî prea jos decolteul bluzelor.

Totuși dacă le-am înstrăina de cochet-ul modei, ce imputări am primi și ce revolte am deștepta în căpșorul lor de ființe elegante!

Linia simplă aranjează minunat corpurile lor suple și la legarea șoldurilor ce bine se onduleată fusta cu puțină crinolină, s'ar zice o floare de trandafir înfoiat, gata să se frângă dela mijloc.

Panglicele căzând în cascade ușoare, se agită la mișcările lor armonioase, ca portativele unor note sburdalnice de ți se pare că mersul lor stârnește preludii de armonii în Surdină.

E atâta poezie în ținuta fetițelor primăvăratece, că ai convingerea că tonurile cerului și ale florilor s'au topit anume în firul muselinelor, ca să le sărbătorească frumusețea lor fragedă.

Florile de mătase și catifea, lucrate de mână decorativ, însoțesc într'o notă admirabil potrivită, tenul lor subțire și colorat fin.

O dantelă ușoară, o cocardă de linon, un grup de cerculețe pe organdină sau vual, iată nevinovatele motive chemate să le împodobească ținuta.

Părul tăiat ca al Jeanei d'Arc, sau înfoiat în bucle pe obraz, fruntea lor senină liberă, foarte rar încinsă cu o panglică de fir sau de argint, fără bijuterii, apariția fetițelor, trebue să fie întotdeauna naturală, simplă și proaspătă, ca o cracă de cireși, într'o grădină binecuvântată.

DIANA

Părinții inteligenți cari vor ca să-și ferească casa și copiii de boli.
Femeile prevăzătoare cari vor să-și păstreze sănătatea și frumusețea.
Tinerii cuminți cari vor să-și păstreze vigoarea și farmecul tinereții, să se aboneze la
„Sănătatea și Viața Fericită"
cea mai vechie, cea mai interesantă și cea mai folositoare revistă ilustrată de medicină populară, care nu ar trebui să lipsiască din nici o casă, din nici o bibliotecă.
Anual lei 60.—
SĂNĂTATEA: Strada Triumfului 9 — București

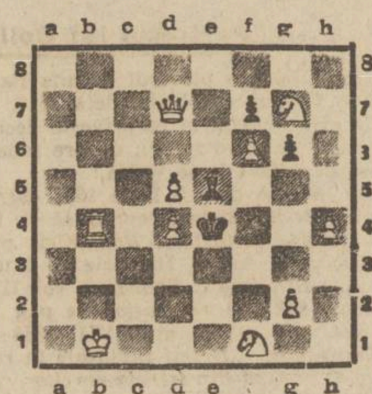
Joc de inteligență
Șah

PROBLEMA No. 162

de **S. Herland**, București

Negru (4 figuri)

Re4, Ne5, Pf7, și g6

Alb (10 figuri)

Rb1, Dd7, Tb4, Cf1 și g7, Pd4, d5, f6, g2 și h4

Alb trage și face mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 163:

de **A. F. Mackenzie, Jamaica**

Alb (11 figuri) Rh2, Df5, Td8 și f2, Cc4 și e4, Nb5 și g7, Pb3, c5 și d4.

Negru (13 figuri) Rd3, Da8, Ta4 și e1, Cg1 și h3, Nb7 și c7, Pa3, a5, c3, d6 și h5.

Alb trage și face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 82

Jucată la turneul internațional din Viena la 25 Noembrie 1922.

Partidă Caro-Kann

Alb: Dr. S. Tarrasch — **Negru: R. Reti**

1. e2—e4 c7—c6
2. Cb1—c3 Neobișnuit. De regulă se joacă 2. d2—d4.
2. d7—d5
3. Cg1—f3 Cg8—f6 Negru ar putea intra în variantă obișnuită prin 3...., d5×e4; 4. Cc3×e4, Cg8—f6. Defavorabilă însă ar fi 3..., d5—d4; 4. Cc3—e2, d4—d3; 5. c2×d3, Dd8×d3; 6. Ce2—c3.
4. e4× d5 c6×d5
5. d2— d4 Nc8—g4
6. h2— h3 Ng4×f3
7. Dd1× f3 e7—e6
7. Nf1— d3 Cb8—c6
9. Nc1— e3 Nf8—e7
10. 0—0 0—0
11. a2—a3 a7—a6
12. Cc3—e2 b7—b5
13. Ne3—f4 Dd8—b6
14. c2—c3 Cc6—a5
15. Ta1—d1 Ca5—c4
16. Nf4—c1 cu toate că Negru are un cal bine situat la c4, totuși jocul albelor e preferabil. Acum Alb înaintează pe aripa rocadei, iar negru pe aripa reginei.
16. Db6—c6
17. Ce2—g3 a6—a5
18. T 1—e1 b5—b4
19. a3×b4 a5×b4
20. Cg3—f5 e6×f5. O greșală ar fi fost 20..., Ne7—d6, din cauza lui 1 Nd3×c4!
21. Te1×e7 b4×c3
22. b2×c3 g7—g6
23. Ne1—h6 Cc4—b2
24. Td1—b1 Cb2×d3
25. Df3×d3 Tf8—b8
26. Tb1×b8+ Ta8×b8
27. Dd3—g3 Tb8—d8
28. Dg3—e5 Td8—a8
29. Te7—c7 Dc6—e6
30. De5×e6 f7×e6
31. Tc7—g7+ Rg8—h8
32. Tg7—e7! Rh8—g8
33. f2—f3! Cf6—e8
34. Rg1—h2 Ce8—d6
35. Te7—g7+ Rg8—h8
36. Tg7—d7!! Cd6—b5
37. Rh2—g3! Cb5×c3
38. Rg3—f4 Ce3—b5
39. Rf4—e5 Ta8—e8
40. Re5—f6. Partea finală a fost jucată admirabil de dr. Tarrasch. Pare un adevărat studiu de valoare. Inaintarea regelui are un farmec deosebit. Alb amenință acum cu 41. Rf6—f7, Te8—g8; 42. Td7—d8! urmat de 43. Nh6—g7+mat. Impotriva acestor mutări nu există nici o apărare.

Negru cedează.

Paul I. Negreanu
Lt. I. H. Gudju.

SE BEA ȘAMPANIA RHEIN PRETUTINDENI

Cointreau
IMPERIAL MAJESTIC
à base de Fine Champagne

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.

SERIA—III ANUL IV No. 126
3 Lei Exemplarul în ţară
6 Lei Ex. în străinătate
Duminică 22 Aprilie 1923

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897, CONST. MILLE 1897—1920
FONDAT în 1893

Amintirile unui băiat de familie

(fragment)

de **I. Petrovici**, profesor universitar

...N'aş putea să spun cu preciziune care e cea mai veche dintre toate amintirile mele. Dar când mă 'ntorc cu gândul îndărăt şi'l împing tot mai mult... tot mai departe... până la punctul unde s'ar prăvăli în besnă, ceeace văd, e că mă văd într'o rochiţă albă, crohmolită şi cu părul strâns într'un fiong, lipit de mama şi strângându-mi sprincenele cu ciudă, în timp ce prietene de-ale ei îi ziceau, făcând din ochi, răutăcioase: „De geaba ne-ai spus că ai un băiat, noi vedem că ai o fetiţă...".

Sau, tot cam pe vremea aceia şi stând tot lângă mama, mă amintesc răspunzându-i precipitat şi aproape răstit, ca nu cumva să-i par a zăbovi, întrebărilor ei de înaltă geografie: care e capitala Angliei? — Londra; a Danemarcii? — Copenhaga... şi tot aşa la rând, la toate ţările Europii, ba chiar şi la altele mai depărtate. In aceiaş ipostază şi la aceiaş epocă mă mai revăd, în timp ce mama îşi împungea atent gherghеful dar mă tot asigura că ascultă, recitind zilnic repertoriul de poezii învăţate, care creştea mereu, înnoindu-se cu bucăţi din ce în ce mai grele şi mai lungi. Recitarea însufleţită a versurilor era cea mai de seamă desfătare a copilăriei mele. Nu numai că nu mă lăsasem niciodată rugat, dar, cu toată timiditatea mea, interveneam adeseori eu însumi, ca să fiu pus să recitez. Nu m'ai fi făcut pentru nimic în lume, când erau streini în casă să scot o singură vorbă şi la orice glumă care-mi părea că mă priveşte eram gata de plâns. Dar abia se aşeza mosafirul, că trăgeam capul mamii spre mine şi îi şopteam la ureche: — „Zi să spui!...". Mama înţelegea îndată despre ce este vorba, dar spre necazul meu nu mă putea întotdeauna mulţumi numaidecât. Atunci repetam nerăbdător manevra, până când, oricine va fi fost de faţă, mama trebuia să capituleze şi parc'o aud spunând uneori jenată şi fără multă legătură cu ce se vorbise până atuncea: „Mata n'ai auzit pe băiatul meu recitând poezii.... ia să-l auzi!...".

In această împrejurare primeam bucuros să mă desprind din fustele ei, să fac un pas înainte şi cu mari aere de maistru să desfăşur strofele unei sonore poezii. Dealtfel succesul nu lipsea mai niciodată. Mosafirul care îmi va fi dat o clipă mania la toţi dracii şi începea prin a o înghiţi de politeţe, ajungea de multe ori să mă ridice în braţe şi sărutându-mă apăsat să strige: „Să trăeşti mititelule... dar ia să vedem... poate mai ştii vreuna"...

După aceste triumfuri chiar dacă nu deveneam mai comunicativ ca înainte, dar cel puţin primeam să stau ceva mai departe de rochia mamei şi chiar să mă mai mişc prin odaie. Dânsa pe lângă bucuria succesului meu, o mai avea şi pe aceia de-a se simţi mai liberă şi de a conversa mai în răgaz.

Mult mai puţin limpede îmi apare icoana tatei, figura lui palidă şi totdeauna pe gânduri. Cu toată iubirea care mi s'a deşteptat pe urmă, după moartea lui tragică, nu-i pot înviora prea mult amintirea şi să văd ceiace n'a fost. Mai toată ziua era după treburi. Venea acasă târziu. Mângâerile lui erau pururea distrate şi aveau ceva care nu-mi intrau în inimă. Poate că desluşeam cu acel simţ pe care îl ai câteodată şi pipăi fără ştire regiuni invizibile, că asupra lui planează ceva misterios, mâna unui destin teribil care mă îngheţa. Nu ştiu de ce, dar cu toată blândeţea lui, se desfăcea parcă dintr'însul fiorul unei taine, al unei prevestiri rele. Aşa, îmi amintesc că atunci când — în vreo dispoziţie mai vioae — se apuca să cânte din gură, — o făcea seara câteodată — mă găseau în odaia de-alături aproape leşinat de plâns. Fapt e că dacă dau la o parte tot ce s'a adaos în sufletul meu pe urmă, când am văzut în ce chip răsplăteşte soarta pe acest om loial şi bun, trebue să recunosc că n'am avut cu dânsul, în copilărie, legătura pe care o aveam cu mama. Nu pot să-mi închipui că el nu şi-ar fi iubit mult copilul, — singurul pe care îl avea. Dar în inima lui alta era afecţiunea copleşitoare şi pătimaşă: iubirea pentru mama, pentru draga lui „duduie" aşa cum îi zicea.

Dacă a fost cândva o dragoste neţărmurită, care fără destăinuiri aprinse şi gesturi înfocate să stea scrisă în ochii cuiva, aşa ca s'o poată ceti şi acei care abia pot să silabisească,— a fost desigur acea a tatălui meu pentru mama. Şi după toate câte ştiu şi după toate câte am văzut, îmi aduc aminte cât am fost de mişcat — amestecând zâmbetul cu lacrima — atunci când, mai târziu, cunoscând mai bine rosturile vieţii, am înţeles o frază care îmi rămăsese întipărită din copilărie, fără a o fi priceput. Câţiva ani mă culcam în aceiaş încăpere cu părinţii, într'un pătuc cu plasa ridicată. Intr'o noapte m'am deşteptat în chip neobişnuit. Era un huiet ciudat în odaie şi'n cele d'intâiu clipe nedesmeticite nu-mi dădeam seama ce este. După puţin m'am limpezit: tata plângea în hohot, mama căuta să afle ce s'a întâmplat. In timp ce mă făcusem covrig în aşternut şi-mi auzeam inima svâcnind, am ascultat un mic dialog de întrebări şi răspunsuri încurcate, care a ajuns la următoarele cuvinte, pe care tata a putut să le spue lămurit:

— Inchipueşte-ţi... dudue... am visat că... te înşelam!

Dacă tata avea alte griji şi altă fire, mama ce e dreptul se ocupa straşnic de mine, punându-şi de-abinelea în minte să mă scoată un exemplar nemaivăzut. Această ţintă o urmărea cu două feluri de silinţi: pe deoparte să mă umple cu tot soiul de cunoştinţe, din tezaurul ei de diletantă sârguitoare, pe care nu-l aveau mulţi în orăşelul nostru; pe de alta să mă facă să capăt o desăvârşită poleială de maniere alese. In prima parte a isbutit după dorinţă. Am învăţat aşa de curând abecedarul, încât perioada analfabetismului meu este minusculă... şi aproape dincolo de cele d'întâiu raze ale aducerii aminte. Curând de tot ceteam frumos pe orice carte şi'n doi-trei ani ştiam atâtea lucruri din trecutul şi din largul lumii, că toţi copiii de aceiaşi vârstă îmi păreau nişte nerozi. Incă un motiv pentru care nu vorbeam decât cu mama şi la ocazii cu cei mari...

Cât despre poezii ai fi putut adunându-le să faci o antologie destul de voluminoasă şi poate nici de calitate rea. Lipsea numai Eminescu, despre care auzisem vorbindu-se prin casă — era tocmai în epoca nebuniei sale — dar mi se adăoga că nu e pentru mine. Incolo răspundeam la apel toţi luceferii: Alecsandri, Bolintineanu, Teodor Şerbănescu, Matilda Cugler, etc... Când a venit timpul de şcoala primară — unde am fost primit de-a dreptul într'o clasă mai superioară — eram atât de învăţat, încât n'aş fi avut ce face dacă profesorul nu mi-ar fi trimis acasă rânduri de băeţi să-i pregătesc, ceiace făceam cu multă râvnă şi plăcere, cu toate că până la sfârşit mă hotăram să le vâr învăţătura cu perechi de pumni mânioşi, aplicaţi pe căpăţâna lor îndărătnică. Şedinţele se terminau în regulă generală cu aparitia mamei în odaie care, atrasă de larmă, intra cu vorbe de mustrare pentru mine şi de mângâere pentru victime. O gustare de lucruri bune aducea pacea generală...

Mult mai nenorocoasă a fost mama din celălalt punct de vedere: năzuinţa de-a face din mine un graţios băiat de salon. Aci a întâlnit din parte-mi o rezistenţă descurajantă. Cu toată stăruinţa ei — aci aspră, aci desmerdătoare — am rămas mulţi ani un sălbatec, o fire ursuză şi posacă. I-a fost zadarnică toată truda de-a mă face delicat şi prevenitor, de a-mi însuşi în lume, măcar ca papagalul sau maimuţa, acel aparat de amabilităţi mondene atât de preţuite de ea. „La cucoane să săruţi mâna... la domni să le zici bonjour...". O întreagă evanghelie a bunelor maniere pe care mi-o cetea fără folos. Peretele ar fi fost mai lesne educabil şi mai nu era zi dela Dumnezeu fără o scenă de reproşuri la care dădeam din umeri şi nu spuneam nici un cuvânt. „Dragul mamei, înţelege, nu ajunge să'nveţi carte... în lume îţi mai trebue ceva" — şi-mi tot cita exemple de persoane marcante pe care cândva le cunoscuse şi care şi'n salon erau încântători... După pildele cari trebuiau să mă ispitească, veneau acelea care să mă umilească. „Ia uită-te la Costică al Nicolencii... şi doar mă-sa nu se ocupă nici pe sfert cât mine... ia uită-te cât e de drăguţ şi de manierat..". Asta ce e dreptul, mă scotea din ţâţâni... şi răcneam ca înjunghiat: „Costică?... îmi vorbeşti de Costică... de unul care rămâne repetent?"... la care mama îmi răspundea cu cruzime: „Eu nu ştiu, rămâne ori nu rămâne, eu ştiu că ţi-a luat cu mult înainte"...

Sforţări deşarte, seminţe care nu încolţeau şi pe care şi dânsa dela un timp le socotea pierdute!... Şi nu pot uita ce plăcere aiurită i s'a zugrăvit pe faţă, câţiva ani mai târziu, după ce vreme îndelungată nu mai fusesem sub priveghеrea ei directă, când m'a văzut adolescent, la o serată, evoluând vioiu în salon, negăsind pe nimeni prea plicticos ca să-l ascult sau prea puţin interesant ca să-i arunc o vorbă. Nu-i venea să-şi creadă ochilor şi acei care pretind că au găsit în sarcofagiul faraonilor, după atâtea mii de ani, boabe de grâne intacte, nu vor fi avut o expresie mai uimită decât aceea a mamei care mă privea pe mine...

Deşi îmi plăcea s'o văd aşa de mulţumită nu m'am putut totuş opri să pun la cale şi o mică răzbunare. In lumea care era atunci de faţă se găsea şi mama celebrului Costică, cu care fusesem aşa de ciocănit în copilărie şi care o luase razna, ajungând tot ce poate fi mai rău. Am făcut aşa ca biata femeie, să-mi spue de câteva ori, în vecinătatea mamei şi astfel ca dânsa să audă: „Ah! de ce n'am avut şi eu un băiat ca d-ta!...". mă uitam spre mama cu ochi de blajină mustrare şi urmăream să văd efectul. Dar fie că mi-a înţeles sau nu intenţiunea, n'a arătat nici supărare şi nici pocăinţă pentru afirmaţiile ei de altădată, aşa de desminţite acum. Dac'ar fi cunoscut filosofia pragmatistă ar fi putut chiar să-mi adauge — ea care era încredinţată că schimbarea ce-o afla în mine era tot rezultatul vechilor ei silinţi — că afirmaţiile ei au fost *adevărate*, din moment ce-au dat roade practice, fie şi mai târziu....

Dar toate astea se petrec la o bună distanţă de vremea pe care o însemn. Atuncea, cum am spus, năzuinţa aristrocratică a mamei a dat greş, nefiind de loc ajutată de mine şi am rămas astfel departe de eleganţa şi fina păpuşă în care visa să mă prefacă. Sau a isbutit numai în măsura în care lucrul atârna de dânsa. Adică în chestia îmbrăcămintei. Aci a făcut ce-a vrut din mine, purtându-mă după ultimul jurnal parizian, cu hăinuţe de fantezie graţioasă, al căror element mai statornic după cât îmi aduc aminte erau bereta şi gulerul marinar. Eu ştiu că dela o vreme am început a ridica proteste, dorind să mă îmbrac mai asemănător cu camarazii mei de şcoală, ale căror costume — mai grosolane fireşte — se apropiau însă mai tare de acele ale oamenilor mari. Fireşte, mama a rămas neînduplecată, răspunzându-mi că băeţii de „familie" nu se îmbracă la fel cu oamenii în etate. Cu hainele aş mai fi lăsat-o, dar era un lucru pe care îl aveau mai mulţi colegi de şcoală şi pe care îl doream din toate puterile. Voiam şi eu să am o pereche de cisme. Acelaş refuz hotărît din partea mamei pentru aceleaşi motive de protipendadă. A fost totuş o clipă când m'am crezut la un pas de izbândă, fiind aproape sigur c'am să-mi încalţ picioarele cu obiectul visului meu persistent. Eram în ultima clasă primară, pe la sfârşitul lui Ianuarie. O zi de ploaie anormal de caldă fărămiţase pe stradă omătul, care căpătase aspectul îngheţatei de cafea. Peste noapte în locul păturii de zăpadă, încă resistentă în ajun, se constituiră râuri de apă topită iar pe la răspântii adevărate bălţi. A doua zi de dimineaţă, ca să ajung la şcoală am intrat în două rânduri până la genunchi în apă şi am deschis uşa clasei cu şoşonii şi ciorapii leoarcă. Nu eram singurul în această postură, dar am observat cu ciudă privirea batjocoritoare a colegilor cu cisme, care scăpaseră mult mai bine. Intors la prânz acasă, în timp ce mă desbrăcau la repezeală ca să nu mă îmbolnăvesc, am arătat mamei cu vocea întretăiată de strănuturi ameninţătoare, ce bine ar fi fost dacă aş fi avut cisme şi eu. Mama mi-a răspuns îngrijorată că până când va trece inundaţia o să mă ducă argatul, în braţe, la şcoală, la care am replicat puternic că nu mă învoesc în nici un chip.

Atunci mi s'a părut momentul prielnic să vorbesc iarăş de cisme şi aşteptam emoţionat. Mama s'a mărginit să nu-mi mai taie nasul, ba chiar să zică un „să vedem" promiţător. Fapt e că după prânz am stat acasă, dar a doua zi de dimineaţă slugile au venit să spue că apa este mult scăzută şi pot s'o păşesc uşor. Cu evaporarea apei în care îmi pusesem toată nădejdea se topea şi cea din urmă şansă a nefericitei mele aspiraţiuni...

Tot în legătură cu „boeria" care evită orice vulgaritate (biată boerie provincială!) mama avea grijă să-mi formeze un vocabular dintre cele mai distinse. Pentru a mă feri de contagiune, nu se îngăduia nimănuia a rosti o vorbă proastă în prezenţa mea şi oricărui servitor care se angaja la noi i se punea între cele dintâiu condiţii „să nu înjure o iarbă în faţa cuconaşului cel mic". Asta n'ar fi fost încă nimica, dar rafinăria linguistică a mamei mergea aşa de departe încât osândea... cuvinte ce nu aveau nimica vinovat. Aşa de pildă avea oroare de cuvântul „iapă" şi nu mi-a dat voe să-l întrebuinţez. Partea grea era cu înlocuirea lui, pentru care îmi rămânea să mă slujesc de expresiile sale şi anume de următoarele două: nevasta calului sau căloaică,— ceeace o făceam desigur cu toate că îmi cam supărau urechea. Totuş desgustul pentru „iapă" mi-l sădise şi mie şi mă convinsese temeinic că nu-i o vorbă de spus. Deaceea n'am uitat nici astăzi cât am fost de turburat, cât mi-am simţit capul de fierbinte şi cât a trebuit să apropiu cartea de obraji, atunci când pentru întâia oară — cetind în clasă tare un paragraf de istorie naturală — a trebuit să pronunţ cuvântul acela condamnat. In clipa aceia zăpăcită am socotit, şcoala ca un loc de pierzare şi am ascuns mamei întâmplarea ca şi cum aş fi făcut o faptă rea. Pe urmă neapărat am început a folosi cuvântul,— însă multă vreme în faţa mamei, întocmai ca şi primele ţigări. Dar în general mi-a rămas ca o durabilă influenţă antipatia cuvintelor triviale pe care atâţia le rostesc cu voluptate. Iar atunci când la ocazii voi fi spunând şi eu vre-o vorbă mai riscată, trebuie să fac impresiunea aceluia care stă între prieteni la masă, însă la băutură îşi moaie numai din când în când buzele, — pentru a nu se singulariza...

Un clopot de sticlă, în care clocotul de afară străbate supţiat până la nefiinţă, sub care totul e măturat şi lustruit, unde aerul avea aromă de zaharicale, grijele erau uşoare şi neprevăzutul aproape absent,— iată lumea celor d'intâiu ani ai mei, iată marginele sale. Invăţătură multă cât de multă, dar asta ca o podoabă a lumii celei mici, nu ca punte către lumea cea mare. Acest cosmos „ad usum delphini" era opera mamei, care chiar acolo mă ţinea de mână. In sfera asta ermetică, de-a cărei artificialitate nu-mi prea dădeam seama, mă găseam de altfel destul de bine şi rareori mă cercetau doruri nelămurite care să treacă dincolo de ea. Căci erau puţin lucru acele visări fără precisie în care îmi destrămam sufletul câteodată în faţa unor foarte modeste privelişti de natură: vara, după amiază, în grădiniţa casei, privind vreme îndelungă bolta albastră pe care se adunau din toate părţile, fără să strice vremea, nouri albi şi buni, ca o armată care ese la exerciţiu, dar nu face războiu; — sau în câte-o zi de iarnă, pe când focul rumenea în sobă şi urmăream cu fruntea lipită de fereastră, printre zăbrelele pomilor desfrunziţi, decolorarea asfinţitului, care dela incendiul roşu cu reflecte strălucitoare, ajungea treptat la purpura discretă a unei pânze văpsite. In aceste circumstanţe simţeam mai puţin o dorinţă, cât un fel de topire, care era totuş un fel de a mi se aduce la cunoştinţă că 'n muzica existenţii mai sunt şi alte note decât acelea din corecta dar searbăda arie după care îmi ritmam din oficiu pulsările vieţii...

Pentrucă bag însă de seamă c'am proectat un zâmbet de uşoară ironie peste celula capitonată în care fusesem împachetat cu cele mai bune gânduri odinioară, dar care se asemăna aşa de puţin cu lumea adevărată şi m'ar fi înarmat în lupta vieţii c'o sabie de tinichea, să mă grăbesc a arăta cel puţin una din părţile realmente frumoase ale micului cosmos de atunci. In ţesătura de reguli de purtare pe care le împletise pentru mine, mama ţinea la o anume mai mult decât la toate şi reuşise să mi-o facă una cu carnea mea. Aceasta era absoluta exactitate a vorbei, afirmarea adevărului până la eroism. Rostirea în orice împrejurare de lucruri adevărate îmi apărea aşa de naturală încât nu ştiu bine dacă socoteam minciuna drept ceva care se întâmplă aevea sau numai ca o pură posibilitate...

Şi totuşi în privinţa asta, cine mi-a făcut — c'o uşoară lovitură de evantaliu — întâia plesnitură în sticla de seră patriciană unde a fost mama însăşi! O! cât de nevinovat fireşte, dar rezultatul s'a produs! Şi prin uşoara crăpătură a început să se prelingă un aer rece, dovedindu-mi cel puţin atâta: că anume plante delicate nu trăesc oricum şi nici în toate părţile.

Intr'o zi — să fi avut vre-o şase ani — mă aflam în sofragerie singur cu Gheorghe feciorul, un ţigan pocit, care bolborosea să te strici de rîs şi căruia îi spuneam, luându-l la

(Citiţi continuarea în pagina a II-a)

Din „EL ZORAB"

La paşa vine un Arab,
Cu ochii stinşi, cu graiul slab.
«Sunt, paşă, neam de beduin,
Şi dela Bab-el-Manteb vin
Să vând pe El-Zorab.
. . . .

. . . .
Dar trei copii de foame 'mi mor!
Uscat e cerul gurii lor;
Şi de amar îndelungat,
Nevestei mele i-a secat
Al laptelui izvor!

Gh. Coşbuc

vale: Jorj. Dela una la alta am ajuns să vorbim despre vârsta mamei. Jorj își dă întâiu părerea: „Duduia trebue să aibă douăzeci, cel mult douăzeci și unu de ani". La asta răspund numai decât și cu toată siguranța: „Ba are chiar douăzeci și opt". Jorj nici nu vrea s'audă:

— Poți să spui mata ce vrei... n'are decât cel mult douăzeci și unu.

— Ești un prost, are douăzeci și opt.

— Nu se poate!

— Ba da!

Tocmai atuncea intra mama pe ușă și-i alerg înainte cerându-i ajutor.

— Uite, Jorj nu mă crede că ai douăzeci și opt de ani... el zice că n'ai decât douăzeci și unu.

Mama dându-mă ușor la o parte și începând să caute într'un dulap, răspunse senin:

— Are dreptate Jorj... așa e... am douăzeci și unu.

Țiganul mă privea rînjind biruitor în timp ce eu sufocat de ciudă mă uitam cu ochii holbați la mama să vedem dacă nu cumva surîde. Dar fața ei era serioasă și nu încolțea nici un firicel de zâmbet dedesubtul nasului ei burbon...

Rămas singur cu Gheorghe nu mă puteam suferi învins, mai ales că știam bine că dreptatea e de partea mea. Și atunci o ideie îmi trecu prin minte, ideia cuiva care nu vrea să piardă totul.

— Jorj... am vrut să te păcălesc... n'are douăzeci și opt de ani, dar n'are nici douăzeci și unu. Să-ți spunem acuma drept: are douăzeci și trei...

Ce se va fi petrecut în capul țiganului nu știu bine dar pe semne se mulțumi și dânsul cu o jumătate de isbândă, că-mi spuse împăcat:

— Așa da, asta mai cred.

Acesta a fost prilejul memorabil când am văzut clar și din sursă autorizată că alături de lumea principiilor stricte pe care le crezusem suverane, mai exista și altă realitate foarte deosebită de ele. Constrâns de aspra constatare am încheiat cu acea ocaziune, cea dintâiu tranzacție în viață.

Ceeace n'am ajuns însă îndată și mi-a trebuit ceva experiență, e să cunosc raportul de mărime, dintre ținutul principiilor riguroase față de celalt. Și nu mi-aș fi închipuit că în clipa aceia, când îmi părea că dădusem într'o băltoacă, pusesem piciorul pe-un mare continent...

I. PETROVICI

Idilă tristă...

Primăvara,
— O fată sănătoasă dela țară —
A venit pe o potecă umedă cu pași ușori
Purtând în sân și 'n brațe flori...

La marginea satului a sărit peste-un zăplaz
Și pe prispa unei case la soare
A găsit un flăcău cu pete pe obraz
Veștejit ca cea din urmă tomnatecă floare.

Și văzându-l privirile întristate
Alunecând dornice pe formele ei de fată
A priceput că niciodată
Obrajii și gura nu i-au fost sărutate.

Și fata sănătoasă bună,
A luat pe flăcăul trist în brață
Și cu atâta căldură
L'a sărutat pe buze și pe față
Că i-a furat sufletul cald de pe gură.

Atunci,
Simțindu-l între brațe istovit
Fecioara cu ochi limpezi s'a mâhnit
Și a plecat cu pași șovăitori
Lăsându-i pieptu-acoperit cu flori...

Zaharia Stancu

Noapte de Mai

Am adormit în noaptea asta sfântă
Cu ochii duși spre-a stelelor clipit,
Când visuri albe'n suflet se frământă
Să-mi ningă fruntea piersicu'nflorit...

Cu gândul rătăcind în depărtare
Să'mbrac pe nesimțite haina firii
S'aud cum vântu-mi cere lin ertare
C'a mângâiat în treacăt trandafirii...

Plutiv'a iar în umbra din grădină
O lume veche retrăită'n mine
Ce niciodată n'are să mai vină.
Durerea 'n suflet ca să mi-o aline

Iar sus pe bolta'n sboruri de aripă
Să urmăresc o stea tremurătoare
S'o văd cum se desprinde apoi și moare
Asemenea iubirilor de-o clipă...

George Nikita

STUDII DE FOLKLOR

STRĂNUTUL

de I. Aurel Candrea, profesor universitar

Cronicarul Neculce povestește, în „O samă de cuvinte", următoarea întâmplare: „Barnovski-Vodă mergând cu multă gloată din țară la Poartă, cu mulți boieri și mazili și curteni și cu ceilalți mai proști, și preoți și cu călugări, și mergând pe drum și poposind, și șezând la masă, au început a s t r ă n u t a Barnovski-Vodă des și tare. Iară boierii, cari erau la masă cu Barnovski-Vodă, i-au zis după obiceiu: *„Sănătos, Doamne, și pre voia Măriei Tale!"* Iar pe urmă, văzând că tot strănută, un boier să fi zis: *„Viermi, Doamne!"*, și cum i-au zis „viermi, Doamne!", au și tăcut de strănutat". *(Letopisețele Moldaviei,* II, p. 184).

Fără a ne opri la incidentul cu „viermii", despre care n'am mai aflat vre-o mențiune aiurea, să ne ocupăm de obiceiul de a ura sănătate celui ce strănută, care datează din timpurile cele mai îndepărtate ale omenirii.

Vechii Greci urau celui ce strănută: *„Zevs să te fie sănătos!"* și tot astfel Romanii: *„Jupiter cu tine!"* Iesuitul Famianus Strada (1572—1649) scrie în cartea lui „Prolusiones academicae": „Intâmplându-i-se lui Cicerone să strănute odată în timpul unei reprezentațiuni la Roma, toți spectatorii se ridicară de pe scaunele lor și-i strigară: „Jupiter să te aibă în paza lui!"

Urarea adresată celui ce strănută s'a păstrat până în zilele noastre la toate popoarele. La noi, se zice: *Doamne ajută! Să-ți fie de bine! Sănătos!*, etc. La Francezi: *Dieu vous bénisse! A vos souhaits! A votre santé!* La Italieni: *Alla salute!* La Germani: *Helf Gott! Prosit!* La Slavi: *Na zdorovie!* (Rușii), *na zdrowie!* (Polonezii), *na zdravlje!* (Sârbii), etc.

„Când strănută un copil mic, trebue să-i zici numai decât: *Doamne ajută-i cu bine!* sau *Sănătos!*, ca să crească mare" (Revista *I. Creangă*, II, 51, 296). Până și calului trebue să-i zici: *„Sănătos!"*, când strănută (Gorovei, *Credinți*, 3594). Urarea aceasta e de rigoare, și vai de cel ce n'o respectă sau își bate joc de această credință.

In Alsacia, un om care avea obiceiul de a-și bate joc de cei ce urau la strănutat, fu osândit, după moarte, să se așeze în fiecare noapte subt un pod și să strănute mereu până ce i se va adresa urarea obicinuită. O fată străină de locul acela, auzind pe cineva strănutând sub pod, zise, crezând că e vreun om viu: *Să-ți fie de bine!* și de atunci sărmanul suflet fu scăpat de osândă (Sébillot, *Le Folklore de France* II, 356).

Subt un podeț, care unește cele două maluri ale pârâului Auerbach, cineva auzi într'o zi strănutând de trei ori în apă. De trei ori persoana repetă: *Doamne ajută!* Cu chipul acesta scăpă de osândă un copil care de treizeci de ani aștepta această urare. Dincolo de acelaș pod, altă persoană auzi în apă strănutând de trei ori. La primele două strănuturi răspunse: *„Doamne ajută!"* Dar la al treilea strănut, strigă: *„Dracu să te ia!"* Atunci văzu în apă un fel de vârtej, ca și când s'ar fi sbătut cineva acolo cu putere (M. A. de Chesnel, *Dict. des superstitions*, p. 347).

In toată Germania, de altfel, e credința că stafiile strănută de trei ori. Dacă se găsește cineva să ureze la fiecare strănutat: *Să-ți ajute Dumnezeu!*, atunci sufletul acela e scăpat de osândă (Wuttke, *Der deutsche Volksaberglaube*, p. 482).

Din timpurile cele mai vechi, această mișcare convulsivă a mușchilor expiratori, ca și toate celelalte mișcări involuntare ale unor părți din corpul nostru, au fost considerate ca semne supranaturale, și poporul le-a interpretat în diferite chipuri, socotindu-le ca preziceri, bune sau rele, după momentul când se produceau, după vârsta sau sexul persoanei care le emitea, etc. Interpretările pe care le dă poporul palpitațiunilor, clătinărilor, bătăilor, etc., fiecărei părți din trupul nostru (tâmplelor, sprâncenelor, pleoapelor, urechilor, etc.), se găsesc toate reunite într'o carte, foarte răspândită la noi, la popoarele slavice și la Greci, numită *Trepetnic* (v. Gaster, *Liter. pop. rom.* p. 517—519).

Cu privire la strănut, următoarele credințe sânt răspândite mai pretutindeni: „Se crede că dacă a strănutat cineva îndată după ce a spus ceva, zisele lui sunt adevărate și se vor împlini. Când strănuți e bine, și ceeace gândești atunci se va izbândi". (Gorovei, *Credinți și superstiții*, 3587—8).

Aceste credințe le aveau și vechii Greci. Homer povestește *(Odissea* XVII, 541—6) cu privire la Penelope care nu mai putea scăpa de stăruința pețitorilor ce nu-i dau răgaz să mai aștepte întoarcerea lui Ulisse:

...Tare atunci s t r ă n u t ă Telemah, și 'mprejuru-i
Sala de tot zguduită fu. Iar Penelope surîse.
Către Eumeos grăi apoi aste cuvinte-aripate:
Du-te în sală, Eumeos, și chiamă de grabă străinul!
Oare nu vezi că fecioru-meu când am vorbit s t r ă n u t a t-a?
Semn e că toți pețitorii de moarte pândiți sânt...

Tot astfel, când vestitul general Xenophonte, în expediția lui contra Perșilor, ținea oștenilor lui o cuvântare înflăcărată ca să-i îmbărbăteze, deodată unul din cei zece mii de soldați s t r ă n u t ă și „faptul acesta fu pentru toți un semn că cel ce vorbia era salvatorul lor și că trebuiau să-l proclame ca șef al expediției".

Cu foarte puține excepțiuni, și din timpurile cele mai vechi, strănutatul a fost considerat la toate popoarele ca un semn de noroc.

„Pentru cel care strănută, e semn că va face veselie.—Când strănută, este semn de chef și-și face omul cruce" (Gorovei, *op. cit.* 3589, 3593).

La Teocrit vedem fetele adresându-se lui Menelas, când pleacă cu iubita-i soție Elena: „Fericite mire, dea zeii să-ți s t r ă n u t e cineva când vei ajunge la Sparta".

Vechii Romani ziceau despre femeile frumoase că zeul dragostei trebue să fi strănutat la nașterea lor. Astfel exclamă Properțiu, în versurile lui despre Cynthia, fiica poetului Hostius:

„In primele tale zile Amor strănută ca semn de noroc".

Calul, în frumoasele-i versuri despre „Acme și Septimius", pretinde că Amor a întărit jurămintele de dragoste ale lui Septimius strănutând de mai multe ori în dreapta:

Astea zicând Cupidon, strănută spre dreapta,
Dând mărturie...

Plutarh povestește că Socrate vedea în strănutatul din dreapta un semn de izbândă a unei întreprinderi; dacă strănuta însă cineva la stânga lui, nu întreprindea nimic în ziua aceea. Dacă el însuși strănuta pe când lucra, era un semn că trebue să lase lucrul. Strănutatul era pentru el și un semn al demonului său păzitor. Acesta-l prevenia, făcându-l să strănute, când trebuia să se păzească de furia nevestei sale, prezicându-i momentul când o apuca arțagul.

După credința rabinilor, strănutatul era la început, un semn de moarte, dar patriarhul Iacov ar fi obținut dela Dumnezeu ca efectul lui să se schimbe în bine.

După Aristotel, din potrivă, strănutatul e o favoare a cerului pe care trebue s'o primim și s'o cinstim ca pe un lucru sfânt și ca un semn de sănătate deplină. Această credință e împărtășită de Hipocrat care socotește chiar că femeia însărcinată e plină de noroc când strănută mai des.

In timpurile noastre, la noi și la alte popoare, strănutul își are importanța lui, ca semn favorabil sau nefavorabil, după repetarea lui, după timpul, locul sau împrejurările în care se produce.

La Englezi găsim următoarele credințe:

„Dacă intră cineva într'o casă și strănută o singură dată, e semn de noroc. Dacă-ți vine cineva în casă și strănută odată, roagă-l să mai stea; dacă strănută însă de două ori, poftește-l să plece. Dacă strănută cineva trei nopți în șir de câte două ori, trebue să moară o persoană din casa aceea. Dacă intră cineva într'un han și strănută de două ori, să-și ia iute catrafusele și să-și caute alt adăpost, dacă vrea să nu pățească ceva. Omului care strănută odată, Luni de dimineață, când se scoală, are să-i meargă bine toată săptămâna; dacă strănută de două ori, se va întâmpla contrariul. (K. Knortz, *Der menschliche Körper*, p. 115).

In Japonia e următoarea credință: Despre cel ce strănută odată, vorbește cineva de tine; dacă strănută de două ori, îl vorbește cineva de rău; dacă însă strănută de trei ori, atunci... are guturaiu.

La noi, se cred următoarele despre strănut:

„Venindu-i cuiva să strănute și neputând, apoi se crede că va fi purtat de nas de cineva. Cine strănută în seara de Sf. Vasile, are noroc tot anul. Dacă strănută cineva Sâmbătă dimineața, nu va sfârși lucrul ce și-a propus. (Gorovei, *op. cit.* 3590—92).

„Când un copil strănută la lăsatul secului, atunci să i se dăruească o vită oarecare din curte, ca să aibă parte și noroc de ea". (Revista *I. Creangă* III, 212).

„Cine nu strănută în ziua de Anul nou, acela nu va ajunge până la anul viitor" (Marian, *Sărbătorile* I, 149).

Când strănută un bolnav, se crede că se va însănătoși.

Parte din aceste credințe și multe altele cu privire la strănutat se găsesc răspândite la toate popoarele.

Astfel, la Germani:

„Când copilul cel mai tânăr strănută Sâmbătă seara în pat, urmează o săptămână norocoasă. Dacă un copil strănută când îl duce la botez, va deveni deștept. Când, în timpul cununiei, unul din miri strănută, căsnicia nu va fi norocoasă. Când strănută cineva dimineața de trei ori, însemnează noroc sau va căpăta un dar. Dacă strănută un bolnav, se însănătoșește. Dacă strănută cineva noaptea, a scăpat de osândă un suflet chinuit (Wuttke, *op. cit.* p. 208, 216, 219, 222, 483).

„Dacă strănută cineva în ajunul Crăciunului sau al Anului nou e semn că anul ce vine va fi norocos (P. Drechsler, *Sitte, Brauch u. Volksglaube*, I, 42).

La Cehi:

„Dracul se recunoaște după faptul că trebue să strănute tare când zărește o cruce" (Wuttke, *op. cit.* 259).

La Venețieni:

„Când un bolnav strănută, e sigur că nu va muri în acea zi (Bernoni, *Credenze*, p. 32).

La Bulgari:

„Cine strănută întâiu în ajunul Crăciunului, va căpăta un dar dela cineva. Când crapă dracul de ciudă?—Când strănută morții" (Gherof, *Recinik* I, 442).

In Scoția se crede că nebunii nu strănută. Dacă strănută cineva acolo, e socotit că e sănătos la minte.

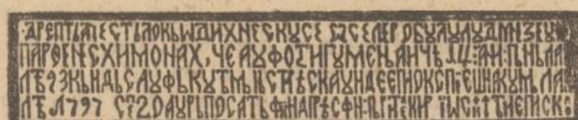
Când un Indian strănută, pe când face spălăturile religioase în Gange, își repetă rugăciunea.

Siamezii explică în chipul următor strănutul: Judecătorul etern răsfoiește într'una cartea în care sânt însemnate viața și faptele oamenilor. Când atinge foaia cu numele unei persoane, acea persoană trebue să strănute. De aceea li se zice celor ce strănută: „Să-ți dea judecătorul o hătărîre favorabilă!"

Ca încheiere, iată ce povestește poporul din Bucovina despre obiceiul de a ura celor ce strănută:

„Zice că a fost un fecior de boier și a vrut să plece seara la drum. Calul îi sta legat afară, numai să încalece și să pornească. Un tâlhar însă, văzând calul, se apropie să-l fure. Tocmai atunci vede sub fereastră pe un strigoiu, cum pocia pe feciorul boierului, care în minutul acela a strănutat. *„Sănătos!"* a strigat tâlharul de afară, iar strigoiul de ciudă a crăpat; căci, de nu-i zicea tâlharul cuvântul acesta, feciorul boierului era mort. Auzind cei din casă sgomotul, au eșit afară, întrebând ce este. „Veniți singuri și-ți vedea, răspunse tâlharul, să vă încredințați ce treabă v'am făcut. De nu veniam eu ca să vă fur calul, boierul cel tânăr era acuma mort". Și le arătă pe strigoiul crăpat. Cu toții s'au bucurat și i-au dat de bună voie calul. Iar de atunci a rămas obiceiul ca întotdeauna să se zică la cel ce strănută: „Sănătos!" (Rev. *I. Creangă* VI, 51).

I. AUREL CANDREA

Fantezii realiste

Despre inteligență

de I. Teodorescu

Omul nu-i bun decât când visează.

E. RENAN

Inteleptul vine să caute lumină, și nebunul i-o dă.

RABELAIS

Ce înțelegem prin inteligență? Este și aceasta una din întrebările la care nu s'a putut da un răspuns pe deplin mulțumitor. De sigur că din pricina variatelor și multiplelor înfățișări pe care le prezintă inteligența, din pricina relativității ei și, mai cu seamă, din pricină că și ea, ca toate, a fost, este și va fi în necontenită evoluție. Inteligența n'a apărut ca un fulger din senin, la o anumită epocă și desăvârșită dintr'odată, ci în mod obscur și vag, nu se știe când și cum, și s'a desvoltat treptat cu materia vie al căreia unul din atribute și una din calități este.

Nu voi încerca să v'o prezint prin definiții, mai puțin încă nu mă încumet să fabric eu una, căci definiție perfect adecvată lucrului de definit nu s'a pomenit de când lumea. De aceia prefer să procedez prin câteva pilde.

*

Am cunoscut cândva, într'o țară de sud, un individ analfabet, un biet țăran, care scăpăra de spirit și de ghidușii, vorbea cu foc și curgător despre toate cele ce cunoștea, și nu se da în lături să dârdâe și să filozofeze și despre cele ce nu cunoștea. Era o adevărată desfătare să pălăvrăgești cu dânsul. Dar-încolo coate rupte, mațe ghiorăite, cotonoage goale, un rufos și-un păduchios ca vai de el. Drept casă o mizerabilă cocioabă și drept așternut o rogojină. Și era robul proprietarului, al primarului, al ori și cui, rob întotdeauna umil și supus.

Nu mult după aceia am cunoscut, într'o țară nordică, un roșcovan de țărănoi grăsun, legat, încălțat și îmbrăcat omenește, însă mut. Nu mut din născare ci din caracter, că nu-i puteai scoate, și pe-acelea cu cleștele, decât o vorbă-două pe zi, mai mult monosilabe. Casa lui era însă mare și confortabilă, mobilată cu tot ce trebue. Avea și o mică bibliotecă. Trăia neatârnat de alții, stăpân pe el și pe munca lui, respectat. Era și-un cetățean luminat pe deasupra.

Care din doi trebue socotit mai inteligent? Inchipuiți-vă la aceași masă de birt, în mijlocul a zecimi de convivi, pe-un clown de mâna întâia și pe un Pasteur tăcut și morăcănos, ambii ignorați de conmeseni, care din amândoi socotiți că va face figură mai bună și impresie mai mare?

Inainte de războ o seamă de scriitori de inimă și de talent, unii cu o logică strânsă, alții cu cifre și argumente solide, au demonstrat că o încăerare generală, fiind date armatele numeroase de astăzi și mijloacele grozave de distrugere inventate, poate duce omenirea la prăpăd. Massele populare, cele ignorante, proaste și grosolane, i-au ascultat și priceput. Pretutindeni socialismul era pentru pace. Iar grozavii oameni de stat, diplomații cei fini, savanții, culta clasă de sus, în fine floarea omenirei, nici n'au voit să știe, ci îndemnau mereu la războ până ce l-au provocat.

Cine au fost inteligenții și cine lipsiții de minte?

Aș putea înmulți pildele și pe măsură ce le-aș înmulți tot mai greu ar fi de dat un răspuns întrebării din capul prezentului articol.

*

Dacă nu putem determina ce este exact inteligența, să cercetăm nițel părțile din care se formează, componentele ei, fără a nădăjdui totuși să-i dăm de căpătâi întrucât pe lângă enumerarea ingredientelor se mai cere și dozarea lor, adică și o analiză calitativă nu numai cantitativă, ceiace este o lucrare extrem de complicată și de migăloasă dacă nu chiar cu neputință de făcut într'o asemenea materie.

Mi se pare că primul element, elementul de bază al inteligenții este impresionabilitatea, dar vie și repede. Ochiul ager, auzul ascuțit, toate simțurile mereu la pândă și gata să prindă cea mai mică impresie, s'o înregistreze, s'o ducă la creer cu maximul de putere. Cu cât simțirile cuiva sunt mai numeroase, mai vioae și mai delicate, cu atât centrul psihic va avea la îndemână material mai bogat și mai felurit.

In al doilea rând trebue ca atenția să fie mereu deșteaptă și puternică, gata a se fixa cu tărie și perzistență asupra acestui material adus de simțuri. Facultatea asta a atenției e hotărîtoare pentru inteligență. De aceia o vedem așa de slabă la copii, la bătrânii trecuți cu firea, la popoare inferioare și la indivizi de calitate proastă sau mediocră. Unul din motivele pentru care negrii nu pot suferi pe albi este că toate muncile ce le impun aceștia reclamă atenție, lucru care îi obosește repede, îi aduce în scurt la sleirea nervoasă.

Atenția neurmată pe dată de simțul de observație, adânc și îndelungat, dovedește numai o veleitate de inteligență. Prin observație, făcută cu mare interes, cu emoție chiar, inteligența se manifestă în mod hotărît și sigur. In exercițiul acestei facultăți omul inteligent simte plăcerea cea mai puternică, mai fină și mai delicioasă. Dar o inteligență care s'ar opri aci e încă un avorton, ceva incomplect, ceva cu coadă și cu trup însă fără cap.

Deaceia după observație trebue să urmeze neapărat analiza și critica, iar acestea două să fie încoronate de sinteză, de încheerea logică, de formarea unor idei cu caracter cel puțin general dacă nu universal. Toate acestea sunt spuse pentru orice fel de cazuri, mari sau mici, de ordin științific sau care privesc numai faptele și împrejurările zilnice, mărunte chiar, căci câmpul inteligenții e nelimitat în întindere și calitate, ea fiind chemată să se exercite, după felul omului, după ocupațiile lui și după chestia ce se pune, în cele mai înalte ca și în cele mai infime lucruri și situații.

Asta nu înseamnă însă că inteligența e întotdeauna de acelaș soi și de acelaș grad. Ea variază dela om la om și e ca să zic așa infinită în manifestările ei, existând totuși un grad dela care admitem că există și sub care însă începe a se vădi lipsa ei, un grad dela care pleacă o nouă categorie care se poate numi cu un termen generic și politicos neinteligența, ce nu trebue confundată întotdeauna cu nepriceperea.

Inteligența e susceptibilă de educație, de formare, de sporire, de desvoltare. Hrana ei este experiența și cultura. Poate că chiar prin acestea se cunoaște, se poate determina dacă avem în adevăr de-aface c'o inteligență reală, de oarece e știut lucru că experiența mai mult îi încurcă pe proștii din născare și cultura îi zăpăcește. Prostul nu apare desăvârșit decât când a fost tencuit cu cultură, căci atunci i se dă la iveală și presumpția. De aceia a avut dreptate Caragiale să spună că „prostului nu-i șade bine dacă nu-i și fudul". După cum cultura îl face pe cel rău mai rău și pe cel bun mai bun, tot așa îl face pe cel inteligent mai inteligent și pe cel prost mai prost.

Bălăriile în care ajung de se sufocă unele inteligențe, viermii care rod frumosul fruct al acestei facultăți sânt suficiența, trufia, și vanitatea. Să știți că atunci când un om deștept pătimește de aceste trei neajunsuri el nu va da roade grozave, în orice caz îi va fi interzis de-a deveni un adevărat om de știință. Toți oamenii mari au fost modești, sau dacă voiți altoiți cu un grăunte de scepticizm. A nu se confunda iarăși modestia cu umilința sau cu umilitatea. La drept vorbind în fel de omagiu în acelaș timp adus infinitului și misterului ce ne fel de omagiu în acelaș timp infinitului și misterului ce ne înconjoară, din care nu putem încă culege decât câteva rare aparențe și nici acelea întotdeauna bine legate între ele.

Cel ce știe tot ce s'a făcut, descoperit și explicat până astăzi și își dă seama de cât de puțin am înaintat spre lămurirea tainei aniversale, prin urmare cât mai rămâne de lucrat și de aflat, acela nu poate fi decât modest și sceptic.

* * *

Acestea spuse îmi propun să încerc a desluși firul evoluției intelegenții. Știu cât e de greu lucrul, dar dacă îndrăznesc totuși este că mă apără întrucâtva titlul general din fruntea acestor articole, egida de „fantezii realiste" sub care le-am pus. Din caerul enorm format de inteligența omenească din timpurile cele mai vechi și până astăzi, în care se încâlcesc și se înoadă la nesfârșit manifestările ei cele mai felurite, atât cele ale diferitelor genuri de preocupări cât și ale fiecărui individ în parte, mereu variate după epoci și popoare, din acest caer să încercăm a toarce măcar unele din fire, a găsi o cale dealungul căreia să putem circula în haosul acestui labirint, în cazul cel mai puțin norocos să căutăm a descoperi măcar câteva luminișuri care să ne slujească de orientări.

Tot așa de inextricabile păreau alcătuirile de viață ce se numesc regnul vegetal și cel animal. Este în afară de îndoială că drumul evoluționiștilor a fost deschis de clasificatori. Fără de aceștia nici Darwin nici Lamarck nu ar fi existat.

Ințeleg cât este de presumțios de a voi să calci pe urmele geniilor. Dar dacă o faci fără pretenție, e îngăduit, iar eșecurile nu pot fi decât folositoare și ele. A arăta altora că pe ici e stîncă uriașă, pe dincolo baltă fără fund, prin alte părți văgăune sau terenuri mișcătoare, este a împiedica pe alții de a mai încerca în zadar aceleași drumuri. Sânt două feluri de pionieri, cei norocoși, și cei nenorocoși, fiecare utili în felul lor.

Țin să spun dela început că e o mare deosebire de făcut între inteligență și sentiment, poate nu așa de adâncă după cum susțin unii, dar este mare. Deacea voi considera inteligența și sentimentul ca două fluvii care curg paralel și care nu se ating decât foarte rar, numai în momentele de puternice revărsări din ambele părți, ceeace se întâmplă câteodată.

Totuși la sfârșit voi încerca să arăt că evoluția inteligenții și a sentimentului nu urmează căi absolut paralele ci ușor convergente astfel că odată și odată ele vor începe a se întâlni, dacă această întâlnire nu a și început chiar să se înfăptuiască în zilele noastre.

Dar să nu anticipăm. Deaceea la revedere pentru numărul viitor.

I. TEODORESCU

Aromânul Riga Fereu [1]
şi Revoluţia Grecească dela 1821

de profesorul **V. Diamandi-Aminceanul**

Savantul profesor şi marele istoriograf d-l N. Iorga, într'o disertaţie ţinută la Academie, a vorbit de Cartografia lui Riga Fereu, despre care mi-am propus să scriu în coloanele „Adevărului Literar", cu atât mai mult, cu cât acel Riga Fereu, era de obârşie aromânească.

Riga Fereu supranumit „Veleştinlu" după cum el însuşi se iscălea, s'a născut din părinţi Aromâni în târguleţul Veleştinu de lângă Volu, de unde şi-a luat şi supranumele de „Veleştinlu". Deoarece în vechime acest târguleţ se numea Feres, de acea i s'a zis şi Riga Fereu. El s'a născut la 1753 după unii, iar după alţii la 1757. Incă de când era copil avea înclinaţiune pentru carte şi s'a şi dus în centrul cultural din Pyleon lângă Volu, ca să înveţe şi să asculte prelegerile învăţatului grec-pedagog Antimos Gazi. Apoi deveni institutor în satul Kiso tot din ţinutul Pyleon. Văzând că orizontul acelui ţinut era prea mic pentru el, părăsi Thessalia, ducându-se la Constantinopol de unde trecu la Bucureşti ca să-şi complecteze studiile învăţând acolo limbile franceză şi arabă. Ajungând în ţară intră mai întâiu în slujba boerilor şi în bunele graţii ale Domnitorului Mavrogheni care apreciindu-i meritele şi deşteptăciunea îl numi secretarul său particuar.

După moartea protectorului său, Riga fu numit Dragomanul Consulatului Francez din Bucureşti. Prin înalta demnitate ce căpătă legă relaţiuni cu cele mai înalte personagii din Bucureşti, cu marii şi bogaţii negustori ai ţărei şi cu clerici: Armatolazi şi Albaneji, cărora le comunică marele său plan pentru redeşteptarea naţiunei greceşti. Legă corespondenţă cu mari personagii din Occident şi în special cu marele Napoleon.

Planul lui Riga nu se mărgini numai la libertatea Greciei, dar la reînfiinţarea întregului Stat Bizantin.

In Vlahie, cum spunea el, se dedică Muselor sub a căror invocaţiune, alcătui mai târziu renumitul Imn zis al lui Riga Fereu „Ospote Palicaria".

In privinţa culturei căpătate în Bucureşti se exprimă astfel Nicolopoulo (2): „Fu în Bucureşti, oraşul care era atunci avut „în oameni de merit de diferite naţiuni şi în cărţi alese cu „privire la literatură şi ştiinţă, că Riga, de multă vreme lacom „de a se instrui, îşi căpătă cele mai întinse cunoştinţe".

Din Bucureşti Riga s'a dus la Viena unde publică harta geografică a Peninsulei Balcanice cu capitala în Constantinopol, tipărind pe furiş un tratat asupra războiului sub titlul „Encolpion Straţioticon" precum şi poezia intitulată „Thuros Imnos (Doopin Vysos) (3), o altă poezie „Toate naţiile luptă". A publicat deasemenea volumul al IV-lea al tânărului Anacharsis şi Şcoala delicaţilor amorezaţi.

Tot timpul cât a stat la Viena, un an şi jumătate infiltră în conaţionalii lui ataşaţi cauzei greceşti ideia şi entusiasmul pentru liberarea Greciei de sub jugul turcesc.

Aflând de trecerea lui Napoleon Bonaparte în Italia (4), reluă corespondenţa cu El, apelând la ajutorul lui pentru liberarea Greciei, cerându-i şi arme. Napoleon condus de ideia ca să aprindă focul şi în Orient, îi plăcu apelul lui Riga şi dispuse ca rugămintea lui Riga să fie satisfăcută.

Aflând Riga Fereu, că Francezii ocupară Veneţia porni din Viena întru întâmpinarea lui Napoleon, dar fatalitatea fu, ca el să se destăinue unui grec negustor din Triest numit Antoniu Koroneu din Chios, al cărui asociat, un oarecare grec Dimitrie Economu din Cojani, îl denunţă Austriacilor. Lucrul acesta îi aduse moartea.

RIGA FEREU

Faptele se întâmplară astfel:

Cu zece zile înaintea plecărei sale din Viena, trimisese lui Antoniu Koroneu din Triest 12 lăzi cu poeziile sale şi un plic cu scrisori adresate lui Napoleon. Tocmai atunci Koroneu lipsea din Triest fiind dus în Istria, încât lăzile cu poezii şi plicul cu scrisori fură primite de Dimitrie Economu Cojanitu, asociatul lui Koroneu, care pricepând de ce e vorba deschise plicul şi după ce citi scrisorile adresate lui Napoleon se duse şi le predă guvernatorului Triestului, Baron Tetorekin, explicându-i cine e Riga şi cât este el periculos Austriei. Guvernatorul îi recomandă discreţiune până vine Riga Fereu, ca să pue mâna pe el. După puţine zile sosi în Triest atât Riga Fereu cât şi Perrevos fără să bănuiască câtuşi de puţin că sânt denunţaţi, trădaţi, spionaţi şi urmăriţi de sbirii guvernatorului. Ei poposiră la hotel Regal, hotel situat lângă mare. Intr'una din nopţi pe când Riga se pregătea să se ducă la consulatul francez, spre a solicita protecţia consulului francez, d-l Brése, el se pomeni pe neaşteptate în camera lui cu un ofiţer, care întrebă nemţeşte, cine e Riga? Riga nebănuind nimica răspunse că este el, după care ofiţerul, chemând doi soldaţi lăsaţi în coridor, le ordonă să-l păzească.

Riga în intervalul acesta putu să arunce în mare de pe fereastra hotelului un mare plic cu scrisori destinate diferiţilor comercianţi ce puteau să fie şi ei compromişi, dimpreună cu peceţia având inscripţia: „Pentru credinţă, patrie, lege şi libertate".

Nu trecu multă vreme dela plecarea ofiţerului în chestiune şi guvernatorul Triestului se prezentă lui Riga, întrebându-l când nemţeşte, când franţuzeşte de unde este şi încotro merge; apoi îl mai întrebă despre celalt coleg din cameră. Riga nu divulgă numele lui Perrevos, ci declară că e un tovarăş de călătorie şi că intenţiona să se ducă la Padua, ca să studieze medicina. Guvernatorul încrezându-se în spusele lui Riga, ordonă să-l pue în altă cameră a hotelului, în timp ce Riga fu pus sub pază. Riga la despărţire de Perrevos îl sfătui să meargă la consulatul francez unde să declare că e Parghinet, pentrucă Parga pe acele vremuri depindea de Franţa.

După 14 zile dela cele întâmplate, guvernul din Viena dădu ordine pentru arestarea lui Perrevos, ca complice cu Riga. Autorităţile triestene nu îndrăsniră să-l aresteze, pentru că Perrevos purta la pălărie tricolorul francez. Cu toate acestea fu nevoit să se prezinte la interogatoriu însoţit de dragomanul consulatului, iar la urmă a fost sfătuit de consul să plece din Triest, temându-se de un asasinat.

După terminarea anchetei dela Triest, atât Riga Fereu, cât şi Andrea Koroneu, denunţătorul lui, fiind şi el arestat, fură trimişi sub escortă la Viena, spre a fi examinaţi împreună cu ceilalţi cincisprezece printre care figura: Doctorul Dimitrie din Ianina şi alţii.

Riga Fereu ca să pue capăt cercetărilor şi aducerei sale la Viena, încercă să se sinucidă, băgându-şi de trei ori în pântece micul cuţitaş ce îl ţinea ascuns, dar păzitorii lui alergând în grabă îi răpiră cuţitaşul din mână, raportând faptul guvernatorului.

*

După vindecarea rănilor, Riga fu trimes la Viena unde fu supus la noi cercetări împreună cu ceilalţi 15 inşi denunţaţi odată cu el. Impăratul Austriei se hotărî să-l trimeată Sultanului, mai ales în urma intervenirei lui Tipaldu reprezentantul Turciei la Viena.

Autorităţile austriace executară ordinul împărătesc, predând în mâinile Paşalei din Belgrad, care făcu tot posibilul să-l trimeată la Constantinopol, dar nu putu, căci Pasvantoglu (5) ţinea foarte mult la Riga.

Aflând şi Ali Paşa Tebelen satrapul Ianinei de nenorocirea lui Riga şi dorind să-l scape, trimise un curier special (tătar) la Belgrad către Paşa de acolo, ca să nu-i facă lui Riga nici un rău, ci să-l trimeată lui Ali Paşa la Ianina, scriindu-i că va interveni la Sultan în favoarea lui. Tocmai intervenirea amicală a lui Ali Paşa fu fatală sărmanului Riga, deoarece îl irita pe Paşa Belgradului, care hotărî atunci pieirea lui şi scriind lui Ali Paşa, că regretă de nesatisfacerea dorinţei, primind prea târziu scrisoarea, ceeace nu era adevărat; căci după primirea acelei scrisori fatale, Paşa Belgradului ordonă să îi scoată din temniţă unul câte unul, spunându-le că s'a ordonat să-i pue în corabie şi să-i pornească spre Constantinopol; în loc însă să-i pornească spre Constantinopol, au fost aruncaţi în Dunăre.

Ultimul fu Riga, care după atitudinea soldaţilor ce întraseră în celula temniţei ca să-l ia, înţelese de soarta celorlalţi tovarăşi ai lui, aşteptând şi el ceasul său fatal. Când soldatul se apropie să pue mâna pe Riga, fu isbit aşa de tare cu pumnul în piept de Riga încât soldatul căzu la pământ ameţit. Faptul fiind comunicat Paşei, acesta ordonă împuşcarea lui Riga (6). Doi soldaţi turci intrară în temniţă şi scoţând din brâu pistoalele, le îndreptară spre Riga, dar înainte ca să tragă în el, Riga pricepând gestul lor pronunţă ultimele cuvinte: „Eţi apothniscum ta palicaria, arketon sporon escorpisa, erhete i ora na sinaxi to Ethnos mu to glikon corpon", ceeace însemnează: „Astfel mor cei bravi, destulă sămânţă am semănat, va veni ora că naţia va culege roadele". Aceasta s'a întâmplat în Aprilie 1818.

Astfel se stinse primul Martir al liberării Greciei, care fu şi precursorul Revoluţiei dela 1821. După ucidere trupul lui fu aruncat în Dunăre.

Grecia recunoscătoare acestui mare Martir i-a ridicat la Athena şi în faţa Universităţii o prea frumoasă statue, iar pentru noi Aromânii este o mândrie naţională.

V. DIAMANDI-AMINCEARUL

1) Ch. Perrevos Apomnimoneomata. Polemica Atena 1836
An. N. Gudas Vii paraleli t II p 123 Atena 1870 (în Bibl. A. Romaine sub No. A 27385.
Nicolopoulo Notices sur la viè et les écrits de Riga Paris 1824
Triandafil Barta-Aminceanul Anamnisis Filopatridos Paris 1861
Germinus Insurection et Régenèration de la Grèce
Spiru Lambru Apocalepsis peri tu Martiriu tu Riga
Legrand Documents inedits Concernant Riga et Recueil de Chausses populares greques
Salhas. Elemca Anecdota. Iorghiadi I. Thessalia
Fauvriel Chants Populaires de la Grèce. Marcelus Chants du peuple en Grèce.
Finlay. Hist of Greece.
Ponqueville Hist dela Regeneration greeque et Voage dans la Grèce Paris 1824
Gordon Hist of the Greek Revolution
Tricupis Istoria tes Elinikis Epanastaseos
Frantzi Epitomijit tes Elinikis Epanastaseos
An. Historical Sketch. of the Greck Revolution by Howe New York 1828.
2) Nicolopulos. Notices sur la vie et les ècrits de Rigas pag. 2. Paris 1829.
3) Spiru Lambru. Disertaţie ţinută la cercul literar „Parnasos" din Atena în 1916 publicată în ziarul „Nea Elas" din 21 Ian. 1916.
4) Moniteur de la Republique française An. VI din 1798 No. 271.
5) Pasvantoglu era Guvernatorul Vidinului pe acea vreme.
6) Spiru Lambru într'o disertaţie ţinută la Cercul „Parnasos" din Atena în 1916 asupra Poeţilor Riga, Vilara şi Christopulu şi publicată în ziarul „Nea Ellas" din 21 Ian. 1916 susţine, că Riga a fost strangulat.

Pastel de iarnă

Mulţi cât zările abia-i încap,
murmurând cu glas adânc litanii,
brazii nalţi, cu gugiuri albe 'n cap,
în amurg se clatină greoi
ca un nesfârşit convoiu
de călugări stranii...

Lungile lor mante flutură
fremătând şi scutură
umbre reci
peste troienitele poteci...

crivăţ cu lătrat păgân
muşcă fumuria înserare...

Iar colo: coliba pădurarului bătrân,
stând pe-o rână, printre ramuri cata
somnoros cu ochi de sticlă mată
cum pătrarul lunii 'n zare
îşi înfige vârful cornului —
şi, în grea giubea de nea
bine 'nfăşurată, ea
trage-alene din ciubucul hornului...

George Voevidca

Sonet

DE-AI FI VENIT, IUBITO...

De-ai fi venit, iubito, pe-o toamnă 'ntârziată
Când cea din urmă frunză se scutură în vânt,
Aş fi 'mpărţit cu tine tristeţea de mormânt
Ce-o port, de-atâta vreme, în suflet îngropată.

De-ai fi venit când iarna întinde-al ei vestmânt
Pe lacuri, pe câmpie, pe inima 'ngheţată —
Cuvintele 'nţelepte — nespuse altădată —
Eterna mea durere în tine-ar fi răsfrânt.

Dar vii călcând uşoară pe-al florilor covor
In zumzet de albine şi murmur de isvor,
Tu vii când înfloreşte întâiul trandafir!

Şi primăvara tace al gândurilor glas...
Durerile-mi trecute la ce să ţi le 'nşir?
Iţi dau copilăria ce 'n suflet mi-a rămas!

Victor Eftimiu

DIN MAPA ARTIŞTILOR

Schiţe şi studii, de MARIA O. STEURER

Din bătrânescul conac

Plouă furtunos în noaptea asta, deasupra liniştii conacului, prietene...

Plouă spumegos şi pustiul îmi apasă odăiţa cu obloanele trase, ca promoroaca în toamnele moldoveneşti.

Pândarul ciung, pe care harul dumnezeiesc l-a mai dăruit şi cu albeaţă pe ochi, şueră ciudat şi împuşcă bufniţele din turla conacului. Te miri ce mai pândeşte, de ce ţipă şi logofătul, sus, în fundul pomătului, la povarmă unde sosesc carăle cu prune; te miri de ce'ţi mai fac ţăranii plecăciuni, când toate's aici triste, fără rost, micuţe şi sterpe...

Nimic nu se petrece neobişnuit, şi ai putea spune pe de rost câte se vor mai întâmpla: duci o viaţă plicticoasă, monotonă, ca trăită după un hrisov ticluit de o minte drăcesc de ascuţită. Ploile de toamnă te alungă în casă, uiţi de nisiparniţa uscată a pământului din dosul zăvoiului, unde ţi-ai plimbat toată vara deşertăciunea desnădejdii, de via unde ţi-ai străpezit dinţii cu agurida, de vânatul iepurilor de pe podişul duzilor, visezi la cele pe care slăbiciunea ta nu le-a putut înfăptui şi toate sfârşesc în somn şi gol...

Imi scrii că Oltul a rupt malurile, a desrădăcinat stejarii şi a înecat bulgăria podagrosului tău unchiu?

De ce te simţi nemulţumit? Priveliştea neastâmpărată de acolo, te mai scutură puţin, îţi năzare vedenia unor puteri ascunse, deslănţuite, dar cugetă, numai, că pe mine m'a tocit nebunia blândă şi veselă a vremilor aşezate, a priveliştelor gospodăreşti de aci.

Anii fug repezi ca un vânat urmărit de gonaci, tinereţa se spulberă şi noi, nu ne clintim: pieliţa ni s'a subţiat, glasurile ni s'au moleşit muiereşte, minţile ni-au lunecat pe poteci strâmte şi desnădejdea nu ne mai aprinde! Am încremenit noi, în drum, ca nişte bolovani de caş. Ne-am lăsat tunşi de fiinţa noastră, cum se lasă gardurile vii de lemn câinesc şi am devenit aceiaş ca: bucătarul, logofătul, argaţii, oaspeţii care vin şi pleacă dela conac, lăsând în urmă, uşoare păreri de rău!...

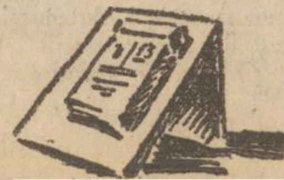
Noi puternicii am murit şi slăvită ne fie pomenirea!

Cărţile buchisite şi învăţătura dascălilor ne-a îngropat sub ruini de înţelepciuni cu care ne fălim înaintea fecioarelor bătrâne şi bisericoase şi a cocoanelor cu ochelari pe nasuri strâmbe! Noi am murit, prietene!

Pare târziu; plouă furtunos. Din pereţe îmi rânjeşte gravura lui Ensor, cele două schelete care rod o scrumbie acră şi sărată.

Ce mai vreau? De ce-ţi mai scriu, când nu mă îmbie nimic?...

ION CALUGARU

Poeme în proză

Lumina

Doi orbi mergeau pe drumul vieţii şi cutau lumina.

Şi dintre cei ce căutau lumina, unul avea un chip bronzat şi 'ncununat cu albe plete; — celalt, avea un chip senin şi 'ncununat cu bucle negre.

Şi cel 'ncununat cu bucle negre păşia vioiu, nu şovăia, şi'n ochii ficşi lucia dorinţa: „Mai iute tată! — simt soarele cum urcă după munte" — şi trăgea pe-acel încununat cu albe plete.

Iar cel încununat cu albe plete, păşia cu greu şi tremura şi'n ochii arşi tânjia dorinţa: „Mai încet, copile! — în mine se sting puterile din urmă" — şi încerca să domolească pe-acel flămând de viaţă.

Dar cel flămând de viaţă mergea 'nainte, tot 'nainte, prin căi uscate, stânci severe, codri tainici, şesuri sterpe. Nădejdea 'l atrăgea şi durerea 'l alunga, iar inima'i spunea că va găsi lumina, — şi după dânsul el trăgea pe cel sătul de viaţă.

Şi cel sătul de viaţă, mereu ofta, mereu gemea prin şesuri sterpe, codri tainici, stânci severe, căi uscate. Nădejdea nu'l mai îmbia şi durerea'l atrăgea, iar inima'i spunea că nu va găsi lumina, — şi încerca să cuminţească tinereţea ne'nfrânată.

Dar tinereţea ne'nfrântă visă isbânda, slăvind lumina cea mântuitoare: „Simt, tată, razele mai calde: ea este-aproape, mai aproape" — şi el târă cu bucurie bătrâneţea desamăgită.

Iar bătrânţea desamăgită plângea peirea, urând lumina cea înşelătoare: „E în zadar, copile, razele mântuitoare sânt numai în noi înşine, ascunse 'n inima tăcută" — şi el luptă cu nebunia.

Dar nebunia tinerească lăsă să scape mâna slabă din mâna sa cutezătoare — şi singură porni 'nainte, lăsând în urmă cuminţenia.

Şi cuminţenia bătrânească, cu mâna-i slabă căută îndelung mâna cea năzuitoare, — şi resemnată se aşeză pe lângă drum, gândind la cel care plecase.

Şi cel care plecase sigur găsi lumina într'o prăpastie. Dar în avântul fericirii, sări în ea, — şi din adânc se înălţă un fum albastru, ca un suflet.

Şi sufletul ne'ntoarse la cel ce'n urmă rămăsese — şi se sbătea în jurul lui: — bătrânul îşi găsise fericirea în lumina conştiinţei...

EUGEN RELGIS

„Grădiştea" capitala Regatului Dac?

— Contribuţiuni la istoria poporului Dac —

Ultimele cercetări arheologice, întreprinse de secţiunea arheologică a institutului de antichităţi clasice al universităţii din Cluj, de sub conducerea eminentului profesor universitar, care, este domnul Dumitru M. Teodorescu, ne arată într'o lumină cu totul nouă istoria Daciei şi a cuceririlor romane.

Acest fapt rezultă dintr'o comunicare foarte interesantă, făcută de sus numitul arheolog înr'o publicaţiune a comisiei monumentelor istorice.

In judeţul Hunedioara, nu departe de Orăştie, în munţi, acoperite de uriaşi fagi, se găsesc numeroase ruine, vestigii ale unei înaintate civilizaţii.

Din săpăturile superficiale, ce s'au făcut, s'a putut constata, că este vorba de un însemnat număr de cetăţui şi întărituri, care, par a fi numai întăriri înaintate a unei mari aşezări omeneşti, care, încă nu este descoperită.

Din monedele ce s'au găsit se poate constata legături comerciale, ce au dăinuit între balcanici şi între greci, locuitori ai cetăţei Histria, de pe ţărmul mărei. Epoca, greu de stabilit, este aproximativ secolul I înainte de Christos, deci înaintea venirei romanilor.

Dintre cele mai importante fortificaţiuni, este aşa numita „Grădiştea" care, pare a fi adăpostit un mare stăpâritor.

Se observă rămăşiţe ale unei construcţii monumentale, cu oarecari pretenţiuni artistice. Coloanele şi ornamentaţiile ne amintesc mai mult sau mai puţin modele greceşti.

Intregul complex de întărituri, este astfel grupat ca să închidă cele două văi, pe care, se putea urca cineva din câmpia Mureşului până în crierul munţilor.

Având în vedere aşezarea strategică a „Grădiştei", prin monumentalele sale întărituri, ce a avut odinioară precum şi greutăţile imense depuse de romani spre a ocupa şi distruge capitala regatului Dac, (lucru cam greu de priceput, dar ar fi fost la Sarmisegethusa, care este în câmpie şi mai uşor expus unei invazii), eminentul arheolog, d. Teodorescu crede, că aici s'a desfăşurat tragedia, care, s'a încheiat cu distrugerea regatului Dac şi că aiceà, trebue căutată capitala stăpânirei dace.

Toate acestea însă sunt numai presumţii, sunt păreri, pe care, săpături şi sondagii bine conduse şi în stil mare ar putea să le confirme. Iar dacă nu, totuşi, prin săpăturile ce s'ar face, istoria, ar fi înzestrată cu cunoştinţele vieţii şi obiceiurile poporului Dac, în toate manifestările sale. Acest lucru se aşteaptă dela săpături, şi statul, ar trebui să încurajeze mai mult acest soi de lucrări, care, actualmente nu se pot manifesta îndeajuns, din lipsa de fonduri.

CONST. V. ROSETTI

Digul

In dimineaţa asta digul a intrat
In sânul apelor, asemenia unui cuţit.
De-aceia, roşul tot ce'l vezi la răsărit
Nu-i decât sângele înjunghiatei mări
Pe care vânturile sprintene îl poartă
Spre adâncimile mijindei zări.

Micile corăbii se trezesc din somn...
Iată-le cum îşi deschid ochii mici de geamuri
Şi cum şi-ntind, leneşe, braţele de catarguri...
Pescarii s'au trezit şi ei
Şi acum, forfotind pe cheiu,
Işi pregătesc năvoadele cu cari vor pleca
Să pescuiască nădejdea, în larguri...

Uite, o barcă a pornit...
Pânzele ei limpezi svâcnesc ca sânii tăi;
Fuga ei pe undele săltăreţe,
Se resfrânge în ochii-ţi dulci şi răi.

Şi iată: cum stăm unul de altul aproape,
Pe digul alb, privind-o sub auroră, amândoi,
Umbrele noastre tremură pe ape,
Sufletele noastre tremură în noi...

Virgiliu Moscovici

Pravili învechite

de Natalia Negru

Mult departe de biblicul *Ararat*, — dincolo, în mijlocul Asiei, pe imensul platou al *Iranului*, din spinarea Himalaei, — pare să fi fost locul, unde s'a oprit alegorica *arcă a lui Noe*, din care s'au desfăcut cele trei mari semiţii omeneşti: *Semiţii, Chamiţii şi... Iafeţii sau Arienii.*

Năvăliri de hoarde turanice au turburat tihna acestor păstori şi răscolitori ai brazdei, împrăştiindu-i şi răzleţindu-i.

. . . .

In vaga lumină a istoriei, apare cândva o mişcare de oameni neastâmpăraţi, alergând pământurile, frământând mările. Erau cete de Arieni, rupţi din matca lor, pribegind — unii spre Europa, până la Apenin şi Pirinei, în vreme ce alţii, se resfirau spre India, spre Media şi Persia. Veniau în haos de triburi, şi cei poposiţi în preajma legendarilor *Ida* şi *Olimp*, s'or fi numit: *Lelegi, Carieni, Minyeni, Cretani, Tirenieni*, iar pământurile locuite: *Pelasgia, Achaia, Hellada* — în urmă *Grecia* — după numele unui trib din Iliria. Inceputurile învăluite în legende, ca şi legendarii întemeetori ai Atenei: *Cecrops* şi *Teseu*.

. . . .

Pribegii *Arieni*, din cari s'au tras *Grecii* şi *Romanii*, au adus din platoul *Iran* un suflet al lor, cu credinţe religioase trezite din contemplarea vieţii pământene şi a celei de apoi. Aduceau însă şi orânduieli de traiu, datini şi legi născute din aceste credinţe.

In afţa naturii grandioase, păstorul şi agricultorul din platoul *Iran*, s'a zbuciumat îndelung, până să aleagă între forţele prielnice lui şi cele dăunătoare, — până să ajungă a iubi căldura soarelui şi a se teme de trăsnetul nourilor.

Misterul morţii a zguduit de timpuriu mintea primitivă a Arianului, care s'a întrebat:

— Ce se întâmplă cu sufletul, după ce a părăsit un trup omenesc? Viaţa, care a palpitat până acum, care a simţit şi a voit până adineauri, dispare, piere?

Şi, credinţa temeinică a străvechiului Arian, a fost că sufletul omului supravieţueşte trupului, şi stărue aproape de cei pe cari i-a iubit. Vecinătatea lui era simţită în visele stranii, în presimţirile vagi.

Şi, iarăşi întrebarea: Nu cumva, sufletul acesta apare în flacările focului din vatra casei? Focul trăeşte, se hrăneşte, se mişcă, străluceşte, seamănă aşa de mult cu firea omului!...

Sufletul desfăcut de haina lutului ajunge un sfânt pentru ai lui.

Dacă cei rămaşi în viaţă îi vor purta de grijă, dacă vor rosti rugăciuni, şi-i vor aduce ofrande, el va fi spiritul protector, va face să crească holdele bogate, să se înmulţească vitele.

Şi, dimpotrivă, dacă cei vii îl uită, el se întărâtă, iese din mormânt ca umbră rătăcitoare, înfricoşând noaptea prin cele mai lugubre apariţii, stricând sămănăturile, şi trimeţând bolile.

Sub piatra, unde arde focul, trebue pusă rămăşiţa mortului iubit, şi din mişcările flacărilor, se vor ghici dorinţele sufletului. Focul însuşi devine sfânt, confundându-se cu strămoşul zeificat. El e un judecător, o conştiinţă pururi trează, în faţa focului trebue să se ferească cineva de orice faptă vinovată.

Divinităţile căror s'a închinat cucernic străvechiul locuitor al platoului Iran, au fost: puterile naturii, sufletul mortului iubit, şi focul din vatra casei.

Focul şi strămoşul!

Iar dintre strămoşi, *tatăl* este zeul scump şi temut, el, care a fost generatorul, care a propagat scînteia de viaţă, singurul care stăpânia principiul misterios al existenţei: *Tatăl şi nu mama!*

După credinţa Arienilor, femeea nu contribuia cu nimic la naşterea unei vieţi. De aceea, tot rostul existenţii unui Arian, era de-a împăca, de-a mulţumi şi de-a face prielnic sufletul generatorului, sufletul tatălui zeificat.

Nimeni nu se îngrijea de sufletul mamei, fiindcă ea nu împrumutase nimic din fiinţa ei fiului sau fiicei născuţi din ea.

Femeile nu aveau dreptul să îndeplinească riturile, să aducă ofrande la mormânt, şi la vatra focului sacru. Fiul iar nu fiica, îndeplinea acest cult.

Datoria familiei era să se perpetueze la infinit, cu singurul gând şi singurul interes, ca să se găsească întotdeauna un fiu, care să continue cultul. Naşterea unei fete nu satisfăcea scopul căsătoriei, fiul era aşteptat, fiul era necesar.

Chiar Larii — aceşti strămoşi zeificaţi — făceau rugăciuni în ţinutul morţii:

„O, de s'ar naşte din sângele nostru fii, cari să ne dea în tot decursul timpurilor, orez fiert cu lapte, miere şi unt curat".

Fiul era numit salvatorul altarului părintesc, fiindcă printr'însul, tatăl îşi asigura cultul, şi deci *nemurirea*.

Ce tristă situaţie a creat religia ariană mamei, fiicei, sorei!

Larii lor nu existau, sufletele lor nu aveau nici un preţ.

Cuvântul *Pater*, comun celor trei limbi: sanscrită, greacă şi latină — nu cuprindea în el numai ideia de paternitate, ci, mai ales, pe acea de putere, autoritate, continuitate.

Tatăl nu e numai omul puternic, ci e preotul, *moştenitorul altarului*, urmaşul străbunilor, *depozitarul riturilor misterioase.*

Sacerdoţiul şi justiţia se confundau în persoana tatălui, care intervenea între om şi divinitate. *Legea nu deriva din justiţie, ci din religie*, şi multă vreme n'a fost scrisă, ci se transmitea din tată în fiu, într'o formulă de rugăciune. Prima instituţie stabilită de această religie, a trebuit să fie căsătoria, în scopul de a se naşte fii, cari să îngrijească de morţi. Legea obliga pe orice tânăr să se căsătorească, şi celibatul era pedepsit. Divorţul, poligamia, erau neîngăduite.

. . . .

In spiritul acesta au fost alcătuite legile, cari au stăpânit lumea greacă şi romană. Aceste legi au hotărît soarta femeii, ca *mamă, soţie, fiică* şi *soră.*

1) — Ca *mamă* — femeii nu i se recunoaşte dreptul de-a fi transmis şi ea ceva din alcătuirea ei în sângele copiilor născuţi.

Şi dacă mama nu transmitea nici viaţă, nici cult, fiul nu avea nici o legătură cu familia ei.

Doi oameni se socoteau înrudiţi, numai când în linie bărbătească aveau strămoşi comuni.

Mama nu-i întrebată să-şi dea consimţimântul, când i se mărită fata.

2) — Ca *soţie* — femeea nu are nici un drept în faţa legii, e la fel cu sclavii.

Bărbatul e stăpânul absolut şi judecătorul soţiei sale. O pedepseşte pentru greşeli, şi are dreptul s'o omoare pentru abaterile dela fidelitatea conjugală.

Adulterul turbură ordinea naşterii, ameninţă cu primejdia apariţiei unui fiu de sânge strein, *ce-ar aparţine altor Lari* vrăjmaşi, vindicativi.

Bărbatul are dreptul de-a recunoaşte sau nu pe copilul său. Dacă vrea, urgiseşte pe femee, în cazul când e sterilă.

Regimul dotal n'a fost cunoscut. Zestrea soţiei aparţinea bărbatului, care nu era numai administrator, ci şi proprietar.

Femeea nu-i niciodată liberă, nici stăpână pe ea însăşi. E lângă altarul altuia, repetând rugăciunea altuia. Pentru toate actele vieţii religioase, îi trebue un şef; pentru toate actele vieţii civile, un tutore.

Legea zice: femeea, în timpul copilăriei, atârnă de tatăl ei; în timpul tinereţii, — de bărbat; dacă moare bărbatul, e sub autoritatea fiilor ei, iar dacă nu are fii, atârnă de cele mai apropiate rude ale bărbatului. Bărbatul are dreptul de a lăsa la moarte, un tutore femeii sale.

3) — Situaţia *fiicei*, sau a *şorei* faţă de frate — era aceeaş aspră urmare a religiei.

Religia zicea: Nu fiica, ci fiul continuă rasa şi cultul; — legea urma: Fiul, nu fiica — moşteneşte averea şi se bucură de toate drepturile.

Când tatăl muria, fata era pusă sub tutela fraţilor sau agnaţilor, fără autorizaţia cărora, nu se putea mărita.

Prin măritiş însă, fata trecea dintr'o familie intr'alta. Se înstreina cu desăvârşire, căci părăsia strămoşii tatălui adoptând pe ai bărbatului, şi nu mai era socotită ca făcând parte din familia ei, de oarece înrudire însemna închinarea la aceeaşi zei domestici.

Femeea nu putea niciodată să moştenească ceva.

In interesul religiei şi al familiei, se trecea peste toate sentimentele naturale.

Un soţ se despărţia de soţia lui, pe care totuşi o adora, fiindcă nu-i făcea copii.

Dacă lipsa de copii provenia din lipsa tatălui, atunci, un frate, sau o rudă a bărbatului trebuia să i se substitue, iar fiul născut era socotit ca fiul bărbatului, şi continua cultul.

Legea prescria ca văduva să se mărite cu cel mai apropiat prin înrudire cu bărbatul.

Dacă tatăl muria, fără a lăsa vreun fiu, fata orfană trebuia să se mărite cu bărbatul cel mai de-aproape înrudit, şi dacă acesta era însurat, era obligat să divorţeze.

Tatăl putea spune fetei lui să se împodobească pentru a plăcea cuiva, numai ca să-i procure un fiu, pe care să-l înfieze.

. . . .

***

Adânc şi misterios trecut al *Romei* şi *Eladei*, trecut cu ecouri până astăzi apăsătoare asupra destinului femenin!...

Dacă ai nesocotit într'atâta sufletul şi existenţa femeii, cum oare au mai putut lua fiinţă zeiţele şi eroinele tale?...

In adevăr... zadarnic aplecăm urechea să ascultăm ce spune Tibrul.

Câteva nume: *Cornelia, Lucreţia, Agripina* — vor eterniza ecoul slab al unor virtuţi rigide.

Flacăra subtilă a cugetării a fost înăbuşită în lumea matroanelor.

Elanurile inimii nu s'au cristalizat niciodată aici în cadenţa unui vers femenin.

Virgil nu şi-a recunoscut rivala, şi muza tuturor poeţilor prea mult a fost o sclavă curtezană!...

. . . .

Elada însă pluteşte în lumina colorată, abia străvezie — a miturilor şi legendelor.

Ca într'o scenă infinită, se agită viaţa — complicată, variată, cu decoruri fantastice, cu actori supranaturali, necuprinşi în număr, răstălmăciţi în simboluri: eroi şi genii, divinităţi umanizate; oameni îndumnezeiţi; semizei monstruoşi; monştri zeificaţi...

Nu arareori, scena se iluminează la apariţia albă şi graţioasă a siluetelor femenine: zeiţe intervenind mereu în toate întâmplările lumii; femei — cari înălţându-se mai presus de omenesc, se învălue în albastrul nehotărît dintre viaţă şi poveste.

Atena, Hera, Artemis, Afrodita — coboară adesea în fâlfâiri de peplon prin potecile Olympului, rătăcesc printre muritori, mânuind firele destinelor, aţâţând patimi, stârnind războae, înveselind sau pustiindu-l, după toanele bune sau rele.

La un semn al lor, se ivesc în scenă alesele soartei: *Elena, Clitemnestra, Anitgona, Electra, Ifigenia,* — şi tragica epopee se desfăşură vie, captivantă, nesecată în epizoade, neîntrecută în măreţie...

Şi... un refren al corului antic mereu apare, ca însuşi firul de aur al celui mai neasemuit: „înşiră-te mărgărinte":

„Amor, nebiruit amor!...
Tu, care, acì te odihneşti leneş
Pe covoarele bogate...
Acì, te-abaţi în coliba singuratecă
A păstorului...
Nici zeii nemuritori...
Nici oamenii, a căror durată
E aşa de scurtă,
Nu pot să înlăture
Puterea ta!..."...

O, dacă... în ţara *Frigilor*, n'ar fi crescut *Paris*, păstor de vite pe lângă isvoarele străvezii, acolo, unde sunt fântânele nimfelor, unde-s pajiştele cu flori, unde zeiţele culeg roza şi hiacinta!...

. . . .

Legendele instăpânesc veacurile, şi ceeace a fost poate numai o alegorie, ajunge în decursul vremii o realitate, o credinţă, o religie.

Dacă *Eva* a fost pricina izgonirii omului din paradis, de ce n'ar fi şi *Elena* pricina tuturor nenorocirilor ce au decurs din războiul troian?...

De aici, sentinţele acelor vremi, împotriva femeii:

Agamemnon spune lui Odiseu, în Hades:

— „Să nu fii niciodată prea bun cu femeea ta. Nu-i încredinţa toate gândurile tale, ci ascunde-i-le pe cea mai mare parte din ele. Şi, încă un sfat: nu intra în ţara ta făţiş, ci în taină, căci nu trebue să se încreadă cineva în femei".

Creon spune *Antigonei*, cu dispreţ:

„E mai bine să te pleci puterii unui bărbat, decât să treci drept învinsul unei femei".

Telemac — nu uită să amintească mamei sale:

„Cuvântul e al bărbatului, şi mai ales al meu, care sunt stăpân aici, în casă...".

***

Dacă şi astăzi încă, păstrăm mult din graiul, simţirea şi cugetarea acelor lumi străvechi; dacă ne ademeneşte misterul sugestiv din pitorescul riturilor, datinilor şi eresurilor; — *nu ne mai putem totuş lăsa vrăjiţi de aceeaş încântare poetică, atunci când e vorba de suflul care inspiră pravilele, sub puterea cărora suntem siliţi să ne plecăm, şi să orânduim vremelnica noastră existenţă pe pământ.*

Nu ne mai putem împăca astăzi cu o soartă pe care ne-o hotărăşte legea născută din credinţele ce-au dăinuit cu mii de ani în urmă, în platoul Iran!...

. . . .

Grecii înşişi, dela o vreme, îşi schimbaseră aceste credinţe: *Odiseu* întâlneşte în *Hades* sufletul mamei sale:

„Văd sufletul mamei mele moarte... Tace, stă deoparte, şi nu cutează nici să privească pe fiul ei, nici să-i vorbească"...

Şi ea răspunde la întrebarea lui *Odiseu:*

„Eu am murit, însă nu de săgeata Artemizei, nici de vreo boală, care zmulge sufletul din trupul veştejit... Dorul, amărăciunea lipsei tale, ilustre Odiseu, şi amintirea bunătăţii tale, mi-au răpit dulcea viaţă!...".

Cu durere, mai adaogă *Odiseu:*

„Astfel vorbi mama mea, şi eu am vrut să sărut sufletul ei... Şi m'am repezit de trei ori, şi de trei ori ea s'a împrăştiat ca o umbră, s'a stins ca un vis... Vie durere crescù în inima mea!...".

In tragedia clasică, în ciocnirea de conflicte, intervine foarte adeseaori corul, — aducând o filosofare cuminte asupra vieţii, un sfat, sau o sentinţă, ce-au isvorît din bunul simţ al mulţimii, din experienţa celor trecuţi prin viaţă...

Aici apare şi câte ceva în favoarea femeii, în favoarea soţiei şi a drepturilor ei la credinţa soţului:

„Niciodată nu voiu îngădui ca bărbatul să aibă mai multe femei, şi copii născuţi dela mai multe mame. Bărbatul se va mulţumi cu patul soţiei sale, pe care nu trebue să-l împartă cu alta. Altfel, nu va putea fi linişte, după cum nici o cetate nu poate să aibă doi conducători. Nu-s buni nici doi piloţi într'o corabie. Şi se ştie, că însăşi muzele se iau la ceartă, când doi poeţi compun acelaş imn!...".

. . . .

Femeea, robul şi *streinul* — împărtăşiau aceeaş soartă în cetatea antică.

Fără nici un drept în faţa legii, nu li se recunoştea nici calitatea de-a fi „OM".

Religia de-atunci, îţi arătă pe semenul tău, zicând: *iată duşmanul tău...*

. . . .

Dar... a venit ceasul,... şi proorocirea Scripturii rostită de Balaam s'a împlinit:

O stea a răsărit din Iacob,
Un sceptru s'a ridicat în Israël,
Şi, a domnit Cel născut în Betleem!...

...Cine ar putea cuprinde cu mintea şi inima toate geametele fiinţelor omeneşti; toate suferinţele ce-au rămas neînţelese; toate chinurile netămăduite; toate lacrimile nepotolite; speranţele amăgite şi avânturile zugrumate: —

întunecata sinfonie a durerii...

ce-o trimeteau spre cer, sufletele sclavilor şi femeilor din omenirea păgânismului..., ca să-şi dea seamă ce cataclism, ce zguduire în temeliile vieţii a însemnat naşterea Dătătorului de mângâiere şi dreptate, venirea *Mântuitorului*, care a zis:

„Inainte de-a fi cetatea, a fost omul...".

„Libertatea este adevărul!...".

„Streinul este semenul tău... iubeşte-l ca pe tine însuţi... căci oamenii — fără deosebire de avere şi de ranguri — sunt deopotrivă în faţa *Tatălui ceresc... Dumnezeul dragostii*"...

„Cei slabi — femeile şi sclavii — vor întemeia împărăţia lui Dumnezeu...".

„Fericiţi cei ce plâng: ei vor fi mângâiaţi...".

„Fericiţi cei însetaţi după dreptate,... a lor este împărăţia cerului...".

„Suferinţa şi resemnarea îţi dă puterea, şi prin curăţenia sufletului, birueşti pe duşman"...

„Femee, tu ai un suflet, şi a venit vremea să iubim pe Tatăl nostru în suflet şi adevăr".

„Tu, *Marto*, îţi frământi mintea cu multe griji, şi mărunte lucruri... Rău faci, mustrând pe *Maria* că nu-şi caută de casă...".

„Maria cugetă — şi de aceea, are partea cea mai bună, pe care nimeni nu i-o poate lua".

Dacă... pe *Isus* l'au iubit discipolii credincioşi, femeile şi mai mult alergau la *El.*

Salomeea, femeea lui Zevedeu, nu l-a părăsit până la moarte.

Ioana, Suzana, Maria Cleophas — l-au însoţit pretutindeni, iar *Maria Magdalena* l-a urmat până pe *Golgota*, şi ea a fost martoră, întărind credinţa în învierea lui *Hristos!...*

Astăzi, creştinul adoră pe Maica Domnului, care ţine în braţe pe *Isus* prunc.

Maria lui Iosif din Nazaret, e mama Dumnezeului Hristos!

Creştinismul a trecut la toţi Arienii din Europa, darâmând Panteonul şi biruind fetişii tuturor neamurilor.

Creştinism înseamnă: *iubire, dreptate, iertare* — credinţa în viaţa viitoare şi înviere...

In spiritul lui Hristos, femeea *are aceleaşi drepturi ca şi bărbatul, aici, între pământ şi soare ca şi între Tron şi Cheruvimi.*

Cultul morţilor e păstrat astăzi ca şi la străvechii Arieni.

Dar... cine nu recunoaşte că *mama, fiica* şi *soţia*, au cea mai pioasă grijă pentru morţii lor scumpi?

Frumoasa datină a *„moşilor"* de iarnă şi de vară, nu e decât cultul „strămoşilor" la vechii Arieni.

Dar cine duce acum, cu mai multă grijă, grâul fiert şi pârga rodului pentru sufletul celor adormiţi, ca mamele şi fiicele?

. . . .

S'au schimbat credinţele...

De ce nu s'ar schimba şi legile isvorîte din acele credinţe?

Căci te întrebi:

„Unde este spiritul creştin din legile civile?".

„De ce şi astăzi, un contract de căsătorie, e un contract de sclavie, ca şi acum şase mii de ani?"...

„De ce... aceste pravili învechite?!...".

***

Un cântec de liră adie dinspre Grecia.

Cununile de laur alternează între fruntea lui *Pindar* şi-a inspiratei SAFO...

Cetatea *Mitilene* din *Lesbos*, — a născut pe frumoasa poetă cu vreo şase veacuri înainte de Hristos.

Ca o privighetoare, ea va fi cântat, şi valurile mării vor fi dus până departe ecoul armoniilor din triburile divine.

Stânca *Leneade* însă, e singură în stare să ne spună cum au răsplătit oamenii pe aceea, în care cerul aprinsese o scântee sacră!

Faon!... nu poate fi un singur om... ci, el înseamnă, desigur, lumea cântăreţii, lume care n'a înţeles-o, şi n'a preţuit-o...

Câte loviri brutale, câte răni dureroase nu vor fi mortificat sufletul ei, până când, sfârşită de suferinţi, a urcat gemând pe stânca *Leneade*, s'a oprit o clipă să privească pentru ultima oară lira ei scumpă, în care trezise toate ritmurile bătăilor inimii, apoi, — izbind-o furioasă de colţurile stâncii, s'a aruncat nebună în valurile mării!...

. . . .

NATALIA NEGRU

Părinţii inteligenţi cari vor ca să-şi ferească casa şi copii de boli.

Femeile prevăzătoare cari vor să-şi păstreze sănătatea şi frumuseţea.

Tinerii cuminţi cari vor să-şi păstreze vigoarea şi farmecul tinereţii, **să se aboneze la**

„Sănătatea şi Viaţa Fericită"

cea mai vechie, cea mai interesantă şi cea mai folositoare revistă ilustrată de medicină populară, care nu ar trebui să lipsiască din nici o casă, din nici o bibliotecă.

Anual lei 60.—

SANĂTATEA: Strada Triumfului 9 — Bucureşti

Cântece de iubire

— SONETE —

de Donar Munteanu

I

Imbrăţişaţi în noaptea 'ncremenită,
In şterse flori de palidă lumină,
Privim tăcuţi pe banca din grădină
A cerului câmpie infinită.

Şi dedeparte, de după colină,
Cu chipul de fecioară 'nbătrânită
Şi cu'n surâs sarcastic de ispită,
Işi şterge capu'n nouri luna plină.

Şi cum se'nalţă blonda vrăjitoare,
Sărută cu-al ei zâmbet orce floare,
Presară pe frunzişuri flori mărunte,

Alunecă prin crengile mai rare, —
Şi ca prin vis ne mângâe pe frunte
Cu o cerească binecuvântare...

II

Priveam de sus mulţimea în mişcare
Ce isvorà ca râuri din grămadă:
Fusese o serbare şi-o paradă,
Cu trupe, flori şi muzici militare.

Atunci, pornind şi noi la braţ pe stradă,
Se auzi un murmur de-admirare;
Mulţimea sta pe loc, şi fiecare
Se 'ntorcea 'ndărăt să te mai vadă.

Iar soarele ce disdedimineaţă
Se afundase 'ntr'un noian de ceaţă,
Insângerând a negurilor mase,

Varsă o palidă lumină roză
Ce coborà din cer ca o cărare, —
Străfulgerându-te 'n apoteoză.

III

Când am pornit spre lacul din pădure,
Deşi bură ca prin strecurătoare,
In sufletele noastre erà soare,
Căci începuse-amorul să ne fure,

Şi'n magica tăcere uimitoare,
Incremenise lacu'n neguri sure
Şi n'auzeai, nici şoapte, nici murmure, —
Dar cântà'n ceaţă o privighetoare.

Şi-ai început să cânţi şi tu deodată,
Iară privighetoarea să răspundă
Şi să se 'ntreacă rând pe rând cu tine...

Şi nu ştiu ce erà mai minunată,
Că parcă curgeà tot aceiaş undă
De triluri şi de tainice suspine!

IV

In noaptea asta-i ora de mistere,
Când se sărută dorul meu cu tine, —
Cum se 'nbunlzeşte roiul de albine
Şi saltă 'n gura stupului de miere...

In gând te văd alăturea de mine,
Işi simt suflarea ca o mângâere; —
Surâsul tău mă farmecă 'n tăcere,
Privirea ta supt vraja ei mă ţine...

Iar dacă mă cufund în somn şi'n vise,
Simt încleştarea braţelor închise.
Şi şoapta sărutărilor discrete...

...Şi astfel mă trezesc, turnând în rime
Şi'n versuri lapidare de sonete,
Parfumul sărutărilor sublime...

V

Când fără voe cad într'o greşală,
Intotdeauna mă retrag în mine,
Mă 'ntreb ce-ai zice tu şi mi-e ruşine,
Privindu-ţi chipu 'n suflet cu sfială.

Iar dacă fac ceva frumos şi bine,
Cu multă trudă şi cu osteneală,
Văd chipul cum îţi râde 'n rumeneală
Şi mi se 'ncântă sufletul de tine.

Şi tot mereu gândirea ta 'nţeleaptă,
De câteori mă 'ntorc din calea dreaptă
In noaptea sufletului priveghează...

Tot ea-mi dă aripi ca să sbor spre stele, —
Şi ca un far 'nainte luminează,
Călăuzind cărarea vieţei mele.

VI

Şi dacă şi iubirea-i trecătoare
Ca tot ce este trecător pe lume, —
Şi dacă nu-i decât un pumn de spume
Chiar şi credinţa 'n viaţa viitoare;

Când n'om mai şti de vorbe şi de glume,
Când vor muri cu noi, şi cer, şi soare, —
Pământul cu păduri şi cu isvoare, —
Şi nu s'o mai vorbi de-al nostru nume: —

In sufletele celor ce-au să vie,
Iubirea noastră va lucì mai vie,
Ca nişte boabe de mărgăritare...

Căci îmbrăcând-o 'n haina poeziei
Şi limpezind-o în imagini clare, —
Am pus pe ea pecetea veciniciei.

Donar Munteanu

Lexice, Vocabulare, Glosare

Dicţionarul francezo-român al d-lui Dr. Urechiă

— scrisoare —

Stimate Domnule Lăzăreanu,

Citind o carte franţuzească, am întâlnit cuvântul *frise*, pe care nu-l cunoşteam. Am căutat în Dicţionarul d-rului Urechiă — singurul pe care-l posed — şi am găsit:

frise, sf. = friză.

Neputându-mă lămuri, am cercetat în Larousse definiţia cuvântului şi am găsit :

partie de l'entablement entre l'architrave et la corniche.

Dând astfel, în această explicaţie, peste trei cuvinte necunoscute, m'am întors la Dicţionarul Urechiă şi iată ce am găsit:

entablement = intabulament
architrave = arhitravă
corniche = cornişă.

Am aflat pe urmă că cuvântul „frise" e un termen de arhitectură, lucru ce nu puteam ghici, fiind întrebuinţat acolo *la figurat.*

Nu cred ca cuvintele de mai sus să facă parte din categoria acelora, despre care autorul dicţionarului se plânge în prefaţă că n'au echivalent în româneşte.

De asemenea nu cred că „e uşor să faci un dicţionar" — aşa cum ne spune autorul în prefaţă că ar fi părerea generală; cred, din contră, că e un lucru *foarte greu,* şi de aceea ori îl faci cum se cade, ori nu-l faci de loc.

Căci altfel nu e dicţionar, ci *bătae de joc.*

Cine va consulta dicţionarul Urechia, — ca mine să păţească!

G. MIŞU

Argot-ul frizerilor

de JEAN CRISTESCU-NINETTA

D. Jean Cristescu-Ninetta e puţin în conflict cu Sfânta Scriptură, şi anume cu Vechiul Testament.

Intr'adevăr, în capitolul XIX versetul al 27-lea, din Levitic (transcriu din Biblia lui Şerban dela 1688, citată de B. P. Hasdeu în Etymologicum Magnum Romaniae, coloana 2501) spune lămurit:

„*Să nu faceţi creţ den chica capului vostru, nice să stricaţi faţa barbei voastre*".

Or, d. Jean Cristescu-Ninetta — frizerul personalului directorial, redacţional, administrativ şi technic al *Adevĕrului* — ne încreţeşte chicele; cât despre bărbile (sau barbele) noastre ni le transformă în favorite, favoritele 'n cotletuţe; pe venerabilul Barbă-Cot îl schimbă într'un june cu barbişon; barbişonul ni-l subţiază într'un cioculeţ. Graţie acestui „artist capilar" te trezeşti într'o bună zi şi fără cioc-în-barbă: englez, Napoleon I Bonaparte, marmoră de Paros dată cu perdaf.

Intr'o zi pe când mânuia destoinic uneltele de 'ngiovinare figurii noastre, m'am plâns d-lui Jean C. Ninetta, mirându-mă cum să nu aibă un argot şi un întins vocabular popular tocmai meşteşugul d-sale, care e pomenit până şi în vechile legiuiri româneşti, bunăoară în capitolul „Când să va certa cela ce au rănit pre altul şi când nu să va certa" din *Cartea Românească de învăţătură dela Pravilele Impărăteşti şi dela alte giudeaţe cu zisa şi cu toată cheltuiala a lui Vasilie Voevodul şi Domnul Ţării Moldovei.*

— „Ba are", mi-a răspuns d. Jean Cristescu-Ninetta; şi ca dovadă a şi înmănuchiat pentru *Adevĕrul Literar* o serie de termeni şi expresii, din care — deocamdată — dăm culegerea de mai la vale.

BARBU LĂZĂREANU

Aţă. — *„Mai subţire ca aţa"* se face aluzie la un client care dă un bacşiş mic. (Tăişul briciului e format din nişte dinţişori asemenea celor ai ferăstrăului, cari, când sunt la acelaş nivel, dau putinţă briciului să taie lin, şi sunt vizibili. Când sunt prea mari, nu-i nevoe de microscop ca să-i zăreşti; un astfel de brici ustură rău, şi atunci i se zice: *are aţă, e numai aţă).*
Aradul. — *Pleacă Aradul!* Adică: rade-mi-l repede, rasol!
Aţibilduri = favorite mici.
Barosan = Client galant.
Barbă-cărel = barbă prost executată.
Bojoc = burete.
Borş = sânge. *L'am făcut numai borş* = L'am ras cu tăeturi groaznice.
Cârpe = albituri.
Castravete = obraz care, după radere, e plin de tăieturi şi sânge.
L'a făcut castravete!
Ciupit = „atins" cu briciul.
[pe] *coamă* = perdaf adânc, ca pe palmă.
„Chiamă popa" Clientul moţăe la tuns şi ucenicul tunde alene. Colegii fac atunci spirit: „chiamă popa, c'a murit... victima".
Custură = brici rău.
Dă-i cu băţul = Dă-i repede! Expediază-l numai decât (că-i unul din clienţi = aţă subţire).
Epurică = ucenic vrednic.
Fript = Tuns, ras şi frezat cu mare viteză şi prost.
Franţuzeşte. Clientul ştie franţuzeşte = dă bacşiş bun.
Guşe de somn = ras profund până nu se mai simte păr.
Hală. Peste hală = tunsoare peste cap, ca peria tunsă prost.
Jigodie = Client pretenţios şi calic.
O de Gârleni = apă de gârlă (în loc de eau-de-Cologne), conrupere din *eau de Guerlain.*
Pămătuf = pensulă.
Pogon = figură mare; barbă multă de ras.
Primar = client care nu dă bacşiş.

JEAN CRISTESCU NINETTA

Argot-ul tipografilor

Unul din zeţarii şi paginatorii *Adevĕrului Literar* face, prin contribuţia de mai jos, un frumos început de reconstituire a limbajului secret tipografic. Acest limbagiu e, fără îndoială, mai vast. In Franţa s'au scris cărţi întregi asupra graiului lucrătorilor tipografi. *Eugène Boutmy* a tipărit în 1877 al său „Dictionnaire de la langue verte typographique". Iar d. *Lazare Sainéan* (Lazăr Şăineanu) în „Le langage parisien aux XIXe siècle, în sub-împărţirea „Facteurs sociaux" a consacrat tipografilor următoarele capitole: 1. Vieux mots; 2. Termes de jargon; 3. Formes vulgaires; 4. Vocables facétieux; 5. Termes généralisés (pag. 190—196).

A da cu peria = a se da bine pe lângă cineva.
A învăţă meseria prin fereastră = despre un lucrător ce nu-şi cunoaşte meseria.
A se uita cursiv = a se uita cu coada ochiului.
A vorbi spaţiat = a vorbi articulat.
A fi pus între două pauze = a fi pus între doi păzitori.
A fi dator la putregai = a fi dator la o casă de împrumut.
A lucra într'o mustărie = a lucra într'o tipografie mică şi nehigienică.
A pune chenar la ceva = a pune garnitură la ceva.
A băga dursuşi la leafă = a-i mări leafa.
A scoate dursuri din leafă = a scădea leafa.
A face fiş o materie = a strica o materie.
A fi bloc = a fi gros şi negru.
A fi şmall = a fi slab.
A fi non pareil = a fi mic de statură.
Bagă-l la presă = calcă-l în picioare.

LEON SEGALL

NOTE: *Putregai* este o casă de împrumut, fondată de câţiva lucrători din tipografie. *Chenar* se pune la un anumit fel de lucrări pentru ca să li se dea o „estetică". *Dursuşi* sunt linii mai joase decât litera; ele se pun între rânduri sau se scot, după cum e nevoie. *Bloc* este o literă lată şi groasă, de diferite mărimi. *Şmall* o literă îngustă. *Non pareil,* litera cea mai mică.

Contribuţii la argot-ul şcolăresc

Limbajul trăgătorilor la fit nu s'a născut din necesitatea înţelegerii camarad cu camarad fără a da de bănuit unui necunoscător, ci cuvintele au apărut întâmplător, ca exclamaţii onomatopeice, sau pitoreşti cu miez hazliu, încetăţenindu-se apoi. Chiar cunoscutul „fit" a fost la început un simplu „pfuit", fluerat, arătând că executantul se duce p'aci încolo.

Incă o mică observaţie, mică, dar curioasă:

Argot-ul şcolarilor are sumedenie de cuvinte din vocabularul puşcăriaşilor; se întrebuinţează mai cu seamă: înfipt, boiangerie, biştari, marmeladă, muzică, etc., etc.

A se bărbieri = a spune verzi şi uscate; a broda lecţia (briciul lui Cuza).
A încânta = a păcăli, a face pe profesor să dea notă bună; ex. = *s'a bărbierit bine şi l'a'ncântat.*
A pune jos (cu o mică modificare...) pe cineva = a produce admiraţie.
Naveta = plimbare, făţâială.
Opăreală = opreală la arest.
A sări = a trece peste numele unui elev care urmează la catalog; Ex. M'aţi *sărit,* d-le profesor; — (un elev din bancă): *„Săriţii* la urmă".
Prăpăd = în chestia unei note rele (sau neştire).
Ruptură = v. prăpăd.
Jale = v. ruptură.
Naţie = colega; ex. *nu-i rost, naţie! ne-ascultă.*

Buzău

CONSTANT G. GRIGORESCU

Vocabularul şi Argot-ul jucătorilor de bile

La ogoi
De-a aruncatelea
La palmă = diverse feluri de-a juca
Cioca boca
Şi-a scos zbârciu = n'a pierdut, n'a câştigat.
L'a stors (l'a scurs) = i-a câştigat toate bilele.
Face cu cribda = înşală.
Buhaiu = o bilă de sticlă (valorează două bile mici).
Dau de'ncerc = în mod provizoriu.
De bun = în mod definitiv.
La apă = distanţa dela care se aruncă bila spre ogoi.
Pe'ntâi,
Pe doi,
Pe coadă = ordinea de aruncare a bilei, sinonime cu: *primul, al doilea,* ultimul.

M. B. CRAIOVEANUL

Din istoricul epigramei româneşti

Ioan Văcărescu (1792-1863)

1. La expresiunea fizionomiei unei fetiţe

Căutătura-ţi va războiu,
Zâmbirea-ţi cere pace;
Şi să mă 'mpac cu tine voiu,
Dar să mă bat îmi place.

2. La ochi

Ochi, când închişi mă prăpădiţi,
Deschişi, oar'ce mi-aţi face?
Deschide-vă-ţi şi mă sfârşiţi!
C'astfel să piei îmi place.

3. O frumoasă şi poetă [1])

Frumoasă! Poetă!.... cusuru-i se tace:
Ea şi obrazul, prin alţi versuri face.

4. La mincinosul [2])

Tu, ce pui cucul în colivie
Şi-l faci şi earna de-ţi cântă ţie,
Tu 'mblânzeşti leii şi orice fiară
O 'njugi la caru-ţi şi ea nu sbieară,
Vel-mincinoase, boer prea mare!
Preţ adevărul te juri că n'are? (3).

Publ. de PAUL I. PAPADOPOL

(1) Din franţuzeşte. *Ecouchard Lebrun):*

Eglé, belle et poète, a deux petits travers:
Elle fait son visage et ne fait pas ses vers.

publicată — mai târziu, în traducerea aceasta, în *„Revista nouă":*

Cucoana e frumoasă, ba chiar poetă fu:
Obrazul ea şi-l face, dar versurile nu.

A. GH. ADĂMESCU

(2) Traducere al cărei original nu ni e încă la îndemână.
(3) Amintim, cu această ocazie — epigraful lui Voltaire:

Pe o statuie a amorului din grădina dela Moison

Qui que tu sois, voici ton maître:
Il l'est, le fut, ou le doit être.

tradus, de un alt *Văcăresc,* probabil: *Alecu,* astfel:

Oricine eşti, stăpânul tău vezi-l şi rob te scrie:
Că ori ţi-a fost, ori ţi-este azi, sau mâne o să-ţi fie.

Adeverul Literar şi Artistci

Preţul abonamentelor:

Pe 12 luni 150 lei
„ 6 „ 75 „
„ 3 „ 40 „

Din Operele necunoscute ale poetului George Coşbuc

D-r JURIS

Poetul G. Coşbuc înainte de a veni în ţară, deci înainte de anul 1890, colaborase la mai multe reviste din Ardeal, în special la „Tribuna" din Sibiu. In „foiţa" Tribunei şi-a publicat încercările sale de versificare a unor basme şi datine poporane, împreună cu multe alte poezii cu caracter liric sau epic.

O parte din aceste poezii au fost scoase şi în mici broşurele în editura Tribunei:

1) *„Pe pământul Turcului"* Sibiu 1885 (Biblioteca populară a Tribunei No. 17).
2) *„Blăstem de mamă",* legendă populară din jurul Năsăudului. Sibiu 1885 (Biblioteca populară a Tribunei No. 13).
3) *„Fata craiului din cetini",* Sibiu 1886.
4) *„Draga mamei",* baladă. Sibiu 1886.
5) *„Fulger",* poveste în versuri, Sibiu 1887.

O altă parte din poeziile publicate în „foiţa" Tribunei le găsim în cele două volume cunoscute „Balade şi idile", Buc. 1893 şi „Fire de tort" Buc. 1896, reproduse şi în ediţiile următoare.

Dar pe lângă toate aceste poezii reproduse în volumele pomenite mai sus, o bună parte din ele, au rămas necunoscute de marele public, şi de aceea vom republica noi în coloanele „Adevĕrului literar" o parte din aceste producţii poetice ale poetului năsăudean, care pot sta alături de celelalte opere ale lui cunoscute, fiind de aceeaş valoare poetică şi scrise în aceeaş limbă curat românească.

GHEORGHE CARDAŞ

Ştiu şi eu, că dreptatea de multe-ori omoară
Mai mult decât minciuna; e drept, că nori înoră
Pe suflet, şi-atunci Thales ca gardul e de prost;
Da! Nu mai e poetic azi omul, cum a fost
Pe vremea lui Hystaspes: dar' totuşi am dreptate,
Să zic, cum că isvorul de orice libertate,
De pace şi frăţie, stă'n suflet de iurist!
Căci începând cu Eva, finind cu Antichrist,
Prin veacuri vedem lupta ce-o poartă tot atomul
Cu alt atom, în urmă să nu se lupte omul?
Căci cine e în lume lumina din lumină?
Nu legile? Nu Yura? Cine-ar puté să ţină
In frâu atâtea patimi lumeşti? O nobil scop!
De cinci ori dau la dracul pe Kant şi pe Aesop,
Şi mai de cinci-ori încă pe Solon din Atena —
Ce vrea filosofia? Din veci de veci hiena
Gândirilor şi-a minţii şi-a dreptului privat
A fost Psichologia, un demon blăstemat.
Ci'n urmă ştim cu toţii ce preţ au filosofii:
Valoarea lor în neto e simplu toarta cofii,
Vorbesc în gură mare, că mintea-i for suprem
Lucrărilor, că'n suflet isvor de vreri avem
Şi-aceste vreri deapururi sânt libere, că'n lume
Se naşte liber omul: dar' ce sânt astea? Glume
Din Plaut şi din Münchhausen! E bine, dragii mei,
Ce-i tabla de-apelare şi Curia oare ce-i?
Nu-i for suprem? Cu mintea de grabă o fineşte
Asesorul, căci legea din pravile pofteşte
Supunere şi ordin, cum stă'n articuluşi.
De ce stau paragrafii sub cifre oare puşi?
Nu cumva ca tot omul, cu liberă voinţă,
Să scoată ochi, să rupă urechi şi'n prisosinţă
Să facă rău şi posne vecinului? Mă rog,
De glonţ de puşcă-i vrednic ori-care psiholog:
De sânt voinţe'n suflet, nu sânt de sigur regii
Lucrărilor, ci slave, supuse's ele legii
Şi dreptului politic; ear' sufletul nu-i craiu,
Ci un „Cuşomo Diener" lui Puchta şi lui Gaiu!
Dreptatea nu stă'n vorbe şi sfaturi, ci'n edicte
Şi decisuini şi norme, decrete şi rescripte
Şi'n cărţi de „Yus civile" pe stoicul Epictet
Nu dau nici trei parale; Homer, el, ca poet,
E demn de furci, în urmă pe Flac şi Aristofane
Nu dau nici două slove din legile romane.
Poeţi, istorici, retori, toţi merg pe-un calapod.
Când văd în ochi gramatici, simţesc în gură nod
Şi făr' d'a vré cu luna vorbesc în solicisme,
Precum vorbia Lucillius; cu sarbede sofisme
Ne'mbată ei, căci zilnic dispută — ce delict! —
Că „fix" e zis mai bine cu fipt, ca fips ori fict.
Ce! Steaua când e fixă, e fixă, de-i chiar fiptă,
Dar' limba de gramatici cu fer trebue friptă!
Indrugă legi şi forme de Topici şi Sintaxă;
Se năcăjesc, se sfarmă cu teorii şi praxă
Şi'n urmă dânşii află, că bietului copil
Uşor îi departi foamea cu versuri din Virgil;
Ear' dacă eşti profesor, eşti monstru ca toţi smeii
Căci vecinic îţi stă capul la „Andres Atinei"
Şi când ai o manie şi vrei s'o pui în „phrasis",
Studentul o simţeşte în Criton ş'- Anabasis!
Ştiind aceste toate, pe gânduri m'am pus eu
Şi-am dat pe Plato 'n lături; tot timpul din liceu
L'am petrecut cu drepturi şi decisiuni elene,
Căci mă'ngroziam de stilul lui Crisp şi Demostene.
Ba draci şi smei! Sofocle de multe-ori mi-a dat
Secundă; din Salustin cu greu am învăţat
Trei şire, căci în urmă silitu-m'a fost lipsa,
Se cam cinstesc pe' domnii Iugurta şi Micipsa.
Ce fleac! Lui Catilina şă-i ştiu întregul neam;
Dar' ce ştiu despre Ştefan şi Mircea-Vodă? N'am

Idei despre Moldova, atât cât am de China,
Nu ştiu cine-s Românii, dar ştiu ce-i Catilina.
Mai bun e „far nienti", decât e Patavinul!
Când în păhare 'nalte vedeam cum toarnă vinul,
Atunci eram în stare să spânzur într'un cuiu
Pe Virgil şi pe toate Bucolicele lui!
Nu-i vorbă! Când şarmanta Mariţi, recte Rosa,
Mă cuprindea în braţe, uitam d'abrustul proza
Latinilor, în minte Horaţ numai îmi sta
Cu Glükis şi Lalagis, şi întreagă oastea sa,
De zine şi neveste frumoase şi blondine:
Dar când privea prea stoic profesorul la mine,
Mă turburam în suflet şi-atunci aş fi sdrobit
Pe Bion şi pe Solon, pe Crisp şi Teocrit
Pe sceptici şi-academici şi alte vulpi turburate!
O tu moşneag cu mintea sucită, tu Socrate,
Pe urma ta ne vine şi bietul apolog,
O fost-ar fi el, Plato, de râs! apoi mă rog,
Să taci? Virgil e'n Roma poet adevărat,
Precum aud, ci 'n dânsul dreptate n'am aflat
Şi nici măcar o vorbă de Codex şi Pandecte.
Ovid a scris de sigur epistole perfecte,
Şi Flacc satire bune, Properţ e genial:
Dar' unde-i dreptul public şi dreptul natural?
Ei scriu nimicuri numai, căci am interes oare
Să ştiu eu, că pe Flaccus a fost mai să-l omoare
Un pom ce se răstoarnă slăbit şi scorburos,
Fricosul! Insuşi spune, că el a căzut jos,
Când un biet lup în codru salinic i s'arată.
De ce să ştiu, că Flaccus bea vin câte-odată
Şi-apoi pe Via Sacra din datini să plimba?
Să'l cânt şi eu? Aş', drace! Şi jalea-i din exil
De ce s'o ştiu? Păstorii din cartea lui Virgil
Se vaietă de dragosti, se schiaună mereu;
Dar schiaune-se'n pace! De ce se am griji eu,
Că Titirus sub umbră de fagi comodisează:
Că Gallus 'nebuneşte, ear Coridon viseaz㠖
Eu n'aş ceti din clasici, chiar aur să'mi aşterni!
Mai drept fac totdeauna poeţii cei moderni,
Căci ei prin poesie vorbesc în gura mare
De legi şi constituţii, de treburi financiare,
De dietă şi guverne, de titule de graf,
Incât mai în tot versul găseşti un paragraf!
In lături filosofii! In suflet şi'n natură,
Ştiinţa lor e haina croită 'n cârpitură!
Ei au simbol! In urmă trăiască-le simbolul:
Minerva şi cu buha! Se dau ei de tot golul
Cu buhele, căci astfel explic şi comentez:
Minerva e ştiinţă, ear' ei sânt — huhurez!

Mă ştiţi, sunt doctor Iuris. De mic aveam manie
Să urgisesc pe dascăli, şi-aşa filosofia
Cu greu mi-a deschis ochii şi gura; m'am dedat
Să fiu tot „drept", deci dară sânt astăzi advocat
Atâta drept în suflet, în gând atâta drept!
Statura mea-i înaltă şi dreaptă, sânt deştept,
La om privesc în faţă deadreptul; pe cărare,
Merg drept, ca o ţepuşă; chiar Bachus când îşi are
Un drept privat pe minte'mi, merg drept neclătinat
In toată-a mea viaţă dreptăţi am căutat
Şi oameni drepţi; vr'odată pe drumuri de-am plecat,
Ales-am cea mai scurtă cărare, căci e dreaptă.
Deapururi adevărul şi'n cugete şi'n faptă
Mi-a fost un drept tovarăş; şi numai drept vă spun,
Când spun, că sânt din fire om nobil şi om bun.
Pe-obrazul drept am pată, pe mâna dreaptă semne;
Lucrările'mi deapururi sânt nobile şi demne
De templele dreptăţii; eu lucru înţelept,
Că nu caut contraziceri în ce ştiu că nu-i drept.
Aş vrea să fac dreptate la toţi, dar e cam greu!
Pios sânt; nu stric legea ce sfântul D-zeu
Ni-o dete, ca o normă de drept şi de dreptate.
Eu nu stric armonia naturii, fraţi cu frate
Impac eu totdeauna, şi chiar cu fraţii mei
Am fost tot drept, cu toate că drepţi nu mi-au fost ei.
Puteam să fac odată o dreaptă pretensiune
La partea de moşie ş'averilor străbune
Puteam în trei şi patru cu fraţii să le rump
Căci Jus ereditatis e dreptul cel mai scump
Din drepturile lumii, ca drept născut din fire.
Dar n'am luat nimica din dreapta'mi moştenire.
In sân eu port lumină şi dor după dreptăţi;
Pe masa mea stau scrieri de drept, autorităţi
Pe-acest teren; în taşcă port acte şi fragmente,
Intreaga mea dreptate de legi şi documente.
De sigur îmi daţi dreptul, la ce vorbesc cu drept,
De-acum numai dreptatea de veci o mai aştept,
Să pot ieşi din lume cu fruntea'nseninată:
Urăsc filosofia, şi-o spun şi de-astă-dată,
Şi dacă mă scriu Dr., nu vezi tu ce subscriu?
Un „Dr." mereu arată, că-s al Dreptăţii fiu!
Aşa vorbia odată un doctor, şi mă rog,
Accentua cu fală superbu-i monolog,
Precum se'ndatinează toţi doctorii'n vorbire.
Avea, se poate, dânsul tot dreptul: eu n'am ştire,
Dar ştiu atâta, cum că un filosof a stat
Pe-acesta timp la uşă şi tot a ascultat.
El dă din cap şi zice: „a fi expert în jură
E a fi dres în arta de-a face'ncurcătură.
Eşti drept, dar e'ntrebare: dreptul care'l ai
Cum au să te primească pe tine drepţii'n rai?

Din „Foiţa Tribunei" pe anul 1889 No. 53, p. 209—210.

Vocabular modern

de Mihnea Armaşu

Adam = singurul bărbat, care-i absolut sigur că nu i-a pus nevastă-sa coarne.
Adam şi Eva = oamenii cei mai duşmăniţi de cizmari şi croitori, pentrucă umblau desbrăcaţi.
Bere = lichid galben care face spumă.
Babă = animalul aquatic care iese la plimbare în fiece an la începutul lui Martie.
Blană = scândură acoperită cu peri stufoşi, pe care cucoanele o poartă în jurul gâtului.
Balon = aparat de zburat făcut din săpun şi cu care se joacă copiii.
Casă = clădire mare de zid sau de piatră, în care oamenii îşi păstrează banii.
Curcan = poreclă dată vitejilor dorobanţi cu carnea foarte gustoasă şi cu mărgele la gât.
Cocoşi = partea revolverului sau a puştii, pe care, dacă apeşi, face: cucurigu!!!
Codru = pădure de coltuce de pâne.
Calendar = o carte cu multe foi, ce se găseşte în capetele oamenilor.
Covrig = aliment făinos pe care câinii îl poartă în coadă.
Colac = aparat de cauciuc pentru salvarea naufragiaţilor şi se mănâncă, împărţindu-se la pomenile morţilor, este şi o mâncare „colac peste pupăză".
Căsnicia = o partidă plictisitoare de şah.
Ceaiu = băutură care se consumă cel mai puţin la ceaiurile dansante.
Ceaiu dansant = petrecere la care se bea ceaiul dansând sau ceaiul dansează în pahare.
Ceasornic = arătător al timpului, care rămâne în urmă şi deci arată mai puţin, atunci când vrem să treacă timpul mai repede; merge înainte, deci arată mai mult, atunci când am vrea să treacă timpul mai încet.
Capră = partea trăsurii pe care stă birjarul şi care behăe, ori de câte ori scârţâe căpriorii casei.
Civilizaţie = diminutiv dela „civil".
Calic = fiinţa cea mai religioasă şi mai evlavioasă, căci posteşte tot anul.
Cămaşă = rufă fără mâneci pentru cei cari au băgat-o pe mânecă şi asta numai în caz de forţă majoră; de aceea se numeşte cămaşă de forţă. Culoarea depinde de.... culoare politică. Dacă e neagră (nespălată) o a fasciştilor (a nespălaţilor).
Dar = conjucţie care se face cadou la zilele de naştere sau onomastică.
Drum de fer = invenţie modernă la care întâiu pierzi paralele şi pe urmă deraiezi şi-ţi rupi gâtul.
Feminism = ultima, dar şi cea mai sigură armă a Don Juanilor îmbătrâniţi.
Frunza de viţă = singurul lucru care pare adevărat din legenda lui Adam şi Eva.
Fascism = asociaţia oamenilor cari n'au săpun să-şi spele cămăşile.

MIHNEA ARMAŞU

AMARYLLIS
LUBIN
Le Parfum de la Femme Distinguée
Dernière Creation
De la Parfumerie
LUBIN-PARIS

CRONICA ARTISTICĂ

Marin H. Georgescu şi Ernö Tibor

In admirabila falangă de tineri care ia acuma fruntea picturii noastre, d. *Marin H. Georgescu* are, şi el, un loc însemnat. Expoziţia sa de acum doi ani, deschisă în sala Arta, arăta limpede temperamentul plastic pentru care natura împlineşte rolul principiului Platonian, rol de ajutorare directă şi imediată în crearea operei artistice. Natura îl inspiră şi nu-l trădează copleşindu-l ori ştergându-se din faţa calităţilor lui sufleteşti. Ea păstrează raport egal cu temperamentul şi se lasă interpretată în aceiaş măsură în care se păstrează pe ea însăş.

Cu aceste principii, d. Georgescu a avut dreptate să se alăture Tinerimii Artistice, societate menită să conserve aceia ce s'ar putea numi bună tradiţie plastică, şi să dea o artă accesibilă

MARIN GEORGESCU. — Portret.

şi marelui public, nu numai acelor câţiva iniţiaţi cari nu pot veni în judecarea picturii decât cu o educaţie şi o instrucţie specială, de cele mai multe ori alături de mersul firesc al lucrurilor.

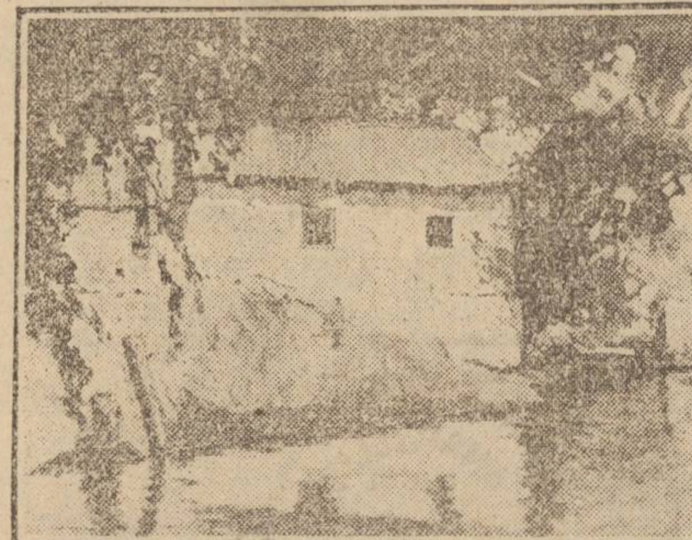
In expoziţia de acum a d-lui Georgescu, deschisă în toate sălile dela Maison d'Art, expoziţie amplă, cuprinzătoare de portrete şi peisagii, schiţe de compoziţii, toate uleiuri, se poate vedea mai limpede ca oricând drumul pe care a pornit pictorul şi după virtuţile arătate fără de frâu se poate lesne ghici urcuşul pe care-l face înspre o artă mai gravă, mai necesară şi — fără îndoială — mai personală.

Aici trebue să ne oprim o clipă. Am zis „mai personală" deşi parcă lucrările pictorului tind să stabilească un fel de o-

MARIN GEORGESCU. — In grădină

biectivism plastic extrem de curios şi de interesant totodată. Intr'adevăr tablourile d-lui Georgescu cu variaţii de paletă şi de atmosferă absolut surprinzătoare. E în d-sa o năzuinţă perpetuă să se lege cât se poate de adânc cu peisajul-subiect şi în alegerea subiectului nu intervine repetiţia unor aceloraşi obişnuite culori, cum nu intervine nici repetiţia unor aceloraşi linii de compunere. Variaţia neoprită dă dovada unei senzibilităţi pe care n'au putut-o închista în anume făgaşuri de linii ori culori, aceia ce în mod obişnuit s'ar putea numi o personalitate. Spre un perpetuu frumos din natură, sufletul artistului primeşte egal de puternice impresii de sub coaja tuturor formelor şi trecând peste

MARIN GEORGESCU. — Pe marginea apei

aceia ce ar fi haina unui peisaj caută însăşi sufletul naturii. Culoarea fragedă şi doldora de viaţă, atmosfera vie şi clară ori pasta prăfuită din amurguri obosite sânt numai acompaniamente desăvârşite ale unei melodii. Nu pictură numai pentru pictură, ci pictură pentru ca să ajute o revărsare de suflet, asta e arta d-lui Georgescu. Căci frumuseţea unora din lucrările d-sale copleşeşte prin poezia ritmică şi sănătoasă partea de faţadă a tabloului, pictura propriu zisă.

Natura liberă, plin-aerul aduce astfel toată nesfârşita variaţie a poeziei ei şi poate tocmai pentru asta însăşi tablourile de interior ale d-lui Georgescu au în ele sevă de exterior. A prezidat la realizarea lor un ochiu şi un suflet deprins cu o viziune mai largă, mai cuprinzătoare şi fără să vrea a împrumutat lucrului manual meschin, fiorul propriu celui crescut şi scăldat în natura de-afară. Reprezentative pentru calităţile pictorului rămân totuşi numai peisagiile, ori câte merite i-ar avea portretele şi interioarele. In plin aer însăşi dibaciul meşteşugar al penelului e mai în largul său. Deosebirea de atmosferă duce după dânsa un şir de alte deosebiri. Şi după schimbarea paletei vine însăşi schimbarea penelului. Fiecare lucrare a d-lui Georgescu se păstrează în parte ca un tot organizat solid. Şi-aici trebueşte căutată cea mai de seamă caracteristică a personalităţii sale.

*

D. *Ernö Tibor* expune în două săli la Mozart, o sumă de tablouri cari ne pot arăta mult mai mult decât vrednicia unui pictor bun. Il primim ca pe-o solie sinceră, şi cea dintâi sinceră, a naţiei ungare. Două, trei sau patru expoziţii amestecate cari se intitulau cu fereală „expoziţii internaţionale" — deşi erau pur ungureşti — ca şi când dragostea de ţară ne-ar putea sălbătăci într'atâta şi pe noi încât să nu mai putem recunoaşte meritele acelora cu care am avut ceva de împărţit cândva, n'au putut să arate ce este şi cum este pictura ungară de-acum. D-l Tibor ne face acum acest serviciu şi-l socotim foarte bine venit. Pictura ungară, în afară de foarte puţine excepţii, a avut de suferit influenţa covârşitoare a ţărilor germanice şi München-ul plastic a tiranizat lungă vreme mentalitatea artistică a statului vecin nouă, cu toate acele şcoli care izbucneau zgomotoase în capitala Bavariei după ce s'aprinsese scânteia prin vre-o Franţă oarecare. După război am vizitat importantele colonii artistice ungare din Szolnok şi Kecskemet — căci erau foarte bine organizaţi din acest punct de vedere — şi-am putut constata pretutindeni această dominaţie a München-ului. Şi ca şi la noi, doar cu diferenţa influenţei pe care românii preferă s'o aducă ceva mai dela sud, în vremurile de faţă e zdruncin greu pentru creiarea unei plastice originale.

Găsim în d. Tibor aceste două lucruri. Influenţă a picturii nemţeşti şi semne clare de pictură ungară, anume armonii de culoare, înrudite cu tot ce au ungurii ca artă naţională, alăturate unui sistem de compoziţie münchenez ne dau indicaţii serioase. Şi d. Tibor este un pictor ale cărui însuşiri vrednice de laudă arată în lumină bună tot aceia ce caracterizează pictura de acum a neamului său energic şi plin de exuberanţă.

Dar dacă îl luăm pe expozant ca reprezentant al unei sisteme de pictură, nu-i putem uita aceia ce aduce el însuşi ca merite meşteşugeşti. Fără îndoială d. Tibor vădeşte excelente calităţi de desen. Compune în cadrul tabloului cu simţ de echilibru şi cu justeţă de atitudine, grupează solid şi dă mişcare maselor. Pasta e vie şi fragedă şi cu rezerva pensulării oarecum dezordonată, găsim în technica uleiurilor sale virtuţi dela care putem aştepta cu drept cuvânt compoziţii de bună calitate. Câteva încercări bine reuşite pe care le-am găsit în expoziţia de astăzi sânt mai mult decât simple făgădueli, sânt indicaţii limpezi şi o expoziţie viitoare se face prin asta şi mai aşteptată.

VICTOR ION POPA

CHESTIUNI FEMININE

Triumful femeei americane

Incontestabil că primul triumf pentru redobândirea drepturilor ei, l'a obţinut femeia americană.

După cunoscutul *Wyoming*, ea şi-a dublat forţa şi energia, reuşind cu fiece zi, să-şi întindă tot mai mult propaganda şi succesul.

La New-York, unde tradiţiunea şi-a avut cele mai adânci rădăcini înfipte în viaţa socială, femeia a avut de învins piedici enorme la început, mai ales prin secolul al XIX-lea. Şi fiindcă *Asociaţiunea naţională pentru sufragiul femeilor*, a străbătut cu atâtea osteneli şi lupte, femeia americană este o pildă perpetuă de ambiţiune şi speranţă, ce trebue amintită acelor luptătoare dela noi, pentru care triumful a ajuns o himeră.

In 1893, Colorado şi apoi în anul următor, Idaho şi Utah, au acordat votul femeilor.

Pela sfârşitul secolului al XIX-lea, fetele americane răsbesc în toate funcţiunile masculine şi prin 1900 se înumără în Statele-Unite, peste cinci milioane de femei muncitoare, dintre care un milion trei sute de mii în industrie şi cinci sute de mii în comerţ.

Inainte ca Franţa şi Anglia să-şi fi organizat munca femeei, America, îşi face statute şi legi pentru a îndulci soarta sexului, considerat, o eternitate, ca slab.

In 1900, un autor american constată că se găsesc 253 femei-bancheri, 1271, funcţionare în bănci, şi 2883, în cele mai importante posturi ale societăţilor comerciale, afară de care nu este nici o exageraţie când adaugă 84 ingineri, în toate ramurile 248 chimiste şi 897, detective sau poliţiste.

In Ohio, la Ironton, femeile conduc un stabiliment industrial, care produce o sută de mii de tone de fier; în urma acestui succes, ele au luat şi reorganizaţia cunoscutului Texas-Pacific, Railway, mărindu-şi fondul băncei dela 60 milioane la 300 milioane dolari.

In cele mai multe state ale Americei, femeile urmează universitatea de drept, dând un mare număr de avocaţi şi jurisconsulţi.

Pe lângă acest succes, însăşi Biserica protestantă şi-a deschis porţile largi, primind-o să păstorească pentru poporul american şi există nu mai puţine de 3500 femei-pastori.

Anna Shaw, are cel mai înalt grad al păstoriei.

Femeia americană s'a manifestat şi ca şef religios şi fondatoare a unei secte.

Iei se datoreşte *Creştinismul scientist* (Christian Scientist Church) care a găsit formula să împace ştiinţa cu misterul creştin, câştigând un mare număr de adepţi.

Fondatoarea acestui cult nou se numeşte Maria Balder Eddy.

Viaţa politică este cea mai greu de dobândit şi însăşi femeia americană, ajunge greu la un ideal desăvârşit. Margareta Haley, din institutoare ajunge şampionul vestit al democraţiei, fără să poată câştiga, o încredere concretă, în mijlocul leader-ilor masculini.

Mai târziu, politica se lasă de recalcitranţa ei veche şi începe transacţiunile cunoscute cu femeia de astăzi.

America liberă şi bogată, America democrată ceartă cu înţelepciunea ei, celelalte State ale Europei, unde domneşte încă sclavia femeei, va putea ţara noastră să-şi desbrace cojocul prejudecăţilor, pentru salopeta liberatoare?

Cine ştie!

ROZINA

CRONICA SPORTIVA

Cauzele Superiorităţei Educaţiunei Fizice în Suedia

Iată o întrebare, pe care şi-o pun toţi acei ce sânt preocupaţi de vitala chestiune a perfecţionărei „maşinei omeneşti" prin Educ. fizică. Această ştiinţă pe zi ce trece, câştigă teren, graţie progresului biologiei, dând putinţă azi, să se interpreteze efectul exerciţiului asupra organizmului, iar educatorului conştient, din ce în ce mai multă siguranţă pe ceeace susţine şi face.

Toţi străinii ce vizitează această ţară, au în programul lor de investigaţiuni să studieze *cauza acestei superiorităţi* manifestată cu deosebire în masă şi să copieze admirabila lor organizare în această direcţie.

Dacă aceşti interesaţi, nu au reuşit să pue în practică în ţările respective şi să se organizeze la fel cu suedezii, cauza e că cea mai mare parte din ei, au trecut prin acest studiu, ca prin sălile unei expoziţii sau pinacoteci, au cules date şi indicaţiuni, au privit peste tot, au asistat la diferite manifestaţiuni şi producţii de gimnastică şi sport şi în fine s'au oprit pentru scurt timp şi la institutul lor central de gimnastică. Aceşti vizitatori nu au fost puţini; în răstimpul de când mă aflu aci, s'au perindat trimişii a câtorva ţări din Europa, America şi Asia pentru un stagiu ce a variat între 6—10 luni, — *ceeace nu e suficient*.

După afirmaţiile actualilor mei profesori, puţini au fost acei ce au rămas să împlinească cunoştinţele unui studiu complect. Intr'un timp atât de redus, nu era cu putinţă să înveţe limba suedeză, cu ajutorul cărcia să intre în *amănuntele, cari de fapt constituesc celula acestui sistem*, care s'a desăvârşit în răstimpul a 10 decenii. Cu această pregătire, introducând sistemul suedez, rezultatele au fost mediocre dacă nu chiar slabe, aplicarea lui fiind strâns legată de cunoştinţa educatorului. De aci s'au pornit pe ici pe colo critici, în cea mai mare parte — dacă nu în totul — nefundate, aruncând apoi succesele suedezilor în diferitele competiţii internaţionale, superiorităţei rasei. Ori iată o părere căreia nu mă voi asocia niciodată.

La baza întregului edificiu, stă o pregătire temeinică a tineretului de ambe sexe, prin o gimnastică raţională şi nuică. Nu există individ, care trecând prin şcoală să nu fi fost silit a urmări un curs complect de gimnastică; de aceia la vârsta adolescenţei, vedem în suedezi modele de frumuseţe trupească, armonios şi complect desvoltate, cu funcţiunile organice puse la punct, pentru a se avânta în viaţa sportivă.

Această pregătire e încredinţată unor profesori, stăpâni şi conştienţi pe meseria lor, toţi preparaţi la forul comun al unui *institut de specialitate*.

Conducerea diferitelor ramuri sportive, precum şi asigurarea cooperărei acestora în senzul scopului urmărit, e de asemenea supraveghiată de aproape de specialişti, cari în viaţa lor *au şi practicat ramura ce predau*. Prin acest mijloc e înlăturată neîncrederea începătorilor, cari simt tot timpul o dirijare *nezovăelnică*.

Se poate deci spune că în primul rând la pregătirea de bază prin gimnastică în mod *absolut obligatorie*, în al doilea rând elementelor de conducere *pregătite serios*, că Suedia datoreşte superioritatea ei în Educaţiunea fizică.

Inceputul la noi e trasat. Chestiunea e privită în plinul importanţei şi seriozităţei sale.

Proiectul nouei organizaţiuni pus în practică prin inaugurarea Institututui Naţional de Educaţie fizică din Bucureşti, care va forma şi continua apostolii şi propovăduitorii acestei ramuri vitale de rezistenţă a rasei, e cea mai sănătoasă chezăşie de izbândă.

Publicul nostru atât de avid de a primi ce e bun şi folositor, va trebui să înţeleagă şi să sprijine, pe orice cale, acest început, care nu va întârzia să dea rezultate imediate.

Mai există oare azi un individ conştient, care să se îndoiască de influenţa covârşitoare a trupului sănătos asupra sufletului?

Sunt încă oare mulţi, cari să nu fie convinşi de o lecuire morală prin acest mijloc de educaţie, care a dat rezultate juste, peste tot, unde s'a încercat?

Imi cunosc neamul şi ţara. Sunt dinainte convins că nu va trece mult până ne vom face *cunoscuţi şi respectaţi* şi pe această cale.

EMIL PALANGEANU

Stockholm, 1.IV.23.

Ştiri sportive diverse

Directorii uzinelor *Fiat*, acele instalate la Lingotto, au dat de curând o probă de „americanism": ei au construit pe acoperişul susziselor uzine un autodrom pentru încercarea automobilelor înainte de vânzare şi a cărui lungime este de 1200 metri şi lăţime 12 metri; virajurile foarte ridicate, permit obţinerea unor viteze importante.

*

Concursul de viteză pentru automobile dela Indianopolis (Statele-Unite) permit anul acesta ca vehiculele de o capacitate de 2 litri să aibe doar un loc.

In acest scop Tommy Milton, celebrul pilot american, a luat în primire un automobil Duesenberg cu care a reuşit pe autodromul dela Los Angeles 169 km., pe oră dar el speră să atingă la Indianapolis 209 km!...

*

Contele Baillet-Latour, vice-preşedintele comitetului internaţional olympic a revenit în Europa după 8 luni de călătorie în America de Sud. El a declarat unui redactor al ziarului parisian „L'Auto", că: *„toată lumea face sport acolo. Argentina, Brazilia, Chili, Peru, Uruguay şi Bolivia, pentru a nu vorbi decât de cele mai importante republici sud-americane, posedă grupări sportive foarte importante cari practică toate sporturile cunoscute în Europa"*.

Desigur, şi ne bucură. Dar nu ar fi stricat, — ba din contră — ca d-l Baillet-Latour, care era în misiune oficială, să fi venit pentru câteva săptămâni şi prin partea noastră.

Oare România, Polonia, Jugo-Slavia, să fie ele pentru Comitetul Internaţional Olympia, mai îndepărtate decât America de Sud?! Sunt oare aceste ţări mai puţin demne de a fi cunoscute? Sau poate C. I. O. se consideră suficient luminat cu spusele delegaţilor Ungariei la congresul Internaţional din anul trecut la Paris!!...

*

Publicul englez îndată ce află că va avea loc un „math" mai sensaţional, el dă fuga acolo şi nimic în lume nu l'ar împedica de a nu asista la un atare eveniment sportiv. Vom cita de rândul acesta numai două exemple: prima semi-finală pentru „cupa" Englitera opunea la Stamford Bridge echipele *Derby* şi *West-Ham* (aceasta a învins): au asistat 51.000 spectatori! — a doua semifinală opunea echipele *Sheffield United* şi *Bolton Wanderers* (aceasta a învins): au asistat 30.000 spectatori!

Atletism

Marea competiţiune internaţională de „cross-country" acea a celor „5 Naţiuni" (Englitera, Belgia, Scoţia şi Franţa), care a avut loc acum câtva timp, pe terenul hipodromului Maisons-Lafitte, a fost o frumoasă victorie pentru echipa franceză.

Clasarea, individuală: 1) *C. E. Blewitt* (englez), 58 m. 11 sec. 4/5; 2) *Mc. Intyre* (scoţian), 58 m. 13 sec.; 3) *Van den Broele* (belgian), 58 m. 20 sec.; 4) *Gaston Henet* (francez), 58 m. 27 sec. 2/5; 5) *Denis* (francez); 6) *Arbidi II* (francez); 7) *Duquesne* (francez), etc.

Pe echipe: 1) *Franţa*, 43 p.; 2) Englitera, 76 p.; 3) Belgia, 112 p.; 4) Scoţia, 113 p.

Aeronautică

Plutonierul francez *Moutonnier* a stabilit la finele lunei Martie, un nou record al Franţei: 10.000 metri înălţime cu avionul (vechiul record erea deţinut de J. Casale cu 9520 m.; — recordul lumei e deţinut de americanul Mac Ready cu 10.518 m.).

*

Am arătat în un număr precedent formidabila viteză obţinută de Sadi-Lecointe — 375 km. pe oră; nu a trecut mult şi locotenentul american *Menghan* a reuşit la Dayton (Ohio, Statele-Unite) viteza de 376 km., 100 m. pe oră ceeace însă nu spulberă recordul lumei stabilit de Sadi-Lecomte de oarece el nu a reuşit 4 km., în plus de cei 375 km., ai acestuia.

Boxă

Georges Carpentier, care de când a fost învins de senegalezul Siki, nu mai posedă nici un titlu de campion, a cerut pe cale oficială a lupta contra lui *Nilles*, campionul Franţei „toutes catégoriès". — „Match"-ul va avea loc în cursul verei, probabil la Paris.

Ciclism

Reputatul profesional *Girardengo* a câştigat, pentru a treia oară cursa Milano—San Remo, învingând pe Belloni, Azzini, Brunero, Aymo, a căror faimă a trecut de mulţi ani dincolo de Alpi.

Foot-ball Asociaţie

In vederea finalei „challenge"-ului „celor 10", reputatele echipe parisiene *Red Star* şi Olympique, au făcut „match" nul: 2—2. — Presa comentează cu insistenţă peripeţiile şi incidentele diverse cari au luat naştere cu ocazia acestei partide mult aşteptată de public.

Hockey

Faimoasa echipă representativă a Engliterei a învins la 1 Aprilie cu mare greutate (2—1), echipa representativă a Franţei, pe terenul stadionului Bergeyre.

Luptă

Formidabilul atlet elveţian *Roth*, învingătorul dela Olimpiada din 1920 şi demnul succesor al lui *Cherpillod* (elveţian) — învingătorul acum câteva luni al lui *Constant le Marin*, — a învins de curând la Geneva, fiind de faţă 5000 spectatori, pe excelentul atlet francez *Salvador Chevallier*.

Roth a păstrat astfel titlul de campion al lumei pentru lupta „catch as catch can".

Văslit

La 23 Martie a avut loc pe fluviul Tamisa celebra competiţiune de vâslit între echipele universitare *Oxford* şi *Cambridge*. Parcursul a fost cel clasic: între Putney şi Mortlake, (circa 6 km.) şi timpul ideal. 500.000 spectatori ereau dealungul ţărmurilor fluviului.

Acest „match" care ca în toţi anii ia proporţia unui mare eveniment naţional, a fost spre surprinderea aproape generală o victorie pentru echipa Oxford care a câştigat după o luptă desperată cu aproape o lungime de barcă.

Crearea acestei competiţiuni datează dela 1829 şi până la 1864 ea a avut loc la Henley, — încă o localitate celebră în gostele vâslitului englez şi mondial.

Dela creare şi până azi au avut loc 74 întâlniri din care 33 au fost victorii pentru Cambridge şi 40 pentru Oxford, în 1877 a avut loc „dead heat".

Palmaresul ultimilor ani este următorul: 1906—1908, Cambridge; — 1909—1913, Oxford; — 1914, 1920—1922 Cambridge; — 1923, Oxford.

Lawn-Tennis

Faimoasa jucătoare americană Mrs. *Mallory* jucând la Nisa (Martie) contra d-rei *S. Lenglen* a fost uşor învinşă (6—0, 6—0).

E prima oară că aceste rivale se reîntâlnesc cu racheta în mână de când cu partida atât de comentată din toamna anului 1921 la Forest Hill (Statele-Unite) când d-ra S. Lenglen părăsise jocul fiind suferindă, alţii spuneau simţindu-se pe calea înfrângerei.

*

Congresul internaţional de lawn-tenis care a avut loc recent la Paris, a suprimat titlul de „campion al lumei" — ceeace va permite Statelor-Unite a adera la Feder. Internaţională — şi a creat 4 campionate oficiale internaţionale şi anume: *Forest Hill* (Statele-Unite), *Wimbledon* (Englitera), *Melburne* (Australia), *St. Cloud* (Franţa).

Noua Zelandă, Argentina, Polonia, Jugo-Slavia şi Canada, au aderat la Feder. Internaţională de Lawn-Tenis. Ce o fi oare cu cererea României?!...

*

Echipa reprezentativă a Parisului a învins echipa reprezentativă a Londrei (15 victorii contra 5).

Printre „match"-urile senzaţionale cităm: *Doust-Gilbert* (englezi) înving *Lacoste-Conitéas* (8—6, 2—6, 6—3, 6—8, 6—3)); *Cousin-Borotra* (francezi) înving. *Eames-Kingsley* (6—2, 3—6, 6—4, 6—2).

*

O telegramă dela Madrid, apărută în ziarul „L'Auto" anunţă că celebrii jucători spanioli fraţii *Manoel* şi *José Alonso* vor pleca în curând în Statele-Unite pentru a se stabili acolo şi ca atare anul acesta ei nu vor mai participa la nici un campionat în Europa.

*

Finala dublu domni a campionatului internaţional al Franţei care a avut loc la Paris, a revenit puternicei echipe *Borotra—Lacoste* asupra echipei *Albarran—Cousin* (6—2, 6—3, 1—6, 6—3).

*

In vederea „cupei Davis" faimoşii jucători australieni *Patterson, O'Hara Wood, Hawkes* şi *Wertheimer* au declinat cinstea de a figura în echipa australiană; în schimb însă vor juca celebrul *Anderson, Peach, Schlessinger* şi *Stuart*.

INSEMNĂRI

Maria Cunţan

Când am văzut-o tristă şi părăsită, cu durerea celor săraci pe buze, firavă şi îmbătrînită, asemuită unei japoneze-figurine, par'că nu-mi venea să cred: este Maria Cunţanu, poeta cea mare a Ardealului, în jurul căreia corul criticilor cântă cu aceiaşi evlavie: proslăvind talentul mare femenin, biruitor faţă cu toate cinismele bărbăteşti. Şi femeia-poetă, ale cărei versuri se închideau cu cheia de aur a înduioşărei în tezaurul inimei, Maria Cunţanu care intrase deja în istoria literaturei noastre ca o pagină curată, gândiţi-vă, unde-şi macină restul zilelor? In vre-un palat adumbrit de palmieri, încercuit de parc bogat în lacuri şi păuni? In salonul vre-unui sanatoriu, pândită de cameriere şi medici, aducându-se pe tavă de argint smochine şi vinuri dulci? Să nu uităm să suntem departe de palmieri. Maria Cunţanu s'a ales cu un *Asil*. Nu este o înjosire pentru un om internarea într'un asil. Buzele ei n'au spus nici o protestare, dovadă că aproape de 10 ani este în Asilul Domniţa Bălaşa, şi nu i-a venit în minte niciodată Mariei Cunţanu, să asalteze cu plângeri redacţiile, să-şi mobilizeze toate simpatiile ca să i se schimbe soarta. Numără pe degete binefăcătorii ei: Miron Christea, I. Bianu, etc. Acestora li se ataşează cu un gest frumos C. Banu, şi sper, Societatea Scriitorilor Români, după truda aranjărei Balului Mascat de astă iarnă, se va interesa şi de masca doamnei Cunţanu, care acoperă multă-multă suferinţă, stofă pentru mii de ţesători-poeţi.

Să resumăm: o poetă, şi încă una celebră, după o lungă activitate literară, ajunge la bătrâneţe în asil. Fireşte, în acest asil pereţii nu sunt de marmură şi nu abureşte pe masă curcan fript. De fapt: ar trebui ca, pe lângă toate concepţiile noastre orientale femeia cu suflet minunat, să-şi trăiască restul vieţii în cel puţin atâta comoditate ca isteţele metrese ale îmbogăţiţilor de război, ori bogătanele rumegând un trecut de baluri şi curse. Realmente, Maria Cunţanu este pusă în acelaş grad, ca servitoarele îmbătrînite ale Curţilor princiare.

Conclusia? Fraţi scriitori, cari vă tociţi ghetele şi anii în cafenele, nu credeţi că soarta Mariei Cunţanu este şi termometrul cultural al pământului nostru? Ce este şi ce poate fi scriitorul român? Vedeţi, a fost una dintre cele mai distinse poete şi s'a făcut tovarăşea de viaţă a servitoarelor pensionare.

Care-i cinismul, să constaţi — ori să taci?...

EMIL ISAC

O carte — doctorie sufletească. („Bunica“, tradusă de Iarnik). De Horia Petra-Petrescu

Mai avea o singură dorinţă bătrânul Iarnik înainte de a muri: să vadă „Bunica“ tipărită în româneşte, în noul ei vieşmânt. Până în ultimele zile a corectat coalele de tipar şi se simţia fericit bunul şi entuziastul septuagenar la gândul că „Bunica“ cehă are să încălzească de aici încolo şi inimele cititorilor români.

Cine e „Bunica“ cehă?

Mai bine decât oricine ne va putea-o spune profesorul H. Ielinek, care a ţinut cursuri despre literatura cehă la Sorbona, încă înainte de război *), şi care în 1921 a referat, în seria de conferinţe organizate de „Uniunea franceză“ (Paris) despre literatura cehoslovacă.

Despre „Bunica“ a rostit următoarele:

„Bojenei Niemţová i-a revenit gloria de a *creia primul roman ceh, operă de artă.* In mijlocul nenorocirilor pe cari le rezervase viaţa acestei frumoase femei cu fruntea curată şi cu inima arzătoare, se dete B. N. amintirilor tinereţei ei şi creiă în „Bunica“ o operă nepieritoare, de tinereţe şi de frăgezime, plină de fineţă şi de observaţie realistă, clasică în genul său şi formând, cu „Ecoul cântecelor cehe şi ruse“ de Celakovsky şi cu „Ghirlanda“, frumoasa colecţie de balade de Erben — cele trei capo-d'opere cehe ale epocei. (v. „La Tchécoslovaquie“, Crès, Paris, pag. 104—5).

Bojena Niemţová se bucură la poporul ceh, în urma „Bunicei“ acesteia, de o popularitate asemănătoare lui Creangă cu „Amintirile“ sale din copilărie. Multe şi interesante paralele s'ar putea trage între „Amintirele“ lui Creangă şi ale Bojenei Niemţová şi tema aceasta subtilă etnopsicologică chiar, va trebui să ademenească nu numai pe cutare profesor de româneşte, care va vrea să încălzească pe elevii săi pentru o apropiere între cehi şi români, ci şi pe omul matur, care vrea să adâncească problema: mentalitatea sănătoasă a poporului dela ţară, nemodelat de politicianism.

Aici curge un isvor bogat, dela care va trebui să ne molcomim setea, toţi, câţi vrem vremuri mai bune, după cum „Amintirile“ lui Beniamin Franklin, oricât de „arierate“ păreri ar putea cuprinde ele pentru un om al zilelor noastre — vor trebui să dea de gândit şi să servească de „Vademecum“ pentru o directivă sănătoasă în politică. Oricât de riscată ar putea fi privită teza, pentru cei cari se 'nchină la altarul machiavelismului politic, social: Bojena Niemţová şi Creangă ne pot servi ca puncte însemnate de mânecare pentru o viaţă sănătoasă, precum Beniamin Franklin trebue să servească de busolă în mijlocul negurelor politicianismului actual.

Importanţa „Bunicii“ pentru istoria literaturii cehe va fi şi mai evidentă dacă va şti cetitorul român că un singur editor (Koçi din Praga) a vândut din această „Bunică“ în decursul vremii, nu mai puţin de 250.000 de exemplare, într'o bibliotecă ieftină ca cea a „Bibliotecei pentru toţi“ (cu 30 de bani).

Nu e familie cehă de dai-Doamne, la sate şi la oraşe, care să nu o aibă pe „Bunica“ aceasta şi tuturora le-a mângâiat fruntea şi le-a povestit în felul ei potolit şi nefăţărit povestea vieţii ei, cu durerile şi cu bucuriile ei.

Este un tonic sufletesc cartea aceasta. Ne descrie obiceiuri poporale dela sate, nuntă şi botez, viaţă şi moarte, linişte câmpenească, veselie de şezători, glume şugubeţe de copii mintoşi, sbuciumul sufletesc al unei femei cu scaun la cap, care ajunge dela ţară la oraş, între domni, triumful minţii sănătoase — toate in surdină, într'o atmosferă binefăcătoare.

Spuneţi dacă n'avem trebuinţă de o astfel de operă în zilele noastre de goană nebună, de febră sufletească, în cari şi viaţa dela ţară este primejduită să-şi piardă farmecul spontaneităţii vânjoase a mentalităţii dela ţară, cum ne-am obicinuit să o cunoaştem până înainte de războiul mondial.

Ca factură va putea fi criticată „Bunica“ — unuia sau altuia o să-i pară cutare sau cutare scenă prea pe larg descrisă — Bojenei Niemţová îi place să adaste, ca „Bunicii“ cu copilaşii de mână, la cutare descriere — suflul povestirii acesteia însă este o rusticitate fericită, binecuvântată, încât te înviorează şi te sileşte să uiţi lacunele cererilor „artei pentru artă“.

„Bunica“ e tradusă în aproape toate limbile europene. In franţuzeşte e tradusă de două ori, în englezeşte odată, ş. a. m. d. In limba originară se găsesc ediţii de toată frumuseţea, cu ilustraţii în culori, acuarele, desenuri, acuaforturi — contribuţii de ale celor mai de seamă artişti cehi.

Şi în româneşte a apărut „Bunica“ de mai 'nainte. In 1885 în „Biblioteca poporală a Tribunei“ din Sibiu, după ce văzuse lumina zilei în foiletonul ziarului „Tribuna“. Cartea este epuizată şi anticată şi ca traducere. Tot Iarnik a tradus-o.

In decursul războiului a revăzut întreagă traducerea împreună cu scriitorul acestor rânduri, ca să poată fi dată la tipar. Edit. „Cartea Româneană“ (30 lei).

Intovărăşită de o prefaţă a bătrânului Iarnik, în care îşi aminteşte cu duioşie de mama sa — dându-i şi fotografia — şi de o prefaţă pentru intelectualii şi pentru ţăranii români — traducerea de acum e chemată să arate pe ţăranul ceh ţăranului român şi să strângă legăturile între cele două popoare. De aici înainte să nu se găsească bibliotecă poporală în care să nu fie şi „Bunica“.

Pledând pentru ea, pledăm pentru o desinfectare a atmosferei viciate de astăzi şi ne îndeplinim totodată o datorie de pietate faţă de memoria celui dispărut dintre noi, Iarnik senior, care a dorit să trăiască şi mai departe în mijlocul nostru pe calea aceasta.

O duioasă coincidenţă trebue remarcată şi aici: Ultimele pagini, pe cari le-a corectat 2—3 zile înainte de a muri, ne descriu cum este dusă la mormânt „Bunica“, deplânsă de întreg ţinutul, „Fericită femee!“ sunt ultimele cuvinte ale povestirei.

Despre moartea lui Iarnik sen. se poate ceti în revista franceză „La revue française de Prague“ — Ian.-Febr. 1923 — rânduri emoţionante: „In timp ce se strângea la un loc o mulţime emoţionantă, în sala de onoare a Panteonului (ceh, din Muzăul Naţional) — în rândul dintâi miniştrii Franţei şi ai României — meditam asupra vieţii acesteia consacrate întreagă ştiinţei şi iubirei de oameni, mi s'a părut că reculegerea ascultătorilor s'a schimbat deodată. Am ridicat ochii: un student din apropierea mea părea foarte ocupat cu curăţatul ochelarilor săi. Nu m'am înşelat de loc: plângea. Şi plângeau toţi împrejurul meu: studenţi şi studente. Biet om drag al nostru! sicriul lui dispărea sub flori, dar ce era asta, faţă de feţele acestea tinere cari se strângeau, silindu-se în zadar să-şi reţină lacrimile?...“

„Tatăl studenţilor“ a avut o înmormântare ca a „Bunicii“ Cetiţi-o şi-i onoraţi astfel memoria...

*) In edit. „Mercure de France“, 1912, au apărut cursurile „Istoriei lit. cehe contemporane“.

Marea Frescă a Ateneului, 30 de ani întârziere

Ateneul ridicat prin străduinţa entusiastului om Exarcu este unul din puţinele monumente frumoase ale ţărei noastre. Faptul că de curând i s'a trântit în spate o clădire de raport cu dimensiuni mari care îi fură toată perspectiva, a revoltat pe toţi oamenii de gust şi de bine.

Ateneul a îmbătrânit, s'au coşcovit pereţii în exterior, şi totuşi în interior, în sala de concerte, pereţii au rămas albi de peste 30 de ani cu vajnica inscripţie:

Loc rezervat pentru marea frescă a istoriei neamului românesc.

Cum se face că într'o ţară atât de bogată, în care se asvârle milioanele prin varieteuri, nu s'a găsit un român cu dor de ţară şi de artă spre a da fondurile necesare?

S'au subscris pentru diferite opere mai mult sau mai puţin caritabile, se fac festivităţi cari costă milioane pe ţară, tot atât de efemere ca şi clipa în care s'au scurs; şi pentru o operă trăitoare, care să imortalizeze plastic, luptele şi gloria unui popor care şi-a frământat pământul cu sânge, nu s'a găsit nimeni să dea un fond!

A fost odată vorba să se dea execuţia picturei murale unui pictor francez; dar s'a părut hospodarilor noştri, suma cerută enormă de şi era modestă.

Incontestabil că rău nu se făcea dacă se dedea şi unui veritabil artist francez; căci arta n'are naţionalitate; dar geniul poporului, odiseea lui nu ar fi fost mai bine zugrăvită decât de un român.

Şi când avem un pictor ca Teodorescu-Sion stăpân pe technică, bun compozitor şi cu destulă cultură generală care poate să fixeze pe perete icoanele zugrăvitoare ale epocilor dinastice din istoria neamului nostru, — ca unul ce a studiat o viaţă întreagă frescele noastre şi ne-a redat în Fântâna Meşterului Manole caracterul românesc al picturei noastre.

Şi ce frumos trecut istoric avem!

Nu sunt oare demne de epopee avântul Românilor la Sarmesegetuza?

Invingători şi învinşi deopotrivă de eroi! Dar descălecătorii din Transilvania ce s'au scoborât din munţi să aţie calea hoardelor străine în şesuri?!

Cât de frumos, ce motiv de inspirare ar fi ţepele cu duşmanii cu fes, sau arderea cerşetorilor şi netrebnicilor într'o casă închisă de către Vlad Ţepeş?

Ştefan cel Mare aşezat în mijlocul trufaşilor la Cosmin, punând duşmanul să tragă la jug: să are pământul la care a râvnit.

Şi Mihai-Viteazul în fruntea oştenilor la podul peste Neajlov, temerarul care înfrunta cu un pumn de oameni trupe turceşti înzecite.

Domnii noştri evlavioşi ar fi demn de zugrăvit: Const. Brâncoveanu şi Neagoe Basarab, ziditorii de biserici frumoase.

Tudor Vladimirescul slugerul cu armata democraţiei, pandurii lui în costume pitoreşti, cu cuşme, mintene, opinci şi înarmaţi cu coase şi topoare: poporul în revoltă, în al cărui avânt vrea să desrobească ţara de străini.

Cei trei eroi Horia, Cloşca şi Crişan ucişi pe roată: stoicismul cu care înfrunta moartea!

Eroul Avram Iancu şi toţi eroii dela 48 cu Eliade în cap cari au sfărâmat lanţurile tiraniei, Alexandru Ion Cuza desrobind ţăranii, nu sunt subiecte frumoase pentru pictură?

Dar în prezent ţăranul soldat desbrăcat în cămaşe, cum şi-a apărat pământul sfânt al ţărei la Mărăşeşti şi Oituz, stăvilind furia imperialismului teuton?

Bogăţie de fapte ilustre, bogăţie de costume, ale poporului nostru, ale popoarelor duşmane aşa de numeroase; decorul pădurilor, munţilor, văilor şi apelor noastre toate invită penelul pictorilor noştri!...

Dar nu sunt fonduri?

Ştiu că din concerte şi mai ales din închirierea sălilor de Expoziţii s'au încasat sume frumuşele. Ştiu că pictorii sunt foarte exploataţi de către comitetul Ateneului luându-se sume fantastice. Intreb ce s'au făcut aceste fonduri? Nu s'a făcut măcar studii de proecte, nu s'a făcut nimic şi este destul de trist ca să rămâie pereţii goi, ca la un popor fără un trecut istoric, contrastând cu tavanul greoi din care stă să cază balauri rău plasaţi.

Pictorii aştepta croindu-şi forţele să zugrăvească tablouri sortite să decoreze casele bogaţilor noştri egoişti cari închid în casa lor arta unei generaţii în loc să contribue la o operă culturală.

Dacă Ateneul n'are fonduri să vie Mecena care să rupă din sutele de milioane câştigate uşor în bine-cuvântata noastră ţară, şi îl vom slăvi legându-i numele de o operă ce va dăinui.

I. ŞTEFĂNESCU

„Cântarea României“ la Cluj

Societatea corală „Cântarea României“ sub conducerea artistică a d-lui *Marcel Botez*, a dat — după cum se va afla din ziare — în seara de 14 Aprilie la Teatrul Naţional din Cluj, un frumos concert, care a entusiasmat — fără consideraţii politice — întreg Clujul. Pentru întâia oara s'a întâmplat dela Unire încoace, ca un cor mare românesc, compus din peste 180 persoane, să dea la Cluj un concert grandios, cu proporţiile unui concert european, cu care ne obişnuisem în capitalele streine. Şi pentru prima oară s'a întâmplat, că societăţile corale ale minorităţilor, să asiste cu delegaţii la primirea minunatei înjghebări artistice româneşti şi atât la concertul, cât şi la banchetul ce urma această manifestaţie, corurile ungureşti etc. au contribuit cu cântecele lor la realizarea unei idei frumoase: colaborarea pe teren artistic a diverselor popoare din România. Stăruam mereu şi stăruim şi azi, pentru o vie propagandă românească în teritoriile alipite, făcută cu mult tact şi pricepere şi mai ales, fără presiunile atmosferice ale intoleranţei. Arta este convingătoare, când este propagată cu artă — şi nu ne îndoim, că propaganda noastră prin mijloace civilisate (teatru, expoziţii de pictură, matineuri literare, reviste etc) va reuşi. Geniul român, oricum s'ar manifesta, nu poate avea decât un singur ţel: pacificarea terenului duşmănos cu ajutorul prodigios al artelor. Şi de-aceasta este fericită ideia, de-a trimite cât de des la Cluj şi aiurea înjghebări artistice, cari vor să documenteze existenţa şi trăinicia talentului românesc. După „Cântarea României“ va urma o serie întreagă de manifestaţii culturale şi artistice, pe care Ardealul le va aplauda din suflet. Dar, accentinăm şi de astădată: să se facă totul cu tact şi pricepere, iar rolul de asmuţare a oamenilor să fie al celor, cari profesează din meserie ura şi dispreţul între popoare.

Un cazan în fierbere şi un maimuţoi cu epoleţi

de Ludovic Dauş

„Spiţeria roşie“ din casele cu două caturi şi cu două balcoane ale lui Emerich Hajnal, fusese mai demult a unui oarecare Binder, saxon din Transilvania, devenit socrul lui Hajnal şi rudă cu un alt Binder care a făcut cea dintâi instalaţie a băilor dela Dorna-Vatra şi le-a pus în valoare pentru a ajunge atât de înfloritoare astăzi.

Zisul Hajnal era nobil. Nobleţa şi-o trăgea dela un ascendent al său, fost aprig luptător împotriva turcilor şi distins de Ştefan Batory, domnul Ardealului. Ştia româneşte, ceeace vădea că trăise printre români prin părţile transilvănene, dar avea un accent ciudat în rostirea cuvintelor, care făcea farmecul vorbirei lui. De altfel nici unul din refugiaţii celor trei revoluţii, — polone din 1831, ungureşti din 1848 şi ultimei revoluţii polone din 1862—1863, — nu şi-a putut apropia accentul graiului nostru, şi până la urmă toţi vorbeau stricat româneşte, începând cu Schmid, Bilinsky, Cornel Dobjansky, colonelul Rochitnitzky, cel cu gura strâmbată de un glonte şi însurat cu Porfira Miclescu, sora mitropolitului Calinic şi sfârşind cu atâţi alţii ca doctorul Isaac Tokarsky, Candiani, şi câţiva cehi, printre cari era tatăl meu, cu numele adevărat de Alfred Iosef Douşa, — dar ascuns mult timp sub pseudonimul de Iosef Buşeck, nume împrumutat dela mamă-sa al cărui nepot îndepărtat era poetul Svatopluk Cech, din Praga. Sub acest nume se ascunsese luptând contra ruşilor sub ordinele lui Velejinsky, şi sub acest nume se ascundea de poliţia austriacă ce urmărea pe revoluţionari până şi în Moldova.

Toţi fugiţii din revoluţie găsiseră mai toate casele boerilor moldoveni deschise şi la Mihăileni, şi în Dorohoiu şi la Roman, dar mai ales în Botoşani şi în deosebi la Adam Haret pe moşia şi în curţile căruia s'au perindat toţi revoluţionarii poloni de frunte între cari notez pe Hatmanul conte Adam Valejinsky, fost comandant al cazacilor ucranieni şi pe generalul Dombrovsky, refugiat din Siberia unde fusese surghiunit de guvernul ţarist, şi care Dombrovsky a strălucit apoi în fruntea „Comunei“, căci a luat comanda poporului revoltat, a dat foc Parisului şi a murit în faţa unui pluton de execuţie în cimitirul dela Père-Lachaise.

Desigur toţi aceştia formau un cerc îngrijitor, un cuib nihilist, şi unde?... în nordul Moldovei, la o aruncătură de băţ de „graniţa“ Austriei şi a Rusiei! Autorităţile se făceau că nu văd, şi guvernul lui Cuza că nu ştie de existenţa lor, căci în Principatele-Unite majoritatea nutrea o caldă simpatie pentru aceşti soldaţi ai unui ideal de libertate şi duşmani ai Rusiei, împotriva căreia, în avântul lor tineresc, vorba românului: „încercaseră marea cu degetul!“.

Ce-i stingherea era acţiunea consulului austriac Udrisky, care vorbea din înălţimea omnipotenţei lui Franz Iosef pistonat şi de împăratul „tuturor ruşilor“ care nu înţelegea să rămâie nepedepsiţi şi chiar nespânzuraţi făuritorii sau complicii revoluţiei polone. Ba, câţiva boieri moldoveni, mai rusofili, erau şi ei de partea lui Udrisky, care cerea „extrădarea“ refugiaţilor, şi între aceştia era şi Const. Haret care, din pricina aceasta, se duşmănea cumplit cu fratele său Adam.

Multe şi aprigi emoţii s'au înfiripat şi s'au întins prin casele şi pe pământul Moldovei, în acele zile în cari eram încă sub „suveranitatea turcească“ şi când pentru întâia oară Cuza a îndrăznit să se prezinte încălţat în faţa sultanului. Prea erau încă sub ochii tuturor zilele Regulamentului organic şi stăpânirei ruseşti la Iaşi şi în Bucureşti, şi încă nu se ştersese sudoarea grijilor de pe frunţile şi mâinile acelor ce deşteptaseră conştiinţa naţională şi făcuseră „Unirea“. Imi închipui temerile, fierberea opiniei publice, pusă în faţa nu a unei probleme de partid şi de politică internă, ci în faţa supărărei a două împărăţii, din care una, Austria, poate ar fi dorit să mai închidă ochii dacă nu şi-ar fi amintit cu teamă de rănile suferite de ea în revoluţia ei din 1848, — în vreme ce cea-l'altă, Rusia, spumă bănuind pe Austria ca complice a celor două revoluţii polone din 1831 şi 1862.

Treaba istoricilor să descurce firele stărei de lucruri de atunci. Eu, numai notez împrejurarea, în notele acestea fugare asupra unui oraş şi asupra unor oameni, în parte şterşi din memorie, în goana fantastică a zilelor ce se pierd în negurile timpului.

Din cauza consulului austriac Udrisky, şi Emerich Hajnal cu soră-sa duduea Roza, — din greşală în articolul trecut spusesem că e mama lui, — au fost nevoiţi să plece pe ascuns din Botoşani şi să se refugieze câtva timp la Constantinopol, de teamă că vor fi extrădaţi Austriei pentru acţiunea lor din revoluţia ungurească din 1848!... E un fapt caracteristic amestecul străin în Principate şi neîmblânzirea Austriei, chiar şi peste hotarele ei, împotriva celor ce nu-i recunoşteau absolutizmul şi îndrăzniseră să încerce a rupe cătuşele sclaviei. Imprejurarea aceasta e cu atât mai caracteristică cu cât trecuseră mulţi ani dela venirea Hăinăleştilor în Botoşani şi dela căsătoria lui Emerich cu Emelina.

In afară de casele-i mari şi „spiţerie“ Hajnal mai avea în Botoşani şi două grădini: o vie în vecinătatea grădinei lui Petrino, dela „rohatca“ (barieră) Suliţei, şi alta „Cerdacul roş“ vestită prin nişte cireşi plantaţi de fostul ei proprietar Fürer şi situată în partea opusă a oraşului, cum cobori spre satul Curteşti, de pe moşia Nataliţei Boian. Apoi mai avea şi o moşioară Botoşanca, cu două iazuri şi peşti frumoşi, la vr'o trei sau patru chilometri de gară. Aceste grădini, cu a lui Petrino, şi conacul dela Botoşanca, înviau, se umpleau de glasuri vesele şi zgomot după anotimpuri. Pe atunci nu era viaţă publică, nu existau cafenele ca astăzi, şi toată viaţa îşi lua zborul în casele primitoare, în grădinile anfitrionilor voioşi de musafiri... şi numai foarte arareori, în încăperile joase dar curate dela „Hotel Moldavie“, hanul boerilor, nişte case albe din vecinătatea fostei poşte şi din faţa „marelui“ teatru din vremuri.

Veselul şi prietenosul ungur nu înţelegea viaţa fără vânat, veselie, cărţi şi pentru toate acestea desigur nu-i ajungeau odaia de jos de lângă farmacie, şi nici odăile de sus, căci soţia, o femee blândă, potolită, o intelectuală ce-şi petrecea zilele mai mult citind, se înfricoşa oarecum de nevoia de zgomot a bărbaţilor. Desigur, era şi ea nespus de primitoare, dar mesele ei erau cu un oarecare protocol. Se perindau la ele toţi boierii şi Ionică Docan, şi Gherghileştii, Ciolăcheştii, Micleştii, Văsăştii, dar toţi aceştia nu se găseau în largul lor şi mai ales cei mai turbaţi, ca Năstase Botez, Holban, doctorul Isaac, tata, fraţii Cristeşti şi tot pomelnicul de nume al Botoşanilor.

Deaceea se înmulţeau petrecerile şi la vie, şi în grădina lui Petrino, şi la „Cerdacul roş“ şi în casă la Matei Ruset şi foarte adeseori la un armean, căruia-i ziceau toţi „moşul Bolfos“, ori la Botoşanca, la moşie, unde Emerich Hajnal era în largul său şi unde partidele de ferber, stos şi maca luau proporţii de adevărate războaie, pe galbeni bine înţeles.

Mi-apar toate ca printre gene, căci ce putea prinde copilul din vârtejul acesta de viaţă întrezărită uneori prin crăpătura uşei, sau presimţită numai.

Intr'o zi, în odaia prietenilor, din spiţerie, doctorul Isaac era criţă, când apăru Năstase Botez, un avocat botoşănean, celebru pentrucă scăpase pe un popă, acuzat de omor, descriind juraţilor cu tot patetizmul că s'apropia crăciunul, că nevasta popei îl aştepta cu plăcinte şi isprăvindu-şi pledoaria cu cuvintele:

— „Daţi popa preotesei!“

Războiul nostru pentru independenţă, era în toiu şi în afară de Isaac erau la Hajnal doctorul Alexandru Ştefanovici, mort de curând în Botoşani, tatăl meu şi alţii. Probabil se aflau cu toţii la acelaş diapazon cu Isaac, care, imediat ce-l zări intrând pe Năstase, îi umplu un pahar cu vin şi i-l oferi ca să bea.

— Nu... nu!... protestă Botez, care suferea rău de stomac.

Dar rezistă dacă poţi unor prieteni afumaţi?!

Doctorul Isaac, împinse paharul spre gura avocatului, şi necăjit că nu poate să i-l toarne pe gât i-l turnă pe ceafă...

Tocmai sosise în acea zi o telegramă, despre o victorie a lui Osman paşa la Plevna. Năstase Botez, furios, se duse deadreptul la Văsescu, care era prefect, strigând:

— S'a strâns o şleahă de străini la Hajnal, şi sărbătoresc victoria turcilor.

Zgomot, scandal.

Văsescu începe o anchetă, — dar Hajnal, tata, Isaac şi Ştefanovici se duseră glonţ la Năstase Botez să-i ceară socoteală, şi acesta le dădu înscris, sub proprie iscălitură, că prefectul nu ştie ce spune şi că nimic nu-i adevărat. Hajnal ia imediat scrisoarea şi-o afişează în geam la spiţărie, iar Văsescu pune pe aprozi să-l dea în brânci pe scări pe avocat la o nouă vizită a acestuia pe la prefectură...

Fleacuri, lucruri mărunte, toate acestea, întâmplări nu fără însemnătate, de oarece ele singure pe-atunci dădeau pulzaţie vieţei în provincie, şi reţineau atenţia oraşului mai mult decât astăzi cataclizmele şi chiar războaiele... Pe-atunci nu se fugea cu automobilul c'o iuţelă de 100 chilometri pe oră, aşa că şi întâmplările aveau din încetineala carelor cu boi, cari lasă urma roţilor şi a copitelor în noroaiele drumurilor de ţară.

Dar, defileul calicilor, sâmbăta, la aceiaşi spiţerie, unde Hajnal orânduise un serviciu special pentru împărţirea pomenilor!... Era un exod de nevoi, de zdrenţe, de moşnegi şi babe încârligaţi pe cârje, de copii aproape goi şi rahitici, de mame cu sânurile stoarse şi cu moartea în ochi, toată mizeria şi toate nenorocirile ce şi le scurgea oraşul spre casa cu două caturi şi două balcoane din apropierea pieţei.

Apoi, într'o zi, o dramă:

O maimuţă, ce făcea distracţia celor ce treceau prin farmacie, scăpă, nu ştiu cum, din lanţ, şi un laborant voind s'o prindă, fu muşcat la mână, şi în ciuda tuturor căutărilor, muri, cangrenându-i-se rana. Tata primi mandat s'o împuşte, şi duhul morţii pluti câtva timp prin multele odăi ale aceloraşi case...

Apoi, la un Crăcium, trecu prin faţa-mi silueta Etelcăi, fiica lui Hajnal, întoarsă pentru vacanţă, dela Viena, din pension... Eram mic, mic, dar silueta aceasta se întipări plină de feminătate în copilăreasca-mi închipuire, pentru ca mult mai târziu, la nunta ei, îmbrăcat în hăinuţe de flaneluţă albă şi cu pantalonii scurţi, să-i duc un trandafir şi să am regretul că nu sunt eu mirele...

Apoi, într'o altă zi, iată-l şi pe Arpad Hajnal întors dela universitate din Pesta... Eu caut să-i explic nişte haine milităreşti, pe cari mi le făcuse mama, cu epoleţii aşa... cu brandeburgurile puse aşa... cu sabia aşa...

Arpad se face că nu înţelege, şi cu cât el se face că nu înţelege, cu atât mă necăjesc să-i explic... Insfârşit, într'un târziu, răsfoind nişte numere din „Ueber Land und Meer“ dau de-o maimuţă îmbrăcată milităreşte cu epoleţi şi cocoţată pe un elefant...

Alerg imediat la Arpad şi-i arăt maimuţa:

— Uite aşa's şi „straele“ mele! strig eu plin de bucurie.

— A ha! aşa dar eşti maimuţoi cu epoleţi! hohoteşte Arpad ridicându-mă în braţe... maimuţoiu cu epoleţi!...

Mă zbat, mă înfurii, plâng, dar el râde, râde...

Şi numele mi-a rămas multă, multă vreme, şi poate am fost multă vreme un simplu maimuţoiu...

LUDOVIC DAUŞ

Palma

Tălpile şi Tocurile de Cauciuc sunt mai durabile, ca cea mai bună piele!

Cărţi şi Reviste

L'Europe nouvelle (31 Martie) Romanul *„Le diable au corps"* scris de tânărul *Raymond Radignet*, poate cel mai tânăr dintre scriitorii francezi de astăzi, deoarece nu are decât şaptesprezece sau douăzeci de ani, constitue una din cărţile care va face succesul de librărie al anului, aşa cum cu vre-o doi ani în urmă *Pierre Benoit* câştigase printr'o reclamă ingenioasă, succesul anului său. Articolul lui *Emmanuel Berl* ne va lămuri dacă într'adevăr lucrarea lui Radignet merită atenţiunea publicului, chiar dornic de senzaţional fie el, sau dacă noi, ceştilalţi, oarecum conştienţi în judecarea unei opere de artă, putem uita vârsta şi neexperienţa autorului, acoperindu-i-le cu cunoscutul vers al tragedianului:

„La valeur n'attend pas le nombre des années"...

Cartea, spune *Berl*, care prezintă oarecare interes, e povestea vieţii unui adolescent în timpul războiului. In treacăt amintim că pornind dela *Dostoiewski* adolescenţa preocupă, prin stările ei de suflet, atenţiunea nouilor romancieri.

La isbucnirea războiului, Cherubin — eroul — are doisprezece ani şi jumătate. In aceşti „patru ani de vacanţă" se îndrăgosteşte de Marta, cu aproape şase ani mai mare decât el, logodită şi în urmă căsătorită cu un oarecare Jacques, pe care datoria îl duce pe front. Idila urmează între Cherubin şi Marta, întreruptă de rare veniri în permisiune ale lui Jacques şi iarăşi cursul natural al pasiunei rămâne neîntrerupt, afară de foarte rari cazuri când svonul public le supără urechea. Dragostea Martei creşte din ce în ce, chinueşte pe Cherubin pentru a-l simţi cât mai mult îndrăgostit de ea şi tocmai în timpul permisiunilor mai lungi rămâne însărcinată. Ea moare în timpul armistiţiului — când Jacques se reîntoarce acasă — după ce dă naştere unui copil, pe care soţul legitim îl va creşte cu grijă, gândindu-se cu duioşie că-i este tată... Cherubin e mulţumit. Marta a murit îndrăgostită de el, viitorul fiului său e asigurat, el e gata pentru noui aventuri.

Acţiunea are, dealtfel, o atmosferă prea liniştită, ecoul războiului pare a nu fi ajuns în plin până în locurile în care se desfăşoară pasiunea eloquentă a lui Cherubin. *Radignet* dă personajului masculin un caracter de uimitoare cruzime, iar femeea e descrisă foarte simplu, ceeace se crede că *Radignet* n'are dispoziţiuni pentru a complica descripţia unui suflet femenin, complicaţie isvorâtă din însăş psichologia acestuia. Lucru care s'ar fi cerut mai ales într'o acţiune în care abundă jocurile sexuale, în care oamenii mor şi dragostea naşte fii.

Tendinţa nouei literaturi franceze merge spre neo-clasicism; tot aşa vrea să pară şi *Radignet*. Dar dacă nu e deajuns să fii odios spre a fi veridic, tot aşa nu trebue să fii prea sărac pentru a ajunge perfecţiunea. *Radignet* construeşte opera aproape numai dintr'o nesfârşită serie de propoziţiuni principale şi juxtapuse. E un rău care duce la numeroase greşeli stilistice, şi după cum relevă *Emmanuel Berl* *„stilul acesta nu evocă numai pe cel al doamnei de La Fayette, dar adeseori pe acel al şcoalei primare."* Sunt cu toate acestea câteva pasagii frumoase, care mărturisesc putinţa lui *Radignet* de a scrie în viitor mai bine şi cu susţinerea epică a acţiunei mai puternică decât i-o relevă „autobiografia" din „le diable au corps".

La rubrica teatrală a revistei, profesorul *Marcel Labbé* scrie în articolul *„Sarah, interprète et poète"*, câteva juste observaţiuni şi bune caracterizări în legătură cu „jocul" marei dispărute *Sarah Bernhardt*:

„Avec un sorte de bonne volonté fondamentale en présence des modes les plus divers de l'expression humaine, avec une impartialité sublime devant toutes les manifestations de la vie, elle acceptait d'incarner tour à tour une Phèdre, un Hamlet, un Lorenzaccio et les héroïnes d'un drame mort-né de Feuillet, de Dumas fils ou de Sardou..."

* * *

Gândirea (5—20 Aprilie) oferă de Paşte surprize multe şi variate. Colaborarea permanentă a unor *Ion Pillat, Lucian Blaga, Al. Busuioceanu, Demostene Botez, Adrian Maniu, Al. Al. Philippide, Ion Minulescu, Ion Marin Sadoveanu*, precum şi preocuparea de a prinde elemente ca *A. de Herz* şi *Topârceanu* sunt dovadă sigură de rolul pe care *tinereasca „Gândire"*, încearcă să-l joace în literile româneşti.

După ce în ultimul număr d. *Cezar Petrescu* constată că neam înstrăinat de inspiraţia „gliei noastre" d. *Ion Darie* (de ce se mai ascunde d. Cesar Petrescu?) face în articolul „Literatură de import-export" al numărului de faţă o şi mai tristă constatare:

„Nu a luat fiinţă încă o propagandă cultural românească peste graniţă!"...

O fac Ungurii pretutindeni, o fac alte ţări mărunte şi cu mai puţin trecut decât noi. La fenomenul de osmoză care se prepară astăzi între culturile statelor europene, noi — constată cu amărăciune *Ion Darie* — preparăm soluţia românească cu versurile d-lui *Vasile Militaru*. Gândindu-se la o cât mai grabnică îndreptare a răului, încheie articolul d-lui *Ion Darie:*

„Nu gândesc la traduceri împinse în silă, de birouri de propagandă. Acela n'ar duce decât la şi mai ruşinoase dezamăgiri. Se află însă un număr neînchipuit de publicaţii, în toate graiurile; dela Madridul toreadorilor, până la Viena valsurilor de operetă, care ne cer informaţii, ne oferă paginile; iar o cinstită înjghebare de cărturari, fără prietenii prea multe şi fără slăbiciuni de cafenea cu sfarţuri, ar isbuti fără îndoială să ne şteargă o umilinţă. Fiindcă nu e vorba de o subterană organizaţie de export literar clandestin ori cu permis pe sub mână dela cutare ministru cu gentileţa exagerată. E numai împlinirea prin bune voinţi singuratice, a unei îndatoriri pe care oficialitatea nu a avut s'o cunoască, ori n'a ştiut să şi-o achite. Asta ar pregăti numai un drum. Acela pe care va străbate în literatura şi în arta Europei alesul cel aşteptat"....

Note de drum pline de erudiţie şi poezie publică d. *N. Condiescu* alături de evocatoarele şi plinele de caldă melancolie „Amintiri din Prietenie" ale d-lui *Al. Busuioceanu*. Ne pare rău că nuvela d-lui *Cezar Petrescu* nu se termină în numărul acesta, dar talentul de povestitor îl simţim din primele rânduri şi ne aşteptăm şi data aceasta la o operă de adevărată desăvârşire epică.

Versuri publică d. *Lucian Blaga*, cu un sentiment desgolit de toate negurile ideaţiunii sale prea adânci, d. *Ion Pillat* a cărui bucată „Gângu" reuşeşte să prindă sufletul nătângului erou dintr'o nuvelă (Răsul) a d-lui *Cezar Petrescu*. „Confidenţele" d-lui *A. de Herz*, lipsite de ironia şi chiar de nuanţa satirică din bucăţile publicate de curând manifestă o largă evocare şi o duioasă tristeţe:

Aseara m'am întors acasă,
In casa care-adăpostise
Atât de luminoase nopţi
Şi-atât de minunate vise —
Dar când intrai pe uşe, singur,
Simţit-am cum în mine port
Aceeaş jale ce se 'ntâmplă
S'o ai, când te întorci în casa,
De unde-ai scos, cândva, un mort.
Prin colţurile 'ntunecoase
Pe unde lampa nu pătrunde,
Se joacă umbra şi se-ascunde.
De ea,
Cu aripi ca liliecii
Atârnă negrele regrete. —
Pe rafturile bibliotecii,
Cu cărţi căzute,
Au rămas:
Incremenite statuete
Şi veştejite flori în vas.

Pe scaun a rămas mănuşa,
Mănuşa albă, parfumată,
Mănuşa, care-a fost uitată
De tine, când te-ai supărat,
Cu degetele resfirate,
Părând că sunt nişte petale,
Visează degetele tale
Şi clipa când le-am sărutat.
Nimic nu s'a schimbat din casă
Şi totuş casa mi-e streină, —
Şi nu ştiu cine-a fost de vină, —
Tu?
Eu?
Sau poate amândoi?
Mi-e mintea turbure, şi-apoi
Nu pot să desluşesc cu gândul
Nedumerit şi vagabond.
Divanul se-odihneşte 'n perne,
Şi printre perne, câte una
Păstrează 'n puful ei cel moale
Desenul unor braţe goale,
Parfumul tău de totdeauna
Şi urma capului tău blond.
Sunt triste cadrele 'n perete.
Beethoven, pare că visează
Sonata multelor regrete;
Voltaire, perfid, mă urmăreşte
Cu ochi, pe care nu'i înfrunţi;
„Covoarele în întuneric
Duc dorul paşilor mărunţi, —
Şi'n blana ursului ce doarme,
(Intins pe patru labe)
Ştii,
Sunt numere din „Comoedia",
A mai rămas deschis volumul
Sonetelor lui Hérédia,
Şi „Toi et Moi" de Géraldy.
Să le ridic de jos?
Mi-e frică
Să nu stric vraja altor vremuri..."
Vei şti şi tu ce va să zică
Pustiul clipelor când tremuri
De dorul dragostei, —
Şi-atunci, —
Vezi tu, — mai am încă nădejdea
Că azi, sau mâine,
Intr'o zi,
Ai să-ţi aduci aminte, poate....
Şi-ai să te 'nduri, să vii...
Să vii...

d. *Ion Minulescu*, care scrie astăzi foarte rar, ne dă fericita împrejurare să-l regăsim (în „Andante religioso") întreg:

„Iar când sfârşitul slujbei, ne va găsi 'ncruntaţi
Pe-aceeaş panoplie de crime
Şi de vicii,
Ne vom topi ca ura dintre Boieri şi Argaţi
Şi ne vom strânge 'n braţe ca doi duşmani blazaţi
Ce-am ars numai... rachete
Şi focuri de-artificii!..."

Un spiritual „prolog scris pentru inaugurarea unui *Teatru liber* din Iaşi, care nu s'a mai inaugurat" publică d. *G. Topârceanu:*

„De obiceiu, prologul e spus de un domn în frac.
Ce-aţi zice de l-ar spune, incidental, un drac?
. . . .
Un drac urît dar tânăr, arhaic dar modern...
Asemeni lui Mefisto — cu Belzebut identic,
Deşi apar pe scenă sunt foarte autentic.
...Să nu vă pară glumă: sunt drac adevărat.

Cronica literară asupra lui *Cerna*, semnată de d. *Pamfil Şeican*, poartă în sine câteva adevăruri; unul: „Cerna nu mai poate entuziasma..."

G. B.

* * *

IN NUMĂRUL VIITOR: 1. *Giroflé-Girofla* la teatrul *Karmeny* din Champs-Elysées, după teoriile teatrale ale lui *Al. Tairoff*; 2. *La Croix de roses* de *Julien Benda*; 3. *Edmond Jaloux* judecat de *Benjamin Crémieux*.

G. B.

* * *

Petöfi de: Iosif Popovici. (Broşură edidată de către ministerul cultelor şi al artelor).

D-l profesor universitar din Cluj, Dr. *Iosif Popovici*, multă vreme docent al Universităţei ungare din Budapesta, a vrut să contribue cu opera sa la sărbătorirea genialului poet al ungurilor: *Alexandru Petöfi*, a cărui memorie a fost sărbătorită în anul trecut de toată lumea civilizată.

D-l *Popovici* publică o mică broşură asupra vieţii lui Petöfi, o lucrare analitică a activităţei marelui revoluţionar şi a prodigioasei sale literaturi. Un portret reuşit al lui Petöfi ilustrează şi mai bine, personalitatea autorului „Apostolului" şi al „Viteazului Ioan" şi ministerul cultelor şi al artelor, a publicat pe propriile spese lucrarea d-lui *Iosif Popovici*, dând astfel dovadă că nu păstrează nici o animozitate faţă cu realele valori ale culturei ungare.

Era bine, să se reproducă în această mică operă a d-lui profesor, şi câteva traduceri în româneşte ale poesiilor lui Petöfi, mai ales acele ale lui Şt. O. Iosif, ca publicul să poată înţelege marea personalitate a poetului decedat pe câmpul de luptă, chiar din operele acestuia.

Ideia este bună: o analogie, ne sileşte însă să întrebăm, când va tipări ministerul cultelor din Budapesta o broşură scrisă de un profesor universitar ungur asupra lui *Eminescu*, ori *Coşbuc*, căci în artă nu pot exista osebiri politice şi antagonisme diplomatice. O spunem însă numai noi, românii, căci vecinii noştri gândesc altfel.

„Poveşti basarabene" alese de Teodorescu Kirileanu — edit. Cultura Naţională

A făcut bine culegătorul acestor „Poveşti basarabene" că le-a dat tiparului, fiindcă acest volum va ajuta — oricum — să cunoaştem o latură a sufletului moldovenilor de dincolo de Prut şi să ne simţim mulţămiţi prin comunitatea spiritului popular.

Cartea e atrăgătoare de cum începi s'o citeşti, dar la sfârşit bagi de seamă că mulţumirea nu ţi-i deplină. Ai părere de bine şi satisfacţie prin descoperirea aceluiaş fond sufletesc nealterat, aceleiaş simţiri româneşti neatinse la urmaşii vechilor arcaşi împreunate cu deplinele însuşiri de povestitor ale poporului: limpezimea şi simplitatea. Dar închizând cartea constaţi involuntar că n'ai încercat nici o impresie nouă, fie ea cât de puţin accentuată comparativ cu acele avute pe când savurai poveştile noastre populare. Poveştile nu te-au făcut să vibrezi de isprăvile eroilor lor, cât de cât.

Aceasta nu e o imputare culegătorului-autor, deşi poveştile au căpătat sub pana d-sale o formă asemenea unor nuvele şi, în orice caz, simţi că-ţi povesteşte un cărturar. Cu cât mai bine ar fi fost dacă s'ar vedea că ne vorbeşte deadreptul basarabeanul, cu însuşirile lui bune şi cu scăderile ce le-ar fi având.

Aşa cum sunt, oglindesc prin stilul curgător caracterul moldoveanului molcom, blajin dar şi cam greoiu la înflăcărare; aceeaş veche şi statornică concepţie optimistă în basmele româneşti, izbânda binelui.

Dintre bucăţile culese se deosibeşte aceea cu titlul „Naum".

V. G.

Noua Maternitate

D. dr. *Ad. Stern*, marele memorialist şi admirabilul traducător în româneşte al lui Shakespeare, adresează „Nouii Maternităţi" (revista populară pentru educaţia mamelor, diriguită de Dr. Sigism. M. Cohl), următoarele rânduri:

Iubesc pe bogătaşii, nu de bunuri, ci de bine, şi iubesc pe toţi aceia cari îşi cheltuiesc bogăţia de bunătate cu risipă — fără a cere sau aştepta ceva în schimb: nici recunoştinţă, nici mulţumiri. Căci ei au o dobândă mai mare decât aceia a celor mai hrăpăreţi cămătari! Este conştiinţa datoriei împlinite: un capital care nu se poate nici pierde, nici răpi, nici impune, care creşte pe măsură ce se cheltueşte, şi naşte în noi aceea ce anticii greci au socotit ca bunul cel mai înalt al omului: sănătatea sufletească, evdemonia, şi voioşia lăuntrică, evkolia.

De aceea îmi sunt dragi oamenii din care a lăstărit admirabila idee a înfiinţării „Nouei Maternităţi", închinate unei opere de cel mai curat umanitarism, de cel mai de seamă folos social: ocrotirea mamelor şi a pruncilor noui născuţi, cari azi se prăpădesc, într'un număr înspăimântător de mare, prin lipsa de îngrijire, din pricina sărăciei, a ignoranţei şi a lipsei de aşezăminte pentru adăpostirea lor".

Revista modelor

Pălăriile cele noi

S'au reîntors pălăriile cu bordurile mari în faţă iar la spate turtite. E o modă de acum vreo trei sau patru ani şi deşi vremelnic reapărută, e totuşi binevenită.

Cu mişcarea lor abruptă, pălăriile actuale, seamănă mai

mult cu o cască răsboinică, având o vizieră lăsată pe faţă iar ceafa descoperită.

Acolo unde bordul se întoarce, turtindu-se intenţionat pe fund, se pune o garnitură fie din panglici plisate şi brodate, fie din flori decorative din mătase sau catifea, lucrate de mână.

Am văzut o varietate infinită de flori stilizate, care mai de care mai seducătoare: unele din piele de căprioară, tăiate în laniere, altele din panglică de botez, altele din catifea sau mă-

tase, iar unele din paiu — toate în cele mai vii colori, dela roşul până la roz, cu infinite nuanţe, sau dela mauve, la albastrul cel mai transparent. Verdele puternic pentru frunze, e tăiat simplu în formă necesară, aplicându-se cu puncte dintr'o nuanţă mai deschisă.

Panglica, pe care am văzut-o aşa de des la tualetele de iarnă, se poartă enorm de mult pe pălăriile din vara aceasta.

Am văzut panglica de mătase, cu margini de fir din aur sau argint, aşezate în cocuri dese, apoi cocarde enorme din benţi de piele de căprioară.

Paiul este variat şi mai ales foarte la modă e satinul de paiu, care are un luciu metalic, fermecător.

Formele variază dela cloche, până la cele mari — aşa zisele capeline — trecând prin toce şi turbane, strânse în jurul capului, ca basmalele persane.

Şalul s'a reprodus în museline fine şi confecţionează minunate turbane, pentru figurile delicate.

Se mai poartă eşarfele largi, care cad pe umăr foarte graţios, pornind din cocarda sau bordul pălăriei, până unde întâlneşte cordonul sau talia.

Totul e de un gust rafinat şi proaspăt ca florile de vişini noi, ce se pregătesc în taină, pe ramurile pomilor roşcaţi.

DIANA

Joc de inteligenţă
Şah

Mişcarea şahistă în Banat

— „Cercurile de şah" din Timişoara şi Reşiţa —

După vizita ce-am făcut-o de Crăciun *„Cercului de Şah"* din Sibiu, mi-am propus ca de Paşte să vizitez *„Cercul de Şah"* din Timişoara: în scopul pregătirii terenului pentru proectata *„federală"* a tuturor cercurilor de şah din ţară.

Impreună cu Facultatea de Ştiinţe din Bucureşti, ce-a fost în excursie ştiinţifică la Timişoara şi uzinele Reşiţa, am ajuns la Timişoara în ziua de 1 Aprilie.

Regret din tot sufletul că din cauza itinerariului excursiei n'am putut sta decât o zi în Timişoara, în decursul căreia am avut totuşi ocaziunea fericită de a vizita „Cercul" din Timişoara instalat în centrul oraşului (cafeneaua Lloyd), cum şi de a face cunoştinţa personală a d-lor *George Mayer*, preşedintele „Cercului", *Schlarko* şi a altor membri.

Mulţumesc pe această cale în deosebi d-lor *Meyer* şi *Schlarko* pentru delicata atenţie ce-au avut-o faţă de mine şi totodată le cer scuze pentru osteneala ce şi-au dat-o aranjându-mi un simultan de 30 partide hotărît pentru înapoierea mea din Reşiţa şi pe care nu l'am putut da din cauza întreruperii circulaţiei pe C. F. pentru ziua fixată.

Comunic totuşi că primesc cu plăcere invitaţia ce mi-au făcut-o de a lua parte la un concurs de şah în Timişoara, la care voi putea lua parte dacă va avea loc imediat după sesiunea examenelor universitare de vară, pe la începutul lui August.

Cercul din „Reşiţa"

Deşi comună rurală cu câteva mii de locuitori, în mare majoritate personalul uzinelor Reşiţa, are unul din cele mai elegante „Cercuri de şah" din ţară.

Instalat în „cazinoul" uzinelor, „Cercul de şah" din Reşiţa, datoreşte prosperitatea la care a ajuns, unuia din cei mai tari şahişti de peste munţi, d. *Brummer*, inginer inspector general şi directorul podurilor uzinelor *„Reşiţa"*, care e de fapt fondatorul şi sufletul *„Cercului"*.

PARTIDA No. 83

Jucată la *„Cercul de şah"* din Bucureşti în zilele de 2 şi 7 Martie 1923, în recentul ***concurs-şampionat: Gudju-Herland-Loewenton-Wechsler.***

Partidă Siciliană

Alb: *Lt. Gudju* **Negru:** *Ing. Loewenton*

1. e2—e4 c7—c5 2. Cg1—f3— Cb8—c6
3. Cb1—c3 d7—e6
Obişnuit se joacă: ....e7—d6
4. d2—d4 c5×d4 6. h2—h3 g7—g6
5. Cf3×d4 Cg8—f6 7. Nc1—e3 Nf8—g7
8. Nf1—e2 d6—d5

Cred că era mai bine întâi rocada şi apoi d6—d5; care e foarte tare lovitură.

9. e4×d5 Cc6—b4 10. Cd4—b5 0—0
11. Ne2—f3 a7—a6! 12. a2—a3 Cb4×d5

Alb nu voeşte să menţină pionul luat şi intenţionează să lase pe negru cu pion dublu.

13. Cc3×d5 Cf6×d5 14. Dd1×d5 Dd8×d5
15. Nf3×d5 a6×b5
16. Ta1—b1? Greşală elementară, care permite negrului să se desvolte. Corect era 16...0—0—0; b5—b4. 17. Nc5 etc. cu vădit joc superior pentru alb.
16. Nc8—f5
17. Nd5—b3 Ta8—c8 18. Re1—d1 Tc8—c6
19. Th1—e1 Tf8—d8+ 20. Rd1—c1 Td8—c8
21. Te1—e2 Nf5—d3 22. Te2—d2 Nd3—c4
23. Nb3×c4 alb e nevoit să lege pionii negri, numai ca să scape de poziţia închisă în care se află
23. b5×c4
24. c2—c3 Tc6—d6 25. Td2×d6 e7×d6

Partida se reduce la o grea luptă finală. Teoretic alb e superior deoarece are un pion în plus în aripa stângă şi regele e în apropierea pionilor.

26. Rc1—c2 d6—d5
27. Tb1—d1 Tc8—d8
28. Ne3—c5 f7 f5
29. b2—b4! c4×b3 en passant
30. Rc2×b3 Rg8—f7
31. Rb3—b4 Td8—d7
32. a3—a4 Rf7—e6
33. Td1—e1+ Re6—f7
34. Te1—d1 Rf7—e6
35. Td1—e1+ Re6—f7

Mişcări repetate pentru a se câştiga timp de gândire

36. a4—a5 g6—g5
37. Te1—e3 f5—f4
38. Te3—d3 Rf7—e6 39. R4—b5 Re6—f5
40. f2—f3 h7—h5 41. c3—c4 d5—d4
42. Nc5—b4 g5—g4 43. c4—c5! g4×f3
44. g2×f3 Rf5—g5 Negrul forţează jocul, care îi aduce pierderea partidei.
45. c5—c6 Td7—c7 46. Rb5—b6 Tc7×c6+
47. Rb6×b7 Tc6—c4
48. Td3—b3 Rg5—h4?
49. a5 a6 Ng7—e5
50. Nb4—a5 d4—d3
51. a6—a7 d3—d2
52. Tb3—d3 Cedează.

Ştiri şahiste

Sibiu: Inregistrăm un nou succes al tânărului şahist *Zens Proca*, care a dat un simultan de 10 partide, câştigând 7, pierzând 2 şi 1 remiză. Şedinţa a durat numai 56 minute, constituind un succes desăvârşit.

Lt. I. H. Gudju.

Vitrina Librăriei

Au apărut în editura: „Cartea Românească":

Dr. Miron Cristea, Mitropolitul Primat. *Trei ani de propăvăduire pastorală.*

I. Găvănescu, profesor universitar. *Curs de pedagogie generală.*

G. Talaz. Râsul apei (poezii).

I. L. Caragiale. Teatru (vol. II).

Serafim Ionescu. Ispravă (piesă de teatru).

Maximilian Schroff. Dicţionar german-român, în editura „Socec".

Tudor Teodorescu-Branişte. Oameni şi Fapte (vol. I).

G. Silvan. Valea Albă (roman istoric).

SERIA—III ANUL IV No. 127

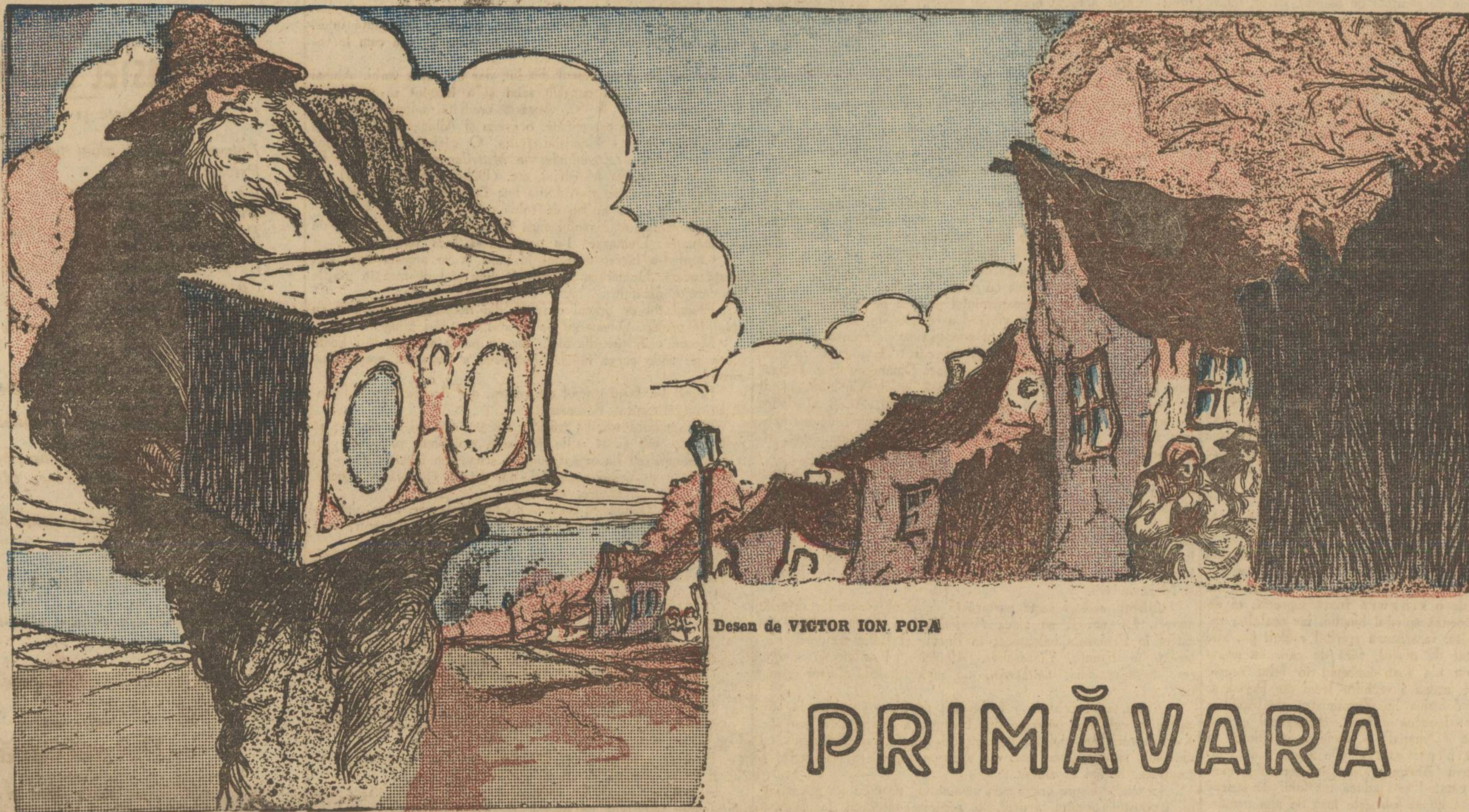
3 Lei Exemplarul în țară
6 Lei Ex. în străinătate

Duminică 29 Aprilie 1923

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Desen de VICTOR ION. POPA

PRIMĂVARA

In fund pe cer albastru, în zarea depărtată,
La resărit, sub soare, un negru punt s'arată!
E călătorul tainic în lume călător,
Al primăverii dulce iubit prevestitor.

El vine, se înalță, în cercuri line sboară,
Și, repede ca gândul la cuibu-i se coboară;
Iar copilașii veseli, cu pieptul desgolit,
Aleargă, sar în cale-i și-i zic: Bine-ai sosit!

In aer ciocârlia, pe case rândunele,
Pe crengile pădurii un roiu de păsărele
Cu o lungă ciripire la soare se 'ncălzesc,
Și pe de-asupra bălții nagâții se 'nvârtesc.

Ah! iată primăvara cu sinu-i de verdeață!
In lume-i veselie, amor, sperare, viață,
Și cerul și pămîntul preschimbă sărutări
Prin raze aurite și veselă cântări!

V. Alecsandri

Azi e zi de Mai întîi,
Azi e ziua de Armindeni:
Eu te cat, drăguța mea,
Eu te caut pretutindeni.

Întreb munții cei înalți,
De la rîuri eu te cer,
De-au văzut cum-va ascuns
Al vieții-mi giuvaer.

Eu te cer de la izvor,
De la codrul cel de brazi,
De la vîntul ce lovi,
Balsamînd al meu obraz.

Cu-al tău zîmbet răsfățat
Și cu dulcile-ți cusururi,
Te-am iubit, copil drăguț,
Te-oi iubi de-acum și pururi.

Te iubesc făr, de 'mputări
Fără urmă de căire,
Dară vai! nu te găsesc.
Nicăire, nicăire.

M. Eminescu

A revenit frumoasa primăvară;
Copacii parcă's ninși de-atâta floare
Dorinți copilărești, renăscătoare,
Fac inimile noastre să tresară...

Iubire e în razele de soare,
Și farmec în a codrului fanfară,
Și visuri dulci în liniștea de sară:
In cer și pe pământ e sărbătoare.

Ascult, privesc, respir cu lăcomie,
Căci toată frumusețea asta-mi pare
Că niciodată n'are să mai fie!

Și's fericit, c'am fost o clipă 'n stare
Să simt, în marea lumii armonie,
A gândurilor mele întrupare.

Al. Vlahuță

. . . .

Vestalelor, când în picioare altarul vostru s'află încă,
Și primăvara când se 'ntoarce și astăzi ca și alte dăți,
Și preschimbat când nu se află pământul falnic într'o stâncă,
De ce v'ați reurca în sfera abstractelor seninătăți?
Inchisă dacă vă e lumea, recoborâți-vă 'ntre roze,
Parfumele din Maiu înalță reînnoite-apoteoze,
Și 'n noaptea blondă ce se culcă pe câmpenești virginități
Este-fioru 'npreunărei dintre natura renăscută
Ș'a tot puterea Veciniciei de om abia întrevăzută.
Veniți: privighetoarea cântă, și liliacul e 'nflorit!
Cântați: nimic din ce e nobil, suav și dulce n'a murit.
Simțirea, ca și bunătatea, de o potrivă pot să piară
Din inima îmbătrânită, din omul reajuns o fiară,
Dar dintre flori și dintre stele nimica nu va fi clintit,
Veniți: privighetoarea cântă și liliacul e 'nflorit,

. . . .

E Maiu și încă mă simt tânăr sub înălțimea înstelată...
Halucinat când este-auzul, vederea este fermecată;
Aud ce spune firul ierbei, și văd un cer de aripi plin,
M'așez privind în clarul lunei sub transparența atmosferei
Și 'n aeru 'nbătat de roze sfidez atingerea durerei
Cu cântece nălucitoare cum sunt candorile de crin.
O! feerie a naturei, desfășură-te în splendoare,
Regret suprem al fiecărui în tainicul minut când moare,
Fiindcă tu ești pentru suflet repaos dulce și suprem.
O! feerie a naturei, vindecătoare de nevroze,
Ce ne 'nbunezi fără știință și ne mângâi fără să vrem,
Regret suprem al fie-cărui, desfășură-te în splendoare
In aer cu parfum de roze și cântec de privighetoare;
Veniți; privighietoarea cântă în aeru 'nbătat de roze.
Voind să uit că sunt din lume, voiesc să cred că sunt din cer...
Vestalelor, numai o noapte de fericire vă mai cer,
Și-această noapte fericită la gâtul ei cu sălbi de astre,
S'a coborît pe flori rozalbe și pe pădurile albastre,
A 'ntins subțirele'i zăbranic și peste câmp și peste văi,
A 'nseilat nemărginirea cu raze de argint și aur.
Și a cusut cu mii de fluturi și o brazdă de mii de căi
A revărsat peste tot locul dumnezeescul ei tezaur,
In atmosfera străvezie împăciuirea 'și-a întins,
Făcu să sune glas de bucium, la focul stânelor aprins,
Făcu isvorul să-l îngâne, pădurea să se 'nveselească.
Ori-ce durere să 'nceteze, și poezia să vorbească.
Pe om în leagănul ei magic îl adormi — și el uită —
Cu clar-obscur mască urâtul și șterse formele prea bruște,
Făcu să tacă sbârnâirea adunăturilor de muște,
Și zise dealului să cânte, și văile se ridicară,
Cu voci de frunze și de ape, cu șoapte ce s'armonizară,
Și zise pasărei să cânte, și la porunca uimitoare,
Se înălță parfum de roze și cântec de privighietoare...
Iar când și mie 'mi zise: „cântă!" c'un singur semn mă deșteptă,
Spre înălțimi neturburate mă reurcă pe-o scară sfântă...
In aeru 'nbătat de roze, veniți: — privighetoarea cântă.

Al. Macedonski

Iar beție de salcâm,
Sună iarăș cânt de vrăbii;
Dunărea s'a desghețat,
Vin și pleacă iar corăbii.

Ca și an sânt toate iar —
Multe flori și vise multe;
Inimă, iar vei cântà,
Dânsa iar n'o să te-asculte!

B. Nemțeanu

Bine-ai venit din nou la noi
Surată primăvară,
Să mai răsune prin zăvoi
Teleanca turmelor de oi
Și cucul pierde-vară.

Bine-ai venit cu părul prins
In mărgăritărele,
Cu trupul pe sub sân încins
Involburate într'adins
Rochiți de rândunele.

Mireasă 'n carul tău de flori
Cu fluturi de bulendre,
Aduci taraf de cântători,
Vioarele 'n privighetori
Iar cobza 'n măcălendre.

Dai lumei sufletul senin
Și dor de poezie,
Dai chef de joc și de pelin
Și poate un pahar cu vin
Nuntașului ce scrie.

Duiliu Zamfirescu

Cu legănări abia simțite și ritmice, încet-încet,
Pe pajiștea din fața casei, caișii, zarzării și prunii,
Investmântați în haine albe se clatină în fața lunii.
Stând gata par'că să înceapă un pas ușor de menuet.

Se cată ram cu ram, se'nclină, și'n urmă iarăș vin la loc,
Cochetării și grații albe, și roze gesturi, dulci arome,
Imprăștie în aer danțul acesta ritmic de fantome,
Ce-așteaptă de un an de zile minuta asta de noroc.

Ce e de spumă sus pe ramuri, se face jos de catifea,
Și astfel umbrele căzute pe pajiște par mantii grele
Svârlite de dănțuitorii ce au rămas numa 'n dantele.
În parcul legendar în care s'a prefăcut grădina mea.

Pe gura scorburilor vântul plecat-a deșteptat un cânt,
Si 'nvoalte mâneci horbotate se'ntind ușoare să salute
Preludiul acestei stinse și dulci orchestre nevăzute,
Și-apoi cu reverențe pomii s'au înclinat pân'la pământ.

Ghirlănzi de flori îi leagă'n treacăt și-un arc sub
fiecare ram.
Boltește-albastre perspective, sub care alte cete ninse
Coboară pe pământ din ceruri. venind cu candele-aprinse
Să facă și mai albă noaptea acestui alb epitalam.

Așà-s în clipa asta toate, dar mâine albii cavaleri,
Despodobiți de-atâtea grații, ce le 'mprumută luciul lunii,
Vor devenì ce-au fost de-apururi: caișii, zarzării și prunii,
Banalii pomi din fața casei, ce-i știu de-atâtea primăveri.

D. Anghel

Dintr'alte țări, de soare pline,
Pe unde-ați fost și voi străine,
Veniți, dragi păsări, înapoi.
Veniți cu bine!
De frunze și de cântec goi,
Plâng codrii cei lipsiți de voi.

In zarea cea de veci albastră
Nu v'a prins dragostea sihastră
De ce-ați lăsat? Nu v'a fost dor
De țara voastră?
N'ați plâns văzând cum trece 'n sbor
Spre Miază-noapte nor de nor?

Voi ați cântat cu glas ferbinte
Naturii calde imnuri sfinte,
Ori doine dragi, când v'ați adus
De noi aminte!
Străinilor voi nu le-ați spus,
Că doine ca a noastre nu-s?

Și-acum veniți cu drag în țară?
Voi revedeți câmpiă iară,
Și cuiburile voastre 'n crâng!
E vară, vară!
Aș vrea la suflet să vă strâng,
Să râd de fericit, să plâng!

Cu voi vin florile 'n câmpie
Și nopțile cu poezie
Și vânturi line, calde ploi
Și veselie.
Vai toate le luați cu voi
Și iar le-aduceți înapoi!

G. Coșbuc

O tu cea mai frumoasă dintre zine
Cu tot alaiul tău de bucurii,
Toți te-așteptăm cu-atâta dor să vii:
Dar nimeni, nimeni mai cu dor ca mine!

Și ce-mi aduci tu care pe câmpii
Pui flori, și cerului dai zări senine
Și cântec luncilor și unde line
Isvorului, — ce daruri tu-mi îmbii?

Ce vis cerca-va de isnov s'alinte
Un suflet amăgit de atâtea ori?
O, dac'aș ștì că visul iarăș minte...!

Atuncea poate-aș rămâneà cuminte
Și m'aș uità cu ochi nepăsători
La iarba care crește pe morminte...

St. O. Iosif

STUDII DE FOLKLOR

FACEREA LUMII

de I. Aurel Candrea, profesor universitar

Inainte de facerea lumii, cînd nu era încă nici pămînt, nici soare, nici lună, nici stele, ca acum, nu se vedeà decît o apă nemărginit de mare pe care umblau încoace şi încolo Dumnezeu şi cu dracul. Şi dracul îi zicea lui Dumnezeu, de cîte ori vorbia către dînsul, *Fărtate*, iar Dumnezeu îi zicea dracului *Nefărtate*. Săturîndu-se de a tot umbla pe apă fără a se putea odihni undeva, Dumnezeu se hotărăşte să facă pămîntul. — „Ştii ce, măi Nefărtate? — Ce este, Fărtate? — Du-te în fundul mării şi adu-mi de acolo un pumn de sămînţă de pămînt, ca să facem un pătişor, unde să ne putem odihni. Dar nu uità că trebue să rosteşti că-l aduci în numele meu, al Domnului". Dracul se repezi în fundul apelor, luă un pumn de pămînt, dar nu în numele lui Dumnezeu, ci în numele lui propriu. Ajungînd însă la suprafaţă şi deschizînd mîna, văzù cu ciudă că nu are nimic, căci apa îi spălase tot pămîntul din pumn. Dumnezeu îl mustră că n'a făcut cum îi poruncise, iar diavolul se băgă a doua oară în apă. Dar nici de data aceasta nu izbuti să aducă pămînt, căci tot nu se înduplecase să rostească numele Domnului. Abia a treia oară, după ce era să se înnece, văzînd că nu poate aduce pămînt în numele lui, făcu cum îi poruncise Dumnezeu şi putu aduce puţin lut sub unghii. Scoţîndu-l de acolo cu un paiu, Dumnezeu face din acest lut o turtiţă, o pune în palmă, suflă peste ea şi capătă o bucată de pămînt cît un pat. „Acum avem pămînt pe ce să ne culcăm la noapte", zice Domnul, şi amîndoi se 'ntind să se odihnească. Diavolul, crezînd că Dumnezeu a adormit, şi vrînd să rămîie singur pe pămînt, îl apucă de un picior şi începe să-l tragă în dreapta şi'n stînga, în sus şi'n jos pe acel pătişor, cu gînd să-l arunce pe Dumnezeu în apă şi să-l înnece. Dar cu cît îl trăgea, cu atît pămîntul se întindea mai mult şi astfel crescù mereu pînă se făcù aşa de mare cum îl vedem astăzi.

Iată legenda, aşa cum circulă, cu mici variante, în Oltenia, Moldova, Bucovina şi Basarabia şi care se găseşte povestită în: Marian, *Insectele*, p. 122—124; idem, *Immormîntarea*, 49—51; Zanne, *Proverbele* VI, 556; Voronca, *Datine* 5—7, 22, 143—4, 881, 921; Hasdeu, *Etymol. magnum* 1185—6; *Şezătoarea* II, 99—104; III, 1—2, 25; Revista *Ioan Creangă* II, 292; III, 208, 273—4; VII, 135—6; Pamfile, *Povestea lumii* 14, 17, 18, 25—27.

* * *

Care să fie originea acestei legende aşa de depărtate de povestirea biblică a creaţiunii?

Dacă o examinăm cu luare aminte, constatăm în primul rînd o trăsătură caracteristică care o deosebeşte profund de povestirea creaţiunii aşa cum o redă Sf. Scriptură. E vorba de faptul că lumea n'a fost creată de o singură fiinţă supremă, ci de două, din care una întrupează spiritul binelui, iar cealaltă, invidioasă de faptele celeilalte, incarnează spiritul răului. Cu alte cuvinte, Dumnezeu e ajutat de diavol, fără de care nu poate crea lumea. Acest *dualism* n'a fost conceput în felul acesta decît de religiunile asiatice, aceea a vechilor Irani din Persia şi aceea a Indienilor. După doctrina lui Zarathustra, dualismul e conceput în felul următor: Lumina e bună, întunerecul e rău. Zeul luminii, Ahuramazda (Ormuzd) e vecinic, atotştiutor şi foarte puternic, dar nu atotputernic. De aceea e în continuă luptă cu Angra Mainyu (Ahriman), zeul întunerecului, care se amestecă în creaţiune, căutînd să-i aducă tot felul de stricăciuni. In cosmogonia iranică nu se vorbeşte însă de apa nemărginită care a precedat creaţiunea, şi lucrul acesta se explică uşor prin faptul că Iranul era o ţară continentală, iar nu maritimă.

Cu totul altfel e povestită creaţiunea în religiunea Indienilor. După aceştia, la început lumea era alcătuită numai din apă. Pe aceasta plutia, pe o foaie de lotus, zeul Brahma. Intr'o zi îl zăreşte pe zeul Vişnu dormind. După ce se încaieră între ei, convin ca Vişnu, sub forma unui mistreţ, să se coboare în fundul apelor şi să aducă de acolo puţin lut, ca să creeze pămîntul. Acesta ascultă şi urmează apoi facerea lumii.

E mai presus de orice îndoială că legendele cosmogonice ale Iranului îşi au obîrşia în India.

Credinţele religioase indo-iranice au dat naştere mai tîrziu la numeroase secte, în special în Asia Mică, şi anume aceleia a Gnosticilor, a Marcianiţilor, a Manicheilor şi, mai tîrziu, în secolul al VII-lea, sub Constantin Pogonatul (668—685), faimoasei secte a Paulicianilor din Armenia, în care s'au contopit toate celelalte de mai 'nainte. Numele acstei din urmă secte îi vine dela consideraţiunea deosebită de care se bucura Apostolul Pavel printre adepţii acestei credinţe. Născuţi la hotarele Siriei, Paulicienii se îmmulţiră cu o repeziciune uimitoare şi pătrunseră în toată Asia Mică, avîndu-şi sediul în special în Armenia.

De aci se răspîndiră de o parte în Peninsula balcanică, de altă parte, doctrinele şi credinţele lor, trecînd prin Caucasia în Siberia, ajunseră, mai mult sau mai puţin alterate, pînă în nordul Americii. Nu puţin au contribuit la răspîndirea credinţelor acestei secte, migraţiunile păstorilor din regiunile învecinate ale Caucasului.

Capitala religioasă a Paulicienilor din Tracia era Filipopol, de unde doctrinele lor se lăţiră în ţările de prin prejur. Tracia, fiind focarul acestor eretici, se înţelege uşor de ce credinţele populare ale Bulgarilor sînt îmbibate de doctrinele Paulicienilor. Pe la începutul secolului al XI-lea se iveşte deodată în Bulgaria — mulţi istorici îi contestă existenţa — un vestit eretic, popa Ieremia Bogomil, care creează secta Bogomililor. De faapt, Bogomilii nu sînt decît continuatorii Paulicienilor armeni, a căror doctrină au adoptat-o în întregime, modificînd-o pe ici pe colo cîte puţin.

La început, dualismul bogomil fu absolut; el admitea perfecta egalitate a principiului binelui şi a principiului răului. In urmă se modifică în sensul că atribui vecinicia numai principiului binelui, pe cînd principiul rău — care a fost bun la început — s'a despărţit de Dumnezeul suprem, răsvrătindu-se împotriva lui.

Acest Dumnezeu suprem are, după doctrina bogomilică, doi fii: pe Satanael şi pe Isus. Satanael, cel mai în vîrstă, stăpîneşte împărăţia cerurilor. Trufia lui, ne mai cunoscând margini, îl face să se răsvrătească împotriva Dumnezeului suprem şi e gonit din cer împreună cu ceata de îngeri ce-i ţineau parte. Atunci se apucă să creeze pămîntul şi făcu pe Adam din puţin lut, dar nu izbuti să-i dea viaţă. La cererea lui, Dumnezeu Tatăl trimise un suflet în om, cu condiţiunea ca această fiinţă să le aparţie amîndurora. Satanael îşi călcă însă îndatorirea şi chinui în tot chipul pe muritori. Atunci Dumnezeu făcu să iasă dintr'însul, în anul 5508 dela facerea lumii, Cuvîntul, numit şi Isus sau Hristos sau Arhanghelul Mihail. Acest al doilea fiu a luat trup de om, a biruit pe Satanael, numit de aci înainte Satana, şi s'a aşezat apoi la dreapta Tatălui... (cf. R. P. Guérin Songeon, *Histoire de la Bulgarie*, p. 23).

Credinţe de felul acesteia răspîndiră Paulicienii sau Bogomilii infestând toată Europa cu doctrinele lor. Pătrunseră în ţările româneşti, şi de aci până departe spre nord în Rusia, apoi în Bosnia, Croaţia şi Slavonia, în Italia de nord (Veneţia, Lombardia, Piemont), în Italia de sud (Apulia, Sicilia), în Spania, în sudul Franţei, în Bretania, Belgia şi Olanda, într'o parte a Germaniei pînă la Rin şi Elba, în Boemia şi Moravia, etc.

Adepţii acestei secte purtară în decursul veacurilor diferite numiri. La noi li se zicea *Pavlichiani* şi *Oameni buni*, tot astfel în Peninsula balcanică; în Bosnia şi Italia de nord, *Patereni*, în Franţa, *Tissarands, Albigeois, Vaudois* şi *Cathares;* în Germania, *Cathereni*, de unde astăzi *Ketzer* „eretic", etc.

Acum, cînd credem a fi lămurit de ajuns originea la noi, ca şi la celelalte popoare din Europa, a credinţelor dualiste, a colaborării principiului bun cu cel rău, a lui Dumnezeu cu diavolul, să examinăm mai de aproape legendele privitoare la creaţiune, la noi şi aiurea.

Legenda despre creaţiunea pămîntului, pe care am povestit-o la începutul acestui articol, o regăsim întocmai la Bulgari (Strauss, *Die Bulgaren*, p. 6), la Ţiganii din Ardeal şi din Ungaria (Wlislocki, *Märchen und Sagen*, 1), în Rusia (*Etnograf Sborni*, VI. 1864, p. 122), la Letoni (Dähnhardt, *Natursagen* I, 44) şi, cu mici schimbări, tocmai în sudul Siberiei (Radloff, *Volkslitteratur der türk. Stämme Südsibiriens* I, 175).

Cu privire la crearea munţilor, afară de cunoscuta legendă cu sfatul pe care-l dă ariciul lui Dumnezeu, şi de care ne vom ocupa cu alt prilej, mai există următoarea credinţă bucovineană:

Cînd Dumnezeu a trimis pe diavol în fundul apelor, acesta, la fiecare scufundare, a tot înghiţit la pământ, ca să aibă şi el. Cînd Dumnezeu a blagoslovit însă pământul ca să se mărească, a început să crească şi în pântecele diavolului pământul ce înghiţise, încât era să plesnească. Lui Dumnezeu i s'a făcut milă de el, l-a pus să-l verse afară şi din acesta s'au făcut apoi munţii (Voronca, *Datine*, p. 15).

Această credinţă n'o găsim de loc la Bulgari, ceeace dovedeşte încă odată că credinţele dualiste la noi, ca şi aiurea, nu sunt datorite toate influenţei Bogomililor, ci pot fi venite de-a-dreptul din Orient, prin migraţiunile păstorilor.

O găsim însă, întocmai ca la noi, la Ucraineni (*Zeitschr. f. österr. Volkskunde*, VII, 17), la Caucasieni, la Lituani, la Ruşi, la Philipponii din Prusia de răsărit, la Letoni, la Mordvini (Finezii dela Volga), la Iacuţi (popor de origine turcească), etc. (Dähnhhardt, *op. cit.* 52—74).

Pe lângă lupta continuă pe care o duce diavolul împotriva lui Dumnezeu, căutând să-i pună piedici în creaţiunile lui, spiritul rău se străduește încă, din invidie, să imite făpturile sau lucrurile create de Dumnezeu, dar nu izbuteşte pe deplin.

Imaginaţia poporului, pretutindeni unde au pătruns credinţele dualiste, au făurit tot felul de legende cu privire la originea fiinţelor şi lucrurilor de pe pămînt, atribuite când puterii creatoare a lui Dumnezeu, când spiritului imitator, dar nepriceput, al diavolului.

In genere, făpturile cele mai de seamă, animalele cele mai folositoare, lucrurile cele mai trebuincioase le-a creat diavolul, dar toate aveau cîte un cusur, şi numai mulţumită intervenţiei lui Dumnezeu, au putut fi perfecţionate, aşa cum le vedem astăzi.

Pe om l-a creat dracul din lut, dar nu putea vorbi. Atunci Dumnezeu l-a suflat cu duh sfînt şi a început să vorbească (Voronca, *op. cit.* 8—9). Această credinţă, adoptată de Bogomili dela sectele precedente, o aveau şi Albigensii din Franţa şi celelalte secte eretice din Italia. O găsim răspîndită încă astăzi la Unguri (*Ethnologischhe Mitteilungen aus Ungarn* II, 5), la Ucraineni, la Mordvini, etc. (Dähnhardt, *op. cit.* 95).

Vitele le-a făcut dracul din lut; Dumnezeu a venit apoi de le-a blagoslovit ca să fie de folos omului.

Casa o făcuse diavolul fără ferestre şi căra lumina cu un sac înăuntru. Dumnezeu l-a povăţuit să facă ferestre.

Carul l-a lucrat diavolul în casă şi se muncia apoi să-l scoaţă afară. Dumnezeu l-a învăţat cum să-l desfacă în părţile din care e alcătuit.

Plugul tot de dracul e făcut, dar necuratul punea boii cu dosul la proţap. Dumnezeu l-a învăţat cum să-i înjuge.

Moara o făcuse diavolul, dar nu putea măcina, că-i lipsia gaura pe unde curge făina. Dumnezeu a îndreptat greşala necuratului.

Fierul l-a făcut dracul din piatră, dar fierbea mereu. Dumnezeu i-a stîmpărat fierberea.

Incălţămintea tot de dracul e făcută, dar nu se gândise să facă decît una şi se silia să bage amîndouă picioarele într'una. Dumnezeu i-a arătat cum să scape din încurcătură.

Scripca o făcuse necuratul, dar uitase să facă şi găurile, ca să poată să răsune, etc. etc.

Alte ori Dumnezeu creează făpturi şi lucruri bune, dar necuratul vrînd să-l imite, zămisleşte pocituri sau lucruri anapoda.

Astfel, după ce Dumnezeu a creat pe om, dracul, vrînd să facă la fel, n'a izbutit să plăsmuiască decît o maimuţă, sau o pisică, sau o cîrtiţă (Dähnhardt, *op. cit.* I, 156—7).

Oamenii creaţi de Dumnezeu sînt albi, cei făcuţi de dracul sînt negri.

Dumnezeu a creat pe preot, dracul pe călugăr.

Calul e făcut de Dumnezeu, măgarul de diavol.

Oaia e creaţiunea lui Dumnezeu; iar capra a dracului.

Dumnezeu a făcut cîinele; lupul e făcut de diavol.

După ce Dumnezeu a făcut pisica, dracul a creat şoarecele.

Vulturului creat de Dumnezeu, dracul îi opune o altă creaţiune a sa, bufniţa.

Dumnezeu face porumbelul, privighetoarea, rîndunica; dracul îl imită, făcând coţofana, vrabia şi liliacul.

Albina e creată de Dumnezeu; viespea sau musca sînt imitaţiunile plăsmuite de diavol.

Tot astfel, fiecare plantă folositoare creată de Dumnezeu e imitată de diavol care nu izbuteşte însă să dea naştere decît la plante inutile, sau vătămătoare.

Strugurele, nuca, varza, grîul, etc. sînt creaţiuni ale lui Dumnezeu; agrişul, ghinda, scaiul, buruienile sînt făcute de diavol. Mai e nevoie să adaug că tot diavolul a creat şi... tutunul?.

Creaţiunii soarelui, diavolul îi opuse luna.

După ce Dumnezeu a creat ploaia şi vîntul, dracul a făcut grindina şi furtuna.

Aurul, argintul şi fierul sînt făcuţi de Dumnezeu; arama, plumbul şi cremenea, de diavol, etc. etc.

Tot astfel, în cosmologia iranică, cîinele e creaţiunea lui Ormuzd, iar Ahriman îi opune o altă făptură, lupul. Viespea, furnica sburătoare, lăcusta şi toate insectele vătămătoare, de asemenea omizile, broasca rîioasă, şopîrla, şoarecele, scorpionul, etc. sînt făpturi de-ale lui Ahriman care a căutat să imite fiinţele folositoare create de Ormuzd. La toate popoarele din Europa, la care au pătruns dogmele dualiste, există în întregime sau în parte credinţele de mai sus.

Alte ori necuratul creează făpturi şi lucruri stricătoare, dar Dumnezeu opune acestora fiinţe şi lucruri de folos omenirei, care anihilează acţiunea cea rea a făpturilor sau lucrurilor plăsmuite de diavol.

In alte împrejurări, diavolul, de ciudă, poceşte fiinţele create de Dumnezeu; ba le lasă fără coadă, ba fără urechi, etc.

In sfîrşit, unele animale sînt binecuvîntate de Dumnezeu, pe cînd altele, fie că sînt făpturi ale diavolului, fie că au fost uneltele acestuia împotriva lui Dumnezeu, sînt blestemate. Albina, oaia, boul şi vaca, calul sînt făpturi binecuvîntate de Dumnezeu; împovorate de blestem sînt: viespea, păianjenul, puricele, ploşniţa, lăcusta, calul dracului şi altele.

In rezumat, în credinţele poporului nostru, pe lîngă urmele păgîne care s'au păstrat şi care n'au putut fi alungate de creştinism, s'au mai strecurat credinţe şi erezii venite parte din Orient, parte din Sud, prin mijlocirea propovăduitorilor Paulicieni sau Bogomili.

I. AUREL CANDREA

PASTEL BOLNAV

Ce primăvară tristă şi ce spital tăcut!...

Bolnavii albi, ca albul pereţilor,
Privesc
Ne 'ncrezători spre soare, —
Bizar necunoscut
Pe care 'ntâia oară, acum parcă'l zăresc.

Ce primăvară tristă şi ce spital tăcut
Cu scările tocite
Si sălile pătrate,
Prin care paşii par'că vorbesc de cei de eri —
De cei aduşi pe braţe
Şi scoşi întinşi pe spate
De cei trecuţi de pragul supremei mângăieri.

Ce primăvară tristă şi ce spital tăcut!...

Ferestrele deschise spre soare, par'că vor
Să strângă 'n braţe întreaga căldură
Şi lumină,
In timp ce condamnaţii tăcuţi, din patul lor,
Fac semne desperate...
Şi doza de chinină
alunecă pe gâtul pierduţilor
Ce vor
Să-şi schimbe-apropriatul sfârşit în început.

. . . .
. . . .

Ce primăvară tristă şi ce spital tăcut!...

Ion Minulescu

Primăvară

Mi-e sufletul un cuib săpat în stâncă,
Şi-n cuibul meu a poposit pe rând,
Şi porumbelul alb şi vulturul flămând,
Şi soarele şi vântul şi tăcerea-adâncă.

Vrea sufletu-mi să-i scutur praful şi tăcerea,
Că-i prăfuit de vânturi şi de griji mărunte!..
Pe cine-aşteaptă cuibul meu din munte,
De-mi cere iar, să-i curăţ încăperea?

Covor de frunze netede şi moi
Aştern în cuib şi-l primenesc cu cer,
Apoi cobor perdele de mister
Pe farmecul enigmei cele noi.

Şi-aşa adăpostit de vânt şi soare
Căminul sufletului meu deschis
Aşteaptă solul ultimului vis,
Cu 'ntoarcerea de pasări călătoare.

Claudia Millian

Fantezii realiste

Evoluţia inteligenţii

de I. Teodorescu

Istoria popoarelor este o scară de mizerii ale căreia trepte le formează revoluţiile.

CHATEAUBRIAND

Inlăturaţi interesul, pasiunile şi nedreptatea, ce linişte în cele mai mari oraşe!

LA BRUYÈRE

Ce înseamnă inteligenţa în regiunile inferioare nouă şi ce înseamnă ea în cele superioare, nu ne putem da seama în nici un chip. In special despre inteligenţa fără de sfârşit a lui Dumnezeu, pe scurt, presupunând că există un Dumnezeu. De aceia mi se par foarte îndrăzneţi acei ce caută a şi-o închipui şi mai cu seamă acei ce încearcă a stabili o legătură, fie cât de mică, între inteligenţa infinită a infinitului univers şi aceia a omului, vierme accidental, limitat şi vremelnic. Prin urmare să ne mărginim la inteligenţa omenească, dòmeniu destul de vast, de greu şi poate chiar problemă insolubilă.

Mă voi mulţumi cu o mică dibuire.

*

Când a apărut inteligenţa omenească? Imi închipui că în acel moment sau în acea vreme când unul sau mai multe din animalele care pot fi socotite ca strămoşii noştri, şi-au pus, pe lângă alte întrebări, şi întrebarea *de ce se întâmplă cele ce se întâmplă?* indiferent dacă acele animale umblau tot în patru labe sau în două, de ce unghiu cranian prezentau, etc. Cu această întrebare, care durează încă şi va dura cât lumea, care e resortul esenţial al al vieţii omeneşti, a ţâşnit din creerul mamiferelor primul fulger al inteligenţii.

Această inteligenţă specifică odată apărută a slujit mai cu seamă ca armă în lupta pentru existenţă, cea mai perfectă şi mai formidabilă din toate armele, lăsând în urmă ghiarele, dinţii, pumnul, ciomagul, piatra ascuţită şi altele întrebuinţate exclusiv la început. Primele bipede care au putut întinde primele curse, celorlalte animale sau semenelor lor, care au pus în acţiune viclenia, înşelătoria, minciuna, acelea au fost mai avantajate.

Iar cele d'intâi clase sociale au apărut din momentul în care inteligenţa a lucrat mai cu putere, adâncime, isteţime şi perzistenţă la unii. Această minunată facultate a debutat prin a fi crudă, hrăpitoare, apăsătoare, exploatatoare, dominatoare. Apanajul a câtorva, ea a făcut dintr'înşii domnii şi stăpânitorii cei dintru început, adăogând astfel la nevoile şi greutăţile mediului înconjurător o nouă povară pentru cei mai mulţi.

Şi când un pumn de oameni, câţiva aleşi, câţiva „aristocraţi" ai familiei, ai clanului, ai tribului, au izbutit, prin inteligenţa lor mai ascuţită, să pue stăpânire pe familie, pe clan, pe trib. Din domnia aceasta s'a născut trufia, vanitatea, încrederea în sine, ideia de superioritate asupra celorlalţi, şi clasele sociale s'au diferenţiat mereu şi s'au adâncit, în unele regiuni cum e India, până la a face foarte anevoioasă trecerea dela una la alta şi cu totul imposibil, pe vecie, trecerea dela paria în sus.

Scrutând, cercetând misterul naturii, inteligenţa a ajuns, prin naşterea misticizmului şi a spiritului religios, primele şi singurele căi prin care, la început, spiritul omenesc a putut lua contact cu lumea înconjurătoare, să devie o armă de apăsare şi de dominare şi mai grozavă. Stăpânitorii au găsit întotdeauna, în vremurile străvechi, un sprijin în religii şi viceversa. Inteligenţa practică şi cea mistică şi-au unit puterile pentru a erarhiza, disciplina, supune şi guverna lumea celor mai puţin inteligenţi.

E adevărat că roata, focul, pluta, domesticirea animalelor, cultivarea pământului, mistria, cărămida, toate mijloacele de muncă şi toate născocirile care au dat impuls evoluţiei omeneşti, au fost produse ale inteligenţii. Insă ele au constituit şi armele ei speciale şi puternice cu care a subjugat omenirea. Tributul pe care lumea l-a dat inteligenţii este cel puţin tot aşa de mare ca şi binefacerile pe care le-a primit dela dânsa. Până la un timp mintea ageră n'a cunoscut decât cucerirea nemiloasă şi mai de loc sentimentul. Ea s'a înconjurat şi s'a împodobit numai cu defecte şi cruzimi în schimbul darurilor ce le aducea. Cea mai mare parte din popoare au plătit cu robia către cei puternici, cari erau şi cei inteligenţi, *aristocraţii*, fericirea relativă de a trăi în state închegate, în societăţi organizate. In această privinţă nomazii au avut parte mai bună, căci dacă ei n'au cunoscut aşezarea în sate şi târguri, munca sistematizată, adunarea de bogăţii în anumite puncte statornicite, protecţia legilor şi a armatelor, etc., s'au bucurat în schimb de libertate. Libertatea e fiica stepelor. Civilizaţia primitivă n'a cunoscut-o după cum n'a cunoscut mila, iubirea aproapelui, fraternitatea şi altele de acelaşi gen.

*

Dar sentimentul care se acumula aproape numai în straturile adânci ale masselor n'a rămas fără influenţă asupra inteligenţii de sus. Una din etapele cele mai de căpetenie ale evoluţiei inteligenţii, după ce-a izbutit să tragă din exploatarea materială toate roadele cu putinţă, a fost naşterea artei în primul rând, a filozofiei şi a literaturii în rândul al doilea. Nu ştiu dacă mă înşel dar grozav mi se pare că zămislirea acestora a fost, şi este încă, un produs mixt al amestecului dintre inteligenţă şi sentiment, dintre facultatea ageră a aristocraţiei şi facultatea duioasă a democraţiei. Inteligenţa pură nu se putea îndruma singură pe acestei căi sublime, spre aceste înălţimi superlative. Inteligenţa pură şi abstractă ar fi fost neproductivă în materie socială, şi cu totul stearpă în domeniul artei şi în al filozofiei şi literaturei dacă nu se altoia cu sentiment, pe care dela cei săraci cu duhul l-a împrumutat.

Dovadă că este aşa, şi semn de-o nouă fază a evoluţiei, este că atunci când în loc să se alieze esntimentului, după cum s'a întâmplat cu osebire în epoca strălucită a elenizmului, a intrat în conflict hotărît şi permanent cu el, după cum s'a întâmplat în vremea începutului decadenţei romane, inteligenţa a dat prilej celei dintâi mari revoluţii, creştinizmluui, care a fost prin excelenţă reprezentantul şi trâmbiţaşul sentimentului. Voind prea mult şi cu prea mare abuz şi cruzime, inteligenţa a fost prăbuşită din înălţimile ei şi ţinută douăsprezece veacuri sub ruinele aşezămintelor pe care le creiase domnia ei exclusivă. Ştiţi doar cu toţii că Isus s'a ridicat în numele celor flamânzi, a celor persecutaţi, a celor însetaţi de dreptate, a celor ce plângeau, a celor mici, slabi, umili, robiţi, pe scurt a celor săraci cu duhul pe care-i pune în capul listei şi lor le făgădueşte împărăţia lui Dumnezeu. Puternicii, trufaşii, fariseii, intelectualii vremei, toate produsele inteligenţii nemiloase, sunt pentru întâia dată desăvârşit răpuşi, blestemaţi şi trimişi în ghehenă.

De-aceia când inteligenţa renaşte, în 1400, ea are cu totul altă înfăţişare. E mai amabilă, mai bună, mai blândă, mai miloasă, mai îngăduitoare, gata să întindă măcar un deget şi celor de jos, revoluţionară în fine şi cu tendinţa de-a fi universal folositoare. Numele ei de astădată este „Renaşterea".

Şi în acelaş timp cu faţa artistică, literară şi filosofică ea arată o faţă nouă, care e încă un nou pas evolutiv, faţa ştiinţifică, însă nu a ştiinţii utilitare care adăoga la puterea celor atotputernici, ci faţa desinteresată, a ştiinţii care caută adevărul pur fără nici un pic de egoizm, a acelui adevăr ce odată aflat şi bine stabilit se revarsă ca o undă de binefacere asupra tuturor, fără deosebire. Şi cum cei mici şi nevoiaşi sunt cei mai numeroşi, inteligenţa sub formă de ştiinţă înaltă, curată şi desinteresată foloseşte de artă dată incomparabil mai mult mulţimilor, democraţiei, decât aristocraţiei. Revoluţia franceză vine şi desăvârşeşte opera revoluţiei creştine, punând inteligenţa în serviciul întregei societăţi, aş putea zice a fiecărui individ în parte.

Sub această nouă înfăţişare inteligenţa începe a pierde enorm din trufia, vanitatea, egoizmul şi autocratizmul ei şi, fără a pierde nimic din calitate şi din cantitate, ba dimpotrivă, ea colorează şi slujeşte omenirea întreagă, realizând astfel minunea evanghelică a săturării unei mari mulţimi cu cinci pâini şi doi peşti adunându-se apoi dela ospăţ şi douăsprezece coşuri de fărămituri. Sub deviza cea nouă de „Libertate, Egalitate, Fraternitate", îşi găseşte şi ea loc, ba încă cu mulţumire, făcând să se confunde la olaltă şi pentru binele comun toată chitesenţa inteligenţii cu întreaga esenţă a sentimentului.

*

E numai un amestec însă, nu o fuziune. Ne găsim încă în perioada egoistă, dar într'o perioadă de egoism pe categorii mari. Inteligenţă şi sentiment îşi dau seama că colaborarea le este de folos reciproc, că repetarea revoluţiilor ne poate duce la aceiaşi soartă a Babilonului, a Asiriei, a Egiptului vechiu, a imperiului roman, a celui bizantin, etc., când fie triumful lung şi pacinic al inteligenţii cu excluderea sentimentului, fie viforoasa şi scurta izbândire a sentimentului năpăstuit duceau sau la imobilizare în cazul prim, sau la ruina totală în cazul de-al doilea.

De când inteligenţa lucrează şi cu sentiment, era revoluţiilor pare închisă şi se deschide o epocă de necontenit progres.

Dela 1789 încoace, în special dela 1848, lumea albă, la care vine să se alăture treptat cea galbenă, şi niţeluş chiar cea neagră, cunoaşte şi alte roade ale conlucrării inteligenţii cu sentimentul şi care se numesc „Echitate" şi „Dreptate". E cea mai nouă etapă a evoluţiei.

Fuziunea completă, adică inobilarea sentimentului prin inteligenţă şi lărgirea până la nesfârşit a inteligenţii prin sentiment, ne va da-o probabil ştiinţa, care ea pare a fi în adevăr, sub forma ei modernă, un aliaj din amândouă. Sau, dacă voiţi, în expansiunea totală a ştiinţii omeneşti îşi va găsi loc larg, loc deplin, şi inteligenţa şi sentimentul, pentru vecie legate şi înfrăţite, va fi etapa cea de pe urmă, sau cel puţin etapa pe care o putem prevedea noi cei de astăzi.

I. TEODORESCU

ERNO TIBOR. — In piaţa la Oradea-Mare.

ACTUALITĂŢI RIMATE

Declaraţia mea

de E. MARGHITA

Domnale Perceptor,
Eu,
E. Marghita, subsemnată,
'n Bucureşti domiciliată,
Precum poşta v'o arată,
Pân'acum nemăritată,
(Mulţumesc lui Dumnezeu!)
Am luat la cunoştinţă
Cele publicate 'n ziare,
Fac acum în cosecinţă
Declaraţia următoare:

Tabela I
Din următoarele proprietăţi agricole, petrolifere, mine, etc.

Eu sunt un biet contribuabil,
Şi nu posed pământ arabil.
Deşi doresc de-atâta timp
O mică vie în Olymp.
Să-i cânt „Addio del Passato"
Un critic mi-a expropriat-o.
Iar de atuncea, vă declar,
N'am pe Parnas nici un hectar.
Şi nici măcar pe Helikon
N'am de pomană un pogon.
Am o grădină de legume
Şi o cultiv dup'al meu plac.
Ea nu'mi produce multe sume,
Ci doar o leacă de spanac.
Carierele de piatră — zău
Că nu le am, şi-mi pare rău.
In schimb pe cinste vă declar
Cariera mea de gazetar.
Terenuri mari, petrolifere
Eu nu posed, şi mi-e necaz.
Fiindcă 'ntreaga mea avere
E-un sfert de kilogram de gaz.
Cât despre Mine, nu vă mint:
N'am nici de aur, nici de argint.
Duc traiul ce mi se cuvine
Şi nu pot zice: vai, de... mine!
Crescătorii de animale
Am câteva, nu prea banale:
Fiind în relaţii cu poeţi,
Am căpătat şi eu sticleţi.
Iar din exotice ţinuturi
Am greeri, gărgăuni şi fluturi,
Pe care vi-i dedic cu stimă,
Şi-am terminat tabela primă.

II. Din proprietăţi clădite

Tabela două... Pasă-mi-te,
Eu, şi proprietăţi clădite!
Eu, care stau, sărmană fată,
Intr'o odae mobilată,
In care-oiu sta de veci îmi pare.
Căci nu strâng bonuri, n'am răbdare,
Să capăt la sfârşitul vieţii
Ca premiu casa „Dimineţii".
Ei, dar vedeţi, chiar de n'am casă,
Sunt totuşi proprietăreasă;
In Spania, de nu mă 'nşel,
Mi-a mai rămas un vechiu castel.
Aveam pe vremuri trei palate:
Talent, Iubire şi Credinţă.
Acuma toate's dărâmate...
Păstrez castelul: „Năzuinţă".
Insă abea se mai menţine.
Ca mâini se nărue'n ruine.
Dar nu vreau să-i fac reparaţii,
Să n'am bucluc cu declaraţii.

III. Din următoarele intreprinderi comerciale şi industriale

Tabela trei — vă va mira
Comerţul şi industria
Cu care mă 'ndeletnicesc,
Nu-i un comerţ tocmai firesc.
Am în depozite închise
Uitate, prăfuite vise,
Ce n'au nădejde de izbândă,
Şi nu'mi produc nici o dobândă.
Am îngropat apoi în beci
Idealuri moarte 'n veci de veci.
Mai are sufletu'mi naiv
Decepţii multe la activ,
Iar cu surâsu'n colţul buzii
Inseamnă la pasiv iluzii.
Făcând bilanţul în prezent,
Grozav mă tem de faliment.

VI. Din exercitarea profesiunilor necomerciale şi câştiguri întâmplătoare

Tabela patra: Lucru-i clar:
Nimica n'am să vă declar.
Din profesiuni necomerciale,
Au cine-a mai făcut parale?
Câştig întâmplător — ciudat,
Nici când nu mi s'a întâmplat.
Nici din senin n'are să-mi vie
Căci eu nu joc la loterie.

V. Din următoarele venituri ale capitalului mobiliar

Tabela cinci se simplifică:
Nu am de declarat nimică.
Credeţi-mă că n'am habar
De capital mobiliar.
Se zice — nu ştiu pentru ce —
Cum că „La donna-e mobile".
La mine banul e morişcă:
Acum îl am şi acum se mişcă.
De aci reiese implicit:
Nu mi-a produs nici un venit.

VI. Din salarii

Aci răspund: Sunt ziaristă.
O profesiune foarte tristă.
De vreţi să-i ştiţi venitul net,
Venitul e aproape... niet.
Cât despre rest, acuma vă
Declar: Averea mea constă
Intr'o maşină demodată,
Perpedes', marca garantată.
Deoarece nu costă bani
Sper s'o mai ţiu vre-o câţiva ani.
Efecte n'am. Imi e complect
Indiferent, să fac efect.
Dac'aş avea o acţiune
Aşi scrie piese foarte bune.
Dar fi'ndcă n'am, mă mulţumesc
Pe toţi autorii să-i citesc.
Să mă slăbiţi, mă rog, cu rente.
In casă n'am decât curente.
De când clădirea se repară,
E un curent din cale-afară.
V'am declarat în mod cinstit
Tot ce posed. N'am tăinuit
Nici cel mai ne'nsemnat venit.
Să nu'mi scorniţi înc'o tabelă,
La declaraţii sunt rebelă.
Râzând primisem câteva
Rostite de amorezaţi.
Dar s'a mai pomenit cândva,
Să facă fata declaraţii?!
Impozitele voastre dacă
S'aplică, n'am să fiu săracă.
Al meu rămâne permanent
Tot înstelatul firmament.
Eu după plac mi-aleg din cer
Cel mai fantastic giuvaer,
Şi fără bir, în carul mare,
Fac promenade solitare.
Ai mei sunt: Apa din izvor,
Şi cântul păsărelelor,
Şi freamătul frunzişului
Când umblu în desişul lui,
Lumină, flori şi fulgi de nea,
Constitue averea mea.
Chiar Moritz Blank — ce să vă zic —
Pe lângă mine-i om calic,
Căci ministerul de finanţe
Nu'mi ia bagajul cu speranţe,
Nici sacul plin cu amintiri,
Imbălsămat de trandafiri,
Al căror minunat parfum
Imbată sufletul şi-acum,
Şi nici lădiţa cu himere.
Le iau cu mine 'n alte sfere.
In ziua când au să expire
Contractele de prelungire,
Renunţ la orişice serviciu
De-al închirierilor oficiu.
Mă mut de-aici. In drum nocturn
O iau de-a dreptul spre Saturn
(Inelul lui — e în zadar —
Pe acesta n'am să vi'l declar!)
Când voiu fi gata de plecare,
De sus v'arunc o sărutare,
Şi strig, slăvind al meu noroc,
Lui Vintilică: je m'en moque!

Umorul unguresc

Daniil analiticul

de Victor Rákosi

I

Spre seară îmi place să petrec în câte-o berărie, ale cărei ferestre dau în vre-o stradă foarte populată. Retras lângă fereastră privesc revărsarea zgomotoasă a mulţimii anonime.

Pe stradă lampagii tocmai aprind felinarele, în berărie — pentrucă e nepopulată — nu aprind încă lămpile. Stau în întuneric asemenea unui paianjen şi încerc să ghicesc dacă oamenii, cari se strecoară pe lângă mine sunt blonzi sau bruni? Flămânzi sau sătui? Fericiţi sau nenorociţi? Cinstiţi sau mişei?

Ieri stam la berăria lui George Muhr, la fereastra dinspre strada Kerepes, când deodată se înfiinţează lângă mine un domn şi-mi zice:

— Nu-i aşa, că d-ta nu eşti omul faptelor?

— Da, — îi răspund hotărît, — eu sunt omul gândurilor.

— Şi eu. Ce crezi d-ta? Care este suprema fericire?

— Neactivitatea.

— Perfect. Dar pentru ce nu numeşti d-ta asta: nirvana?

— Pentrucă, datorită educaţiei mele necomplete, m'am obicinuit să numesc lucrurile pe numele lor.

— Asta e şcoala veche, — zise dispreţuitor vecinul meu, — D-ta eşti scriitor, nu-i aşa?

— Dacă se poate crede în spusele lui Brockhaus: da.

— De ce direcţie ţii?

— De a mea.

— Ce şcoală urmezi?

— Eu mi-am creiat o şcoală proprie.

— Nenorocit! Aşa dar pe d-ta nu te influenţează marile şcoli, direcţii şi curente moderne europene?

— Ce-mi pasă mie de tripla alianţă, de diferendul anglo-rus, de acordul franco-rus, de masacrele turco-armeneşti: eu sunt o mică Elveţie literară.

In vremea aceasta streinul scoase un teanc de hârtii şi îmi zise:

— Vezi, eu sunt modern din creştet până în tălpi. Iată cea mai nouă operă a mea. Din ea îmi vei putea judeca direcţia şi talentul. Vrei s'o asculţi? Titlul ei este: Daniil analiticul.

— Să auzim.

II

...Daniil era un spirit analitic şi se plimba pe malul Dunării.

Pentru ce era analitic? Asta n'o pot şti. Pentru ce se plimba pe malul Dunării? Asta n'are nici o importanţă.

Se plimba foarte aproape de apă, de murdarele spume, cum ar spune dramaturgii, de blonda Dunăre, cum ar scrie poeţii lirici şi — daltoniştii.

Ceaţa se lăsa peste ţinut. Notez, că era o seară întunecoasă, seara de 10 Noemvrie 19...

Se opri şi privi în apă. Să se ducă în sus ori în jos? Această întrebare în faţa altui muritor ar fi fost aşa de simplă, că nici nu s'ar fi ocupat de ea, ci s'ar fi îndreptat întâmplător la dreapta sau la stânga.

Dar după cum am spus, Daniil era analitic, şi hotărârile cele mai simple lui îi provocau complicate frământări sufleteşti, ca să nu zic oscilaţiuni cerebrale.

Sufletul i se mişca furtunos. Creerul îi vibra agitat şi măcar că îşi concentră toată energia spre acest singur punct, nu putea ajunge la un rezultat.

Sta deci, nemişcat trupeşte, dar cu lumea lăuntrică biciuită. Şi monologa:

— Eu, Daniil, sunt un judecător cu greutatea creerului normală, un om trupeşte sănătos. Văd, aud, mănânc şi simţesc. Tatăl meu a murit la vârsta de optzeci de ani, bunicul meu deasemenea, niciodată nimenea din familia noastră n'a ajuns în casa de nebuni, nici nu s'a prăpădit vreunul din cauza beţiei. Cum se explică dar, că eu mă împiedic de un lucru atât de neînsemnat şi nu sunt în stare să mă întorc la dreapta sau la stânga?

Se gândea. Işi stoarse şi mai mult creerul. Şi atunci licări ceva înlăuntru.

— Trebue că este un punct nelămurit în istoria familiei noastre. In întunecimea veacurilor trecute există ceva, ce corespunde stării mele actuale. Asta e o moştenire. Poate că vre-un strămoş de prin veacul al unsprezecela să fi fost la fel cu mine. Aşa trebuie să fie.

Atunci din întunecimea neguroasă grăi un glas:

— Nu poftiţi o barcă, domnule?

Lucru ciudat, bizar: a trecut pe dinaintea atâtor prăvălii înşirate dealungul unor străzi strălucitor luminate. A văzut haine, jucării, dantelării, pălării, umbrele, fructe, şi nici un suflet nu i-a oferit din lucrurile destinate vânzării. Şi iată acum un glas din ceaţă, din întuneric, din apă, din neant îi grăieşte:

— Nu poftiţi o barcă, domnule?

Pentru ce îi oferă insul acesta nevăzut barca? Pentru ce i-o oferă tocmai lui?

Lucrul acesta i se înfipse în creer ca un cui.

Se află oare în faţa unei noi probleme?

Trebuie să dea de explicaţia ei.

— Pentru ce îmi oferi d-ta barca?

— Pentrucă eu am barcă, iar d-ta nu.

— Şi ce să fac cu barca?

— Să şezi în ea.

Ah, bah! Ăsta-i un frate banal, care vrea să-l treacă dincolo, în Buda. Daniil zâmbi dispreţuitor...

III

Până aci citi streinul şi deodată se opri.

— Ei, ei? — îl îndemnai eu.

— Nu mai este. Sfârşitul nu l-am putut scrie.

— Nu s'ar putea sfârşi aici? Astăzi nu mai este obiceiul să se facă încheierea povestirilor.

— Adevărat, dar simt, că aici mai lipseşte ceva.

—Vrei s'o termin eu? — îl întreb cu un surâs politicos.

— O, mă rog — şi necunoscutul îmi întinse un teanc de hârtie albă şi un creion.

George Muhr aprinse lampa, eu începui să moiu în gură creionul şi continuai:

IV

...Atunci îi veni deodată în minte lui Daniil, că din cauza unui punct încă nedesluşit din istoria familiei sale, n'a fost în stare mai înainte să se întoarcă nici la dreapta, nici la stânga. Şi iată acum, soarta îi arată, că nici n'a sosit încă vremea săvârşirii acelei întoarceri, pentrucă a trimis aci barca aceasta, care îl va duce drept înainte, mai departe, pe drumul început.

Şi cu acestea Daniil ridică piciorul, ca să păşească în barcă. Dar barcagiul se plictisi de atâta aşteptare şi se duse, iar Daniil căzu în apă.

Ce trebuie să facă cineva, dacă a căzut în apă? Să înnoate.

Daniil însă nu înnota, ci analiza.

Ce se întâmplă cu acela, care analizează în apă? Se înneacă.

Daniil s'a înnecat. Să-i fie apa uşoară şi el să fie uşoară hrană peştilor...

*

Necunoscutul meu tovarăş literar îşi adună teancul de hârtii şi mă părăsi dispreţuitor. Am stins unica lampă din berărie, iar creionul — pentrucă nu sunt sgârcit — l-am dat lui George Muhr, să-l mai moaie în gură şi el dacă vrea.

Trad. I. LUPU

Argot-ul frizeresc

— seria II-a —

de JEAN CRISTESCU-NINETTA

In frizerioară personagii de tot felul: cu ţăcălie mefistofelică, cu muscă de locotenent-colonel, cu barbă zburlită în adăstarea pieptenului orânduitor şi a periei dătătoare de prestigiu.

Un lucrător linotypist bucovinean face lexicografie de ocazie, povestind unui istoric că, în Cernăuţi, barbişonului i se zice *Zwickelbart*. Istoricul — drept mulţămită — îi descrie rolul lui *bărbier-başa* cu prilejul căftănirii unui boer mai mititel.

Eu — prin ce coincidenţă! — răsfoind numărul 10, anul 1888, din *Revista Nouă* a lui B. P. Hasdeu, dau de conturile învăţatului Manasses Iliade, macedonean din satul Melenicului, şi care, între 1754—1785, preda (în Ţara-Românească) Logica, Fizica, Retorica lui Coridaleu, Cosmografia după eruditul domn Teofil Coridaleul, cunoştinţi despre Ceriu şi prima Carte despre Suflet.

Şi tocmai când citesc următoarele: *„1754, Noembrie 22, am tocmit pe bărbier cu cinci lei pe an, ca să vie să ne radă acasă"*, — îmi aud numele strigat cu politeţă, mă şi trezesc în faţa unei oglinzi de cristal şi în timp ce mi se atârnă un şervetel alb ca neaua pe care ne-a fost dăruit-o primăvara anului acestuia, — d. Jean Cristescu-Ninetta îmi strecoară un sul de hârtie: o nouă serie din argot-ul frizeresc. Desprind, pentru moment, expresiile de mai la vale. *B. L.*

Helice — limba bărbierului.
Igliţă — brici foarte îngust.
La vale — radere fără perdaf.
Lopată — brici foarte lat.
Lunatec — abonat cu luna.
Mătreaţă cu maţe — insecte.
Merge şi la Dumnezeu — aluzie ironică la o tunsoare numai scări.
Remorcă — creion astrigent care opreşte sângele (fiindcă remorchează briciul).
Şampion — lucrător încet şi prost.
Satâr — brici gros.
Scrobeală — mult perdaf.
Scutec — compresă caldă la barbă.
Sorcova — măturica de scuturat hainele clientului („scuturătură" pe care o însoţeşte cu un: *Să vă fie de bine!)*
Ţambal — barbă foarte tare.
Ţesală — perie pentru cap.
Timbru de ajutor — bacşiş.
Varză — păr încreţit cu fierul şi încurcat.

JEAN CRISTESCU-NINETTA

PREJELEAN. — Primăvara

Argot-ul închisorilor

D-l D. Zaharia ne înfăţişează câteva specimene din idiomul tainic, colindător prin urbea Brăilei. D-l D. Zaharia spune:

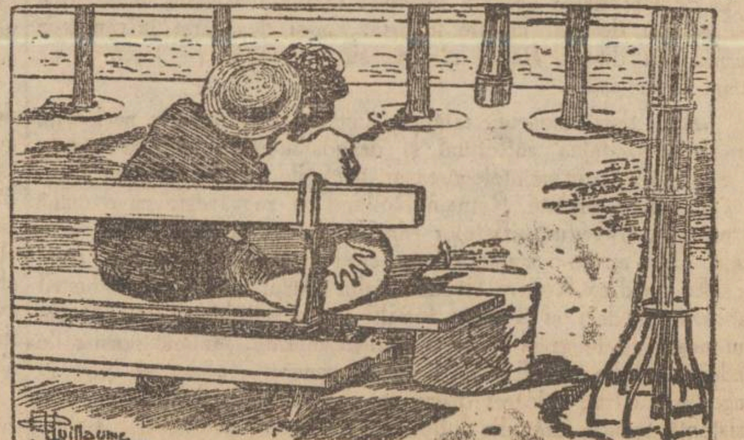
„Oraşul nostru—fără să-mi fac o laudă în această privinţă—este unul dintre puţinele din ţară în cari abundă aceste cuvinte, şi parte dintr'însele se aud şi la „tipi" mai cu pretenţii".

Cu privire la ageamiu *— termen care în unele închisori, printr'o ironică intervertire a senzului primitiv, are înţelesul de atotpricepător în vasta artă a sustragerii — d. Zaharia ne spune că 'n graiul secret al foburgurilor brăilene, cuvântului i se dă* numai *înţelesul comun şi anume de: nepriceput, novice, faur de buclucuri. Luat notă!*

(Am detaşat, din colecţia mai măricică a d-lui D. Zaharia, deocamdată, numai următorii termeni):

Galifi şi *Galifanţi* — bani.
Haivan — prost.
Herar — şmecher.
Herar masiv — pungaş de rasă.
Hlab — fără fason, butucănos.
Jarcaleţi — lăutari.
Jagardea — om fără nici un rost, lichea.
Lăcustă — damă de consumaţie dela şantan.
Mandea — eu, subsemnatul (cu mândrie, — când se laudă şmecherul de vreo ispravă făcută).
Muştiuc — gură.
Nasoală — damă cam urâtă; — se mai zice şi unui obiect uzat: *gâina mi-e nasoală* — pălăria mi-e veche.
Năsulie = gălăgie, opunere; mândrie.
Papalie — turtirea cu mâinile a unei pălării din capul cuiva.
Papacioc — rachiu.
Papaciocar — băutor de rachiu.
Trăscău — rachiu.
Tuşeşte aromatic — tuse de tuberculos.
Ulube — picioare.
Brăila.

D. ZAHARIA

A. GUILLAUME. — Primăvara

Romain Rolland: Annette et Sylvie

de H. Sanielevici

II

„Arhitect parizian, fost pensionar al Villei Romane, băiat frumos, născut isteţ şi înzestrat cu o foame puţin obicinuită, serbat în saloane, copleşit de favoruri de către lumea oficială, Raoul Rivière ştiuse să adune în toată viaţa lui, fără a părea că le caută, comenzile, onorurile şi succesele la femei. Figură tipic pariziană, popularizată de fotografie, de desenurile revistelor şi de caricatură — cu fruntea lui bombată, umflată la tâmple, cu capul plecat, ca de taur care dă năvală, cu globul ochiului puţin eşit în afară, cu privirea îndrăsneaţă, cu părul des, alb, tuns *en brosse*, cu aluniţa de sub gura râzătoare şi lacomă, cu aerul lui de spirit, de obrăznicie, de graţie şi de neruşinare. In tot Parisul artelor şi plăcerilor, fiecare-l cunoştea. Şi nimeni nu-l cunoştea. Om cu două firi, care ştia să se adapteze minunat societăţii pentru a o exploata, dar care ştia să-şi croiască de-o parte şi viaţa lui ascunsă. Om cu patimi tari şi cu vitii puternice, care, cultivându-le, se ferea să arate ceva dintrânsele, ca să nu sperie pe clienţi — care avea muzeul său secret *(fas ac nefas)*, dar nu-l deschidea decât la foarte rari iniţiaţi — care-şi bătea joc de gustul şi de morala publică, conformându-le însă viaţa sa aparentă şi lucrările sale oficiale. Nimeni nu-l cunoştea, nici dintre prieteni, nici dintre duşmani... Duşmani? Nici n'avea. Rivali, cel mult, cari se căiseră de a se fi pus în drumul lui; dar nu-i păstrau ranchiună: după ce-i înlăturase, ştiuse să-i încânte cu atâta meşteşug, încât, ca acei sfioşi pe care-i calci pe picioare, ar fi fost aproape gata să surâdă şi să ceară ertare. Indrăsneţului şi vicleanului îi reuşise scamatoria de a rămâne în termeni buni cu concurenţii pe care-i înlocuia şi cu cuceririle pe cari le părăsia.

...„Tânăr încă (nu împlinise cincizeci de ani), Raoul fu doborît în două zile de-o criză de uremie. Deşi, de câţiva ani, sănătatea sa, de care abuza, îl silia să se cruţe, totuşi nu se aştepta la o atât de bruscă lăsare a cortinei. Isbit în plină fericire, pe când era sigur că o va gusta mult timp, el nu arătă la plecare nici un fel de filosofie. Primi suferinţele şi apropierea morţei cu strigăte de revoltă. Până la ultima suflare a unei agonii gâfâinde, ca un cal în galop care urcă o pantă, el se luptă cu groază...".

Acest Rivière este cel mai caracteristic reprezentant al societăţii de azi; este tipul de *libert* din epoca de decădere a imperiului roman: omul de jos, care *prin selecţia pejorativă a corupţiunii* şi graţie slăbirii stăpânitorilor şi întăririi celor stăpâniţi, intră în clasa dominantă, unde, cu foamea lui robustă, cu energia lui neînfrântă, cu sufletul lui alb de orice scrupul moştenit, prosperă ca peştele în apă. Inmoralităţii prin degenerare a stăpânitorilor de baştină, atenuată prin rafinarea sufletului, el îi adaugă o brutală şi rece amoralitate, care ajunge curând nota precumpănitoare a mediului. Ceiace-l deosebeşte pe acest plebeu parvenit de clasele conrupte de altădată, — de burghezi şi mai ales de aristocraţi, — este lipsa de frivolitate şi lipsa acelei descompuneri sufleteşti pe care o provoacă conştiinţa de a fi făcut răul şi de a se fi înjosit. Libertul de azi nu-i uşuratic, ci, din contră, *serios;* lipsa lui de scrupule este *metodică şi principială.* In societate e bine văzut, căci păcatele de fond, grele şi hotărîtoare, el şi le ţine ascunse, iar în schimb practică, în mod consecvent nenumărate mici virtuţi de formă: e corect, demn, afabil, delicat, sentimental, modest, tolerant şi (în aparenţă) respectuos de părerea semenilor; şi mai ales ştie să măgulească şi să înnalţe pe fiecare (formula: „respectul e reciproc", trădează mercantilizarea sentimentelor etice), fără ca să se simtă intenţia de a linguşi. (Oamenii n'au nici timpul, nici priceperea de a sonda adâncimile sufleteşti; interesul momentan, valoarea de circulaţie a persoanei, le ajunge. Trăim în epoca inflaţiei valorilor personale, neacoperite de nici un depozit real). Ceiace-l duce adesea de râpă, este — ca pe Rivière — foamea prea mare: pentru abuzul plăcerilor curat materiale, cari în viaţa libertului (vezi „muzeul" lui Rivière) joacă un rol copleşitor, natura a prevăzut teribile sancţiuni — cu atât mai grele, cu cât organismul e mai robust. Afară de asta, libertul, ori nu se însoară, ori n'are copii, ori în cel mai bun caz, nu se alege nimic din ei; aşa încât succesul individual faţă de elemente sociale mai preţioase se anihilează repede. O prejudecată a democraţiei este credinţa că în viitor elementele conducătoare ale societăţii vor fi recrutate numai, sau mai ales, din popor. Contrarul e adevărat: într'o alcătuire socială sănătoasă, cu selecţiune neviţiată, oamenii cu cultură ereditară vor fi mai preţuiţi decât azi, când, — dacă n'au avere şi dacă nu fac parte prin naştere din clasa conducătoare — sunt, prin scrupulele lor, dezarmaţi faţă de firile grosolane. Nu trebue uitat, fireşte, că prin scăpătare, uniri nelegitime, etc., şi în genere prin curentele ascendente şi descendente din sânul societăţii, mulţi oameni *subţiri* se află în popor, şi mult sânge de lacheu, până şi'n familiile princiare... Şi iarăşi nu se poate nega, că pentru situaţiunile cari nu cer spirit creator, însuşirile de sănătate a rasei, fizice şi psihice, formează un puternic coeficient al inteligenţii.

„Rivière fusese mai puţin fericit în căsătorie. Nevastă-sa avusese răul gust de a suferi de infidelităţile lui. Deşi, de douăzeci şi cinci de ani de când erau căsătoriţi, ar fi avut destul timp, — gândea el —, să se obicinuiască, niciodată nu se resignă. De-o onestitate morocănoasă, de maniere cam reci, cum era şi frumuseţea ei de Lyoneză, având sentimente puternice, dar concentrate, nu era de loc îndemânatecă să-l reţie; şi avea încă şi mai puţin talentul, aşa de practic, de a părea să nu ştie, ceiace nu putea să împedice. Prea demnă ca să se plângă, nu se putu totuşi resigna să nu-i arăte că ştia şi că suferia. Cum era simţitor — (cel puţin aşa credea el) — evita să se gândească la asta; dar îi păstra ranchiună că nu ştia să-şi ascundă mai bine egoismul. De ani de zile trăiau aproape despărţiţi; dar printr'o înţelegere tacită, ascundeau aceasta de ochii lumei; şi chiar fiica lor Annette nu-şi dădu niciodată socoteală de starea lucrurilor. Nu căutase să adâncească neînţelegerea dintre părinţi; îi era neplăcut. Suprema abilitate a lui Raoul Rivière fu aceia de a câştiga pe fiică-sa de partea lui. Bineînţeles, că nu făcea nimic pentru asta: aici era triumful artei... Nici un cuvânt de imputare, nici o aluzie la vinile doamnei Rivière. Era cavaler; lăsa fiicei sale grija de a le descoperi. Şi ea nu lipsise de a o face: căci era şi dânsa sub farmecul tatălui ei. Şi cum să nu învinovăţească pe aceia, care, fiind nevasta lui, avea stângăcia de a-şi strica această fericire! In lupta neegală, biata d-nă Rivière era de mai înainte învinsă. Ea-şi desăvârşi înfrângerea murind cea dintâi. Raoul rămase singur stăpân pe teren şi pe inima fiicei sale".

„Abia după moartea tatălui, Annette descopere în scrisorile mamei seriozitatea sufletului şi dragostei rănite, şi se căeşte de a fi mărit, prin neînţelegerea ei, tristeţile acestei vieţi jertfite".

In puţine cuvinte, Romain Rolland ne zugrăveşte cu o mână de maestru tragedia sufletelor rămase întregi în epocile de decadenţă. Deşi nu ne-o spune anume, cred însă că nu mă înşel, când consider pe d-na Rivière (lyoneză: din oraşul unor vechi industrii franceze, şi deci şi a unor familii vechi burgheze) ca odrasla unui neam cu lungi şi trainice tradiţii morale. Anume norme de conduită, păzite cu sfinţenie timp de generaţii, ajung să intre în sânge, se sustrag oricărei discuţiuni din partea raţiunii şi opun o rezistenţă tenace, atât disoluţiei, cât şi fatalei prefaceri... Industria reprezintă nucleul şi rostul istoric al burgheziei. Asupra unui stăpân-conducător de fabrică, conştiinţa însemnătăţii rolului său social a exercitat întotdeauna o înrâurire înnălţătoare. Altădată industriaşul se cobora dintr'un harnic şi onest meseriaş, care ridicase atelierul la rangul de fabrică...

Ceva mai puţin curate au fost originile patriarhale ale comerţului; şi mai impure încă, obârşiile burghezului rural, — odinioară înşelător şi tiran al ţăranului, şi slugă necredincioasă a stăpânului. Cât despre aristocraţia funciară, ea se coboară din oameni cu porniri de bandiţi, uşor atenuate de acele însuşiri vag morale, cari se regăsesc aidoma la briganzii din Sicilia şi la apaşii parizieni. Am citit zilele acestea *„Ogier le danois"*, epopeea franceză din secolul al XII-lea, pe care feodalitatea a creat-o şi în care ea se oglindeşte: FIARE TURBATE!...; până şi virtuţile inerente ocupaţiunilor răsboinice — credinţa către şef şi tovarăşi — rezistă arareori unui dezastru iremediabil. Instinctele prădalnice au persistat dealungul secolelor, — ne-o arată Istoria de mii de ori; le regăsim, amestecate cu sadism, în secolul al cincisprezecelea; şi în veacurile următoare, şi — întrucâtva atenuate — până azi, în Apus (noi vorbim numai de Apus) la nobilii cu sânge neamestecat — întreţinute dealtfel şi de primitivitatea medievală a supuşilor ţărani, deprinşi a se închina forţei. In Spengler, ideologul acestei clase, sunt pagini de-o clasică ferocitate feodală... Cum au reuşit proprietarii feudali să uzurpeze şi să impue designări ca „nobil" şi „aristocrat"?!!!.. — Prin forţa brutală; prin domnia multi-seculară; prin abilitatea, — câştigată în cursul unei stăpâniri de veacuri, — de a-şi înveli cu vată mâna de fier — de a acapara pe oameni şi de a-i exploata sub masca proteguirii; prin nevoia pe care au avut-o de a se face plăcuţi, — cu „maniere" şi moftulele —, într'o vreme când situaţiile se dădeau prin favoruri. Până la ce grad au putut mistifica mulţimea, se vede din faptul, că „nobil" a ajuns sinonim cu „generos", — când sgârcenia şi rapacitatea sunt trăsături fundamentale bine cunoscute ale aristocraţiei funciare. La „nobilii" cari au pierdut prin degenerare brutalitatea primordială, s'a moştenit totuşi talentul de a trăi fără trudă, cântând în strună tuturor şi bătând monedă multă din mici diletantisme cu respiraţia scurtă...

Morala, ca şi toată cultura modernă, este o creaţiune aproape exclusiv burgheză. Goethe, Schiller, Kant, Herder, Beethoven, Corneille, Racine, Rubens, Rembrand, Shakespeare, etc., etc. — toţi corifeii clasicismului „aristocraţiei" (de fapt era clasicismul burgheziei protejate de regi) au fost burghezi.

Interesant este, că disoluţiei de azi a clasei burgheze, nu elementele mai noi, — adică mai de curând eşite din popor —, îi rezistă mai bine, ci, din contră, adesea cele mai vechi: o floare de câmp se veştejeşte mai repede decât una de grădină şi pe teren nou microbul destructor face ravagii mai grele.

Cât de bine o descrie autorul pe d-na Rivière!...

„De-o onestitate morocănoasă": într'un mediu pe care-l întrupează Raoul Rivière, onestitatea poate cu greu găsi motive de veselie.

„De maniere cam reci": nu poţi imputa celui deprins să plătească în monede de aur curat, că nu-i tot atât de darnic ca cei ce plătesc cu hârtia murdară a inflaţiei monetare...

„Recea frumuseţe de lyoneză": îmi sugerează regularitatea vieţii timp de mai multe generaţii...

D-na Rivière are numai cusururi: e „morocănoasă", „rece", „stângace", „egoistă" şi n'are „tact"; iar Raoul, numai calităţi: e vesel, „desinteresat", afabil, „sensibil", „cavaler", şi „excelent părinte"!...

In realitate, d-na Rivière e o fire „cu sentimente puternice şi concentrate"; ea se sacrifică numai — sau în bună parte — pentru fiica ei; pe când Raoul a avut un lung şir de metrese, ba întreţine chiar o a doua familie: o concubină cu copil. Şi, culmea tragediei, până şi sufletul de elită al Annettei, nu-i în stare să deosebească *forma* de *fond;* ci iea partea tatălui, care-şi râde de familie, în contra mamei, care se jertfeşte pentru dânsa... Să ne mirăm atunci de succesul *în lume* al mediocrilor, superficialilor şi prefăcuţilor?!... Lumea *vrea* să fie înşelată; azi mai mult ca oricând deviza este: *„a părea* valorează mai mult decât *a fi";* raportul invers-proporţional dintre formă şi fond a devenit aproape o lege a vieţii sociale: sever în socoteli se arată casierul care delapidează; preţios de delicat, omul grosolan şi ordinar; înstrăinat de lume, juisorul fără frâu, etc. In deosebi sentimentul *à fleur de peau,* moneda de hârtie a inflaţiei sentimentale, acel „surâs fermecător al lui Raoul, care făgăduia mult mai mult decât gândea", constitue un atout însemnat în lupta pentru existenţă...

Laturea cea mai urîtă a societăţilor în decădere, nu este atâta marea libertate şi frivolitate în relaţiunile dintre sexe, cât traficul, aproape făţiş, care se face cu amorul. Romain Rolland ne-o indică, discret dar limpede, în cuvintele: „serbat în saloane, copleşit de favoruri de către lumea oficială, el ştiuse să colecţioneze, în toată viaţa sa, comenzile, onorurile şi succesele la femei". In saloanele burgheze de azi, un puritan ar fi socotit ca duşman al societăţii şi pus la carantină; un... anti-puritan însă, dacă-i bine înzestrat pentru asta, poate deveni „o bucurie naţională" — cum zicea răposatul Duiliu Zamfirescu, *qui en savait quelque chose..*

Soarta d-nei Rivière ne apare ca o nedreptate îngrozitoare, ca o tragedie cu atât mai emoţionantă, cu cât rămâne mută. „Ingrijită de câteva luni într'o casă de sănătate, d-na Rivière plecase în tăcere, precum şi trăise, ascunzând taina spaimelor din urmă, ca şi aceia a grijilor vieţii sale, şi lăsând după dânsa, în egoismul candid al adolescenţii, alăturea de o durere duioasă, asemănătoare primelor ploi de primăvară, o impresiune de uşurare care nu se mărturisea şi umbra unei remuşcări, pe care o acoperi în curând nepăsarea zilelor frumoase...".

D-na Rivière reprezintă respectabila morală burgheză de altădată, de formă şi de fond. Această morală însă, cuprinde şi o parte de prejudecată. De ce continua d-na Rivière să rămâie în casa soţului, trăind *„aproape(?)* despărţită" de dânsul şi ascunzând aceasta, atât lumei, cât şi fiicei sale Annette?... De ce ţinea seamă de părerea unei societăţi pe care o ştia atât de stricată?...

Vechi prejudecăţi în contra divorţului!... Falşă demnitate!... Vanităţi de clasă!... Şi poate şi lipsa de curaj de a jertfi bunuri materiale pentru mântuirea sufletului... Chiar şi gândul că despărţenia ar putea distruge fericirea copilului, este, în fond, o prejudecată: Annette s'ar fi resimţit puţin de o atare situaţiune, şi, afară de asta, nu-i drept să-şi jertfească cineva sufletul şi viaţa pentru desavantagii *relative* pe cari le-ar putea *poate* pricinui copilului său...

Dar o clasă care şi-a trăit traiul, se stinge în elementele ei descompuse, ca şi în cele conservatoare, rămase întregi... De sigur, Rivière nu este poporul, ci un element rău din popor (din ţărănime probabil, judecând după sănătatea lui, după sentimentalitatea lui *à fleur de peau,* după construcţia lui îndesată şi după tâmplele lui umflate (impulsiunea!) de tipic ţăran francez brachicefal); în orice caz un element care s'a stricat în mediul unei clase decăzute. Nu-i mai puţin adevărat însă, că el reprezintă o avant-gardă *rătăcită* a claselor noi şi că d-na Rivière îi cade victimă, după cum întreaga ei clasă va fi învinsă de clasa din care s'a ridicat Rivière...

Că morala sexuală pe care o va impune omenirii proletariatul cult, va fi superioară celei burgheze —, asta-i în afară de orice îndoială. Vom vedea pe studenta în biologie Annette Rivière, suflet adânc şi ales, aruncând cu îndrăsneală departe de dânsa prejudecăţile clasei burgheze.

Poeme în proză

In cântecul de eri

Noi ne-am iubit în cântecul de tren.

Şi în vagonul plin de călători, noi singuri ne priviam în nemişcare...

Şi ne priviam mereu cu ochii trişti, iar călătorii între noi dormiau, — şi capetele lor nedesluşite, între umerii înfrânţi se clătinau: — clopote prin care se revarsă tăcuta suferinţă moştenită...

Şi ne priveam cu-aceiaş oboseală, ca nişte sfinxi pe care întâmplarea îi aruncase'n colţuri de vaogane. Şi trenul alergă în noaptea vastă, plină de misterele visării; şi roţile cântau acelaş cântec — o, cântecul mecanic al robiei, ce trebue mereu să'nainteze pe drumuri de oţel, necruţătoare, — o, cântecul înăbuşit şi aspru al năzuinţei pururi ne'mplinite..

Şi ne priveam mereu, încremeniţi;... fantome apăreau pe la ferestre — şi inima săltă de temeri vagi,... arare isbucniă şi câteun ţipăt — şi par'că'n noi strigau dorinţi rănite,... iar capetele ce-atârnau de umeri, între noi, făceau o punte de unire — căci nemişcaţi priviam cu ochii veştezi în sufletele noastre obosite...

Şi ne înţelegem atât de bine! Noi ne spuneam, prin glas de roţi grăbite, cuvinte sacadate, monotone... Şi ne vorbiam de lucruri ireale, şi ne'ntrebam de tainele de-afară ce rătăciau prin noaptea fără margini... Şi ne spuneam de lucruri prea banale, dar atât de vii şi de duioase, că lacrimi de durere şi de milă se iviau adesea între gene.

...Noi ne-am iubit în cântecul de tren — şi nu ne-am spus o vorbă'nvăpăiată,... odată nu nea-m strâns în braţe lacomi... Ci între noi bieţii călători îşi clătinau mai jalnic suferinţa. Departe unul de-altul noi eram, dar gândurile noastre se ţeseau şi sufletele noastre se ţeseau în ritmul ne'ntrerupt al veşniciei... Ni se părea că-aleargă veşnicia prin haosul atâtor năzuinţi, — iar noi, ca două statui ce respiră, priviam cu-aceiaşi ochi încremeniţi în inimile noastre obosite...

Şi spaima uneori sbucnia în noi: a despărţii pentru totdeauna! — Unul dintre noi va trebui — când roţile îşi vor înfrânge cântul, — în gara părăsirii să coboare, ca'ntr'un liman al soartei nemiloase. Şi iarăşi va porni în noapte trenul, ducând cu el pe cel va rămâne...

O, clipa aceia cât ne îngrozia! Şi ne priveam mereu cu ochii stinşi; — aleargă veşnicia'n noaptea vieţii, şi gândurile noastre aleargă după ea — căci roţile îşi deapănă într'una, pe firele destinului-stăpân, cântarea lor grăbită, monotonă...

Şi ne priviam mereu ca fascinaţi: — mai şterse par figurile din jur, icoane de durere resemnată... Şi cântă adormitoarea melopee: — ochii ni se'nchid încet-încet... Visăm ca şi sărmanii călători, ne înfrăţim cu sufletele lor — iar capetele noastre balansează...

. . . .

Noi ne-am iubit în cântecul de tren...

EUGEN RELGIS

„VALSE LENTE"

In noaptea asta de beţie vreau.
— In clipa când viorile vor plânge
acordurile lor aprinse, ameţitoare, —
In noaptea asta de beţie vreau
să simt cum braţul meu treptat te strânge
cum trupul cald încet se face-al meu,
şi beau
prin porii toţi,
miresme ce plutesc, îmbătătoare.

În noaptea asta albă vreau să-mi pui,
— In clipa când viorile divine
vor suspina,
perverse şi insinuante ca o vrăjitoare, —
In noaptea asta albă vreau să-mi pui
pe braţ „emoil-ul" degetelor tale fine,
şi să 'ntârzii,
cum numai tu ştii să 'ntârzii,
în ritmul vag şi lent al valsului,
o ezitare.

In noaptea asta albă vreau, nebun,
— In clipa când luminile s'or stinge
şi vor porni perechile să se strecoare, —
In noaptea asta albă vreau, nebun,
să simt,
— Când fruntea mea de a ta se va atinge, —
să simt cum, tot, de tine mă pătrund,
să ne surprindă zorile dansând,
ş'atunci,
mai strâns îmbrăţişaţi ca orişicând,
să-ţi spun
— Cu ultimul acord ce moare, —
Cum lângă tine sorb până la fund
din cupa voluptăţilor mistuitoare.

George Pallady

Puf de păpădie...

Astă noapte a plâns cerul
Atâtea lacrămi de senin
Incât pârâul dintre crânguri
E mai limpede ca 'n alte zile şi curge mai plin.

In el şi-a oglindit chipul o fată
Care venise să-şi umple cofiţele
Şi cum şedea peste apă plecată
Şi îşi număra în unde şuviţele
I-a scăpat într'o undă sglobie
Smocul (pe care îl poartă la sân) de păpădie.

I-a scăpat smocul de păpădie în apă
Şi firişoarele de puf s'au risipit în aer
Şi fecioara s'a pornit pe vaer
De parcă şi-ar fi dus întâiul vis la groapă.

Zaharia Stancu

Flutur de noapte

Mi-e sufletul orbit de strălucirea
Făpturei tale 'n veci fermecătoare
Şi părul tău ca razele de soare,
Imi luminează gândul şi simţirea...

Tu eşti căldura binefăcătoare
Care susţine veşnic omenirea
Şi când spre mine îţi îndrepţi privirea
Viaţa mi se schimbă 'n sărbătoare!

Iar sufletu-mi se 'nalţă către tine
Minune blondă, dulce şi splendidă,
Ca fluturul de noapte care vine,

Cu voluptate dârză şi lucidă,
Călăuzindu-şi aripele-i fine
Spre flacăra ce-aşteaptă să'l ucidă!

Mircea Rădulescu

In peţit!..

...„Intâi n'au vrut să meargă... Se lăsau greoi, rugaţi... „De măiculiţă, ştim noi ce să vorbim?... Ia nişte creştini cum a dat Dumnezeu!.. Ce-o să ne bage pe noi în seamă?!.. Şi după un scăunel cu trei picioare tata, care se încălţa cu o pereche de ghete cu „gomilastru" o aproba pe mama: „Aşa e, tăiculiţă, lasă-ne pă noi, cu nevoile noastre... Ne-om bucura şi noi, că de, atâta mângâere avem, da mai bine faceţi voi cum e bine... Vorba noastră e cum au vorbit-o ăi bătrâni şi cum o să mergem noi? Invoiţi-vă voi, zău aşa, cu „domnişoara" cum îi zice, şi-om da şi noi la nuntă ce-om putea"...

Şi-şi încălţa cu greu gheata în piciorul lui bătut de glodurile ogoarelor şi-mbrăcă dulama cu cojoc, ce şi-o lua numai Duminica la biserică şi s'a aşezat lângă mama care era îmbrăcată cu o fustă şi un carmizol negru de satin şi cu o basma de „târg" tot neagră... M'am aşezat şi eu lângă ei pe laviţa aşternută cu rogojini şi-am început să mă rog, să le spnu, că nu sunt oameni boeroşi unde mergem şi că nici ei nu vorbesc decât tot ca noi şi că ştiu că părinţii mei sunt plugari şi că vreau să mă vadă acolo cu ei.

Şi cine să meargă cu mine?... Străinii?... Cât m'am rugat mama a stat cu palma la gură nedumerită şi tata îşi ţinea mâinile strânse pumn, ridicând din umeri... M'a ascultat mult şi într'un târziu s'a ridicat după laviţă şi i-a zis mamei: „Aidi, fă femee şi cu Dumnezeu înainte". Şi-a scos căciula din cap şi-a făcut spre icoane câteva cruci, pe care le-a făcut şi mama cu capul în jos şi ne-am suit într'o căruţă cu cai, tocmită de mine din sat şi-am plecat. Cât a ţinut drumul n'au scos o vorbă. Parcă mergeau la o judecată mare şi-i apăsa pe suflet vre-o mărturisire grea. Am căutat să-i mai înveselesc, să le mai spun obiceiurile casei unde mergem... Erau nedumeriţi!... Intr'un târziu li s'a părut că mergem prea repede şi-a zis celui cu caii să mâie mai încet... Câte femei prin sate vedeau cu cobiliţa cu doniţele goale, mama prindea să-şi facă cruce şi să îngâne: „Măre Doamne, dacă n'am da de ruşine cu vorba noastră!"... Şi tata clătina capul cu nedumerire.

Când am ajuns ne-a deschis poarta mama fetei... Am tras în curte sub un şopron că 'ncepuse să bureze-a ploaie şi i-am ajutat mamei să se dea jos. Când i-am prins mâna înăsprită de muncă într'a mea, i-am simţit-o cum tremura şi sângele îi pulsa repede în vine... Ne-a dus tocmai în odaia cea mai bună, unde era tatăl şi-un unchi al fetei. Am căutat printre vorbe mai vesele să le ridic teama aceia pe care o aveau, spunându-le celor de faţă, că aceştia îmi sunt părinţii şi că, cu greu i-am adus, că nu vreau să vie, că de, ei nu ştiu să vorbească boereşte...

Par'că i-aşi fi deschis sufletul mamei, că a început să îngâne, neştiind cum să le zică celor de faţă: „Zău aşa, noi nu 'ndrăzniam da băiatu, ca să venim!... Că de, noi nu prea ştim vorbi ca dumneavoastră... Da a fost chip să ne lase?... Incă creştinul ăsta, şi-l arătă pe tata, zicea că să vă înţelegeţi dumneavoastră cum ăţi crede de cuviinţă şi pă noi să ne lase pustiului încolo"...

Şi de-abia s'au aşezat pe câte un scaun... Nu făceau nici o mişcare... Mama îşi ţinea o mână sub barbă, pe legătura basmalei şi cu ochii privea speriată la piciorul tatei, care cu tocul ghetei ridicase un colţ de aşternut de pe jos. El îşi răsucea căciula în mână şi cu privirea sta pe-o icoană din părete, parcă de-acolo şi-ar fi aşteptat scăparea.

Au prins cei din casă să-i mai iscodească de câte ceva şi s'au împărţit în două partide. Tata între bărbaţi şi mama cu mama fetei mai lângă sobă. Mai mult răspundeau la întrebări decât să vorbească... Prindeam în auz, din când în când, frânturi de fraze, frânturi de nevoi... „cum s'a arat grâul?... şi câte pogoane au ogorît"... şi „câte fuioare de lână a depănat"... şi „ce mândreţe de velinţă a ieşit"...

Câteodată privirile tatei, se întâlneau cu ale mamei, întrebătoare, nedumerite şi-apoi iar erau prinşi în vâltoarea vorbei.

Am ieşit într'un târziu la o chemare a fetei, şi când am intrat din nou m'au privit cu nişte priviri mustrătoare parcă i-aş fi lăsat undeva departe fără nici un ajutor...

Doamne!... Doamne!... Când s'a adus „dulceaţa", ce împotriviri pe mama... Se sculase 'n picioare şi ea şi tata şi-au început să se roage: „că ce e atâta supărare pentru ei, că nu sânt învăţaţi cu lucruri de astea"... şi câte rugăminţi... Au aşteptat până au luat toţi, cei din casă, au luat şi ei din linguriţă niţicuşă şi-au băut paharul de apă tot parcă să se răcorească... Prinseseră din gura mamei fetei când îi zisese fetei care servia: „să trăeşti maică" şi mama a repetat-o la fel, pe când tata i-a zis: „să trăeşti fată"!...

...Şi cafeaua!... Măicuţă Sfântă!... Cu câte rugăminţi i-am făcut s'o ia!... Au băut-o, bietul tata sufla, şi-au rămas cu ceştile în mână până le-am făcut eu semn să le pue pe masă...

In urmă i-a dat tatei o ţigare... Câtă străduinţă s'o ia... „că are şi el nişte poală de sir... e mai tare, că ce să strice bunătate de lucruri pe el...

Am îndrăznit eu să scap de privirile lor şi-am amintit ce vânt ne-a adus pe la dumnealor prin casă. Ai mei şi-au lăsat amândoi privirea în pământ, cât am vorbit eu, ruşinaţi, parcă erau prinşi cu ceva nedemn. Tata, care în sat era chemat să plănuiască întotdeauna învoeli de acestea, nu scotea o vorbă.

Tocmai la sfârşit mama a şoptit, parcă să nu se audă, câteva vorbe îngăimate: „că dacă ne plăcem noi tinerii şi dacă şi dumnealor, părinţii fetei, se învoesc, noi de, am zice să fie bine". Şi n'au mai scos o vorbă... Am mai îngrijit noi în urmă despre toate pregătirile cerute în asemenea ocazii şi ne-am sculat să plecăm... Parcă li se ridicase după suflet o greutate mare, aşa erau de mulţumiţi... Când am ieşit pe poartă au răsuflat uşuraţi şi-au spus celui cu caii să mâe mai repede.

Acasă, biată mama a avut săptămâni în şir de vorbă cu vecinele, cum a fost ea în peţit pentru fiiso şi cum a cerut-o pe noră-sa în casa lor... „că de, ea n'a ştiut să vorbească boereşte şi nici nu vrea să se ducă, da unde ţi-ai găsit cu băiatu s'o lase... ...Să meargă şi ea"...

M. BARBULESCU

Coşmarul

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

„Năzuise în poalele Sfântului Ilie din Gorgani, dincolo de condicile Statului, o afurisită de menajerie; — ereai o potae. Dase Dumnezeu de nu-ţi mai curgea urechea — bietu Flutureanu dela Turnu Colţii te-a făcut om la loc! Pe-urmă a murit — prepară cu nen-tu mare, doctoratele în fund la „baba" sub salcie — se vede că îi trebuia lui Dumnezeu pentru păcătoşii lui de sus, un doftor bun. Te svântase-şi şi te limpezise-şi, şi începuse-şi să auzi ca oamenii. Doamne iartă-mă, coptura te lăsase cam năuc, nu mai ştiam ce oblojeli să-ţi mai fac, şi ce metaheriseli să mai „consult"! Invăţai biet tu bine, dar ăi din clasă se văicăreau, cerând să pleci din ea, şi să rămâi ca auditor că le făceai scârbă cu urechea! Cernescu dă la Sfânta Ecaterina îmi recomandase pă Roth. Dar Roth ăsta era doftoru Primăriei şi nu-l durea pă el de urechia ta. Aşa că tot spre Colţea ne-am luat drumul. In vacanţa Drăgaicii, sa mai îndulcit întremându-se, la Urziceni la Dănăilă doftoru plăşii. Zădufu ăl mare care dogorea din zăvoaele Ialomiţii, ţi-o tăbăcise bine ha! Când a auzit Cernescu minunea Urzicenilor, te-a şi trecut clasa, cu tot duiumu dă absenţe. Dar nen-tu mare, ce nu 'ţi-a cărat dă bucuria urechii? Ce muzici, ce ciucalăţi, ce chivăre, ce acţibilduri, toate din lefşoara lui dela Interne! Dar tu dă unde bucurie pă tine! Te închiondărai la ele, lăsai buza în jos, şi îţi înumărai înbufnat, nasturii dela rochiţă, bosumflându-te în umeri, de-ţi trecea iacăluţa de ceafă. Jucărioarele şi acadelele nu erea chip să te potolească. Ca să-ţi mai astupe gura şi să-ţi mai piară arţagu, bietu nen-tu ţi-a dat şi un sfanţ. Cât te-ai şterge la ochi, l-ai şi spânzurat, tot pă zaharicale; afurisitu dă turc ce pândea el pă maidan? Cinciurile copilaşilor. Dar de înbunat, nici pomeneală; tot ursuz te-ai întors, cu mucii înroşiţi de văpseaua cofeturilor — *menajeria* şi iar menajeria, toată ziulica cu focu menajeriei; îţi pusese cuţitul bat-o pustia de panoramă de plângeai cu sughiţuri după ea! Cine o mai scornise şi pă ea, nu ştiu, nu mi-ajungea mie amaru casii, hai şi înpeliţata dă menajerie. Te mirase cum drumaşii care îţi fluera pe la uluci şi te strigau din pomi, cum să nu fi aflat şi ei de comedia asta! Nen-tu, ca să te împace, te-a dus şi acolo. Da, Dumnezeu să mă ierte, nu sa mai dovedit ca să te mai fi auzit pomenind dă menajerie. Dar tot nen-tu, ca să te mai zădărească, îi da el acum zor, cu menajeria, crucindu-se cum de te potolise Dumnezeu de nu mai cereai să te ducă la comediile ei! Dar într'o vreme, iar se abătuse boala prin casă — nu urechea, aia se batogise de tot scăpându-mă Dumnezeu de Turnu-Colţii. Căzuse-şi aşa... într'o fierbinţeală curioasă, de-ţi vopsea obrajii şi îţi frângea încheeturile. Ai tânjit cât ai tânjit aşa, leşuit şi mahmur pă picioare, şi după aia, te-a dat în friguri şi din friguri în aiurări ca din speriate! Căruţăşoaia ţi-a făcut şi dă friguri şi dă plecate şi dă cuţit; ba că e gălbează ca la oi, ba că e friguri porceşti, ba că vei fi călcat în niscai-va lături descântate — a înşirat baba toate parascoveniile doar de 'ţi-o ghici piroteala şi te-o face om la loc. Tu, nici gând de înpiciorogat; te scurgeai ca ceara şi tresăreai ca spicul. Hai să-ţi facă şi de dăochi! Intr'o vreme, căzuse la fund, toţi cărbunii; bucurie pă mine că-ţi dase baba dă hac! Ai sorbit o înghiţitură din apa descântecului; — caldă şi borlâe — nu-ţi priise. Ai vărsat-o şi iar te-ai lungit pă iarbă, a boală. Dă unde dăochi? Ne bucurasem dă geaba, cine ştie cum s'o fi făcut dă căzuse cărbunii la fund? Paharu — dă-l dă candelă — gros şi scurt, unde erea să plutească ei? Sa dat la fund şi Căruţăşoaia a căzut pă gânduri, cu capu în palme. Atunci ne-am gândit la vreo sperietură. Ce crezi? Sperietură a fost! Ti-a bodogănit biata babă la cap, toate rugăciunile ălor căzuţi în sperieţi; tu, plumb! Sa rugat femeia, în lung şi în lat, scuipând în răscruci, vorbind cu icoanele, închinându-se pă gura sobii, suflându-ţi peste frunte, prelung, din buzele aduse mult în bărbie, şi ţinându-şi multă vreme duhul, în loc. Tu ai căscat silnic din ochi, 'i-ai rotit spre Căruţăşoaia care aştepta minunea, încremenită, apoi ţi-ai răschirat o mână pă inimă. Acolo se vede că clocea buba. Da ce ăi fi căutat tu cu semnu spre inimă, că inima nu era umflată! Sperietură erea! Şi acum se risipise gonită de rugăciunile babii şi uşurarea drăguţa de ea, venise să te îmbie.

„Şi mam' Mariuţa Căruţăşoaia, dându-şi cu ideia că tot din sperietură fusese, adunându-şi sculele în boccea, a întărit pă prispă, clătinând din moaţele barişului:

„Menajeria ardă-o focu, ce crezi c'a fost.

„Şi te-ai înpiciorogat".

*

Dâmboviţa îşi rostogolea apele turburi în învălmăşeala găunoasă a malurilor cari se reflectau în oglinzile lor unsuroase, ca nişte dihănii pleşuve. Pe meleagurile ei întortochiate, eşind şi intrând prin răspântii şi uliciori, prin dărâmături şi înfundături, răsăreau jegoase şi cârpite, printre brădişuri şi flori sălbatece, acoperişurile gospodăriilor nevoiaşe, gâturi scălâmbăiate de prăvălii, cuşmelii cu ferăstrele una cu pământul şi ighiabul una cu fereastra, alcătuind în revărsarea lor slută şi umilă, pepiniera puturoşiei şi a cumplitei scăpătăciuni. Aci, printre bordeele molimelor de tot soiul care împrejmuia împărăţia doctorului Drasch şi în brazdele căreia semăna minunile leacurilor lui barbare, înbrâncind pe tifici în apele râioase ale gârlei, înghiontind pe cei cu junghiuri şi minţind pe calici şi slăbănogi cu binefacerile lui secrete, se înşirau, în primăverile calde şi premature, într'o ştirbire a simestriei, panoramele copilăriei, aducând pe magaziile lor cu roate, zestrea scamatorilor şi calabalâcul eternei pribegii. Aci a fost sălaşul lui Schumann cu circul lui vestit, coşarca lui Braun cu armonica lui gigantică şi vijelioasă şi galantarele Panopticumului în cleştarul cărora rănile înroşite ale mulajiilor se dilatau enorm, punând pe fugă sărăcimea amorţită lângă papagalul madamei de la casă, şi tot aci, în stufişurile Dâmboviţei, au descălicat menajeriile, înşirând de-alungul cheiului, împetecăturile hâmbarelor infecte, în cari urlau dihăniile pământului, ronţăindu-şi hidos belciugul şi trăindu-şi nostalgia ţărilor cu sori eterni, între unghii şi gârbaci. Intr'o temniţă lugubră, în care deşerturile şi ascunzişurile pământului se reflectau în pupila verde a dihăniilor încarcerate, duse pe gânduri, printre coteţele de fier, în care, tăişul incisivilor se frângea în ostreaţa de o.el, mi-am prelins, într'o după-amiază, uimirea şi coroana mea de premiant, adânc înfipt în pulpana redingotei lui... nenea mare de la *„drept"*. Din degetul lui fin, de om îndopat cu carte *„multă"*, plimbat precaut pe la uscioarele cutiilor blindate, „curgeau" domol explicaţiunile minunilor pământului şi din adâncurile căruia se încătuşase aci, familii întregi de încuminţiţi, de la umilul şi banalul *„canis comunis"*, oblojit după perdeaua orchestronului vijelios şi până la nevropatul *„Cacatoes"*, care icnea în fundul puşcăriei, improşcând ofeturile copiilor, cu nările lui de os. Apoi, într'un timp, s'a ivit ca din pământ, înblânzitorul, cu tunica lui de aur, plesnindu-şi încălţămintea lăcuită, cu gârbaciul noduros, intrând şi eşind din cuşti, chemând fiarele pe nume, şi trăgând pistoale în sus. Şi blănile cele mai scumpe, desmeticite din somnul lor felin şi din puful cărora veneau spre întunerecul menajeriei, fulgerarea colţilor şi sticlirea mustăţilor, se prăvăleau la loc, pe unghii, potolindu-le aşcuţişul. Atunci, din inema panoramei, o clipă în picioare, şi în care nu mai trăia de cât zumzetul cristalin al pintenilor din tocurile lăcuite ale îmblânzitorului care trecea spre colivia cu maimuţe, lăsând în urmă-i resemnarea intemnitaţilor, venea refrenul uşurării, potolind înspăimântarea şi zădărind înflămânzirea. Dar într'o vreme, redingota care mă purtase din fiară în fiară, sa abătut în fund, într'o învălmăşeală de capete, înghesuite şi neastâmpărate şi peste care fluerà a trompă. Cu noi, a mai venit şi omul cu haina cea de aur şi cu cizma pintenoagă, semeţ şi pregătit la toate, sgândărind un uistiti, în trecere, care schincea către un Ibis îngândurat, aducând pe carâmbii lăcuiţi, răsfrângerea pantalonilor cei fini şi albi şi în cari se sufocau, pulpele iuţi şi vânjoase. Trompa a chiuit grabnic scuipând pe cei ce înălţau spre ea, pe înblânzitorul cel zorit. Pulpele lui iuţi, s'au agăţat cu dibăcie de zgârciul trompei; trompa sa prelins printre pulpe, înălţând pe călăreţ în smârcurile menajeriei. O furcă sa înălţat şi ea, aducând în sus pe dinţii ei, pâinea elefantului. Trompa sa aplecat cu om cu tot, a adunat în răgacele ei, mâncarea îndemnătoare, icnind veselă şi scuipând lumea; cearceafurile jegoase ale urechilor sau revărsat a mulţumire pe sgura grumazului, apoi trompa cea sătulă, a înălţat la loc pe Mesia fiarelor. Din creerul menajeriei, unde fulgerà pe mici licăriri învăpăiate, numele dihăniei, omul cu vestmântul aurit, a strigat de-odată spre îngrămădirea capetelor. Capetele s'au întors uluite, iar elefantul a zâmbit din ochii lui de peşte. Jacheta care mă purtase prin înpărăţia morţii îngenunchiată, într'o vreme a pierit în învălmăşeala încremenită sub trompa care schincea ocări spre omul care împungea în şale; omul din vârful nasului se răstea la cei de jos, urechile cele clăpăuge plesneau puternic şoriciul cojit al grumazului, luminele slovelor elefantului, plesneau în globuleţele lor murdare, menajeria se prăbuşea... Şi printre descântecele mam' Mariuţii Căruţăşoaei, care îngenuchea învrăjbirea morţii, cu o lingură de cafea, un pumn de tăciuni şi un ou plesnit în frunte, lecuitoare care a îndepărtat ca şi trompa din menajerie, duhul sperieturii, aşezând pe duşumea înrăscrucile canoanelor, tămăduirea mea, sa ivit, ca într'o reversiune a coşmarului din poalele Gorganilor, omul din trompetă, pâinile din furculiţă şi slovele înflăcărate, înseilându-se în amintirea spaimei şi a elefantului „BABA".

SARMANUL KLOPŞTOCK

Farul

de Virgiliu Moscovici

Albastra poezie-a depărtării,
Ce eri ni dalata extaziatele pupile,
In unde s'a rostogolit — şi 'n agonia recei zile
Coboara ceaţa, larg oblon peste fereastra zării...

Un cer încovoiat şi scund
Ne-apasă ca tavanul peşterilor ude.
Şi, în tăcerea care 'năbuşă, în fund
De pâcle, numai plânsul apelor s'aude...

E întuneric... Totuşi, poate
Că soarele 'n amurgu-i cald schintee încă
Napoia zidului de ceţi,
Cum şi iubirea noastră pâlpăe adesea
Sub umbra urilor nesăbuitei vieţi...
Dar, còlo, de pe nevăzuta-i stâncă,
Pe-opacul colţ de cer,
Un punct de foc stingher,
Sfios împunge negura adâncă.

Se stinge şi se-aprinde
— Strălucitor şi mic — în fiecare clipă;
Iar ritmica lui rază înspre ţărm se 'ntinde
Cu zvâcnet cald de luminoasă-arìpă...

Cui vrea să 'nsenineze-amarul
In noaptea asta — farul?

Inspre bordeile pescarilor îngenunchiate în noroi
Şi 'ndreaptă el lumina-i bună,
Ori înspre noi?...
...In ochii noştri lacrămi mari s'adună...

Virgiliu Moscovici

Poezii

de A. Cotruş

Mâna neagră-a nopţii

Mâna neagră-a nopţii mi a lăsat încet-încet perdeaua
Şi parc'opreşte 'n drum pe cea ce nu mai vine —
Pe fiica cerului şi-a iadului: Femeea!..

Mâna neagră-a nopţii mi-a lăsat încet-încet perdeaua
Si-o noapte şi mai neagră simt cum creşte 'n mine..
Peste nădejdiile, peste prăpastiile din mine!..

Acuş eu sunt Calea Victoriei în nopţi văratice...

Acuş eu sunt *Calea Victoriei* în nopţi văratice...
Acuş, sub o năprasnică furtună Bărăganul alb,
Cu fântâni secate şi cu oameni duşi de-acasă...
Acuş: o fabrică enormă
Cu zeci de mii de muncitori flămânzi şi negri
Cu praf de fier şi bombe 'n fiecare gând...,
Cu turme de copii în mahalalele îndepărtate..,
Acuş sunt muntele pietros, sărac, ursuz,
De care fug pădurile spre şes
Ca de-un moşneag enorm şi deşirat, cu ochi feroci — femeile
Pe străzi pustii ce parcă lunecă spre cimitir...

Iobagul şi tiranul se sfâşie şi se gâtue în mine!..
In adâncu-mi plânge Mila..., ţipă furtunos Revolta!..
O, sunt un călător sălbatic vrând să urce singur
Pe toate culmile
Şi să cunoască până 'n fund toate prăpastiile...
Oraşe dulci, fantastice şi albe şi-aprind deodată nopţile în mine!..
Acolo 'n ele, undeva, femeea minunată ce născutu-s'a din doru-mi
Se ofileşte aşteptându-mă visând..
Se ofileşte căutândumă,
Pe toate străzile plăcerilor —
Zadarnic...

O, simt cum fierbe'n mine vieaţa-a milioane de vieţi!..
Ce mă fac să mă frământ
Şi 'n faţa-mi să mă prăbuşesc, să îngenunchiu...
Şi gândul meu s'aprinde 'n noaptea asta de adânci tăceri
Ca o făclie pe-un mormânt uitat,
Pe mormântul morţilor necunoscuţi
Pe cari îi port adânc în carnea mea şi'n ascunzişuri dulci de suflet
Şi cari m'au osândit să fiu aşa cum sunt
Şi aici unde aştept:
Setos şi beat de vieaţă şi de depărtări,
Posac şi vesel şi'mpăcat şi ne'mpăcat şi bun şi rău,
Cu moştenirea lor de doruri vajnice,
Cu sânge clocotind, cu carnea pieritoare ca o umbră

Şi singur...
Dumnezeeşte şi drăceşte singur —
Un războinic mut, schilod căzut captiv
Dincolo de hotarul negru-a Gândului...

A. Cotruş

Tu eşti primăvara!

„Ian, mai stai să culeg şi aceste brânduşi de primăvară; dar nu mă pot îndura să trec peste aceste viorele care se uită aşa de drăgălaş. Ah! iată că mai sunt şi ghiocei. Frumoşilor mei ghiocei, acum v'au luat-o înainte alte flori, cine se mai uită acum la voi?".

Şi sglobia mea tovarăşe de drum căreia anii tineri şi aerul de primăvară nu-i mai dedeau astâmpăr, ciripea într'una mai dulce şi mai voios decât o pasăre, sălta şi sburda ca un mieluşel şi sorbea din plin bucuria vieţii şi farmecul primăverei.

Primăvară era în văzduh, primăvară era pe pământ şi primăvară era în sufletul feciorelnic al tovarăşei mele.

Primăvara parfumase văzduhul cu arome de flori tinere, cu mireazmă de codru verde. Primăvara dăduse cerului voia să-şi îmbrace frumoasa lui mantie albastră şi îşi aşternuse pe pământ covorul său verde împestriţat pe ici pe colo cu flori plăpânde şi discrete.

Pierise neagra întunecime a nourilor şi în văgăuni adânci şi în peşteri se ascunseseră vânturile reci, îngrozite de venirea pe pământ a zeiţei primăverei, cea pururea zâmbitoare şi dătătoare de atâtea bucurii şi speranţe.

Iar păsările cerului se întreceau care de care să proslăvească în cântece mai armonioase venirea zilelor cu cer senin, renaşterea vieţei celei pururea noui şi tinere, izbânda veseliei şi a fericirei.

Şi sglobia mea tovarăşe de drum nu-şi mai găsea astâmpăr de atâta bucurie şi voie bună de care era năpădită. Şi ciripea într'una cu glasu-i fermecător. Era zeiţa primăverei, era chiar însăşi primăvara. Obrajii ei erau doi trandafiri de primăvară şi foc de primăvară ardea în ochii ei, cuprinşi de dorinţe nouă, doritori de ceva pe care nu şi-l putea lămuri, ceva care o sguduia, o făcea să sufere de o suferinţă aşa de plăcută, aşa de dulce.

„Auzi", îmi zicea ea, „foşnetul pădurei? Auzi cum ţine isonul la cântarea păsărilor? Ştii ce zice codrul în limba lui? Codrul zice aşa: *„trăiască primăvaara!"*.

Da, „trăiască primăvara", zicea codrul, „trăiască primăvara", cântau păsările cerului şi „trăiască primăvara", vesteau cu glas de sărbătoare clopotele dela mănăstirea care se desemna în fund.

Şi i-am zis tovarăşei mele: „şi păsările şi codrul şi clopotele mănăstirei şi vântul care adie şi soarele care e cuprins de fericire că nourii nu-i mai ascund faţa, îţi urează ţie să trăieşti numai în bine şi în fericire.

— Dar, ce? Eu sunt primăvara? — mă întrebă ea, zâmbind şiret şi privindu-mă cu ochii ei mari şi aprinşi.

— Da, tu eşti primăvara, — iar în gândul meu adăugai: „iar eu sunt toamna, toamna cea rece şi mohorîtă".

Şi o nespusă tristeţe mi se strecură în suflet. Şi plânse sufletul meu, atunci când totul în juru-mi râdea de fericire şi părea scăldat în fericire.

N. BATZARIA

O Păstoriţă din România

de Jerôme et Jean Tharand

Ziarele şi revistele pariziene se ocupă pe larg de noul volum în franţuzeşte al compatrioatei noastre Principesa Bibescu.

Suplimentul literar al lui „Le Gaulois" publică un articol elogios la adresa cărţei „Izvor, ţara sălciilor" semnat de reputaţii scriitori francezi fraţii Tharand.

Am relevat în „Adevărul" politic, că unele pasagii din acest articol dovedesc că cei doi scriitori nu ne cunosc îndeajuns de bine şi că în afară de impresia căpătată din volumul Principesei Bibescu, ei ne văd prin prizma Budapestei unde au locuit multă vreme.

Extragem pasagiile elogioase privitoare la volumul compatrioatei noastre, care pe lângă o operă valoroasă mai dă putinţa strenilor să ne judece şi altfel.

Amicii principesei Bibescu spun că ea trăieşte o viaţă asemănătoare cu aceia a zeiţei Proserpina: şase luni deasupra pământului şi şase luni dedesubtul lui.

Prin aceasta ei vor să spună că timp de şase luni principesa petrece în mijlocul Parisului şi că alte şase luni trăieşte o viaţă misterioasă, la moşiile ei din România.

Cartea ce publică azi, *Isvor, ţara sălciilor* o să-i mire mult, descoperindu-le că aceste lungi zile în care Proserpina dispare sunt cele mai luminoase din viaţa ei şi că în această sihăstrie ea cercetează cea mai frumoasă dintre lumi, lumea bazmelor şi a visurilor populare.

. . . .

Se face mare sgomot în jurul săpăturilor din Egipt, readucându-se la lumina zilei câteva statui, câteva mobile, câteva unelte, care nu ne spun nimic nou despre civilizaţia faraonilor şi care în orice caz, nu ne aduc nici o destăinuire cu privire la noi înşine.

Ce mult prefer cercetările întreprinse de d-na Bibescu în sufletul locuitorilor din satul ei, în timpul traiului său printre umbre!

Ea a scos de curând din Dunăre o frumoasă statue a cărei mişcare şi ale cărei linii se pot ghici sub straturile care o acoperă.

Iar în bogata comoară populară ce ea ne descopere, nu există savant sau amator de antichitate greco-laitnă care să nu recunoască cel mai viu comentariu al textelor sale scumpe.

Nici un artist, nici un poet nu e lipsit de bucuria constatărei că toate gândurile, sentimentele şi gesturile, pe care el le credea îngropate pe veci, trăiesc mereu o viaţă veselă şi liberă la soare.

Sânt acolo, în ţara aceasta, ţărani, care, fără să ştie, fac o punte între cele două lumi, şi aruncă între două universuri, cel antic şi cel modern, o punte ce nu e nici de piatră nici de fier dar e făcută dintr'un arbore verde aplecat peste un râu.

Puţine lucrări mi-a plăcut mai mult ca astfel de cărţi, care ne transportă la mii de leghii departe de complicaţiile sentimentale, ca să ne conducă pe nişte coline de unde se îmbrăţişează perspectiva unui peisaj plin de o turburare primăvăratecă, de umbre, şi de întunecimi primitive, dar unde impresia dominantă este totuşi calmul poeziei înalte, seninătate ce se înalţă din Mediterana.

Păstoriţă a României princesa Bibescu, a adunat în jurul ei în turmă toate basmele ţărei sale.

Graţie ei, această ţară depărtată, pe care o iubim fără ca s'o cunoaştem, se află deodată foarte aproape de noi.

* * *

Această atât de bogată operă dă un rost frazei banale ce se repetă mereu: „România, ţară latină". Da, fără 'ndoială ţară latină, pentrucă se vorbeşte acolo o limbă eşită din cea latină, cum e a noastră, dar mai ales pentrucă sentimentele exprimate în această limbă dăinueşte printre noi felul de a gândi al ţăranilor din câmpia romană.

In sufletele din „Izvor" regăsim trecutul nostru. Crezi că atingi umbrele divine din care au eşit gândurile luminoase, şi unde trebue din când în când să revină ca să se odihnească de teamă ca nu cumva să se usuce.

* * *

Mai totdeauna, aceste umbre sfinte se conservă mai bine în spiritul femeilor.

S'ar părea chiar că această pioasă îngrijire, face parte din misterioasele lor însuşiri. Lucrul m'a izbit în Bretania. In nopţile albe dela Port-Blanc, la de Braz, femeile vorbeau mai des. Acelaş lucru şi în România. Mai totdeauna femeile au iniţiat pe principesa Bibescu, în umbra vechilor concepţiuni umane. In satul Izvor, slujnica Bata Outza, joacă aproape acelaş rol ca bătrâna Marie-Cinthe din *La Légende de la Mort*. Aşa se explică cum în ordinea lucrurilor, trebuia o duioşie feminină, care să scoată la lumină farmecul adânc şi tainic care se ascunde sub sălcii. Fericită, Românie! A fost deajuns ca o femee să se aplece peste câmpiile tale, ca să culeagă florile cele mai rare, adică cele mai frumoase flori ale închipuirii tale.

Prinţesa Bibescu povesteşte cum a văzut la Sf. Ion al vacilor, fetiţe mici tăvălindu-şi şorţuleţele lor prin iarba înrourată şi storcându-le într'o oală ca să iscodească farmece de dragoste. Aşa se petreceau, fără îndoială lucrurile în Atica, odinioară când se strângea rouă şi trei fetiţe o ofereau zeiţei Pallas într'o urnă la serbarea Panateneelor.

Şi principesa în dimineţele umede şi-a muiat eşarfa în câmpiile dela Izvor. Frumoasa ei carte este amfora în care, ca şi fiicele Atenei, a stors acea rouă!

Jerôme şi Jean Tharand

Sonet

SA NU TE MIRI...

Să nu te miri de mine, când singur pe alei
Mă vei vedea, iubito, plecând de lângă tine
S'alerg după un flutur cu aripile fine
Ce-şi tremură în soare albastrele scântei.

Să nu te miri, iubito, sa nu te miri de mine,
Când îţi voiu spune vorbe ce n'au nici un temei
Când îţi voi spune basme cu zâne şi cu zmei
In loc de vre-o poveste din sufletu 'n ruine.

Atâtea seri de toamnă, atâtea negre seri
Mi-au strâns melancolie în suflet şi dureri,
Că numai poate 'ncape dureri, melancolii...

Precum din ploaia toamnei şi-atâtea moarte foi
Ieşiră flori în câmpuri — aşa renasc în noi
Din plânsul dealtădată — surâsuri de copii...

Victor Eftimiu

CRONICA SPORTIVA

Gimnastica Suedeză

Combaterea tuberculozei prin gimnastica suedeză. Mic studiu istoric. Explicațiunea în linii generale, a sistemului

Tuberculoza — mare, înverșunat și periculos dușman al omenirei — decimează pretutindeni și mai cu seamă în populația nevoiașe a cărei condițiuni de trai dă teren de propășire boalei.

E atât de răspândită la noi tuberculoza încât nu există oraș, nu există sat care să nu adăpostească numeroși tuberculoși. In fiecare an zeci de mii de victime sunt date ca tribut acestui neîmpăcat flagel.

Spitalele și sanatoriile de ftizici, în număr destul de restrâns, aduc un serviciu aproape neînsemnat în combaterea ftiziei.

Avem „Societatea pentru profilaxia tuberculozei", dar fără fonduri. Avem tuberculină și ser.... „Pujureanu", — dar fără efect.

*

Majoritatea ftizicilor, face parte din lumea celor nevoiași: lucrători, funcționari, etc., Cum sursa lor de venituri abia le asigură stricta hrană, e de prisos să credem că ei s'ar putea supra-alimenta pentru a combate boala nemiloasă.

Nici nu mai vorbim de liniște și odihnă, atât de necesare în tratarea tuberculozei.

Starea jalnică pe care o constatăm azi în România, există desigur și în alte țări, a existat și în Suedia.

La începutul secolului al XIX-lea, poporul suedez era decimat de tuberculoză.

Peninsula scandinavică are pământul cel mai sărac din Europa și climatul cel mai prielnic boalelor de piept. Suedezul, dar, pentru a-și câștiga existența, trebuia adeseori să emigreze, iar cei cari rămâneau credincioși pământului, trebuiau să muncească din greu.

Atât sărăcia în care trăiau locuitorii cât și climatul umed făceau ca ftizia să ia proporții înspăimântătoare.

Bărbații de stat ai Suediei îngroziți de dezastrul țărei lor, vedeau, înspăimântați, dar neputincioși, cum populațiunea se stingea zi cu zi.

In vremea aceea *Ling*, creatorul gimnasticei suedeze, era profesor de gimnastică într'un orășel de provincie. Metoda de gimnastică care se preda în Suedia era cea atletică: trapez, paralele, inele, etc.

Văzând că efectul gimnasticei atletice este egal cu zero, Ling s'a gândit că o gimnastică științifică, bazată pe legile fiziologice, ale cărei mișcări să fie în strânsă legătură cu conformația corpului omenesc, cu contracția și extinderea mușchiulară, ar da poate alte rezultate.

El și-a pus întrebarea:

Dacă boala va întâmpina un corp sănătos, robust, bine și armonios desvoltat, o cutie toracică flexibilă, un plămân sdravăn și bogat hrănit cu oxigen (oxigenul este distrugătorul bacilului tuberculozei), va putea, oare, tuberculoza să înbolnăvească, și să distrugă acel organism?

Deci, plecând dela ideia că pregătind organismul celor sănătoși sau predispuși spre a fi refractari tuberculozei, numărul ftizicilor ar fi stăvilit iar sămânța boalei distrusă încetul cu încetul, Ling s'a pus pe lucru.

Dorind să studieze toate sistemele de gimnastică existente pentru înfăptuirea bazei gimnasticei pe care o întrevedea, el plecă în călătorie în Europa, pe cheltuiala sa proprie, însă pretutindeni el nu vedea decât acelaș sistem de gimnastică nenorocit care se practica și în țara lui.

Reîntors în Suedia, cu o râvnă demnă de admirat, el s'a apucat de lucru.

A studiat cu amănunțime tratatele de anatomie, fiziologie, patologie, s'a pus în legătură cu cei mai renumiți savanți ai Suediei și, după o muncă uriașă, ajutat de aceștia, a reușit să clădească sistemul de gimnastică suedeză, cunoscut astăzi pe tot globul.

Dacă o parte din intelectuali i-au dat concursul, alții, în special profesorii de gimnastică, cari i-l făceau nebun și cereau guvernului să-l închidă într'o casă de sănătate, îi ereau absolut potrivnici.

Ling însă, nu s'a descurajat.

Cu ajutorul bănesc al prietenilor, el a reușit să clădească la Stocholm, o școală de educație fizică amenajată cu aparate speciale.

Primele experiențe începură cu o echipă compusă din indivizi predispuși la tuberculoză, Insuși Ling aplica programul de gimnastică, sub o strictă supraveghere.

Rezultatul se văzu dupe 40 săptămâni când, grație efectului mișcărilor executate, predispușii la tuberculoză redeveniră sănătoși și voinici.

(Va urma)

S. Locot. Dimitrie Petrescu Zaharia
Instructorul de Educ. Fizică al Reg. 1 de Grăniceri

Ciclism

Clasica cursă pe șosea, pentru profesionali, Paris-Roubaix, a avut loc pe ziua de 1 Aprilie pentru a 24-a oară dela fundare.

Invingătorul, elvețianul *Henri Suter*, a parcurs distanța de 270 km. în 8 ore 58 m. 15 sec.,;— s'au clasat apoi și în ordine la intervale de câțiva centimetri *René Vermandel, F. Sellier, Beekmann, Lacquehay, Huot, Tiberghien, Degy, H. Pélissier, F. Pélissier, Dejonghe*, etc.

Această competițiune atrăsese cei mai reputați specialiști ai curselor de fond pe șosea.

Palmaresul se stabilește astfel: 1896, *J. Fisher;*, 1897—1898, *M. Garin;* 1899, *Champion;* 1900, *Bouhours;*, 1901—1902, *Lesna:* 1903—1904, *Aucouturier;* 1905, *Trousselier;* 1906, *Cornet;* 1907, *Passerieu*, 1908, *Vanhouwaert;* 1909—1911, *O. Lapize;* 1912, *Crupelandt;* 1913, *F. Faber;* 1914, *Crupelandt;* 1919, *H. Pelissier;* 1920, *Deman;*, 1921, *H. Pelissier;* 1922, *Dejonghe.*

Foot-ball Asociație

Echipa reprezentativă a Franței a fost invinsă, la Amsterdam de către echipa reprezentativă a Olandei. Și ce înfrângere: 8 contra 1!

Echipa Franței, rău selecționată, a lipsit cu totul de omogenitate.

*

Echipa cehho-slovacă „*Ceche-Karlin*" (a 3-a în campionatul ceho-slovac) a învins de curând la Viena, fiind față 30.000 spectatori, puternica echipă vieneză *Amateure* (3—0).

In treacăt vom spune că „Amateure" mai fusese învinsă în Decembre de *Slavia* (3—0) și în Martie de *Sparta* (6—0), ambele echipe ceho-slovace fiind printre cele mai tari din Europa, fie vorba între noi.

*

Faimoasa echipă vieneză *Rapid* a reușit de Paști la Praga a face „match" nul (2—2) contra echipei *Slavia*, ba chiar a dominat mai tot timpul jocului.

Foot-ball Rugby

Echipa reprezentativă a Engliterei — neînvinsă încă anul acesta — a învins la Colombes fiind de față 30.000 spectatori echipa reprezentativă a Franței cu 12—3 p. Echipa engleză erea comandată de faimosul internațional Daries.

De când au jucat una contra alteia echipele reprezentative ale acestor țări, dela 1906, francezii au fost regulat învinși, afară de 1922 când au reușit „match" egal: 11—11. Nu e mai puțin adevărat că ei au făcut progrese enorme și în special în 1920, 1921 și 1922 ei au ținut cu îndârjire pept „profesorilor" lor. (8—3, 10—6, 11—11).

Hockey

Anul acesta pentru prima dată se va înscrie în analele hockeyului internațional „match"-ul Irlanda-Franța.

„Match"-ul a avut loc pe terenul stadionului Bergeyre și irlandezii au învins cu 4 contra 1.

Lawn-Tennis

Finala campionatului internațional al Franței, pentru domni, a fost câștigată de reputatul *Borotra* asupra lui *Cousin* (6—2, 6—4, 6—2).

Finala dublu domni a revenit echipei: *Borotra-Lacoste* și acea dublu-mixt echipei *Borotra— d-ra Devé.*

Simplul doamne a fost câștigat de d-na *Golding* (6—2, 6—2) asupra d-nei *Vaustard.*

*

„Finala doamne" a campionatului dela Nisa a fost câștigată de d-ra *S. Lenglen* care a învins pe Miss *Ryan* (americană) cu 6—0, 6—1.

„Finala dublu mixt" a revenit echipei Miss *Ryan-Lycett* asupra echipei d-ra *S. Lenglen-contele Sumarokoff* (6—4, 7—5).

„Finala dublu doamne" a revenit echipei *d-ra S. Lenglen-Miss Ryan* asupra echipei d-na *Lambert Chambers-Miss Mac Kane* (6—4, 6—2).

„Finala dublu domni" a revenit echipei *Wallis Myers-Crawford* asupra echipei *Lowe-Lycett* (6—4, 7—5, 7—5, 5—7, 6—3)

*

Concursul dela Menton (coasta de Azur) a avut un deplin succes cu toate că ultimele două zile au fost cam ploioase.

FINALA DOMNI: *Gordon Lowe* învinge Crawford (6—2 6—3, 7—5).

FINALA DOAMNE: D-ra *Suzanne Lenglen* învinge *Mis Mac Kane* (6—2, 7—5).

FINALA DUBLU-DOMNI: *Hyllard—Crawford* înving *Lycett-Westmacott.*

FINALA DUBLU DOAMNE: D-ra *S. Lenglen—Miss Ryan* înving Mrs. Satterwaithe-Beamish.

FINALA DUBLU MIXT: *Miss Ryan-Lycett* înving. *Hyllard-Mrs. Satterwaithe.*

Scrimă

La finele lunei Martie a avut loc în sala Trocadero, la Paris, un „gala" de scrimă la care au participat cei mai de seamă profesioniști și amatori francezi, italieni, belgieni și olandezi, „gala" care va însemna o mare dată în analele scrimei.

Fără a intra în multe amănunte, vom arăta rezultatele așa după cum au decurs asalturile *cari toate erau sub formă de „match"-uri.*

Profesorul *Anchetti*-junior (francez), a învins la spadă pe campionul Lombardiei, Virgilio Mantegazza (10—9);

Profesorul napolitan *Ugo Pisanelli*, a învins la floretă pe amatorul francez *Philippe Cattian* (10—9);

Profesorul *Felix Ayat* (francez), domină cu 10 contra 5, la spadă, pe reputatul profesor dela Torino, *Paulo Bonioli;*

Maestrul militar francez *Besançon* învinge la sabie (10—8) pe amatorul olandez căpitanul *de Jong*, campion al Europei (1922);

Profesorul *L. Dodivers* (francez) învinge pe profesorul belgian *Tack* (10—8) și fenomenalul *Lucien Gaudin*, campionul campionilor atât la spadă cât și la floretă — amatori și profesori — învinge la spadă pe profesorul belgian *de Stropper* cu 10 contra 3;

Rutinatul amator dela Lyon, *G. Trombert* (francez) învinge cu 10—8 pe campionul amator italian *Antonio Allochio;* — profesorul reputat dela Veneția, *Guido Gianese* învinge la floretă pe excelentul amator parisian *R. Ducret* (10—4);

Maestrul militar *Cousin* învinge la sabie pe colegul său dela Londra, *Bertrano* (10—3).

Temutul *Aldo Nadi*, profesor la Livorno, e învins cu greu la floretă, de tânărul dar combativul cu eleganță, *Haussy*, profesor la Paris (16—14);

Asaltul între amatorul francez *Delevoye* și profesorul milanez *Mangiarotti* ia sfârșit prin rănirea involuntară a acestuia (cu 7—4 în favoarea italianului), și în fine mult așteptatul asalt între profesorul cel mai cu vază dintre cei ai nouii generații, parisianul *Beneton*, și campionul, zice-se, al profesorilor italieni, *Candido Sassone* se termină printr'un incident: acesta, crezându-se nedreptățit de juriu, părăsește sala în mijlocul asaltului și al enervărei generale. Acest asalt trebuia să aibe loc în 16 lovituri efective; în prima parte Sassone avea un avans de 3 puncte (8—5); în a doua parte Beneton recâștigase terenul pierdut și număra bune 10 contra 8.

Acest incident aruncă, din nefericire, o notă desagreabilă în cel mai înalt grad asupra artei Scrimei, a cărei frumusețe constă nu numai în felul de a mânui floreta, spada ori sabia, dar și în felul de a te presinta în fața publicului.

*

Campionatele Europei de spadă și sabie vor avea loc în cursul acestei veri la Ccheveningue (Olanda).

Aeronautică

Pilotul *Barbot* a reușit să sboare la Toulouse cu un mic aeroplan — „une avionnette" — al cărui motor este numai de 7 H. P. timp de un sfert de oră. Celebrul precursor al sborurilor cu aeroplanul sau baloane cu cârmă, brazilianul Santos-Dumont sosind în cursul acestei luni în Franța, și-a dat astfel părerea: „încă dela primele încercări, acum 17 ani, am avut încredere în viitorul avioanelor ușoare; sunt fericit că studierea lor, e din nou reluată, căci aviațiunea pentru a reuși într'adevăr va trebui să devină populară și pentru aceasta se cere ca ea să fie puțin costisitoare iar aparatele să fie ușor maniabile".

Greutăți și Altere

Francezul *Marius Martin* a reușit în primele zile a acestei luni a stabili un nou record al lumei pentru categoria „poids plume"; el a ridicat („arraché à deux bras") 84 kgr. (vechiul record erea deținut de elvețianul Henry Graf cu 82 jum. kgr).

Dombrowski

de Barbu Lăzăreanu

In melancolizătoarea-i însuflețire de locuri și evocare de vremuri — cu „obraze" și cu fapte, o sumedenie! — d. Ludovic Dauș a pomenit și de Dombrowski, printre oamenii revoluției polone dela 1863, adăpostiți (unii vremelnic, alții pentru de-apururi) în ținutul Botoșanilor.

Citez:

„...*refugiat din Siberia, unde fusese surghiunit de guvernul țarist, Dombrowski a strălucit apoi în fruntea* Comunei, *căci a luat comanda poporului revoltat, a dat foc Parisului și a murit în fața unui pluton de execuție în cimitirul dela Père-Lachaise*".

O mică rectificare, întovărășită de-o *întregire*, venite amândouă din partea unui de-aproape urmăritor al literaturii Comunii, constitue rândurile ce urmează:

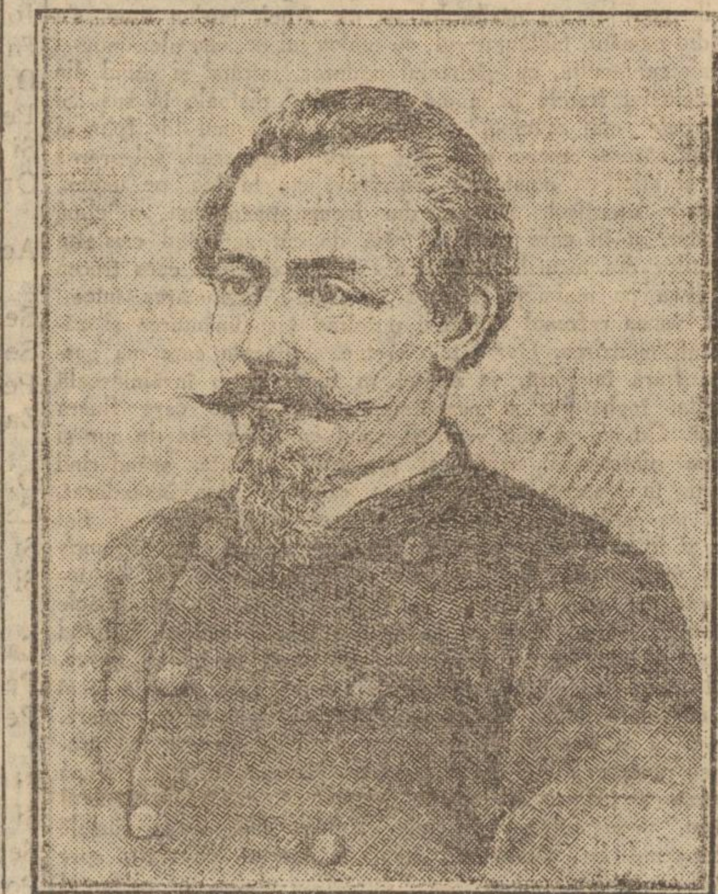
Dombrowski n'a dat foc Parisului. Și împușcarea lui n'a avut loc în cimitirul Père-Lachaise (acolo unde e acum „zidul federaților"), ci în mijlocul străzii Mirrha, în una din zilele „Săptămânii sângeroase" și anume la 23 Mai 1871.

* * *

Născut în Gitomir, guvernământul Volhiniei, Iaroslaw Dombrowski era în vârstă de 27 de ani când luă parte la insurecția poloneză, în calitate de ofițer (ieșit din Corpul Cadeților din St. Petersburg).

Evadarea lui avù loc în timpul „pohodului na Sybir"; „popasul" său în orașul și județul Botoșani fu de vre-o doi ani.

Nu mult după detronarea lui Cuza (ocrotitorul tainic al revoluționarilor poloneji și cu care Dombrowski semănà uimitor; semănà, dealtminteri, și lui Napoleon III), o pornì spre Paris.

DOMBROWSKI

In toiul dezastrului francez dela 1870, Garibaldi — venit în ajutorul franțuzilor — il luă pe Dombrowski printre luptătorii armatei din Vosgi.

Dela 6 April până la 23 Mai 1871, e unul din marii combatanți ai insurecției comunaliste din Paris.

Lissagaray, admirabilul istorician al Comunei, în capitolul referitor la întâile lupte dela Neuilly și Asnières între „batalioanele plebei proletare" și armata guvernului din Versailles, povestește între altele, că, la alegerea lui Dombrowski, garda națională arătà la început o oarecare neîncredere și trimise o delegație, protestatoare, comitetului central al Comunei. Vaillant și Delescluze apărară pe Dombrowski, pe care Comisiunea executivă trebuia să-l înfățoșeze Parisului. Greșit informată, Comisiunea făcu (în jurul lui Dombrowski) o legendă; acesta se grăbi să depășească acea legendă.

„In ziua de 7 (April), federații din Neuilly văzură un bărbat tânăr, mic de statură, cu uniforma simplă, cercetând cu de-amănuntul avanposturile, la pas, sub ploaia de gloanțe.

„In locul înfocării, vioiciunii și strălucirii franceze, vitejia rece și oarecum nesocotelnică a Slavului. In câteva ceasuri, noul șef își cuceri oamenii. Ofițerul se manifestă pe neașteptate și fără zăbavă. La 9 (April), în toiul nopții, cu două batalioane din Montmartre, Dombrowski, întovărășit de Vermorel, surprinse pe versaiezi în Asnières, îi goni de-acolo, puse mâna pe tunurile lor și, depe calea ferată, cu vagoanele blindate, îndreptă o canonadă spre flancul localității Courbevoie și spre cel al podului din Neuilly. Fratele lui luă cu asalt castelul de Bécon care domina drumul dela Asnières la Courbevoie.

„Vinoy (din partea versaiezilor, — *nota noastră)*, vrând să recucerească această poziție în noaptea de 12, oamenii lui, respinși, o tuliră până la Courbevoie.

„...Acest atac strălucit se datora unui om, după cum apărarea forturilor răsăria spontan din garda națională" (1).

Frații Margueritte, în tetralogia lor supra-titulată *O epocă* (I Le désastre. II Les tronçons du glaive. III Braves gens. IV La Commune) vorbesc de Jaroslaw Dombrowski care în mijlocul vastelor încăerări se simțià „ca la el acasă" (dans son élément).

„Eri aventurier necunoscut, astăzi într'un rol de frunte, și îndeplinindu-și sarcina cu semeție (avec crânerie)... Intâile lui iviri, la pas, sub grindina ucigătoare, surprindeau, fanatizau pe federați" (2).

* * *

Versaiezii au căutat să-l corumpă: prin femei și prin oferte de bani (un milion de franci), — și nu li-a mers.

In 1872, un fost membru al „Comitetului mântuirii publice", G. Ranvier scria din Londra lui Ladislas, fratele lui Iaroslaw Dombrowski, rânduri prin cari slăvià purtarea de om cum-se-cade al acestuia, și afirma că Iaroslaw „a murit cu bărbăție" (3).

Comuna mai număra luptători slavi: colonelul Okolowicz (sau Ocholowitz), Wrobleski și alții.

BARBU LAZAREANU

*) Lissagaray „Histoire de la Commune de 1871", chapitre XV, p. 202—206.

) Une époque: **La Commune" par Paul et Victor Margueritte p 255—256.

***) Lissagaray: Histoire de la Commune de 1871, Appendice XIII, p. 508—510.

Contribuții la istoricul „Junimii" dela Iași

Din corespondența lui Anton Naum cu d. Iacob C. Negruzzi

Anton Naum, mort la 28 August 1917, în vârstă de 88 ani, a fost una din figurile cele mai simpatice ale societății literare „Junimea" din Iași —, și a rămas până la moarte un statornic și asiduu junimist atât în concepțiile literare cât și în cele pollitice.

Iată cum ni-l descrie d-l I. C. Negruzzi, în interesantele d-sale amintiri din „Junimea": „Nimic în figura și manierele lui Naum nu aduce aminte de originea sa plebeiană (1). Din contră el are un aer de distincție foarte caracteristic, el e sgârcit la vorbă, sobru de gesturi, totdeauna elegant îmbrăcat, timid, melancolic și misantrop. Mult timp Naum a avut o antipatie contra „Junimii", fără a-și da seamă pentru ce, poate numai de frica introducerii unui element nou în viața sa, iar când s'a hotărît să vie la societatea noastră, el sta totdeauna tăcut și asculta.

„Din poesiile sale rare ori se putea hotărî să ne citească vreuna căci tremurà de orice observație și apoi erà așa de emoționat că sângele i se urcà în față, un nod i se punea în gât și nu era în stare să reciteze un vers. In rarele cazuri însă, când avusese destulă energie spre a-și învinge sfiala și a ne citi cevà, aprobarea societății îl făcea fericit, și ochii îi străluceau de mulțumire. Obișnuit însă „pudicul Naum", după cum fusese poreclit, petrecea în colțul ascuns unde se ținea așa de bine, că cu timpul nici mai cunoștea altă lume decât „Junimea", nici mai admitea că pot fi oameni capabili sau onorabili afară de „junimiști".

Profesor de literatura franceză la Universitatea din Iași, Naum a fost un admirator pasionat al clasicismului lui Boileau traducând în românește pe lângă „Arta poetică" a acestuia și multe alte poezii din André Chenier, La Fontaine, o comedie după Fr. Ponsard și unele poezii ale romanticilor Lamartine și V. Hugo.

GHEORGHE CARDAȘ

1) Fusese fiul unui bacal din Iași

I

1881, Iași, Noembre 22

Mult iubite Iacob,

Fiindcă n'am știut ziua în care te-ai pornit la București ca să-ți vorbesc în chestiunea mea dela școala militară, chestiune pe care o cunoști, îți scriu două cuvinte amintitoare celor vorbite la la Iași mai de mult.

Quintescu care să întoarce Marți acolo, te va pune în curent cum stă lucrul la Ministerul de război. In urma intrigilor josnice și mizerabile ce au urmat cu ocaziunea recomandărei mele, țin foarte mult să fiu numit după recomandarea comisiunei și nu altfel. Concurs nu este publicat; aceasta o știu pozitif: este numai o rezoluție scrisă undeva că să va publica — fără termen însă — și s'a cerut la consiliul permanent al Instrucțiunei publice, o programă de concurs. Raleti a fost numit după raportul și cererea directorului școalei.

Fă cum îi crede mai bine. Berendeiu mă cunoaște din Paris și cred că are o bună ideie de mine. Ar fi nedrept lucru după aproape doi ani de când țiu catedra cu atâtea sacrificii (anul acesta mi s'a dat două oare mai mult pe săptămână fără sporire de salar) să se deie altora, sau să fiu supus la vrâsta mea la un concurs supărăcios și nefolositor pentru școală, care ar da încă odată prilej la intrigi stupide ca cele ce s'au petrecut astăvară cu ocaziunea alegerilor.

Crezi că este bine să scriu și lui Carp? Mult m'aș bucura dacă mi-ai scrie două cuvinte sau de-adreptul dacă poți iară prin Quintescu.

Asară la „Junimea" s'a cetit poezii de-a d-nei Micle: vecinic amor și vecinic amor. O nuvelă a lui Nicu-ți-Ganea Aceasta s'a admis în unanimitate. Nicu-ți-Gane a fost gentil în contra obiceiului său, și a primit o mică schimbare propusă de Lambrior și de mine. S'a cetit și o critică a lui Șuțu asupra Sarei Bernhard — un caraghiozlîc de critică care a făcut pe toți să rîdă prin colțuri, iar Pogor a rîs pe față, după nobilul său obiceiu, a rîs pîn ce i-a crăpat cameșa și i-a sărit dinții cei noi din gură.

Trimit această scrisoare prin N. Gane care îți va spune și despre un nou *parapon* descoperit de mine, din partea unuia din cei mai intimi amici ai noștri. Aceasta însă să rămîie între noi.

Prea respectuoase închinăciuni d-nei Negruzzi, iar eu, cel mai credincios și cel mai tînăr dintre junimiști, te îmbrățoșăz cu junețe și dragoste.

A. NAUM

TRADUCERI

de Ion Sân Giorgiu

Detlev v. Liliencron
Zi de Martie

Trec ùmbrele de nori peste cîmpii,
In pîclă stau pădurile-albăstrii

Scurmînd văzduhul depărtat, cocoare
Se 'ntorc țipînd în cîrduri călătoare.

In roiuri urcă ciocîrlii în slavă
Și cîntă primăvara în dumbravă.

Fetițo, flutură-ți panglica 'n vînt,
Noroc sărac visează pe pămînt.

Norocul scurt plutea pe nori călare...
Am vrut să-l țin, dar l'am lăsat să sboare

Hans Bethge
Cîntec

Mînile tale subțiri
Ating răsufletul trandafirilor cari te iubesc

De pieptii tăi gingași
Atîrnă noaptea în strălucire și ceață

Din ochii tăi întunecați
Imi adie răcoare

Răcoarea inimei tale mi-adie
Seara din ochii tăi.

Ion Sân Giorgiu

O zi de pomină

de Nicolae Argeş

I

Era prin dulcele Crăciunului, către fârşitele unui ghenar cu cerul desmorţitor sub care încolţeau ghiocei primăverei. Seninul cerului lumina văzduhul până dincolo de podgoriile Iaşiului. De pe şauca dealurilor, străjerii din vârful turnurilor mânăstireşti, băiguind printre bagiacurile cetăţilor, zăreau în păienjenişul dimineţei cum se legănau agale, pe şeile unor bucstraşi neastâmpăraţi, două cete de călăreţi cari scoborau colnicele drumului. Stolul călăreţilor se apropia în jocul sburd al cailor, şi cât n'ai prinde vremea, iată şi doi crainici cu ploşci la oblâncuri picând în mijlocul târgului ca într'un sbor de rândunică, spre a vesti târgului sosirea conăcerilor.

Se desprindea acuma din pâcla depărtărei, în şerpuitul a două drumuri piezişe, două cete de călăreţi. Toţi cei cari sălăşluiau în târg, vre-o cincisprezece mii de gospodării ale Iaşiului de pe vremuri stau acuma căţăraţi, cu suflarea stinsă, sus pe crestele zidurilor boereşti — mândre clădiri de piatră ce se înjuruiau ca o cingătoare pe mijlocul curţii domneşti—cu ochii plini de neastâmpăr ca să preîntâmpine alaiul.

De pe un drum, cel care ducea pe topşanul dela „Frumoasa", venea solia lui Mathei Craiul Munteniei. Bătrânul voevod voea să şteargă din inimă scârba şi netihna ce i-o făcuse vecinul său, şi ca să uite sila din trecut, îi trimitea soli cu un frumos şi bogat dar de nuntă pe Chir Ştefan Mitropolitul, cu Radul logofătul şi Dicu spătarul. Era şi un prilej de vorbă pentru toţi ca la ospeţe când inimile se desleagă şi zavistiile se uită gândurile se apropie.

De altfel bătrânul voevod Mathei judeca creştineşte. Dumnezeu plătise vicleanului Lupu cu măsura plină toată turburarea care-i o făcuse la Poartă, căci fiu-său Ioan murise la Ţarigrad fecior în floarea vârstei; doamnă-sa, fiica boerului Bucioc se prăpădise în acelaş an; iar hoţeasca lui încercare de-al lovi neaşteptat la poalele Bucureştilor, şi-o plătise cu ruşinea dela Ogojeni unde sfârticat şi cu oastea risipită abea a putut scăpa, sărind palanurile unei ogrăzi din Brăila pe spinarea unui credincios al său, şi pierzându-şi urma în umbrele nopţii.

Un rădvan de curte îmbrăcat în postav roşu, gătit cu fireturi de aur şi argint, tras de şase suri, scobora încet moţăind agale pe leagănul arcurilor spre povârnişul care ducea la „Frumoasa". Alaiul suitaşilor pintenaţi, strânşi în brâe late, oprise la scările curţii, din al cărui ceardac lucrat în stâlpi săpaţi şi cu aurituri, priveai luciul heleşteului curat ca piatra de smaragd. De jur împrejurul lacului: migdalii, cireşii, prunii şi felurimi de pomi roditori ai ogrăzii, stau acuma cu crăngile plecate sub povara florilor de chiciură, dar sub a căror umbrră domnul venea să se răcorească de năduful grijilor. „Frumoasa" era un colţ de rai pământesc, care amintea călătorilor din alte ţări, ceva din frumuseţele lacului „Chioc-Su" din Anatolia.

Dar se mai vestise şi solii Ardealului. O altă ceată de călăreţi, în frunte cu Chemeni Ianoş omul lui Racoţi. Chemeni venea cel dintâi ca din partea craiului, şi mai apoi Agaţie Barciai şi Ştefan Mariaşi din partea fiului de crai „ducând cu ei pe cale, foarte zdraveni oameni" ce le făcea o „mare desfătare". pe: „Secheli Mihai, pe Orban Ferenţ, pe Decei Balint şi pe Cesar Ghergheli având în totul sub coreta lor mai bine de o sută de ostaşi toţi îmbrăcaţi în piei de lup". Călăreţii scoborâră în renchezatul cailor văile podgoriilor şi se risipiră ca fluturi în uliţele cari duceau spre Poarta Domnească, trecând la trap în sunetul trâmbiţilor, flautelor şi forfota târgului.

* * *

Doi ani de cumpănă şi de îndoeli la divan, stase de-a curmezişul nunţii ce se înfăptuia acuma. „Mai ales Toma Vornicul şi Iordache Vistiernicul, care capete ca acelea abia de au avut această ţară, sau de va mai avea"... ţineau ca nunta să nu se facă. „Ei ziceau lui Vasile vodă şi pentru legea rătăcită şi un lucru nu fără grije despre împărţia Turcului. Iar Toderaşco logofătul şi Ureche Vornicul, sta asupra acestei nunţi să se facă". Şi aşa nunta domniţii Maria se zăbovise atât în cât Domnul sătul de-atâta tagăda, luă cu bani deslegarea dela Turci dacă nu putu să o ia din inimă, risipind astfel toate zavistiile boereşti. Ba să mai spunea că ginerele, Kneazul Raziwil om de casă mare din Knezia Litvei, ar fi de legea calvinească, o scornitură a unui mitropolit din Flandra şi se mira toată lumea „cum au putut suferi inima lui Vasile vodă să se facă această casă"? Dar când se auzi, că însuşi mitropolitul Petraşco Moghilă care arhierea şi epitropia cu mare cinste şi lăuda peste toate părţile Kiewului — a primit să fie naşul odraslelor domneşti şi că singur va veni la Iaşi ca să citească cununiile domniţei pe graiul moldovenesc, toţi zavistroşii amuţiră şi acuma întreg Iaşul se gătea de nuntă.

Din zori de zi întreg târgul era numai o forfotă. „Prostimea" toată se suise grămadă pe acoperişurile de stuh ale conobili, Vodă călărea „un astruhan foarte bun şi scump" înmijlocul unei cete de boeri tineri, călări pe cai negri, eşise în calea nuntaşilor aşteptându-i ca la o sburătură de săgeată departe de Iaşi.

De pe culmile dealurilor ajungea până 'n inima târgului sgomotul de copite şi rânchezitul cailor. Vasile vodă se întorcea aducând cu el „ca la două mii călăreţi şi pedestraşi" magnaţi şi oaste polonă. In fruntea alaiului din mijlocul unei cete de nobili, Vodă călărea „un astruhan foarte bun şi scump" între solul Craiului polon şi mirele său Raziwil. Tinerii boeri moldoveni în contoşuri cu soboli şi în dulămi bogate, înpestriţau rândurile mândrilor poloni îmbrăcaţi în mătăsuri şi fireturi. Blănile de soboli şi de samur ale boerilor se prinseră în rândurile jupanelor de damasc, de catifea din levant ale magnaţilor „căci cele de ursinic şi de mătase erau numai de rând". Şalurile cu fllori, de India, de Persia ale moldovenilor luau privirile, alături de dolmanele polone asvârlite peste jupanele de brocard. O grădină de penişuri albe şi negre fâlfâeau la căciulele călăreţilor, iar săbiile de aur şi argint cu mânerele bătute în diamante, smaragde, şi peruzele, schinteiau în lumina soarelui.

Alaiul se revărsă în Uliţa mare cu farmecul unei minunăţii din poveste, trecând voios pe sub cerdacurile înflorite şi gătite cu velniţe, sburdând în sunetul meterhanalei, în vuetul clopotelor, celor patruzeci de turnuri de biserici ale târgului şi în trăsnetele bubuitoare ale tunurilor cari stau ţepuite în meterezuri. Domnul ţinea mijlocul călărimei pe un cal înpodobit „cu sersamuri întraurite şi ţintuite cu pietre scumpe, scările încă erau aşa făcute dinpreună cu sabia cu care era încins; în cumânac avea cinci diamanturi mari şi altul în inelul cel din deget" pe umăr o dulamă purpurie stropită cu albine de aur, şi pe margini cu capete de zimbru. „Podoaba lui şi a calului, precum se socotea atunci plătea patruzeci de mii de taleri". Alături mirele strălucea într'un jupan bogat. Purta un gugiuman de samur cu un peniş prins în o copcă de diamante iar în urma lor veneau înşirându-să toţi suitaşii şi toată mândreţea Iaşilor:

„Butcile du doamnele
„Grădina cu florile
„Şi nuntaşii cei fruntaşi
„Toţi aleşi din tăbăraşi

Din capul scărei, în faţa tindei bisericeşti. Mitropolitul Petraşco în scumpe podoabe arhiereşti sorbea cu ochii umezi de bucurie toată minunăţia acestui alai năucitor de bogăţie, de frumuseţe şi de lume, căci nunta se făcea după „obiceia cea românească". In mijlocul întregei ortodoximi. a întregei mulţimi de închinători, a boerilor, boercelor şi jupâniţelor, Mitropolitul Petraşco dete binecuvântarea împreunând mâinele mirelui şi a tinerei mirese, care sub povara atâtor priviri sfredelitoare, se roşise ca mărul călugăresc, de ruşine fecioreascá.

In jilţul domnesc, îmbrăcat în postav roşu, Vodă sta înpietrit ca de stâncă, bine legat, cu chipul aspru de un oacheş arămiu ce-i rumenea gălbejeala feţei, faţa prinsă într'un stuf de barbă deasă, tăiată spanioleşte şi cu privirea vie în care ardea tot focul inimei lui nesăţioase şi dornică de mărеţii împărăteşti, şi care ascundea pe sub sprâncenele-i codate, toată îndrăsneala şi viclenia lupului. Alături Doamnă-sa cu chipul ei oacheş de frumoasă cerchezoaică, risipea în juru-i tot harul şi „bunătatea sufletească pe care nimeni nici-o dată nu i-o cercase în deşert".

II

Intr'un vârf de colină, sta ţuţuiată Curtea Domnească, o veche clădire moldovenească. Pe din afară, clădirea n'are măreţia unui castel domnesc, dar pe dinăuntru este de-o „maiestate regească" împodobită aşa cum îi sunt pereţii, cu scoarţe, mătăsuri şi aurării. In ziua aceasta de nuntă, curtea strălucea ca un soare. Sala cea mare a spătăriei era un isvor de lumină caldă, cu tavanul ei vechi din stejar meşteşugit lucrat în flori aurite. Totul trezea în suflete fiorii amintirilor îndepărtate din vremuri grele dar slăvite. In puhoiul luminelor din candele, se lămurea o horă de zimbri argintaţi cari se înjuruise pe marginea pereţilor. Steaguri, flinte, stau spânzurate de ziduri cari trezesc în simţirea oaspeţilor fiori de bărbăţie moldovenească. Vârfuri de suliţe, de junghiere şi iatagane împodobesc pereţii cu mai mult meşteşug decât zugrăvelile. Două icoane mari ferecate în argint şi bătute cu pietre nestimate, stau în mijlocul acestor pereţi încruntaţi de mulţimea armelor: Icoana Sf. Gheorghe, al cărui chip trufaş steagurile moldoveneşti l-au purtat prin atâtea biruinţe; cealaltă este icoana Sf. Paraschive în ale cărei mirositoare moaşte fiecare desnădăjduit a putut afla un minunat şi nespus săvârşitor de tămăduiri.

Aci în sala mare a spătării, în jurul lungilor mese s'a încins ospăţul nunţii. In capul mesei „în locul cel mai de frunte" şedea solul Craiului polon „şi tot pe rândul cel mai dintâi" şedea Vodă, veneau apoi toţi domnii leşeşti, dincolo lângă sol şedea mirele Radzwil, după dânsul Petraşco mitropolitul Kiewului, cu preoţii cei mari de frunte ai lui, „cari atâta pricopsiţi erau, cât nu s'a crezut mai nainte, să se afle la rândul acela oameni aşa de învăţaţi". In toiul taifasului, Domnul scânteia cu sprinteneala minţii uimind mesenii cu vorbele sale, căci ca un adânc cunoscător al scirerilor vechi, noui şi păgâneşti, îşi risipea învăţătura cu o uşurinţă care minuna pe cei mai de frunte cărturari ai mesei—„ştiinţa lui ajunsese pe vechii împăraţi ai Greciei, dacă poate nu i-a şi întrecut.

Şi tot astfel între vorbărie şi glume ospăţul s'a înteţit înflăcărat de veselia mesei, de cântecele lăutelor şi de văpaia vinurilor care-şi aşteptau rândul în răcoritoarele acoperite cu pânzătura albă. Bucatele şi bunătăţile gătite după gustul polonilor, veneau unele după altele „stând pe toate mesele şi pretutindenea: blidele, urcioarele, lingurile şi toate din argint de cel curat". Profirul de Nicoreşti, ruginitul de Odobeşti, sau tămâiosul de via Grecilor, curgeau în spume prin pocalele de argint, iar Vodă ca să mai schimbe, la două, trei pahare de vin, mai sorbea şi câte-o cupă de bere răcoritoare.

„La ospăţul ce se întinsese în spătăria curţii, n'au fost nici mueare, nici fată, nici mireasă şi nici joc", dar din „piaţul Curţii mai înainte de-a şedea la masă"—din sala spătării s'au auzit strigări de joc, înăbuşite sub ropotul unui danţ ce-l încinsese cu foc o seamă de jupâniţe.

„Vre-o cincizeci sau şaizeci de perechi de boerice şi cocoane, singure prinzându-se de mâini", învârteau cu vârtoşie hora „acuş rotogol, acuş dealungul, întinzând danţul românesc prea în foace". Horă vie şi aprinsă „la care numai s'au uitat boerii şi nu s'au amestecat între iele. Inaintea lor, un oarecare stolnic bătrân, cu cumânac pe cap şi baston în mână" în vârf năframă de mătase, ca Vornicel de nuntă, „sărea cât putea".

Şi „subt tot ospăţul, nu s'au prea îmbătat cineva, ci au băut care cât au voit" petrecând între vorbăria şi glumele mesei, între ahturile cântecilor şi hora învăpăeată a jupâniţelor din piaţa curţii, după care „solul crăesc, mirele şi polonii, s'au sculat şi s'au dus, petrecuţi de Vodă. „Şi nici au zăbovit mult, ci au venit şi au băut" Domnul cu trimişii Craiului muntenesc şi cei ai prinţului ardelenesc, „până când li s'au urât, dându-le toată cinstea".

Mâncări proaspete au venit să ia locul celor rămase, zăbovindu-se cu toţi la masă de au petrecut toată noaptea până la ziua albă, în mijlocul veseliei, al cântărilor şi jocurilor „cari s'au făcut nu cu varvarie românească, ci ca la măcar ce crai cretinesc cine le va înumăra". Intru târziu când trimişii vecinilor s'au săturat de petrecere şi scârbit de băutură „şi-au laut ziua bună", dar ospăţul s'a mai trăgănat zile întregi câteva săptămâni de-arândul târgul tot ţinând-o tot într'o petrecanie şi băutură, până într'o zi când Iaşul s'a trezit că „Kneazul Razwil au purces cu doamnă-sa în ţara leşească", „ducând cu el domniţa cea frumoasă şi o „zestre foarte bogată".

NICOLAE ARGEŞ

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

Pe 12 luni 150 lei
„ 6 „ 75 „
„ 3 „ 40 „

INSEMNĂRI

In numărul viitor al „Adevărului Literar şi Artistic" vom publica amintirile d-lui I. Nandriş despre Ioan Grămadă.

In legătură cu traiul sbuciumat al acestui scriitor, d. Nandriş povesteşte lucruri inedite din tinereţea lui Eminescu şi a lui P. P. Carp.

Victor Ràkosi

Victor Rákosi, născut 1860 în Ukk, este cel mai bun umorist ungur după Mikszáth. Spre deosebire de umorul popular, sănătos, al acestuia, umorul lui Fákosi este mai rafinat, mai cărturăresc. Spiritul scapără dintre rânduri mai rafinat, dar mai căutat. Operele lui — multe la număr — se citesc însă cu plăcere, fără o prea mare sforţare.

A scris povestiri, nuvele, romane; înşirăm câteva: Sipulusz tárczái (Foiletoanele lui *Sipulusz* — pseudonimul lui literar —); Egy falusi Hamlet (Un Hamlet dela ţară); Téli rege (Poveste de iarnă); Humoreszkek, Povestiri umoristice, patru volume, din cari s"a tradus bucata „Daniile analiticul"; Polgárháború (Războiul civil), etc.; articole, traduceri.

I. L.

Un nou volum de Jean Bart

Autorul „Jurnalului de Bord" şi al „Datoriilor uitate" ne dă încă o a treia culegere de nuvele.

Publicul nostru cunoaşte, de sigur felul de a scri şi de a simţi al aceluia ce a fost când-va, denumit Pierre Loti al Românilor. Dacă, în genere este cam neîndreptăţit să lipim pe un nume propriu un alt nume propriu, trebue să recunoaştem că, în cazul de faţă, este oarecare adevăr în alăturarea acestor două

Nu atât pentru analogia sufletească dintre cei doi autori, cât pentru acea dintre iubitorii literaturii lor.

Intr'adevăr, cam din aceleaşi categorii sufleteşti se recrutează cititorii cari gustă pe Loti şi acei pe cari îi farmecă Jean Bart. Sunt aceia cari au văzut că adevărata dramă nu stă în evenimente, ci în ceeace ascund evenimentele. Că acestea din urmă pot fi foarte neînsemnate, şi, totuşi, ceeace se doseşte îndărătul lor să fie de un tragic adânc.

Povestirile lui Jean Bart sunt simple; faptele sunt uneori de abia schiţate. Dar, prin ele, ochiul vede şi urechia aude frământându-se şi vâjâind, încărcate de soarta lor, existenţele omeneşti. Dintr'o trăsătură, ni se arată întreg caracterul personajului.

Ici, gluma unui nesimţitor. Ici, gafa unui prostănac; alteori fapta lui, alte ori aprecierea directă a autorului —, ne desvălue, într'o frază, toată taina unui suflet. Aşa ne este înfăţişat, în plină lumină, cugetul unui Talek, orientalul liniştit şi fatalist. Tot astfel gingăşia romanţioasă şi înduioşător de ridicolă a Prinţesei Biliţa. Tot aşa bonomia entuziastă a lui Ghiţă Orez.

Cât de bine cunoaşte Jean Bart acea punte tainică a sufletului, unde visarea se îmbină cu piedicile şi realităţile vieţii, tot acel mecanism misterios care topind la un loc înlăuntrul cu exteriorul închiagă ceeace numim **un personaj**. — o va putea fiecare descoperi uşor, citind minunatele povestiri cuprinse în volumul cel nou: **„Prinţesa Bibiţa"**, (editura Viaţa Românească).

D. I. S.

Un traducător în Esperanto

Am mai amintit în „Adevărul Literar şi Artistic" de contribuţiile literare ale unui tânăr din Cluj d. Tiberiu Morariu care se ocupă de o vreme cu traducerea în Esperanto a operelor literare româneşti.

Este lăudabilă şi frumoasă acţiunea începută de d. Morariu, căci limba auxiliară Esperanto are adepţi, în întreaga lume şi prin mijlocirea ei se poate face propagandă utilă culturii româneşti. Marele organ „Esperanto Triumfonta", care apare răspândit în toată Europa şi ţările extra-europene, publicat lucrări de ale lui Vlahuţă, Goga, E. Isac, iar mai în urmă blicat lucrări de ale lui Vlahuţă, Goga, E. Isac, iar mai înurmă d. Morariu publică o nuvelă de a lui **Caragiale,** tradusă cu multă pricepere în limba lui Fanenhof. Interesant este, că o casă de editură vrea să publice o Antologie a poeţilor români. tradusă în Esperanto. Găsim că orice propagandă ce se face culturii româneşti merită cuvinte de recunoştinţă şi d. Morariu poate fi amintit între aceea, cari contribue cu activitatea la luminarea străinătăţii asupra mişcărilor noastre culturale.

Expoziţia de pictură a Coloniei din Baia Sprie în Cluj

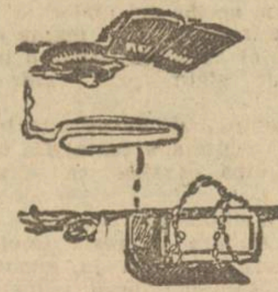
La 16 Martie s'a deschis în sălile Prefecturei din Cluj, o interesantă expoziţie de pictură, care este cea dintâiu manifestare a unei fronde artistice, îndreptată în contra tradiţionalului picturei ardelene. Se ştie, că Ardealul, are structură deosebită în ceiace priveşte artele: diversele curente au ajuns reprezentate în centrele ardeleneşti şi toate aceste curente — cum este firesc — îşi aveau aderenţii şi duşmanii. Din punctul de vedere al prestigiului picturei din Ardeal: *Baia Mare* era centrul de gravitaţie. Şi sub unguri, *Baia Mare* era considerată ca întruchiparea regionalismului pictoricesc. *Ion Thorma* marele maestru, împreună cu *Ştefan Rethy* şi *K. Ferencsy* au adunat o ceată de tineri răsvrătiţi, cu cari au format o colonie. Această colonie, de strictă doctrină impresionistă a adăpostit pictori din toată lumea. S'a abătut aci şi — rar de tot — câte un pictor român. mai ales când Simon Hollosi din München venea în Ardeal, cu exoticii săi discipoli din China, Persia şi Turcia. Celelalte regiuni ardeleneşti aveau asemenea colonii artistice, fără caracter pronunţat artistic: *Oradea Mare, Aradul, Târgu-Mureş, Sibiu* şi *Braşovul* avea diferite personalităţi artistice, colaborând toate pentru un singur scop: *propăşirea artei ungureşti.* „Sine ira et studio", să poate constata aceasta, căci artiştii nemaghiari trăiau izolaţi: *Smigelschi*, mareie pictor român lucra sihastru în Blaj, *Aurel Pop* la Satu Mare, *Florea Murăşanu* la Rodna; saşii asemenea izolaţi, îşi desăvârşeau creaţiile în oraşele monotone săseşti: Mediaşul, Sighişoara, Sebeşul Săsesc, etc. Preluarea imperiului în Ardeal şi Banat de către români, n'a schimbat nici aci tipografia artistică: s'a raliat zonei de activitate a picturei ungureşti arareori câte-o personalitate distinctă românească.

Pictorii români din Ardeal, au ajuns însă — foarte firesc — la suprafaţă şi talentul prodigios românesc îşi legitimează forţa, desvoltându-se multe şi variate puteri creatoare româneşti, ţinute prin nefasta politică a ungurilor în inferioritate nemeritată. Şi „colonii"-le pictoreşti din vechiul Ardeal, au pierdut mult din prestigiu, părăsindu-se tradiţia obligatoare a ignorărei elementelor noui.

„Colonia" din Baia Sprie, o concurentă a celei din Baia Mare, s'a manifestat pentru prima oară la Expoziţia din Cluj. Personalităţi diverse, ca ale lui Andrei Litteczky, Alexandru Iritz, Oscar Nagy, Ioan Pirr, Kraus, Francisc Roth au expus mai multe lucrări, dovedind o serioasă intelectualizare a picturei ardeleneşti şi aderarea ei la principii universale. Littecsky este un colonist de forţă, şi un curagios inovator. Operele lui să aseamănă cu acele a flamanzilor moderni şi o puternică cesilare de caracterizare îl face adversar temut pentru oricare maestru. Oscar Nagy este deja aproape de.... Kokoscka... şi în unele lucrări de Cèsanne, Gouguin, dar nervositatea, care să resimte în operele-i brutale, îl apropie de moderniştii germani din Worpsvede.

O frumoasă şi reală promisie, este şi tânărul *Ioan Pvik* fiul de ţăran, plugar, nerafinat de esteticismul mondenităţei: un desenator ale cărei zonă de intuiţie nici nu să poate defini. Expoziţia tinerei colonii din Baia Sprie (care n'a putut adăposti nici de astădată talentul mare al românului: Ladea) nu s'a sfârşit cu succes şi realizatorii ei se gândesc serios, la ceia ce este de dorit şi aşteptat, să se ataşeze Sindicatului din Bucureşti, în care colaborând artiştii din Ardeal, vor putea desăvârşi întreg programul artistic al vremei noastre. Astăzi însă, artiştii exploataţi de impresarii şi în lipsa unui local statornic de expoziţie, cum ar trebui să fie la Bucureşti — sunt siliţi să jertfească cele mai frumoase rezultate morale pentru succese efemere materiale. Părăsindu-se definitiv sentimentalismul politic, credem, că o confirmare a tuturor celor spuse a fi şi transportarea în întregime a acestei Expoziţii la Bucureşti.

(— e.)

Bibliografie

Revistă de obstetrică, ginecologie şi puericultură. **Director:** *Prof. Dr. N. Gheorghiu;* secretar de redacţie: *Dr. L. Nissim.* No. 2 din anul III, cuprinde cercetări, studii şi referate de: prof. Dr. Gheorghiu, Dr. G. Baludima; Dr. Vasile Ursu, Dr. D. Săvulescu, Dr. V. Săvescu, Dr. W. Blanc-Galaţi.

* * *

Şcoala secundară de fete „Carmen Sylva" din Botoşani. — Anuar cuprinzând istoricul şcoalei dela înfiinţarea ei (1887-88) şi până în anul 1921-22, întocmit de d-na *Nelly N. Adam*, directoarea şcoalei. Un volum de 346 pagini în octavo, cu două tabele Tipografia „Reînvierea" Botoşani 1923.

* * *

D-nii **L. Rivain** şi **Horia Verzeanu scot o bibliotecă nouă:** „Cartea cea plăcută". Primul număr al acestei publicaţii cuprinde nuvelele **O voluptate nouă** şi **Poveste de după Paşte** de Pierre Louis, cu o bibliografie a acestui scriitor „romantic de cea mai clasică origine".

* * *

In editura „I. Brănişteanu", au apărut:

Upton Sinclair: *„Regele aurului" Din viaţa miliardarilor americani.* 94 de pagini.

Leonid Andrejew: *„Triumful întunericului"*, 94 de pagini.

Octave Mirbeau: *„Jurnalul unei cameriste"*. 246 de pagini.

Zamfir C. Arbure: *„Temniţă şi exil"*, 184 de pagini.

Anatole France: *„Thais"*, traducere de N. D. Cocea, 170 pagini.

In editura: „Cultura Naţională":

Virgiliu Moscovici: *„Fântânile luminii* (versuri), 78 de pagini.

In editura „Cartea românească":

Dr. Miron Cristea: *„Cuvântări — Trei ani de propovăduire pastorală"*.

Cărți și Reviste

„Peregrinări" de Eugen Relgis

Incepând cu literatura, înainte de război, Eugen Relgis a reușit să se impună prin proza sa bogată în imagini și mai ales în acele realități sufletești, pe care le-a zugrăvit în pagini de analiză profundă.

Versurile sale se disting prin introducerea în poezia românească a acelei „emoții mecanice", ce evocă „Universul technic". Intre alte lucrări, ne-a dat și un volum de eseuri (Coloana printre ruini), în care ideia socială e învăluită în sentimente general umane și încadrată în evocări din vremea războiului.

De trei ani Relgis, pătruns de omeneasca datorie, caută să răspundă imperativului vremei. Străduința sa în deslegarea problemelor ce frământă omenirea după război, a dat la iveală opere, care ne îndreptățesc să-l considerăm printre formulatorii umanitarismului modern.

Critici și esteci ce păzesc la poarta literaturii, când au văzut calea cea nouă pe care reformatorul Relgis a apucat-o, s'au grăbit să trâmbițeze că această faptă constitue o pierdere pentru literatură și în orice caz, arta nu se poate împăca nici odată cu problemele sociale.

Această părere a străjerilor literaturii, nu a împiedicat ca, solitarul să-și urmeze drumul, dictat de conștiința sa.

In forma literară el scrie câte-va cărți printre care și „Umanitarismul și Internaționala Intelectualilor", în care precizează doctrina umanitaristă. Amestecul său în sociologie nu este numai un simplu visaj al omului plictisit de artă, ci din contră, făurirea unei legături firești și necesare, între aceste două.

De curând Relgis, ne-a dat un volum de literatură: **„Peregrinări"**, ce cuprinde „note de călătorie prin Austria și Germania". In această lucrare el își afirmă tot cu o mai puternică evidență, noua sa formă de înfățișare a lucrurilor văzute. E un gen „călătorii psihologice și analitice — plin sub liciul silniciei". Căci ce este această mulțime decât, un număr, „animale cifrate în registrele statului, cărora li se dau în fanul cotidian și câte-va grăunțe de ovăz: atâta cultură, pentru ca să nu fie primejdioase pentru buna rânduială a societății.

Dar cetatea aceasta a bogăției flămânde, prin care Relgis își poartă pașii, îi prezintă multe lucruri de cercetat.

Vitrinile strălucitor de bogate, în dosul cărora rânjește sărăcia cea mai barbară, îl țintuesc în loc și îl fac să se întrebe pe el însuși: „Aici totul e pozitiv și gestul posesiei e elementar: dai-iai! Totul are nume, totul e valoare, totul e de vândut sau de cumpărat.... Tu ce vinzi? Unde ți-e vitrina cu tentații și tejgheaua cu cifre și monede? Tu hoinărești prin iarmarocul vieții, cu lumea ta de fantome, cu poveștile ce nu hrănesc și cu metafizica ce nu te ferește nici de ploaie sau de frig. Sărman visător, rămas copil, cu naivități ilariante, — nerod care zici că ai toate bogățiile astrale, când n'ai cu ce să cumperi ghete noi sau măcar ultima carte a lui Tagore".

Și în delung răbdător el își poartă cugetul prin „cafeneaua ce este templul vulgar al Capitalei; pe sub umbră de statui ce glorifică autorii dezastrelor umane; printre manifestanții ce proslăvesc pacea, blestemând monstrul cu cap de oțel al războiului; și prin vizuinile revoluției: mahalaua, — care păstrează în umbră pretutindeni revolta cu pumnii încleștați, cu fruntea încruntată".

Pășind peste noi „țarcuri", trece în Germania unde mai înainte, domnea robia de stat, cocoțată pe tronul kaiserian.

Revoluția a lăsat urme adânci în prefacerea stărilor sociale. Palatele și grădinile prin care un muritor de rând nu putea să străbată altădată, — astăzi „această bogăție șlefuită din sărăcia norodului, stă ca o zădărnicie, și acelaș norod, o admiră ertător și fudul. Pe unde a trecut, căleașca stăpânitorilor peste care plouă flori și urale, astăzi trece, târâtoare, o ceată de muncitori cu mâini negre și chipuri palide". Și priveliștele însă și de idei și de realități externe. Ignorând cu totul impresiile, filme obișnuite acum de unii scriitori, el dă un caracter dublu însemnărilor sale. Răscolește fiecare lucru, fiecare individ, fiecare aspect natural ori uman, relevând esența lui și ridicându-l până la simbol. In drumul călătoriei, Relgis nu privește aparențele imediate sau curioase ca ceilalți oameni ci, găsind prilej de profundă cugetare, el ne vădește destinul uman, acelaș ori unde.

Intr'un copilaș, ținut în brațe de o mamă cu care se află în acelaș compartiment, el vede „o taină, o intenție de om; un destin ce va trece de sigur prin catacombele dramei umane".

La trecerea granițelor, mâhnit de această îngrădire, se întreabă: „Trupul meu — locuința aceasta din oase și carne a spiritului, — trebue să aibă pașaport ca să se poată mișca printre oameni?"

Ajuns în Austria revoluționară, bântuită de foamete și obsesile războiului, ea îi face impresia unui „Stat-cadavru neîngropat, ai căror viermi furnică în gunoaie; moartea e acolo unde-s mai multe bijuterii decât pâine". Aparența luxoasă a Capitalei e descoperită de ochiul acestui psiholog care spune: „Orașul e o tabără de cucernici sau o pădure plină de sălbateci... Orașul e un cimitir în noaptea morților — sau un bar în care latră beția și femeia".

Dar peregrinul e neobosit; cercetează muzeele, sălile de expoziție, parcurile, tot ce poate interesa pe un om căutător de omenie și artă. Ia parte la un congres internațional al femeilor pentru libertate și pace, unde admiră acel „buchet al raselor", iar Duminica rătăcește pe bulevarde și piețele largi inundate de mulțimea ce-și rumegă lacomă clipa de odihnă, ce i-o acordă silnicia statului. Se amestecă prin mulțimea ce pare „un strat de humă jilavă și caldă, plină de sucuri și sânge".

El vede perechi, familii și cete ce-și ghiftuesc trupul nepăsător de foamea de mâine și de truda ce se va reîncepe se perindează cari mai interesante unele decât altele, prin naintea ochilor și cugetării sale.

La Berlin Relgis are o interesantă convorbire cu Georg Fr. Nicolai, părintele pacifismului științific, asupra ideilor de înoire spirituală a omenirii și în special asupra ideii umanitare. Credințele acestor doi luptători spirituali se unesc în aceeaș maximă: **Genus humanum est unum".**

Și în forma lui de cercetare, scriitorul Relgis continuă să îmbrace fiecare observație, fiecare lucru. Dar oricât de sociale ar părea însemnările lui și pline de cel mai profund raționament, nu le lipsește însă nici cea mai subtilă poezie. Iată o descriere a unui peisagiu văzut din tren la Linz în Germania.

„Portocalie, luna crește într'o pădurice, — rodie ce urcă spre neantul cerului, devorată de nori ce se colorează în susul ei.

„Câmpia se desface cu un papyrus străvechiu, cu semne tainice. **Cine-va** citește cartea lumii — și luna e candela ce revarsă lin lumina ei balsamică, este snopii de grâne, ce par rânduri fixate cu trudă. Piramide și arcuri, buchete străvezi — și cuiburi din cari urcă, ca un deget, coșurile"...

Fumul negru se resfiră, purtat de vânt, spre norii argintii. Suflarea pământului se târăște spre clarități eterice.

Și huruhitul trenului devine armonic, ca o melopee prelungă spre tăcerile unde stelele tremură cu lacrimi ale dumnezeirii.....

E zadarnică „teama" esteților și criticilor, că Eugen Relgis e pierdut pentru literatură. Străduința acestui umanitarist nu e unilaterală. El a isbutit să ne dea prin „Peregrinări" o nouă dovadă a puținții sale creatoare. Genul descrierilor de călătorii e înoit la noi prin acest volum, în care problemele sociale sunt raportate și la artă, expusă în curată formă literară, învăluită în bogatele imagini ale poeziei și luminate de reflexul profund al unei conștiinți omenești.

IOAN MEHEDINȚEANU

Delavrancea; Sultănica (ed. Cultura Națională)

Am recitit cele șase nuvele ale lui Delavrancea (**Sultănica, Zobie, Răzmirița, Milogul, Odinioară, Trubadurul,** cu pitoreasca anexă **Din memoriile Trubadurului) și, în năvala** romancierilor de dată recentă, am înțeles, încă odată, cât prețuește o pagină de proză cu adevărat bună.

Am urmărit iarăși dragostea fără noroc a Sultănicăi, care trăește în proza lui Delavrancea desprinsă par'că din una dintre minunatele pânze ale lui Grigorescu. Am înțeles durerea bătrânei mame Stanca, acea figură de țărancă dârză în mândria ei, când află că fata i-a fost înșelată de căprarul Drăjan.

E un crâmpei. magistral desprins din viața tragică în măruntișurile ei, a satelor noastre.

Am retrăit în închipuire acele vremuri „dela 1400" pe care Delavrancea le zugrăvește pitoresc în **Răzmirița** și am înțeles toată durerea lui Mihu, care-și află logodnica ucisă, în fundul căruții, sub maldărul de fân, unde o ascunsese ca s'o ferească de pângărirea turcilor năvălitori.

Am străbătut apoi, în **Milogul** și în **Zobie,** în mahalaua orașului. în cea mai abjectă lume, pe care Delavrancea o zugrăvește cu o putere de plasticizare neîntrecută. E realismul sănătos și puternic, pe care de atunci încoace zadarnic l'am mai căta în proza românească.

Iar **Trubadurul** e o pagină înflăcărată de cald romantism și de cuceritoare tinerețe.

Atâtea sentimente, atât de variate gânduri, procedee și resurse — într'o singură carte! Hotărît, Delavrancea e cel mai bogat în subiecte și în mijloace dintre prozatorii români. Dela idealismul cel mai înalt, până la cea mai viguroasă descripție a unei vieți scârnave — toate notele de amănunt sunt fixate, toate coardele intermediare sunt atinse întru realizarea celei mai complexe emoțiuni estetice.

Delavrancea reușește să redee viața, așa cum e: înflăcărată, naivă și frumoasă — târâtă, josnică și abjectă, cu scăpărări de lumină și cu adânci și învăluitoare umbre.

G. Oprescu: Arta țărănească la Români.

(ed. Cultura Națională)

D. G. Oprescu, unul dintre cei mai merituoși profesori la Universitatea din Cluj, imprimă un studiu vrednic de cea mai largă atențiune asupra **Artei țărănești la Români.** Fără îndoială, astăzi când negoțul de scoarțe românești e practicat pe o scară foarte întinsă și când, fie și numai din snobism, interiorul țărănesc este frecvent, — un atare studiu are o actualitate — poate necântată de autor — dar, oricum, evidentă.

D. Oprescu studiază pe rând obiectele de artă populară dela maramă, la chilim — dovedind că există o unitate și o logică în desvoltarea lor, astfel că întreaga artă populară, oricât de bizară ar părea la prima vedere — cu diferențierile stridente aproape, dintre diferitele provincii, — apare totuși, în lumina unor docte constatări, ca un tot absolut organic, pornit din aceleași prime elemente sufletești și modelat de aproape aceleași condițiuni de trai.

Situând epoca de culminare a artei populare între 1700 și 1850, d. Oprescu insistă cu drept cuvânt asupra acestui amănunt bizar: că arta s'a desvoltat, la noi, atunci când condițiile de trai erau mai vitrege.

După acest mic studiu introductiv, scris cu o limpezime remarcabilă, urmează 58 de tabele de ilustrații — scoarțe, chilimuri, broderii, etc., din diferite regiuni, și din diferite epoci — adunate și selecționate cu o pricepere pentru care autorul merită toate elogiile noastre.

Nu putem încheia această notiță fără un cuvânt de laudă pentru impecabilele reproduceri tipografice, care ne oferă plăcerea de a putea urmări în amănunțimi cele mai frumoase modele de broderie, chiar în cele mai mici dintre planșe. Pentru tiparul românesc atât de sărăcit după război, felul cum este editat studiul acesta constitue un veritabil tur de forță, căci această carte stă cu cinste lângă cele din urmă albume din străinătate.

*

Ramuri — Drum drept (1 Aprilie). După cele câteva rânduri din capul revistei în care d. *N. Iorga* urmărește *„întoarcerea la stările de spirit și formele naționale"* pătrundem în interiorul celor douăzeci și patru de pagini și ne oprim la bucata în proză *„Bianca"* cu subtitlul „amintiri din Italia", semnată *D. Izverniceanu*, un nume pe care nu-mi amintesc să-l fi mai întâlnit în publicistica românească. Nuvela — deși termenul dat o împodobește cam pretențios, dar cu toate acestea e o nuvelă — poartă în cadrul ei povestea unei idile de dragoste, țesută între un ofițer transilvănean (în timpul războiului) și frumoasa italiancă Bianca, seniorina cu părul negru și privirile tainice. Scrisă într'un stil simplu, nemeșteșugit, schița „Nunta de aur" a d-lui *I. Gr. Oprișan* prinde să înduioșeze sufletele noastre, păstrându-le acelaș calm subiectiv dar senin în fața mâhnirei cu care bătrânul Vremiș și baba lui își serbează nunta de aur, în lipsa fiilor risipiți fiecare cu rosturile lor. Sfârșitul, cu toate că adeverește durerea ascunsă a bătrânilor, așa de ascunsă încât mulțumirea de soarta copiilor pare că o întrece, e fixat în câteva rânduri, care păstrează întru totul acea atmosferă de sănătos și patriarhal:

„Fâșii de lumină mai stărue să atârne în vârful zarzărului, îmbrăcând în străluciri dumnezeești bulgărașii de aur ai pomului. Și bătrânii văd, ca printr'o străfulgerare de gând, în zarzărele coapte,... iubirea topită a soarelui peste florile de astă primăvară.

Pe nesimțite se petrece peste înălțimi cele din urmă văpăi ale sfințitului unei zile lungi și bine cuvântate. Deasupra bătăturii, în creștetul bolții, douăsprezece făclii li se par că strălucesc mai puternic. Cu cât vâlcica se îmbrobodește mai mult în umbrele înserării, cu atât bolta scânteе mai puternic în straie de sărbătoare.

Și parcă-i văd bătrânii, întâia dată la olaltă, deasupra cuibului bătrânesc, pe fiecare din cei doisprezece cu steaua lui.

E ca un policandru cu douăsprezece făclii la nunta lor de aur"...

Versuri semnează obișnuiții colaboratori *Volbură Poiană, Virgil Tempeanu, I. Pajură;* o lungă elegie eminesciană „Mama" de *Floriu Nicoară*, o suggestivă „Cântare a mării" de *Const. Goran:*

Căci marea trece veșnic răzătoare
Și'n suflet e parfum de cimitire —
Căci marea trece veșnic vânzătoare
Și cântă și iar plânge... și mă doare".

*

Flacăra (6 Aprilie). Numărul de Paște al Flacărei aduce în articolul părintelui *Gala Galaction* — „Aute diem festum Paschae" câteva considerațiuni asupra marei sărbători creștinești, scrise în armonia stilistică, cu care scriitorul ne-a obișnuit de mult. Restul sumarului, încărcat cu rânduri de laudă pentru noul director al teatrelor, d. *V. Al. Jean*, numără versuri de *I. Valerian, Ilarie Voronca* și *d-ra Lala Romano*, al cărei debut, văzut prin prizma versurilor sale, nu ajunge la înălțimea notiței ce i le întovărășesc, ceeace ne face să regretăm gestul cronicarului.

Remarcăm în schimb poezia „Licărire pe munte" a d-lui *N. Davidescu*, poezie de inspirație nouă și cu stilul de o frăgezime rar întâlnită în versurile poetului care ne obișnuise cu senzaționalul atmosferei:

„Am văzut azi-noapte luna.
Iși lăsase pretutindeni privirile
Luminei ei dulci ca mărturisirile
Și izgonind dela noi furtuna"
Părea că se străduește să ne înțeleagă.
Am privit-o, astfel, noaptea'ntreagă
Cum ni se juca pe frunte.
Am privit-o de pe munte.
Era în zare și-și trase pacă dinadins chipul
Să poleiască cu apropierea-i nisipul.
Mușchiul sub noi era mai dulce,
Și ierburile răsuflau cu fiecare fir în parte
Și, legănându-se prin oază, departe,
Părea că pregetă să se mai strângă
Și să se mai culce.
Inimile noastre-atunci au început să plângă
Și, adunându-se ca niște frunze de trifoi,
Au prins această clipă de fericire'n ele
Și-au pus'o'n potirul lor cu cântece noi
Și cu stele.

Cronici și notițe mărunte de dd. *Camil Petrescu, Victor Ion Popa, G. M. Ivanov* și *Mihail Iorgulescu* întregesc numărul *Flacărei* care apare din douăzeci în douăzeci de zile.

Revista modelor

Pentru plecarea noastră

Abia am ieșit din iarnă și gândul nostru aleargă mai departe, decât îngăduie goana timpului.

Ne gândim la vară, la viligiatură, la Cazinou, ne căutăm interioare răcoroase la poalele munților sau la marginea mării.

Suntem într'o continuă preparație și niciodată n'avem destule clipe liniștite, pe care să le petrecem fără tristeți, fără doruri și obsesiuni îndepărtate.

S'ar zice că viața modernă a exclus din programul ei pacea, după toate complicațiunile, mișcărei politice și nevrozei actuale. Acea vecinică mișcare ce îngăduie universului să-și păstreze atitudinea lui în spațiu, se pare că se petrece în fiecare [illegible], în fiecare individ, în fiecare viață, iar noi femeile ogl[illegible] și mai mult cu neastâmpărul firei noastre legea imanentă a [illegible] cei.

Vine vara și oricât ziua își întârzie lumina, tot ne pare mică, pentru toate chestiunile ce va trebui să rezolvim, într'un timp bine determinat de calendar.

Mergeți la mare? Vă trebuesc rochii subțiri și transparente, pălării cu borduri largi și pantofi ușori.

Culori deschise, ca lumina și ca marea, ca nisipul și ca scoicele, umbrele late, japoneze și vualuri de strâns părul, atâtea nimicuri scumpe dar fără de care, vai! nu ne putem mișca din loc.

Apoi ora Cazinoului, după amiazi și noaptea, cu dansul și jocul de cărți, cu întârziatele serenade pe terasele agitate de muzica țiganilor. — Sunt atâtea și atâtea binecuvântate motive, ca banii noștri să-i semănăm la toate vânturile și odată cu ei liniștea noastră!

Și ca să nu vă turburați prea mult, iată în treacăt, o manta de postav cu incrustațiuni de piele și nasturi la fel. Un guler înalt ne păzește gâtul de frigul dela munte sau de curentul mărei și se mai pote lăsa în jos, în clipa când pășind pragul, ne adăpostim eleganța, în interiorul localului.

Alături o rochie în două nuanțe deosebite, subliniate cu panglică ciré, completează schița îndrumătoare, prin care, vă ajut să vă puneți în valoare silueta.

DIANA

CHESTIUNI FEMININE

Frica egalității

Niciodată lupta unei clase sociale n'a fost poate mai explicată și mai argumentat susținută, ca aceia a femeei și desigur niciodată oprimarea și încăpățânarea opoziției, n'a fost mai îndârjită ca în fața acestei probleme.

Secolele în evoluțiunea lor au descătușat rând pe rând aceste diferite clase, începând cu desființarea robiei, până la lărgirea drepturilor celorlalte trepte omenești, în care societatea și-a așezat conviețuitorii.

Cu femeia a fost mult mai complicată chestiunea. E vorba de sexul care cuprinde aproape o jumătate din omenire, dacă nu tot atât după flagelul în care a pierit aproape un sfert.

Toate rațiunile după care se conduc antifemeniștii s'au dovedit false, sau rău întemeiate, iar ceeace rămâne în picioare — ca singurul argument al domniei bărbătești — nu este altceva decât frica egalității.

Femeia are marea putere a dominațiunei și când fiecare bărbat aproape n'a putut scăpa fără a îngenuchia unui idol femeiesc, se poate închipui groaza ce-i cuprind, gândindu-se că „acești idoli" ar avea atâtea destine în frânele lor.

Anti-femeniștii găsesc un argument în potriva femeei, în propria lor slăbiciune. Este evident deci, că judecându-se astfel, nu pot fi favorabili chestiunei femeești.

In susținerea teoriei pentru combaterea femenismului, s'a mai decretat și pierderea farmecelor, cu care se zice că femeia știe să-și împodobească interiorul.

Motivul e pueril. Creațiunea a fost generoasă cu omul în genere. Farmecele trebue să le aibă și femeia și bărbatul, căci ele sunt, perpetua atracțiune între indivizi și între sexe și ca atare distribuite în mod egal, după principiul cosmic, care susține în spațiu, purtându-le în jurul soarelui.

Dacă bărbații susțin că aceste farmece le are numai femeia, își desbracă sexul de cea mai esențială calitate a dicții și a creațiunii, pentru pofta materială a unei dominațiuni absolute. Căci ceeace trebuește urmărit este — nu lupta între sexe, ci eterna nevoie a apropierei dintre ele, tocmai cu scopul unei perpetuări armonioase.

Dar, antifemeniștii, nu fac decât o teorie politică, prin care țin să dovedească, nevoia lor conducătoare, după șablonul cu care fiecare partid își combate vecinic opoziția.

Și în marea politică umanitaristă, partidul femeei, este mai tare decât cel care ține în mâini frânele omenirii.

Oricât ar urmări bărbații nimicirea personalității femenine, ei nu vor face altceva decât să-i întărească puterea și să-i armeze inteligența.

Frica egalității, este singurul motiv, cu care armata masculină ține piept, forțelor femeești, capabile să domine și să judece.

Omenirea, păstrează în cutele ei încă semnele barbariei și sclavia femeei, continuă să rămână cea mai desgustătoare înfrângere a creațiunii sociale.

ROZINA

Joc de inteligență

Șah

Soluțiunea problemei No. 75 (Segenreich)

1. Cd2—f1, Re6—f5; 2. Nc6—f3 și
3. Td7—f7+ sau Nf3—g4+ mat.

Am primit soluțiuni exacte dela d-nii: M. Hirschenbein, Câmpina; I. Margulis, Chișinău.

Soluțiunea problemei No. 76 (Palkoska)

1. Dd4—d8!

Am primit soluțiuni exacte dela d-nii: I. Stern, Botoșani; M. Hirschenbein, Câmpina; I. Margulis, Chișinău

Soluțiunea problemei No. 77 (Pauly)

1. e5—e6!, Ng8 sau a4—a3; 2. Dg8
1...., N×h5; 2. g2—g4
1...., N×e6; 2. De5+

Am primit soluțiuni exacte dela d-nii: M. Hirschenbein; Câmpina; I. Margulis, Chișinău.

Soluțiunea problemei No. 78 (Charlick)

1. Db4—h4!

Am primit soluțiuni exacte dela d-nii: I. Stern; Botoșani; M. Hirschenbein, Câmpina; I. Margulis, Chișinău.

Soluțiunea problemei No. 79 (Rosenfeld)

1. c5×d6 en passant! și are dreptul să o facă, deoarece din analiza pozițiunii rezultă că ultima mutare a negrelor nu putea fi decât d7—d5.

1...., Ra5×b5; 2. Ce3—c4+
1...., Ra5×a4; 2. Tb6—b4+
1...., ~ ; 2. Ce3—c4+

Am primit o soluțiune exactă dela I. Margulis, Chișinău.

Soluțiunea problemei No. 80 (Mackenzie)

1. f6—f7!

Am primit soluțiuni exacte dela d-nii M. Hirschenbein; Câmpina; I. Margulis, Chișinău.

Soluțiunea problemei No, 81 (Fridlizius)

1. Tf4—a4! Re5×d5 sau d7—d6; 2. Dg6—e4+
1...., Cc5×a4; 2. Dg6×g7+
1...., Cc5—b3 (d3) sau Cb8—c6; 2. Dg6—g3+
1...., Dc7—d6; 2. Dg6—f5+ mat
1...., — ; 2. d2—d4+

Am primit o soluțiune exactă dela I. Margulis, Chișinău.

Soluțiunea problemei No. 82 (Larsen)

1. Df7—g8!

Am primit soluțiuni exacte dela d-nii; *I.* Stern, Botoșani, M. Hirschenbein, Câmpina; I. Margulis, Chișinău.

Corespondențe

M. B. *Timișoara.* Nu publicăm probleme neînsoțite de soluțiuni. Problema în 2 mutări (alb și negru cu toate figurile) n'o putem publica, pozițiunea fiind imposibilă.

M. R. *Dorohoi.* Problema în 3 mutări: Alb Rh8, Negru Rd4 este deslegată și prin Dd2+ așa că n'o putem publica.

L. R. *Dorohoi.* Problema trimisă de dvs. este o copie exactă a problemei în 2 mutări trimisă de d. M. R. (tatăl d-voastră?).

S. S. *Botoșani.* Vă voi scrie zilele acestea o scrisoare.

Celorlalți. Problemele trimise care vor fi găsite juste se vor publica la timp.

Paul I. Negreanu

Abonați-vă la vechea interesanta și mult folositoarea revistă ilustrată de igienă socială și de medicină populară

Sănătatea și Viața Fericită

o comoară de sfaturi pentru toată lumea. Anual Lei 60.—

Sănătatea. Strada Triumfului 9. București